

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

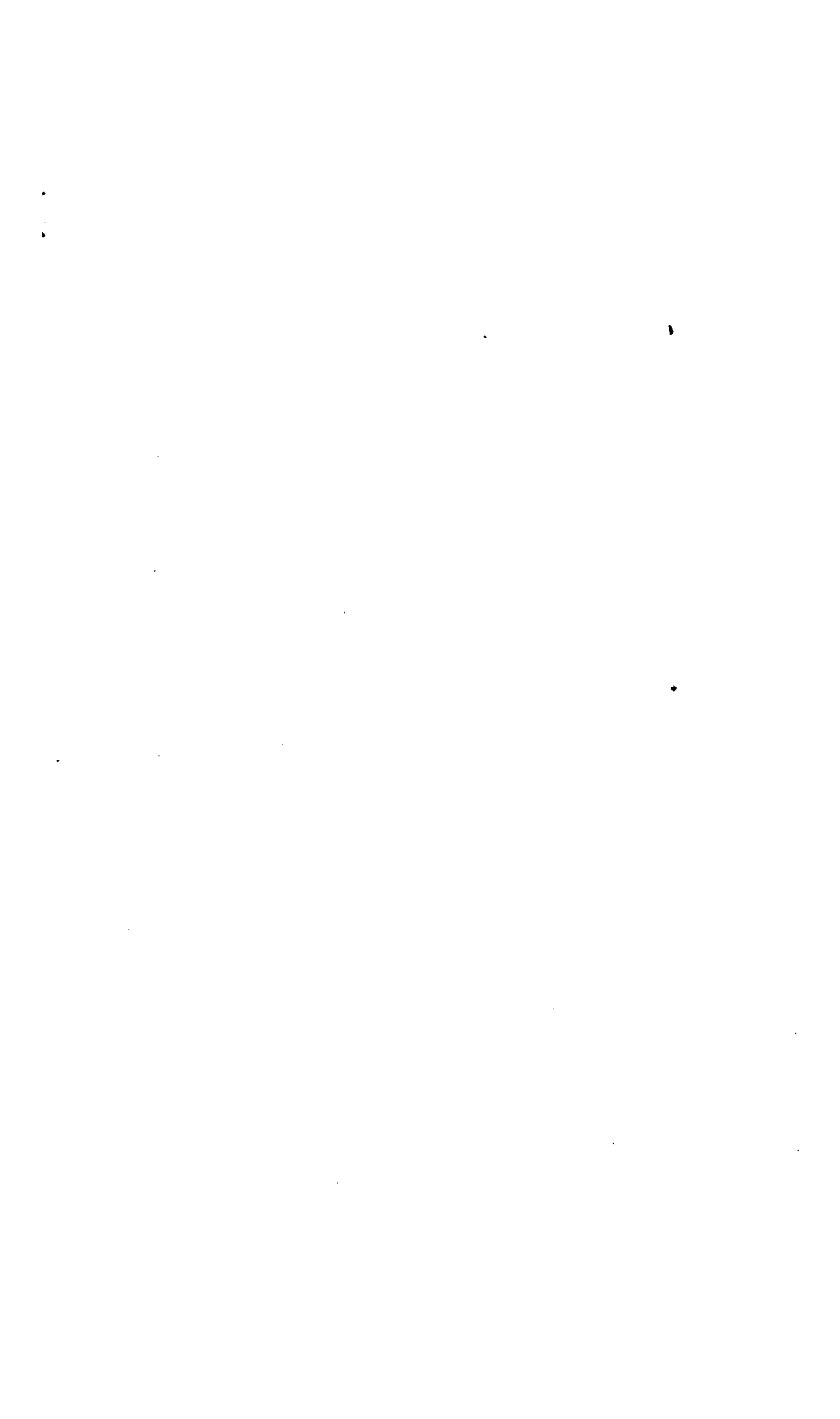
Slav 7196.527

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT

CLASS OF 1828

ČASOPIS

ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK PRVNÍ.

W PRAZE,

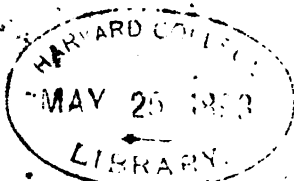
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1839.

~~12.227~~

~~Slav 7196.527~~

Slav 7196.527

Abinot fund.

Tiskem-Synaw Bohumila Haze.

2290
05-11-53
256

I.

Z Ohlášu pjsnj českých.

Od Fr. L. Čelakowského.

1. *Toman a Lesnj panna.*¹⁾

Wečer před swatým Janem
Mluwj seštra s Tomanem:
Kam pogedeš, bratře milý,
W této pozdnj na noc chwjli
Na konjčku sedlaném,
Čistě wyšperkowaném?

„Do Podháj k mysliwci
Musjm ke swé děwčici;
Z nenadánj nemám stánj,
Zas mě čekey o switánj.
Dey, sestřičko, dey nowau
Košiličku kmentowau,
Kamizolku růžowau.“

Giskrá padla pod konjčkem,
Sestra wolá za bratrjčkem:
Slyš, Tománku, radu mau,
Nedáwey se daubrawau:

1) Starodáwnj gméno Wjly, u gižnjch Slowanůw po tu dobu běžné, přišlo již dáwno w zapomenutj u našeho národu, sčkoliv podstatu swau Wjla po některých kragjch posawáde gest známa i našemu sprostému lidu, přigawši u něho nazwánj Lesnj panny. Krog a podoba lesnjch panen w prstonárodnjch báchorkách a pohádkách rozdjlně se lžj. Mně ze wleeh obrazůw přigatý w této básni nevlépe se lžbil. Wyprawuge se též o lesnjch pannách, že tu noc před swatým Janem křtitelem nejwětšj magj moc nad člověkem, a protož nenj rádno wydáwati se té doby do polj, mnohem do lesa.

Obgeď dolem k Swatě Hoře,
 Ať nemám po tobě hoře;
 Dey se raděg w zápolj,
 Ať mě srdce nebolj.

Negel Toman daubrawau,
 Dal se cestičkau prawau;
 A w Podháj u mysliwce
 Nowý domek gedna swjce,
 Hostj mnohě pospolu,
 Sizba plna howoru.

Smutkem Toman obklopen
 Patřj s koně do oken:
 Děwče láskau gen rozplývá,
 Na ženicha se usmjwá;
 Otec gedná námluwy,
 Matka hledj obsluhy.
 Gedli, pili, rozprávěli,
 Dobrau wůli spolu měli,
 Žádný na to nic nedbal,
 Kůň že wenku zařechtal,
 A mládenec zawzdychal.

Panna genom snaubená
 Nagednau se zarděla;
 Swědomj gi předce tlačj,
 Šeptá cosi sestře mladěj.
 Sestřička od wečeře
 Wyšla rychle za dvěře:
 „Na wěky se, Tomane,
 Milá s tebau rozstane,
 Ginému se dostane.
 Nagezdil gsi se k nám dosti,
 Dnes tu máme bližěj hosti,
 Hledey sobě ginde štěstj.“

Toman koněm zatočil,
W šjré pole poskočil,
Zafal zuby, saračil čelo,
Kolem všeco neweselo.
Půlnoc byla, měsje začel,
Sotwa gezdec cestu našel;
Prudce hned, pak laudawě
Ubjral se k daubrawě.
„Wšecy krásné hwězdičky
Ze tmy gsau se prosypaly,
Proč wy moge mladé dni
We tmách gste se zasypaly!“

Gede, gede daubrawau,
Les šumj mu nad hlawau,
Wětřjk chladný z noci fauká,
Nad auwalem sowa hauká;
Konjk blýská očima,
Konjk střjhá ušima.

Cupy dupy z hauštiny
Letj gelen w meytiny,
Na geljnk podkasaná
Sedj sobě Lesnj panna;
Šaty půl má zelené,
Půl kadeřmi černěné,
A ze swatojanských braučků
Swjtj pásek na klobaučku.

Třikrát kolem gak střela
W běhu koně obgela,
Pak Tomanowi po boku
Wyrownáwá w plawném skoku:
„Šwarný hochu, nezaufey,
Bugným wětřrům žalost dey,
Gedna-li tě opustila,
Nahradj to stokrát giná.

Šwarný hochu, nezaufey,
 Bugným wětrům žalost dey!“
 To když sladce zpjwala,
 W oči se mu djwala
 Lesnj panna na gelenu,
 Toman cjtj w srdci změnu.

Gedau, gedau pospolu
 Měkkým mechem do dolu,
 Panna Tomanu po boku
 Wyrownáwá w plawném skoku:
 „Šwarný hochu, skloň se, skloň,
 Genom dále se mnau hoň;
 Ljbj-li se ti mé ljce,
 Dám radostj na tisjce.
 Šwarný hochu, skloň se, skloň,
 Genom dále se mnau hoň!“
 To kdy panna zpjwala,
 Za ruku ho ugala;
 Tomanowi rozkoš praudem
 Prolila se každým audem.

Gedau, gedau dál a dál
 Podlé řeky, podlé skal,
 Panna Tomanu po boku
 Wyrownáwá w plawném skoku:
 „Šwarný hochu, můg gsi, můg!
 K mému bytu se mnau plug!
 Swětla dennjho w mém domě
 Wěčně nezachice se tobě.
 Šwarný hochu, můg gsi, můg —
 K mému bytu se mnau plug!“

To kdy panna zpjwala,
 W ústa gezdce ljwala,
 W náručj ho obgala.
 Tomanowi srdce plesá,

Uzdu pauštj, s koně klesá
Pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,
Skáče konjk do dworu,
Smutně hrabe podkowau,
Řechce zpráwu nedobrau.
Sestra k oknu přiskočila,
A rukama zalomila:
„Bratře můg, bratřjčku můg!
Kde skonál gsi žiwot swůg!“

2. *Prokop Holý.*

Od morawské strany šjř lukami
Rozložil se tábor mezi horami,
A w něm Prokop Welký se swými oděnci
Čeká gisté zpráwy o milém sestřenci.

Geg, když s malau hrstkau s cesty wybočil,
Pan Sezima zrádně w lese zaskočil;
Lid branný rozprášiw, Racka raněného
Odwleci potupně dal do hradu swého.

O polednách posel přigel w pochwaty:
„Nechce Kamenický žádné výplaty;
Brž tebe nazýwal, otče náš a wůdce,
Hanliwými slowy zlotřilého škůdce.“

„Chce-li Racka mjtí, nech si přigde sám,
S posměchem tak wece, zdarma mu ho dám.
A když gsem odgžděl, proti všemu řádu
Posla twého wyštwal fenami mne z hradu.“

K té řeči na nohy heytman poskočil,
Nad hlawau palcátem wztekle zatočil;
Pod nakopenými po všem čele mraky
Blesků rozesílá sto žhawými zraky.

Zahřměl rozkaz hněwný, a po táboru
Gezdci do rot kwapj, pěšj do sboru;
Zbraň se w slunci leskne, a dle obyčge
Žižkowa korauhew nade wogskem wěge.

Gede hradba wozů řadě we dwogj,
Běda, na koho se aul ten wyrogj!
Z předu gdau cepajci, wzadu pawězajci,
Zpjwagjce: „Kdož gste božj bogownjci!“

Táhnau róty polem, táhnau roklemi,
A když tmy večernj strau se po zemi,
Postihnauti může při gasném měsji
Oko bogownjka w dálce Kamenici.

Blizko u rozcestj ležj skalnj lom,
Nad njm w půdu rážj kořen diwný strom,
Uščlý wrchol geho — swadlá lidská hlawa,
Wětwe, plody geho gsau krkawců strawa.

Hřmot wozůw ohyzdné hosti zapudil.
Mimo geda Prokop pod se promluwil:
„Žel mi, ugče, twých tu rozmetaných audů,
S námi že netáhnau ku přjsnému saudu.“

Zaklepala hlawa, huhle hubenec:
„Negsem tobě ugec, gsem twůg sestřenec;
Proti přjměřj mne Sezimowštj galj,
Tělo w kolo wpleti, hlawu na špic dali.“

Heytmanowí w očech mrak se zahustil,
Až koni pod nohy palcát upustil,
Pozdwił k nebi ruku na dwa prsty hledj,
A co sobě myslj, gen zlé moci wědj.

Sňali tělo s kola, hlawu se hřebu,
Obřady slušného děgj pohřebu;
Při pochodnjch Racka nedaleko lomu
Táboři skládajj do wěčného domu.

• Potom heytman s kolu špjci krvawau.
Zatknuw si za lebku nepronikawau,
Hnal se s lidem dále w rozbauřenj ljtém,
A giž hrad obemkli kolem před uswjtem.

Činěn k mjestu autok dwa i tři kráty,
Táborům se stýská těžké od ztráty;
Znagjť Kameničťj dobře odrážeti,
Nenj giné rady, leč ge wyležeti.

A když stáli w poli za dvě neděle,
Prokop točj oči k hradu zmrzele;
Duch se diwě zmjtá, msta ho běře krátce,
A wně české země čeká giná práce.

Swolaw setnjky swé a podheytmanj:
„Těžko, dj, čekati nám tu na wzdanj;
Aneb Kamenici zjtra w moci máme,
Aneb zde naše moc na wěky se zláme.“

„Zjtra s prwnjm sluncem wozy strhnete,
K západu se s lidem rychle uhnete,
A tak odstaupiwše něco na čtvrt mjle
K hradu udeřjte opět w nové sjle.“ —

Swau radau pak zvláště když ge podařj,
Chwátá přjmo wůdce k swému šjpaři:
„Kug z té špjce střelu, bratře prawowěrče,
Gakaus nikdý nekul, ať nechyběj terče!“

Po gitru se haufy w pole hýbagj,
Posměchem ge hlučným s hradeb stjbagj,
I pán Kamenický s náhradbj se djwá,
Že těch sproštěn hostj, srdce w něm okřjwá.

Ač tělo bogowné podál odstalo,
Swau však welkau hlavu bljzko nechalo.
Pode starau hrušj Prokop spanuťj kuši:
„Hey pane Sezimo, poruč Bohu duši!“

Padnul — praudem krwe žitj wywřelo,
 Přestalo giž chasě býti weselo,
 Ano w slaupech prachu a we chumlech kauře
 Zpět w nowém se wzteku přiwaluge bauře.

Hřmj, a trau, a bořj, děla, haufnice,
 Ke hradu se tisknau kopj, sudlice,
 A než půl dne přešlo, Táborowé gařj
 W Kamenickém zámku krutě hospodařj.

Sezimowo tělo čnj tam nad lomem,
 Záře z hradu swjtj geště nad borem,
 Kudy roty táhnau dál na Rakusice:
 „Kdož gste bogownjci božj“ zpjwagjce.

3. S ě a t e k.

Kwete gabloň w sadě,
 Pod nj keř růžiček;
 Přeljbezným hlasem
 Wečernjm tu časem
 Zpjwawá slawjček.

Diwná wěc, bože můg!
 To stwořenj ptačj
 Z hrdělka autlého
 Na tolik sladkého
 Gak zpěwu wystačj!

Ale gest diwněgšj
 Nad slawjčků hlásky,
 Kterak do autlého
 Srdce panenského
 Wstaupj tolik lásky.

Ta když w otruchlelém
 Srdci se rozmůže,
 Brzo proměněným
 Twářičkám červeným
 Do hrobu pomůže.

Když ráno wstávala,
Přišly gsau nowiny,
Že padl té noci
Do těžké nemoci
Miláček gediny.

Smutná do kostela
Newěsta spěchala,
A kudy chodila,
K Bohu se modlila,
Žalostně plakala.

A když gsau pod wečer
Klekánj zwonili,
Wšickni gsau lékaři,
Gak mladj tak stařj,
Naděgi pustili.

Zwonj hrana, zwonj,
Panna giž nechodj:
Ale gako spadlý
Kwjteček uswadlý
Na lůžko se klonj.

Zwonj trogj hrana,
Giž nepláče panna:
Do stropu djwá se,
Z hoře usmjwá se,
Chwátá cos rukama.

Patřj, gak milého
We pěkném průvodu
Šest mládenců neslo,
Šest panen wedlé šlo,
Kráčegj ke hrobu.

Ona w bjším rauše
Podále tam stogj;
Pak bljže přikleká,

A nic se neleká,
Tři hrstky naň hodj.

Když bylo w půlnoci,
Slyšj hlas nad sebau :
„Strog se, mé djetě, strog,
Srdéčko upokog,
Zasnaubjma se s tebau.“

W neypěknějšj šaty
Hned se obljkala ;
Wěnceček si panna
Z rozmarýny sama
Do vlasů wpljtala.

Wětřjk od západu
Chladaunký zawjwá :
Hosté známou cestau
Berau se s newěstau,
Kde ženich přebýwá.

Tam kde bydlj spolu,
Ten tichý domeček
Má střechu zelenau,
Komůrku zawřenau
Na věčný zámeček.

4. Wrchnj z Kozlowa.

Pan wrchnj z Kozlowa
Přigel do Rausowa
Na křtiny :
Tu sobě namluwil
Ctnau pannu Hegduli,
Němkyni.

On wážj čtyry ata,
A panna newěsta
Liber pět,

Gakoby na woza
Padnul pod pawuzu
Z růže kwět.

Co panna newážj,
Zlatým se dowážj
Kamenem.
„Hey Kubo, Kubjku,
Měg se ke kozljku,
Pogedem!“

Ze wrat gsau wygeli,
Pole progjžděli,
Také les:
S kopce negednoho
S newěstau wrchnjho
Pán bůh snes.

Při samém Kozlowu
Běžj tam přes wodu
Silnice:
Řeka ge hluboká,
Prudká a široká —
Blatnice.

Ach běda, na brodu
Zlau měli přjhodu
Zrowna dnes;
Kočár se rozbořil,
A panstwo wyložil
Měkce kdes.

Sedláci w půlnoci
Z těžké se roboty
Wrátili;
Z rákosj bahnjho
Gsau pana wrchnjho
Páčili.

Ctný pane žemichu,
 Kam gste dal newěstu,
 Co s wámi wčera gela?
 „Přeskoda na wěky!
 Padla mi do řeky,
 Ona mně uplawala.“

5. *Zmizelá radost.*

Proč gsi, daubrawo, za gitra
 Mhlau šerau se oděla?
 Býwalá ty má radosti,
 Kam gsi ty se poděla?
 Zdali k zemi padši, dáváš
 Krásu garnjm paupatům?
 Aneb k nebi wystaupiwši,
 Barwu letnjm oblakům?
 Nenj, nenj, mezi kwjtjm,
 Ani mezi hwězdami:
 Wětrowé gi odwanuli,
 Odplynula s řekami.

6. *Wnaučata k dědečkowi.*

Staričký dědapšku náš,
 Šediwau hlawičku máš!
 Gjnj ti vyrážj
 Na bradě, na twáři,
 Pogď s námi, u rybnjčku
 Ohřeg se na slunjčku.

7. *Krotká holubička.*

(Nápěw: Laštowička ljtá atd.)

Holubička s dubu
 Letěla k holubu:

Milý nad rybníčky
Pase tam konjčky,
A gá za njm půgdu.

Holubička krotká
S holaubkem se zobká:
Proč bysme taky, tak
Neměli se zobkat,
Když gsme mladj obá.

8. *P o m l u w a.*

Pomluwo, ty pomluwo,
Kdo tebe rozsjuá,
Že z maličkého tě zrnka
Plné město bývá?

Pomluwo, ty pomluwo,
Pichlawé máš listj!
Žádný srp tě ani kosa
Z pole newyčistj.

Poslala mne pro okurky
K wám má panjmáma:
Šeptali hned, že dobjhám
Za tebau giž sama.

Cos, milý, mi darował
Šátek, pentle k swátku:
Wšak to nebylo zadarmo!
Prawili u sládků.

Když gsme ondyno na pauti
Náhodau se sešli:
Také si hned powjdali,
Že gsme sobě řekli.

„Těš se, milá! kdybys byla,
Gakby oni chtěli:
Pomluwači by o tobě
Dáwno oněměli.“

9. *Radost a žalost.*

Ach radost, ach radost,
 Hezká to květina;
 Gen škoda, přeškoda,
 Že kořnků nemá.
 Přigde wjtr — rozfauká gi,
 Přigde woda — odhaupá gi:
 Ach škoda, přeškoda,
 Že kořnků nemá!

Ach žalost, ach žalost,
 Hořký to kořnek,
 Žádný z něho nepuď se
 Kwět ani lupjek,
 Kolik wzdechů srdce kružj,
 Než mu hořkost pówysušj;
 Kolik slzj uplyne,
 Nežli w nich se rozplyne.

10. *Kratička modlitba.*

Pane Bože, zachowey
 Naše osenjčko;
 Ke žni hogné požehney
 Zlaté obiljčko;
 Před zlobau nám ostrjhey
 I před ohněm střechy;
 K dlauhým wěkům dochowey
 Wšecky wěrné Čechy!

II.

Staročeská switánička.

(Dokončenj.)

M o d r é r ů c h o.

Slunce stkwúcié, toť giž swiétí,
Mé srdéčko tkwe iako w kwietí,
Po té gešto w modrém chodí,
Mému srdci radost plodí.
Angelského gest zezřenié,
Rozkošného gest stwořenié;
Přeštiastnět gegié narozenié.
Byť pomniela na mé wierné slůženié.

S l ů ž e n í é.

Slušíet také krásné slůžiti,
Nad giné gi chwáliti;
Neb ona muož utiešiti,
Ochotné slowce promluwiti.
A řkúc: muog milý prawím tobie,
Wšak máš mé srdce wždy při sobie;
Ginak toho nepomiením,
Radiegšiet iá smrt podstúpím.
Z tohoť diekugi twé milosti
Jako pánu, zbawilas mne wšie tesknosti,
Mého tiežkého myšlenié,
Žes mé srdce propustila z wizenié.

R a d a.

Toť iá prawím každému,
Buď mladému neb starému:

Warug sie ženské milosti,
 Neb gsú srdečné bolesti.
 Jáť ginák říeci nemohu,
 Z tohoť diekugi pánu Bohu;
 Nebť gest ten dar od nieho dán,
 Budiž pochválen ten nebeský pán.

W z k á z á n í é.

Láska s wierú i se wší ctností,
 Ze všech výborná! twé milosti
 Z mého srdce buď wzkázána,
 A tobie napřed poslána.
 Rač wiedzietí, všech naikraššíe!
 Mého srdce naimilegšíe!
 Gsem twuog wierný sluhá cele,
 Dokudž gest duše w mém tiele:
 A wždy také přiéti muši,
 A s tú při umřiéti sluši;
 Protož milá pomni na to,
 Že gest dražšíe wiéra nežli zlato:
 Rač mie s wierú milowati
 A nade mnú nezúfati.
 Pakliby toho neučinila,
 Welmi by mé srdce ranila;
 Nebť gest w tobie má nadiege,
 Po tobie sie mé srdce smiege.
 Ty gsi mé utiešeníé,
 Tobieť we stu rownie nenié.
 Ty gsi pani přezádúcié,
 Mého srdce ruože stkwúcié:
 Po tobieť mé srdéoko wzdychá,
 A w tesknosti usychá.
 Takéť stogí w twé milosti,
 A máť smutku přieliš dosti;
 Pro to smutné rozlúčení,
 Že s tebu býti lze nenié.

Tys také pán srdce mého,
Uslyš w prosbie sluhu swého;
Takéť mile prosím za to,
Nerač dbáti pro nic na to.
Geštie prosím srdce milé,
Nerač dbáti na řeči lstiwé.
O panno srdečná,
Bohdai byla dlúho wiečná:
Cos počala, rač konati,
A rač w prawé lásce přebýwati,
A mú wiéru k sobie znamenati.
Neb iá miením míeti k tobie,
S wiernú wierú iako k sobie,
A nic ginak pani milá,
Jakoby mi osobnie w mém srdci byla.
Dušetbych chtiel udieliti,
Bych to mohl učiniti.
Ach má panno gediná,
Štiastnať gest byla ta hodina,
Když sem sie s tebú oznámil,
A častokrát s tebú mluwil.
Neb twé promluwenié,
Gest mého srdce utiešenie:
Také když sem s tebú sediel,
Tesknosti sem žádné nemiel:
Giž pak po tom rozlúčem,
Té hodinky štiastné nenie,
Bych kdy mohl utiešenie míeti,
A swé srdce ukogiti;
Ale dosti mám tesknosti,
Mohliby na mnie rozi zrosti,
Žeť mi s tebú nenie býti,
A s tebú sie weseliti;
Protož nezúfai sobie milá,
Bodai mi byla dlúho žiwa,
I zpomeň na wierného sluhu swého

A řkúc: milý nestyšť sobie mnoho.
 Chciť na tom dosti miéti,
 A chciť s wierú priéti.
 Daiž to Bože wiečný králi,
 Bychom sie vždy milowali;
 A po smrti rač nám dáti,
 Bychom mohli s tebu přebýwati
 U wiečné radosti,
 Uchowai nás Bože wšie žalosti.
 Dai odpowied dobrotiwie,
 Učiň se mnú milostiwie.
 Já služebník twóg wierný,
 Tobie po wše časy poddaný.
 Buď té tento list dán,
 Genž gest mého srdce pán:
 Pakli sie které giné dostane,
 To sie bez mé wuole stane.

Panna, Žák, Chlap.

P. Milý žaku pro twé založení,
 Chciť přieti až do skončení.
Ž. Twuoğť gsem wierný sluha cele,
 Dokudž duše w mém tiele.
 Milegšieť mi w swietie nenie,
 Aníž bude do skončení.

P. Ty mnie a iá tobie,
 Nic milegšieho k sobie;
 Ta sie milost nezruší,
 Dokudž mám w tiele duši.

Ž. Oba swa wierná pána,
 Božíe milost nad náma,
 I geho smilování:
 Dai nám Buoh dlúhé zdrawié.

Ch. Teprw sem iá prawú žalost
 Poznal nyníé pohříechu,
 Nespomuož mi má ustawnost,

Nebť mie drží na smiéchu:
Zle mi welmi odtušila,
Žáka giž sobie zwolila.

Ryněř pánu swěmu.

Milý pane, w gegiém srdéčku
Jako pytel twaróha.
Řeklať witai móg telečku!
Má útiecho předrahá.
Mohu to říeci cele,
Že dwie srdce w gednom tiele
Móžta spolu přebýwati,
A we cti sie milowati.
A geštie prawím k tomu,
A chci wieřiti tomu:
Máť miěti mnoho myšlení
U wiěře bez pochybenie. Konec.

III.

Z p r á w y o duchownjm žiwotě nynějšich časů.

Od Dra. K. Amerlinga.

(Pokračovánj.)

§. 5. *Twarozpyt čili morfologie.*

Přjroda = 0 = 1 = ∞.

Co gsme posud widěli, gednalo o welikosti, weleb-
nosti a neskončenosti (∞) přjrody, pročez tauž wěc i
s druhé stránky ohledati potřebj.

Tážeme se, o čem gsme mluwili a kde to wše bylo
aneb geště gest, čemu gsme se obdiwowali? Prawjme na
to: Nebylo to nic, a to nic že nebylo také nikde, aneb
chcemeli (w hlatopisecké mluwě) osu zwětšowati, ono nic
gest každých 24 hodin oswěcovaná a zastěnowaná šlu-
pinka hrášku, gehož wnitřek nám tak málo znám gest,
gako družný náš měsjc a decilliony giných těles nebe-
ských. Prawjme, že gest točej se hrášek, kde gak slunce
wychází, národowé, zwjřata, rostliny, ledy od gednoho
meridianu ke druhému, od gižnj osy k sewernj gako we
wlnjcech okruzjch ze sna se probuzugj, rašj, hlatj, rodj,
snjdagj, rostau, bugarj, pracugj, obědugj, starostěgj, stár-
nau, wečeřj, spáti gdau, tagj a mrau, a tak w skutku od
gitra po wečer, „od Wesny po Moranu“, an tato Wesna
a Morana w přjrodě wšech přjrodnin se zakládá.

Tento hráškowý pogem gest nám welmi potřebný,
abychom pozděgi nikdá přjliš se nelekali, když mluwiti
budeme, že hrášek ten gest wywinugjcjm se tělem gedné
wtělené dušičky, kteráž s druhé ∞ strany za zgewugjcjho
se boha samého, aspoň djl geho od mnohých mudrců

wzata byla, a nynj duchem swěta (Weltgeist, we filosofiech nynějších) slowe, duchem w skutku ohromným, geště málo pochopeným, za gehož neyvyššj čijnj zplodiny my lidé samy sebe považowati musjme.

Wšecko ale, co gsme tak tagemnými a welikánskými slowy o přjrodě prawili, platj vlastně zase *gen o slupce tohoto hrášku*, neboť wěděnj naše o všem ostatnjm w zemi našj a wúkol'nj w prostoru hwězd a oběžnic stogj *gen* na obdobném (analogickém) posuzowánj a zawjránj našem.

Gak ale každý člowjček, každá bytnůstka na tomto swětowém hrášku opět u výši a hlaubi celým neskončeným swětem gest, a gakož w našem hwězdopasu naše slunečnj saustawa u prostřed giných mizj a opět w sobě ohromnau gest řjšj, tak z toho všeho učme se *gen té weliké a přepamatné w přjrodnictwj prawdě: Welikost a malost w pátránj přjrodnjm pogemowé gsau proti wšj naděgi a nade wšecken pomysl potažnj* (relatiwnj); wšecko gest gednak neskončeně welikánské, a ehcemeli, to samé gest neskončeně malinké, až se w nic tratj.

Pogemem tjmto přjsně hlažopyteckým čili raděgi přjsně přjrodnjm, kde *znamenj nicky, gednotky a neskončena* čili ničeho, něčeho a wěčného všeho ($0=1=\infty$), *wšudy gedno wedlé druhého stogj* a sebe naskrze pronikagj, usnadnj (?) nám *gaksi* onen pogem o stwořenj všehomjra z ničeho; usnadnj nám pochopenj toho, že hráček onen progewowanjm se *gediného ducha*, ducha swětowého, gest, *genž při wšj swé neyužšj celosti a sawisnosti kosmické*, nicméně w tellurickém ohledu w nesčjslný počet bytostj gednotowých, gednotnjkowých atd. rozptýlen býti může kde časowé organismy srostlé a nesrostlé, k. p. zpotomktj, gicj se člowěčenstwo, rostlinstwo atd., přepamatné powahy gsau; ochránj nás, co do praktické a aesthetické našj stránky, před egoismem a neegoismem, před wšj nepracowitostj a přepracowitostj, před neporozuměným a newčasným spolehánjm se na pewný chod swětowého welikoducha, kde starostěnj se gednotiwého čerwjčka tak

mizj, gako mjstečko a působnost zrnka pískowého aneb kapky w nesmjrném oceanu.

Zde w skutku gest to zběžněgšj myslj přetěžkau úlo-
hau, nahljžeti, odkud ten úkaz w přírodě pocházj, že ač-
koli tisjc a tisjc semen k swým welikým zaměrům roz-
sěwá, předce týmž výsewem, týmž mlazem od počátku
až ku konci žitj gednotliwých bytostj tak plýtwawě, téměř
swéwolně, rozmarne ano nezbedně zacházeti widjme, že
z tisjcůw sotwa několik cje swého dosáhne, a to opět
gen na rozličném stupni; odkud ten úkaz, že přehršle
sněhu na Himalaji, wětwičky mechu Laponského, blbého
trpaslika Štyrských hor, *tauž nutnostj* stáwati musj gako
Alexandrů, Newtonů, Kopernijků, a ti opět při wšj swé
swětohlučné sláwě že z ohledu sobě rowných saučasnjků,
z ohledu minulých, budaucjch a ginoswětowých, kapin-
kami w moři gsau, bez kterýchžto swětobybných mužů
žeby také geště swět stál, přemnohý nám přiswědčj.

Wěc tuto o *gediném* duchu hráškowého našeho swěta
pouwážiwše a nikdá s ožj nespauštěgjc snadno giž při-
staupiti moci budeme zase k tomu, kde w týchž očjch
přestane onen hrášek hráškem býti, an se nám proměnj
w ohromnau welebnau mateř a zárod neslýchané wel-
kosti, s pěti posud newšudy propátranými djly swěta; se
dwěma hlawnjma faktorstwý, z nichž gedno nadprostorné
a nadčasowé, druhé pak prostore a času podrobené;
s řjšj newážitelnin wšudy gsaujcjch a wšudy činných, pak
s řjšsemi třemi, w gegichž hmoty faktorowé nadprostornj
pořád se wtělugj; a konečně s řjšj *starožitnin* wyslanži-
lých, bylých, historických, gакž pozděgi i w zemězpytu
starožitniny a mrtwoliny přerozmanitého stářj okážeme.

Tyto řjše, gež wšecky ona hrášková kauzelná slupka
obsahuge, budtež od nyněgska našjm gediným okrskem
a žiwlem w pagednánj tomto, w němž se pohybowati
chceme. O hrášku a malinkosti geho přestaneme mlu-
witi, an se nuj na hlediště planetarnj, kde kůra našj
země pro nás ohromným gest swětem, postaviti musjme,

nemagice při tomto článku nic jiného na mysli, leč dokázánj té návěsti (praemissy), že planet náš, ačkoli 900 millionů lidí a decilliony jiných bytostí chová, kde každý člověk svou zvláštní duši, každá přírodnina svou zvláštní vidu čili dušku má, předce se všj tou rozdrobeností jedním ge celkem a *tělem jednoho a téhož ducha světového*, což na postupnou obdobnost zárodků a vajíček vůbec s kaulj zemskou a tělesy nebeskými okazuje.

Dějiště přírodninstwa pozemského.

Neybližší otázka při wyprawowánj nějaké události neb nějakého děnj bývá slušně ono známé: Quis, quid, ubi etc.; neboť od těchto otázek nemůže se lidská mysl nigak odlaučiti. Pročež my, chtějce gednati o wytwarowánj se gednotliwých bytostí w přírodě, s odkázáním onoho: quis, quid? pro sawisnost do článku následugjčho tuto hned na ono: ubi? odpověděti musíme.

Gewiště přírodnin nyní bytugjčch wystaweno gest na *mrtwolech a hrobech přírodnin předešlých*. Děnj tohoto w přírodninstwu nalezáme s hrou diwadelnj welikau podobnost; zdá se sice, že gewiště diwadelnj něco wenskowského, cizjho gest od osob hracijch. Gak welice mnoho ale při diwadelnjch hrách negen na diwadelnjch lešenjch, přiměřeně ozdobených kulissách a jiném mechanickém strogstwu podle aučelu a záměru provozowaného kusu záwisj, toho za našich časů zagisté netřeba wysvětlowati.

Gakož známo z titulu pogednánj toho, gedná řeč naše o děnj přírodnin. Gewiště a dějiště přírodninstwa gest *powrch* nášj země: neboť gako na kauli z nějakého kowu ukuté, celistwé, wzbudilali se k. p. třením w nj mlunná sjla, tato gen na powrchu gegjm se držj a gewj, a pak to vše gedno gest, zdali kaule ta celistwá aneb gen dutá gest, z plechu neyautlegšjho; tak i dynamický žiwot nám známý gen na powrchu země nášj se nalezá, ačkoli o wnitřku země kromě domněnek ničeho ze zkušenosti nám powědomo nenj. Po-

wrch našj země ale w našem smyslu nikoli za powrch, nýbrž za *střednj* gakési mjsto považowati musjme, tak asi gak to u stromu rostaucjho spatřugeme. O tomto z botaniky známo gest, že děgiště žiwota neb žigiště widy čili duše rostlinné gest ono *lečnj* mjsto mezi *kárau a dřewem*. Léta čili kruhowé dřewa, genž od wenku do wnitřku gdau a do sebe wtaulené wyhljžj, gsau wrstwy wždy wjce odumiragcjj, tak též i wrstwy kúrowé, které opět od wnitř na wenek se kolem obstupugj, a čjm wnějšj gsau, tjm wjce a bez škody šornau zahradnickau odškrábati se mohau; ano i wnitřek stromu celý wyhnjti může, gestliže gen *au*-*střednj* styčnj mjsto neporušené gest, neboť tam a wjce méně w bljkosti geho děgiště gest celého stromového žitj. Takowýchto let čili dřewowých kruhů na zemi odkryl zemězpyt mnoho; kúru ale též z wrstew složenau předstawuge žiwel wodowý, wzdušný a aetherický čili newážitelninowý. ¹⁾

Horninowé wrstwy našj zemnj kúry gsau ti hrobowé čili těžké mrtwoły a gedné strany, s druhé strany pak kúra wodowá a wzduchowná a newážitelninowá. U prostřed těchto ložisk bywšjch někdy bytostj pohybuge a wtělugе se duch gednot, gednjků, gedinců a všech těch bytostj, o nichž co o náležitých indiwiduech posawádnj historie přjrody gedná.

Mezi kúrau a letokruhy gest tedy ta neywětšj žiwost a hbitost, a nemáme lepšjho podobenstwj ke srownánj onoho působenj widstwa we hmotowj onom, gako když řekneme, abychom widstwo (které wšjm nehybiwem hýbá) předstawili co kámen hozený do wody. Kruhowé, gež tento wůkol we wodě a na hlubině wody působj, gsau hned těсно okolo té neymenšj, wšak co do čerstwosti neywětšj, neywýšjchlumky a něyhlubšj dolinky, w nichž částečky *au*-*plné* okresy, pak ellipse, pak gen *čárky* a konečně gen

1) Slawný Brogniard we swé geologii nazwal periodu předbylau čili předpotopnj, Saturnowau, periodu pak popotopnj Jowišowau. Dálj rozdělenj udáme we swěštijnm článku o geologii gednagcjjm.

rudimenta těchto působí; vůkol kamene silněji ti kruhowé na sebe následují, čím ale vzdálenější gsau, čím více se rozšiřují, tím zdaluhavěji se částky gednotlivé hýbají a chlumky tím více se sploškují. Děgepis člověčenstva nám dosvědčuje, že onen *lidský centrální kruh* napořád se zvětšuje, že vedlejší kruhowé, k. p. zvířat gemu protiwých, pořad více se ztrácejí geho násilným zahlazováním. To samé, co jsme zde o kamenu padším do vody powěděli, platí také o widce, která se wtělila v nějaký organický zárodek. Widka k materialu swému takto se má. Widka, pokud v malé obmezenější zárodkové masse působí, působí násilněji, bugareji, wywinováním gest rychlejší a prudší nežli později, když přiosobivá widka větším množstvím materialu pod swau vládu si přivedla, a tak, poněvadž každé wywinováním gen zasnaubováním se widy a hmotowj možné gest, tautěž nutností již i to dáno gest, že widka, genž v těle swém na neobšjrném začátku čerstvější a prudší gest, později a v dalším běhu a rozšiřováním se swém zdaluhavěji působí.

Prvkovéalezají se we dwogjch okrsčjch, a sice

1) w okrsku skladowého, odumrlého oddělení, z něhož geognostické wrstwy gedno stratum, woda druhé stratum, wzduch třetí stratum gest, a ta strata slowau příroda odumrlá, kde každá částka gedincowý, hrobní, mrwní, čekagící swůg život wede (nemáme slowce w giných řečjch, gjmžbychom tento význam gedincowý přeložiti mohli).

2) Druhý okrslek prvkůw gest aalezá se we službách *widstwa* a *dušewenstwa*, a sice gak řjše minerální, tak rostlinné, živočišné a lidské.

Co se směru a chotáru životění všech řjší přírody na powrchu a w mořjch naší země týče, musjme řjci, že všudy tam gest neydokonalejší, kde *wšickni žiwlówé*, gak wážitelní tak newážitelní, w tom *neyharmoničtějším gsau poměru*. Nemůžeme tedy řjci s Hegelem: *prawé diwadelní*

děgiště pro historii světa gest mjrné pásmo. Neboť i w pásmu mjrném scházjwá přečasto wodowý žiwel a zwlaště geho srdce, moře; často mjrné pásmo mjjwá močály a stepy, přewysoké hory, pjsčiny atd., což wše náležitým sjdlem národů, genž duchowně i tělesně žiti magj, býti nemůže; naproti tomu i horké pásmo, máli wysočiny, máli moře, chládku, giž tjm dosti má, a může ke zdokonalowánj swých přjrodnin přispjwati.

Zdali směr žiwotěnj přjrody gest spirálnj, zdali eliptický, zdali pauze od Čjny ke středozemnjmu moři a odtud gen až na západ Ewropy w některých řjsech podlé Hegla, zde zagisté národno-sobeckého, sahá, wyložjme mjstněgi, když o gednotách mluwiti budeme.

Na wrstwitě a sebe djlem dosti hluboko pronikagjcj sklady hmoty, do které duch přjrodníwý se wtělowati může, bedliwý zřetel mji musjme, neboť posud tato ložiska welmi roztrhaně přednášena a rozumjna byla. 2)

Wšecky útwarj (formace) hor gsau sklady mrtwol

2) Giž Góthe měl gakausi antipathii proti horám, ačkoli pilně geologij se objrál, a nazýwal ge: Diese widerwärtigen Zickzackämme und Felsenwände, diese ungestalteten Granitpyramiden, welche die schönsten Weltbreiten mit den Schrecknissen des Nordpols bedecken. Mysljme ale, že Góthe tuze daleko gde, prawjli dále: wie könnte ein Menschenfreund sie preisen. Slowáci wě swých nadšenjch zagisté dosti trefně si toho wědomi gsau, proč ty swé Tatry tak welice, co matku, s dětinskau laskau welebj; hory tyto w skutku gsau gim zřjdem blaha welikým. Gestliže s geologij uznati musjme, že hory a wysočiny prwnj wystaupily z wod prawsětowých a prwnjmi ostrowy wšeho, což žiwo gest, a tudy i prwnjm sjdlem lidstwa se staly, gestliže dále s filosofij historie člowěčenstwa 1) wysočiny za *wychodiště* lidského pokolenj, 2) dolinné rowiny při řekách za *země přechodu* ku kultuře státnj, kde orba a občanstwj wznikaly, a gestliže konečně 3) *pomořj* za třetj žiwel swobodného wywinowánj se lidstwa obchodem, plawectwjm, řemesly, uměnjmi uznati musjme; a gestliže dále podlé našeho náhledu hornatosti w skutku gsau sklady mrtwol wšech řjśj, wtělowadly bytostj wšech přjrody řjśj, gestliže gsau gako hospodářskau mrwau, přitahowadly wod, genž wšemu, co žige, za newyhnutelný žiwel slauťj, snadno nahljdneme, co Slowák we swých Tatrách tuťj, a proč Góthe zde trochu daleko šel.

gewyčerpanými pro widy, genž w látky minerálnj se wtělugj; útwary kamenouhelnj gsau sklady mrtwol pro řjší rostlinnau; útwary zkamenělin živočišných gsau sklady pro řjší živočišnj; to však ale gen všeco w průměru prawjme, anof wjme, že i rostliny a zwjřata negen z kameného uhľj, z prsti a ornice, nýbrž i ze skladu minerálů, živočichů, ze skladu wzduchowého a aethernjho bráti mohau.

Duch přírody zasílá své rozličné kořeny do všech těchto skladů (k. p. hawjře do bání pro kowy, kamenné uhľj a sůl; lowce do wod a moře, mysliwce do powětří, sedláky do ornice, lomikameny a lišegnjky do skal, hauby do rostlinných mrtwol, lumky do hausenek pro obživu těla, filosofy do wnitř ducha pro wýwin duše), a nechává swými kořeny, wětsemi, cizopasci atd. prohlížeti své útroby a powrchnosti, u prostřed nichž on žige a se gewj, w gewiwu rozličném podlé rozličných wid swých, genž buď w hlati, buď w rostliny, buď w živočichy se wtěluje. W pogednánj tomto netak onino skladové mrtwolnj nás zaujmáti mohau, an to do předswětowého přírodopisu náležj, nýbrž wjce to, genž nynj duchu přírody a geho widám za *wtěluwo* slaužj. Musjme ale hned přiložiti, že mrtwolu zde beřeme gen w tom smyslu, že kde negsau bytosti gednotowé, gednjkowé, nýbrž gen gedincowé, tam že gsau *smrt* a mrtwoly. Člowěk žiwaucj gest bytostj gednjkowau, když hnige, wznikagj z něho bytosti gedincowé, a ten staw nazýwáme smrtj. Shnilina gest gedincowé žiwotěnj, gakoby rozpuštěnj wogáků z pluku.

Idealnj činitelé přírody.

Že člowěk duši má, a že vlastně ono: „*anima sibi construit corpus*“ ponejprwé we fysiologii člowěka wědecky uznáno bylo, o tom nenj pochybnosti. Wšak giž od starodáwna bližšjm člowěka přírodninám, totiž zwjřatům, i w obyčegném žiwotě gakési, podlé dokonalosti rozdjlné, analogon duše lidské připisováno bylo. Nynějšj kompa-

ratiwnj zoologie gmenuge ono analogon idea, wida (Idei *siđsa*, dauška). Giž ale to, žebychom též rostlinám vlastnj osobliwé analoga dušj připisowati měli, gest něco noworekého, dokonce ale tenkrát, gestliže i mineralnjm bytostem čili gednjům též takowau daušku ředitelku, budowatelku, umo - čili zákono - nosičku přiřknauti museli budeme, která sobě tak swau hlatku a rostlinku wytwořiže, aneb ginými słowy řečeno, tak sobě mineralnj prvky neb rostiwu přiosobuge, w ně se wtěluge, gako sme u duše lidské řikati byli uwykli. Než z ohledu této věci wjme všickni, že wyššj djl, totiž básnjkové, starých předků člowěčenstwa (Řekowé, Řjmané atd.) bohyně čili widy stromů a kwětinstwa znali.

Neuznámeli ono přigetj wid rozlično - bytostných, nigak nebudeme moci wšecky ukazy, gedinost a celost ducha gednoho (gegž newyhnutelně wšudy, tak gako w nás, požadugeme) w řjši přjrodnin sobě wyswětliti.

Zde ale po přigetj tomto bezděky se nám nahrnugj tisjce a tisjce přjkladů, kde gen polowičku hlati, čtwtřinu, ano geště méně z celku wyhlatěné spatřugeme; kde mjsto celé hauby, gen kausek ano gen molimen se nacházj, kde u zwjřat, ano i u zárodkůw lidských leckdy i nižádnau hlavu, nižádné končetiny, nižádné srdce atd. widěti nenj. Řekneme zde hned: gako gen polowice těla toho neb onoho žiwoka se wywinula, tak i gen polowice neb dewaterka oné daušky ředitelské zde se nalezá?

Aneb na druhé straně, kde srostlé hlati, srostlé stromy, hauby a byliny, srostlá zwjřata a lidi spatřugeme, řekneme i zde hned, že duše gegich též tak a tolikeronásobně srostly a prorostly? Kam medle tu se poděje náš pogem o filosoficky dokázané nedělitelnosti duše? Gak zde widjme, uwykli gsme, zwlášť přjkladem našich psychologij, duši a tudy i vše, co dašewnu powahu na sobě nese, pokládati za něco naskrze nadělitelného, newyš individualnjho, od ostatnjch bytostj odděleného, a přěčasto se ptáwáme, zdali předce i po smrti své wědo-

něj o všem tom, co gsme a byli, podržíme? W této ne-
snázi každý nadějí a důvěrou w boha se kogj, a co se
rozličných nedotwor, srostlých potwor atd. týče, kaž-
dý raději winu hledati bude w tom, že hmota, w kterauž
duše neb wida wtěliti se snažila, w tom překážku polo-
žila, tak že widové progewenj w hmotné způsobě docjliti
se nemohlo.

Přisvědčje tomu, že poslednj wysvětlenj prawdiwé
gest, postavjme sem ginau sadu, abychom widěli co na
něj odpověděti moci budeme, čjm napotom ono prwnj
tjm snadněji pochopjme.

Carus we swém srownáwagjcjm živočichozpytu str.
783 prawj: „U zwjřat zárodkowé, semena a pupeny (Spros-
sen) důležitějšj gsau, nežli na prwnj pohled býti se zdá;
neboť nahljdnutj toto wede nás k náležitěmu pochopenj
poměru, genž se nalezá mezi gednau generacj čili poko-
lenjm k pokolenj následugjcjmu. Gako když na kmenu čili
těle nezmará w nowě vycházegjcj mladj nezmarkowé na
začátku patrně gsau gen docelugjcj (integrugjcj) djlkowé,
a pak gen gako končetinami, ramenami těla mateřského
gsau, kterjžto djlkowé teprwé později se odděluj, tak i
u vyššjch zwjřat, ano i u lidj poznati lze, že nowé poko-
lenj nenj nic giného, než matečnj tělo gedno a totěž
dále rostaucj, gen že vždy wjce a wjce děljej se.“ Táže-
me se nynj: smjmeli sobě zde každé pokolenj gako něco
cizjho, rozdjlného od gednjka půwodnjho představowati?
Gest to spjše les kořenownjka amerikanského (Rhizophora
Mangle), kde strom mladý wedlé matečnjho stogjcj po-
hřženjm wětwej matečnjch [do země wzniknul; nowáci
tito gsau tudy dále rostaucj kmen a strom prwnjho ma-
tečnjho stromn.

Přikročme ale nynj k widám těchto bytostj. — Ona
stromowá a nezmarowá tělesná látka nebude nám z ohle-
du onoho wtělowánj se w giná mladá indiwidua nic ško-
diti, an to gen tělo gest nabytelné z prsti a ze žiwlu,
tjm wjce ale ona otázka: Mělli matečnj gednjk onoho

nezmaru swau vlastnj půwodnj widku, pokud geště pupeny a wagjčka nenesl, a máli gi geště tenkrátě, když zde a tam na gehu těle mjstka okazowati se počjnagj, z nichž potom kuličky, wagjčka čili tak zwané zárodky se dělaj, a které za čas odpadše w nowé nezmary se obrátiti, zdokonaliti a wzrůsti mohau; máli nezmar i tenkrátě geště gen gednu widku, když kolik kusů poněkudnj welikosti z něho naděláš, tolik mladých nezmarů obdržíš?

Zde se nynj táži: gak se ono zplozowánj, rozmnožowánj widek děge, kolik gich tkwělo w gednom nezmaru, a na kolik djlů ge možno rozděliti? — Co sme tuto o nezmaru a o gehu pokolenj položili, můžeme o všech ginořjšowých bytostech a o člověčenstwu položiti, tázajce se: zdali k. p. w nás potomcch Čecha, čili lépe, zdali w pokolenjch Přemyslowců, osm set let nad Čechy panowawšjch, duch praotce Přemysla wanul čili nic? Gedni řeknau: Ano wál, tak gako w nás všech krew a duše několika těch set neb tisjců, genž s Čechem do „této země přes tři řeky přišli,“ trwá — my gsme až po nynějšek nezwadle rostaucj gich tenkrátě w Čechách zasažený strom. Ginj ale začnau k tomu cji wyswětlowati přitwořowánj dušj působenjm neyvyššj a všemocné bytosti w době početj.

Kdo dobře potal *zákon proteowilosti pogemu welikosti a malosti, nicosti, něčnosti a neskančenosti*, kdo *zákon samwisnosti hmotné gednjkowé, gednotnjkowé a gednotowé čili dynamické*, gakož sme tento *weliký posud welmi neoswědoměný zákon* w zákonjku twarugcej přjrody postavili, ten hezké giž nalezne toho všeho wyswětlenj. Gádro a kůra hlati gsau až k nepoznánj skoro srostlé, začjnagj se ale u rostlin mnohem patrněgi, ač k sobě newyhnutelně patřj, od sebe odlupowati, článkowati, wyhlžegj pak co srostlé, konečně giž i samowolně běhagj a zase o sobě w článcech a w pokolenjch pokračuj a se prodlužuj. Z toho nynj wplýwá, že *oddělenost těla dušewné gednotowé spogitosti nepřerušge*. A hle tak zagisté swět náš gest plný a pře-

plný tkanic a swazků dynamických, genž we swé newiditelnosti giž dle přislawj wjce włádnau, nežli to co hmatati a widěti můžeme. Tataž dynamickost přirody, tento dach swěta, držj swé sobecké gednjky w gednotách, w nichž on gako we swých audech žige, trwá, zdokonaľuge se a w nich i sám sebe si osvědumuge, i sebe poznáwá.

Toto osvědumowánj se celého swětoorganismu gest owšem welice geště nepostjhnutá stránka, prozatiť ale giž to mnoho gest, že o nj wůbec něco wjme.

Zde hlawně na tom newywjce záležj, abychom dobře pochopili, gak gedem duch rozdělen býti a celý z članků a audů srostlých a nesrostlých, wjce méně uwolněných a neuwolněných, ano i na oko welmi swobodných *záležeti může a musj*, podlé všech okolnostj, genž w prazákladu stwořenj, individualisowánj, gednoduchosti a rozmanitosti ležj, kterážto pohádka ale na konci tohoto pagednánj po tisjcerých nawěstech (praemissách) mnohem wjce bude patrna, nežli zde na začátku. Toliko předběžně prawjme: že ducha čłowěčenstwa nelze od ducha swěta děliti, gako u čłowěka nelze mozek (portio humana) odděliti od těla, neboť *čłowěčenstwo gest mozkiem swěta*, gegž owšem i po lžjcech odebrati lze, ano w anenkefalech (děti narozené bez mozku) může zcela chyběti, a swět by byl bez něho a nepošel by bez něho. Gako ale duch tělo si twořj, tak i duch swěta po potopách nahrazuge částky porušeného mozku. Dokud w předpotopnjch dobách swěta čłowěka nestáwalo, nestáwalo i geho bywšjho a nyňějšjho průmyslného, filosofického mozku a čidel, a gako žiwot swěta byl pauze žiwotišnj (animalnj), tak i tenkrát neměl než cjtistě a čidlistě býlo - a masožrawé, gako naše děti, w nichž teprwé postupem času dušewný wykwětá žiwot. Nerwowá geho massa gsau těla naše, myšlénky naše myšlénky geho; k bohu ale, tomu nepochopitelnému, to geště negde — toť zagisté trochu weliký skok gest, gegž poblaudilj sobečťj mudrcowé Němců činj.

Nynj konečně gest otázka, kde game w oswědoměnj našem, kde gsme z ohledu wyswětlowánj wtělugjcjch a zpotomkugjcjch se wid? Myslíme, že u děnj a pochodů maloswěta, totiž organismů našich, genž nám bližšj gsau, než onen swětowý koloss našj země.

Z toho však patrnó gest, že wěc samu w prapozadj sme newyswětłili, ale předce — tak myslíme — předce trochu dále pošaupli. Proč ale newyswětłili? Poněwadž wywinowánj naše lidské samo dále se newywinulo. Pomozmež si wespolek mysliti a pátrati, a pak w skutku wjce potom si wyswětłiti moci budeme. Proč? Poněwadž sami dále budeme a i duch swěta w nás. Wy duše milené, wěštecké, budtež geště gednau wřele wyzwané na pole krásné práce, práce, která záležitostj swěta a záležitostj našj gest!

Swětowidowo widěnj organického wywinowánj se swětů.

Swětowid dlauho gednau do noci seděl, zahlauben gsa do podiwné Dantowy komedie wywinowánj se wagjček a embryonů čili zárodků račjch, žabjch, polewničjch, nezmařjch, ptačjch atd. Skleněné nádoby rozličného druhu, djlem slunečným teplem zahřjwané, djlem strogeným teplem opatřené, gakýmž Egyptčané w zahřjwárnách alepičj a giná wegce wyljhati dāwagj, stály wůkol w geho pozorowně. Kde mu oko nestačilo, hleděl pomáhati si drobnohledy rozličné gemnosti a dobroty. U stromkowých bylinozwjřat, gegichž kwěty giž zwjřaty gsau, cjtj a se hýbagj, widěl množstwj wagjček, an se byly od matečnjho stromku oddělily a o sobě dlahý čas kolowaly gako samostatně žigcej polewnjci; kuličky widěl, genž na začátku gen žaludkem byly, z něhož kaulitý žlautek geště newyssatý proswjtal, wůkol sebe mage na powrchu prohljednau wrstwu bjku; widěl z měchýřku žlautečnjho, wegetatiwnjho bez cjwek a stěn wznikati tak zwaná punkta salientia, pořadj to srdcej; widěl od nich rozbjhati se

kreu garožiwau bez cjwek gako řeky a řjčky bez trub z moře a do moře na všecky strany; widěl paralelně tomu vznikati Purkynowy měchýřky, dušitějš to srdce, mozek a michu totiž se všemi swými nerwami; widěl vznikati na koncích hlavových nerwů černé tky, oči, uši atd., genž pořád se weličily, zde a tam dlaužily w články a končetiny; ginde zase widěl s Ungerem zárodek k zárodku se družiti, widěl protokokky ³⁾ w nesčislném počtu, genž zde w Lingbye podlé čárek se řadily, tam podlé ploch w porosty, geště ginde widěl ge zůstawati wegcozwěrmí, ginde řadily se gako u růžence na členozwěry, totiž micho- a mozkozvěry atd.

Celý gsa giž unawen na zraku a čidlech, zawřel oči swých a spánj se ho zmocnilo; nebyl to však klid, ale brž let a unášenj náramně prudké, neboť zdálo se, že duch swěta geg unášj tam kamsi do bezedna sauhwězdj orla.

Doma zdálo se mu, že nicméně sedj u swých nádobek, když tamto w sauhwězdj popatřil wůkol sebe, neboť všecko mělo tu neywětšj podobnost; toliko onen neznámý duch držitel, a pak gakási celkorozdrobenost na powrchách kuliček dělaly mu nepokogný sen a zdánj. W této však rozpačitosti ljbě geg průwoděj duch wzal za ruku řka: „Twé embryony widjš zde zase, tito zde ale gsau neskončeně wyššj twých; gsaut to embryonowé swětowj, kde tobě známý zákon *gednotowých* organismů mnohem wjce platj, kde bytosti ondy i hmotně srůstlé rozpadané gsau, předce ale neywjš spogené a žiwé. Zde na této kuličce, mnoha tisjce a tisjce let staré, widjš pokolenj, k němuž i ty náležjš; ono gest *čuwstwowem* (Nervensystem) tohoto wywinugjcjho se swětozárodku, gehož mozek a střed nynj gest twá Ewropa, národowé gednotliwj po Asii, Africe, Americi a Australii, gsau geho po těle rozbjhagjcj se nerwowé, rozpadlj w člowěkowé gednjky;

3) Stogaté wody plné gsau těchto protokokkowych prazněček, řasek (Lingbya) a lišegujků zelenolistých čili porostů (Ulva).

dřjwe, nežli twého pokolenj na té kulišce bylo, žil tento swětowj zárodek napřed gen žiwlowj, pak rostlinowj a njzko-zwjřecj žiwot, pak byložrawěj a zwěrnj organičnost; očima teprwé twého pokolenj napořád se zpotomkugjeć-ho, čidlami Čjnů, Indů, Peršanů, Egyptčanů, Řeků, Řj-manů, Germanů, Slowanů atd. začjnal a postupuge zjratj tento zárodek na rozličné swé stránky, začjná ejiti že žige a wěděti že gest a co gest, začjná i co do ducha poznáwati swůg staw a swau oswědoměňau *swobodu* a *od-wisnost*, swau indiwiidualnost, rozdrobenost a neyužšj or-ganickau celost, poměr swého swětoorganismu k giným; žiwé geho čiwstwo sahá mocňau rukau do hlaubj a bájnj swého žlautku newyssatého, newyčerpaného na sklady wtělowatelné, plowe po mořském srdci a žilách a drahách železných a wznášj se wzchůru do plynného wzduchu. Wšak ale, gakkoli tu na té malé kulišce ohromné widjš hemzánj a šramocenj k žiwotu a wywinowánj se dalšjmu, předce geště mladý gest, ano gako nemluwně ani hýbatj sebau w celku nemůže, grawitačnj sjly a zákonowé gjm wladňau a zatáčegj, gako tisjcemj giných, okolo slunečnj mateře, genž opět samoswjťcjm wýrodkem Syria gest; slunce toto mateřskau wraucnostj zahrjwá ten zárodkowj swětek a wybuzuge z něho žiwot swětoorganismowj. — Nynj i tamto patř do sauhwězdj Persea neb Hada, a spa-třjš gak kuličky ke kuličkám, swětowé ke swětům se řadj, čiwstwa gednotliwých přidružugj se ke druhým, gak si to u členozwěrowých saustaw čiwňjch w twé domáčj čtyř-zdici wjdal; tamto widjš i sčlankowané swěty w micho-zwěrnj organismy stálic spogowati se; čiwstwa se řadj, saustředugj, polarisugj, národowé přecházegj u radostném wjtánj se swětů ondy osamocených na swěty ondy nezná-mé, leč dalekohledy spatřené. Wšak gsauť tito staršj o aeony stoletj, gsau historičtěgšj nežli swět, z něhož ty djlkodjlkem gsi; dočká se ale i on podobného wywinutj.

Tak nynj zřjš, Swětowide! ty nic a ty něco neskon-čeně celé a neskončeně rozdrobené! gak Pán všehomjra

podlé týchž swých oblíbených zákonů organismy polewnjku a swětů stegnau rukau w život radosti a krásy rozličné a wěčné a wždy giné powoláwa!

Mysliš ale, že giž zde gsi Pána dostihl na konci činů geho? — w tomto sauhwězdjčku orla? Zde, gak tamto we hwězdopasech, za Heršlowými mlhohwězdami, ne-uzrjš Pána, alabrž všudy! — I we twém kautečku swětowém, z něhož gsem tě wzal, i w prášku uzrjš geg opět takowého, gako zde w aeonožigjcech swětech; a zanesu tě tudy opět w mjstečko, gež si w čiwstwu swěta wašeho zangjmal. — Zde gsi, u twých láhwiček a prachowých swětů; mēg se dobře; buď silen, myslí, pracug, radug se, těš a obradug giné a twůg národ, okazug a powjdey, cos widěl a wjš, pak i oni, twogi milenj wrstewnjci, radowati se, gednati, a tjm stáwati se neustanau, k čemu Pán w zárodku swětowém ge ustanowil.“

W tom opustil laskawý duch Swětowida, an práwě teprwé nynj pořád usta napjnal k neustálému ptánj se po wěcech přerozličných. Samým usilowánjm se zachytiti uletugjceho ducha, ze sna se probudil; mjsto wšeho ale ležel sen tento napsaný před njm na stolku.

Faktorowé přjrody widownj, vyššj.

Duch swěta, widstwo přjrodnj, má hlawně čtvero řjšj wid podržzených, a sice 1) widstwo řjše minerálnj, 2) řjše rostlinné, 3) řjše žiwočišné a 4) řjše lidské. Každé toto widstwo opět podlé třjd, řádů, čeledj, rodu atd. w ne-skončenost rozličnostupnowých wid se rozptyluge, ale při *wšem tom na každém tom stupni celkem a djlem gest, widau a widstwem neskončeně se prodlužugjcm w potomstwu.*

Pokud zoolog nic wjce neznal, než swé gednotliwé žiwočichy, rostlinozpytec nic wjce, než swé rostliny a kwětenu swé vlasti aneb gen Ewropy, tu onen i tento pro swé gednjky snadno si utwořili a přimyslili dušičky a widy a trwali spokojeně takto we swých partikulárnjch poznatcjch. Gak ale s gedné strany vznikla Humboldtem

geografie rostlin, pak ginyými muži geografie živočichů, gak komparatiwnj zoologie a gegj saustaw weškeré žiwostiwo giž gen za geden organismus powažowati začala, gak i postupem státnjch wěd dlužno bylo opět i celé národy za gednotliwé organismy a opět postupem filosofie děgin člowěčenstwa wůbec weškeré národstwo gen za geden dohromady náležejc, ačkoli nezrostlý organismus powažowati a gemu gedíný duch přirozený wedaucj připisowati; gak na druhé straně konečně seznáno, že býložilci tisjce na gednom z mjsta nehybném kmenu, a geště wyše, že tak zwaná mořská péra (pennatula) tolikéž giž na swém samowolně pohybliwém kmenu předce gen geden skládaj organismus, a gak tudy postaupnost w onom skládánj a sestáwánj z wjce organismu wjce méně buď hmotně buď giž gen dynamicky se nahlížela (wiz o tom zákon w zákonjku přirody): *tu giž nastala amzkost negen w důwěřowánj se, zdali tomu předce tak skutečně čili nic, nýbrž i w názwošlowj otázka, gak tyto organismy, wjce méně hmotně aneb gen dynamicky složité, nazwati.* ⁵⁾ Chcemeli zde gen trochu sausledně gednati, musjme w skutku cosi učiniti, co stařj pohané newědomky giž dáwno činili, a tak gako oni we množstwj bohů a bohyň rozličnostupnowých we swém klaněnj se k mocnostem (wtěleným widám) přirozeným wěřili, tak i my swé autočiště wzjti musjme k uznáwánj bohyň totiž wid (dušj) stromů, zwjřat, hlazj, nikoli ale hor, wrchů, gezer atd., an tyto gsau hrobnjmi spaustami, vzniklými obyčegně ze wšech řjśj někdegšj předswětě Flory, Fauny a Gaey. Poněwadž ale opět we wšech přirody řjśech tentýž *um* čili totěž zákonstwo, tutěž gednagjcj widu wládanti spatřugeme, ne-

5) Dynamicky spogené organismy bychom, gak gsme giž giade podotkli, nazwati mohli *gednotami*, gak se giž i stalo; organismy patrně z mnohých gednjků složené (k. p. býložilce atd.) *gednotnjky*; organismy pak s kryptogamickau čili lépe (napohled wenčj) nepatrnau složitosj i gednjků w celek, *gednjky*, a konečně bytosti odumřelé, z wjce bytostj (gak mysljme) nesložené, *gedincemi*.

můžeme ginak pokládati, než že w těchto čtverečjích widstwach opět gen gedon duch, gedna wida wladne, kteraužbychom na tomto stupni zpersonifikowati a Přjrodě nau neb duchem swěta nazýwati mohli, od které genius čili wida člowěčenstwa gakož i wida rostlinstwa a mineralstwa atd. wygmauti se nemůž.

Gak nynj w poznánj našem stogjme, klaněti se a modloslužebniti gim nebudeme, owšem ale uznáwati ge za přjrodnj wtělené widy a wšecky dohromady za widstwo, gjmž wladne nepostjžitelný pán a twůrce. — W skutku podiwně trefný gakysi wěštecký takt. wanul w básnjcjch starožitnosti, an se od dáwných giž dob pokusili o tak zwané zpersonifikowánj gednotliwých bytostj a řjšj, čjm Gaea, Fauna, Flora, Ewropa, Isis tisjcoprsá přjroda, Genius člowěčenstwa, Genius toho neb onoho národu atd. powstaly. Trefnosti této onino stařj zagisté wědomj si nebyli.

Mnohému tato myšlénka o obnoweném Olympu bohů a bohyň⁶⁾ nebude po chuti; my ale, mimo nezmara, celau řjši býložilců, rostlin a hlatj, gich čeledj, rodů, řádů, třjd a oborů sypeme mu před oči se všemi těmi neodolatelnými dukazy zoo-, gakož i fytologickými, podle nichž tito organismowé gednjky, gednotnjky a gednotami gsau, a za ně powažowati newyhnutelně se musj, a prawjme: kdo zde prawdu tu newidj, nikde gj neuwidj.

Co o bohyněch čili lépe o widách mořj, gezer, hor atd. mysleti máme, snadno uhodneme, neboť gsau to djlowé žiwlů, skladů, genž gen hromadami gsau, každé widě sebe slabšj, gen když wtěliti se chce, k službám stogjcj, pročež chybně gim widy mohutné připisowány byly. Gsau zde sice widky, však gen gedincowé, ačkoli spomenemli si na $0 = 1 = \infty$ přjrody, zde dále mysleti

6) Gsau to zbožněné, Řeckému, Řjmskému, Egyptskému národu a giným osvědčené widy, duše řjšj přjrodninstwa; což tady na mnohem wyššj stupeň wywinutj se ducha lidského u národů těchto ukazuje, než když pauze had u Negrů a giných fetišajků w modlu se obrátj.

raděgi přestawáme. Při tom ale předce wygednáno gest, že w poměru k giným mohutné to widy negsau, nýbrž gen šatnice k odjwánj.

Faktorowé přjrody nižšj, smyslnj.

Ke smyslným wěcem počjtáme prwků 65 wážitelných a pak čtvero newážitelnin, a ti všickni skládajj kůru a oparu našj země, ktera, když s obsahem čili massau našj země srownáme, shledáme, že gen tolik obnásj, co pokostowý potah strogené kaule zemské. W organismu našj země dwogj wěc opět dobře musjme rozeznati a sice 1) hmotowj, genž w činnosti se nalezá, 2) hmotowj, genž giž postupem času dēgepisně wyslaužilo a odumřelo.

Sklady těchto prwků nalezajj se gak u wnitř našj země a na kůře gegj, tak i we wodstwu a plynstwu, genž oparu našj země představuge. Kde však toto hmotowj se nalezá, tam onen čtwerolist newážitelnin.

Tyto ale podlé zkušenostj physických mnohem bližšj býti widjme k řjši nadsmyslnin, tak že začasto w dēgstwj národů a gegich náboženstwj tyto bytosti, gako gest k. p. swětlo, i za bohy ctěny byly, a geště i w našem náboženstwj wýznamněšjch slow nemáme pro nadsmyslneau umowau řjši, leč gména od newážitelnin wzatá, gakož toho důkaz w plodech našich básnjků a filosofických wyswětlowatelů a učitelů všech národů a časů widjme. Ne bez přjčiny w pogednánj o sílozpytu nazwali gsme ge sluhami Páně, ředitelskými cherubami w rukau twůrcowých, pročez, abychom od cje nyněšjho pogednánj se neodchýlili, ku přečtenj onoho článku odkazugeme.

Co posud *mrtwau přjrodau* nazýwáme, to zagisté každý wj, totiž že to gest zwlášť ono dotčené mrtwolowj bywšjch řjšj minerálnjch, gest wůbec tak zwaný prach a popel negen z těl žiwočišných, lidských atd., nýbrž i z rostlin. Mrtwolowj toto žige gen žiwot gedincowý we spaustách, náhrnkách, nikoli gednjkowý neb gedno-

toť. Gemu se připisowala a připisuje absolutaj pasiwnost tjže, nemožnost samo sebau od sebe se hýbati, nemotornost, lenost; zatjm ale wjme, že gest pořád obsluhowáno oněmi newážitelninowými sluhami, a že gen gako na powelenj, na wyswobozenj, wykopánj, upotřebenj čeká, aby ta neb ona wida pod swau spráwu si ge assimilowala. Že hmotowj toto žige, snadno se dá dokázati, neboť deyme gen magnetickau gehlu kamkoliwěk do powěťtj, na moře neb do hlaubi banských šacht, wszudy co neyze-wrubněgi gednjm koncem k seweru, druhým k gihu se zařjdj. Wezmešli kdekoliwěk trochu této směšičně látky, wždy třenjm wzbudjš w nj. mluno, teplo, každá gest těžká atd. Gedincowj žiwot tedy gj' odepřjti nelze.

Co se gednjkůw žiwaucj přjrody týče, giž Carus we swé definicj přjrodninstwa přidává ke gměnu „Natur“ ona epitheta „*individuell organische Natur*“; z čehož patrně gest, že giž tušil, ačkoli pogem ten patrně oswědoměný neměl, že přjroda gen to gest, co se nynj přirozuge, nynj w činliwosti se nalezá, w hlaťnjch, minerálnjch, rostlinných a zwjřecjch gednjcjh rozptýleno a žiwo gest (*individuell organisch*), co nynj za wtělowacj látku (*material*) widstwu a dušewenstwu slaužj.

Tak u přjkladu w řjši lidstwa, gehož nynj na powrchu celé našj země as 900,000.000 počjtáme, asi 2,700.000,000.000 liber těliwa w službách ducha čłowěčenstwa se nalezá a w činnosti čili aktiwnosti udržuge, nepočjtagjce zde to co w hrobech a kryptejnjch mumiech dlj a tjm gest z ohledu lidstwa, co černouhlj a hnědouhlj z ohledu rostlinstwa atd. Podobný poměr gedincowitých skladů k materialu aktiwnému w giných přjrody řjšech každj lehko uhodne.

Mnohý nám na to řekne, což zeminy, horniny a wrstwy země, woda, wzduch atd., negsau žiwé, negsau prodchnuté newážitelninami? Deyme tomu, žeby byly mrtwj w gistém smyslu, gak se to srownává se starau fysiologickau sadau: *organismus nil in se patitur alieni*,

podlé kteréby země, gsauč též organismem, mrtwoľowj toto trpěti nemohla?

Na to odpowjáme, že gest země naše mikrokosmos a makrokosmos, tak gako živočich aneb giná bytost pozemská, gako ale w živočišném gjdla, matluše, kal strawnj čili foekalnj materie negsau bez žiwota, tak i zeminy, wzduch, horniny atd. negsau přírodau, genž gest w indiwidnách, widstwem nynj owládaných, nýbrž látkau, hmotowjm, genž ondy slaužilo widstwu rozličnému, gak minerálnjmu tak i rostlinnému a živočišnému, a které opět na den přiwedeno býwá, totiž lidskými braučky z banj wykopáno atd., aneb ginými služebnjky přírody, gako gsau, řjše hmyzů, krtkové, hraboši, čerwi, lomikameni, lišegnjci, mechy, wykwětaj soli, wýpary, mrznaucj a rozpauštěgjwj woda atd. Co se ale onoho netrpenj cizin w organismu týče, tu gen ukazugeme k. p. na člověka, nemáli i on rmutě na dost we splawech čili kanalech swého organismu, a nemnožjli se tato tјže každým dnem, gimž ke stárj se ubjrá, kde i srdce mu ondy bugaré lehkohybně zkostnatěti může?

W řjši mineralů giž dáwno Mohs, z přjčin od něho nepostižených, wšecko to, co nebylo hlatně wyznačeno, tedy zeminy, krapnjky, tekutiny, prýštiny, horniny, wzduch plynny, nazýwal „todte Hunde,“ bez pochyby pauze proto, že se mu nechtěli do geho mathematicko-krystallografičnė saustawy wšikowati. Stegný osud padá z ohľedu řjše rostlin na ložiaka kamenného uhľj, hnědoughľj, rašelinj, asfaltu, gantaru, nestu atd. a z ohľedu žiwočistwa i na útwary, genž zkameněliny žiwočišné, kostry, lastury, šjtjky polewničj chowagj.

Gak tedy samo sebau patřno, musj se w budaucjch děgopisjch mineralij z posawádnjch mineralogij wšecky takowé mineralie wypustiti, genž twar aspoň hlatnj gednjkowý na sobě nenesau, spekliny, a tudy wšecky spraše, sljpy, zeminy, celistwiny (Mineralien mit dichtem Aggregationszustand), krapnjky, usedliny, tekutiny, plynowiny,

ano i nynj zplozugjcy se a ukládané zeminy atd. (neb ony gsau rmut, mrwa minerálnj, genž toliko gedincowj žiwot nezgednjkowaný wedau). Wšecky tyto patřj k horninám, těmto slepeným a spečeným, ze služby předwěkowého widstwa wypuštěným aggregatům.

Mnohý nám řekae, co se má státi s gednjky minerálnjmi, genž zagisté ne w nynějšj době vznikli, podlé wašeho pogemu ale geště žigj, totiž minerálowé krásně wyblatěnj w caukowj baňských hor? Na to odpowjáme: S těmto to samé státi se musj, gako se semeny, genž tisjc a wjce let w rukau aegyptských mumij dlely. Gsauli geště nynj ku kljčenj schopné, patřj eo ipso geště i do našj nynějšj kwěteny. A nad to, gako gepice (ephemera) gen gediný den žigj, ano mnohé žiwočichy při wznikánj swém za málo okamženj giž w zanikánj pohřžžené, a na-proti duby atd. mnoha set let trwati widjme, tak i minerálnj gednjci rozdjlný čas k žiwobyty magj wyměřeny; hlať syrana sodičitého čili Glaubrowé soli za pár hodin po vyhlačenj se zwětránj w prach se rozpadá, an zatjm hlať diamantowá po tisjce let w přjzniwých okolnostech trwala, nežli hollandský čerwj (L. Berquem na konci XV. stol.) na nj dorosl, který gi samu sebau w prášek rozjtrati, rozhržzati a brausiti se naučil. I sám člowěk, ten welepán zemský, w rukau přjrody čerwj gest, owšem mistrowského djla, který co datel kmeny, co pholada skály, podiwným způsobem w baněch a lomech zwrtává, láme, a we swých mlýnech, na swých sílnicích a roljch w prach rozmělnuge a na wtěliwo připrawuge pro widstwo wtělowawé, gak minerálnj tak rostlinné, žiwočičné a dušewnj, neb opět z těchto řjšj wědecká třjda člowěčenstwa sobě i giným připrawuge wtěliwo nadsmyslné. I w tom ohledu nenj gednotliwý člowěk wjce než malý čerwj a zemoryp (geotrupes), a musj přestati swým kalendárkem měřiti žitj a čas, gehožto geden náš den pro gepici tjm gest, co pro dub tisjce let a pro naše Krkonoše Platonůw weliký rok swěta. Pteyme se gen hwěz-

dozpytu, co nám o nestálosti stálic, oněch sluncj daleko snad wětšjch našeho, wyprawugj: Gsau prý zahradau, kde gedni z těch welikanů wznikagj, se rodj, družj kwětau, třetj ginde ale giž zemjragj.

Ginā zcela otázka to gest, *když se gedná o typy wid bywšjch*, k. p. *rostlin předpotopných*, gegichž otisky a památky, gako mumie lidj w kamepj, w uhelných dolech nalezáme. Zde tiťo otiskowé gsau památky, gsau nám tau neykrásnějšj historij bywšjho rostlinstwa, z kteréhožto oddjlu wěd náš weliký weterán, hrabě ze Šternberku přírodnjm swým taktem zwláštnj pro rostlinné odumřelé typy stwořil wědu, giž nám we swé Flora antediluviana podal.

Totěž platj o žiwočistwu, kde Oken we swé saustawě přírody leckteré naskytlé se gemu mezery typami wymřělých giž zwjřat doplniti se pokusil. Kdo se nynějšj nášj Florau a Faunau objrá, snadno nahljdne, že tu i tam mnozj článkowé (typowé) se nedostáwagj, o nichž ale, že gich někdy stáwalo, nepochybugeme. Zpytatelům těrnto tedy nikoli o hmotowj gednati bylo, nýbrž gen o typy wid (druhé wyššj toto ukazownj faktorstwo), a to mysljme, že w děgepisu těchto dwau řjšj dowoleno býti musj, tak gako i to by dowoleno bylo, upotřebiti otisk, kdyby něgakého typu hlatnjho w nynějšj aktiwnj minerálnj řjši zcházelo, a něgaký zwětralý kostrowý exemplár, aneb třeba gen otisk se nalezl.

Neynižšj organismy rostlinstwa a žiwočistwa, k. p. hauby, hmyzowé, plstniwky, polewnjci atd., newedau geště, při wšj swé gednoduchosti a málosloženosti, a při wšem swém žiwotěnj na umřlých organismech wyššjch (hauby a plstniwky gsau zde hmyzy bylinstwa) gedincowý odumřelý život, nýbrž teprwé tak zwaná prst (humus), o njž nám lučba rostlinožiwočišná wjce wyprawowati umj. Tito njzcj organismowé gsau gen důkazem, že w přírodě nenj skoku, neboť oni gsau zprostředkowatelé, přechodnj článkowé gedné řjšie we druhau.

(Pokračowánj.)

IV.

H u c u l o w é,

obywatele východnjho pohoří Karpatského.

Od D. J. Wukylewice.

(Dokončení.)

Huculové gsau veselí a mrštní, i welicí milovníci tance, kterýž gim snad gediné gegich surowý klopotný život zlahozuge wděkami harmonie, a sama příroda gest gim poněkud na svých větrných vyšinách upřímnau mistryní w plesu, wykládajíc gim půwabné ponaučení o hbitosti a pružnosti. A právě z té příčiny vždy se scházejí u veselém hluku tlumy Huculůw ke hrám, kde obyčejně při hudbě a zpěwu do pozdní noci plesu se oddávají. Tance gegich gsau prudké a obratné, plné boдрé swižnosti a dowádivé žiwosti, anebo gsau raději wěrným obrazem gich žiwota s geho těkawau weselostí, klopotami a lhostegností; gsauť pak gmenowitě: walaský *Arkaň*, gen pleti mužské, a ruské *Kolo*, gen pleti ženské vlastnj. Tanec *Arkaň* gest sauhlasně s powahau mužůw diwoký a zapletený, plný prudkých, rychlých i smělých obrátůw, kde se toliko křepkost a mrštnost ukazuge. Do tance toho dávají se genom gonáci s topůrky w ruce. Rozpostawiwše se we dlauhau řadu, berau se wespolek gednau rukau za pásy, druhau za ramena, a za průwodcjm hlasem *prowodatora* (tak zagisté slowe) rozpočjnají neskončené obraty, diwně půwabné, gakož i dosti hrozné pro oko. Neboť když se tanec rozwinowati začíná, a půlkola, kola i řady tvoří, tu gonáci swými topůrky hrozně začínají máchati, skákajíce i poskakujíce roztrušují

se krokem „drobušky“ zvaným, při čemž po kozácku na lytku přisedagj, a mrštně opět dále poskakugj, topůrky wzhůru s weselými okřiky obratně vyhazugjce a w letu ge chytagjce. — Tanec *Kolo*, také *Kolomijka* nazwaný, přjslušj powaze ženské, i gest milý i upřjmný, plný djwčj plachosti a stydliwosti, kde se rozwjgegj w poetickém rauše nepogmuté pohyby, saucity, prwotnj snowé lásky. K tomu tanci stawěgj se děwčata a mladé ženky do kruhu, a začjnnagj tančiti do kola, neydrjw zwolna, lehko, potom wždy žiwěgi a rychlegi, s obraty wždy zmotanějšjmi, a když se wjr ten nagednau rozprášj rychlými skoky, a postawy tancugjcgjch we zmatku diwně se propjtagj, w tom se i mládenci s weselými pokřiky mezi ně mjchagj. U přostřed plesu a wýskánj ozywagi se také pjsně, — pjsně huculské, krátké, zlomkové, co do obsahu i skladu podobné k pjsnjm Kolomijky nazwaným, tjž obrazové z přjrody, s wjce méně přiměřeným přirownánjm k vlastnjm wnitřnjm citům.

Hucul wždycky pjsně pěge, smutné, žalobné, teskliwe i haukawě. zněgjcj, na způsob tēkawého klokotánj odrážegjcjho se na prostorách hor; samotné zwuky pjsně a gednoduché hudby sauhlasně wedlé šumu lesůw a swistu wětrůw zněgjcce, široko wůkol rozléhagj se, a dokonawagj w nedoslýchané dálce. Kromě wůbec známých hauslj nowého způsobu, které gednak téměř wšude zastupugj mjsto starých hauslj, připomjnam mezi hudebnjmi nástrogi napřed zwučnau *dudku*, kterýž nástrog w umělých rukách wyléwá plné, žiwé tony, lámagjcj se po stupnjch w harmonické zwuky, přechodjcj tklivé s duše hráče w prsa posluchačůw. Wedlé těch nástrogůw rozšjřená gsau také geště *sopjłka* (u Huc. *fretó*), dráh fletny a *skotařská trauba* (swyriřka). Práwě každý Hucul umj na sopjłku hráti, a sopjłka šěboce čarowně pěknými tony, sirjbrozwučně, ku kterým se přidružuge spolu smutný, nadřžugjcj z hlambj prsau wen se wydobýwagjcj šum. Rowněž čarowný gest zwuk (surm) trauby skotařské, když zwlášť za nočnj ti-

chosti hankawým klokotánjm se rozlžha a w dalce hluchne po prostránjch hor.

Pro wyobrazenj pjsennjho wywinutj u Huculów uwodjm tu někeré drobnějšj pjsně čili zpěwanky huculské, pak powěstný zpěw o Doboščuku. ¹⁾

A šo ¹ toto za ziliečko ² w horodci? ³ marana!

Jaka buža ⁴ ljuba, ljuba teper ⁵ se mynuša; ⁶

A maruna poschodyša ⁷, ta popoľowiša, ⁸

Jaka buža duška ⁹ ljuba, ta se prytaiša. ¹⁰

1. co; 2. bylina; 3. w zahrádce; 4. byla; 5. teď; 6. zhynula; 7. wzešla; 8. a teď zwadla; 9. dušička (kochánka); 10. teď se přetwářila.

Koby ¹ my se bučok ² rozwyu, ³ ja toporec w ruky,

Čerez ⁴ horu vysokoju naj ⁵ nebrešut ⁶ suky. ⁷

1. kdyby; 2. buček (buk); 3. rozwil; 4. přes; 5. ať; 6. mě neklamau; 7. čubky (holky).

Widsy ¹ hora, widty ² druha, a tam doľynoňka, ³

Mežy tymy horoňkamy ⁴ moja diwčynoňka;

Mušu hory porubaty, ⁵ doľyny zriwnaty, ⁶

Šo by ⁷ myni ⁸ bylo wydno ⁹ až do jej chaty. ¹⁰

1. odtuď; 2. stamtud; 3. údoljško; 4. horami (dimin.); 5. possekati; 6. stownati; 7. aby; 8. mač; 9. widět; 10. chyťa.

Kuda ¹ myša pochodyša, ² zwinkom ³ pozwonyša,

Tam schodyša ⁴ i rozcwyla ⁵ ružie i kaľyna.

1. kudy; 2. procházela; 3. zvonkem; 4. wzešla; 5. rozkwětla.

Oj tam, oj tam na ľywadci ¹ waterka ² se kuryt; ³

Chodím brate do diwčyny, diwčyna se žuryt! ⁴

A ja totu lubju, ⁵ lubju, i bih-mé ⁶ i bih-me,

Bo ohorošo ⁷ pociuluje ⁸ i krasno obijme.

1. palauku; 2. ohnjček; 3. kaurj; 4. saurj; 5. mľugi; 6. i deyj to; 7. neboť pěkně; 8. poceluge.

1) Předewšjm musjm čtenáře na to pozorna učiniti, že huculský prosaický gazyk od gazyka w pjsnjch welice se různj; neboť mluwa w pjsnjch zwučná a přjgenná bljž se we skladnosti i obratech (ať tak djm) k obecnému giho-ruskému nářečj, genž w pjsnjch lidu zagisté dokonale giž wywinuté gest. Z té přjčiny ony cizj huculské názwyky a obraty w pjsnjch gen někdy a to po různu se wyskytawagj, že sotwa lze pozorowati, z kterého okolj vlastně pocházegj.

Trawu košu, trawu košu, witer trawu sněyt,
Koły ¹ myła pociuluje, jak hadyna ² wkusyt. ³

1. kdy; 2. hadina; 3. wkausne.

Oj Hucuľ se ľehko wbuje, ¹ ľehko mu chodyty,
Ljubko moja soľodeňka, ² ľyš by ³ tie lubyty;
Ljubko moja soľodeňka, ľyš by tie lubyty,
Maješ ⁴ oči čorneňkii, wykapaľy-by ty.

1. obuge; 2. slaďauňka; 3. gen; 4. máš.

Piśy ¹ wíwci ² w poľonynu ³ sami bileňkii,
A za nymy wiwčierky ⁴ sami moľodii!
A čomu ⁵ wy wiwčierky ta nespíwajete,
A de ⁶ swoi spiwanočky ta poďiwajete? ⁷
Oj my swoi spiwanočky poďijem, ⁸ poďijem,
W poľonynci z owečkamy na šuwar ⁹ posijem, ¹⁰
Ta posijem spiwanočky douhymy ¹¹ putamy, ¹²
Budemo se umywaty dribnymy ¹³ sľezamy.
A muť ¹⁴ tudy wiwčierky z wiwciemy chodyty,
Budut naši spiwanočky lubi ¹⁵ nachodyty; ¹⁶
Muť za namy wiwčierky ta ¹⁷ owečky pasty,
Budut naši spiwanočky za kresaniu ¹⁸ kľasty.

1. odešly; 2. owce; 3. na hornj pastwiny; 4. owčáci; 5. proč;
6. kde (kam); 7. poďegete; 8. někam poďegeme (ďáme, schowáme);
9. puškworec; 10. wysegeme; 11. dlauhými; 12. cestami; 13. drobny-
mi; 14. budau; 15. ľjbezne; 16. nalezati; 17. tam; 18. kloňauk.

Oj ukráu ¹ ja pobratyme jehnycu, ² jehnycu,
Oňy na mnie zbudowaľy nowu šybenyцу.

1. ukradl; 2. gehňátko.

Oj šo-by ty ¹, mij ² miľeňkij, takij ³ weseľeňkij,
Jak u liti ⁴ w Čorno-hori witer studeneňkij.
Oj šo-by ty moja myła taka weseľeňka,
Jaka u liti w Čorno-hori woda studeneňka.

1. ľebys ty (byl); 2. mŭg; 3. takowŭ; 4. w ľéťe.

Koby my se toj ¹ buk rozwyu, ² taj berezy ³ bili,
Oj piśou-bym ⁴ w Hajdamachy choť ⁵ na try nedili.

1. ten; 2. rozwil; 3. ty bŭzy; 4. odešel-bych; 5. aspoň.

Tom tie ¹ lubko naobjmau ² ta naciuluwau ³ se,
Jak sołowij ⁴ u sadočku jahid ⁴ nadziuba se. ⁶

1. to gsem se tě; 2. naobjmal; 3. macelował; 4. slawjk; 5. gahod;
6. nadobal se.

Oj pijdu ¹ ja w połonynu, taj tam i zahynu,
Skažu sobi posadyty pry łyčku ² kałynu;
Ptašky budut prykaty, kałynonku jisty,
Budut myni prynosyty wid ³ myłoji wisty. ⁴

1. pğdu; 2. ljęku, twafi; 3. od; 4. zprawu, wěst.

W mene ¹ očka čorneńkii jak tera na hałuzi,
Łyčko ² takie rumieneńkie jak kałynna w łuzi. ³

1. u mne; 2. ljęko; 3. w łuhu.

Cy ty, neńko ¹, swoho syna u medu kupała?
Ta šo - by ja jeho łyčka naciuluwała?

1. matko.

Oj koby ja taka krasna jak ta zora jasna,
Swityła - bym na vse poše, nikoły ¹ nezhasła.

1. nikdy.

Lubyła - m ¹ tie, łeginyku ², jak z horicha ³ zernie,
Buđu tebe obchodyty ⁴ jak koliuče ⁵ ternie.

1. milowała; 2. śwárny hochu; 3. z orecha; 4. obcházeti (wyhý-
bati se); 5. pichlawé.

Oj nelitaj, murandelu ¹, po pid ² čornu steliu, ³
Neporošy ⁴ mylenkomu biženku posteliu.

1. mrawenče; 2. pod; 3. strop; 4. nepoprašug.

Oj koby ty mene ¹ nebyu ², ja bym tie lubyła,
Ja bym tobi šo suboty ³ hołowońku ⁴ zmyła;
Zmyła - bym ty hołowońku, kučieri zčesała,
Šče ⁵ - bym tebe objmyła, ⁶ ta pociuluwała.

1. mne; 2. nebil; 3. wždy w sobotu; 4. hlawinku; 5. gejtě; 6.
obegmula.

Je di w mene ¹ w horodečku ² čerwona ružečka,
Za lubočkom moim myłym bołyť ³ hołowečka.

1. gest u mne; 2. w zahrádce; 3. bolj.

Bodaj tebe mij ¹ mylenkij stíl'ko raz ² kołoło, ³
Kilko razy ⁴ twoje łyčko buło koło ⁶ moho. ⁶

1. mžg; 2. tolikrátě; 3. pichlo; 4. kolikrátě; 5. wedlé; 6. mého.

Teče voda z-za horoda,¹ teče voda ríčka,²

Oj mij miľyj, čornobrywyj,³ jak u trawí⁴ čička.⁵

1. od zahrádky; 2. říčka; 3. černobrvý; 4. v trávě; 5. kvítek.

Cy ty, miľyj, takij ľadnyj, cy myni zdaje se,

Ščo¹, mij miľyj, čerez² tebe spanie nebere se?³

1. že; 2. skrze; 3. spátí se mně nechce.

Ne toho jdu¹ do cerkowci Bohu se moľyty,²

Łyš³ toho jdu do cerkowci na lubka⁴ dywyty:⁵

Oj pijdu⁶ ja do cerkowci, stanu pid⁷ obrazy,

Podywliu⁸ se raz⁹ na popa, na lubku try razy.¹⁰

1. Negdu proto; 2. modliti; 3. gen; 4. na milého; 5. se dívati;
6. půjdu; 7. pod; 8. podívám; 9. jednou; 10. třikráte.

Oj tož tom se¹ nachodyľa horí² tym potokom,

Oj tom že se nalubyľa myľoho pid bokom.³

1. to jsem se; 2. vzhůru; 3. pod bokem.

Koľy¹ chočeš², lubku myľyj, šo-bym³ tie lubyľa,

Postaw ľawku čerez ríčku, šo-bym nebrodyľa.

1. kdy; 2. chceš; 3. abych.

Oj iziľsou¹ misiečeňko² ta obhorodyu³ se,

Ne w ščiesľywu⁴ hodynoňku⁵ mij lubko wrodyu⁶ se.

1. wcześel; 2. měsíček; 3. obhradil; 4. šťastnou; 5. hodinku;
6. narodil.

Hadaj lubku zahadočku¹ ta na dawni słowa,

Jaka buľa meży namy lubaja rozmowa;²

Jakie buľo zapiznanie,³ jakie zakochanie,

Takie bude meży namy luboje meškanie.⁴

1. pohádka; 2. rozmluva; 3. poznání; 4. přebývání.

Wíter wíje,¹ wíter wíje, wítrec powiwaje,²

Tož to myni³ za myľenkim serdeňko wmliwaje.⁴

1. věje; 2. povívá; 3. mně; 4. omdlívá.

Cy ja se nenachodyľa tymy pľajočkamy,²

Cy sy bídku³ nehľaiľa⁴ ta spiwanočkamy.

1. těmi; 2. pěsíčkami; 3. bída (dimin.); 4. začínala.

Pjseň o Doboščuku byla pro své zvláštnj pěknosti od negednoho bájka w gazyku polském wjce méně zdařile následována. Že pak široko daleko po podkarpatské Rusi i Podolj rozšířena gest, a proto rozličnými do-

datky a wariantami přeginačena, kladu zde wěrný original gegj, gak gsem gi slyšel mezi Huculy.

Po pid dižok ¹ zeŕeneňkij
 Chodyt Doboš mołoděnkij,
 Na topir se pidpyraje,
 Na mołodci poklykaje ²
 Oj wy chłopci ta mołodci,
 Ustawajte ³ ta raneňko,
 Ubuwajte se hładeňko; ⁴
 Bo pijdemo ⁵ ta do *Dzwinky*,
 Ta do lubki jeho žinky,
 Pijdem ji se zapytaty,
 Cy wsim nam dasť ⁶ wečeraty. ⁷
 Cy spyš, kumcio, ⁸ cy nočuješ,
 Cy wečeru nam hotuješ?
 Oj wečera nehotowa,
 Bo Stefana ne ma ⁹ doma.
 A wečera bude pyla, ¹⁰
 Na weś ¹¹ świtok ¹² bude dywna. ¹³
 Pusty ¹⁴, kurwo, ta do chaty, ¹⁵
 Bo se budu dohuwaty. ¹⁶
 Sim ¹⁷ lit ¹⁸ syłky zakochaty, ¹⁹
 Aby moi zamky znaty.
 W mene ²⁰ dweri kydrowii ²¹
 W mene zamky stalenii. ²²
 Wzieu ²³ se Doboš dohuwaty,
 Wzieły zamky widlitaty, ²⁴
 Taj dweri se otwaraty,
 Wzieły chłopci destupaty. ²⁵
 Jedni dweri taj utworyu ²⁶
 A druhii lyś ²⁷ pidchylu; ²⁸
 Stefan strylu ²⁹, taj počylu, ³⁰
 W same serce prawo ³¹ wciylu. ³²
 Oj wy chłopci ta mołodci,
 Berit ³³ mene na topirci,
 Nesit ³⁴ mene w Čornohoru,

Bo wže³⁵ zdrada nado mnoju.³⁶
 Postawte mnie ta pid³⁷ buka,
 Bo nam bude wsím rozluka.³⁸
 Teper'³⁹ mene pochowajte,
 A hřišmy⁴⁰ se rozdilajte,⁴¹
 Oj hřišmy se rozdilite,
 A usi⁴² se rozijдите.⁴³
 Rozbywaty⁴⁴ nebudete,
 Bo sposobu⁴⁵ neznajete,
 Rozijdit se po świtočku⁴⁶
 Nemajete prywodočku.⁴⁷

1. pod pahorkem; 2. powołává; 3. wstáwte; 4. pěkně; 5. půgdeme; 6. dá; 7. wěčeti; 8. kmotro; 9. nenj; 10. brzo; 11. celému; 12. světu; 13. diwná; 14. pust; 15. chyše; 16. neboť . . . dobýwati; 17. sedm; 18. let; 19. sly zachowati (třeba); 20. u mne; 21. cedrowé; 22. ocelové; 23. začal; 24. odljati; 25. autokem hnáti; 26. otwřel; 27. gen; 28. pootwřel; 29. střelil; 30. dobře měřil; 31. zrowna; 32. trefil; 33. wezměte; 34. neste; 35. giž; 36. nade mnau; 37. pod; 38. rozlačenj; 39. teď; 40. penězmi; 41. pedělte; 42. wšickni; 43. rozegďte; 44. laupečiti; 45. neboť prostředku; 46. po světě (demin.); 47. wůdce (demin.).

Huculové gsau skutečně lid poetický, diwoký i bugný, kolotagj se u prostřed wálky žiwota čilého a rozličně zapleteného. Žiwel básnictw židu gest sauhlasně rozwinutý cit na základu wjry silně pogaté. Ten žiwel, mocným nadchnutjm přirody stwořený, w lidském srdci obléká se w netělesnou twářnost, a zawinuw i wzdělau se, přecházj w obecnost židu, a tworj poněkud gehu básnický charakter.

Huculské básnictw gest kwětinový obraz, wyňatý ze skutečného žiwota. Tu ta sama hognost a swěžest we stjňowanj, obmezenost w zákresech, při tom wždycky gakási zlomková kauskowatost, přechody neobyčejné a zapletené bez zprostředkowanj, i nepořádek u wyosnowanj celé myšlénky. To-tě známka lyriky huculské. I epika gest gj podobná, gednak ale wjce rozwinutá a něgako wzdělanějšj. W nj se takže swěžj, plný i plodný žiwot

skutečný odrazj wedlé gakési rychlosti a zlomkovitosti; owanuté sauhlasným dechem obrazů z nadšenj powstałych. Tato charakteristika epiky Huculůw wyswětluje se wplywem smyšleného swěta, wyosnowaného na wjře w bytnosti wyššjhm žiwotem nadané, ale i záhadné přjsné kolege osudu i krvawá s njm ztočená wálka zaugjmajj část epických pjsnj gegich. Z té přjčiny nalezáme w těchto tolik gunácké zbugnělosti a krvawých obrazů. *)

Wjra w žiwot wyššj, nadpřirozený, kwětem snů a citů wyozdobený, od prastarodawná zachowála se u Huculůw w plně swěžesti, progewugjc se w rozličných formách, a ozywajjc se děgně a rázně w geho zwycjch i obyčejch. Proto Hucul wšudy geště widj čáry a diwy, pogjmá ge a podává se gim s mládístwým zápalem, kolotage se ustawičně mezi city bolesti a radosti, trpenj a rozkoše.

Gednak tento swět wyššjho žiwota, celau wěrau pogatý, mimo swé vlastnj utwořenj, gešt wůbec slowanský, na témže základu stogjcj a týmiže barwami se skwěgjcej, tak že kromě gednoho gměna *Besiw - Osinůw* ²⁾, nelze nic

2) K doplněnj mých myšlének o básnictwj huculském geště něco podotknanti musjm. Gak dalece uhodné gest zdánj mé o lyrice huculské, čtenář lehko usaudj z wyše uwedených pjsniček. Tu genom tolik geště přidám, že ta lyrika w osnowě, formě a hudebnosti wšeoecná gest u pokolenj ruských, polských i uhersko-slowenských, na přjhoť Tater a Beskidůw osedlých. Toliko něgaká různice w stawowánj wěste; mimo zwyklý trochaický, se prozrazuje; neboť wěst ruský býwá wždy tentýž sedminohový, polský zase a slowenský šestinohový. Co se týče huculské epiky, bylo by potřebj zdánj awé něco šjregi pronesti, a ge ráznými pjsněmi a powěstmi určitě wygasniti; ale pro nemožnost bližšjho a důkladného uwatěnj té wěci přinucena se widjm, ponechatí to pozdějšjmu a pilnějšjmu skaumánj.

3) *Bisy-Osiny* zdagj se poukazowati na *Ary* čili *Jazy*, staročitný, pro swé lotrowstwj a diwokost pamětný národ na odnožjch Kawkaských, nynj w nečetných pozůstatech trwagjcj pod domácjm nazwiskem *Ironcůw* a ruským *Asentcůw*. Anžj možně gináče pochopiti to rozšjtenj se památky toho národa na podhoť karpatském, nežli podánjm Uzůw, gich sausedůw. Slovo to kromě obyčegně formy *Osina*, gest

cižho a obzvláštnjho w něm dopátrati. Z přičiny, že obsah i barvitost swěta vyššjho žiwota odginud giž wje méně powědomy gsau, gen vzdáleně dotýkage se toho, co poněkud giž upowěchněno gest, gako n. př. *Woukum* (na Podolu i Ukraině Woukolak), srow. pol. Wilkołek, srb. Wukodlak, uhersko-slow. Wlkolak, čes. Wlkodlak; *Jazja* (u Bojků Jazja, na Ukraině Jaha) srow. pol. Jędza, sewero-rusk. Jaga-baba, uher. slow. Jenži-baba; *Opir* (na Podol. i Ukr. Upyr) srow. pol. Upior, česk. Upjr, serb. Wampir; *Zmora*; *Potaplenik* (srow. pol. Topielec, čes. wodjok, hastrman) atd. — Pozastawjm se gen nad tjm, co až posud aneb gen částečně a omylně, aneb zcela nic nebylo známo.

Ljtawica, srow. polsk. Latawiec, powětrný zlý duch w obraze letjci hwězdy. Kdy na zemi wstauj, proměň se w obraz člowěčj, všelikými čarownými wděkami se skwěgaj. Lid udává, že obraz takowý náležj buď k ženské aneb mužské pleti, ale že wždy se ukazage w kauzlu mládístwě krásy a ozdoby, we šjhlém zrůstu, a dlouhými, žlutými wrkočemi. Ljtawica obgewjwá se na samostatnosti mládencům a djwkám, když se prwnj snowé lásky ozywaj w gích prsau, mámj ge luznými půwaby, a když zamilowanci w šjenstwu náruživosti diwoké sladkosti z ust gích ssagj, wmotanj w osidla rozmařilosti wadna a chřadnau. Na ochranu před tjmto zlým duchem lásky užjwaj tehdaž, když hwězda letj, obyčegně zakljnacj formule: „*Baran tretěk, hołowu złomyu, ta-j-ty*“ — čímž př se zlému duchowi odbjrá moc, proměnití se w obraz člowěčj; a mimo to mládenci i panny střěžjce se geho milostných mamidel, wždy u sebe nosjwaj por. Když Ljtawica kauzlem swým smysly kohos omámila náruživostí a šjenstwj, a luzným půwabem ljsawosti se wssála do

také známé we formách: *Oseuta* i *Oseutej*, a wyskytge se w powěstech lidu, neywjce ale we formule prokljnacj zcela nesrozumitelné: *Pek-ti-Osina*, která vlastnj gihoruské formule aw čili *owacha* (odegdi, apage) odpowjda.

waširku duše, těžko gest wyrwati se z gegjch osidel; předce ale i tenkrátě takowj chřadnauj nemocnj lěčjwagj se wytaženinau třech bylin, totiž: tojadu, trojana a delanu⁴⁾, kteraž pigj, a w njž se kaupagj. Gíž ze psychologické sanstawy oběho pohlawj saudit se může, že djwky těmto milostným mamidlům častěgi podléhagj; a skutečně shledáwáme w powěstech lidu, že neywjce o djwkách zmjnká se činjwá, co s tjm zlým duchem milostné swazky měly.

Stradče, nedospělé a před křestem pochované dětsko, které z té příčiny tesklivě a smutně sem tam bez přitulku blaudj. W sedmi letech nawštěwuge w postawě křjdlatého andjka djetě to swých rodičů, a třikrátě opakowaným wolánjm „křest!“ prosj o křest pro spasenj duše; nepokřestěné zgewuge se po druhé opět w sedmi letech rodičům i celé rodině, a potom naposledy, když z nowi sedm let uplynulo, okolnjm lidem. Křest takowj odbýwá se následugjcjm způsobem. Křestitel na wolánj Stradčete odpowjdá třikrátě: „duch awatý,“ potom žehná ge a házj kryžmau (t. g. raucho, kterýmž djfata při křtinách se pokrýwagj) z ledagakého šátku aneb hadru. Ale předce řjdko se stáwá, že Stradče takowého křestu a swého spasenj docházj, protože neobyčejnost toho zgewiska a hrozně pronikawé, pláčliwé wolánj neyčastěgi na potkánj přelekawá, a wšecku přítomnost ducha odnjmá. Stradčata náležej k bytnostem bludným a powětrným, nezlostným gednak, ale milugjcjm se wpljati planým čtweráctwjm w žiwot lidský, a to gest gedinau gich kratochwlj. Zgewugj se také w podobách widitedlných, neyčastěgi ptáka „leleta,“ což gest rod sowy. Rozdrážděnj mstjwagj se

4) Byliny tyto neyčastěgi užjwagj se k tak nazwaným čárům. *Tojad* = womeg, *aconitum napellus*; *delan* také *odelan* = stuljk, *nymphaea lutea*; cohy zase *trojan* býti měl, newjm. Snad gest to gměno totožné s polským *trojeć* = *lastowiczk*, *asclepias* (*tolita* *pospolitá* u nowých).

stále w noci temným wřaskem, neyčastěgi ale zgewowánjen se w přjšerných a strašných obrazech.

Dído také *Díduch* (Did-*duch*), duch pěstaunský, čin-
ný, leč při tom welmi podiwný, domácj opatrownj, pře-
bývá neyčastěgi w bezowém keři. Podlé podánj lidu
gest postawa toho ducha welmi neohrabaná a nemotorná,
tělo gen na pjd dlouhé, hlawa weliká s dlouhými wlasý a
šediwau bradau. Takowáto karikaturnj postawa geho po-
waze posměwačné s dobromyslnostj smjšené auplně při-
měřená gest. Lid we swých powěstech welmi často zpom-
njáá o tom duchu, ale ty powěsti gsau pozůstatky z dá-
wnějšjch dob, kdež gak se prawj, obcowánj s tjmto duchem
bylo obyčegnějšj, an se teď paměti lidu wždy wjce giž
odcizuge. Geště ale zdá se mi přjhodno zpmenauti o
obyčegi pálenj slámy po koledě, spogeném s gistými
wzywacjmi i zakljnacjmi formulkami, i skákánjm přes
plamen. Zachowáwá se u Bojko-Rusjnůw, i zowe se *pá-
lenj* *Dída* čili *Díducha*. Má to býti gakési zabezpečenj se
před škodliwým wplywem Djda; gednak ale těžko na
tom wyhradně se zakládati; — zdá se neyprawdiwěgi, že
zwyk ten na *Djďka* se wztahuge, podržjenau i drobnau
bytnost, s Djdem sice identickau, ale ostatně welmi od
něho rozdjlneau.

Wúlma, srw. srb. wieštica, ženštima giž od narozenj
umná i wěhlasná, ačkoli tyto přirozené vlastnosti, a
zwláště zpočátku gako zárodek, musej se w dlouholetém
poučowánj od zkušených bab-widěm pomalu rozwjgeti.
Hlawnj známka Wjdny gest hadj ocas. Obyčegně býwagj
mladé Wjdny u wjru žiwota prchagecjho, citliwostmi a
žádstmi propleteného, wždy málo zběhlé nedoučky —
báby-Wjdny ale s chladným, necitliwým srdcem, odřekše
se wšech domácjch zanepráždněnj, wýmezně na zpyto-
wánj tagnostj přjrody se poswěcugj; proto s důkladnau
naukau zůstawagj w neyužšjm spolku s přjrodau. Doko-
nalá Wjdna gest bytnost poloduchowná, všemohaucj i
wšewědaucj; leč gegj wláda gest sobecká, a gen záhub-

ným zničowanjm přetrhugé přirozený pořádek věcj. Přigimajc rozmanité podoby zwjřecj, n. př. kočky, swinaj, psa aneb káně, netopýra, rozpožná w čas nočnj swé reydy: běhá po lukách, trhagj rozmanité kwjtj, aneb powětřjm se wznášj sbjragj zrna ledu i hwězdy. Odtud pocházj zkáza aurody giž w samém zárodku bud skrze nečasj anebo weliká sucha. Tamty podoby přibjrá toliko duše na sebe k potulkám, tělo ale ležj pohřžžené w lethargickém snu, a nemohloby se nikdy wzbuditi, ačby se duše wrátila, kdyby se přjpadně na tom samém mjstě aneb w tom samém položenj nenacházelo. Wjdmy scházjwagj se k walným shromážděnjm pod správau staršiny, kde se strašné odbywagj orgie, s modlitbami, kletbau a pjsněmi, někdy s lidskými oběťmi z kwětaucj mládeže spojené, a býwalo někdy, že matka na krwawau obět swé vlastnj djtě uskrtila. Lid připisuge Wjdmám obyčegně neobmezenau vládu nad swětem tělesným i duchowným; však nelze z toho nic gistého wywoditi, zwlášť že wyobrazenj Wjdmy se smjsilo s wyobrazenjm čarownic i „wolchownic“ (kauzelnic), a proto tento předmět bez pilného skaumánj we swé zmatečnosti welmi nepřjstupným zůstává. Tu gen tolik geště dodatí mohu, že Wjdma umj zakljnati hwězdy, swětlo gim odebjrati i ge docela zničowati. Mimo to Wjdma po smrti w ničem neseslabená (co něgaký ženský upjr), podobně gak za žiwota účinkuge na úrodu a žiwoky. Před časy byl obyčeg w suchých rocjch haufně kaupati ženy; které z nich za Wjdmy od lidu byly poznány, ty potom pro ubezpečenj se před wšelikau zkázau, skaumali a trestali. Mezi těmi tresty neyukrutnějšj bylo pálenj na trnowém ohni. W ten čas se často zdařjwalo, že duše w podobě něgakého ptáka se zgewugj uljatala do oblak. Takowé kaupánj Wjděm s wyskaumáwanjm a ukrutným trestem zběhlo se r. 1827 w *Mikuličině* mezi Huculy.

Přistupugi nynj k *Majkám*, k tomuto obzwláštnjmu útworu Bojko-Rusjnůw, k fantastickým děwám podhořj.

Gisté z útvoru tohoto všecky půwaby diwoko-pěkného pedhořj prozjrajg; gest on wypěstowan wjrau vyššjho nadšenj, kteréž, přioděné w tkaminu sladkých domyslů, w plachý a podiwných wděků plný žiwot přešlo. Tyto bytnosti gsau k ukraiským Rusalkám podobné, zwišťě ale gegich pogmenowanj *Mawka*, což s gmněm *Majka* totožné gest ⁵⁾, mocně na ně upomjná, gakož i na horalsko-polské *Diwé ženy*. Ostatně gest i rozdjl mezi nimi. Neboť Rusalky gsau děwice z bugných stepj ukraiských, lehké i plaché, gako bludné wětrjky po rozlehlých stepjch hragj; ony gsau zlostné, lež gich zlost wždy gešťě s gakýmsi wděkem spogena gest. Docela ginak se od nich *Diwé ženy* lišj, přjšery ze strmých, pochmurných Tater, diwoké i ljte gak fučej wichry u prostřed hrozné paušti, plné záwisti i zloby, nemagj; při tom ani giskry citu. Takowé negsau rozpustilé i wesele *Majky*, fantastické děwice z podhořj, které neznagje ni zlosti ni chtiwosti, gako upřjmnj pěstaunštj angelé lidům se mile zawděčugj hognostj na poljch i w stádech. Práwě tjm způsobem gest mezi nimi a lidem gakési stálé obcowanj, wždy ale zacloněné gakýmsi tagemnictwjm anebo čarownaun nezgewnostj gich bytu. Když segmutjm té záclony

5) Slovo *Mawka* wyswětluge Kotlarewsky od časoslowa *maati* t. g. hlawa pokýwati, přiswědčowati. Druzj opěť myslj, že powstalo od mňaukánj (mankanie), skrze podobnost křiku Rosalek se mňaukánjm koček. Wiz Bantys-Kamiénského *Ist. Maloj, Ros.* T. III. str. 84. Ale oboge to wyswětlowanj toho slowa zdá se mi z daleka wzato a welmi nemjstné. Podlé mého zdánj utwořeno gest slovo *Mawka* od *mawati*, frequentatiwnj formy z kořene *maj*, z něhož pocházj *majati* = *mawati*; w a j gsau gihoruské přjsuwky, které se mezi sebau často střjdaj. *Maj* znamená to, co u Čechoslowaun zelené ratolesti, mágowj, *majati* = tšpytěti se, odtud *majačiti* = fantasticky se wznašeti. Tjm způsobem ukazuge se slovo *Mawka* gako identické se slowem *Majka*, a nic giného neznamená, gak fantastický úkaz, přjšeru; neboť obě formy negsau nic než malé nářečnj různice we slowu gednoho půwodu i značenj. Tu gešťě připomenauti musjm, že lid se slowem *Majka* uwyknaul spogowati wyobrasenj lehké tanečnice.

taženictwz znikne. Majky všeho pěstannstwz se odrýká-
wagj i mizegj bez pomsty, s nimi ale i všeecken obitř.
Majky přebýwagj, prý, podle podánj lidu, w pustých ge-
skynjch we hlaubj na širých prostranstwch se otwjrąg-
cjch. Hlubiny se zwedagj w pahorky, na kterých pro-
stjrąg se sady a winohrady, olemowané zlatem, i byliny
čárokrásného kwětu i zápachu: u paty těch pahorků
ale blekotagj hlafočisté bystřiny, nad kterými perlowé
mosty se pnau; zámek gegich strmj nad gezerem čisté
wody, kde se obyčegně kaupawagj; swětnice gsau ko-
berci obwěšeny i postlány, tam Majky předau pokradený
len, tkagj geg. bjł a hotowé plátno šigj. Když snjh na
horách se roztápj, tu Majky po horách i dolinách těkagj,
i zasazugj byliny, a když lauky i lesy čerstwau se při-
odjwagj zelenostj, hromadně po horách i dolinách se
taulagj, trhagjce kwjtky, placho i rozpustile, gimi si hlavu
krásj, anebo se kaupagj; neyčastěgi ale na oblíbených
wyšinách na „majdanách“, t. r. rowných otewřených mj-
stech w lesnatém úbočj hor, kteréž lid „*throwiščem*“ na-
zýwá, provozugj tanečnj koló. Mimo tanec magj se geště
giné orgie odbywati w gich schůzkách; zvláště na den
kupała ⁶⁾, gegich slawného swátku. Majky magj býti
ztepilého zrůstu, okrauhlé twáři, s dlahými po plecech
zpuštěnými wrkočemi, ustrogené u wěnce z rozličného
kwjtj, i w tenké průzračné šaty oblečené, které nedbale
splýwagj po gich autých audech, gsau šwárné i ladné,
spogugjce všeecky wděky s upřjmnostj skromné přjzně.
W gegich bytnosti gen tolik cizjho gest, že w gich
ostře giskřjčjch očjch nehrá duše lidská, i že wnitrnosti
gich gsau otewřené (co ale všeobecně přigato nenj).
Gaká by asi mužská pleť těch bytnostj byla, gest neroz-
luštěnau zahádkau; někdy se činj zmjnka, že Majky se
twořj ze *Stradcat*, což ale tak negisté i zamotané gest,

6) *Kupała* 24. čerwua weliké letnj swátky Slowanůw, polsko-ho-
ralsky Sobótky, uhersko-slowensky Wagano.

že nemožno zakládati se na tom; někdy zase wyrozumjwá se mužská plet pod všeobecným názvem *Djalkiw*. Tomu poněkud posvědčowati zdá se zagjmánj šwarných, dorostlých ginochů, které Majky často zrádným půwabem w sjtě swé wpljtagj, aneb kauzly omámiwše s sebau zabjragj; nicméně mezi lidem nenašel gsem žádného giného podánj, kromě toho, že tito ginochowé hráwali k gich tanečnjmu kolu, i že Majky, když ge kdo překwapil, uleknuté prchaly, zagatých swých zůstawiwše. Nynj giž welmi řjdko co slyšeti gest o důwěrném obcowánj Majek s lidmi, neyčastěgi geště, že w noci len komu pokradly a kaudel předly; za to gsau národnj powěsti plné rozličných spomjnek o gich powětrných hrách. Takowé zpomjanky wždy spogeny býwagj se smutným tauženjm po gegich upřjmném towaryšenj; neboť když ony w auzkém spolku s lidem zacházely, i w geho žiwobyťj rozmanitě se wpljitaly, tu byl dobrý byt i požehnánj. ⁷⁾

Tu geště zdá se od mjsta nebude, nadhoditi něco o *babách* čili *diwých ženách*, zwláště proto, že se wyobrazenj těch bytnostj pro gistau podobnost někdy s wyobrazenjm Majek mjcháwá. *Diwé báby*, také *Bohyněky*, srw. pol. Strzygi, gsau ženštiny nadlidské, zlostné, se studeným necitliwým srdcem, s wášniwau chtiwestj, obogetné na obcowánj s lidmi. Podl. podánj lidu magj býti vysoké, hubené s wybledlau twářj, s dlauhými, rozčechranými wlasý i cecky až za rameno přehozenými, w obyčegném oděwu, toliko nedbale gakausi bylinau, *suchodolnykem* zwanau, opásané. Sjdla gegich gsau hluboké geskyně (mezi ginými u Huculůw geskyně nazwaná *Brusni dweri* w okolj Jabřónky) na nepřjstupných mjstech. Odtamtud vycházegj diwé baby w noci i rozpočjnagj swé reydy diwoké i nezbedné. Ty, co děti magj, roztrušugj se po rúznu do wesnic, wkrádagj se do sedlských chyš, kde

7) Slyšel gsem, že o Majkách gisté pjsně w newelkém počtu w oběhu gsau, leč nikdy se mi nepodařilo, čemusi podobnému ptigiti na stopu. Negsau to snad pjsně toho samého obřada, co o Rusalkách?

skrytě podstrkugj šestinedělkám swé děti, zústawugje za hezké, tlusté i zdravé swé oškliwé, mizerné, napuchlé, šilhawé i tlustolebé podwržence. Takowj podwrženci neuměgj ani mluwiti, ani choditi, genom pronikawě wřešć, na rukau se plazj, a při tom gsau welmi žrawj. Někdj přigjmagj na sebe ohawnau obrowskau postavu, zwlastě w samotnosti. Wlastnj djetě zpátky dostati wždy gešće možno, když se podwrženec na smetišti metlau ze třj ljskowych ratolestj (s kterau se před tjm ale třikráte ropucha lehce šwihnauti musj), bičuge, a při tom wywołáwá: „*Wozmi swoje a widďaj moje!*“ a to tak dlauho, až se diwá baba na žalostný pláč swého wlastnjho děcka slituge, ukradené wrátj, a swé nazpátek odebere. Někdj wyměňuge diwá baba sama dobrowolně ukradené djetě, ale kdy? Tenkrát, když zabrané děcko ztrpaslené podwrženci docela podobné se stalo: neboť často diwá baba mrská djetě cizj na smetišti wlastnj matky, aby ta bjdná slyšjc pláč swého děčátka wjce trpěla bolesti. — Bezdětné diwé baby běhagj zas w tłumách po poljch i lesjch, tleskagj w dlaně i plesagj; když ale přigde gim potkati se s lidmi, tehďáž dorostlé oběho pohlawj lehtánjm zabjgegi, mláď ale s sebau berau za milownjky anebo družky. Tyto pak neyčastěgi, opustiwše wšecky swazky zemske, přeljawagj w bytnosti sobě podobné; někdy ale očekáwá ge podobný, hrozný los smrti, s tjm genom rozdjlem, že lehtánj spogeno býwá s milkowánjm i rozkošnými sladkostmi. Proti zlostné wtjrawosti těch nepřjzniwých přjšer hledj se lid wždy starostliwě uchrániti. Prostředky býwagj mezi ginými tyto: u šestinedělek zastrčeny gehly do plenek i pálenj swětla skrze celau noc, dokud djetě nenj křestěno; potom kaupánj djetěe dřjw než slunce zagde, neboť po západu slunce giž djetě docela se nekaupá, anebo newyléwá se kaupel až druhého dne. Po křestu takowá zabezpečenj giž gsau zbytečná, gelikož tu diwá baba swé djetě podwrhnauti nemůže. Mládež ale oběho pohlawj nechodj w noci o samotě po poljch a lesjch;

gestli se ale příhodj, že potřeba newyhnutelně to žádá, vždy gen haufně se na cestu vydává, čili nosj aspoň na všelikau příhodu za nádry buď česnek anebo cokoliw od kowu. Neymoenějšj prostředek proti diwým-babám gest ale bylina trojan, která ge prý umreuge, gak lid gistj. Diwé baby vždy geště s lidem co činití magj, protož všudy plno o nich bágek, zvláště o podmjtanj dětj a uchwacowanj mládencůw, nade všecko ale o gegich weselosti a hluku plných hodech.

Prohodiw tu zlomečné rysy, kterak sobě Huculové život wyššj, nadlidský wyobrazuj, widjm potřebu zastawiti se geště nad rozwinowanjm se u nich náboženských zásad, gak dalece ge pogali a gak gim wyrozuměli. Pogemy náboženstwj přigali Huculové od Rusjnůw⁸⁾, a po-

8) Tu se nám sama sebou namjta otázka: zdali Huculové jako pohané, anebo již jako křesťané osedli na wyšinách karpatských? Odpowěd na to gest těžká, o niž se geště žádný nepokusil; předece se gj zde z lehka dotknauti chceme. Gestli děge Uzůw pilně rozwátjme, nemálo náhledů do wnitřnjho života tohoto národu nám se otevře, kteréto gakž také obgmažugjoj swětlo na ten předmět našeho spytowanj poskytnau. Uzowé již we swých prwotajch sjdlech, jako národ kočownický a právě proto w náboženských wyobrazenjch welmi chudý, sausedy křesťanských Kozarůw bywše, časně s náboženstwjm křesťanským seznameni býti museli. Později, když we swých nových sjdlech w Budziaku a Dobruči s Petěněhy se sgednotiwše w nowé politické žitj wstoupili, začali se w byt saumezugjojch mocnárstwj Balharůw, Uchrůw, Řekůw, zvláště ale národu ruského rozličně přeljwati; a čehož pomů, že postupem času surowost a diwokost swých mrawůw mjrniwše i w gině lahodnějšj formy ge oblekše, vždy wjce u wzdělánj zjskawali, až naposledy w celé swé wnitřnj powaze zgmačeni bywše, takorķa docela se proměnili w giný národ. Tenkrátě mohli Uzowé bez pochyby pohljženjm na domácj život sausedných křesťanských tjšj lépe poanati i oceniti gegich tjenj, a s tjm spolu i náboženstwj křesťanské. Tjm zagiště spůsobem začalo se mezi nimi náboženstwj křesťanské žjiti a saugjmati mjsto modloslužebnosti i nelidského Islamismu. Gednak se ale to rozšjrowánj dělo takorķa mimowolně bez úmyslu, a proto právě postupem powolným, neboť wálka křesťanstwj s pohanstwjm nebyla zewnitřnj, nýbrž dušewná. Co Karamzin we swé historii o Polowcech uwažuge (wiz Istor. gosud. Ros. T. III. priměč, str. 216), to tjm spjše o Uzjch twrditi se mže, gak o národa

dlé toho, jak se s nimi osvojili i jim vyrozuměli, vzdělávalo se gegich duševně rozvinování; wjra křesťanská se svým gasným světlem prawdy, národy z temností bludu a klamu wyvádějce, zagisté rozsázela zárodek cnosti a přinesla se spasením i s jímě nového života. Tehdáž Huculové co křesťané, wyswobozenj ze surowého neladu pohanstwj, gisté mravné zásady přigali, které se pak staly prawidly života. Oni wyznáwaj náboženstwj křesťanské podlé obrádu východnj cirkwe, wětšjm djlem s katolickau sgednocené, i možné o nich powěděti, že za přj-

plenjcjm, zvláště an w Dobruči i Budžiaku, gegich sjdlech, autočistě poběhljkůw z rozličných národů bylo, kdež samo sebau upowšechnila se rozličná wyznánj náboženská. Ale jak Polowci mimo to, že od Rusjnůw swých sasedůw sklonnosti ke stálým sjdlům nabyli, i z tulákůw kočownických w promyslné hospodáře se proměnili, po swém přesjdlenj se do Uher geště z wětšj částky w pohanstwj zůstawali, tak též i s Uzy dji se muselo, zvláště an mezi nimi křesťanstwj ne násiljm, nýbrž powolně a protož zdlauhawě se rozširowalo. Z té přjčiny nemohlo náboženstwj křesťanské se wšj swau podstatu geště tenkrátě do všeobecného žitj národu wnuknauti: odkudž snadně pošlo, že když národ do swé dáwné surowosti klesal, doosla w zapomenutj wešlo. Na takowé zdiwočenj ukaznj podánj ruského lidu, wystawujcj Huculy wždy w tubých, surowých tazjch smrtwělosti, kteraukto se gegich zwyky i obyčje odsnačuj. Očistiwše ta podánj od trusek, shledáme, že prawdivé gest w nich to, co se dotýče hrubého Huculůw pohanstwj. Gako ohlas těch podánj uwodjm tu dvě zlomkové pjsně:

Oj Huculy, Huculeňky, de - ste ¹ Bojka dily? ²

Cy wy jaho ispeklyste ³, cy syroho zjily? ⁴

Ni my jaho ispeklysmo, ni syroho zjily.

Žyše ⁵ išou ⁶ čerez horu, ta ho wouky ⁷ zjily.

1. kam gste; 2. poděli; 3. upekli gste; 4. zgedli; 5. ale; 6. šel; 7. wci.

Oj Hucuře, Huculeňku, pohanaja wira!

Twoja žinka u pietnyca ¹ sožonymu ² jila. ³

1. w pátek; 2. slaninu; 3. gedla.

Gaká asi gegich pohanáská wyobrazenj byla, newědomo, ale saudě djlem z gegich života, wždy se twrditi může, že byla welmi chudá a zlomečná. Čas i sběh okoličnosti, když Huculové se pokřestili, žádným způsobem uhodnauti se nedaj, zvláště z té přjčiny, že nemáme mjstnjch letopisůw, ktej by nás w tom ohledu poučiti mohli.

kladem svých polobratř Rusínův gisté s prostým srdcem wjru spasitelnau s pokorau přigawše, gegjm předpisům wyrozuměli, i we swůg žiwot celkem ge přenesli. Ažko-liw poněť křesťanské wjry při zanedbání wšelikého dušewného rozwinutj u nich welmi nedokonalá, zlomečná býwagj, předce oni gsau nábožnj, proniknutj wěrau a důwěrau k božstwu a swým kněžjm nakloněnj, kterých negináče než „pány otcí“ gmenugj. Gestliže posud na wysoký stupeň wnitřnjho pogmutj zásad wjry křesťanské nedospěli, za to gaksi, k doplněnj zlomečného wzdělánj ducha, přilnuli w srdci wjce k obřadům smyslným, lehčegi pochopitelným, kteréž poněkud u nich zastupugj prawidla zákonů. Huculové práwě z té přičiny wšecky předpisy obřadowé swědomitě zachowáwagj. Gegich „cjr-kwe“ (chrámy) wystawěny býwagj podlé řeckého způsobu s třemi wjčkami, na nichž železnj křížowé wzchůru strmj; w Uhrjch ale ukazugj zvláštnj slowanské stawitelstwo, totiž w gedné toliko wěži w podobě kůželky, na řjmsách čtyrmi ostrými wjčkami přiozdobené. Wedlé chrámu nacházj se wšudy hodownj dům, kde, gakož i na hřbitowě, lid obyčegně s welikým hlukem se scházjwá. Hospodáři a hospodyně na takových schůzkách wážná a důležitá rozmławáwj mjwagj, mládež ale oběho pohlawj bawj se tēkawým štěbetánjm. Den před nedělj neb swátkem watažkowé t. rychtáři wšem slawnost oznamugj, i na služby Božj lid wyzýwagj, kterýž potom pod gegich průwodnictwjm se wybjrá; we chrámu w čas služeb božjch každý chowá se w hlubokém mlčenj, i poslauchá bohobogně swaté čtenj. Gednak ale může se wůbec powěděti, že Huculům staršjm služby božj. pro mjstnj wzďálenost od chrámu obogetné býwagj; w mladšjm wěku z giných přjčin se k nim skoro nutiti musj. Nēnj to zagisté nic neobyčegného, potkati se s dwadcetiletým parobkem, který geště ani gednau na službách božjch nebyl, a stále gen za owcemi chočil: naproti tomu na ženatého, rozličnými okolnostmi wázaného, takowá žaloba pro zanedbání slu-

žeb řjďj gest. Za to se Huoulowé we dny slawné a s gistými obřady i hrami spogené zvláště blučně s celými rodinami scházjwagj, aby po službách božjch ty obřady a bry podlé starodáwných zwyků prováděli. Mezi těmi slawnými dne-
mi neyswětěgěj gest gim tak nazwaný *chrám*, t. g. ročnj cirkewnj slawnost patrona. Tenkráte se zvláště pro hosti weliké úcty strogj po celé wesnici, kdež se kostel na-
cházj. Mimo tyto wařegně celé obce se týkagj slaw-
nosti neméně důležitě gsau slawnosti náboženských obřadů
w rodinách, powstalé z rozličných rodnjch poměrůw.
Na takowých, symbolikau pjsnj i tance wyznamenáných
obřadech odbywagj se walné *komašně*, kde kromě obyčeg-
né úcty takže oběti se donášjwagj do kostelůw ke cti i na
památku umrlých rodičů, a we dny dušiček rozdawagj se,
mimo obyčegných obětj pro cirkew, také pirohy chudým.

Na konci tohoto sepsánj o Huculech připogjme pro
zřetelněgěj wytknutj gednotliwých předmětů některé vše-
obecne úwahy.

Bedliwý čtenář pamatuge, že gsem Huculy za smj-
šence *turecko-ruské* uznal, vlastně ale za potomky *Uzůw*,
dlauholetným obqowánjm s gižnj Rusj spogených, i tím
samým na gazyk i powahu giho-ruskau rozličný wplyw
měwšjch. Ony známky, co mne pohnuly, domněnku
mau dowesti až ku prawdiwému uznánj, wyskytaly se mi
na cestě slowozpytu i národopisu. Důwody filologické
gsau následugj: 1. z prwku *Uz* powstalé národnj gméno
Hucul, všeobecně rozšjřené, tak dalece, že gméno Rusjn
u nich nikdy se neužjwá, kromě w ten čas, když o roz-
djlů náboženstw řeč býwá, totiž latinského a řecko-slo-
wanského, kteréžto poslednj w Haličjch obyčegně *ruským*,
naproti latinské *polským* se nazýwá. 2. Ginorodné zwuky
w nářečj huculském, které buď docela cizj gsau, anebo
gen w nářečjch těch slowanských plemen se wyskytagj
co někdy w užšjm sausedstwj tureckých plemen byly.
3. Zvláštnost huculského nářečj, ona drsnatost, twrdost,
nepřjgemné wyzpěwowánj, neywjce gen w sewernjch čud-

ských i tureckých nářečích panující. 4. Místní i rodni gména v ruském nářečí nvládní i nesrozumělá, která se poněkud v ulomkách gen v čudských i tureckých gazycích vyskytají, jako: *Šeš-ory*, *Akriš-ory*, srow. lesgoawarsk. *uar*, *or*, maďar. *arok* = potok, bystřina; *Ran-kury*, srow. tatarsk. *kár*, *gár* = pohoří, hřeb; *Feres-kalie* srow. tureck. *kula* = věž, gizba; *Gula*, srow. maď. *Gulya* = stádo; *Mandžula*, srow. staro-maďar. *Munžuk*; *Bazačuk*, srow. kumenské *Osučuk*; *Waš-kar*, srow. kumané *Kurja*; *Hec-man*, srow. pečen. *Uc-ak*; *Hyga*, srow. maď. *Hegy* = pahorek atd. Obecné názvy se zakončením na *uk* dili jak gsau vlastní turecké. — Důvody národopisné gsau dále: 5. vlastní národní charakter huculský, vyznačující se výrazně jakýmsi divokým gúnáctvím a surowostí u pleti mužské, a rozvázaným záletnictvím u pleti ženské; při tom ono milovánj zahalčiwého, kočownického života. 6. Cizj, ostré tahy obličeje s hustau bradau, černým okem i černým vlasem, ačkoliw gsau obywatelé hor. 7. Diwoké, okolním Slowanům neobyčejné barwy huculského obleku. 8. Podobnost powahy i chovánj, nejwíce ale kroge u obywatelů nížin na Pokutj a horalských Bojko-Rusjnuw, na západě od Huculůw, dáwa k poznánj, že ten lid kromě společného prozwanj *Bojko* někdy ginými, užšjmi swazky sausedstw i obapolného obcowánj w gedno slaučen byl, a že teprwé pozděgi po přigítj Huculůw ze swých sjdel wypuzen, na nížinách se usadil. Giné důwody této domněnky gsau též daleko po Podolu i Wo lyni w gednotliwých osadách i rodinách rozšjřená názwiska *Bojko*, a gisté obapolná nenáwist mezi njzozemci Bojkami i horaly Huculami. 9. Cizj i gen w částech podhoří i Opola upowšechněná powěra o *Bisjch-Osinech* od národu Asůw, gegjhožto rozšjřenj zde ginak wyswětliti nelze, než přenešením gj skrze Uzy, kteřj gisté měli s Asy spolky.

Mimo tyto důwody naskytagj se geště některé historické zmjny. Gest wůbec známo, že Polowci od Tata-

rátv tlačení bywše, w Pannonii nalezli přijtulků, kde osedli jako přéd tjm na Rusi; mužská pleť odznačowala se pustým gunáctwjm, a ženská newazaným záletnictwjm. Nadcházj tu důležitá otázka: kam se poděli Uzowé i Pečenhowé? Museli bez pochyby předejti Polowcům; hledajíce zagisté bezpečj, usadili se w nepřístupných horách Dacie, aby tjm bezpečněgi mohli swé laupežnické žiwobyťj prowaděti, a gak se zdá, swými lotrowskými nágezdy přimutili Walachy k opuštěnj swých sjdel. To moge zdánj potwzruga se okoličností, že wyšiny východnjch Karpatů do 16. stoletj shromáždístěm rozličných plemen byly, nemagjejch ani stálých sjdel ani gistého wyžiwenj. Na to poukazuj děgepiscowé polštj, neyzřetelněgi mezi ginými Krajewký w žiwotopisu Černeckého. Gednak ale nesaudjm, žeby důwody mé byly newywratné a tak gisté, že nikdo co proti nim na odpor postawiti nemůže; ano gsau welmi nedostatečné a takorka kusé, gen na podobnosti ku prawdě opřené. Snad gsem tedy kwapně Huculů za potomky Uzůw uznal? Mně nebylo možno rozprávěti bez gistého wpatřenj se na předmět, zwláště se stanoviska badače. Gaké tedy bylo mé wpatřenj, takowé bez pochyby gsau tyto mé wýwody. To za gisto uznávám, že Huculowé newyšli z nížin Dněstranských, z niw chleborodných, a že se neproměnili z usedlých rolnjkůw na diwoké pastýře, nýbrž že přišli odginud, t. z kočowisk. ⁹⁾

Huculowé giž nynj se přelili w národnost ruskau, i gsau, kromě gisté diwokosti i hrubosti, w dušewném wzdělánj opakujcjm se obrazem toho samého žiwota ruského, kdež to samé rozwinutj, ta sama smyslnost u

9) Po dokončenj tohoto pagednánj zdařilo se mi sebrati nemálo nových materialůw, mezi ginými i podánj lidu na Opolu i Podhořj, že prwotnj sjdla Huculůw nacházela se w Budziaku u černého moře. Podánj to gest welmi důležité, gelikož gjm pochozenj Huculůw welikého swěta nabýwá. Protož zmjnuj se o tom zde na krátce zůstawuji sobě tu věc k pilněgějmu i dospěgějmu badánj.

wyobrazowanj i wyrozuměnj předmětů se spatřuge. Gednak ale ta národnost ruská, změkčugjcj djlem tuhé srdce huculské, nesplodila geště oné děgnosti, z které - by se někdy vlastnj odrozenj wywinauti mohlo. Huculové při skotářstwj, nemohauce se z dlaholetého snu bez pože- hnánj rolnictwj samoděgně probrati, zakrněli we swých chyšjch. Neboť skotářstwj nezdoj kwětinami žitj lidské- ho, nýbrž odkazugjc každého k newljdné samotnosti, welj mu chowati duši pro sebe tuhau a nesklonnau. K tomu nemálo se přičiňuje, že Huculové, co bugnj a hrdj ho- ráci we swých potřebách welmi gsau obmezeni, a s celau dušj na swých pustých wrcholkách lpjce, nerádi do nižin na cesty se wydawagj. Bez úzkých, trwanliwých swazkůw s njzozemci Bojkami gest gim práwě nemožno, zginačiti swůg byt, i sebe vzděláwati. Ale i w tomto zamknutém položenj gsau Huculové schopnj, bystrowtřpnj, a nynj, když giž procitli z diwoké zmrtwělosti, společné všem kočownickým plemenům, možno gest se nadjeti, že někdy i toho ostatku dáwné diwokosti a surowosti pozbudau, která potud otrawuge gegich srdce, a že gako wjtězowé wšelikých překážek, pogawše i vzdělawše zárodek žitj słowanského, opravdowými mladějmi bratry lidu Rusin- ského w Haliči se stanau.

V.

Wýgimky z historie hradů českých.

Od J. A. Dundra.

(Dokontenj.)

Hrádek Čerwený.

Rdyž tolik starých, djlem giž rozbořených, djlem geště zde a tam strnjcjh českých hradů městských i osamělých sme popsali, pokusjme se o gakausi změnu, a sic o popis Čerweného Hrádku, a sic zámku, gaký pro swůg nowý způsob wstawbě, pro swé položenj, vlastnosti a také historické památky toho nad giné zasluhuge. Pjše se po německu Rothenhaus, po latinsku Rubra Domus, při němž ležj wesnice toho gména, gest hlawnjm sjdlem celého panstw; ležj 12 mil sewerozápadně od Prahy, 1¼ hodiny od města Chomutowa, bljže městečka Girkowa (Boru) w kragi Žateckém, w končině w Čechách z těch neyutěšenějšjch, bljže hor, genž Čechy od rudohorného pokragj laučj, sotwa tři, na neywyš čtyry hodiny od pomezj, na znamenité giž zwýšinė, nebo spjš na pohorj prwnjho oddělenj. Práwě proto gest odtud také wýhljčka k gihu, gižnému východu a gižnému západu welmi utěšená. Práwě před njm ležj celé daleko se šjrjcj, pohledu každého diwáka rozmanitými twary a podobami tak pamětiuhodné středohořj: tak i také města Most (Hněwjn), Chomutow, Žateč a Girkow (Bor); ano i hogný počet městisůw, a geště wětšj množstwj wesnic, zámkůw a kostelůw, mezi tjm Weřwenice se swým gezerem, swými bařinami a doły kamenouheľnými; skoro bezčjslné křowiny, luka, role, mnohotwarně se točjcj, wrbowjm a wolšemi obraubené potoky, přes to široká, skrze zámecký okršlek se táhnaucj, a topolowjm stromořadjm wysázená saská

obchodnj silnice — wšeccko toto působj oku, dokud lze mu gen dostjhnauti, rozmanitost a oblbenj. K neywzaešeněgšj widině wnadného wsezřenj nechybuge ničehož, leda snad plawná řeka. Předce i také bez této náležj toto okolj k těm neykrásněgšjm, a to netoliko w Čechách, ale i w celé řjši. (Zděť se schwálně o wyljhdce na hlawnj straně mluwj. I také ostatnj tři strany zámku, sewernj k aubočnému wyššjmu pohořj se rozléhagcj, wýchodnj až k Teplici, západnj až k Wrchu sw. Šebestiána — gsau pěkné, a mělyby se u giných hradů za wýborné. Než zde se owšem s gižnj nesrownáwagj.) — Hrádek sám předstawuge prawokautý čtwerhrannj, a gest w dobrém, nowěgšjm wkusu, pewně, pohodlně a krásně zároveň wystawen. Geho wněšnost, totiž: počet, twár a vlastnost gehu pokogů a komnat, gest zewnitřku přiměřena. Na pewném sklepeném přjzemj (w němž se i sklady towarnej nacházj) gest o dwau poschodjch wystawen. Dwogj kamene, a to weliké, s pěkným zábradljm a sochami opatřené, pro sebe gsaucej schody wedau na ponebj, a ozdobugi zewnitřnj stranu. Prawj se o zámku tom, co o Černjnském w Praze na Hradčanech domě, že má práwě tolik oken, co gen dnj do roka. (Wiz Tábořského Krátké wypsánj země české, 8. 1778, st. 154.) Snad tomu nenj tak na cifru; ale giž se tjm wygádřuge mnoho o gehu prostrannosti. — Před Hrádkem gest weliký čtweruhelný rowný plac neboli prostranina, na němž dvě utěšené zahrady s pawlačemi se wynacházegj. Gestj to prostranina z 17. stoletj pro saud hostinný a Chomutowské měšťanstwo w historii welmi znamenitá. Mezi oběma wede cesta skrze horu wytesaná na mjsto, kde w lewo a w prawo několik nowých budow od towárny a hospodářstw stogi, ani wyljhdku zámku nigakž neobmezugi. Gdauce od zámku po lewici nacházj se as před 40. lety založená zahrada, gakáž tehďáž pro swau zřjzenost, krásné položenj — mnohé giné w Čechách přewyšowala. Neystaršj zpráwy o panstwj Čerweném Hrádku nepřesahaji mnoho přes

poslednj polowici 15. stoletj, a nedotýkaj se w tom čase ničehož, leda dosti časté proměny geho držitelůw. Pauze pro auplnost i tuto se o nich zmjaj. — L. 1443 náležel Čerwený hrádek Wilému z Ilhenburku; L. 1462 Albrechtowi z Kompastu; L. 1498 Glaci z Altenhofu; L. 1516 odkázal tessamý panstwj panu z Weitmjle. Geho syn (nebo wnuk) Jan z Weitmjle prodal ge na Kristofa Karlowice z Hermansdorfu, saského wolence radu, za 24000 kop mjšeňských. Tento poslednj prodal ge L. 1571 kromě městečka Rowenic (kam se ono podělo?) za 8500 kop českých grošů na Bohuslawu z Michalowic. Wšechna tato gména bez znamenitosti, gen pauze skrze odwozenj, a ne skrze někde gakau wýtečnau vlastnost těch, genž ge wedli, zšlechtěna. Také Bohuslaw z Michalowic zbawil se zase panstwj Čerweného Hrádku po osmi letech. Nynj připadlo na dům Lobkowiců, a sic nejprwé na Bohuslawu Felixu z Hasensteina a Lobkowic, který ge i s Girkowem za 23000 kop českých kaupil; pak ge (1582) skrze kaupj městečka sw. Kateřiny i s malým Hágem (Kleinhain), Brandowem a Rudolfowem znamenitě rozšřil, a ge konečné kromě Chomutowa a Ličkowa swému stryci Giřmu Popelowi z Lobkowic za panstwj Mladý Boleslaw směnil. Mezi těmito nyněgjmi držiteli byl Hrádek Čerwený diwadlem důležitého, w české historii obzvláštnjho saudu, o němž třeba ale gakého uwedenj. Giřj Popel z Lobkowic náležel gisté k českým nejbohatějm a nejwáženěgjím pánm. Držel tehdaž panstwj Chomutow, Ličkow, Audlice, Libochowice, a zástawně také Mělnjk. (Mělt také Křiwo-klat po něgaký čas w zástawě, napotom ale s powolenjm zemských stawů za Mělnjk se wyměnil); onť stál za Rudolfa II. gako nejwyššj hofmistr w důstognosti zemské, gedné z nejwyššjch; byl w auřadě zběhlý, a měl mimo to wědomostnau známost, pak byl wůbec muž wzácných darů ducha. Ale s tjm wějm spogowal také zvláště welikau horliwost pro swé náboženstwj, a gisté přjlišanau a tuze patrnau a swětlau zástj proti všem těm, genžto od

geho wjry se odchýlowali. Řádu jesuitskému byl nadmjru laskaw, a mnohonásobnými dobrodinjmi o tom přewědčenj zanechal. (Darował gim pustý, od Táboritů w popel obráčený klášter františkánský i s kostelem w Krupce [l. 1587 dne 30. dubna], pak Marii sněžanu, dědinu u Krupky a podacj práwo Libochowského kostela děkanského.) Českým bratrům ale dal bez okolků školy zawřti w Boleslawi, kde knihtiskárnu a wůbec zvláštnj posádku měli. Nynj se nepřjgemně přewědčował, že na gehu nowě nabytých panstwjch wětšj djl obywatelů byli protestanti. Tomu aby se pomohlo, ztracené owce aby se do lůna gehu cjrkwě nawrátily, měl za swau neyprwnějšj powinnost; a prostředky k tomu wolené magjť aspoň zásluhu, že byly welmi přiměřeny. Protestantský kazatel byl nenadále w noci wyzdwižen, a z Lobkowského okršlku wyproštěn; pro jesowity ale počal se wyborný, bohatě nadaný koleg stawěti. Giž w srpnu l. 1591 založil se základnj kámen; l. 1592 byl dokončen, předce teprwa w čerwnu l. 1593 byl odewzdán. Přislibowánjm wšj možné milosti na gedné straně, pohrožowánjm neywyššj nemilosti na druhé, byla něgaký čas swornost. Když obogj gen málo působilo, přikročilo se k přjsnějšjm ustanowenjm. Rozkazem wrchnostenským neměli se při pochowáwánj protestantů žádně cjrkewnj obrády wykonáwati, tudy ani průwod s duchownjm, a zvláště zwoněnjm wěsti. Nekatoljkům se to zdálo podlé tehdegšj panugjej myšlěnký za weliké utiskowánj, a to gich welmi rmautilo. Několik mrtwol donesli sic tiše, však předce s patrnu newolj k hrobu. Než když w Chomutowě gistý měšťan a gistá měšťanka zárowě (l. 1593 dne 30. čerwna) se měli pochowati; když giž průwod bez zpěwu k hřbitowu se blížil, wytrhli se tři mladj, šilj muži rychle z pořádku, pospjchali na zwonici a zvonili. Byli sice druhého dne předradu tamějšj obesláni a uwězněni; než právě toto uwězněnj dalo pohnutku k všeobecnému zbawěnj. Spiklé heyno požadowalo mocně wyproštěnj zatčených; a když

tito vězni právě k lepšimu opatření do panské vrátnice (šatlavy) odvedeni býti měli, tu se na ně vyhrnulo, osvobodilo je, a u weyskánj a tleskánj z brány je wyvedlo. — Při některých brzo nato sledujících pohřbech zvonili nekatolici neohroženě, a i dvěře z toho ohledu u zvonice zamknuté vypáčili. Popel z Lobkowic, tehdaž w Praze gsauj, seslal welmi přjsný list na radu Chomutowskau, zwěděw o takowěmto pozdwiženj; welel gj, aby tomu powyku brzo konec učinila, a hrozil celé obci neyškodliwějšjmi následky geho nemilosti, gestli po gegich stezce gjti nepřestanau. To trestné napomjnanj museli wrchnostenšj: úředníci radě přede wšj shromážděna u obce čjsti. Ano, když rada nynj nad půwodci saud držeti zamysliła, a před nj na wzdor učiněného pozwánj ani geđiný se nedostawěl, uwěznili Lobkowšj úředníci na zámku samotný magistrat; dali tři uchopené: podezřelé měšťany do hlubokého wězenj whoditi, geště giných předwolati, a když nepřišli, i městské zdi zawřjti, a wolánjm biřicowým všem poddaným gegich milostiwého dědičného pána weleti, aby se co neyspjš před zámkem dostawili. Takowěto, gistě dobře newypočjtané nástrahy, aučinkowaly sice — gen ne tak, gak měly. Měšťanstwo se dosti hogně sešlo, ale ne před zámkem, nybrž neyprwé u uzwjraných wrat městských, s uchopenau zbranj, gakěž gen dosjci mohli. Učinil se autok na zámek; hrozným a žádanějm hlasem křiku usilowalo o propuštěnj rady a oněch třj zatčených měšťanůw. Na darmo dáwali nynj knjžecj auředlaj bauřliwému heynu pěkná a přjwětiwá slowa; nadarmo propustili i skutečně radnj osoby. Když s druhými třemi zatčenými to samé neučinili, wyřjtilo se měšťanstwo gako zurjcej zběr na wrchnostenšj zámek; wypáčili dvěře i wrata; učinili mnohau dosti znamenitau škodu, pustili vězně, a nutili úřednjky z města uteci. Geště wjce! že se wůbec jesuité gako hlawnj půwodci wšj nesnášeliwosti uwažowali, tu znamenitý zástup měšťanů wyšel řádně proti kolegi. Ulekanj otcowé w čas

se odebrali, než gegich budowa se tuze porauchala, gegich knihowna roznesla, a gegich sklep wybrán gest. Jesuité pospjchali k dědičnému pánu do Lihochowic. Gak newážně tento sám na sobě těžký přestupek w ustech takowýchto wyprawowatelůw mohl zajiti, snadno se dá domyslyti. I rozhorlil se w prwnjm okamženj Popel Lobkowic, že se zapřisáhl, za to že celé město skazj. Předě po několika dnech zmjrnil se gehu prwopočátečnj hněw trochu; an Chomutowských vychladla prwnj opogenost. Ti, kteříž w hemženj se domeyšleli, že giž všechny okowy rozlámali, rozvažowali nynj, čehož se dopustili, a nablíželi giž smutné následky toho. Byli hotowi nejen se před swým dědičným pánem pokořiti, ale i wyslali lkagcj poselstwj na něho, i k samému cjsaři se utjkali, aby ge přjmluwami swými před Lobkowicem zastřel. Žel a skutečná přjmluwa mocnářowa ustanowili Lobkowice k něco mjrnějšj myšlénkám. I wygádlil se: Hostinský saud aby rozhodl! A na powolenj cjsaře wyžádalo se třinácte saudců z neywznešenějšjch zemských wladyk, komorjch, rad a práwnjků, a ti byli: Girj z Martinic Smečenský, neywyššj zemský sudj, Joachim Nowohradský z Kolowrat, purkrabj karlšteynský, Jaroslav Libsteinský z Kolowrat, zemský welitel dolnolužecký, Jan z Schellenberku, Wáclaw z Řičan, Wilém z Wostrowce z Krokowic, král. komornj prokurátor, Wáclaw Pleský Heřmanský z Slaupna, král. heytman malé Prahy, Gindřich Kapaun z Swogkowa, Ladislaw Wchinský z Wchinic, Gothard Žďár z Swarowa, Jan Wřesowec z Wřesowic, Daniel Princ z Pauchowa, a Gindřich z Pisnice, doktoři a appellačnj radowé. Gegich saudnau stolicj měl býti Hrádek Čerwený. Dne 19. srpna 1595 shromáždili se zde tito saudcowé po prwé; a takto se dříwe s Lobkowicem ktomuspořádal. Před Hrádkem pod kamenými schody na welké rovné prostranině pod šjrym nebem byly pro obžalowané a diwáky šraňky, pro hostinné sudj lehce krytá budowa přprawena. Dvě stě dobře ozbrogených gezdců, a rovněž

tolik pěšího lidu bylo soudcům k ochraně dáno, ano i několik děl se tu postavilo. Radě Chomutovské se nařídilo, aby se v Čerweném Hrádku na druhý den s svými staršími obecními, městským výborem (wywolenci), sto sprostými měšťany a všemi spiklými (špuntownjky) dostavila. Rada časně ráno dala se wynagjti. Všichni wyzwanj dostavili se; než vůdcové spiknutj skoro všickni rozptýlili se. Gen dva měšťané, dva chasujci, a jediný pacholek byli jako buřiči v železích přivlknuti. Z sousedstva zběhlo se nesmírné množství lidu. Všichni by byli rádi zwěděli, co se bude po tak velikých přisných přípravách djti. Hostinnj soudcové podle dobrého svého úmyslu se usedli, a wygádřenj bylo slavné dosti, a s njmž se počal soud. Přirownával se v něm zločin Chomutovských patrně zradě vlasti. Gistilo se: žeby všichni hrdel propadli, a gegich celý soud žeby byl zbytečný. Než aby předce na bezprávj a přenáhlenj stěžowati nemohli, widělo se za dobré, aby se i gegich rozhodnutj wyslechlo. Zástupce, gegž Chomutowštj s sebau přivedli, rovněž swau dobromyslnost w skutku nepřepal. On se obražowal přede všemi věcmi, aby mu to nebylo na škodu, bauřliwým poddaným poslaužití, on doznal: že se Chomutowštj velikého přestupku dopustili, a těžkého trestu winnými učinili; ale on ljčil pak také gegich hořký žel a ljtosť, a proto wolal hostinné soudce gen o přjmluwu, aby dědičný pán ne dle spravedlnosti, nýbrž dle své dobrotiwości s nimi nakládal. Geho wýmluwnost soudců pohnula; přjmluwu skutečně aljibili; ale i radili obci, aby swau ljtosť a žel gegich pánu, anz se právě u okna w zámku ukázal, padnutjm na kolena dali na gewo. Sotwa že to wyřknuli, rada a měšťanstwo na zem padlo w okamženj. S sepatýma rukama, upěnjm a lkánjm prosili o milost; a bylot to okamženj, gaké gisté smilowanj zasluhowalo. Lobkowic se však od okna vzdálil, a k přjmluwě ustanowenj hostinnj sudj s odpovědj se nawrátili: dědičný pán zanechává všecko rozhodnutj soudnj.

stolice. Wěznj byli tudy potřebně wyslýcháni. Saudcowé se pak sestaupili, a pošeptmo se domluwili. W patrné smrtedlné auzkosti wynacházeli se Chomutowšj. I weliký a rozptýlený zástup diwáků dogmula auzkost přisobjěj autrpnost. Péro na zem padacj, hluboké wzdychnutj nym by se bylo daleko slyšelo. Konečně dorada se skončila, a nález byl wyřknut. I zněl dosti přjsně! Z oněch dwau měšťanů prwnj se doznał, že bubnowal, a swé sausedy tjm k autoku na koleg jesuitský wybjzel — druhý, že u zwonice dwěře pácil a zwonil. Oběma se přiřklo odprawenj mečem, a oba w několik minútách na place byli stati — neb se giž o to staralo, aby i kat pohotowě byl! — dwa chasnjci byli až na dālšj wyšetřowánj do wězenj na zpátek wedeni, a pauze sedlák za newinného uznán a propuštěn byl. Radě i obci se uložilo, všechnu zbraň odwěsti, všechny swé wysady podlé ľjbosti dědičného pána wydati, zahnané kněze a auřednjky zase dosaditi, kolegi jesuitů všechnu škodu nahraditi, a všechny buřiče we čtyr neděľjch slušnému trestu dodati. Tenkrátě až měla gegich wina být zapomenuta. Pokorně děkowalo měšťanstwo i rada za tento milostiwý nález, a snažně gen prosili hostinné sandce geště o přjmluwu: aby o swé wysady nepřišli. Přisljbilo se gim to, a pak se všechno rozptýľilo. Giž druhého dne všechna zbraň a listiny se wydaly; jesuité welikau sláwau zase se uwedli, a třinácte tisíc zlatých náhrady za spůsobenau škodu gim powoleno. Chomutow cjtíl dľauho, až welmi dľauho bolest rány zasazené. (Wiz Februarstück des Apollo 1797 et Ms. Geschichte der Stadt Kommotau von Urtica.) Zdaliž as muž ten, který se tak pewně odhodlaný od okna obrátil, když celá dosti hogná obec před njm se na kolena sklonila — gestli tento muž sobě možnost mohl pomysľiti, že i on brzo tak auzkostně o milost prositi, a před saud geště přjsnějšj wolán býti může! A předce, předce se to stalo gen welmi brzo. Giřjho Popela z Lobkowic přjběhy náležj we všem ohľedu k těm neyřidšjm udáľostem za

krále Rudolfa II. panování. Všichni dokonalj letopisci přicházejíce na tuto stránku, srovnávají se w tom: že se Popelowi mnoho ublížilo; že geho zatknutj, geho dlouhé žaláření, a geho domnělá smrt — welká, černá škurna w životě Rudolfowě pozůstává; ale i také všichni, aspoň všichni, co gsem gá četl (tak dj Meissner w geho Historicky malovaných Obrazích z Čech w Praze 1798. 4. na str. 228) — dotýkaj se geho osudu gen w dotknutj; mluw o přewráceném štěstj a o smutném konci gednoho z těch neybohatšjch, neyváženějšjch českých pánů, který přes to geště newinně trpěl — sotwa tak dlouho, co my před tjm o smrti dwau odprawených Chomutowských mluwili. Podiwná, a předce nepochopitedlná gest tato wlažnost. Protestanti nepochybně swého auhlawnjho nepřjtele litowati nechťeli, katoljci ale mocnáři tuze patrně bezprávj neukládali. Brzo přišli také časowé, kdy se pro neštěstj celých zemj na osud gednotliwých lidj zapomnělo, a kde na weřejných lešenjch swau krew tak mnozj wylili, že se na ty wjce nemyslelo, kteřj skrytě trpěli. Lobkowicowi pokud se křiwdá a sprawedlnost stala zcela a obšjrně popsati, nenj zde asi neypřjhodnějšj mjsto; ale aspoň hlawnj tahty geho zwráceného štěstj nemohau býti zbytečny, gešto gsau čerpány z Obrany Ewy Popelowé z Lobkowic. Cjsař Rudolf II. chtěl w měsijci březnu na neděli Reminiscere l. 1593 sněm w Čechách rozepsati, o kterém se ani letopisci w tištěných spisech nezmiňugj, snad že nedošel, a mnohé nepřjgemnosti po něm sledowaly, a že právě tehdaž giž skrze půl léta žádný neywjšj purkhrabj w Praze nebyl, měl Giřj Popel z Lobkowic, gako neywyšj zemský hofmistr, při tomto stawowském shromážděnj prwnj mjsto mjtí. On se zdrahal, a sice, gak se zdá, že wšj mysli swé; než mocnář setrwal na swém úmyslu; ostatnj všickni zemšj wládkowé k němu se přidali, a Lobkowic se podal. Při tomto sněmu podali stawowé hned z počátku spis, w němž si stěžowali na korunu, gak gim na gegich sprawedliwé sahá, a zwlá-

že o schválení čtvero článků snažně žádali, prvé neby se k peněžitému powolení odhodlati mohli. Čtvero článků bylo: 1) aby již dluho uprázdněný úřad nevyššího purkhrabě zase osazen byl; 2) žádný zemský stav českého kanceláře nebo komory aby nebyl k žádné pokutě nebo hlasování k sněmu přitahován; 3) aby se na sněmowně s zachováním učiněná upsání žádná Visa nekladla, a 4) aby byli zeměští stavové výměněmi před pokutou života a cti na přílišné dluhy a půgky vyměřenau. Takovéto požadování muselo císaři Rudolfowi ovšem newděk přigiti. Lobkowicowi se našlo, nařkavce stavy vyjednáním ukogiti. Podlé jeho ubezpečování činil při tom svou možnost, a očekával pokogného vyrovnání, než list císařský v slohu přisně velicem byl wyltým olegem do ohně. Neb rytířstvo se nyní vyřklo, žeby skrze edikty s nimi vyjednávání bylo proti gegich zřízení; větš díl z nich se vzdálil, pod záminkau blížejích se welikonočných swátků, a celý sněm skončen nedošel. Takovéto počínání bylo samo w sobě pro císaře Rudolfa H. již tehdaž tuze newrlého welmi kormutlivé, ale předce jeho newole se mnohem zvýšila, když se mu hned na to oznámilo: Ladislav Popel z Lobkovic, starší bratr nevyššího zemského hofmistra, žeby byl skladatelem písemnosti od stavů zanesené, a w nesmjrně swobodném slohu psané; a Gíř že sám svým bratřím radil, statně aby na své žádosti stáli, a raděgi shromáždění aby opustili, než w čem upustili. Nenj gisté, gestli toto druhé obwinění prawdivé bylo; Lobkowice alespoň ge za newprawdivé a za utrhaní svých nepřátel, mezi nimiž komorní přednosta Joachim z Kolowrat byl, prohlásil. Ale duch Rudolfůw byl již gedenkrátě plný zlého domnění; měl bratry Popely Lobkowice za své auhlavní nepřátely. Proti Ladislawowi wystaupil we gmenu císařowu s krutau žalobau, a Ladislav měl za neygistějš, na autěk se dáti. Gířmu, když na sw. Michala 1593 (tedy w krátkosti po hostinném saudu!) do Prahy přišel, wzał se komorní

1413. — i zakázáno mu, aby při příštím sněmu (1594 dne konci ledna) do Prahy nepřišel; byl konečně cisařskai komisij powzbuzen, aby swůg auřad zemského wladky složil. Tyto mnohonásobné po sobě sledugjcy rány ukazowaly mu tuze zřetelně ztrátu milosti země pána. Ale on, gakoby na swau newinnost důwěřowal, trpěliwě očekáwal osudu swého, nebo spjše gemu wzdorowal. Na wzdor cisařské zápowědi do Prahy se odebral. Neporhybně daufal zde skrze swé hogné přjbužné a přátely osobnj přjstup k mocnáři, aby přjležitosti došel u něho se osprawedlniti. Podiwné řeči se skrze geho nepřátely w lidu roznesly. Brzo se prawilo: že giž několik tisje zoldnětůw na rozličných mjstech rozptýlil, a byl toho mjněj, wladaře na honbě u Brandýsa zatknauti. Brzo že se on jna český — geho bratr Ladislaw na uherský trůn chtěl wzněsti. Ano šlo to tak daleko, že w čas tehdeğjho masopustu někteřj zakuklenci na weřegně ulici před Lobkowským obydljím sedlali, a při tom hanliwě wolali: že by bylo slušné, aby se český nowý král w ucliwosti měl! Podal sice rod Lobkowiců wladaři gakési předstawenj; wedl si stjžnost z ohledu tak bolestných, geho wěrnost zlehčugjcejch podezřelých pomluw; žádal o wyšetřowánj a osprawedlněnj geho newinnosti. Než gegich žádost nebyla zodpowěděna. Na Giřjho ale sešel rozkaz, aby se opět na swé statky odebral. Pod zámjnkau swých práwnjch gednánj a churawosti prodléwal sic geště několik neděl; než konečně musel opáčeného rozkazu uposlechnauti. Sotwa že byl na Čerweném Hrádku, gsařádně před zemské práwo pohnán, by pro některé proti swému země pánu spáchané zločiny aučet kladl. Přebíněnj na něm shledáwaná byla: že on o spisu od geho bratra wědomost měl, a w něm podjl bral, a swému mocnáři o tom drjw žádné zpráwy neučinil, gakž to předce geho powinnostj gako předsedcjho při sněmu bylo, ale že stawy gednotliwě a tagně napomjnal, aby na swém požadowánj setrwali, proto že potom král we swé řjši nic wjce po-

raučeti mjeti nebude. Že rozličné swé snaubence powzbudil, aby se vzdálili; ano i, že se proti swému mo-
 wygádril: že se on potud k němu jako zakuklenec cho-
 wal, a na obau ramenau nosil; nynj že přetwárenost od-
 ložj, a sněm docela gináde wěsti chce. Wygádranj a
 pohružky w těchto člancjch byly nesmjrně kruté. Lobko-
 wic chwátal w skutku do Prahy; neměl ale dosti wůle,
 nebo důwěry, aby se k obraně před práwo postavil, ať-
 brž zwolil raděgi na radu některých swých přátel, aby
 se cjsařské Milosti na milost a nemilost odhodlal. Toto
 odhodlání se přigalo; ale přjštjm dnem (dne 31. března
 1594) dostal Lobkowic do swého vlastnjho domowa sil-
 nau stráž, a zachowánj hrdla se mu gen pod následuj-
 ejmi wýminkami nadnášelo: „že má Geho cjs. král. Milost
 weřegně odprosit; že má všechny swé mowité i nemowité
 statky, swá panstwj, swé gistiny, klenoty, zkrátka: swé
 celé gměnj na korunu postaupiti; že se má všech požá-
 dowánj dluhů od komory, všech poručenstwj, wysad a
 swobod odřjci: po celé swé žiwobyťj u wazbě na hradě
 Ličkowě zůstati a konečně rewera podepsati, podlé něhož
 se na všechno obwiněnj winným uznáwá, wazbu žalárnj po
 celý swůg žiwot za mjrný, dobře zaslaužilý treat wyhlá-
 žuge, a w pádu neymenějho protiwenj, utečenj, nebo gaké
 neposlušnosti, swůg žiwot propadlý uznáwá.“ Welmi přj-
 sné byly wýminky tyto, a nešťastný kmet mohl owčem
 mjrnějšjch očekáwati; než ač se všemu podrobiti wol-
 ným byl, gedinému podrobiti se nechtěl, totiž: podepsánj
 rewera. Prwe nežby toho učinil — wygádril se pjsemně
 i austně: — „nežby se sám ze zločinu winil, gakéhož nikdy
 nespáchal, že se raděgi odhodláwá, swau šediwau hlavu
 pod ostrj meče wložiti.“ — Nepochybně zwětšilo toto
 zdrahánj cjsaře Rudolfa newůli; neb několik dnj na to
 (dne 13. dubna) byl na geho rozkaz Lobkowic s geho
 dvěma dcerami na Ličkow od osmdesáti wogáků do wě-
 zenj odweden. Asi dewět měsjcůw seděl zde w swém
 někdy vlastnjm hradě uwězněn, w sednici, genž potud

čeledníkem bývala. Ranhogič, zpovědník, geho dvě, sátku spolu uwězněné, předce něco ljp držené dcery, a některj slaužej, byly celau lidskau společnostj, gakaž spatřiti směl. Čtyřidcet kop bylo každotýhodně k geho a geho celé rodiny wychowánj wyhozeno. Welmi mnoho u cjsaře pro něho zanesených přjmluw zůstalo newyslyšených; ano dwénásobná papežská wyslanstwj ugjmala se ho bez aučinku. Neywětšj práci dala sobě geho neystaršj dcera Ewa Eusebia z Lobkowic, a to byla ženská, gjž se mužský duch a mužská umělost gisté odepřji nemohli. Několikráte byla u bljzka, by si přjstup k mocnáři obgednala; a potom snadby byla gegj wýmluwnost aučinkowala; neb Rudolf II. nebyl gisté schwálně, ale gen ze wštjpeného domněnj tak tuze přjsným; než powždy se to zkazilo. I byl gj l. 1603 (dne 2. srpna) gjž gedenkrátě den a hodina ustanowena, kde měla býti předstawena, i dala se také w určitý čas wynagjti, než podiwná okoličnost wšecko zwrátila. Měla totiž samogediná k mocnáři přigjti; když ale swých dwau panen sebau wzjti žádala, tedy Rudolf nad požadowánjm tjm newolný, zadnjmi dweřmi do zámecké zahrady odešel. „A gá nebohá djwka (dosti prostolibě prawj) musela w neywětšj skormaucenosti se swými dwěma pannami odtáhnauti.“ Konečně odwážila se k smělému kroku. Podala obranu w české liternj historii tak wýtečnau, gaka se gen w rukopisu w některých českých knihownách nacházj. Sjla, oheň, šlechtný ač i také trpký sloh této obrany gisté až do dneška každého zagjmá, kdo gi ōte, a předčj w mnohonásobném ohledu způsob tehdegšjch časůw wůbec, a způsob ženské zwlášť. Gestif to řeč, za kterauby se mjsty Ulrich z Hutenu stydětj nesměl! — Působiti musel skoro takowýto spis, gak gen se četl; ale nastogte, na cjsaře Rudolfa II. působil nepřjzniwě. Negen že gegj oznámenj co neypřjsněgi se zakázalo, nýbrž pisatelka, o njž se newěřilo, žeby gi sama sepsala, přišla do žalární wazby. Rudolf II. měl z počátku Chomutowské jesuity w domněnj o sepsánj této

obraný; a když se oni ospravedlnili, došlo geho podezření na několik protestantských z Hamburku rozených dachowných. I ti zařekali velmi svou newinnost; byli ale předce w Praze u prostřed náměstí stjání; proto že tak mocných přjmluwěj, gako otcowé, neměli. V. Balbini Boh. doct. — Ewa z Lobkowic byla teprw l. 1609 wězenj sproštěna, l. 1614 owdowěla, a l. 1624 zemřela. Giřj Popel z Lobkowic byl z Kladska na Loket odwezen, tam geště přjšaněgi držán, a konečně (nepochybně) w žaláři l. 1606 dne 28. kwětna stat. Gest velmi nesnadno nynj geště o tom sauditi; gestli a gak daleko trestu hodně gednal. Že se s njm tuze těžce nakládalo, gešto tak dlauho bez pořádného wyslyšenj, bez řádného saudu uwězněn seděl, a konečně ne řádným nálezem, nýbrž mocným wyrknutím odprawen byl; že dále toto gednánj mnoho k tomu přispělo, i srdce katolických stawů od cjsaře Rudolfa odwrátiti, toť gest dosti gisté. I na smrtelném lůžku měl tehdaž hořce sužovaný mocnár tento krok ozeleti. Statky a panstwj nešťastného Giřjho Popela hned při geho wazbě propadly, a Hrádek Čerwený zůstal gedenácte let společně s Chomutowem w rukau královske komory. Předce l. 1605 se oddělili. Neb Chomutow se wykaupil 113715 zlatými 46 kreycary; panstwj Čerwený Hrádek ale kromě Audlice, Blatného, Neosablic a Wrchu sw. Kateřiny bylo na Adama Hržana z Haras, tehdegšjho purkrabj Královéhradeckého krage, za 250000 mjšeňských kop, nebo 280000 zlatých prodáno. Při tomto (napotom do hraběcjho stawu powýšeného Hržanského) rodu zůstal Hrádek Čerwený přes sto let. Pak teprwa l. 1707 dne 18. řjgna prodal Zigmund Valentin Hržan hrabě z Haras, tehdegšj komornj mjstopřednosta, toto od geho otce geště znamenitě rozšjřené panstwj za 90300 zlatých na Jana Adama Ondřege knjžete z Lichtenšteina. Po úmrtj posledněgšjho přišlo odkazem na geho dceř Marii Dominiku Magdalenu; a gegjm prowánjm na knjžecj dům Auersperský. L. 1777 prodal ge knjže Josef z Auersperku na hraběte z Rotten-

hánu, a za něho se brzo prospěšně mnoho změnilo v Hrádku. Negen že on anglickau zahradu rozšjřil, ale založil i nowé towárny, potom welmi slawné. Začalo se l. 1779 pod třemi mistry, a zhotowowali se zde hrubá plátna; pak se k lepšjím zbožjím sahalo. W přjštjím roce zřjdlilo se bělidlo, pak l. 1781 tiskárna, gaká ale l. 1793 do Semišt se přenesla. Přadelnau na bawlnu zaměstknáwalo se l. 1797 na panstwj samém 14 djlen, w nichž se na 108 stawech pracowalo. Nynj panstwj toho držitelem gest Āabriela hraběnka z Buquoy (Bukwy) rozená hraběnka z Rothenhahnu.

VI.

O železnodrahách,

a gich newyhnutelné potřebnosti w Ewropě. ¹⁾

Od Jana Purkyně.

Oddělenj prwnj.

Hodlagjcjm psáti o všeobecných následcích a o důležitosti železnodrah, náležj předewšjm na prawé stanowistě se postawiti, a předběžně w mysli sobě předstawiť, že giž skutečně přjtomen gest ten staw, w němž značnějšj mjsta ewropegského obchodu gimi spogena budau. Negde tu o vzdálenost anebo blzkost této doby, ale o to, zdali z takových we světě proměn wýhody takowé wzniknau, aby se zdálo potřebné k založenj gich se přioiniti. Gá twrdjm, že ano! — Powaha neybytečnějšj železnodrah gest: skrácenj prostoru pro obchod, skrácenj času, zwýšenj sjly w rozwáženj towarů, spolu se značným znjženjm wýdatků za přewoz. Podlé dosawad nabyté zkušenosti na gednotliwých železnodrahách (co však nemůže slaužiti za základ u wětšjm prostranstwj) zjskaloby se, w přirownánj přewozu sjlau koňskau, šestnásob rychlosti, spolu pak šestnásobného zmenšenj platu, a takorčka nesmjrného zwětšenj možnosti rozmnožiti tjži towarů přewozných. Toť aspoň gsau sady, gež naskyťla železnodraha mezi Maljnem (Mecheln) a Bruselem. Rychlj urážj tu cestu za tři hodiny, prostřednj plat gsau tři franky, kočár o čtyrech konjch gest na šestnáct aneb sedmnáct

1) Pogednánj toto, we hlawnj swé tresti, waženo gest z německého spisu L. Reilstaba: Genre- und Frescoskizzen (w Lipsku 1836). To na zřeteli mji slauj, by nalezeno bylo hlediště, s něhož předložené zde rozgjmánj o věci, o nž negednostegná gsau lidj saudných zdánj, náležitě a sprawedliwě uwažowáno býti mohlo.

osob, a na tolikéž asi centayřů towarů; po železnodraze naproti tomu trvá cesta půl hodiny, tedy šestinu, plat za poslednj, při tom však zcela dobré mjsto gest půl franku, příležitost bývá obyčegně na dvě aneb na tři sta osob, w neobyčegných ale případcjch, s namáhánjm parostroge, na osm set! Při tom geště powážiti slušj, že zde s neyvětšj rychlostj neyvětšj také pohodlnost spogena, an potřásánj tak malé gest, že na kočáře i psáti možna, an ani prach ani wedro pro prudké řezánj wzduchu nás neobtěžage. Dále pak znamenati slušj, že technologické zkušnosti w okresu tomto geště w prwnj swé mládi gsau, že stawenj parostrogů co denně se zlepšuge, a že tedy sjla gegich a rychlost geště značně se zvýšiti, plat pak znjžiti může.

Nechagjce však, co geště nerozhodnuto, a přestanauce na tom, co wyzkušeno, totiž že tato rychlost a takowé rozmnoženj obchodu gen železnodrahami možné bude, rozważjce sobě žiwěgi, gacj následkowé z takowého rozmnoženj obchodu wyplynau, a přigmauce za prawé, že wywedenj saustawných železnodrah mezi možné věci počsti se může: ptám se, zdaliž ony k nutným potřebám nyněgšjho stawu towaryšstwa náležegj? Na tuto otázku nemůže gináče odpowědjti se, než prostě: že náležegj.

Podlé mého zdánj docela neprawé aneb aspoň gednostranné gest, když zakládagjce železnodráhy o to se staragj, zdaliž wýlohy na ně powozným za osoby a towary se zaprawj. Podnikatelům to snad nade wšecko důležitó býti může, pro wěc ale samu gest to gen wedlegšj okolnost, a záležj zwlastě na tom, zdali mjsta železnodrahau spogena, ožiwěnjm obchodu poskytowati budau wýhody tak podstatné, žeby se tjm založenj gich osprawednilo. Kdyby to třebas (ač proti našemu přeswědčenj) mezi dvěma gednotliwými mjsty, gako n. př. mezi Lipskem a Draždany, na pochybnosti bylo, giž nade wšecko pochybu tehdaž zvýšeno bude, když pásma železnodrah se prodlaužj, a na př. Frankobrod, Lipsko, Draždany, Prahu a

Wjeden w sebe pogme, docela pak, když se připustj, že saustawau železnodrah weškeru potáhnuta bude Ewropa. Wúbec třeba bude železnodrahy powažowati ne co zvláštnj gakausi a wýnosnu záležitosť nýbrž co prostředek celému stawu towaryšstwa nesmjrné dadaucj wýhody a pohodlnosti, i třebať ge založiti, ačby i welikého nákladu stály. Což pak nenakládáme dosti na všechno, co žiwobyťj činj wýhodnějšj, bohatšj a lahodnějšj? Zdalí pak vydává něgaký bezprostřednj wýnos dlažba we welikých městách, swjtljny, ano z wětšjho djlů průplawy a silnice? W kterém pak státu kdy o tom pomyšleno bylo, by průplaw wyweden byl gen pro zbohacenj se daněmi záworčjmi? Kde pak silnice se stawěj, aby z mýt zvláštnj užjtky přicházely? We Francii docela žádný mýtnj penjz se neplatj; w Baworsku gen přjchodz z ciziny něco zaplatiti musj, tamějšj obywatel zcela nic. Z gake přjčjny? Proto že to všeobecnj uprawy gsau pro powšechnau wýhodu a ulepšěnj dobrobytu obywatelůw. Než nesrownale wětšj a rozsáhlegšj bude naproti silnicjm aučinkowánj železnodrah!

Ewropa popnuta tenetem železnodrahowým bude přjprawena na čtwerěčnj prostor třidcet a šestkrátě zmenšěnj. Tento počet má zagisté swau mathematickau spráwnost; nebo gestli délka železnodrahy skrácena na šestinu, bude také plocha též délky zmenšena na gegj čtwerec, totiž na třidcetišestinu. Tato naše Ewropa na třidcetišestinu swé plochosti zmenená, nicméně na tom prostoru wšecky swé okrasy, bohatstw a wýhody, genom o to hogněgi a hbitěgi, poskytowati bude. Záhy rowna se stane prostoru nynějšj Germanie, na kterémžto, přidámeli i přjslušnau část středozemnjho pomorj, celý gih i sewer s celým swým rozmanitým bohatstwjm a se všemi wýhodami skaučen bude. Stane se zemj, w njžto podnikatelnost a promysl Anglie s nesmjrnými swými obchodnými poklady, welikolepá přjroda a diwokost seweru, zpupná krásu a plodiwost gihu, bohaté a dužiwé niwy Germanska, Francie weselá, neyžiwějšj obchodem a bodromyslnostj kwě-

taucj města auzce sausedowati budau; zemj, w njžto rolj stredoewropejské, bohaté lesiny Šwedska i Norwegska, kwětnaté winohrady Porýnska, Champanie, Mallagy a Kalabrie wedlé sebe zdárně pokwetau, zemj, w njžto libowonné sewernj gablko, sljwa, hruška s gahodami a borůwkami rownau plodnostj porostau, gako brozen, broskwe, ananas a oranže; zemj, w njžto wšecká wúkol pomořj, ze samého stredozemj neyděle za několik dnj, někde za málo hodin neywyhodnějšj a šestkrát než dosawáde lacinějšj způsobem dosažitelné, šumnými waly sewernjho lednatého moře, černomořj a oceanem atlantským, rowně gako wlažnými wlnami stredozemského moře zplakowány budau. — Gaký to čarowný krag! — Kdeby ho bylo dotud nagjti na našj zeměkau! — Člowěku wrozená ajla, gehu důmysl a podnikawost, tyť geg způsobily prostředkem železnodrah, a tjm dary přjrody na stupeň zwýšily, na gakém dotud geště nebyly. —

Snowiděnj! zwolá někdo, básnické smyšlénky, daremné wrtochy! — Gá pak twrdjm, že nic toho. Gsauf to owoce w lůnu času dozráwagcj, ne sice neyblížj, wšak ale také ne přjliš wzdáléné.

Mnohé wěci magj následky tak ohromné, že gim sotwa uwěřiti možná; kdožby wšak ge proto zapjral? Kdožby asi wýhost dáti chtěl té možnosti, že, až někdy wzdělaná Ewropa tjmto pomyslem proniknuta bude, takowé sjly se nagdau, gimíž cje se dobude? — Aniz pak bude nesnadno gehu dobytj; ano, twrdjmt, že podařjli se gen prwnj krok w Germanii, kragi tak opravdu přemyslném a průmyslném, takowých obchodnjch postředků neywjce potřebném a k užitj gich neyschopnějšj — a že se podařj, w tom zwlášť železnodráha Lipsko-Dražďanská gest pewnau kotwicj mé naděge — tuť dalšj následky tak rychlým popudem, tak neskrotitelnau horliwostj se dowedau, že i neysmělejšj očekáwánj přewýšeno bude.

Od těchto do budaucnosti nazragjejch rozzjmánj a předpogjmánj nawracege se zase do přjtomnosti, wezmu

předewšjm w uwaženj to; co giž skutečně gest, aneb co neydrjwe we skutek se uwede.

Předewšjm několiko slow promluwiti třeba s těmi, genž aneb stogj na rozpaku, aneb dokonce protiwnjci gsau železnodrah, abychom na gegich námjtky a protisady odpowěděli. Tyto námjtky gsau z neywětšj částky tak sprosté, tak všech wyššjch idej o přetwořugcuj moci welikých nálezků prázne, lnau tak na zastaralém, tak málo pochopugj, že přestaneli se plaziti na zemi, a začneli se létati, poněť dřewnějš ze stawu plazenj nabyté giž wje za překážky ljtánj stawiti se nemohau, tak — že mi až mrzuto, s takowými námjtkami se obrjati. Nicméně ty námjtky se činj, a to přecho, a tudjž třeba ge w gich nědmnosti předstawiti.

Neyprwnějš a neyedůwodnějš námjtka proti železnodrahám býwá, že se mluwj o ztrátě gistin na silnice wyložených, o škodě poštám, powoznjkům a držitelům konj wznikagcuj, o zkáze gegich žiwnosti, o ztrátě wšj ceny gegich magetnosti uwedenjm železnodrah.

Předně co se týče gistin wynaložených na silnice. Na mnoha mjstech slyšeti žaloby, že tak značné summy nedáwno na silnice wynaložené nynj na zmar přigjti magj. Což pak by ale nazmar nepřišly, kdyby silnice dáwněgi se byly založily? Gestli však nowým wydánjm peněz na založenj železnodrah wýhody se wyskytnau, kteréž wýhody silnicemi dosažené desetnásobně přewyšj, tuli nebude dovoleno oněch wyššjch wýhod použitj? Wyswětleměž přjpadek tento přjkladem. Jan na př. kaupil psa, aby gehu pomocj mléko na trakari do města wozil; má však tolik odbytu, žeby potřebowal koně, aby žádostem zadosti učinil. Máli on swůg malý obchod s neywětšjm namáhánjm tak dále wěsti, aby wydatek za psa na zmar nepřišel, a tak desjtnásobného užitku ožele, geg neopatrně sau-sedu maudřegšjmu propustil? Nuže, hledmež, wěc ginak se má. Jan gest auřednjkem we wsi a kaupil psa; některj ze sedláků rádiby si koně zaopatřili a laciněgi, we wětšjm

množstwj a rychlegi by mlěko na trh přiwáželi; při tom by ale Jan a geho pes neobstáli, začěž Jan tomu auřednj swau mocj stogj na překážce, gsa buďto přjliš těsné myslj, anebo přjliš chaustiw, aby ten průmysl, zakaupiw koně, sám prowaděl. Janowo gměno hodilo by se na negednu obec; aby neztratila swé wjdenské, (gež z negapnosti na zlato změnitj nechce,) nemagj také ginj wětšjch užitkůw aučastni býti. Wšak ale wesničané, widauce susedy w nejbližšj wsi, an bohatnau, Jana brzo i s geho psem na giné myšlěnyk přiwedau.

Což pak ale silnice se w prawdě stanau nepotřebné založenjm železnodrah? Gen asi tehďáž, když dlauhým tahem a w rowném směru s oněmi běžj; ostatně bych twrdil, že po založenj železnodrah silnice geště potřebnějšj a četnějšj budau, nežli před tjm, však ale silnice přjčné, o čemž pozděgi obšjrněgi promluwjm.

Ztráta, giž pošty utrpj, náležj do téže kategorie se železnodrahami. Nechtěgji pošty pokračowati s časem, nechagji listy osm dnj se laudati, když pocestný na železnodraze gen geden den potřebowati bude, tuť arci na zmár přigdau; však zůstanauli w této tuposti, zaslaužj dogista zauplna swau zkězu. Co gim ale překážj, na mjsto smluw s poštowskými a g. k wyprawenj konnjch spřežj, smlauwy učiniti s podnikateli železnodrah, gestliby neměli dosti důwtipu, by sami podnikli gegich založenj. — Tohožby ale neměli opominauti. Pruský auřad zámořského obchodu přigal gistinu 12 millionů dolarůw na wystawovánj silnic; nechať oznámj, že chce hlawnj cesty pruského králowstwj železnodrahami zaopatřiti, a nagde sto millionů, z nichžto podlé dosawadnjch průměrných počtů tisjc mil železnodražných wystawěti může. Stawby pak silnic a železnodrah tak auzce spogeny gsau s poštowským, že sotwa ge rozlaučiti možná; pročežby poštowský auřad we všech státech měl to powolánj, ne sice podnikatelem, ale hlawnjm aučastnjkem býti založenj železnodrah; proto ne podnikatelem, by tu monopol mjsta ne-

měl, čimžby konkurrence se zarazila a veřejnost ughu trpěla.

Konečně mluwme o ztrátě gednotliwých powoznjků. Oni předně magj podobný wýznam s přepisowateli, kteřížto si ztěžugj na tiskařstw. Za druhé pak odpjram tomu, žeby w celosti na zmar přišli. Arciž že gestli tolike gednotliwé železnodrahy z Lipska do Dražďan, z Berljna do Podstupjna se powedau, tu wšeligaké powoznictwo, gakéhokoliw budiž gména, gsau naproti železnodrahám prawými pigawicemi, genž obywatelstw bez porownánj weliké summy na čase i na peněžjch wysšawagj, na těchto cestách přigde na mizinu. Wšak ale powedeli se gen w Němcjch čára železnodražná, ku př. z Berljna přes Lipsko do Frankobrodu nad Mohanem, tuť welikánský praud obchodu, vzniklý na tomto 50—60 mil dlabém prostoru, wtáhlby stotiny postrannjch drah do sebe, gesto by se tau měrau rychleji pohybowaly, gakauby hlawnj praud rostl a dále spěchal. Nenj možná, aby města, městyse, ano i wsi, coby na 4, 6, 10 mil vzdálj u té hlawnj obchodnj čáry ležely, vlastnjmi silnicemi k nj se nepřipogily. Neboť tu by geště železnodrahy se newyplatily, kdeby genom o drobné kupčenj času se gednalo, kdeby ne dnj ale gen několik minut se zjskalo, anť nadbytý náklad na železnodrahy gen mezi weledidnatými, w mnohočjselných spogenjch dohromady postawenými městy wynaložen býti může. Leda žeby postrannj djlny nebo uhelnj doly podobné uwedenj železných koleg j ke zwlaštijnm aučelům požadowaly. W takowém popřjčném obchodu, co dosawád geště gako mrtew a zpuštěn ležj, staloby se powoznictwo weledůležitě, a tauž měrau by žiwost geho se zmáhala, gakaуз by délka hlawnjch drah dále sahala. Délka? Arciž že. Nebo délka šedesát mil hlawnj dráhy z Berljna až do Frankobrodu nad Mohanem zprawilaby za několika let neyméně třidcet přjčných silnic po čtyrech mjljch s každé strany, totiž 8krát 30 = 240 mil. Delšj z těchto silnic bylyby rovně ožiwené, gako nynj gsau

hlavní silnice, a živiliby nejméně dwognásob powozníků. Z toho také widěti, žeby wětš silnice z nynějšich, coby k hlavním drahám w poměru přičnosti stály, nestaly se daremnými, nobržby geště wětš užitek w tom statu, genž ge byl založil, přinášely a dwog- i trognásobně wynosnějš byly. Arciť že by takowé položenj silnic w sewernjch Němcjch, kde dobrých spogených drah geště tak málo, welmi řjdké bylo; w gižnjch ale Němcjch, zwlášť we Württembersku, Badensku, Baworjch, položenj takowé nezřjcka se nacházj a nesmjrný tam užitek přinášj. Uwečmež gen geden příklad. Wes Handschuhsheim u Heidelberku, dobýwagecj přebohatý zbytek neylepějšho owoce, zwlášť wýborných střešnj, posjlá ge na trh do — Wjdně. Tyto drahocenné prwotiny owocné nosj se na hlavě až k Nekar, pak se splawugj na mělkých lodjch tauto řekau až k gednomu, newjm kterému mjstu, ztamtud opět se nesau až k Dunagi, odkudž za několik dnj dopłowau do Wjdně. Kdyby bylo tahu železnodražného od Frankobrodu do Berlja, tuřby owoce to za den došlo do Frankobrodu, a od tamtud za půl dne do Berlja, a přinesloby se w prwnj swěžesti na tamějšj trh o čtrnácte dnj dřjwe, nežli werderské anebo saské střešně. A powoznj plat na železnodraze podlé wšech poměrů musel by býti mnohem menšj, nežli na Dunagi poplawný penjz. Totof gest arci gen malicherný příklad, wywolil gsem geg ale naschwál z neynižšjho okresu, aby tjm wětšj prostrannost mělo rozgjmánj o tom, co wygjtí musj z důležitějšich okolnostj průmyslu, když tak malitké tak obromný zrůst magj. Ohrómný řjkám, nebo prodlauže w mysli běh železnodražný, co stogj proti tomu, aby rýnská střešně tak dobře w Petrohradu se gedla draze kaupena, gako teď, an sotwa tam snjh se rozplynul, astrachanský brozen zlatem odwážen býwá, aby stoly welmožů okrašlowal. Za to by ciakal ruský platinowý rubl w kapsě německého sedláka a winohradjka w Handschuhsheimu!

Tak na sta mil vzdálj se potáhne newidomý proud

požehnánj, genž z widomého obchodu po železnodrahách w utrobu kragů pronikne. Pročež nebogte se, powoznjci mezi Lipskem a Draždany! Gestli také na té draze prwnj léta sotwa obroku wašjm konjm wyzjakáte, však později mjesto sta pocestných, cobyste byli na té draze wozili, tisjce k nj přiwažeti budete, a několika deset tisjců, až někdy od Labe k Rýnu řádná železnodraha se wywede.

Nemluwme tedy o ugmě, kterauby trpěli powoznjci a gednotliwj wydělnjci, neboť gj nenj, a kdyby gj bylo, nezaslaužilaby ohledu. Což kdyby se železnodrahy někakými kauzly přes noc beze všech autrat zřjdiati daly, anebo kdyby se wynalezl způsob co neylaciněgšjm strogem ljtati anebo strognými wozy gako blesk po cestách se hnáti, cožby snad takowé wynalezenj w užjwánj nepřišlo z přjčiny, by obyčegný chod powoznjků a laudawých pošt se nepřekazil? — Netrapme a nemylme se tedy pochybnostmi, když s usilowánjm a s autratami šlechtatj gaký cjl se dosáhnauti má, nebo takowé přjpadnosti nezmenj nic na věci samé.

Námjtká neyčastěgi činěná gednotliwým železnodrahám gest ta, že nemohau autraty swé zastáti. Giž gsem se nahoře wúbec o tom zmjnil, wydáwage to za wěc postrannj, an železnodrahy negsau ústawy na wydobywánj okamžitých auroků, ačkoli i gich wětšj djl i tento neybližšj, třebas neynewážněgšj užitek přinese. Wšak poněwadž rozwažowánj o wýlohách a následugjcj děgnosti saustawy železnodražné, tak zřjzené, aby celý krag gj pokryt byl, nemůžse ginak než neurčitým způsobem předsewjzti, a poněwadž wprawenj se do takowých pomyslů žádá wětšj pohybliwost idej, hlubšj poznánj duchownj důležitosti obchodu tak zrychleného a zvýšeného, nežli se to od wětšjho djlu protiwnjků železnodrah očekáwati může: chci tedy se obmeziti gen na gedn odosobněnj přjpadek, a pokusiti se, k wywrácenj námjtek nahoře podotknutých, na přjpadku gednom swé domněnky osprawedlniti.

Budiž Lipsko-Dražďanská železnodraha předmět ten, o který se spor vede. Pokládaj se tu výlohy za gednu mji w průměru na 100,000 dolarů. Wezměme tedy, žeby celý běh stál půl druhého millionu a nicby newynášel, než co potřebj na udržowánj geho w dobrém stawu. Zdažby byla ta města příliš mnoho obětowala za bezčetné výhody a užitky, přinesené gim ožiwenjm gegich obchodu?

Rozpočet, genž byl od Lipského direktorium oznámen, postanowil, že při gistém platu za náklad i osoby, a při obchodu, gaký byl dosawád mezi Lipskem a Dražďany, giž možná výlohy na drahu zaprawiti. Necht gest toto měřidko neprawé, gest to však neymenšj, coby se gen wzji mohlo. Bylo widěti u Liwerpoolu a Manchesteru, kde na zvýšenj obchodu sotwa se pomysliti mohlo, že předce železnodrahau o mnoho zvýšen byl; we vyššjm stupni se to dalo mezi Bruselem a Antwerpj, a geště we vyššjm na krátké draze mezi Fürthau a Norimberkem. Příčina gest na gewě; neboť abychom sobě aučinky železnodrah patrně představili, položiti třeba, že oba mezi sebou spogenj střednjky skutečně w prostoru k sobě se přiblížili, a že prostor i čas zde gedno platj. Gestli tedy dosawád mezi Lipskem a Dražďany denně sto osob w průměru se wozilo, taži se, co se stane, gestli obě města, mjsto třinácte mil vzdálj, na vzdálj třj i méně mil zbljžena budau? Takowý diw učinj železnodraha s tjm neocenitelným přjdwkem, že při tom ani gediný mezistřednjk za ztracený se powažowati nemusj. Kdyby tedy někdo třebas Dražďany na neyblížšj staci u Lipska přenesl, gistě by obě města tjm způsobem pro obchod nezbljžil, gako železnodraha, kdyby spolu také Wurcjn, Mjšeň a ostatnj městečka a wsi, djlny, přjčnj silnice a t. d. w tauž mezeru newsunul. Lipskému měšťanu, genž se lišj krásného okolj, Dražďany se swými půwaby, swým welikolepým Labem, winohrady, lesnatými pahorky, malebnými skaliny, poklady uměleckými, se swými tisjci po roweselce ubjhagjcjmi se pocestnými, gemu takořka darem

dány budau; začez Draždanjn zaměnj celý žiwaucj obchod hlawnjho obchodnjho města celého Saska. Trby Lipské gakoby odbýwati se budau před samými branami Draždanskými, a žiwot weliké dráhy Frankobrodské od Rýnu vychážege na Polabj wýtok swůg mji bude. Co záwaž gednoho města chybuge, přiložj druhé, a nagednau se dowršj gegich dokonalost. A ějmo? Wynaloženjm gistiny půldruha millionu. Nahledněm aučty těchto měst, zdali kde u rozdjlných ústawů, pro wýhodnost a pro užitek swůg zřizených, podobně lacinau kaupj cjele došly? A předce aučinek této železnodráhy gen co tečku powažowati lze z ohledu nesmjrného okresu, genž ginými železnodrahami pro zlepšenj tisjceronásobných žiwota spůsobů se otewře, okres, gehož hranicj i neybystřegěj oko lidské dostihnauti nemůže.

Dražďany dosawád nebyly město obchodné; budaut však gjm okamžitě, bywše sgediněné s Lipskem železnodrahu. Nebo ějm se město stává obchodnjm? Swým položenjm. Postawme Hamburk se swými milliony dwadcet, anebo gen deset mil hlauběgi we středozemj, někde na Luneburská lada, a hle zchudne, wyschne gako strom, gemuž gsau kořeny uřaty, proto že od wod vzdáleno gest, z nichž ssávalo hogné wláhy žiwotné. Wedte znowa od něho železnodrahu až ku břehům, a žitj dwognásobné se znowa rozpočne, nebo postřehše weliké přjrody tagemstw, otewřeli ste, gako ona, prandy žiwotné. Železnodrahy totiž gsau prandy, genž waše břemena lehčegi, tisjckrát rychlegi, laciněgi a bezpečněgi nesau, nežli Labě, Odra, Rýn a Mohan. Gsau to řeky, genž tekau wrchy i dolinami, genž w zimě nezamrznu, w letě newysychagj a nikdy záhubně přes břehy nepřetýkagj. Zřjdjli se pak draha z Hanowru do Hamburku, tuť Hanower, gakoby ležel u té samé řeky, w Hamburk se proměnj.

Lipsko a Draždany odhodlaně nám předcházegj. Řečiště, co ge budaucně spogowati má, giž gest wytknuto, giž se hrabe. Toť gest prwnj takowé weliké založenj

w Germanii; a nemá toliko tu sláwu, že kráčj ku předu, ale použije také neyprwnějšjch toho ziskůw. Prwotinné owoce dozagista hogné a bohaté bude, a tēm zvlášť užitek přinese, genž měli tu odwahu, by na cestě nowotěnj učinili prwnj a odhodlané kroky. Každá sice železnodraha časem tjm hognějšj auroky přinese, čjm rozmanitějšj bude mjtj spogenj s ginými železnodrahami; prwnj však, anebo které prwnj budau, neomylně z počátku swého založenj neyznačnějšj budau mjtj působenj. Bylo pozoru hodné, gakým praudem se hnali do Belgie zwědawci anebo raděgi ti, gež na neywyš zanjmal neydůležitějšj wýgew našich časů, aby okusili krátký powoz mezi Bruselem a Maljnem (Mecheln); zpomeňme si gak to bylo u Norimberku, a lehce pochopjme, že mezi Draždany a Lipskem, kde tak příjemné cestowánj nás očekává, třenj gešť o mnoho wětšj bude. W čas trhu Lipsko přeplněno býwá obchodnjky, w létě Draždany cizincemi; obywatelé obau měst wědj dobře důležitost těchto časů; popteyme se tu Lipského anebo Draždanského hospodského, a všecky, genž gim swé wýplodky a práce poskytugj (ano celé obchodnj a promyslné publikum co neywjce od cizinců wýžiwu má), popteyme se gich, gak vysoko sobě cenj přjrosteck swých wýdělků za tento čas, a nebude nám podiwno slyšeti, že tato krátká doba celoročnjmu nábytku se wyrowná. Nuže tedy, Dražďanštj a Lipštj! takowá doba, a o mnoho gešť skwělegjšj wám nastává od toho okamženj, co waše dráha se ukončj, a tato doba, rychleji se k tomu mjtj budete, aby giná dráha w blzkosti o záwod s wámi gjti a o zdělenj ceny ucházeti se nemohla, ta doba hogného přjtku, zdwihačjho se a padagčjho podlé částek roku, může rok a den a gešť déle wám potrwati. Což pak takowý zisk obau měst, takowý rok hognosti w obchodu nestogj sám půl druhého millionu? W prawdě by se zle dařilo, kdyby tak zwýšené žiwobyty oběma městům w průměru na 2000 dolarů denně we všech odnožjch obchodného gednánj newynášelo! A tauto summau, tak skrowně při-

gatau, gižby wýlohy na železnodrahu prostředečně zjskány byly, k tomu pak přjmy z nj wýnos přidán by byl gen gako nádawkem.

Dosawád gsem gako w počtech pohřžený kupec toliko mluwil o zisku, genž se dá wypočtati, wětšj pak ones a nezaučtowatelný zisk na čase wydobytém k rozšjřenj obchodowých gednánj, na usnadněnj pohyblivosti, na skorosti správ, posjlek, sdělenj, na rozmnoženj a usnadněnj tisjcerých poměrůw člowěckých w rodině, w přátelstwj, w lásce, w towaryšnosti, na přjrostu wšech wůbec radostj žiwotnjch, weškeren ten neocenitelný welezisk ani gsem dosawád w aučet newtáhl.

Prawil gsem nahoře, že naše oceněnj wšech změn w poměrách společenských tak zřjdiť nám dlužno, gakoby Draždany se swau krásnau okolicj, se swými umělostnými sijněmi až na bljzkost třj mil k Lipsku se byly přihrnuly, nepotratiwše ani gedně tečky mezernjho prostranstwj. Toto předpóloženj wšak gen k tomu slaužití může, aby chom se k prawému oceněnj poněkud přibljžili; neboť poměrowé wzniklj prostředkem železnodrah gsau geště mnohem wyššj a wýhodněgšj, nežby byly potažně mezi dvěma opravdu tak bljzko podlé sebe ležjcimi městy. Předně netrpjme skutečně žádně ztráty na tomto wětšjm prostoru, nebo lesy, potoky, rolj na swých práwjch a wnadách nic nepotracuj. Za druhé spogenj mezi dvěma, dvě nebo tři mjle od sebe wzdařenými městy bez železnodrahy gest mnohem obtjžněgšj a klopotněgšj, nežli na třinácte mil dlauhé železnodraze. Na silnici zagisté gest prach nebo bláto, wozy s sebau házegj, mjsta nenj wždy dostati, při mnohých obecných záležitostech obmezenj prostředkowě wozůw a konj nemohau nás wyprawiti, a staneli se to, stane se spůsobem neynepohodlněgšjm. Gak daleko gináče gest to na železnodraze! Wůz, žádáli to potřeba, podobá se vlastně domu, wšecku ochranu a pohodlj podáwagjcjmu; negsem obtjžen potrásánjm a strká-njm; wezma knihu do ruky sedě na kanapé, mohu čta

pohodlně swau cestu konati, mōhu zpráwy sobě zapiso-
wati w knížku kapesnj, gakobych w burse seděl, ani prach
ani bláto mne nenudj, cestowanj přípraw žádných neža-
dá, gakoto zgednanj konj, zaopatřenj mjsta; gak mně
na mysl přigde, gdu na wsedanj, gist gsa, že střelhibitě,
pohodlně a lacině pōgedu.

Toť gsau ty nesōjslné, djlem pohodlné, djlem důležitě,
djlem přjgemné, ano i neocenitelné výhody, gež gedno-
tiwá železnodráha mezi dvěma přjležitými mjsty posky-
tuge. Widěti z toho, že ti, co dráhu wystawěli a dobré
auroky ze swých gistin berau, geště neyменšj w tom zisk
nacházegj. Hlawuj zisk podává se obecnstwu, a sice
w tom stupni, že slušno gest, aby ono hlawnjch obětj
k tomu přinášelo. Kdož, ani akcie nekaupiw, nepodalby
řád něgaké gistiny k tomu cjli, aby železnodražný spo-
gek se zřjdl mezi geho obydljm a některým giným důle-
žitým a přjměřeným mjstem? Kdožby nezaplatil po kaž-
dé rád swúg malý poplatek za užitj geho? Abychom
auplně poznali výhody našeho w před pokračowanj, po-
kusme se gji o krok nazpět, zrušme ku př. silnici mezi
dvěma městy, gakoto mezi Draždany a Lipskem. Namj-
stě budau obě osamotněná, stanau se s welikau ztrátau
závislými od materialnj půdy gegich okolj, a rádby každý
nemalé oběti přinesl, aby gen zase starý dobrý staw se
nawrátil. Protož, takowé gest mé mjněnj, samá města,
(pokudž toho státowé nečinj), mělaby železnodrahy we
skutek uwesti; obywatelstwo by si ge mělo zgednati tak,
gakož si zgednává stráž proti ohni, procházky, oswjcenj
ulic a giné k ochraně a pro pohodlj newyhnutedlně po-
třebné věci. Newyhnutedlně potřebné: toť gest to pra-
wé slowo! Newyhnutedlně potřebnau stane se železno-
draha, gak mile hotowa bude; žádná, gednau w lěh po-
stawená, ke zrušenj wjce nepřigde. Protož gsme gmeno-
wali železnodrahy w nápisu swého sepsanj nutnau potře-
bau! A gest se co nadjti, že se stanau, gako naše pošty,
potřebau wynosnau, a že prwnj podnikatelé, plně práwo

magjce k djkám potomstwa, také prwnj při nich swé bezpostředné mzdy a odměny dogdan.

Oddělenj druhé.

W prwnjm oddělenj snažil gsem se gednak ukázati, že námjtky činěné wúbec proti založenj železných drah docela nedůwodné gsau, gednak prowesti, že, kdyby i gen částečně se založily, nešlo by o to, aby hned, bezpostředně přewozem osob i towarůw, značný wýnos se doejlil; nýbrž že i nemalé oběti až do užasu zweličeným a ožiweným obchodem, a zwýšenjm powšechného dobrobytu, postřednými wýhodami bohatě by se wyplatily, a že geště we wětšj mjře by se to stalo, kdyby založenj těch drah přes rozsáhlá prostranstwj se utwořilo. Také gsem se pokusil příkladem železné dráhy mezi Lipskem a Draždany blížegi poukázati na prospěchy, gaké z takových částečných založenj všem, tau drahau spogeným mjstám neomylně by wyplýwaly. — W přjstupu ke swému pogednánj nēpominul gsem také wytknauti powrchnjmi nákresy, gakéby proměny celá Ewropa podstaupila, kdyby gegj powrchnost takovým tenetem železných drah potáhnuta byla, gakowěž nám nynj silnice všade probjhagjčj předstawugj. Giž těmto máme z wětšj částky co děkowati za užlechtěnj všech společenských záležitostí našj wzdělanosti i našeho žiwobytu, gimiž se naše časy tak utěšeně odličugj od powšechného bytu na počátku nyněgšjho stoletj.

Gestli giž tento postup nesmjrný, tuť onen železnodrahami bude geště ohromněgšj, proto že gimi negenom prudkost a pohodlnost spogenj, ale i sjla ku přemoženj i pohybowánj břemen značně zwýšena bude, při čemž wýlohy w stegně mjře se zmenšj.

Wyložjme nynj blížegi, ač gen krátkými sadami, gakby se obchod s towary i wýplodky, přewoz osob i t. d. železnými drahami zginačiiti musel, kdyby se stalo, žeby ony asi tak četné byly, gakowěž nynj silnice gsau.

Co se týče towarůw, mé míněnj gest, že dráhy železné w tom ohledu neyméně výhod i proměn poskytnau. Zmenšj se sice platy přewozu, rozšjřj se tržiště prudšjmi i rozsáhlegšjmi spogenjmi, změna výplodků dosáhne širšj podstawy, když výrobnci pewniny s výrobncjky pomořských měst stegnau cenu držeti budau moci, když Petrohradčan s Pařížanem na trhu německém beze wšj přednosti w rownowáze obstogj, a všechny tyto okolnosti dagj bez pochyby půwod wětšj žiwosti i rozkwětu promyslu: následky však toho nemohau býti příliš patrné, proto že prudkost i snadnost přewozu železnými drahami tehdáž gediné w některých gednotliwých případcjch značná i powážná býti může. Zde gen wětšj láce bylaby k powažowánj. Neboť výrobky, ano i wětšj díl řemeslně obrobeňých výplodků magj tu powahu do sebe, že potom lehčegi by bylo gimi se zásobiti, a ge zawčas obnowiti, tak že přijtrž mjsta by neměla.

Gináčě ale má se wěc s výplodky přírodnými, zwlastě takowými, kteréž gen krátký čas beze zkázy se udržugj a užitečné zůstawagj, anebo s takowými, gichžto vlastnj cena příliš malá gest, aby wyloham na přewoz se wyrownala. Hlawnj předmět, genž se nám zde naskytuge, gest dobytek a wšecko, co ze žiwočistwa bezprostředně k potrawě nám slaužj, gakoto mléko, máslo, zwěřina, ryby, drůbež a t. d., pak i žjto, owoce, dřjwj a g.

S mnohých stran giž na to ukazowáno, gakých výhod přewoz dobytka nám poskytowati musj. Negenom železnodraha Liwerpool-Manchesterská užjwá co wšednj towar ohromnau klec ku přewozowánj dobytka na porážku, ale i w Uhřjch a w Haliči, zemjch na wyborný dobytek tak bohatých, peďowáno o to wšeligak, aby k porážce na vlastnjch nohách přeweden nebyl, nebo to způsob gest mezi wšemi neyškodliwěgšj. Zwlastě howězj dobytek hodj se málo, gak známo, pro swau tjš ku prodlauženému, a tjm méně k rychlému pohybowánj. Widěti ge na oněch žjrných poljch wětšjmi dčjem spojwati; stá-

da většinu dne po lukách uložená přežykuj, gegich celý pohyb ostatnj čas gen gest laudawé pokračowánj z mjsta na mjsto, k sausednjmu swěžjmu drnu po požitj gedného. Potřebali takowá zwjřata, genž w gistých kraginách Ewropy u weliké hognosti se wyplozuj, w giné kraginy přeprawowáti; tu wede cesta přes weliká prostranstwj, a dobytek w stádech až k samému tržišti pohnán býti musj. Uherský aneb podolaký wůl, na gatky hnán do kragin tak zwaných německých, má dlanhé cestowánj. Necht se žene co neyopatrněgi, necht lhůtami co neykratějmi, předce zwjře tjm welmi trpj, a neylepšj djl swé ceny ztratj, proto že negen tjm namáhánjm zchudne, an weliké prostory pjskem pokryté překonati má, ale i dlauhau cestau nedostatek trpě dobré pastwy, kterauž prwé dobré swé vlastnosti nabylo, vychřadne a zhubenj. Stáda howěžjho dobytka, genž na příklad gen z Waršawy do Berljna se ženau, musegj dalekau a obtjžnau cestu překonati, na njžto přes měsje prodléwagj. Gsau tedy tak dlauho zbawena zwyklé dobré pastwy, a cestowánjm ztrácená a zmordovaná na tržiště se dostáwagj; nastaneli zlá pohoda a blatiwoli na cestách, tu negen průchod geště obtjžněgšj gest, ale vypuknau i zárazy, a mnohý kus tjm způsobem pogde. Powažme na příklad ohromné ztráty, gež trpělo na dobytek francauské wogsko táhnauc do Ruska, an dvě třetiny wolů padly zárazau powstalaui z welikého wedra na pochodu pisčítými kraginami, a z nedostatku občerstwugjcj pastwy. Autraty bez toho na přehon, na pjci gsau welmi značné, a namáhánj a staránj wšeligakých při tom nenj konce. Tož se wšechno powážj, a wezmeli se také ohled na to, gak mnoho gednotliwý kus na swé ceně ztratj, nežli na tržiště se dožene, tu padá do očj, gak welice cena pokrmu tak obecne potřebného tjm se zvyšuge. Co se ale stane, gestli z Waršawy do Berljna železná dráha se položj? Tu za dwanaćt, na neywjš za šestnaćt hodin přewoz se skoněj, a sotwa přes tolar státi bude. Howěžj maso tehdy na Berljském

trhu gen asi o tři wjdenaké dražšj bude nežli na Waršawském. — Když pak ōteme, že na bugných pustinách bessarabských začasto býkové se zabjgegj gen pro kůži a pro rohy, maso pak co bezcenná věc na kostech shjwá aneb psům a ptákům k potravě se zůstawuge, tu geště wjce nám wýhody patrné budau, které wzniknau, gestli se wzágemná změna zarazj mezi těmi, přjrodnými wýplodky oplýwagjejmi kraginami, a našimi, genž trpj nadbytkem ztrawugj lidnatosti.

Gestli se tedy přepodiwným nálezkem, gjmžto tēkawá pára na welikána ohromné sjly a hbitosti se přetworiła, podařilo »skot kroku těžkého« gak geg praotec Homer nazýwá, nad srnce, ano nad ģazelu pustin arabských zrychlití, zůstawjme giž každému, by sobě tuto proměnu i o giné užitečné zwěři, genž w rozsáhlých pustinách, lesjch, obilných kragjch, w řekách, gezerách, mořjoh swě sjdlo a na mjstě samém dost málo ceny má, auplně w mysli wymalowal.

Gen o gednom wýplodku z řjše zwjřecj geště promluwjme, proto že geho užitek giž i na kratšjch železnodrahách w oči padá, gest to mléko. Známo gest, že weliká města, gako Londýn, Paříž, Wjdeň, Praha atd. tolik mléka zpotřebuj, že gen s tjžj se gim w tom zadost učinj. Mjsto čistého, žiwného, zdravého mléka obywatelům se wůbec poskytá na polo zředěný, začasté zkažený, zatuchlý nápoj, začej i oni nezřjodka wolně i newolně zcela si od něho odwyknau. Zwlastě pro mládež užjwánj geho gistě nenj beze škody. S druhé strany hospodář gen znauze máslo a sýr wydobýwá z mléka, gež w půwodnjm stawu s mnohem menšjím namáhánjím a o mnoho wýnosněgi zužitkowati může. Kdo tedy se swým wýbytkem mléka za několik hodin tržistě, kdeby ge gistě a brzo odbyl, nedosáhne, gest přinucen ge dále řemeslně přeplozowati. Železná draha (wezmete Lipsko-Dražďanskau za příklad) okrslek takowých kratšjch přjwozů bez přirownánj dálegi by rozprostranila. Wšecká poplužj na

wzdálj dwau hodin a dále po obau stranách železnodrahy od šesti až do desjti mil gedno nebo druhé město za tržiště by ziskalo. A šlyliby železnodrahy geště dále a w různých směrách, tužby se tjm způsobem prostor tento domácjho zužitkowánj geště zmnohonásobil. Můžeme beze všeho nadsazowánj řjci, že weliké město, z kterého by, gako nynj silnic, šest železnodrah na všechny strany, na dwadcet mil dálky, vycházelo, třetině celého toho kola (gehož poloměr 20 mil, plocha 1200 čtwerečných mil by obsahowala), za tržiště swěžjeh hospodářských výplodků by slaužilo.

Přegděme k ginému výplodku, k obilj. Kraginy, wydobywagjcj tato důležitau potrawu, nemagjcj lodonosných řek, nemohau gj učiniti obchodným towarem, začez také do nynjčka gen přesmořská mjsta tržištěmi na pšenici a žito přebohatých kragů prostřednj a východnj Ewropy státi se mohla, giné pak toho djlu swěta krage, bohaté na lesiny, pastwiště a dobytek, chudé pak na obilj, položené gsauce w středozemj, nemohly z nadbytku zemj sausednjch budto žádného nebo gen skrowného užjtku zjaskati. Zdá se tedy welmi důležité a nade všecko potřebné býti, aby mezi kraginami ewropegskými na obilj bohatými a těmi, genž na ně neplodné gsau, takowé spogenj se zprostředkowalo, genžby mjsto plawných řek zastáwati mohlo. Žeby k tomu železnodrahy neylépe poslaužily, gediným wzezřenjm nahljdnauti se může. Při saustawě železnodrah gen asi tak rozšjřené, gako gest saustawa nyněgšjch silnic, na obecný hlad w Ewropě ani k pomyšlenj by nebylo, leda kdyby neauroda tak powšechná byla, žeby žně ani pro domácj potřebu nepostačowaly. Toto však náležj mezi bezpřjkladné řjdkosti, nebo zkušenost učj, že neauroda těch tak obecně potřebných výplodků wždy gen částečně přjpadnauti může. Co přjklad uwádjme gen w pamět vypuklý hlad na Rýnu roku 1817. Tehdážj w Prusjch a w Pomořanech weliké zákupy obilj se učinily a několik lodj gjm obřemeněných wypraweno bylo na

podporu pruských porýnských kragůw. Lodi se opozdily (přičiny se různé uvádějí, wjtr, nepohoda, zlá vůle kupců), tjm pak nauze na neyvyššj stupeň wystaupila. Kdyby bylo tenkrát býwalo železnodrah, nedostatek by sotwa byl přišel k pocitěnj, anto pomoc za málo dnj by se byla poskytla nepřetrženým přiwaženjm obilj. Položme, žeby Berljn a Mohuč železnodrahau spogeny byly, tušby ani w čas nauze potřebj nebylo, obilj nebo mauky z gednoho města ke druhému dowážeti, nýbrž při také rychlosti a sje přewozné mohlby se chléb w Berljně ráno pečený giž wečjr w Mohuči póžjwati, a tjmby se negenom několika bohatých, ale i ta neychudšj chatra zásobiti mohla. Podlé toho, co gsme dosawad uwedli, nebudeme dále šjřiti, gak hospodářské zbožj, i tam, kde nynj málo platj a kde rolnjk při wšj swé práci na mizinu přicházj, při takowém tržiště rozšjřenj w ceně by se zvýšilo, a s druhé strany tam, kde pro mnohočetnost ztráwnjků tak drahé gest, že chudý sotwa chleba kaupiti může, značně by zlacínělo.

Zbýwá nám geště promluwiti něco o owoci a o dřjwj. Co se prwnějšjho týče, giž w prwnjm oddělenj nepatrným příkladem (totiž na prodagi sřešeň gedné wsi) gsem ukázal, gak značný obchod w tom ohledu se státi může. Tam byla gen řeč o owoci potřebowaném k lahodnějšjmu žiwota užjwánj. Ačkoli pak zemjm, gimžto slunce méně přjzniwé gest, welmi whodné býti musj, čaroděgnau mocj železnodrah w sausedstwj přigjti s wlažnějšjm podnebjm našj Ewropy a geho darů lehčegšjm spůsobem aučastnými se státi, předce nechci na pauhé takové rozšjřenj lahodnosti žiwobytu welikau cenu klásti, ani gen proto za železnodrahy se přimlauwati, aby člověk z prostřednjho stawu w Petrohradě aneb w Stokholmu každodenně pomeranče, broskwe a hrozny na swau tabuň postawiti mohl. Třeba nám pogem owoce dále rozšjřiti: nechceme ho však obmezowati pauze na něžnějšj rody zahradjho owoce, nýbrž i na giné wýplodky zahradni-

ctwj a pilněgšjho rolnictwj wzťahnauti geg musjme, ano i wýplodky giných zemědjľů sem náležegj, genž sice w našich přjstavech odbyt injwagj, než z nedostatku přewozu přiměřeně laciného we středozemj hluboko wnahnauti nemohau. Gestli od hlawnjch silnic gen několiko mil do okolnj kraginy prohljdneme, uwidjme, kterak tam pěstěnj owoce a zahradnjch plodin klesá, protože nemá dostatečného odkupu, kdeby předce člověk neylépe od přjrody sobě poskytowané sjly ke zlepšěnj swé žiwnosti použjti mohl. Gak mile železnodrahy swé oplozugcjo žjly skrze státnj tělo poženau, brzo se wyskytnau blahoděgné sledy pilného a opatrného promyslu, gakowěž nám dosud gen w okraj hlawnjch měst potěšitedlně wstřjce wcházegj, a i do vzdálj po kraginách rozšjrowati se budau. Zahradnickj obstaraně kraginy, gako w Hollandu, w Angličanech a w některých německých okoljch, na př. we Šwabsku a w Baworjch, gešto tam djlem štedrostj přjrody, djlem zwětšěnjm lidnosti a lepšjm užitjm a zprawowánjm rolj se zwelebily, tenkrát také w sewerněgšjch dotud zanedbaných a spustlých kraginách wyskytowati se budau. Ne sice bez namáhánj a trudů, však trudy swé odplaty dogdau; a cožby wjce člověk sobě žádati mohl? Dary bez práce očekáwá gen nedbalec a rozmařilec. Takowým způsobem tuhé twrdé železné žjly tak dobře plodjcy a žiwjcy sjlau spustlé půdy zaurodňowati budau, gakoby ljebezně tekaučjmj potůčky prowlažowány byly.

Dřjwj gsem naposledy gmenowal, však zaslubuge prwnj mjsto. Geho železnodrahami přewozowánjm stane se někdy, ač ten čas geště dost vzdálen se býti zdá, že nesmjrné ewropegské země, co dosawád pustinami ležj, w bohaté a kwětaucj kraginy se proměnj. Kdo nečel popsánj ohromných litewských lesin, z nichž djl geště pralesy gsau, w nichž ani seker hlomoz geště uslyšán nebyl, kde neopanowaná přjroda w diwoké swé zůstáwá swobodě, a člověku daně swé nepodáwá? Komu netau na mysl lesnatá prostranstwj východnjch Prus, Pol-

ska, Slezka, Čech a Turínska, gešto, ač pod správau hospodářskau postawená, nicméně w poměru na gich rozsáhlost gen málo zužitkována gsau. Zde mjsty widěti mnoho čtwarečných. mil lesin ku podíwu krásných, a co by ginde, na blízce plavné řeky, w nesmjrné bohatstw se změnilo, to nynj gen mrtwá gistina gest. Nuže tedy, zprawte plavná řečiště, založte železnodrahy, a obrowský peň, co teď na sáhy se rozsekáwá, co we wýhni prostopázně se pálj, anebo w polena rozštjpan, bystřinami w plniny a dále se plawj — onen peň gedlowý anebo dubový, brzo w stěžen nádhernému slaupu podobný na waších loděch wypjnati se bude, anebo co trám w lešenj waších skwoštných domů stonásobně wětšj cenu mjtí bude, než kdyby hranicj zplanul tam, kdež mezi nadbytkem zásobného a nedostatkem potřebného tak ohromná býwá nersownalost !

Tuť hle gest několiko nastjnněnj o následcjjch, gakowěž z delějjch a četnějjch železnodrah pro ewropský obchod a wzdeláňj půd vyplýwati budau. Shrnemeli těch několika wýpadků, tuť následowně wycházj hlawnj resultát: *Wzídálenj národowé stanau se blížšjmi sausedy*, bude gim lze lehčegj ze swých nadbytků wespolek sobě zdjleti, a wzágemně nedostatkům předcházeti; užigj tedy wšech těch neoceněných wýhod, kterými sjly wespolek se doplňugicj mezi sebau nesmjrně se znásobugj. — *Hlad z počtu neřestj, co hnětau lidstwo ewropegské, na wždy wylaučen bude!* Giž tento gediný wýpadek bylby dostatečen nás pobjdnauti, bychom železnodrahy založiti nelenowali. Wždyť k ugij podobných nesnážj widjme bez přestáňj vlády poznenáhla se připrawowati a wětšj djl peněžných sjl na to wynakládati. Rok po roce udržugj se stogicj wogska, zakládagj se twrze, coby za diwy swěta gmjny býti mohly, a to gen z přjčiny, aby auhlawnj nepřjtel lidského pokolenj, wog-na, zabráněna a w opodálj držána byla. A wšechny tyto prostředky neposlaužj k tomu, aby gi wykořenily, nýbrž aby gi, když wypukne, učinily tjm urputnějjšj. Tolikli

wšak namáhánj stává proti wogně, giž člověk proti člověku weđe, proč bychom nic činiti neměli proti oné, galkau příroda proti nám wálčj? Co pak neauroda a hlad negsau zbroge neykrutšj, gakýmiž ona na nás dotjrá? W prawdě takowé powažowánj gest dostatečné, bychom s neywětšjm namáhánjm sjl swých kuli pawezu železnodrah, gjžto bychom se proti ostrým zbranjm přírody ochránili. — Ukázali gsme konečně, že železnodrahami půda celé Ewropy změněna bude, že pustiny obrátj se w plodistwě zahrady, pralesy w zlatodoly. Stručně sebrané wypadky tohoto oddělenj gsau tedy: sausedné docjlenj wzágemných wýhod a sjl; usnadněné užjwánj neypotřebnějšjch přírodných plodin země, a zvýšenj gich ceny; wěčné wyobcowánj bledého strašidla »hladu«; změna pustin w blahopłodné kraginy; co wšecko wjtězně bohuge za tuto welikau záležitost, oslawugjcj lidskau sjlu a lidské počjnanj.

Budaucně přistaupjme k uwažowánj wyššjch blahoděgstwj, gešto z tohoto wynálezku vyplýwati budau, kterýž při prwnjm pohledu gen k wywýšenj materialnjch sjl slaužiti se zdá. Ukážeme, žeť on sahá též do okresu duchownjho, podobně nálezkům prachu a kompasu, w nichž také z hrubé sjly hmotowé newiditelné sjly duchownj se wywinuly.

(*Ostatek budauoně.*)

VII.

Nowá zkauška s električnosťj.

(Z Bibl. dlja čtenija.)

Půwodce překrásných obrázků k básnjm Kryłowa p. Sapožnikow, uweřejňuje popis welmi wzácného stroge, elektrického, gehož on gest wynálezcem.

»Mezi zkauškami, které gsem s električnosťj činil«, prawj p. Sapožnikow, »nacházj se gedna welmi gednoduchá, která však wěsti může k domněnce, že gediná moc, genž zemj našj pohybuge, dle wšj podobnosti gest električnosť, genž dle nowějšjch theorij ustawičně ze slunce wybjhá w podobě swětlowých paprsků. Električnosť, prawjm, ona ohniwá, letawá hmota, kterau řemeslně dobýváme ze skla, smoly i rozličných giných těl, a která sama od sebe gewj se na kauli zemské w rozličných způsobách, až posawád čeká na trefnějšj a určitějšj pogramowanj.«

»Počněme od zkaušky giž známé. Upewnj-li se tenká skleněná kaule uwnitř prázdna na dwau ostrých kowowych osách, z nichž gedna zdola druhá swrchu gi držj, a ta-li kaule postavj se mezi konce dwau přiwodičů (konduktorů) tak postawených, že gedn spogen gest s elektrickým strogem a druhý s zemj: tedy když strog aučinkowati začne, kaule tjm rychlegi se počne pohybowati, čjm silnějšj gest elektrický praud. W této zkaušce praud positifnj električnostíj wycházegjč z prwnjho přiwodiče uderj na skleněnau kauli, giž snažj se odstrčiti, a pak stranau se uhne; konec čili hřeben druhého přiwodiče přigjmá geg w sebe a k zemi wede, a tjm způsobem kaule ustawičně točj se okolo swé osy. Na tomto zákla-

du složil Zamboni w poslednjch letech předešlého stoletj gakési perpetuum mobile, posadiw na tenkau gehlici kowowau střelku mezi dwa Voltaiské slaupy z pozlátkowého papjru. Takowý však strog představuge obraz toliko gednoduchého pohybowánj, a sice pohybowánj se kaule okolo swé osy. Giný strog, gegž mnozj z čtenářů snad widěli we fysikálnjch kabinetách, záležj ze skleněné misky se zábradljkem, okolo njž elektrický praud žene lehkau skleněnou kauli aneb pauch wagečj. Toto gest giž pohybowánj se tělesa w kruhu, a však rovněž toliko gednoduché, které ničeho newygasňuje. Gedná se tedy o to, aby pomocj elektrického praudu způsobilo se dwogj pohybowánj, takové, gako gest pohybowánj země i ostatnjch planet, genž w tomtěž čase obracugj se na swých osách a spolu okolo slunce objhagj.«

»Na přiloženém obrazci gest *a* kowowá noha s wodorownou měděnou miškau *bb*, magjcej w poloměru osm palců. Druhá podobná miska *c*, o dwa palce menšj, postawena gest nad prwnj na skleněném slaupku *d*. Skleněná kaule *e*, lehká, prázdná a pokud možná pravidelně okulacená, má w průměru geden palec, a položj se prostě na dolegšj miskou. Řetzek *f* wisj s přiwodiče elektrického stroge, a dotýká se středu hořegšj misky. Nakreslenj to představuge profil stroge. W druhé dole položené figuře widěti gest obě misky na ljc, *c* gest menšj hořegšj miska, na kteréž wyobrazeno gest slunce se swými paprsky, *b* gest dolegšj wětšj miska, *e* skleněná kaule, země.«

»Z přiwodiče přecházj električnost do hořegšj osamotilé misky, a od středu se rozbjhgjce dostihuge kauli *e*, kterážto odstrčena z prwu od kruhu začne se otáčeti okolo swé osy, gako při strogi Zamboniho, a však zdělgjce přigatau električnost dolegšj misce, rychle objhá i okolo swrchnj, gako země okolo slunce. Nedosti však na tom: we tmě část kaule, obráčená k swrchnj misce čili slunci, swjtj.«

»Gest to zkaŕka, giŕ kaŕdŕ, kdo má elektrický strog, uŕinŕi mŕŕe, a genŕ základ podáwá k dalŕjm wŕwodŕm, z nichŕ nŕkteré zde poloŕjme:«

»Z toho, co praweno, domŕŕleti se mŕŕeme, ŕe slunce gest zásobiŕŕe električnosti pro celau swau saustawu.«

»Prostranstwj, w kterém se nacháŕŕ slunečná saustawa, má zagisté tu vlastnost, ŕe pŕijmá w sebe električnost slunečnj kaule, a zdŕluge gi objhagjcjm okolo něho planetám i w neywŕŕŕj dálce.«

»Nebeská okrauhlá tělesa, zachycugjce elektrické paprsky swau powrchnostj. k slunci obráčenau, pŕitahugj se gimi w mjŕe swého obgemu a vlastnosti swých hmot.«

»Takowŕm zpŕůsobem polowice powrchnosti planety, nasytiwŕŕi se električnostj gednorodau se sluncem, aneb odstrčena býti aneb pŕewrátiti se musj na protŕŕŕŕj stranu, a wysjlati obdrŕzenau električnost w prostranstwj swétowŕ čili éther, an zatjm druhá strana planety električnostj se nasycuge.«

»Nepŕetrŕené toho se opakowánj pŕinucuge planety otáčeti se s rychlostj záwisjcj od času, w kterém planetnj hmota zdŕluge étheru swau električnost a nowau pŕijmá.«

»Rozličnost tlauštky planet neb powrchnosti gegich, nepŕijmagjcj električnost w stegné mjŕe, možná ŕe pŕjčinau gest wŕŕŕj neb menŕj vzdálenosti planet od slunce.«

»Sklonŕk zemské osy snad následkem gest toho, ŕe gedna část země silněgi pŕitahowána gest elektrickŕmi paprsky slunečnjmi nežli druhá.«

»Konečně swŕtlo planet snad pŕicháŕŕ od dotŕkánj se gich elektrických paprskŕ. Prawda, ŕe sklenŕná kaule ga-koŕto welmi ŕpatnjm pŕowodnjk električnosti nikoli nemŕŕe se rownati s našj zemj, kteráŕto gest dobrŕ pŕowodnjk swé vlastnj t. zemnj električnosti; pakli ale powáŕjme, ŕe o zemi saudjme toliko z části gegj kŕry, a ŕe nemáme žádných důkladných wŕdomostj o powŕtrněm oboru, kterŕj snad dost ŕpatnjm gest pŕowodnjkem, zmizj i tato pŕekážka. To známo, ŕe dočista suché powŕtrŕj tak slabŕj

gestrowodnj električnosti gako suché sklo, w hořejšich pak kraginach powětrného oboru gest powětrj nad obyčeg suché, a gsauc tedy weskrz nasyceno električností podobnu òinj naši zemi ku skleněné kauli.«

»Osmělugi se twrditi, že při působenij silného elektrického stroge na skleněnou náležitě okulacenu a lehkau kauli, nebude potřebj dolegšj misky bb, nýbrž dosti bude měděného obruče, upewněného okolo misky hořejšj. Kaule, předstawugjij naši zemi, wznášeti se bude w powětrj mocj přjtažliwé električnosti, a obraceti mezi hořejšj miskau a obručem, zdělugjc tomuto swau električnost.«

»Welmi důležitó byloby pozorowati, na kterau stranu se počne obraceti kaule při dokonalé mathematické ústrognosti elektrického stroge.«

»Nemage prostředků k dalšjmu zdokonalowánj swého stroge, pospjchám zdělitu zkaušku tu milownjkům přjrodnických wěd, genž sami bawj se pozorowánjm elektrických úkazů.«

J. M.

P o z n a m e n á n j.

Dočjtawše se tohoto mnohoslibného praeparatu a sestawenj pochodů, ačkoli giž známých, k cjlj nemálo zajmawému, byli gsme na začátku toho aumyslu, sdělitu zde gednjm gako wrhem i giné welmi důležité a wjce wyswětlugjij zkaušky, gež wýtečný Berzelius, hlawa to nyněgšj lučby, we swém »Lehrbuch der Chemie« na str. 146—161 o elektromagnetismu, čili o nerozlučitelné spogenosti elektrické a magnetické sjly přednesl, genž gen rownouhelným směrem od sebe se lišj, a ójmžby se i newyhnutelnost magnetických točen našj země dobře wyswětliti dala; chtěli gsme i Davyowu zkaušku z ohledu hýbacj sjly mluna str. 155, pak i Baumgartnerowu zpráwy str. 509 o opaře a rozpoloženj mlunné sjly na tělesech elektrisowaných dobro- a špatnowodjicjch (gako gest skle-

něná kaulička w této zkaušce), naposledy i mnohé giné nowé zkaušky, gmenowitě Ettingshausenowy, uwesti; opustili gsme ale na ten čas tuto věc, an newidomě a náramně takowá pogednánj wzrústagj do archů, ostawugjce gi budaucnosti, ažbychom i sami tyto pochody řádnými apparaty opakowati a prošetřiti mohli, vědauce dobře, že faktum theorii předcházeti musj. Poznamenánj toto ale proto gsme sem postavili, aby i ginj drazj p. vlastenci, podobnými věcmi zanášegj se, nic se newázali na *wyswětlowánj* p. Sapožnika, alebrž raděgi na *faktum*, neboť ono právě slabau stránkau této zpráwy býti se zdá.

K. A.

VIII.

Drobnůstky a liternej zpráwy.

1. Wyklad některých názwů u Pawla Židka.

We swazku 2hém XIho ročnjku Mus. časopisu na str. 225 oznámuge se, gak nám woliký wděk učinil pan *Muckowský*, že neywětšj djlo našeho *Pawla Židka* odslonil, obsah geho šjregi oznámil a opravil. Na stránce 231 se prawj, že gest tento rukopis důležitý českým filologům z ohledu českých gmen, kterých pak všech wymásti nelze. Kladau se tamtéž na příklad některá gména ptákůw česká s předepsaným významem latinským; však vždy s nedoloženau literau prwnj.

Po neyprw, po druhé, a i několikráte geště přehlžege tato pochybná ptákůw gména, myslel gsem, že nebudau k wyložení; však pozne-náhla gsem gednomu po druhém, aspoň gak se domýšljm, z wětšj částky porozuměl. Gména latinská ostanau neywjce zatmělá, a zdagj se wjce býti původu řeckého, než latinského. Však česká gsau dosti obyčegná; než buď častým přepisowánjm pokažená, neb w rukopisu nečitedlná, neb skrácená, neb nedopatřenjm pozměněná, neb litera za ginau postawená literu, gak se ukáže.

— *epa*, wrtoš (avis subalbida, habens rostrum longum et pedes nigros). Nenjlž wrtoš pták, geň Němcům slowe Drehhals nebo Windhals, podlé Balbini Miscell. lib. I. pag. 175 Torquilla neb Iynx (Wiohlaw?) Snad gest wrtoš druh třesořitek, geň bez přestánj wrtj očáskem? Skutečně má třesořitka u nás neyobyčegnějšj (u Buděgowic sluge mrdačka, také řdla) dlahý zoban, černé nohy a gest barwy zabělawělé. Komenský we swé Janua linguarum gi nazýwá pliskau. (Neměloby se psáti pliska, nýbrž plizka, ode gména plih.)

— *yches*, poluh. Nebudeli to plih, aneb gméno odwozené od *luh* (gakoby pták po luhách); snad *aupolnj*? (fringillago) parus major (kožjšek, mlynářček, šjdlo, Balb. lib. I. pag. 173 Misc.

— *elentides*, kobyrastel. Tuto gistě nedopatřeno w přepisowánj, a položeno mjsto *chrástel* kobyrastel. Tento pták se nazýwá w Prachynsku také *sekáč*, a zdřžuge se neywjce na lukách bařinatých.

— *ereon*, krzma. Newjm, zdali w tomto gmeně *krzma* nebylo mjsto *a* psáno *r*, a před z wynecháno *c*, a pak po z mjsto *n* položeno *m*,

tak žeby *kacžna* (kachna) a ne krzma státi mělo? Bude se dále stěgmě widěti, gak mnoho bylo pochybeno w přepisowánj gak latinských tak českých gmen.

— *ornica* (Cornica). Wýznam latinský patrně ukazuje, že nemá státi krawecz ale krkawec, pták známý.

— *igrides, giskrnac*. Snad bylo prwotně psáno *Nigripes*? Snad gest Balbjaůw *uhelnjček* giskrnáč, aneb pták incendaria Plinii?

— *amaleon, wietroziv*. Wětroziv, gakoby žil gen wětrem, ničeho negeda. Pjše Balbin Misc. lib. I. pag. 176 o zlatohláwkowi (střizljč?), genž tak malický gest, gako mágowý chraust (pravý Colibri český), gehož zobánek tak skrowháunký, že sotwa komárek do něho můž wegju; tudy snad býwalo domněnj, že gest gen o wětru žiw?

— *arula, swiehlak*. Tuto patrně, že má býti šwiblák, lépe šwi-bljk, gak geště sluge w Prachynsku polaj wrabec (*passer silvestris* — štěček).

— *arula* (snad *merula*?)

— *arturia, plih*. Wjme giž, že gest plih pliska, pliska Komenského.

— *rbatica* (Arbatica), *drzewolustka*. W Prachynsku řjkagj tomuto ptáku dřewolez, diminutive dřewoljzek. Datljč gest barwy bjlé, černé a řerwené, málo menšj, než drozd, hledage potrawy w štěrbínách stromowé kůry, leze po wětwech a pni gako myš.

— *icapus, kompas*, čti konipas (konipásek, konistráž) Balb. I. I. Miscell. pag. 173. Prawj: Gsaut dwa druhowé ptákůw; gedni slugj trasotilky, družj konipáskowé, poněwadž rádi mezi koňmi hledagj své potrawy: (*Altera species est flava tota, altera variegata ex albo et nigro colore*).

— *noda*, snad Apoda? (Apodes) roregci Balbjnowi loco cit. pag. 174. *drlicze*, snad *drhlíce*, žežto se roregci gako drhmo cpau do děr?

— *ntropulus* (antropulus), *wihlawnjč*. Toto gměno neyspjše wyšlo ze gměna *wilha* (Merops Balbini pag. 175). Merops gest mořská laštowice, genž se hnřdzj w děrách břehu mořského, tudy *antropulus*. Ginde gmenuge Balbja tohoto ptáka (pag. 174) štirjčka břehowého neb zemnjho. Snad gest to Balbjůw *Wiohlaw*, torquilla, iynx pag. 175?

— *berus, stret*; patrný omyl; má státi *stnat* (dobře *stnad*), Balbini lutea, cirrus.

— *rta, myšek*. Zde widěti, že latinským gménům negen prwuj liery, ale snad častěgi, gako tuto, i dvě z počátku chyběgi. Tuto má býti *Certhia* (neb *certhius* podlé Balbjna na stránce 175). *Certhia*, myšek, gest datljček malý gako myš (*parvus picus instar musculi*).

— *latena, maslogie*. Mělo se napsati *masogjdek*. U Balbjna pag. 173 se gmenuge tento pták také strakoš, strakopaud; tež znám byl Komenskému (*picor. genus*).

— *rapulus*, *Lownjk*, Balbjndw *rybárjk* Balb. Misc. cit. loco pag. 173.

— *erea* (*Nerea*?) *krkan* (*krkawec*.)

— *incedula* (*Ficedula*) *filek*, zdá se býti podlé latiny utvořeno.

Gsa gehtë malým žákem latinských škol, slyšel gsem od svého profesora, že se *slúka* latině gmenuge *ficedula*. Balb. pag. 165 praví: *Ficedula* vulgo beccafico dicitur, non quoniam semper ficibus vescatur, neque enim toto anno reperiuntur, sed quia ex earum esu plurimum pinguescat.

— *ufilus*, *trznak* (*Rufilus*); tedy *čermák* a ne *trznak*, genž Balbjnowi sluge *Phoenicurus*, neb *rubicilla*.

— *mamagus*, *wless*. Tato snad wynechána slabika *dre* — *wolec*. Wědomo giž, že *dřewolesowé* *datljcy* *gsau*. Možno též, že mjsto *wless* mělo býti psáno *wlž* od gména *wlha*.

— *onelca*, *šlogirznik* (*šlogirnjik*) ode gména *šlogjt* (*zlatohlaw*?), *zlatohláwek*, *aurivittis cum aureo capitulo* Balb. pag. 173. (*Aureola*?) *brkoslaw*?

— *rondeolla*, *ludoczka*; snad má býti *arundeolla*, Balbini pag. 173 *passer arundinarius*, *rákosnjik*? aneb mjsto *ludočka* *linduška* (*leptuška*) *alauda silvestris*?

— *atulo* coby bylo, *wykládá* *přiložené aculo*; tedy *strzela* *gest šjdlo* dle Balbjna na str. 173, neboli *koťjšek*, *mlynárjček*, *aupolnjik* *parus major*, *fringillago*; — aneb Balbjnowa na str. 174 *špička*, *avicula alaudae et turdo similis*.

— *comor*, *ozwecz*, snad *zwonec*? *zwůnek*, *zwoneček*, *nolaria*, a *nola*, *quod nolulam*, aut *tinnabulum imitetur voce*. Balb. pag. 173.

— *acator* (*Cacator*, apud Rozk. *Fatator*, *Facator*?) *neozanek*. Podlé všeho zgewno, že má státi *neřádek*, od *slowce* *neřádit* (*cacare*). Snad *gest* tento *cacator* *drozd*, o kterém píše Komenský *janna ling. p. 63*, že sám sobě *záhubu* *kaká*: protože co *ponešwarj*, to *mýlj* z sebe *pačj*, z něhož *lep* *pocházj*? Neboli *dedek* *gest* *pták* tento, *upupa* *gaudens stercoribus*, *gak* *game* *hned* *principisté čjtáwali*? Nebo *chocholauš*, *Kothlerche*?

— *nates*, *splák*. *Patno*, že má býti Komenského *jan. ling. pag. 61*. *slpák* (*špaček*, *sturnus*).

— *chnižis*, *konistras*. *Giž* *nahoře* *prawepo*, že se má psáti *konistrát* (*konipas*) a že *gest* to *pokolenj* *trásořitek*.

— *fforinus* (*Efforinus* a *barbaro efforare*, *wywertáwati*, *wydlabowati*) *diatelik*; netřeba *dlaugo* *pomýšleti*, že má státi *datljik* (snadby se mělo *rjkati* *dlateljik*, ode *gména* *dláto*, *poněwadž* *datlowé* *stromy* *gako* *dlátem* *wydlabugi*).

Domnívám se, že *gsem* *aspoň* z větší části na *prawy* *wýznam* těchto na *prwnj* a *druhý* *pohled* *českých hieroglyfů* *uhodil*. *Ostatek* *týkage* se *prawy* a *přesných* *pogmenowánj* *ptáků*, *ať* *česky*, *ať* *latině*,

nebude od mjsta uvésti tuto slova našeho Balbina poňjagjícího své pogednánj o ptactwu Miscell. lib. I. cap. 45. pag. 148. Dj takto: Video, quam difficilem provinciam ingredior, et quam in lubrico et periculoso gradu historia mea consistit; tantae enim in avibus percensendis controversiae a scriptoribus excitantur, ut media earum pars dubiis nominibus appelletur, ac forte cum graculum vocavero, monedalam mihi quispiam supponet, pro tinunculo galgulum, pro garrulo ampelidem.

2) Zpráva o Ustawu řeči a literatury českoslowanské při Lyceum A. W. w Prešpurku.

Učencové ústawu řeči a literatury českoslowanské w Prešpurku vydali teď nedávno djíce, gehožto obsah, podávagjij nám bližšíj známost gedínké této wetegné stolice gazyku českoslowanského we weškerých zemjch uberských, každému opravdowému milowjku řeči a rodu českoslowanského důležitým býti mjjjme, proto nedrtjme za newhodné etěnému obecnstwu kratičký wýtah z něho podati. Spisek tento wyšel pod nápisem: *Zpráva o ústawu slowanském při Ewangelickém Lyceum w Prešpurku, na rok 1837/8 wydaná. Tiskem K. B. Wiganda. W Prešp. 1839. 8. str. 58.*

Rozwrbugjce djíce to na dvě částky spisowatelé geho w prwnj kratičký děgepis ústawu od zniku geho až do nyněgška podali, gehožto gádro gest následugjij. Na začátku 19. stoletj (r. 1801) spogilo se několik wzdělaných, rod i gazyk swůg slowenský horliwě milugjijch mužů k tomu wznešenému cjlí, by sebe, gazyk i literaturu českoslowenskau pilně wzdělawali, a pak pomocj gegj spogenými silami milý rod swůg, w newědomosti a newzdělanosti blaudjij, prawě oswěty a wzdělanosti účastným učiniti se snažili. Přidrželi se oni hlawnj té prawdy, že se wučowánj i wzdělawánj každého národu geho vlastnjm, gemu od přjrody matky neylépe přiměfeným gazykem konati má, máli ono opravdu poželnané a plodonosné býti, kdežto naopak každá nauka w cizj raucho oděná neywětšj částce národu nepřjstupnau a cizj zůstává, a negsauc od něho auplně pochopená, daremně sjly i čas matj. (wiz Zpráwu str. 6.) Učená však společnost českoslowanská gimi ponawržená, prawě pro nedostatek vlastně národnj wzdělanosti a pro odtud pocházegjij chladnost ke všemu vlastnjmu, za onoho času u všech takměr wyššjch třjd na Slowensku panugjij, potřebné podpory a žádaného přigetj u obecnstwu nenalezla. — Slowáci, málo o sobě a oswých národnjch potřebách přemýšlegjij, nepochopili se, gak by potřebné bylo býwalo, blahoděgného, gim od wěrných otců i pěstauů gegich podáwaného prostředku, gjně by ku wzdělánj národnjmu přiwedeni býti mohli. — Widauce weliké překážky go-

gich wznečenému úmyslu se přijěj, výbornj ti mužové konečně o to všemožně pečovali, by aspoň té neywětšj potřebě rodu swého opustěného wyhowěli a pomoc přinesli, aby totiž pro čstných cirkwj slowenských kazatele a učitele ústaw wyzdwišli, při němž by oni správnějšj známosti onoho gazyka nabyti mohli, w němž lidu swému slovo božj kázati a geg neypotřebnějšj žiwota známostem, mráwnosti a pobožnosti učiti magj, na gakém poutd, ku přeweliké celého obecnstwa slowenského škodě, docela scházelo. K tomu cjlj wyzwali wěrných geště synů Slowenska k založenj kathedry řeči a literatury českoslowenské na ewang. Lyceum w Prešpurku, gakožto učilišti, při němž se neyčestnějšj ze všech stran Čechoslowané shromaždugj, k úřadu kazatelskému a wšebc učitel-skému se chystagj. — Snaženj gegich nebylo daremné; našli se vlastencové dary k tomu cjlj přinášegj, též k ročnjm přispěwkům ku platu učitele se zawazugj. Mezi nimi slawný a šlechtetný, o blaho obecně wlezaslaužilj Illyro-Srb Geho Exc. pan Štěpan Stratimirowič-Kulpinský, Arcibiskup a Metropolita Karlowický přispěwkem 500 zl. w bankowkách co prwnj zakladatel se wyznamenal, a tak spolu i s oněmi, totiž s pp. Superintendentem Hamaljarem, Tablicem, Bartholomaeidesem, Machulau, Leškem, Lowichem, Molnárem, Fábrym a ginými, wděčnost a účtu potomků w plně mje zaslaužil. Požehnaná gestě zagiatě památka mužů těchto, w oněch pro nářednost našj tak smutných časech úplné dtjmoty o blaho rodu swého tak horliwě pečugjch. — Kězby příklad těchto výbornjků mnohých gim horliwým a nezištným pečowanjm o blaho rodu podobných následownjků powzbudil!

Tjm způsobem položen r. 1803. prwnj základ stolicí řeči a literatury českoslowenské w Prešpurku. A však snaženj těchto šlechtetných sice, ale chudých a od obecnstwa slowenského slabě podporowaných mužů nebyloby dostatečné býwalo k udrženj w činliwosti na delšj čas ústawu tohoto, kdyby gim z gegich prostředku powolaný a ustanowený professor p. Giřj Palkowič o ústaw, gehu neywjce usilowanjm zniklý, celý čas stále a wěrně nebyl pečowal. Nebo ačkoli r. 1804. učená společnost tištěnými listy obecnstwo k peněžitému podporowanj ústawu wyzwala, tak málo se předce sebralo, že po dwau letech celý základnj kapital ústawu genom 978 zlatých w bankowkách wynášel, který geště škála r. 1811. nemálo zmenšen byl. — Nalezly se sice i potomně lidmilowé ústaw peněžitými přispěwkj podporugj, a w poslednj wůli naň pamatugj, a však kapitáljk ten až do r. 1838. gen na 1046 zl. 54 kr. w. č. aneb 418 zl. 45 1/2 kr. stjžbra zrostl, a toť gest celým nynějšjm základnjm gehu gměnjm. — Plat Professorůw prwnj léta záležel ze 150 zl. w bankowkách, dobrowolně od vlastenců každoročně shromážděných, který ale po krátkém čase přestal, tak že od mnoha giž let úroky fonda, totiž 15 zl. 12 kr. stjžbra, gehu gediukým honorárem byli, nicméně p. pro

Palkowič až do léta 1835. přes 32 let, z paulé lásky k rodu swému milému, úřad swůg horliwě zastáwal, začěť djky a wděčnau památku u swých milých slowenských rodáků na wěky mjeti bude. — Když pan G. Palkowič w r. 1835 pro vysoké stáří učiti přestal, mjsto geho ponejprwé panem *Dobrosławem Grozmanem* bohoslowcem ochotně vyplněno bylo, po něm ale řádně za náměstnjka professury českoslowenské ustanowen gest předstawenými Lyceum Prešpurského p. *Ludewji Štur*, čekatel bohoslowj, kterj oba úřad ten, k nemalému mládeže slowenské užitku a prospěchu, horliwě zastáwali. — Po odchodu Šturowě na university německé na geho mjsto uweden gest pan *Benj. Prawosław Čerwenák*, čekatel bohoslowj, který až podnes úřad učitelský s chwalitebnau pilností a horliwostí zastává. Léta 1827. učencowé ústawu, w horliwosti a lásce k řeci swé nemálo prospjwagj, sami uznali welikau potřebu knihowny pro ústaw swůg, gjž se i hned založenjm gegjm wyhowěti snažili. Darowé na peněžjch i knihách od učenců sneženj prwnjm byli základem, který brzo od vlastenců, o chwalitebném tom snaženj slyšewšjch, hogně rozmnožen byl. Ze mnohých stran Slowenska, zwláště ale z Prahy české, gmenowitě od ušlechtilého blahé paměti Jozefa Jozefowiče Jungmanna, hogně přibýwali přjspěwky na dobrých knihách. Knihowna tato zdárně účinkowánj ústawu welice podporuge a praktičnjm činj, an gj učencowé, podkě pěkného professorem Palkowičem ustanoweného pořádku pilně užjwagj. R. 1838 obsahowala w sobě knihowna ústawu českoslowenského 461 spisů w 532 swazcích, z nichž newwětj část gest českoslowenská, potom illyrské cyrillicj i latinau tištěné, polské, ano i ginogazyčné Slowanstwa se týkagj. — Při knihowně zřizena gest pokladnice, kterážto potřebám gegjm wyhowěti, časopisy, nowé knihy, wasbu, dopisowánj a giné útraty zapláceti má. Důchody gegj záležegj z každoročnjch přjspěwků čtenářů, každý totiž čtenář a učenců ústawu i Lyceum na začátku roku 2 zl. w. č. do pokladnice knihowny wyplatiti musj, důchody však tyto dary vlastenců rozmnožowány býwagj, tak že magetnost pokladnice knihowny léta 1838. 25. čerwna 140 zl. 20 kr. w. č. w hotových peněžjch a 200 zl. w. č. na aktiwnjch dlužjch obnášela. Ustaw Prešpurský též jakožto zakladatel matice české do pokladnice této posud 39 zl. stjbra zaplatil, a každoročně určité přjspěwky dosjla.

Nyněgš staw ústawu tohoto gest w krátce následugj: P. Benjamin Prawosław Čerwenák, jakožto náměstnj učitel, rozdělil učence swé na dvě trjdy, na *staršj* totiž (posluchače bohoslowj a libomudretwj) a *mladšj* (posluchače trjd gymnasiálnjch), wyučuge a) *staršj*, asi 60 mládenců, týhodně: dvě hodiny pravidlům mluwnice a skladny českoslowenské, dvě hodiny skladně wykonné a přesnému slohu českoslowenskému, gednu hodinu děgepisu literatury českosl. b) *Mladšj* prawopisu a mluwnici

českoslowenské týhodně dwakráte. Každoročně držány býwaj zkauky wefegné před dozorcem ústawu, professory Lyceum a četnými hostmi w obau třjdách. — Čtenářů se při knihowně ústawu wyše 80 počítá, ktej pod opatrným řizenjm knihownjka, nynj p. Hořislawa Škulětyho, čekatele bohoslawj, pilně zásoby knih ke swému poučenj i wzdělánj mýwaj. Dozorstwj nad celým ústawem giž od několik let laskawau ochotnostj weđe o ústaw tento i geho zdárné zkwětánj neywýš zaslauřilý, wysocenuřený pan Matěg Šewrlay, professor bohoslawj na ewang. Lyceum, pod gehožto laskawým opatrowánjm bohda i budoucné zdárné a blahoděgné působiti bude ústaw tento tak potřebný a užitečný. Pa dozorce každoročně několikráte prohljžj zwlášť knihownu a pokladnici, by wšeccko w swědomitém pořádku zachowáo bylo.

Ze zpráwy iěto patřno, gak horliwě mládež slowenská sama o ústaw ten pečuje, gak pořádné a swědomitě wšeccko při něm weđe, čjmž agisté úplné důwěry, šetrnosti a podpory obecnstwa zasluhge. To ak z této zpráwy též patřno, že ústaw tento blahoděgný a zwlášť pro Slowensko weledůležitý na slabém welice základu stojj, a pakli podporwán nabude, stále zkwětati a trwanliwým býti nemůže. Z té samé přičiny i učencowé geho na konci kajžetky této snažně a prosebně wyrýwaj wšech přjznjwců swých, řeči též a rodu českoslowenského, by přej a podporau swau ke snaženj gegich přispěh, a gim ústaw ten pro budoucnost zachowati a upewniti nápomocni byli; kterauřto uslechtilau žádost gen tak uskutečniti možno, gestli se *gistina ústawu rozmnožj*; by učitel řeči a literatury českoslowenské z úroků gegich dostatečný přimjti, a tak celým srdcem mládeži, národu a člowěčenstwu slautiti mohl, a by též knihowna w náležitém stawu udržena býti mohla.

Každý zagisté národu českoslowenského přjznjwce welikau důležitost a potrebu tohoto ústawu pro Slowensko dokonale nahljžj. Gest on w celém Slowensku gediný, při němž se Slowáci, ktej s Čechy a Morawany, poněwadž gim Bůh geden a týž krásný gazýk darowal, k gednomu Bohem stwořenému dušewnému celku přináležej, známosti gazyku a národu swého nabyti, a potřebné křřadu kazatelskému i učitelskému wzdělanosti dosjci mohau. — Wědauce, že gen we spogenj s literaturau českau slowenská se udržeti a zdárné zkwětati může, zakladatelé ústawu za hlawnj pravidlo stolice této wytkli, by se *wždy wěrně mluwnico českoslowenské přjdržela*, což ona i stále se všemi wychowanci a přjznjwci swými činila i posud činj, gednoty s Čechy a Morawany pilně powědy šetřjce a ostřjhgajc, — čjm se takorřka mostem stala, spogugujm tyto wětwe kmene českoslowenského. — My srdečně přegeme, aby zpráwa tato neařstala hlasem wolagjicjho na pauřti, ale raděgi aby hogných nalezla přjznjwců, negen mezi oněmi, gimžto péče o blaho dušewné Slowáků odewzdána, a ktej by ústaw tento předůležitý a blahoděgný,

vij pozornosti hodný, pro budaucnost upewniti a ubespeřiti mohli, nýbrž i mezi šlechtetnými, řeci a literatury mateřské milowými vlastenci w Cechách a Morawě!

J. Š.

3. Zpráwy o neynowěgšj literatuře české.

Časopis pro katolické duchowenstwo. Wydáwán od arcibiskupské konsistoře Pražské. Gedenáctý ročnjk. W Praze 1838. W kněžecj arcibiskupské knihtiskárně, wedenjm Wáclawa Špinky. 4 swazky. Cena 2 zl.

Gestit to giž gedenáctý ročnjk časopisu, gegž wysoce důstogná kněžecj arcibiskupská konsistoř wydáwá, gjm co obzwláštnjm gakými listem na gewo dáwagje upřjmnau lásku k welebným bratřjm na winci Páně pracugjcm, při tom spolu oswědčugje patrně potřebu wzděláwánj se neustálého w národnjm gazyku našem českém. Několik let uplynulo, co swěřena gest péče o wydáwánj tohoto časopisu wysoce důstognému panu kanownjkowi Peřinowi, a upřjmnému usilowánj důstogného tohoto pána i vlastence srdečného služj ta chwála, že časopis tento rok po roce gak auprawnostj, tak spolu i množstwjm odbjratelů nad giná předešlá létá wyniká. (Dle poznamenánj na konci časopisu položeného gest toho roku předplatitelů 1013.) Známa-tě zagisté wůbec snažnost wysoce důstogného pana kanownjka, kterýž swatau gsa weden horliwostj wedlé sil a možnosti wšeliké jsilj obracj k tomu, by k opravdowému prospěchu vlasti přispěti, potřebám wěku i powolánj duchownjho, gakož i sprawedliwým žádostem duchowenstwa wyhowěti mohl. Tato snažnost gest stěgmá i w nyněgšjm ročnjku. Nalezagjt se tu pagednánj wšelikého draba, a gakož s dobrým swědomjm řeci můžeme, negedno, kteréž w neyleptěch zahraničných časopisech bohoslowajnč čestného mjsta směle by sobě osobiti. Pohřeřugemet owšem úrodného pěra výborného našeho nebotijka Zahradnjka, muže bohaté hlavy a přauslechtitěho, awatým zápalem pro wše dobré plamaucjho srdce: a wšak Bohu djky shledáwáme, že napotád časopis bohoslowajnč hogné podpory spisowatelské nalezá. W nyněgšjm ročnjku, kterýž hlawně pracemi do žiwota pastýřůw duchownjoh sáhagjcmi oplýwá, potěšj každého Slowana wracuj ten hlas, kterým p. Jabulka w pagednánj swém: »Gak může duchownj vlasti své prospěti,« lásku k vlasti we swětle náboženstwj Křistowa ukázati hledj, při tom i zlomek děgepisný »o založenj stolice arcibiskupské Hnězdenské,« kterýmž ctihodný pan J. Krbec stěgmě na gewo dal, gak pěkně o Slowanech smýšlj, a wýtečných cnostj předků sobě wážiti umj. S welikau ljbostj a nemalým potěšenjm též čjsti lze prostomilá poge-

dnánj p. Macanowo: »Nawrženj, gak se slowo Božj lidu wenkowskému se všemožným prospěchem hlásati má.« W oboru cirkewnjho práwa nalezá tu znatel prospěšné pagednánj pana Dra. Helferta: »O působenj domowa na cirkewnj prawomocnost.« Náleželožy owšem geště tu i onu wýtečnějšj práci bohoslownj podotknauti, a však djlem již známa gsad gména welebných panůw spisowatelůw i spolupracownjkůw na tomto časopisu, djlem nám i meze krátké zpráwy déle slow šjiti nedopauštěj. Nelzeť nám owšem lěť z celého srdce upřimně si žádati, aby časopis tento u welebného duchowenstwa wtělě podpory, i u pana redaktora téžě laskawě a neunawně o prospěch geho péče nestratil, nýbrž po vlasti našj českoslowanské napotád wjce se rozširowal a na duchu i důkladné spráwnosti swé rostl. — Řeč naskrze gest prawidelná, snadná i gasná, sloh předmětům přiměřený. W. Š.

Pokladnice *Franklinowa*, anebo, kterak rozumnuu příčinliwostj každý člověk zbohatnauti může, prospjwage we cnosti a pobožnosti, nabýwage milosti u Boha, pak u lidj lásky, vážnosti a slowútnosti. Maudrá rada mladým starýmže (sic) we všech okolnostech žiwobyť lidského. Wydána *Františkem K. Kampeljkem*. W Baňské Bystřici. Tiskem Filippa Macholda. 1838. 8. str. 191. Cena 1 zl.

O obsahu této knihy mluwiti, byloby zhola zbytečné, an wůbec uznána gest výbornost Franklinových spisů, w nichž obecného člověka hospodařenj vyučuge. A však přidán gest tuto p. Kampeljkem žiwotopis tohoto powěstného muže, a w něm i zpráva o saucasném spoluwy nálezci bromoswodu w Morawě Diwišowi. Ku konci zpráwy o tomto našem učeném kraganu žádá p. Kampeljk od národu našeho stjsněného věci, které agisté gen samostatnému, w kwětu sili swé se nacházegjcmu národu wykonati lze. Bylo by o tom šjtegi i důkladněgi co mluwiti, zde však pro krátkost činiti to se nemůže, a nebyli bychom se docela o tom zmjnil, kdyby slowa, kterými p. Kampeljk ptánj swé zawjrá, nebyla nad mjru bolestný cit w nás sbudila. »Mně se zdá,« prawj p. Kampeljk, »že my u nás rádi z plně mjsy gjdáme, což každý trpasljik dowede, a newjm kdyby nás Anglicko, Francia, Německo nekrmilo, snadbychom posud žaludy gedli.« — Znagjce šlechtné srdce a dobré o Slowanech smýšlenj p. překladatale, přeswědčeni gsme, že uwážili bedliwěgi u sebe prawý smysl těchto slow, sám newyjsce litowati bude přjkrého a křiwého výroku, genž mu tu, zokamžitého buď mysli rozkwašenj buď nedomyšlenj, z péra wyklausl. — Konečně přáli bychom, aby

p. Kampeljk přestal ode všeho nowotěnj w gazyku od mnoha stoletj gramaticky ustanoweném, newnucowal mu cizonářečnj konstrukce, gako n. p. přiwešowánj slowce že na konec slowa na mjstě spogky *a* neb *i*, a neoprawowal zbytečně způsobem smysl rušjcm, gako gest odwrhowánj emphatického *ž* we všech pádech relatiwa *genž*. Giných mnoho poklesek gramatických i ortografických z části přičjsti lze nezblhlému korektorowi tisku. A však wady tyto unesnadnj gisté přístup dobrého spisu toho w lid. Tisk a papjr gsau špatné, cena přjliš wysoká.

Deklamowánky a Pjsně od *Frant. Rubeše*. Swazeček I. II. a III. W Praze, 1839. Tiskem Jana Host. Pospjšila. 24. str. 72. Cena sw. 8 kr.

Přátelům newinného poobweselenj wjtána budau tato kwjtka lehkého humoru mladého, pěkným nadánjm obdařeného spisowatele. Gest to, gak sám skladatel w 3. swazečku k přjzniwcům swým prawj: »Kwjť neljčené,« a že mnohá z nich hluboko gsau cjtěna, každý, komu smysl nechybř pro tento hravý způsob básněnj, zagisté s potěšenjm wyznati musj. Wyznamenáwagjt se hlavně autlau něžnostj citu, a z mnohých zawjwá lehká elegičnost srdce čtenářowo hluboko dogjmagjčj, kterážto zwlášť w oněch básnjch se gewj, w které skladatel wdechł vlastenské zwlasti city. Kohož medle truchljčjho nad smutným pádem vlasti nepotějšj opravdowost slow we sw. III. na str. 19.:

Čech wálčil gen, když hágil swé,
On nezná wálky z nawodu,
On nemá ruce krwawé,
On nezná kletbu národů.

a kdož progat gsa duchem národnosti našj neptiswěděj wýlewů citů skladatale na str. 21. téh. sw.:

Pjsně české, ach ty swaté tóny!
Gimi plyne Čechů celý swět;
Ty gsau hrobů našich rágský kwět,
Našj sláwy, našich hran to zwony?

Mezi »Pomněnkami« gsau mnohé w národnjm duchu známým kra-kowiakům zdarile nápodobněné strofy. Horimjr gest mjsty trefná parodie, a však zdá se mi, že k takowému wzdělánj přiměřeněgi giný by se byl předmět hodil. Co skladateli zwlášť namjtati se může, gest často se naskytagjčj zbytečně protahowánj myšlének, které kratčegi wyřknuté mnohem rázněgi by působily. Konečně nechť p. Rubeš nezapomjná, že se nikoli nemůže dowolowati, by k wůli formě spráwnost gramatická trpěla, gakož zde onde při něm pozorowati lze. Tisk a papjr gsau auhledné, cena mjrná.

Školka čili prvopočáteční, praktické, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybraušení rozumu a ušlechťení srdce s nawedením ke čtení, počítání a reysování pro učitele, pěstouny a rodiče od *Jana Swobody*, učitele první a vzorné školy pro malé děti v Praze na Hrádku. V Praze 1839. V kníž. arcib. knihtisk., u W. Špinky. 8. str. XXIV. a 282. cena 1 zl.

Gestli který z ústavů blahoplodných, vznikajících zvláště v novějším čase v přemilé naší vlasti, pozoru a aučastenství osvěcených vlastenců hoden gest, gsaut to zagisté v hogném počtu gak w hlawnjm městě tak po kragjch powstáwagjej tak nazwané školky čili opatrowny malých dětí, a přede všemi ona první a vzorná na Hrádku, gsauj pod řízením našeho zaslaužilého a welectěného vlastence pana Jana Swobody. Každý wzdělanec wj, gak mnoho záležj na prvníw wychowánj, zvláště nižších třjd lidu, genž žádného vyššího nedocházegj, gak žiwě w duši wtisknuty býwagj dogmy w autlém dětinstw obdržené, a gak těžko odwykati tomu, co w mladistwau mysl dětskau buď dobrého buď zlého wstjpeno. Začasté řjdjw se člověk po celý žiwot swůg prvníw w mladj obdrženým příkladem, a nezřjka w gednánj a počínánj sobě mnohého dospělého znáti býwá prwotnj naň působenj chůwy. Powážjme-li dále, že posud počáteční wychowáwánj dětj we většj části našich měst dělo se prostředkem právě opácným, totiž gazykem cizjm, kterémužto djtky nerozuměgje owšem ani prvníw zásad náboženských, ani giných základů wědomostj w žiwotě potřebných zgednati sobě nemohly, tak že každému prawému vlastenci s bolestj bylo patiti na rozmáhagjej se tudy w lidu newědomost a nemrawnost: zagisté s welikým potěšenjm pozorowati musjme rozkwetánj oněch blahočinných ústawů, w kterých i djtkám neynížších stawů, při nichž na domácj wychowánj ani pomýšlenj nenj, přjležitost se poskytuje k přiměřenému wzděláwánj rozumu i citu beze všeho nesmyslného wstěpowánj gim odporné cizoty. W opatrownách našich wedau se djtky neyautlegšího stáť přirozenau cestau a na základu toho gazyka, w kterém neyprw od rodičů swých mysliti se užj, k poznánj wěcj, s kterými gim neydtjwe we swětě potkati se gest, k samostatnému přemýšlenj i k rozeznáwánj dobrého a zlého, při čemž ani na tělesné gegich wywinowánj zapomenuto nenj; tak, že kdyby i dálšj wychowáwánj dětj ústaw takowý opustiwšjch dle podobných zásad zřjzeno bylo, k čemuž owšem bohůžel posawáde ani neyimenšího kroku se neučinilo, wýsledek z toho pro společnost i stát wptýwagjej bez odporu tak přjzniwý by byl, gaký posud sotwa kde docjlen. — Takowémuto zuiku malých školek we vlasti naší zagisté z welikého djlu powinni gsme zásluze našeho přehorliwého vlastence, p. Jana

Swobody, wzornjho učitele při opatrowně na Hrádku, kterýžto netoliko celým srdcem posvětil se svému vznešenému povolání, anobř i schopných sobě následovníků vypěstowati všemožně usiluje. Důkazem snažení jeho gest před námi ležej knížka. Hlavní umění učitele v školách pro neymenší díky v tom záleží, aby malé žáky své tak zaměstnával a pozornost jejich na slova svá vázal, by se jim nezastesklo, což toliko přirozeným přecházením z předmětu na předmět se docílí, an rozmanitost taková gsauc přiměřena tékawé mysli dětské ducha jejich bez unavení bawí. Srozumovým cvičením mohau se střídati i rozličné hry a cvičení tělesná. Při takovémto způsobu vyučování dítek hlavní úloha učitelova gest, nepřeskakowati libowolně od věci k věci, nobř všechny předměty, třeba daleko od sebe rozdílné, tak k sobě vázati, aby jeden z druhého tak přirozeně jako jedna myšlénka z druhé vyplýwal, tak aby skrz celé cvičení gakási nit vnitřní sawisnosti se táhla, a přecházení z předmětu na předmět dle přirozených pravidel sdružování idej se dělo. To-li učitel při cvičení svým wywedl, obdrží tu okrauhlý organický celek, a pakli i na to zřetel svůj obrátil, aby i gedno cvičení s druhým tak sawiselo, jako v gednotliwém cvičení předmět s předmětem, obdrží uzavřenau pro sebe přirozenau saustawu. Že saustawní a pravidelné s dítkami pokračování, při kterém již napřed každý krok wyměten, owšem mnohem přiznivějšj účinek mji musj, než zmátené hned o tom hned o giném rozprávění bez vnitřní sawisnosti, každý sám beze všeho dokazování uzná. Má ale takové saustawní dítek cvičení i tu výhodu nad každým giným, že učitel při promyšleném předmětu střídání snadněji progde okres welikých wědomostj a umělostj, dítkám druhdy užitečnými býti mohaucejch, a že mu i postupování od lehkého k těžšimu usnadněno. O wystawění takové saustawy pokusil se p. Swoboda w nadzmněné knížce, rozdělil ji na 57 cvičení, z nichž každé pro sebe a opět všechna dohromady organický činiti magj celek, což p. spisowateli na wětšim díle se powedlo. Učitelové malých dítek obdržugj tjmto spisem výborný náwod k vyučování, a rozumnějšj zde onde něco pooprawjce nemohau se chybiti welikého při dětech účinku a prospěchu. Musjme wyznati, že to gest prwnj tohoto druhu kniha, genž přirozené wywinování se rozumu při dětech následugjc na samé powaze dětského věku stawj základ své saustawy wychowatelské. Kde gaká pokleska neb nedostatek, kde w střídání předmětů neptirozený skok neb mezera, kde otázky k dětem činěné chápawosti jejich nepochopitelné se nalezagj, to již napřed wylauwá že tjm, že spis tento gest prwnjm pokusem w svým oboru. Nebyltě Řím gednjm dnem wystawěn. P. Swobodowi zůstane neocenitelná ta zásluha, že učitele naše seznámil s výbornau swau metodau. Bodeyž by spis jeho tolik dobrého způsobil, co spisowatel zamýšlel! — Tisk i papjř gest pěkný.

Cervantesovy Nowely. Ze Španielského od *Bogisl. Pichla*.

Dílek první. V Praze 1838. Tiskem a nákladem Jana Host, Pospíšila. 12. str. 148. Cena 20 kr. — Týchž Nowel swazek druhý, str. 130.

W dwau těchto dílkách obsaženo pět následujících nowel prvního klassika španielského: Cikánka, Štědrý mlátník, Anglická Španielka, Kornelia a Leokadia. Posauzenj gich překladu státi se může z dwogého stanoviště. Aneb chtěl p. Pichl obohaciti literaturu naši přewodem spisů gistého druhu gednoho z neyvýtečnějších spisowatelů minulých věků, aneb pauze rozmnožiti počet zábavných českých spisů, gichž se nám posawád bohužel přewelmi nedostává. Bylo-li gest ono geho aumyslem, tedy měl nowely nám podané ponechati docela při půwodnj gegich podobě, a my očekáwati musjme geště překlad ostatnjch sedmi, pokud se to s okolnostmi našimi srownává. Chtěl-li však toliko výbor z nich učiniti pro mlátníky zábavného čtenj, zdá se nám, že by ge wjce našemu věku a požadkům geho byl přiměřiti měl. Gsauf zagisté skoro weškeré spisy onoho literárního španielského obra věkem i směrem swým nám tak vzdáleny, že nemalého potřebuj vzdělánj, by obyčegnému čtenáři nynějšjmu se zaljily, což giž i Florian dobře ctil, vzděláw neyznamenitějšj dílo Cervantesowo, Don Quixota, pro čtenáře swého věku. Tjm však nic nebud řečeno na ugmu nesmrtelného spisowatele prvního romanu — za gaký Don Quixote ode mnohých pokládán — toliko chceme zde připomenauti, že každý věk má osobnj swůg ráz, gegž zvláště poznati lze we spisowateljch w něm proslulých. Protož, komu o to se gedná, by z dáwného klassika poznal geho věk, ten žádá mjti geg w podobě půwodnj a nezměněné. Brátí se prostřednj cestau, a chjtí dosti učiniti i vzdělanějšjmu i obyčegnému čtenáři, gest wěc welmi newděčná. Co se ostatně samého překladu dotýče, nemůžeme než pochwalně se zmjnuti o páně Pichlowě obratnosti w gazyku národnj, kteráužto gakož i grammatickau spráwnostj nad mnohé nowějšj spisowatele předtj. — Tisk a papjr gest welmi aubledný, cena mjrná. — Doslýcháme, že p. Pichl chystá se wydati Don Quixota w českém překladu, kteréžto dílo se zvláštj nedočkawostj očekáwáme, anby gjm národnj literatura nemálo se obohatila.

Obraz minulosti starožitného města Prachatic od *Frant.*

Jos. Slámy, faráře w Chrašticjch. — Čistý wýnos se wěnuge z polowice Prachatického špitálu a z polowice Chraštickému ústawu pro chudé. — W Praze 1838.

Písmem Jana Host. Pospíšila, aučinkugjcjho auda českého národního Museum. 8. str. 185. Cena 36 kr.

»Máli se kdy vlast naše milá dokonalého, věrného a plného dějepisu své minulosti dočkati, nestane se to zagisté dříve, dokud paměti gednotliwých mjest, genž w minulosti na obecne věci mocněgi působily, w známost nepřegda. Nebo gako mapa powšechnj nemůže ginak zhotowena býti, leč sebránjm všecných poloh gednotliwých mjest: tak zagisté historie celé země, chceli plná, rozkošná i užitečná býti, toliko sebránjm děgů všecných časů a nad to i všecných znamenitěgšjch gednotliwých mjest a osob zdaru nabýwá.« Těmito slowy počjná welewážený pan spisowatel předmluwu swau k nadepsané knize. Gsauf to slowa prawdiwá a důležitá, poskytgjcj stanowistě, z kterého podobného druhu spisy uwažowati a oceňowati se magj. — Město Prachatice nebýwalo wždy tak nepatrné a skrowné gako dnešnjho dne, bylot ono za časů samostatnosti národnj mjesto důležité, lidnaté, bohaté, a znamenité zwlastě skladem swým na Pasowskau sůl, kterážto wýhradně po tak nazwané zlaté stezce do Čech se dowážela. Geho rozličné přjbody, geho rozkwetánj, křtenj se a obohacowánj, neywyšj kwět geho štěstj, geho klesánj a konečný úpadek stegnaui mjrui krátely s osudem celé země, a město Prachatice tak mnohonásobně spleteno gest s děginami vlasti našj, že welebný pan spisowatel geho pamětnostj obzwláštnj od nás djky zasluhge za podánj nám tohoto swého wýborného djla. Co z tištěných pramenů, co z dáwných zápisů a listin w mjestě obledaných, co konečně i z austnjho podánj pamětnjků nashromážditi se dalo látky, to pan spisowatel s nemalau pilnostj sebraw w pořádný celck sestawil, a přiměteným rozdělenjm čtenáti přehled welice usnadnil. Zwlastnj však zagimawost má pro nás tento spis co přjspěwek k historii dáwného českého obchodu, w kterémžto poli u nás naprosto nic pracowáno posud nenj. Měliť totiž Prachatice wýhradně práwo na silnici (zlatau stezku) z Pasowa do Čech gducj, z čehož časté gim pocházely rozepře se všemi téměř sausedy, genž sobě též práwo k dowáženj do Čech z Pasowa soli přiosobowali. Z rozepřj takowých pocházely časté pře a saudy před komorau králowskau, ba i někdy krvawá násilj. Mimo solnjho obchodu wedli dáwnj Prachatičané i silný obchod w obilj, čjmž město nad mjrui se wzmaňalo a bohatlo, což ale všecko následkem úpadku zemského welmi ochabowalo, až konečně druhdy tak kwetauj obchod Prachatičanů docela zničen, a město téměř na mizinu přiwedeno, načež i zrušen starodáwnj powěstné školy, a brzy na to i častéčné zněmčenj města prostředkem roku 1777 uwedených normalnjch škol následowalo, »neb od té doby,« prawj p. spisowatel, »musili giž Prachatičané, chtjce některým swým djkám také známosti češtiny uděliti, tu do Husince, tu do gi-

ných českých škol ge posílají. Záhřebné následky takowého přewráceného potjnanj žiwé ljetj p. spisowatel na str. 172. — Co se slohu a spráwnosti gazyka spisu tohoto týče, můžeme geg nazwati mistrowským a klassickým. — Zawjrajce takto zpráwu naši o obraze města Prachatic nemůžeme neprogewiti wraucj žádost, aby nám od horliwých vlastenců wjce podobných monografij českých měst bylo podáno, a aby se to stalo s podobnou důkladností. — An wýnos z prodage knihy obětowan gest blahoplodnému aučela, tjm hognětgjho gj přegeme odbytu, zwlášťe an cena gegj dosti gest lewná. Tisk gest čistý, papjr dobrý.

Časopis technologický Čednoty ku powzbuzenj promyslu w Čechách, k rozšjřenj užitečných wědomostj w řemeslech, w umělostech, obchodu a hospodářstwj domácjm. Djlw prwnjho swazek čtwrtý. S obrazci. Redakcj Jana Sw. Presla, doktora a c. k. professora w Praze. W Praze 1838. W kněžecj arcibiskupské knihtiskárně, wedenjm Wáclawa Špinky. Wel. 8. 6 archů. Cena 28 kr.

Gen obrowské pilnosti našeho neumawitelného vlastence p. profesora J. Sw. Presla, genž všeho dobrého s horliwau usilownostj se ugjmá, děkowati máme, že w roce giž čtwrtý swazek tohoto tak welice potřebného a užitečného spisu na swětlo wyšel. Gediné toho nám želeti gest, že lid náš řemeslnický geště přjliš málo připrawen gest, by s prospěchem geg čjsti, a k oprawenj a zdokonalenj žiwnosti swé použitj ho mohl. Tohot owšem hlawnj a prwnj přjčina gest naše nedostatečné, at nedjm opatně národnj wychowánj, a pokud ono w základech swých se neproměňj, všeco ostatnj usilowánj o wzdělánj a uslechtsenj obecného lidu, gakkoli horliwé a chwalitebné, předce z wětšj částky cje swého minauti se musj. Že takowá proměna nemůže se náhle a gako nagednau státi, každý rozumný uzná, a následowně všecj k cjlj tomu směřajcej pokroky náležitě ocenj. Za takowý pokrok máme nedělnj školy pro řemeslnjky, w ničž náš zaslaužilý p. doktor w lékařstwj Karel Amerling w každau neděli a w každý swátek od 8—10 hodin ráno w přjrodnjch wědách českým gazykem prostonárodně wyučuge, a na kteréto čtenáře naše pozornj učiniti zde nesaudili gsme býti od mjsta. Četné shromáždugcej se posluchačstwo za to nám ručj, že geště w českém řemeslnjku neuhasla tauha po poučenj, a že, pakli posawad za průmysljky cizjch národů pozadu zůstáwal, to nikoli geho wina nebyla, nýbrž geho ianedbanosti z ohledu wychowánj a nedostatku přjležitosti k dalšjmu geho se zdokonalowánj. Djky tedy oněm blahoomyslným mužům, genž z na sprostého řemeslnjka našeho w geho opowrzenosti zpomněli, wšeliké mu naskytugcej přjležitosti a prostředky k potřebnému přimětenému

wzdělánj. — Při giné příležitosti snad wjce promluwjme o blahotinném aučinkowánj české průmyslowé společnosti.

Česká abeceda, neb malého čtenáře knížka prwnj. Sepsal *Karel Winařickýj*. W Praze 1839. W knížecj arcibiskupské knihtiskárně, řjzenjm Wáclawa Špinky. Wel. 12. 3 archy. Cena: na pěkném papjře w tuhé wazbě 16 kr., na welinském papjře 20 kr. — Obrázky k české abecedě *Karla Winařického*. Do mědi ryl *Wěnceslaw Merklas*. Cena: 1 wýtisk černý 32 obrázků na 10 listech w obálce 30 kr., 1 wýtisk barwami oswětlený w obálce 40 kr., 1 wýtisk ozdobně omalowaný w pauzdře 1 zl.

»Knížka tato,« prawj welectěný pan spisowatel w předmluwě, »určena gest ku prwotnjmu domácímu cwičenj djtek, drjwe než do školy wstauj. « Dlauho nedostáwalo se nám takowé knížky, genžby wynikajíc spořádanjm swým nad obyčegně slabikáře počátečnjm učitelům vyučowánj, djtkám pak pochopowánj usnadňowala. Dlauho tauženo po fibuli s obrázky, eyhle zde knížku žádaucj, sestawenau od muže, gehož paubě w literatuře našj proslulé gméno ručj za zdatilé wywedenj předsewzaté úlohy. Pan spisowatel zwláštnj swůg zřetel na to obrátil, aby autlým djtkám co neywjce usnadnil a zpřjgemnil prwnj poznáwánj pjsmen a spoženj s tjm i psanj gich. Geho abeceda nedrží se obwyklého alfabetnjho pořádku, při němž děti obyčegně gen pjsmena gmenowati, nikoli však wyslowowati se uěj, on postupuge krok po kroku od lehčjho k těžšjmu, počjuage od samohlásek, a od snadněgšjch retnjch na těžšj gazyčnj a hrdelnj zwučky přecházeg, právě gak sama přjroda na to ukazuge. Dále uěj žáčky čjsti z prwu takowá slowa, kde samohlásky se spoluzwučkami ob gednu se střjdagj, a tak postaupně přidáwá spoluzwuček, až djtko i ke čtenj neysloženěgšjch slabik ba i celých slow přiwede. Ku zpřjgemněnj žáčkům učenj spoguge pan spisowatel gednoduché, pro djky welmi utěšené powjdky s vyučowánjm, a k obrázkům přidáwá krátké, autlému mládj pochopitelné bágky a průpowědi. Na konec teprw, když giž djtko každau známku wyslowowati a polehaunku čjsti umj, uěj se gmenowati pjsmena w alfabetnjm pořádku. Abychom přjklad dali, kterak pan spisowatel djky. gednotliwé zwuky znáti uěj, položíme zde wersjky, kterými malým žáčkům swým samohlásky wyswětluge:

„A, to hezké!“ hošjk prawj,
když se u kukátka stawj.

„E, to nechey!“ řjkáwáme,
djtě když napomjáme.

„I, to pálj!“ hořjk řjká,
prstem-li se ohně týká.

„O, ten nebohý!“ řjkáme,
s nešťastným když ljtosť máme.

U, dětem we pláci buěj;
hladowá krawička buěj.

Přjdawkem utj pan spisowatel djtka i čjsla znáti. — Mámeť pewně za to, že každě djtko, které podlé nawodu panem spisowatelem w předmluwě daného z knjžky této pomocj náležegjećch k nj obrázků wuťowáno bude, s láskau a dychtiwostj cnytati se bude učenj, a w krátkém čase ku čtenj dospěge. — Co se typoğrafccké spráwnosti a ozdobnosti týče, směle a beze wěj předpogatosť řjci můžeme, že gsme tak čisté tišťěnou českau knihu dáwno newiděli. — Obrázky gsau reysowány a rytj od wlastenskáho našeho umělce pana Merklasa.

Nowý Zákon Pana a Spasytele našeho Ježjše Krista. Opět s welikau pjlnostj (sic) přehlidnutý (sic), ponapraweny (sic) a wnowě wydaný. MDCCCXXXIX. *Na konci*: Gyns (sic), 1839. Wytisťěno u Karla Reicharda. Wel. 8. str. 276. Cena 36 kr.

Gest to nowě wydánj protestantského uowého zákona, zewnitř welmi čisté a aukhledné, a však, gak giž z paubého titulu widno, naplněno tiškatškými chybami. Kdyby se wydawatel o pořádného korektora byl postaral, nic by knize té k dokonalosti nebylo scházelo.

Hronka, Podtatranská Zábawnice. Časopis krásomilého a užitečného čtenj, wedenjm *Karla Kuzmányho*. Třetj ročnjk we třech swazcjch. W B. Bystřici, nákladem Sam. Eiserta, tiskem Filipa Macholda 1838. 8. str. 288. Cena na psac. pap. 1 zl. 10 kr., na tisk. 1 zl.

Obsah třetjho ročnjků. *Sw. prwnj*: Osud, aneb Oleg, wýwoda Ruský, dramatická (?) báseň w VI zpěwch od Braxatorisa. — Ze Shakspearowa Hamleta děgstwj V. děg 4. na ukázku přeloženj celého djla od Boh. Krížáka. — Listina smlauwy Jana Giskry s některými městy w Uhrjch (l. 1449 na den sw. Filipa a Jakuba apoštolů), z archiwu Kremnického. — Ladislaw, poučgjećj powěst, mjsty zanjmawá a wážná,

sawjragj w sobě mnohé drobné básně, půwodnj i přeložené, od wydawatele. — Bonapartowci, od Pawla Tomáška. — Liternj zpráwy od wydawatele. — *Sw. druhý*: Osud, aneb Oleg, pokračowánj. — A. Mickiewiowa oda na mladost od Š. — Šlechta, od Činoráda Wěrného (báseň.) — Horace kn. III, oda 3. od Bohd. Hroboně. — Petukrad od A. Puškina, přel. wydaw. (báseň) — Zadáměnj u bžehu Hrona, od wydaw. (báseň wýtečná.) — Ladislaw, pokračowánj. — Bonapartowci, dokončenj. — Zpráwa o schopnosti Slowáků, od Ludewjka Štúra. — Na Mickiewiće, od Horisl. Škultétyho (báseň.) — Wlastnosti, od téhož (báseň.) — Nowé knihy. — *Sw. třetj*: Osud, aneb Oleg, pokračowánj. — Ladislaw, dokončenj (tuť list m. J. Husa psaný z wězenj Kostnického, z Rp. w bibliotece university Jenenské). — Homerowy Iliady zpěw I. od wyd. — Wýtah z pagednánj o národnjm slowanském básnictwju, z North-American Rewiew od Bolesl. Wrchowského. — Nowé knihy. — Časopis tento dle nawěštj na konci třetjho swazku položeného tjmto ročnjem krátký běh trwánj swého dokončil. Škoda, že nám gjm na Slowensku ubylo orgána, kterýž časem a w giných okomnostech mnoho dobrého působiti mohl. Sem tam narážjme w tomto ročnjku na články o pěkných schopnostech skladatele swého swědějčej, kteréž wšak pro nesmjrné množstwj tiskatských chyb, a někdy i pro nespráwnost slohu mnoho w ceně swé tratj. Bodeyž by obnowenj Hronky, které se nám we zpráwě o gegjm přestánj gakt takž přilibuge, brzo nastapilo, a sice pokud možné w nowé dokonalejšj podobě. J. M.

Wodolékař, aneb poučenj, kterak čerstwá studená studničná woda proti mnohým těla nemocem lidj a dobytku s prospěchem užjwati se může. Sepsán skrze (od) *Jana Suleka*, cjrkwě ew. Sobotištské Sl. B. kazatele. W Trnawě 1838. Nákladem F. Wachtera. 55 str.

Za našich časů, anto strogených nápojů welmi mnoho se požíwá, sdwjhá se w tomže poměru i strana odporugj, uťej cestu, gaku přirozenost nám wykazuje. Co na gedné straně lékaři nowějšj gen o neduhoslowj (pathologia) se staraj, wywinugj ginj, neywjce nelékari, spůsobj léčenj ljky wšelétiwými, gako pillulami, kapkami, prášky, thém a g. Mezi těmito wětšjho djlu w taguosti drženyými wšelétiwými prostředky zagisté vyniká woda, a sice čerstwá, pramenitá woda, tento neyznámějšj, a předce málo znany, neyneškodnějšj i tak gednoduchý, a předce we swých léciwých sobě se přjčejčej autincjch tak rozmanitý, tak mocný, we swých prwkách tak známý a we swém působenj na wesmjř tak tagný lj, genž sám plod žiwota wesmjřného gsa, celý wesmjř obžiwuge.

P. Šulek našemu obecnstvu kaihau tanto zagisté dobře posloužil, negen že w tom čase léčenj studenau wodau welmi do zwyku přicházej a že tedy i o té věci naše obecnstvo něčeho obšjrnějšjho se dowj, nýbrž že z nj welmi prospěšným a dobrým věcem se naučj; nebo gest woda prostředek žiwotospráwný i léciwý welmi důležitý, negen we smyslu tělesném ale i mravném, přjstupný i bohatým i chudým. Aby čtenář poněkud o této knize saudití mohl, udám krátký obsah.

Giž w předmluwě udává užitečnost studené vody. Následuge krátká historie léčenj studenau wodau. W článku zvláštnjm udává a wywra-cuge důkladně námjtky proti užívánj studené vody. Na stránce 13. a dále udává vlastnosti dobré čerstvé vody fysické i moc gegi žiwoto-spráwnau a léciwau. Sobě odporugcej působenj vody čerstvé a škodli-vost nápojů uměle shotowených. Článek o překážkách proč lidé stu-dené vody užívati nechťj mohlby se wynechati, kdyby nebyla přidána žiwotospráwa a spůsobj užívánj vody, oba důležité předměty. Wše-obecná pravidla při užívánj studené vody. W poslednjm článku: »Zvláštnj spůsob wynakládánj studené vody w gednotliwých nemocech obsaženi gsau krátčj obrazowé, neyobyčejnějšj přjčiny a spůsobj léčenj studenau wodau gednotliwých a sice patnácterych nemocj t. cholery, chrčjpkj, zimnice (hodonky), hostce (rheuma), záduchu (dychawičnosti, asthma), třesenj rukau, tráwničky (mořiwá zimnice, febris lenta), žlaté žjly, wodnatelnosti, krtic, růže, kamene ledwinného nebo měchýrowého, spály (šarlat) a chraptěnj (zasjpnutj, zachřjplost, raucedo).

W těchto nemocech dalaby se mnohá wýminka učiniti, ale k nim i giných přidati, na něšto woda též znamenitau má moc léciwau, a wšak nenj zde k tomu mjsta, genom podotknu, že w žiwotospráwném ohledu každý dobře učinj, budeli podlé rady p. Š. se řjdi, nemocný ale, máli přjležitost poraditi se s lékařem, w těžkých nemocech nikdy se nespo-leheg na gednotliwé, třeba sebe wýbornějšj knihy, nebo přjroda gest we swých ančinojch wěčně měniwá, nedá se do saustaw ani do kněh za-wjti, genom lidský duch gsa gi we swé činnosti poněkud podoben a genom lékař gegi kroky neustále stopugcej může gegi snahy tušiti a gj prostředky přiměřenými, dlahau zkušenostj poznanými na pomoc přj-spěti. Ostatně nacházj se w této knjze několik germanismů. Některé wyznamy, ač nám Čechům neobyčejné, danám že nebudau we čtenj překážeti, an se každý lehce ze smyslu dowtjpij a wyznamu někdy rá-anému přiučj. Tisk gest šwabachowý, ale gak wněšnj forma, tak i pa-pjr lepšj nežli obyčejné z Uher dostáváme.

W. S.

Kalendáře na rok 1839.

1. Pražský všeobecný domácj a hospodářský kalen-dář na obyčejný rok 1839. W Praze, tiskem a nákladem

Jana Spurného. 4. 17 archů s rytinami, štít království českého představující a se slušnou obálkou. Cena 20 kr.

2. Nový i starý vlastenský kalendář na rok Páně 1839, jenž gest rok obecný 365 dnů magjic; podle vysokosti uhlu nebeského na 48mý stupeň spořádaný, rozmanitě užitečné a kratochvilné věci, spolu s neynovějšími udalostmi v sobě obsahující. Desátý, vydavatelem i v tisku přehledaný roční běh. V Liptowském sv. Mikuláši, k dostání u *Kašpara Fejérpatakyho*. W Lewoči, pismem Jana Werthmüllera. 8. 5½ archů. Cena 12 kr.

3. Kapesní kalendář na rok obyčejný 1839. V Praze a v Hradci Králové, tiskem a nákladem *J. H. Pospíšila*. Cena: váz. v pauzdře 10 kr., v kůži se zlatou obřízkou 24 kr. i wjce.

4. Litoměřický všeobecný kalendář na obyčejný rok 1839. Pro duchovní, hospodáři (sic), kupci (sic), obchodníci (sic), kapitalisty a všecky, kteří nějaké řízení neb gednání magj. Začatý od professora *Aloysia Dawida*, dál wedený od *Adama Bittnera*, c. k. hvězdoslowce (sic) a professora hvězdoslowj. V Litoměřicích, tiskem a nákladem *Karla Wiljma Medana*. 4. 15 archů, s podobiznou papeže Řehoře XVI. Cena 18 kr.

5. Kalendář hospodářský na rok 1839, jenž gest rok obyčejný, magjic 365 dnj. Wydán od cjs. král. morawsko-slezské společnosti k zvelebení rolnictví, poznání přírody a země. W Brně, ve skladu společnosti. Tiskem (sic) *Františka Gastla*, 12. cena 10 kr.

6. Kalendář hospodářský na rok obyčejný 1839. Wydáván od vlastenské hospodářské společnosti české a t. d. W Praze, tiskem synů *Bohumila Háze*. 4.

7. Rozumný Rolník, aneb nový městský a sedlský kalendář pro Morawu a Slezko, na rok po narození Páně 1839. a t. d. Wydán od *Rudolfa Rohrera*. W Brně 1839, vytištěn a k dostání u Rudolfa Rohrera. 4. str. 48. s obrázky w tuhé obálce za 18 kr.

8. Posel z Moravy, nebo domácí městský a rolnický kalendář pro Moravu a Slezsko, na rok po narození Páně 1839. at. d. S dewjti obrázky. V Brně, vydán a vytištěn u *Františka Gastla*. V Holomauci u Jana Neugebaura.

Kalendáře, genž w lidu gsau nad ostatnj wšecky knihy rozšířenějšj — prodát se gich u nás zagisté přes 200000 — a tedy neywjce na lid zvláště obecný působj, hodny w skutku gsau, aby i zde, gaké gsau a gaké by měly býti, o nich w krátkosti se promluwilo.

Prohlédneme-li wšecky na rok 1839. wydané kalendáře, bez rozpaku kalendáři p. Spurného w Praze prwnj mjsto přirknauti musjme. To jedině bychom přáli, aby překladatel text německý neb gimnazijný, kde toho potřeby, přiměřeně porozwáděl pro swé české čtenáře, šetrný a náležitý ohled mže na posawdnj stupeň wzdělanosti našeho kalendárnjho obecnstwa. Co se zas týká botanické i jiné terminologie, radil bychom, aby wjce názwů prstonárodnjch šetřeno, latinské pak a německé, gimž obecný člověk bez toho nerozumj, aby jen tam se kladly, kde w národnjch gménách panuge kragowá neurčitost, tak že zde té wěci tak, ginde onak řkagj. Tjm způsobem mnohé dobré, z weliké části wšak nezřetlné články snadnějšj w lidu průchod nagdau.

Kalendář hospodářský, wydáwaný od vlastenské české hospodářské společnosti i tenkrátě w swé obyčejné mjte zůstává, uděluje wenkovským hospodářům mnohá užitečná poučenj. Kalendář hospodářský c. k. morawsko-slezské společnosti zůstává letos w ceně za předešlými roky. Články, gakoi: »Prosba ptáků k lidem« hodj se wjce do čjtánek pro děti, a z »Powzbuzenj k opatrnosti před ohněm« málo kdo gakého poučenj nabude.

Wlastenskému kalendáři p. Kašp. Fejérpatakyho přegeme daljšho radostného wzkwětu. Čile weselý duch w geho článcech wyznamenává tyto nad články wšech ostatnjch kalendářů. Powážjme-li, gak welice obecný náš lid, zvláště na Slowensku, obweselenj potřebuge, nemůžeme než chwáliti takowýto směr kalendáře p. Fejérpatakyho. Godině w tisku wytykati musjme diwnau strakatinu nehodjcej se k sobě pjsmen.

Kalendář p. Rohrerůw pod názwem: »Rozumný rolník« dosti gszewněit auprawný zdá se gakési naděge plné sjmě w sobě chowati, a w rukau tñj welmi usilowných mužů se nalezá. Nenj, proč bychom gich gména zde tagili, gest to mimo p. Rud. Rohrera, pro wše dobré a krásné horliwého vlastence, aučinliwý náš kragan p. Šemběra a p. Oberal, genž kalendář obrázky podporuga. W rukau těchto klechetných, usilowných mužů mohlby — zagisté giž přiměřeně k potřebám času našeho — kalendář tento wzrůsti a wzkwětnauti w spis, gaký wždy gestě rozlehlé naše vlasti bolestně pohřešugj. Mjnjme zde totiž wýborného tak zwaného

Jaremdowa vlastenského pantníka, který po více než 13 let práci gest našeho ochotného Oherala, za jehož praktický, vzdělanost rozšiřující takt a známost potřeb obecnostva zdatil a po tolik let nepřetržené vydávání kalendáře tobo samo svědčí. Malý přiměřený začátek mohlby snad již plným rokem 1840. učiněn býti, a sice na půdě a místě kalendáře p. Rohrera. Žeby takové podniknutí velmi blahodějně na obecný lid působilo, tomu každý přisvědčí, kdo ví, jak na velikém djle správný člověk život svůj kalendářem spravovati uvykl. Přáli bychom, aby p. Oheral slova naše přátelsky přigal a u sebe rozvážil, a v příznivých okolnostech svých veliké potřebě našeho milého národu pomohl, jakož již poněkud austně byl sljbil.

Kalendář od p. prof. Palkowice na t. r. vydaný, genž gakt vědomo pro správnost gazyka a výbor věcj mezi neylepší, gež máme, náležj, do rukau nám se nedostal. Totěž platj o některých giných pro Slováky w Uhřech vycházegjících.

K. A.

4. Nowé knihy české.

1. Slownjk česko-německý *Josefa Jungmanna*, doktora filosofie, prefekta na akademickém gymnasiu w Praze. Swazek 20. Wet—Wykydam. 4. str. 81—280 pátého djlu. Cena 2 zl.

2. Téhož slownjku swazek 21. Wykýchnu—Základnj. str. 281—480.

3. Ponaučné a zábavné listy pro polnj hospodáře a řemeslnjky w Čechách. Wydávané od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Prwnj ročnj 1838. Swazek 11. W Praze. Wyústěnj a k došánj u synů Boh. Ház. Wel. 8. 2 archy. Cena 6 kr.

4. Týchž listů swazek 12.

5. Týchž listů druhý ročnj 1839. Swazek prwnj.

6. Týchž listů druhého ročnjku swazek druhý.

7. Týchž listů druhého ročnjku swazek třetj.

8. Listové týkagj se wynučowánj mládeže na wenkowských školách, od *Jana Č. Formánka*, učitele na hlawnj škole w Klatowech. W Praze 1839. W knjžecj arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 12. 5½ archu. Cena 20 kr.

9. Wěnc ze zpěwů vlastenských na rok 1838. Listopad a Prosinec, obsahugj půwodnj skládánj p. p. *J. F. Kittla*, *Wáclawa Jos. Rautenkrance* a *Františka Jana Karasa* k textům p. p. *Josefa Chmelenského*, *S. K. Macháčka* a *Jana Gindr. Marka*. W knjž. arcib. knihtiskárně, nákladem a wedenjím Wáclawa Špinky.

10. Téhož Wěnce ročnjku 1839 měsjc Leden, obsahugj nápěwy p. p. *Wácl. Jos. Rosenkrance*, *Jos. Gislara* a *Petra Wenzelského* k textům p. p. *Wácl. Jos. Rosenkrance*, *Jos. K. Chmelenského* a *K. Jar. Erbena*.

11. Hystorye (sic) města Litomyšle, sepsána od *Františka Geljka*, ne skaum. (sic) magist. radnjho a měšťana Litomyšlského. V Litomyšli 1838. Tiskána u Turečkových dědiců. Nákladem spisovatelovým. 8. str. 304.

12. Octát, činohra ve 3 gednájch dle *Merciera a Vogla* od *Jana Nep. Štěpánka*. V Praze 1839. V kněžec arcibiskupské knihtiskárně, nákladem Wáclawa Špinky. 12. 2½ archů. Cena 10 kr.

13. Nocleh w Granadě. Zpěwobra we dwau děgstwjch, dle činohry *Friedricha Kínda* vzdělána od *Karla* swobodného pána z *Brauně*. K hadbě *Konradina Kreutzera* zčeštil *Jan Nep. Štěpánek*. V Praze, 1839. Takem a nákladem Wáclawa Špinky. 12. str. 56. Cena 10 kr.

14. Wýtah z německé mlwnice, aneb Nápomocnj knjška pro českau mládež, kteréž cjl gest, německé řeči lehce a pravidelně se naučiti. K obzlaštjnmu polehčenj při prwnjw vyučowánj téhož (sic) předmětu spotaďaný a w obau řečjch sepsaný od *Jana Nep. Špkory*, učitele na hlawnj škole w král. kragském městě Plzni. Třetj naskrz předělané a oprawené wydánj. V Praze a w Hradci Králově 1839, pjsmem a nákladem *Jana H. Pospjšila*. 8. str. 215. Cena newáz. 17 kr., w tubých deskách 20 kr.

15. Pomocnj kniha k Německé mlwnici pro žáky třetj a čtvrté třídy přeložená od *Josefa Kal. Tobiška*, weřegného c. k. učitele na hlawnj škole w Telci. V Praze, 1839. Wytiskěno w kněžec arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 8. 12 archů.

16. Owoce dobrého wychowánj. Tři powjdky w listech pro rodiče a dítky dle *Christofa Schmida* od *Josefa Dewjtského*. V Praze 1839, nákladem M. Neureuttra (tiskem K. Getábkowě). 12. str. 96. za 10 kr.

17. O ptjsaze. Od *Vincencia Zahradnjka*, býwalého faráře Křetického, k tisku dohotoweno od *Jana Valeriana Jirsjka*, bohomluw. doktorátu kandidata a faráře w Minicjoh. (Nákladem dědictwj Swatojanského. Čjso VII.) Prodává se w tubé wazbě za 10 kr. stf. V Praze 1839. W kněžec arcibiskupské knihtiskárně, řzenjm Wáclawa Špinky. 12. 5 archů.

18. Rannj kázanj na neděle celého roku od *Josefa Zimmermanna*, lokalisty w Stodůlkách. Prwnj oddělenj. V Praze 1839, tiskem a nákladem Tom. Táborá. 8. str. 122. cena 36 kr.

19. Pane! zůstaň s námi; neb se připozdjwá. Přelotil *Jan Marchal*, duchownj sprawce w Řjmově, Buděgowické diéciesj. Djl prwnj. (Nákladem dědictwj Swatojanského. Čjso VIII.) Prodává se w tubé obšlce za 20 kr. stf. V Praze 1839. W kněžec arcibiskupské knihtiskárně, wedenjm Wáclawa Špinky. Wel. 12. 16 archů.

20. Hlasowé duchowenstwa k slawnému dosednutj na stolec arcibiskupský u sw. Wjta w Praze Geho Kněžec Milosti neyďástogotětjho a wysoce urozeného Pana Aloysia Josefa, swobodného pána Schrenka

s Notzingu a t. d., věnování od Redakce Časopisu pro kat. duchovenstvo a Dědictví Swatojanského. V Praze 1838. V kněžce arcibiskupské knihtiskárně, wedenjm Wáclawa Špinky. 8. 2½ archů.

21. Uwod sl. b. kazatele do cirkwe ewang. Wrbicko-Sw. Mikulášské, a průwod téže cirkwe dozorce do věčnosti, od Michala Miloslawa Hodzy, dotčené cirkwe předního sl. b. kazatele. Wydané od nje poznamenaných p. p. ku prospěchu seniorálnj M. Blahem založené knihowny. W Lipt. Sw. Mikuláši, u Kašpara Fejérpatakyho. 1838. Wel. 8. str. 28. cena 10 kr.

22. Poslednj čest welebnému, dwogjetihodnému a wysoce učenému někdy muži Mataušowi Blahowi, cirkwe ew. Wrbicko-swatomikulášské ptes 39 let sl. b. kazateli a t. d. Ku prospěchu knihowny zbora učitelů ewangelických w Liptowě. W Lewoči, pjsmem Jana Werthmüllera, 1838. Wel. 8. str. 8., za 4 kr.

23. Prawidła hry dowolené, wůbec nazwané Šest a dwacet, aneb Trápulky do bulky. Od Antonjna Švihljka. V Praze 1839. V kněžce arcibiskupské knihtiskárně, u Wáclawa Špinky. 8. 1 arch.

24. Popsánj některých památnostj w královském hlawnjm městě Brně, 1839 wytištěno a k dostánj u Františka Gasila, knihkupce a obchodníka we věcech uměleckých a hudebnjch. 8. 12 str. s obrázkem.

IX.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku října 1838, až ku konci února 1839.)

S p o l e č n o s t.

W třidu činných audů wstoupili, uwólivše se k wyměteným ročnjm přispěvkům po 20 zl. st.: důstojný pan Valentín Schopper, opat cistercienského kláštera Vyšehradského; — a Geho Oswjcenost, František Arnošt hrabě Harrach.

W třidu přispjwagjjejch audů wstoupili zápisem kročnjm ustanowěným dávkám po 5 zl. st.: p. Karel Winařický, farář w Kowani; a p. Josef Güntner, aktuar aufadu paustwj Libořického.

Měnjch peněžnjch přispěvků sebrali a přislali sbjragjjej audowě: p. František Bezděka, gymnasialnj katechet w Pjsku, 19 zl. 24 kr.; — p. Adam Fialka, wikář a děkan Sušický, 13 zl. 40 kr. — p. Jan Křt. Jäger, wikář a děkan Radnický, z wikariatu Rokycanského, 9 zl. 24 kr. wše w stýbře.

Materialnjch přjispěvků poslali:

1. *Pro sbjrk u rud:* přispjwagjjej aud, p. David Knoll, kupec w Karlowých Warech, čtvero kopanin.

2. *Pro sbjrk u rostlinskau:* c. k. wlastensko - hospodářská společnost w Čechách, borowau wětwičku s šiškami na způsob hroznu srostlými.

3. *Pro žiwočisnau sbjrk u:* p. Antonjn Veit, pán na Libochu: bjlaw straku: — p. František Adam hrabě Bubna z Lütic: wzácnau kachnu; — p. Jan Čerwenka, wychowatel: gelenj zárodek.

4. *Pro knihownu:* činný aud, p. Wáclaw Pohan, farář w Spálené Potiti: od něho wydaný Kwětný wěneček školnjm djtkám ku slawnostem uwitý, w Pr. 1838; — přispjwagjjej aud, p. Wáclaw Horáček, arcibiskupský notář a farář w Ondřegowě, šestero djlem wlastenských djlem zahraničnjch kněh w 7. swazečkách; — gednatel, p. Josef hrabě z Nostic: »Das österr. Münzwesen vom Jahre 1524 bis 1838 von Dr. Siegr. Becker,« we Wjdni 1838, we 2. djjjch; — p. Karel Czörnig, aud mnoha wědeckých spolků, swě »Italienische Skizzen,« w Miláně 1838, 2 swazečky; — přispjwagjjej aud, p. J. rytjř z Rüttersberka, swůg spisek: »Biographischer Umriss Christian Christophs Grafen von Klam-Gallas,«

w Pr. 1838; — cínny aud, p. *Jakob rytř z Schönfeldu*: 47 ročníků německých — a 10 ročníků českých Pražských nowin, a sice německé zaplně od r. 1790 až po r. 1836; — p. *Gindrich Weiss*, gruntownj knihy wedaucej přt práw nevyššjho purkrabstwj Pražského: *Constitutio criminalis Theresiana*, aneb Hrdelnj práwn řád, we Wjdni 1769; s rytinami, we: Folio; — *Gedwta ku powzbuzenj průmyslu w Čechách*, 22. a 23tý swazček swých Sdlnostj pro řemesla a obchod, w Pr. 1838 (wněm. řetě); — wýborowý aud, důst. p. kanownj *Posina*: Hlasy duchowenstwa k slawnému dosednutí na stolec arcibisk. w Praze Aloysia Josefa swobod. p. Schrenka z Notzingu; a čtvero giných wiatenských spjšků; — p. *Jan Millikowski*, knihkupec we Lwowě, Stanislawowě a Tarnowě: geden wýtisk knihy: »Die Mineralquellen zu Iwonice im Kainigreiche Galicien von Theodor v. Tórosiewicz«, we Lwowě 1830; — p. *Frantisk Plauzar*, doktor bohosłowj we Wjdni, swé Adserta o disciplinis theologicis, Viennae 1838; — *Pjsecká společnost čtenářská* pokračowánj Wjdenských a všeobecných nowin; — p. *Frant. Berwid*, farář Monastoffský w Halici: 1. Chaldäische Chrestomathie von Johann Jahn, Wien 1800; 2. Chrestomathia arabica una cum glossario arabico ab Andr. Oberleitner, Vien. 1824; 3. Chrestomathia syriaca una cum glossario syriacolatino ab A. Oberleitner, Vien. 1827; 4. Elementa aramaicae seu chaldaeo-syriacae linguae a Joan. Jahn, Vien. 1820; 5. Fundamenta linguae arabicae ab A. Oberleitner, Vien. 1822; 6. Beschreibung der kgl. Residenzstädte Berlin und Potsdam von Fr. Nikolai, Berlin 1779 (2 díly); 7. Mabý o moralności, przez Gajeckiego, we Lwowie 1827; 8. Psalterz Dawida překládania Karpińskiego; w Warszawie 1829; 9. Kazania przez Korczyńskiego na zmarłego Fr. Fajgla, w Lwowie 1836; 10. List pasterski ormianskiego arcybisk. Sam. Cyr. Stefanowicza; a ginau gestě knihu německau w 15. díljch; — p. *Fr. Jáchim*, c. k. aufednj př autowně zemské we Lwowě: Publiusza Virgiliusza księgi wszystkie o Eneasza Trojanškim etc, przez Kochanowskiego, Otwinowskiego i Nagurczewskiego, Warszawa 1754; a dvě knihy německé cizozemské; — p. *Karel Arnošt Jablonka*, rentmistř w Strakonicih: Acta tiech všech wiooj které se zbíhly mezi králem Ferdynandem a některými z Stawuow králowstwj českého, w Praze 1547; — cínny aud, p. *Josef Jungmann*, prefekt akademického gymnasium w Praze; swůg Słownjk českoněmecký; swazek 19. a 20tý; — p. *Faustin Ens*, profesor a musegnj kustos na gymnasium w Opawě, swůg spis: »Das Oppolant oder Geschichte des Herzogthums Troppau«, we Wjdni 1835, 4 díly; — p. *Emil Kratzmann*, Dr. med. a chirurg., swau inauguralnj dissertacij: Die Lehre vom Samen der Pflanzen, w Pr. 1838; — důst. p. *Frant. Aloys Wasek*, c. k. dworský kaplan, biskup. konsistornj radca, wikář a děkan Kopidlanský, swá: Nowá kázanj postnj; w Praze 1839; — p. *Jan Karel Gregory*, c. k. zůstawný protokolista,

swůg spis: Der Hasenberg und seine Burgruine im Leitmeritzer und das Schloss Okoř im Rakonitzer Kreise, w Pr. 1839; — činný aud, *Calvé-aké knihkupectví*: J. G. Sommer's Taschenbuch zur Verbreitung geographischer Kenntnisse für 1839, Prag in '12'; — p. *Ignác Jaksch*, biskup, notář a archiwar konsistore Litoměřické, geho: Jahrbuch für Schullehrer für d. J. 1839, w Pr. w 8.; — wysoce urozená paní *hraběnka Ludwika Defour*: starodáwnj modlicj knížku wázanau w aksaminu se stříbrným kováňm; — p. *Leopold Fleckles*, doktor lékařswj w Karlowých Warech, swůg spis: Karlsbad, seine Gesundbrunnen und Mineralbäder, Stuttgart 1838; — neydůst. *arcibiskupská konsistor w Praze*: Časopis pro katolické duchowenstwo, 1838. 4. swazek; O přjezdu od Vlacencia Zahradnjka, w Pr. 1839; a Catalogus universi cleri dioecesis Prag. Lutomerie, Reginaehradec. et Budiejovicensis, P. 1839; — p. *Rudolf Glaser*, pjsať při o. k. uniwersitnj bibliotece w Praze, wydáný od něho časopis „Ost und West,“ w Pr. na r. 1838; — p. *Jan rytíř de Carro*, M. Dr. a lékař w Karlowých Warech, swůg Almanach Karlovarský, 9tý ročník, w Pr. 1839. (we francouzské řeči.)

5. Pro sbírku rukopisů, listin a rytin: z pozůstalosti nebožt. p. *Dobromila Kamaryta*, lokalisty w Klokotech: Práva a zřízení zemské knížetstwí Těšynského, Léta Páně 1592; — negmenowaný: gedn rabínskohébrejský rukopis, 2 djly w 1 swazku we folio; — p. *Mikuláš Urban z Urbanstadtu*, c. k. inspektor stráže nad platy běžnými, swa historie statkůw Pranyřowa, Hagensdorfu, Wilhelmie a Sobiesuk w Žateckém kragi (w něm. řeči); — p. *Josef Alex. Dunder*, kancellista a akažený kněhweďauoj we Lwowicich, swůg překlad: M. G. Ch. Přjrodopis pro dítky; — prispjwagj aud, p. *Jakub Bürgermeister*, farář w Brodci a Horce: Smilauwa swato-Wáclawskau w ptepisu od r. 1666, ztištěného; — p. *hrabě Brühl na Pförten* w Luticich, wsroaumeněj s ostatnjmi dědici nebožtjka hraběte Františka Sternberka Manderšcheidského, 1207 map z pozůstalé po něm sbírky mědnjch rytin.

6. Pro sbírku minoj: Geho Excellencj, cjs. ruský finanční ministr, hrabě Jegor *Franzowicz Kankryn*, 20 velikých medailj z broncu bitých na pamětné děje r. 1812, 1813 a 1814; mezi nimiž také na bitwu u Chlumu; — dva negmenowanj: 2 malé stříbrné památnj, pak 2 cizozemské stříbrné a 3 měděné mince; — p. *Karel Wlad. Zap*, c. k. autednjk při tabáňnj abaldě we Lwowě; 1 Gross maga. duc. Litwi. 1611; — p. *Wáclaw Cykhart*, penitenciář hlawnjho kostela na hradě Pražském: 2 Pražské groše Wladislawa II. a gedn mjeňský groš; — prispjwagj: sbjragj aud, p. *Josef Smetana*, dokt. a prof. na lyceum Plazenském, 9 českých stříbrných mincj; — p. *Lohel Hora*, gymnasiálnj professor tamže, 28 českých stříbrných penzů; — p. *Wilem Kilian*, k. k. kragské kasj kontrolor, 2 Malý groše od r. 1609 a 1611; — p. *Löppert*, c. k.

major dělostřelcovstva, 7 francouzských medailí, 2 assignaty z frane, rewo-luce a 1 tureckau kassownj notu; — p. *Wáclaw Stadler*, mistr hma-týjský v Praze, vlastenskau medaili z bronce na r. 1805; — *Geho knj-tecj milost. Aloys Josef, kníže-arcibiskup Pražský*, své inkrónisačnj me-dalie, 1 stříbrnau a 1 broncewau; — p. *Wáclaw Krolmus*, farář Zwi-kowecký, 6 stříbrných mincíček; — p. *Jan Sívoboda*, wikář Rakownický, 8 nejwíce cizozemských malých mincí měděných; — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa*, dvě polské medalie, glchž gedna malá stříbrná od r. 1832 a gedna weliká broncewá od r. 1834, ryté od *W. Oleśtinského*, pak 1 assignat »Pięć złotych w srebrze. Warsz. 1830;« — p. *Jan Morawec*, k. kragský kassjr w Pjsku, 5 stříbrných mincí, mezi nimiž gedna wětšj arciknjžetě Leopolda od r. 1632 a 1 pražský grōš Ferdinanda I. od r. 1530, pak 3 francauzské mince broncewé; — p. *Josef Kronberger*, kaplan a katechet hlawnj školy w Pjsku: 1 Wyšehradský stříbrný jetton od r. 1782 a 1 početnj grōš k. české komiory od r. 1604; — p. *Karásek*, auřednjk sklennjch hutj w Pjsku, welmi wzácny početnj penjz měděný s opisem WACZSLAW NEMES CHRVDIMSKÝ; — Pjšečtj gymnasiaľnj školáci, *Eduard Trostmann*, *Jos. Wozobule* a *Frant. Kubele*: 1 Malý grōš, 4 stříbrné kreycary, 1 Kolmarský dwau-kreycarák, a 1 měděný početnj penjz z Nadenžj, 1605; — nejdůst. p. *Josef Aloys Jüstel*, rytjř cjs. rak. řádu Leopoldowa a městanského za-slunjnho řádu král. baworské koruný, c. k. státnj a konferenčnj radča, dokt. bohoslowj a infulowaný probošt Wyšehradský: swau installačnj medaili stříbrnau; — p. *Anton Laudil*, kostelnj k u sw. Mikuláše w Praze, 3 malé stříbrné a 5 malých měděných mincí; — negmenowaný 2 brak-teaty; — p. *Karel Štasný*, správce Šténický, 39 rjmských mincí ze stříbra a 4 z bronce, 3 nové broncewé medalie, 3 nové jettony mosazné, gedna wětšj rjmskau stříbrnau minci, a 1 malický brakteat reynokoljn-ský; — p. *Jan Frid. Hora*, knjžecj Metternichůw správce gruntownjnho auřadu w Kojetjně na Morawě: Pražský grōš Wáclawa II. tam nale-zený; — p. *J. B. z Lattenberku*, c. k. zemské aučtowný official, 8 stří-brných cizozemských mincíček a gedna pražský grōš Wáclawa II.; — wyborový aud, p. *Josef hrabě Thun*, 17 w museum chybělých dwa-cetnjků od Marie Theresie, pražského řázu.

7. *Pro sbjrkú starobylostj*: negmenowaný: wegčité Norimberské ho-dinky pěkně wypracowané, w kapsičce křišťalové; — giný negmeno-waný: popelnici wykopanau při založenj fabryky u Holešowic nad Mol-dawan; — p. *W. S. Kautecký*, posluchač techniky: egyptskau mumio-wau modlu z dřewa sykomorského, nalezenau w Thebách od *Frant. Siebra*; — p. *Wáclaw Bandel*, c. k. kameralnj sekretář, 3 půwodnj peče-tidla někdegšjho kláštera Kraloworského w Beraunském kragi; — p. *Güldrich Zinnumermann*, posluchač lékařstwj, starodawnj ostruhu wyko-

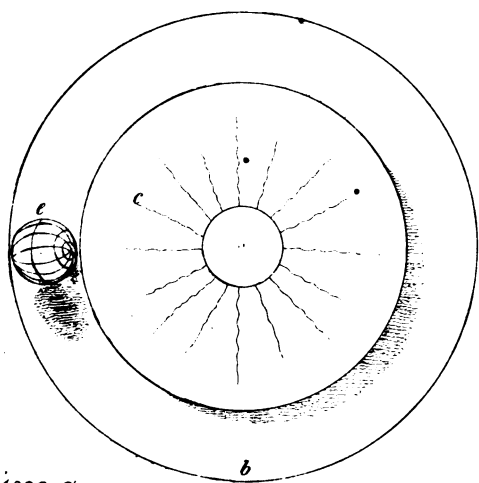
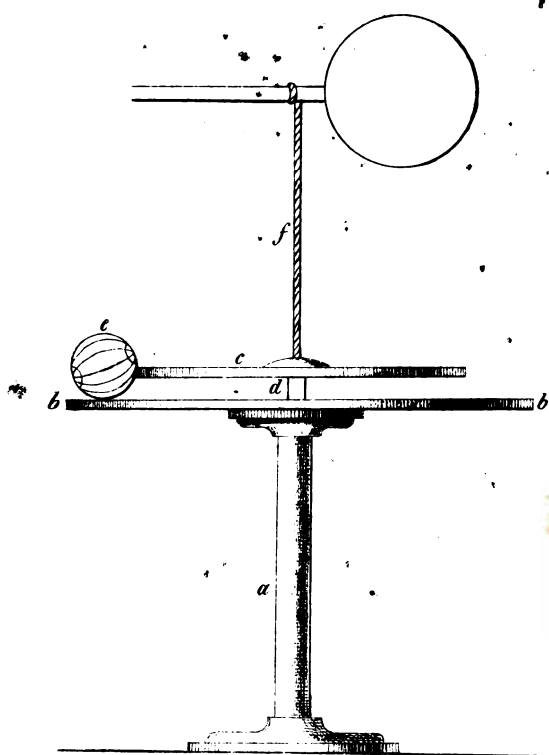
penaz při stavbě sary Ralské na místě někdy bývalého hradu rytzského.

Do pokladnice mušejny na vydávání knih českých dodali:

(Od 1 ledna až do 27. března 1839.)

Pan Wáclaw Šekera, lékárník v Hradišti 5 zl. — Pan Rudolf Mayer, posluchač práv 5 zl. — Pan J. D. Kuchynka, c. k. auředník a peně-
zoměnc 50 zl. — Pan Jan Příbík, kandidát učitelství 5 zl. — Pan Jos.
Hochmann, kaplan v Raudnici 10 zl. — Pan Mazač, adjunkt při techni-
ckém institutu 10 zl. — Pan Jos. Jermann, kaplan v Rakownjce 20 zl.
— Pan Jos. Pulzár, pěstauu v Praze 10 zl. — Pan Jan Zíkl, exposit v Be-
chlije 30 zl. — Pan Wácl. Kuňš, nowic v Těplé 10 zl. — Pan Jan
Nep. Zedrick, kupec v Nimburce 10 zl. — Pan Karel Lad. Zap, c. k.
akcesista u tabácnj Aučtowny we Lwowě 12 zl. — Ustaw řeči a litera-
tury českoslowanské na Lyceum v Prešpurku 9 zl. — Gogj Oswjc. panj
Leopoldina hraběnka Sylva - Tarouca, rozená hraběnka ze Šternberg-
Manderšaidu 20 zl. — Pan Erazjm Wocel, pěstauu knjžete Salm-Salmu
10 zl. — Pan Frant. Šimenec, kněz cirkewnj 10 zl. — Pan Jan Šafarjk,
doktor v lékařstwj 5 zl. — Pan Josef Dobicer, kaplan v Sunebergu
5 zl. — Geho Oswjcenost p. František hrabě Thun z Hohensteinu mladj
100 zl. — Pan Wáclaw Breyche, kupec v Rakownjce 10 zl.

Redaktor: Páwel Josef Šafarjk.

Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1839.

PROLOG

PROLOG

Tiskem Synůw Bohumila Háze.

I.

Cizonárodnj pjsně.

(Sbírka prvnj.)

Od Fr. L. Čelakowského.

1. Gezero Orra.

(Loparská.)

Slunce, gasno swé wypauštěg na gezero Orra!
Wylezl bych na sám wršek sosen,
Wěda, že dohlédnu na gezero Orra.

Křowj bych wymeytil, wybugnělé křowj,
Wětwe posekal bych, zelené ty wětwe,
Wěda, že uvidjm kwjtj, w němžto má milenka dlj.

Letem oblaků bych letěl,
Oblaků tjhnaucjch na gezero Orra.
Na perutěch, hawranů perutěch
Žádal bych si zaletěti k tobě.

Negsau peruti, kachnj peruti,
Negsau nohy, husj nohy weslucij,
Aby slaužily na pauti k tobě.

O, což gsi se načekala
Tolik dnj, twých krásných dnj,
Očima přjgemnými, srdcem twým přelaskawým!

Což silnějšjho nad kraucené leyčj,
Nad železná řetězy mocně pauřagij?

Tak i láska zatáčj myslj našj,
Zginačuge myšlénky — předsewzetj.

Dětská wůle — wětru wůle,
Mládenecké myšlénky — dlauhé myšlénky.

Kdybych všechněch uposlechnul,
Uchybil bych s cesty, prawé cesty.

Gednoho se uchopjm úmyslu,
Tjm na cestu neygistějšj uhodjm.

2. Gjzda k milé.

(Loparská.)

Doly, kopce, renče můg, přebjhey!
Běž tam, kde bydlj mé děwče milé;
Pastwu tam pod sněhem hognau si nagdeš.

Daleká nám cesta, giž se swečeřjwá,
Poletug, renče, gak letj má pjseň,
Zdeť mezi wlky zle nám nocowati.

Hle do powětrj orel se wznášj —
Před námi letj gak černý oblak:
O bych gá měl křjdlá,
Brzo za sebau bych tebe spatřil!

Mnoho giž diwných diwů widěl gsem,
Neyypodiwnějšj mé milé krása,
Nad blesk slunečnj w oči mi rážj.

Co poneyprw gsem, děwče, widěl tě,
Myslénky giné nenj w mé mysli,
Než gak bych opět, opět tě uzřel.

Leť ty přede mnau na renci w pauště,
Běž mezi hory, w skalách se skřýwey,
Twé stopy sněhy mně nezawěgj.

Doly, kopce, renče můg, přebjhey!
Běž tam, kde bydlj mé děwče milé;
Pastwu tam pod sněhem hognau si nagdeš.

3. Opět gjzda k milé.

(Loparská.)

Kulnasáčku, renče můg, zwjřátko dobré,
Hurtem dále pospjcheyme sobě;
Mnohé gešťe bařiny před námi,
A mně pjsně málem wšecky došly.

Bud' wjtano mi, Kaiža - gezero,
 S tebau se žebnám, Kailwa - gezeno;
 Radostj w těle srdce skáče,
 Když přes pleso Kaižu gde cesta naše.

Hurtem dále, mé zwjžátko dobré,
 Pospjcheyme sobě!
 Brzo dogedeme cjele,
 Brzo odpočmeš po swém djle.

Tam uwidjm, tam oběgmu děwče mé!
 Renče, zbystrí oko swé,
 Newidjš-li podlé wod gi spěchati,
 Nebo w nich se kaupati?

4. *Gdaucj na gahody.* ¹⁾

(Kornická.)

Kam cesta gde twá, moge djwčino hezká, on dj,
 Bjlé gsau twé ljece, bělawé twé wlásky.

Gdu gahody sbjrat, pane můg, ona dj,
 Po gahůdkách djwkám čerwenagj twáře.

Dowol s tebau gji, moge djwčino hezká, on dj,
 Bjlé gsau twé ljece, bělawé twé wlásky.

Gak wám se ljbj, pane můg, ona dj,
 Po gahůdkách djwkám čerwenagj twáře.

Na trawnjk si sedneme, djwčino hezká, on dj,
 Bjlé gsau twé ljece, bělawé twé wlásky.

Sedte si, gá postogjm, pane můg, ona dj,
 Po gahůdkách djwkám čerwenagj twáře.

1) Gazyk kornický, nynj skoro docela angličtinau wytištěný, pano-
 wal na gižnjm konci britanské říše, w hrabatwj kornwalliském. Pjesch ta-
 to ještě w 17. stoletj tam se zpjwala, z njž dvě prwnj sloky w půwod-
 njm gazyku zde klademe:

Pelea era why moaz, mox fettow, teag,
 Gen agaz bedgeth gwin, ha agaz blew mellyn.

Mi a moaz than ventow, sarra wheag,
 Rag delkiow sevi gwra muzi teag.

Ljbatl tam se budem, mogle djwěmo heaká, on dj,
Bjlé gsan twé lje, bělawé twé własky.

Ne na hubičky, na gahodičky gdu, pane můg, ona dj,
Po gahůdkách djwkám čerwenagj twáře.

5. *Ukoljbowka nešťastné matky.*

(*Skotská.*)

Hageg, spi ljbě, paupě mé,

Twůg pláč se týká duše mé:

S twým žel můg tichne uspenjm,

A twým budj se kwjlenjm;

Hageg, mé djtě, má radostj,

Otec twůg zděl mi hoře dosti.

Hageg, spi ljbě, paupě mé,

Twůg pláč se týká duše mé.

Když snažil se o lásku mau,

A gal mne řečj cukrowau,

Ta šalba geho, luzný klam

Tehdáž nebyl mi geště znám:

Ach, nynj spatřugi, že sobě

Za nic newážj nás, mé robě!

Hageg, spi ljbě, paupě mé,

Twůg pláč se týká duše mé!

Až pospjš geště chwjlěičku,

K usmánj stul tu hubičku —

Chraň būh, by otcowých dle cest

W twém smánj kdy se kryla lest!

Dost wnukagjt mně bázně tegné

Twé s geho ljeem tahy stegně.

Hageg, spi ljbě, paupě mé,

Twůg pláč se týká duše mé!

Co mám počti? týž i týž

Lne srdce k němu bljž a bljž!

Nuž, buď kde buď, a hoň kde hoň,

Wždy má se mysl k tobě kloň,

At zlý nálos néb dobrý padne,
Má k tobě láska neochladne.
Hageg, spi ljbě, paupě mé,
Twûg pláč se týká duše mé!

O nikdy, nikdy, milku můg,
Swé srdce k žalbě neskloňug.
Za wěrnost dey se w odměnu,
Nemysli mrzkau na změnu;
Kdo sličný twor a dobrý snijž,
Zlá kletba swědomj mu ztjž.
Hageg, spi ljbě, paupě mé,
Twûg pláč se týká duše mé!

Co otec twûg nás ostawil,
Tys gediná mi radost zbyl.
S tebau celý swět oželjm,
S tebau, mé djetě, rozděljm.
Swé útěchy i přjkořenstwj.
Nemnjc na mužské ukrutenstwj.
Hageg, spi ljbě, paupě mé,
Twûg pláč se týká duše mé!

S bohem, neywětšj klamce ty,
Genž celował kdy ženské rty!
Buď přjklad ze mne, djwky, wám,
Newěрте mužským ljchotám;
U wjře gedwa-li se wzdate,
S dny šťastnými se neshledáte.
Hageg, spi ljbě, paupě mé,
Twûg pláč se týká duše mé!

6. *Růže sem!*

(Anglická.)

Růže sem! chci wěnce wjtj,
Něžné lásky dar!
W perlách rosy nech se swjtj
Něžné lásky dar!

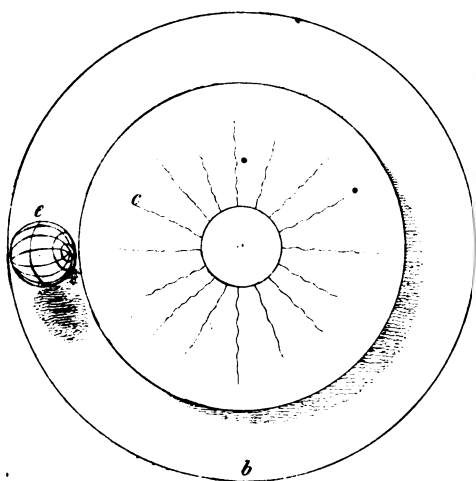
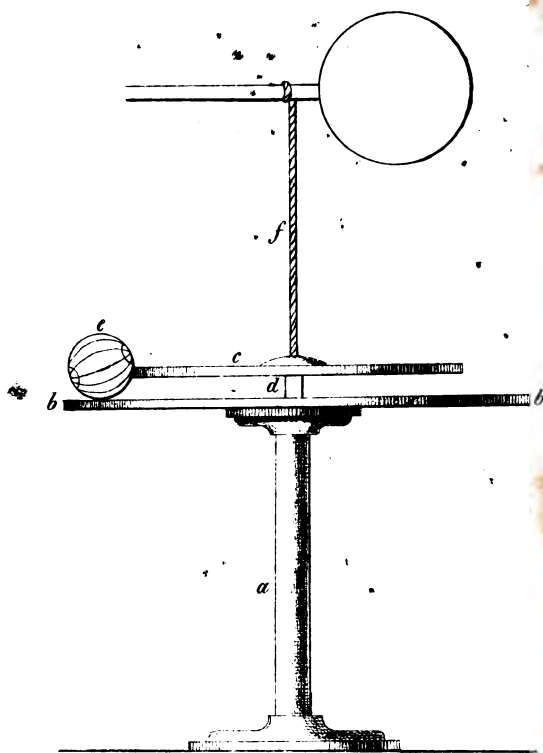
patna při stavbě šary Ralské na místě někdy bývalého hradu rytířského.

Do pokladnice muzejní na vydávání knih českých dodali:

(Od 1 ledna až do 27. března 1839.)

Pan Wáclav Šekera, lékárník v Hradišti 5 zl. — Pan Rudolf Mayer, posluchač práv 5 zl. — Pan J. D. Kuchynka, c. k. auředník a peně-
zoměnc 50 zl. — Pan Jan Příbík, kandidát učitelství 5 zl. — Pan Jos.
Hochmann, kaplan v Raudnici 10 zl. — Pan Mazač, adjunkt při techni-
ckém institutu 10 zl. — Pan Jos. Jermann, kaplan v Rakownici 20 zl.
— Pan Jos. Pulzár, pěstoun v Praze 10 zl. — Pan Jan Zikl, exposit v Be-
chljne 30 zl. — Pan Wácl. Kuňes, nowic v Teplé 10 zl. — Pan Jan
Nep. Zedrick, kupec v Nimburce 10 zl. — Pan Karel Lad. Zap, c. k.
akcesista u tabáční Aučtowny ve Lwowě 12 zl. — Ustaw řeči a litera-
tury českoslowanské na Lyceum v Prešpurku 9 zl. — Gogj Oswjc. panj
Leopoldina hraběnka Sylva - Turouca, rozená hraběnka ze Šternberg-
Manderseidu 20 zl. — Pan Erazjm Wocel, pěstoun knížete Salm-Salmu
10 zl. — Pan Frant. Simeneo, kněz cirkewnj 10 zl. — Pan Jan Šafarjk,
doktor v lékařstwj 5 zl. — Pan Josef Dobicer, kaplan v Sunebergu
5 zl. — Geho Oswjecnost p. František hrabě Thun z Hohensteinu mladší
100 zl. — Pan Wáclav Breyche, kupec v Rakownici 10 zl.

Redaktor: *Páwel Josef Šafarjk.*

Čas. čes. Mus. 1839. Sv. I.

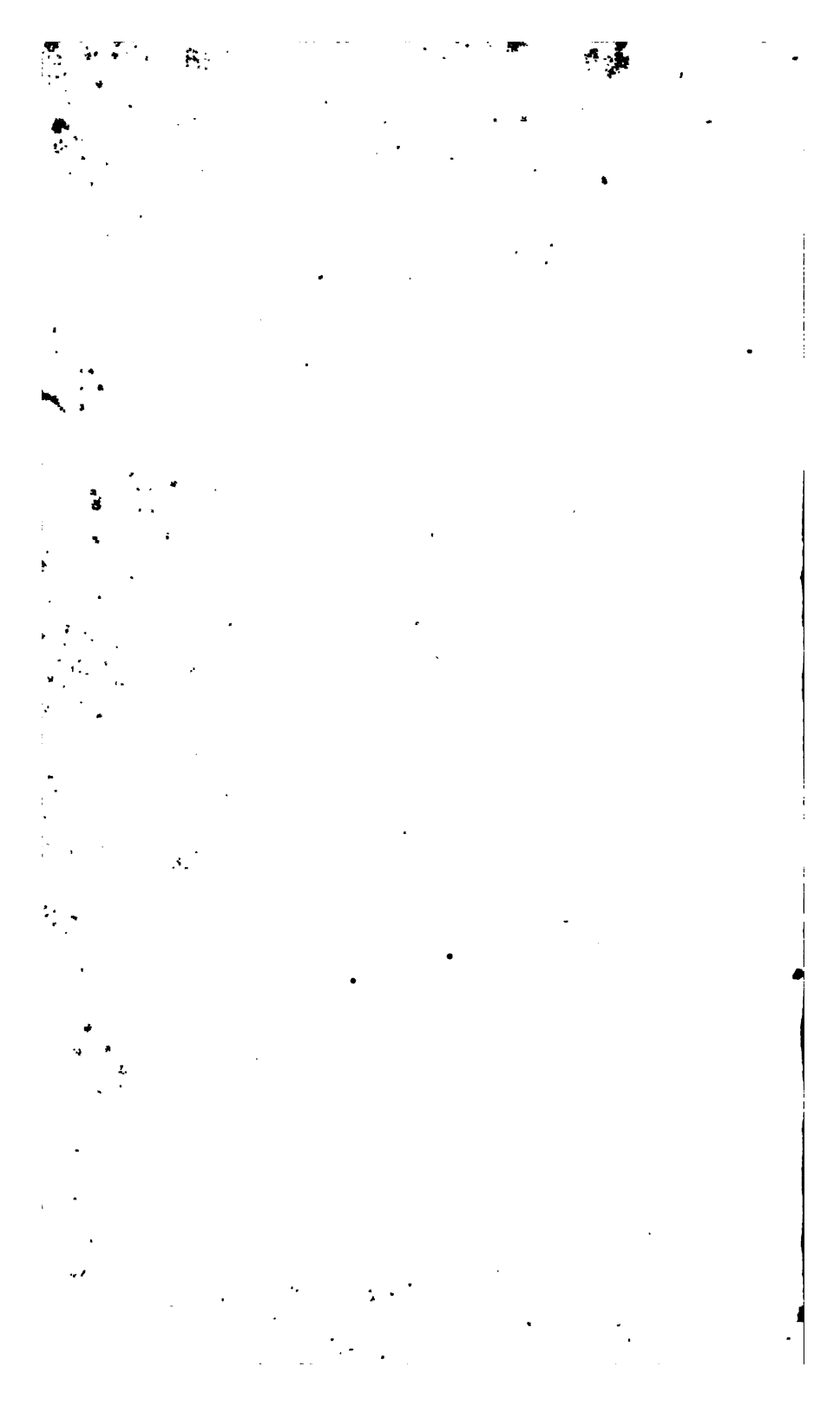
Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1839.

Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1839.

II.

P ř i b j k z U g e z d a.

Staročeská pověst.

Od Fr. Šohaga.

I.

Uherskými rowinami

Do boje wogsko se řjtj;
České wogsko to! zbraň na něm

W slunečné záři se swjtj;
Cwále a prášj to podlé Dunage,
Wjtr českými koraahwemi wlage.

A s wrannjka odbůgného
Na pluky wůdce pozjrá,
A ohniwé z přjlby zraky
Na wrahy zlobně upjrá;
W zlatě bohatě krunýř mu se skwěge,
Plamenný chochol na přjlbici wěge.

Z Ugezda to Přibjk chrabrý,
Sláwa i obrana vlasti,
Genž se w náruč geho statnau
W mnohé uchýlila strasti!
W pláči a želu choť, djtky zanechal,
Pro vlast a wjru potýkat se spěchal.

Kyne Přibjk, kyne mečem,
Ai, gak to žene se spěšně
Na Osmany, genž gsau wjru
Křestanůw znectili směšně!
W lady a sady Přibjk pluk uwádj,
Dále a dále po Dunagi pádj.

Slyš, gake od strany oné
 Wjtr to křiky zawjwá!
 Osmanůw giž konský ocas
 Hnusně we výšce se kýwá;
 Podkowu břinkati slyšet zpozdáš,
 Dupotem prachowá chumúra se wálj.
 A gako když bouřné blesky
 W hromowém třesku se křjžj,
 Tak se nepřátelská wogška
 W různé tu chumelě wjřj; —
 Giž obapolně tisjcerau smrtj
 Meči, kopjmi a dřewci se drj.
 Ai před mečem Příbjkowým
 Smrt gak na Turky zaljta,
 Ocelowau hubjc pěstj
 Wše, co se zpaurně namjta! —
 Rána tu různá Příbjka zkrwácj,
 Rána mu opět — rek s oře se kácj!
 Geště wůkol wálka bouřj,
 Čech si udatně počjna;
 Příbjk mezi mrtwolami
 Zlobiwě zubý zatjna! —
 W tom ruka Osmana krutně geg chopj,
 Radostné ryky nad raněným tropj.
 »Ha! — dj baša — ty gsi ten pes,
 Genž mezi námi tak řadil?
 Přec tě — djky Prorokowi! —
 Můg meč přestaštně dopádilt
 Takowá, wěř mi, pse! nebyla rána
 Dychtiwé dýce mé, co žigi přana.«
 Giž giž k'strašné mjřj ráně
 »Co chci — wykřikne — počjti?
 Za každého smrtj krutau
 Turka musjě ty umjřiti!«

W pautu sepnau ho, a we radowanj
Luza ta s Příbjkem k standum uhánj.

II.

W rozkošném gara návratu
Wše radost progewuge,
Gen wúkol hradu Březnice
Krag smutný hořekuge.
Což gindy zpěwy hlasnými
Kragina zněla tichá; —
Teď rolnjk k nebi pohledna
Slzj — a bolně vzdychã.
A přes ty stráně truchliwé
Gen wětrůw úpj wěnj;
A w šumném šeptu vzdychá hág,
Že Příbjka tu nenj!
A onen staroslawný hrad,
Gak teskliwě se djwá!
Ten teprw bolest trýzniwau
A žalost w sobě skrývá.
W něm bohabogná kwijl choť,
W něm Ludmila se saužj,
A s nj dvě duše newinné
Po otci dobrém tanžj.
I hledj často k východu,
Tam k swému potěšenj,
A bolné wzdechy zasjlá
Po tichém wětrů wěnj.
»O wrat se, choti milený,
Z záwistné wrat se dálky!
Pospěš, a u nás zápomeh
Nesnáze kruté wálky.«
»Zde Ludmila dlj, twoge choť,
Zde pro tě hořekuge,
Zde autlých djtek dvě ti wstřjc
Ručinky natahuce.«

»Ty w chřestu meďůw neslyšš
Ludmily bédowánj;
Tě wjc bog těšj krawawý,
Než djtek usmjwánj!«

»Ta udatnost, pro nižto gsem
Co panna k tobě wřela,
Nemněla gsem, že následkůw
Takých by pro choť měla.«

A ljbá djtky milostné
W gich twáře usmjwawé,
A hōřšj se na weselost,
Na plesy gegich hrawé.

Gak krutě, djtky newědj,
Gj srdce rozdjragj,
Když se o brzém návratu
Drahého otce ptagj.

Ach, ona hledj k wýchodu
A hledjc chotě čeká;
A černá gakás předtucha
Gi strachuge a leká.

Tu widj ho, an smrtjčj
Geg rána s oře kácj,
A šjge, od nj zljbaná,
Gak siná, gak krwácj.

Tam w chrapotu gak tesklivém
Se nebesům poraučj,
A w poslednjm giž dechnutj
S dětmi a s nj se laučj.

Tu zas, gak Turci s plesánjm
Příbjka wztekle galí,
A ruce geho rekoowské
W okowy upautali.

Tam zas obraznost tékavá
 Gj žalář w oči stawj,
 W němž se šjry a žabami
 Se Příbjk gegj bawj.

A klné boge krwawé,
 Na wálku hořekuge,
 Genž wše, co Bůh, čo příroda
 Spogila, rozlučuge.

Ba zas, že nenj ženštinám
 Powolno táhnaut w boge,
 Tam žeby rámě chránilo
 Drahé poklady swoge. —

I hledj stále k. východu
 Tam k swému potěšenj,
 Tam wrělé wzdechy zasjla
 Po tichém wětrů wěnj.

Tu, an tak s taubau pozjrá
 W ty smutné, dálne stráně,
 Hle, gezdec prachem pokrytý
 Klopota k hradnj bráně;

Giž chodbau k Panj pospjchá,
 Giž před nj kroky stawj,
 Stjrá si horký s čela pot,
 Se klaně takto prawj:

»Neyprw wzkazuge manžel wáš
 Po dlauhém prodléwánj,
 Má Panj! poljbenj wán,
 Swým djtkám požehnánj.«

»Co lew si strašně Příbjk náš
 We wálce gest počjnal,
 Slowem i činem Čechůw swých
 K chrabrosti napomjnal.«

»Tu saudem vyšším pro něho!
 Nešťastná doba luge —
 Náš vůdce raněn — gat — a tady
 W tureckých pautech myga.«
 »Wšak chce-li, gak gest těžký sám,
 Tam tolik zlata dáti,
 Dle kruté vůle bašete,
 Má milost mu se státi.«
 »Gestliže tedy, ó Panji!
 Tam tolik zlata dáte,
 Gste geho zas, a on gest váš;
 Zas choť, otce máte.«

III.

Za černau mřijž upautaný
 Příbjk w žaláři sedj,
 A bolem krutým rozerwaný
 Na cizj krage hledj;
 A s věže zlobně w prawo zjrá,
 A kaulj okem zwědawým,
 A w lewo zrak upjrá.
 A když za dlouhý čas tak pilně
 Po všech se stranách djwá,
 Tu ho to bodá, a bodá silně —
 On zrak rukau si skřívá,
 A klesna zpět slzj a vzdychá:
 »To nenj wjdna Bfeznice —;
 To nenj vlast má tichá!«
 Tuf wzdechy genu hrobowými
 Neznámý wjtr wěge,
 A zpěwy gest mu pobřebnými,
 Co ptactwo tady pège:
 Tu potok gekem smutným pluge,
 Tu hág mu w tagném úpěnj
 Si večer hořekuge.

Ginák to w milé geho vlasti;
 Tam wše se naň usmjwá,
 Tam w známé mu wětýrek slasti
 Ochlazenj zawjwá;
 Tam známé wše se k němu wine,
 Tam hág mu, tamo pahorek,
 I kámen známý kyne.

Ten krag we rmutném bědowánj
 Choť bohabognau kryge;
 Tam w obapolném usmjwánj
 Dvě krásných djtek žige:
 A tam w té kragině tak blahé
 Poswátná země ukrywá
 I otcůw kosti drahé.

Zde černé stěny gako w hrobě
 Gen slyšj geho wzdechy,
 A, w půlnočnj slzjce době
 Naň patřj bez potěchy,
 A opětugj w chladném wánj
 Řetězu geho těžkého
 Strašliwé lomcowánj.

»O blaze — vzdychá — má Ludmilo!
 Že nezřjś chotě swého;
 Toť bolestně by poranilo
 Hlubokost srdce twého:
 Ta krutá nepřjtele přjseň
 Ukrutněgšj by pro tebe
 Než pro mne byla tjseň!«

»O kdož tě slowy důwěrnými
 W twém těšj nařjkánj?
 Kdo tě před sausedy zisťnými
 Mohútnau rukau chránj?
 Twým který angel djtkám čilým
 Nynj w nepřjtomnosti mé
 Gest otcem starostliwým?«

„Giž giž se wrah můg wztekla směge,

Giž čas se kwapně bljžj;

A pakli nikdo nepřispěge

S určenau zlata tjžj,

Tuť ruka nepřjtele děsná

Prožene dýkau smrtjčj

Mi prsa, tauhau těsná.«

„Pak vzdáleno od vlasti swaté

Mé tělo by tu hnilo,

A žádné oko, želem gatě,

By hrob můg neskropilo,

A kragina neznámá, giná,

Což přetěžce by tlačila

Z daleké vlasti syna!«

„Snad geště spatřit bude dáno

Mi krag ten mjroblahý!

Snad uchu bude slyšet přáno

Materský gazyk drahý! —

Tam stránka má gest neyswětěgšj,

Tam vlast moge — tam Ludmila —

Tam djtky neymilegšj!«

IV.

Na smutném hradě Březnickém

Ludmila hořem wadne;

Giž oko wyschlo — stráweny

Gsau twáře gegj wnadné.

Tak wraucně chotě milowat,

Gak milostná Ludmila,

A dušj být tak citelnau,

Gak ona srdcem byla —

A z paut nemoci tureckých

Wyprostit nigak toho,

Gegž wřele miluge — toť gest

Pro duši něžnau mnoho!

Že přátel žádný necitných

Gi zlatem nezastoupj;

A bytby všecko prodala,

Přec chotě newykaupj!

Tu teprw pláče Ludmila,

A kwjlj, hořekuge,

Když slunce w rapnjm úsměchu

Báň hradnj pozlacuge;

A běduge a nářká,

Až w čerwáncjch den zagde,

A we slzách na loži gi

Gitřenka různá nagde.

I patřj slžjc k východu,

K manželj milenému,

A prosby zbožné zasílá

Ke stanj nadhvězdnému;

Tam k Otci w oněch končinách

Umdléně ruce spjná;

Giž myslj, nebe w trápenj

Že na ni zapomjná!

Tu gadná, an se k půlnoci

Giž doba pžadnj chylj,

A kogně spánj rolnjka

Unaweněho sjlj;

I k Ludmile se blážej

Na lůže spánek wine;

Giž we snách, plných útěchy

Ta zbožná duše plyne!

I widj, an oť postawa

W angelském usměwánj,

Se zatj skwěgjc nebeskau,

Co cherub k nj se sklánj!

Od ramen hvězdogasný šat
Se w kráse dolů wine,
Po šjgi bjlé wěněných
Kadeřj zlato plyne;

Swatá se w lji weleba,
Dobrota w oku skwěge;
Zaplesat musj angelé,
Když tato twář se směge.

Ze růžowého oblaku,
Genž u nohau se wine,
Gme k Ludmile se mluwiti,
An laskawé gj kyne:

»Wzdey djkj, dcero šlechtná!
Wzdey nebi laskawému;
Gest pomoc tobě, dětem twým,
I choti zagatému.«

»W twé oblíbené zahradě
Nad ostatnj wše kwjtj
Se gedno kwjtko w sedmeru
Přesličných barew třpytj;«

»A pod tjm kwjtkem duhowým
Ti pomoc gest schowána;
Tam choti nagdeš swobodu,
Smutnému hradu pána.«

To řkauc angelská postawa
Prawěj k nebi kyne,
A při chwěnj tu poswátném
We různý oblak splyne.

I probudj se Ludmila,
A wolně oddychuge,
An utěšený onen sen
Gi geště obletuge;

Než newážj se wěřiti,
 Žeby to prawda bylo —
 Žeby se nebe zázrakem
 K nj hřjšné naklonilo !

A opět wzdychá Ludmila,
 A pláče zas a kwjľj,
 Až slunce modré za hory
 A za lesy se schýľj;

A když giž hořem zemdlená
 Ke spánj oči swjrá,
 Táž nebešťanka k gegjmu
 Se lůzku zas přibjrá !

Milostný úsměch pobráwá
 Gj tahy laskawými;
 I kyne bledé Ludmile
 Řkauc slowy lahodnými :

„Tam pod tjm kwjtkem duhowým
 Gest pomoc ti schowána:
 Tam choti nagdeš swobodu,
 Sirému bradu pána.“

To prawjc giž se tratj zas
 W perutj swatém chwěnj,
 A odchod gegj prowázj
 Angelské libopěnj.

I probudj se Ludmila,
 A s čela pot si stjrá
 A ke zahradě z komnaty
 Taužebným okem zjrá.

Než newážj se wěřiti,
 Žeby to prawda bylo,
 Žeby se nebe zázrakem
 K nj hřjšné naklonilo !

I wece w těsném srdci swém:

»Gakby to možná bylo?

Co žádá sobě srdce mé,

O tom se mi gen snilo!»

A když po noci druhé zas

Noc nastala již třetj,

Nastogte! nebešťanka ta

K Ludmile opět sletj;

I nehledj již laskawě

W angelském usmjwánj;

U wážném, přjsném pohledu

Se k lůžku zdlauha sklánj;

I dj: »Prawjm ti po třetj,

Ti pomoc gest schowána;

Pod kwjtkem poklad nalezneš —

Wykaupjš chotě, pána!»

A hlawu krásnau oblétneu

Gj paprskowé zlatj,

An s prstem přjsně hrozjcm

Se nebešťanka tratj.

A Ludmile se s čela pot

U swaté hrůze lege;

Tjm widěnjm gsauc zděšena,

Po všech se audech chwěge.

Těn třikrát stegný, swatý sen

Giž newěřit gj nedá;

Koj se sladkau naděgj,

Že nalezne, co hledá.

A s pewnau patřj důwěrau

Tam k nadhwězdnému stanu,

A wraucj prosby zasjlá

K mocnému nebes Pánu.

Sotwa se rána dočkala
 Giž do zahrady spěge,
 Aible, tu w barew sedmeru
 Se kwjtko wstrjic gj skwěge!

W newinném djtě obdiwu
 Se k tomu kwjtku shýbá,
 A matka kleknauc w zbožnosti
 Zázračný kwjtek ljhá.

I gme se sama kopati,
 Pod kwjtkem kope stále;
 A hlubšj wždycky djra gest,
 A širšj dál a dále.

Až, hle, hle! tu se obgewj
 W poslednjm odkopnutj
 Tři swály zlata ryzjho —
 Zlata až k oslepnutj!

Což widauc zbožná Ludmila
 Se diwj, a se leká —
 A ruce spjną k modlenj,
 A slzjc na zem kleká!

V.

Kdož to spjš, než geště rannj záře.
 Na východě nebe zlacuge,
 W suchoparné půdě pracuge,
 Až mu wpadlé pot zaljwá twáře?

Přibjk, český rek to, genž u rádla
 Pod ranami Turka krwácj!
 Takowá tu práce trmácj
 Prawici, genž statně mečem włádl!

On to gest! toť české gehu ljce,
 Zmužilost zmjrněná dobrotau;
 Pod takowau těla trapotau
 Diw, že hořj žiwota mu swjce!

Slunce dráhu dennj dokonává,
 Giž se w různém laučj úsměchu,
 A s njm poslednj giž we spěchu
 Příbjkowi lhůta doprechává.

Zlato k wykaupenj negde z vlasti,
 Ach, po dlauhém negde tauženj!
 Doba kwapj; zjtra w sauženj
 Smrt naň čeká po tak dlauhé strasti!

Laučj s pohledem se slunce gasným,
 Smutně patřj w geho zarděnj;
 Brzo po ukrutném trápenj
 Rozlaučjť i s žiwotem se časným.

Naposled giž w krage vlasti blahé
 Okem uslzeným wzhleduge;
 Poslednj ty slzy wěnuge
 Wlasti, bratřjm, dětem, choti drahé!

Bolné wzdychánj se z prsau dere,
 An má srdce tluče w klotu —
 Tu tré gezdcůw w rychlém dupotu,
 S nimi lidstwa zástup sem se bere!

Což se třese Příbjk, což se leká!
 Mněť, že gdau giž pro něg katowé,
 By ho wlekli k smrti hladowé —
 Co se djti bude, s hrůzau čeká!

Wšak než krátká času doba mine,
 Giž sem daw ten s gezdci přiletj,
 Ai, nastogte! w reka obgetj
 Ludmila, choť geho, w slzách plyne!

Kdož wyslowj, co gsau srdce zbožná
 Při shledánj tomto cjtila?
 »Ach, můg Příbjk!« — »Ach, má Ludmila!«
 Wjc gim nenj promluwiti možná.

Přiwezená z vlasti zlata tžje
 Zištným odważjna Osmanům;
 Přibyk nawrácen swým kraganům,
 Choti, djetkám, k nimž ho srdce wjže.

* * *

Tak wykaupen Přibyk ze zagetj
 S Ludmilau se do Čech nawracj —
 Giž giž ku Březnici pochwacj —
 Giž obgmá, celuge swých dětj!

Ze zlata pak, které geště zbylo,
 Skwostný byl chrám Božj wystawěn,
 Aby Hospodin w něm býwal ctěn,
 Gemuž zpomoci se zaljbilo.

Pauta, gimiž byla přikowána
 Ruka k noze w reka zagetj,
 Pozlacena k wěčné paměti
 Na Březnickém hradě gsau schowána.

A kde Bohem našla poklad zlatý
 Ludmila pomoci zbawená,
 W oboře to mjsto znamená
 Na památku postawen kříž swatý.

III.

O obgewenj Ameriky w desátém stoletj.

Od K. Ch. Rafna.

(Wyňato ze zápisků královské společnosti Danské zpytatelůw
starožitnostj sewernjch, r. 1836—1838.)

Dle žurn. min. nar. prosv. SP. 1838. m. Srp. přeložil
Jos. Wěnc. Podlipský.

Děgepis Ameriky za časů předkolumbowých obrátil na sebe w tu dobu zvláštnj pozornost učeného swěta. Sebrané z rozličných pramenůw památky wyléwagj neočekávané swětlo na čas, genž mnjn byl nawždy pokrytým hustau tmau; některé různé známky a — můžeme směle twrditi — newywratné důkazy wzbudily i naši na ten předmět pozornost, a konečně my ustanowili sledowati tento předmět temné dáwnowěkosti s auplnau důwěrau w dostatečné k tomu prostředky.

Obgewenj Ameriky w 10. stoletj nazwati lze gednau z neyznamenitěgšjch událostj všemjrného děgepisu, a potomstwo nemůže odepřiti Skandinawcům té cti, gjž sobě zjskali tjnto odkrytj. My daufáme zřegmě wyložiti w následugjcjm pořádku wšecky důwody, na nichžto osnowáno naše mjněnj. Ostatně ale to, co nynj předkládáme obecnstwu, gest gen zběžný pohled na dřewnj děgepis Ameriky, i na gegj země-, wodo- a přírodopis, dle zpráv obsažených w djle námi wydaném pod názwem: *Antiquitates Americanae*.

Grønland byl druhdy obýwán znamenitým počtem Ewropegských osadnjků. Bylt on též zvláštnj osadau biskupskau. Wšak my zde mjnjme zastawiti se toliko u obsahu četných swědectwj, potahugjcjch se na naši wěc. Připomeneme² genom, že obgewenj Islandu, genž se stalo

okolo polowice 9. stoletj, zaugetj téhož ostrowa Ingolfsem r. 874, a zalidněnj geho w běhu gednoho stoletj bohatými a mocnými wystěhowanci sewernjmi předcházelo vynalezenj Ameriky. Plawci probrazdiwše po wšech stranách moře obkličugjej Island, neobmeškali odkryti Grenlandu. Gestliže obrátjme swůg zrak na dáwný děgepis Islandu, na osazenj téhož ostrowu a na děge, genž se byly tam udály; tu obgewenj Ameriky nám se ukáže snadným následkem odważliwých dobrodružstw, přináležejcch tehdejšímu času.

II.

Krátké obezřenj cest dřewnjch Skandinawcůw do sewernj Ameriky.

1.

Cesta Biarna Heriulfsona w r. 986.

Na gaře r. 986 *Erik Ryžj*, wyhnán gsa z Islandu, odplawil se do Grenlandu a usadil se w Brautolidě, což gest w Eriksfordu. Mnozj sprowázeli geg na té cestě, mezi nimiž Heriulf, syn Bardůw, přjbuwný Ingolfa, prwnjho osadnjka w Islandu. Heriulf usadil se w Heriulfsnesu, w jižnj části Grenlandu. Syn gaho Biarne, an byl zagal w ten čas do Norweğ, nawrátě se do Islandu a zwěda, že otec odebral se odtud, ustanowil po swém obyčegi s njm přazimowati. Ani on, aniž geho společníci plawli kdy po moři grenlandském, a wšak uzavřeli pustiti se na moře při mze a sewernjm wětru, a po mnohodebnj plawbě dostali se, sami newědujce kam. Konečně an nebe se wygasnilo, spatřili zemi pokrytau stromowjm, bez hor, wšak přerýwanau několiķa pahorkami. Než ona nesrovnáwala se s popisem, gaký gim učiněn o Grenlandech. Ostawiwše tehdy tuto zemi, prodlaužili plawbu geště dwa dni. Tu uwiděli druhou zem, plochau a pokrytau lesem. Odtud plawli dále w šjřem moři při gihozápadnjm wětru geště tři dny, a obgewili třetj zem wywýšenau, hornatau, ledem pokrytau. Obgewše břehy gegj spatřili, že gest to ostrow;

leč newyšli na břeh; protože Biarnu tato kragina nezdála se býti zagjmawau. Pročež pustili se na moře w tom samém směru, a po čtyrdennjm plawenj se při bauřném, však přjzniwém wětru přistali k Heriulfsnesu w Ğrenlandu.

2.

Obgewenj Leifa Eriksona a prwnj osazenj Winlandu.

W několika letech po té cestě, snad r. 994, Biarnie nawštjwiw *Erika*, gednoho z Norweských wládců (jarl), wyprawowal mu o swé pauti a neznámých zemjch, gjm odkrytých. Erik pokáral geg za to, že nešetřil gich s wětšj pozornostj. Po nawrácenj se gehu do Ğrenlandu upewnřl se w něm aumysl, předschwzjtj cestu k obgewenj nowých zemj. *Leif* syn *Erika* Ryžjho zakaupiw koráb od Biarna, pustil se na něm do moře s 35 muži, w gichžto počtu nacházel se geden Němec, gmenem Tyrker, genž žil dlahų čas u gehu otce, i byl oddán Leifu od samého dětinstwj. Paut swau nastaupili r. 1000, a přede wšjm přišli do kraginy, gjž byl widěl Biarne dle wyroku ostatnjch. Wywřše kotwici, spustili lodku a wyšli na břeh, na němžto wůbec nebylo widěti tráwy a genom u wnitř země bělaly se ledowé hory, a od břehu k oněm prostjrala se rowina posetá skalami (hella). Tato země zdála se gjm zbawena každého půwabu i nazwali gi *zemj skalnatau* (Hel-land). Opět sedše na koráb, dali se na vysoké moře, i přigeli k giné zemi, kterážto měla ploskau powrchnost (slětt), gsuci pokryta lesem; widěli gegj *přjkré břehy* (ðsaebrett) i *mělciny z bjlého pjsku* (sandar hvitir), i nazwali gi *lesnatau zemj* (Markland). Odtud opět wydawše se w šjře moře plauli při sewero-wýchodnjm wětru za dwa dny, obgewiwše s wýchodnj strany geště kraginu. To byl ostrow. Wplauli do úžiny mezi tjm ostrowem a půlostrowem, wztahugjcjm se w moře k východu a seweru, i zaměřili swau dráhu na západ. Tam wyskytalo se mnoho mělcin w čas odlivu. Wystaupiwše na břeh přišli k mjestu, kde řeka wytékagjcj z gežera wpadala do moře:

přewedliť swůg koráb do nj, a potom do gezera, kdež kotew zarazili. Zde wystawěli z prken několik baud, ano i uzawřewše ztráwiti tu zimu wybudowali si prostranné byty, pozděgi nazwané *Leifowými* (Leifsbudir). Dohotowiw stawenj Leif rozdělil swých společnjků na dvě částky, genžto powinni byli střjdawě buď se zdržowati w bytech, buď vycházeti w okolj. Onť gim přikázal newzďalowati se dále, než coby se každý wečer nawrátiti mohli, i nespauštěti se druh druha. Se swým djlem i sám vycházel na akaumánj w okolj. Gednoho dne přihodilo se, že Němec Tyrker se pohřšil. Leif wzal sebau 12 mužů, i wyprawili se geg hledati; wšak sotwa že wyšli, spatřili, an gim přicházj wstřjc. Na otázku Leifowu, za gakauže přjčinau wzďállil se Tyrker: odpověďel po německu, čemuž nikdo nerozuměl. Na to gim prawil na sewernym gazyku: »Nebyltř gsem welmi daleko, ale učinil gsem wážný wynález; našeltř gsem řéwj a hrozen winný.« Ku potwřenj toho přidal, že se zrodil w kragině úrodné na wjno. Na to lidi Leifowi dobýwali stawiwa za náklad na loď, i naplnili lodku wjnem. Leif nazwal tuto kraginu *zemj winnau* (Winland). Po gaře se nawrátili do Ğrenlandu.

3.

Wyprawa Thorwalda Eriksona do kragin gižněgšjch.

Cesta Leifowa stala se předmětem častých rozprávek w Ğrenlandu a gehu bratr Thorwald saudil, že tyto kraginy negsau dosti wypátrané. Wyprose si bratrowy rady i gehu korábu s 30 společnjky počal swau plawbu r. 1002. Přiraziw k Winlandu do Leifsbudiru, ztráwil tam zimu, žiwě se rybami. Na garo r. 1003 poslal Thorwald lodku s částj lidj swých, by k gihu se plawjce neznámých kragin odkřýwali. Našliť překrásnau kraginu, bohatau na lesy, okolo kteréž mnoho se nacházelo ostrowů a pjsčoin. Nepozorowali nižádných stop člowěčjch, i ničeho, co by gim dokázalo, že tato země kdy byla giž nawštjwena, kromě dřewěného stawenj na způsob kůlny, které byly nalezli

na jednom z západných ostrovů. Do Leifsbudinu se navrátili v podzim. R. 1004 vypravil se Thorwald se svým korábem na východ, potom na sever (fyrrir aestan ok hit myrðra fyrr landit), oběda znamenitě předhořj (mys), gjmž zavjral se nemalý záliv (andnes), i nazval tento mys *Kialarnes*, což znamená »mys podobný kylu lodnjmu«. Potom plaul podýl břehu po straně východj, mina ústj nejbližších zálivů, i přigel k výše uvedenému mysu, genž vyhage w moře zavjral w sobě choboty (hæðir er þak gokk fram); celý gsá pokryt stromowjm. Thorwald přibtna ku břehu se svými společnjky, i hledě wúkol sebe, zvolak: »Překrásná krajina! zde chci se usaditi.« W teh čas, an хотowil sednauti na koráb, znamenali u paty mysu tři lodky, w každé z nich bylo po třech Eskymácjch. (Skrellings) y osm gich pobili, dewátj však ugel se swau lodkau. Sotwa byla minuta prošla, nestějslné mnočstwj Eskymáků wyplaulo se zálivů, řjdjce swág běh přjmo proti nim. Onino postarali se zhotowiti ohrady na korábě swém na způsob palisadů. Eskymáci po uplynutj některého času panšteli w ně swé střely; potom se oddálili. Thorwald byl raněn střelou pod paždj. Cjtě, že rána smrtelná, promluwil ke svým družím: »Pospěšte co neyrychlegi odnesti mě na mys — tam, kde mně káže los přjgamné zaraziti sjdllo. Wyřok můg wyjde na proročtwj a možná, že mně bude tam ostati. Tam mě pochowáte a postavjte kříž na můg row, w hlavě a w nohách; takéž ode dneška nazwete místo to *Krossanes*.« On skonč, a geho přkázanj bylo vyplněno. Načež oni neprodlěwagjce nawrátili se ke svým společnjkům do Leifsbudinu i přesimowali tam. Z gara r. 1005 odprawili se na Ğrenland, zwěstugjce Leifowi wážené nowiny.

Následně podniknutj Torsteina Eriksona.

Torstein, třetj syn Erikůw, odwážil se plauti do Wílandu, by nasynalezl prach bratra swého. Připrawě ten samý koráb, wybral 25 mužů silných i obratných, pogaw

zvěř; dále plavili k gihozápadu, minavše břehy po pravé straně korábu, přibyli do *Kialarnek*, kdež spatřili mnohý wané pustiny, hlubé a auké břehy a pahorky, z nanešeného pjska; i nazvali tuto kraginu *Furðustrandir*. Celá tato země předstawiła se jim přerývaná zálivy; s nimi byli dva Škotové: *Haki a Hekin*, gichá *Olaf Tryggvason* král Norwagský, byl daroval Leifu; oba hbitj chodcové; těch vysadili na břeh, přikazavše jim, by se odebrali k gihozápadu, prohlížejce kraginu. Po třech dnech se navrátili, nesouce sebou několik broznů, winných a klasy diwokého žita; rostaujlo w té kragině. Lodě se tudjž plwily až k mjestu, kde moře tvořilo hluboký záliv. U wnitř onoho byl ostrow, blíž něhpž moře proudem se hneło, gakož i w samém zálivě; na tom ostrowě widěli nesčislne množství kagek (hawek, *Eidervogel*), tak že mistry museli pozor dáti, by neroztlapali gegich mece; oni nazvali ten ostrow *wýspau prauði* (*Straumey*) a záliv *Ströumfjörðr*. Wygdauci na břeh, ustanowili přestáti tam; zimou kragina byla překrášná, a oni genom se zahýwali gbjm wyšetřowáním. Nato chtěl *Thorhall* se odebrati k severu, by nawštíwil *Winland*; *Karlsefne* naproti chtěl se dáti k gihozápadu. *Thorhall* s osmi spelečnjky, odděle se od nich, obgeł *Furðustrandir* a *Kialarnek*; však silným západnjm větrem byl sahnán k Irským břehům, kde odtě wyprawowanj některých kuppů on i geho lidé, chyceni bywše přinuceni byli sláuziti co otroci. *Karlsefne*, *Snorre*, *Biarne* i družj podjł heraucj we výprawě (151. lidj) plavili k západu a přišli na mjesto, kde řeka wytékajce z gěžera wpadala w moře; při ústj řeky té nácházely se wějšj ostrowy; wplawiwše se w gezero nazwali tu kraginu *Hopern* (i *Hope*). W saudoj našli pole pokryté diwokap pšeniej a na pahorcjch broznj winné; znána pozorowali množství jedků. Na několik znamenj gimí daných přibljšiwše se obýwatelé kraginy té k nim hleděli na ně s úžasem. Lidé ti byli směj j, hubj, (neřadělanj) měli špinawé wlasj, weliké dčej a široké *Mce*. Popatjce něklik minut sta

wnowu přístě oddělili se od nich, naměřjce swůg běh k gihozápadu od předhoťj. Karlsefne a geho společníci wystawiwše sobě byty wyše záliwu, tam přežili zimu, w gegmž běhu nebylo sněhu i domácí zwjřata mohla se pásti w jěrn poli. Na začátku r. 1008 z rána spatřili množství loděk plugjcech od gihozápadu. Karlsefne podal jim znamenj mjrů, wywěse bjťj štj. Oni přibljíwše se začali směhowati. Zwláštnj přednost dávali saknu čerwenému, dāwagje na wýměnu kožešiny aupně šediwé (algrā sann.) Chtěli taktěž kaupiti mečů a kopj; wšak Karlsefne a Snorre zakázali swým lidem zbraň prodāwati. Tito Skrellingowé na wýměnu kožešin aupně šedých obdržowali kausky čerweného sukna široké na pjď, gjmž obtačeli sobě hlāwy. A wšak Skandinawci pozorugje, že sukna ubýwalo, řezali ho w prauhky zšjťj gednoho palce, a Skrellingowé kupowali ty kausky w téže ceně a geště dražěgi než dřjwe. Karlsefne kázal ženšinām přiněsti mléčnau polěwku, kterouž Skrellingům tak zachutnala, že oni mléka nakaupili přede všemi wěcmi, dawše zaň wše, ep byli přinesli. W běhu toho mēnēnj byk přwewzený Karlsefnem wyšel z lesa a začal silně bučeti. Skrellingowé uslyšewše to tak se ulekli, že uwrhše se we swé lodky spěšně odplauli. Na ten čas porodila Ğudrida, choť Karlsefnowa, syna, gehož nazwali Snorre. Na začátku následugj zimy Skrellingůw přibyl geště wětšj počet, i progewili nepřátelsky aumysl, wydawše strašliwý ryk. Karlsefne poručil wynesti čerwený prapor; obě strany wystaupily gedna proti druhé, a bitwa se počala. Střelami se zatemnilo nebe. Skrellingowé užjwali gistý způsob praku. Oni wyzdwiwše na žerdi twrdau kůli siwé barwy whodili wtłupu Karlsefnowu. Kůle padagje způsobila strašný šum. Strach opanowal Skandinawce, přočež se dali na autěk po řece. Freidisa wygdauc a spatřjce gich autěk wolala na ně: »Mohauliž udatnj muži ġako wy utjkati před hrstkau opowržených, ġichž by mohli pohubiti co zwěr? O bych ġá genom měla zbraně, lépe bych se potýkala!«. Wšak newýjmali si słow

gegich. Pospjchala tudjž za nimi, leč s.tjž, neboť byla těhotná. Konečně se s nimi šesla w lese. Tam nalezla mrtvé tělo Thorbranda Snorrasona, ploský kámen probil mu lebku. Nahý meč ležal wedlé něho. Uchopiwši se ho s obnaženýma prsama postavila se w obranu, máchajíc mečem proti nepřátelům. Pohled ozbrojené ženštiny ge poděsil. Nawrátiwše se we swé loďky odeplauli. Karlsefne i geho lidé přigdauce k nj chwálili gegj statečnost. — Nahlednauce, že gestli pobudau déle w této kragině, wysadj se ustawičným nápadům obywatelů, uzavřeli nawrátiti se do swé vlasti i přihotowili se k odgezd. Naměřjca k wýchodu přigeli do Streimfiordu. Karlsefne wyprawil se na gednom korábě, by nawštjwil Thorgalla. Pluge k seweru přibljžil se ke Kjalarnesu, odtud gel k sewerozápadu. Ze wšech stran widěti bylo gen les. Zdálo se, že Hopské pahorky působily dlouhé pásmo s těmi, které právě awy přicházely na oči. Plawci ztráwili zimu w Streimfiordu. Snorrowi, synu Karlsefnowu, bylo tehdaž tři leta. W čas odgezdu gegich z Winlandu wanul gižnj wjtr; w Marklandech napadnuwše pět Skrellingůw wzali z nich dvě děti mužského pohlawj, gež sebau pogawše wyučili gich sewerjmu gazykn i pokřestili ge. Děti prawily, že gich matka gmenuge se *Vethildi* a otec *Uvaege*; že Skrellingowé řjdj se wládcemi, z nichž gednoho nazwali *Avaldamonem* a druhého *Valdididau*; že nemagj domů w owé kragině a že národ žige w geskynjch. *Biarn Grimolfson* zahnan gsa do moře Irského přišel na mjsto, naplněné čerwy w takowém množstwj, že geho koráb gimi prowtán utonul. Genom několik lidj ochránilo se w loďce obmazané tulenjm tukem. Tjmo prostředkem možno ochrániti loďstwo od čerwů, Karlsefne bera se do Ğrenlandu přirazil do Eriksfiordu.

6.

Cesta Freidisj, Helga a Finnboğa. Osazenj se Thorfinna w Islandu.

W běhu r. 1011 přistal ku Ğrenlandu Norwegský koráb pod správau dwau bratřj Islandějků z Austfirdiru,

Atla a Pandoğa, kterjto prošli následující zimu v Grenlandu. *Freidisa* povzbudila jech vypraviti se do Winlandu, pod výminkau, by polovice zisku z toho podniknj ej připadla; oni na to přistoupivše umluvili se, aby každá z těch dvou družin zalezla z 30 silných mužův, kromě ženšin; leč *Freidisa*, pogawšj sebau ještě pět mužův, uselhovála je. R. 1012 přišli k Leifsbudiru i ztravili tu zimu. Chovánej se *Freidisa* roznjtlo rózepfi meži haněnjky výprawy. Nebož tato lsteivá ženšina chytré svého muže k tomu naklonila, by zahladil obau brátru a gegich společnjku. Po vyplněnj haněbné té vraždy navrátila se do Grenlandu, kdež *Thorfinn* čekal genoin přiznivého větru; by se odebral do Norwegů. Geho koráb měl valný náklad, a vůbec se mluvílo, že ještě nikdy neodcházal z Grenlandu koráb s takovou tjzj. Gak mile začal wáwanti wju přiznivý, přepráwt se *Thorfinn* do Norwegů přezimoval tu, prodage všeco zboží. Následujícího roku, an se chystal do Islandu, tu přigeť z Bremy Němec, chtě a něho koupiti dřeva, a podal mu za to půl hřivny zlata. Kmenové ti byli z Winlandu, nazwáti *Mausur*. *Karlsefne* odebral se do Islandu v přjštjm roku (1015); koupil v *Skahgfordu* na severnj straně zem *Glaumboc*, kde i ztravil ostatek svého žiwobyť; po něm tam žil geho syn *Snorre* narozený w Americi. Když se ženil, pštowala geho matka do Řjma; po nawrácenj gegjm do *Glaumboc* wystawěl on kostel. Ona žila tam dlouho co paustewnice. Od syna *Karlsefnowa* půwbd swíg wzalo četté a znamenité potomistwo; z nichž uwedeme genoin *Thirlaka Ranolfsona*, biskupa Skalgokského, narozeného r. 1085 z Halfridy, dcery *Snorrows*, genuž my předewšjm co děkowati máme za neyprwějšj sebranj ejrkewnjch zákonů Islandských, zwerěgněné r. 1123. Též gest prawdě podobno, že podrobnosti výpraw a cest, o nichž my mluvíli, byly také gjm sebrané.

kopců nadobyčejně bílého písku (cliffs of exceedingly white sand).« Slovo amerického plavce *level* odpovídá islandskému *slett*; *low to the seaward* značí to co *osabratt* a slova *white sandy cliffs* mají smysl dřevněgájského *hvitir sandar*. *Norwé*, *Škotsko*, *Norwé Brunswicko* a *dolný Kanada*, která leží ještě hlouběji a skládá tak přibližně dlužno část dřevnjho Marklandu, jsou téměř celé pokryté neproniklými lesy. . . . *Winland* nachází se ve vzdálené dwadecetné plavby (56 až 60 m.) k jihozápadu od Marklandu. Vzdálenost mysu Sabla od mysu Koda vyznačena v knihách plavčích od východu k jihu 70 lewek (leagues, 52 míle něm. či danské). Popsání této krajiny srovnává se s popsáním Bjarnovým a v tom ostrově, jenž s poloostrovem táhne se na východ a sever, skládá průliv, jímž Leif plaul, později *Nantschet*. Skandinavci našli tam množství písčín (gräunsafni mikir). Plavci našich časů pozorovali to samé; i činný zmínku o nesčíslných pod vodou se nacházejících skalínách (rifs) a různých mělčinách (sboals) i praví, že průliv vyhlíží tak země zatopená mořem (drowned land). . . . *Kjalárnes* skládá se z *Kiölr*, kůl, a *nes*, mys, předhoří, ruský nos. Význam ten pochází bez pochyby odtud, že tvar téhož mysu podoben kůlu korábnímu, zvláště kůlu podlaubých korábů, jichžto užívali Skandinavci. To musí býti mys *Kod*, po indiansku *Nauset*, jenž dle mínění některých neynowégých zeměpisců podobá se rohu, dle mínění zase druhých srp. Skandinavci našli tam neobvyklé prostranství (*áragfi*), taklé úzké břehy a kopce nanešeného písku. (*strandir lángar ok sandar*) zvláštního pohledu, jímž oni dali název „podiwných břehů“, *Furðasstraudir* (slovo složené z *furda* div, a *strond* břeh mořský). Srovnáme popsání toho mysu s popsáním podaným neynowégým spisovatelem *Hüchcochem* ¹⁾: „Kopce písčité z větší části nebo úplně neporostlé mocně wábí pozornost zvláštní swau podobau (forcibly attract the at-

¹⁾ *Hüchcoch's Report on the Geology of Massachusetts.*

tention on account of their peculiarity). Čím blížeji game se brali k rohu mysu, tím více přibývalo psků a neznalosti, a ve mnohých místech měl-li by poutník toliko potkat se s Beduiný, i myslel by, že se nachází uvnitru stepu Arabských nebo Lybských. Znamenitý výjev přírody, pozorovaný na tomto mysu, byl snad příčinou daného game názvu. Tentýž spisovatel popiange ho v tato slova: „Projžděge pautě mysowé pozorowal gsem podiwný swětelský ukaz. W Orleaně se mně na příklad zdálo, že game vycházeli pod uhlem tří neb čtyř stupňů, a gá se přesvědčil o swém kludu, an obrátě se gsem pozorowal, že podobné vycházej. přikudilo se na pauti, giž game byli konali. Negsem s to bych wysvědčil tento ukaz swětelský. Podotknj toliko, že to anad ukaz tohože rodu, genž byl překwapil Humboldta w Pampasu de Venesuela.“ „Okolo nás — wyprawugef on — rowiny zdály se wzestupowati do nebes.“ A tak gména, gež Indianci dali, těm třem břehům: *Nauset Bič*, *Caten Bič*, a *Menomoi, Bič*, gatu velmi shodně zvolena.

e) *Veliký Gulfstream*, tak se nazývá mořský proud, vycházej z Mejikánského zálivu, procházej mezi Floridou, Kubau a Bahamskými ostrowy, potom se beře k severu rovnoběžně s východním břehem severnj Ameriky. Proud tento, gehožto tok, gak se prawj, byl dáwněgi blže mořského břehu, silněgi se praudj w mjestě, kde půleostrow Barnstable zabraňuje geho dalšjmu tečenj. *Straumfjäre* dřewnjch Skandinawců gest k wjře podobno záliv *Buzzard* a *Straumscy Martha's Vineyard*, ačkoliw dle zpráwy o množstwji wagec, tam se wynacházegjcejch, mohlo by se zawjratj na ostrow ležcj u wchodu do zálivu Vineyard, genž nynj za tau samau příčinau se nazývá *Egg Islandem*, ostrowem wagec.

f) *Krossanes* gest náwršj *Gurnet*. Bez pochyby od té kraginy nedaleko k severu přistal Karlsefne, pozoruge pásmo hor, kteréž dle geho domněnky byly ty samé, co se táhnau do kraginy, kdež my poznáwáme mjesto gjm na

zvané *Hopé* (i: *Hopa*). Slovo *Hop* značí po islandsku ne-
veliký záliv, utvořený řekou vytékající ze vnitř země,
i záliv mořský neboli samou zemí obkličující ten záliv.
Totot se srovnává se zálivem *Mount Hopé* čili *Mont Houp*,
gak Indiani ho nazývají, gímžto protéká řeka *Taunton*,
a gémžto spoguge se s vodami tekoucími z moře v pří-
liv *Seabonnet*, a pakau leč plavnau řekau *Passonet*, *Leif-
badin* byl založen v *Hopé*. Zde snad na překrásné vy-
výšenině, nazvané Indiany *Mount-Hop*, *Thaddeus Katherfite*
založil své byty. (Tato země byla dříve domovem indi-
ků, kteří se zde usadili, když se přestěhovali z jižní Ameriky
do severní, a byli to ti, kteří se nazývají *Pódnyčbj* a *pódnyčbj* a
tito *Wodáwajoch* (spísech) ostává některých pozhaimenánj
dostí gasných o podnebj o powane pódny a gegiči, ple-
dech. Podnebj bylo zde tak teplé, že nedálo se býti
wěej potřebná zaopatiti se na zimu senem pro dobytěk;
mrázů všeobecně nebylo a tráwa genom něco málo mwa-
dla. *Morden* užíwá těch samých významů, popisuje tuto
kraginu: »Staw powětrnosti — wyprawuge takowý, že
mráz tjdko upj od mrazů, nebo od wedra Kragibu tu na-
zývají rágem Ameriky, a nať přewyšuge gidyč kragi swau
polohau pódau a podnebjm.« »Progižděge z *Tawnton*
w *Nhuport* řekau *Taunton* a zálivem *Mount-Hop*, powjda
Hitchcock, »prostjragi se cestowateli wálíkolepé kraginy,
překrásné se mu otwřagi wyhljdy a weselé mjsta. Děge-
pisně wzpomjny, nerozlučné od wzczeň gich, wábj po-
zornost, zaujmajj mysl.« Takowau kraginu leč nazwali
překrásnau. Tjm názvem (it goda) gi počtili dřewnj *Skar-
dinawci*; našli tam plodů, gichž vysoko si wážili a gichž
nebylo w chladné gich očině.

Plodiny. Přírodopis.

a) *Réba winná* (vinviď ok *winber*) tam sama sebau
restla. Tato prawda (quod *vites ibi sponte nascantur*)
přotwřena gěst Adamem *Bremakým*, žigjcm w tomže sto-
letj, totiž w gedenáctém. Tento spisowatel prawj, že to

tenj smysleňka; nybrž to to má z hodnoverných zpráv Dančanů, a odvolává se na Stevna Estridsona, synowce Kanuta welikého, krále Danského. Známoť, že i za našich časů w tomto kraji wjad rostie w hognosti.

b) *Pániec* tam rostla diwoce (*sialfsaar* hvosti, *akrar*). Evropané přišedše w pozdějších časech, w kraginu tu našli tam obilj nazvané *šim* *indianekym* (Indian corn), kteréž Indiané sbírali, nesegce, a schovávali ho w podzemných gamách. To hyla gieh neyhláwněgaj, *wýšwa*.

c) *Mamur* gest rod stromu, zvláště krásného, snad *gawor*, čerwný čili *g*, *aukrouj* (ad. *aukum sive* ac. *sacchi*), genž tam rostie, nazývá se *ptáčim okem* (*bird's eye*), neboli *kadeňawym gaworem* čili *šlenem*, *konlet*, *maple*. Tam widěti také les se stromowim, ke stawim.

d) W tamněgých lesech pacházelo se *winočny*, *stěni* wšeho druhu. Indiané vybrali si zvláště tuto kraginu, i gerkožto k lovu přibodau. Nynj wětšj část lesů wynašřena a diwočina se oddělila w jiné kraje. Skandinawci wyněňowali u domácích obywatelů sobolowiny (*safvali*) i kůže druhých zwjřat, s nimiž podnes se provádj nenepatrný obchod.

e) Sousednj ostrowové hylj přeplněni *ptactwem*. Tam všudy nacházelo se množství *kagek* (oedr), gichž dosud stáwá; z čehož mnohé wyspy se tam gmenugj *Egg-Island*, wyspy wagec.

f) Wšecky řeky rybami oplýwaly, zvláště *lososy* (*lax*). Při břehách nalézalo se takéž mnoho ryb. Wykopáwali při austj řek gamy za čas odlivu, a po přílivu nacházeli w nich *kambalu* (*pleuronectus*, *helgir fiskar*). U břehu lo-wili *welryby*, z nichžto zvláště *plejtrwáky* (*radr*), w sawawě *kyt tunušk* (*bal. physalus*). Z neynowěgšjch popsánj té kraginy našijme, že wšecky řeky oplýwagj rybstwem, a že na pobřežj ryb se nacházj wšeho druhu. Zmínka se zvláště činj o losost, táhnaucim do řek a o kambale lo-wjwané na přibřežj. Geště nedáwno lo-welryb tam tworił dálečtau tialuz promyslu, zvláště na sausednjch

ostrowech. Snad i *Whale-Back*, t. walryb skála, na mořském břehu ležej, od toho obdržela své gméno.

4.

H w d a d e r s t w j.

Kromě plaveckých a zeměpisných poznamenání, zachovaných v starých písmech, nacházíme také v gednom rukopisu i *hvezdářské* zprávy. Tam se praví, že den a noc byli wjce mezi sebou rovní, nežli v Grenlandu nebo v Islandu; že i w neykratší den slunce vycházelo o půl osmé, a že zapadalo o půl páté (sól hafdi par eyktarstad ok dagmáttastad um skamnadegi), tak že den 9 hodin trwal. Toto pozorování wede nás k poznání severní šířky; obnášela 41° 24' 10". *Seazonnet Point* a polednj mys w *Connanticut Island* nachází se pod 41° 26' s. š. a *Point Judith* pod 44° 23'. Tyto tři mysy obkličugj wchod do zálwu nyní nazwaného *Mount-Hope-Bay*, geť se dāwněgi nazýwal *Höpsvati*. A tak i ta *hvezdářská* pozorování poučugj nás o kragině, o nýž jsme již rozprávili.

III.

Dalsj pásmo zpráv.

1.

Obgewenj kragin ležejch dāle k gihu.

Oddělenj wyslané Thorwaldem Eriksonem w r. 1003 z Leifsbudiru k wyskaumání gíznjch břehů potřebowalo k tomu 4 až 5 měsíců. Snad ohlédali břehy *Konnecticutu* a *Nowo-Yorku*; také *Nowo-Jerseye*, *Delawara* i *Marylandu*. Popsání těch břehů učiněné tenkrátě sauhlasj s popsáním neynowějšjch cestowatelůw.

2.

Přebýwání Ara Maršona we welikém Irsku.

Eskymáci za dāwnā bydleli gízněgi, nežli za našich časů. Tato věc wyawjta z dāwných spisů, nadto gāuc potvrzenā kostmi lidskými nalezenými w gihu. Takowā případnost zasluhuje neybedliwějšj uwažení. Naproti kragině osazené Eskymáky w sausedstwj *Winlandu* nacházela

se giná kragina, kdež dle gegich powěstj bydlí národ, genž se odjíwal w bjlý oblek, nosil piky, na giebřto konci přiwázán byl kausek sukna, i náramně křičel. Dáwný spisowatel myslj, že se zde mlawj o *Hvitramannalandu*, tu zemj bjlych lidj, gináť o *welikém Irsku* (Irland it mikle). Toť snad ta část sewernj Ameriky, která prostjrá se k gihj od řeky *Chesapeake* a zawjrá w sobě sewernj a gihj *Karolinu*, *Georgiu* a *Floridu*. Mezi Indiany nazwanjmi *Skawanzy*, kteří před stoletjm přesjdlivše se z *Floridy*, nynj se nacházegj w kraginách řeky *Ohio*, nalezáme welmi wá-
žné podánj, že *Florida* někdy byla obýwána bjłými lidmi, kteřížto užjwali železnau zbraň. Saudjce dle dáwných zpráv, musj to byti křesťanská osada Islandčanů, kotj se tam ubytowali před r. 1000. *Are Marson*, moený wřdoť z *Reykianesu* w *Islandu*, byl wywržen bauř na břeh r. 988 a tam pokřesťen. *Rafn*, wrětewnj *Arůw*, nazwaný plawcem *Limerickým* (po hradu w *Irsku*, kdež dlouhó žil), prwnj znjnu čij o této události. Znamenitý islandský učenez *Are Frode*, nejprwněgij ze spisowatelůw *Landnamy* a potomek w čtvrtém kolene *Arůw Marsonůw*, wzkazuje, že *Are* byl známý w *Hvitramannalandu*; že ho nepustili odtad, nybřž že mu proukazowali tu nejwětšj udě. On to slyšel od swěho děda *Thorkela Gellersona*, gehoťto svědel etwj, jak on twrdj, *Isakůhuga*, uplínau důvěru, a jenž to zwěděl od některých *Islandčanů*, gimě *Thorifusa Sūgursona*, orkadský panownjk, byl oltom wyprawowal. Toť dokazuje, že w dy časy panowal obchod mezi seměni *Ewropy* zapadojni, t. ostrowy orkadským a *Irskem*, a tu částj *Ameriky*.

Cesty Björna Asbrandsona a Gudleifa Gudlangsona.

Něnj pochybnosti, že w těch samých kragjch *Björne Asbrandson*, nazwan *Breidvíkingakappe*, ztráwl ostatek swěho žiwota. Gméno geho powěstné w děgypisu, bylt přigat w znamenitau družinu *Jomsborských* wogjůw pod spráwan *Dalmatoka* a bil se s *Jomsvikingy* w *Eyrjafalu*, w

nazvali *Nordrætur*; hlavní mjsta, kdek se zdržovali, byli: *Greipar* c. *Krokksfardarheidi*, z nichžto první bez pochyby se nacházelo v gihu od Diska; neboť ruský kámen nalezený r. 1824 na ostrově Kingiktorbaku pod 72° 33' s. š. dokazuje, že Greenlandčané byli na severu ještě dálegi. Druhé mjsto, o němž game mluvíli, nacházelo se k severu od prvního. Kněť, o nichžto výše game se zmínili, měli v záměru vyšetřiti kraginy ležící na sever výše těch, kteréž byly posad inawědowané, tedy dálegi *Krokksfardarheida*, kde Greenlandčané měli letní byty, a kde se obyčejně scházeli. Oni vypravili se z *Krokksfardarheidu*, ale byvše zachváteni jižnjm větrem a bouří, nezbyvalo jim nic, než přistáti se pod větru; však když se neboh povygánilo, popozorovali mnoho ostrovů, množství tulenů, medvědů, a velryb. Vnikše v záliv a jižní strany na kragi obzoru spatřili ledové hory. Poznali po některých sledech, že v té straně bydlili drubdý *Skrellingové*, leč medvědi zabírali jim přístati ku břehu. Na to, odvracující se po třech dnech, odkryli nové šlepečce *Skrellingův* na některých ostrovech, ležících k gihu od hory nazvané *Sniefell*, t. j. hora sněžná. V den sv. Jakuba vydali se na cestu k gihu, s celý den plavby pod *Krokksfardarheidem* na *Blauhau* cestu o veslech. V noci v těch kraginách býval mráz, ale slunce stále nacházelo se nad obzorem, dnem a nocí; ano o poledne k gihu tak málo se povznese, že když ležel člověk na přič v šestiweselné lodce natáhna se ke škanqum (polopaluba k zadní části korábu nad vrchní palubau), stja házený naproti ležící obrubau boků padal gemu na tvář; zato ale o půlnoci bylo ono tak vysoko, jak u nich v *Greenlandu* bývá, když stojí naneyvýš k severozápadu. Nato se navrátili do *Gardaru*, kde se zdržovali v *Krokksfardarheid*, jak game již pravil, navědewovali bez přestání *Greenlandčané*; gmáno to ukazuje, že záliv byl obklopen *holými skalami* (haidi), a dle popsané cesty walelůw lze přigmauti, že záliv ten byl velmi roztáhlý,

a že potřebno bylo několik dnů k obgetj geho. Známku příkladu, že plawci progjžděli z toho zálíwu nebo lépe průliwu do druhého moře a we wnitřnj zálíw, potřebugjce mnoho dnů ke zpátečnj cestě.

Co se týče těch dwau pozorowánj učiněných w den sw. Jakuba, z prwnjho nelze ničeho podstatného wywoditi; neboť negsauce sto, bychom ustanowili hlaubku lodky, nebo spíše powěděli hlaubku položenj zaugatého člověkem a výšku obrub boků, nemůžeme také ustanowiti uhel twořenj powrchnj částj lodky a twářj člověka, genž by ukázal mjru vysokosti slunečnj 25. čerwence w den sw. Jakuba. Gestli připustjme, což lze učiniti, že ten uhel obnášj 33°, mjsto, o němž se mluwj, musj ležeti pod 75° sew. š. Nedá se přigmauti, že by uhel byl wětšj a dle toho neukazuje na země ležjcj bljže k gihu.

Druhé pozorowánj podává wýsledek wjce zadost činjcj. W 13. stoletj 25. čerwence obnášelo odchýlenj slunce + 17° 54' a úkosnost ekliptiky 23° 32'. Připustjce, že osada biskupstwj Ģardarského ležela k seweru od zálíwu Igaliko, kde rozwaliny obšjrného kostela a mnohých giných stawenj ukazuj na hlawnj mjsto osady, tehdy pod 60° 55' sew. š. w této straně vysokost sluncě za čas letnjho obratu obnášj 3° 40'; a vysokost slunečnj w den sw. Jakuba o půlnoci přigmeme na 75° 45'; což se přiházj něco k seweru od průliwu *Barrowa*, ležjcjho w šjřce Wellingtonowa průliwu, anebo welmi bljzko něho.

Tomuto cestowánj Islandských kněžj úplně odpowjda to, kteréž se konalo za našich časů s wětšjm prospěchem a s určenjm zeměpisných dálek Williamem Parry, Johnem Rossem, Jamesonem Klarke-Rossem a druhými anglickými mořechodcemi.

6.

Nowj Foandland znouw obgoven Islandčany.

Toto obgovenj učinili Islandštj kněžj *Adalbrand* a *Thorwald ĢeleĢason*, kteréžto powěstnými se stali w děĢepisu swé země tjm, že wzali podjl we sporu powstalém

mezi Norweským králem *Erikem Praestehaderem* (t. nepřitelem kněžj) a duchowenstwem, a kteřj byli zwláště podporowáni w Islandu mjstodržjcjm *Rafnem Odsonem* a *Arnem Thorlaksonem*, biskupem Skaleğoltským. Zpráwy saučasných letopisců zmjnknu toliko činj w několika slowech, že r. 1285 wyše uwedenj kněžj obgewili k západu od Islandu nowau zem (fundu nyia land). Po několika letech, dle slow Erika Landa, *Rolf* wyprawil se z Norwegů do Islandu, k podniknutj cesty w ty strany. Onano kragina gest ta sama, giž my nynj nazýwáme *Newfoundland*, čiik nowau zemj.

7.

Cesta do Marklandu r. 1347.

Poslednj zpráwa o Americe, nacházegjcej se w dáwných rukopisech, týká se cesty konané z Grenlandu do Marklandu r. 1347 d. 17. ledna od sedmnácte osob na gednom korábě. Záměr cestowánj byl bez pochyby ten, dostati tam stawiwa a některých giných potřeb, na něž oni nauzi trpěli. Na zpátečnj cestě z Marklandu byla loď zahnaná bauřj s dráhy, potratiwši kotew, a přibyla do záliwu Streimfiordu na východnj straně Islandu. Ze krátkého popsánj této cesty, učiněného po 9 letech, widěti, že geště tenkráté panowalo spogenj mezi Amerikau a Grenlandy; neboť se mluwj zřegmě o tom, že koráb gezdil do Marklandu, o němžto se zmjnka činj co o kragině w ten čas známé a často nawštěwowané.

* * *

Uwážiw takowýmto způsobem přesná swědectwj každj seznaťi musj, že w běhu 10 a 11 stoletj dřewnj Skandinawci obgewili i nawštěwowali wětšj část východnjch břehů sewernj Ameriky, a každj se o tom přeswědčj, že spogenj mezi oběma kraginama panowalo w prodlauženj následugjcejch stoletj. Prawda těch událostj gest newywratná, však gsau we všech těch starých rukopisech temná mjsta, která mohau býti wygasněna nowým badá-

njm. Pročež také newyhnutelno, by tyto památky byly vydané w gich půwodnjm gazyku, aby každý moha ge čjtati sám ocenil způsob, w kterémž powěsti ty podány gsau.

Co se týče památek wynalezených w Massachusethu a Rhode Islandu a připsaných přebýwánj a usazenj se Skandinawců w kragjch těch, kteřj byli cjem prwnjch amerikanských výpraw, odkazugeme na djlo pod názvem: *Antiquitates Americanae*. Djlo to nepřestane býti předmětem podrobnějšjch badánj zvláštnjho onoho oddjlu králowské Danské společnosti skaumatelůw starožitnostj, genuž péče o děgepis Ameriky před časy Kolumbowými poručena. Wýsledky skaumánj a wšecka obgasněnj temných mjst starých rukopisů wydány budau w zápiskách společnosti.

IV.

O železnodrahách,

a gich newyhnutelné potrebnosti w Ewropě.

Od Jána Purkyně.

(Dokončenj.)

O d d ě l e n j t ř e t j.

Nebezaumyslně gsme dosawád mluwili gen o wplywu železnodrah na materialné předměty, opominuwše gich poměry ke člověku; neboť aby se mysl se wšj žiwostj do takowych wyššjch přepodobněnj wprawila, k tomu bystřegšjho zraku se požaduge. Drželi gsme tedy za lepšj předewšjm zanjmati se tjm, co lehčegi myslj pogiti lze a co wětšíně čtenářů pochopitedlné. Gestli naše zdánj dosti gasná byla a nám důwěru zjskala, daufáme, že nebude se nám zapotkati s newěrau oči zaumyslně zawjragicj, když požadowati budeme, aby se odwážliwěgšjm a bystřegšjm ducha wzhledem k tomuto předmětu připátralo. Že robenj a kladenj železnodrah tolik tisjc ruk užitečně bawiti bude, že tjm zastawenému toku kapitálů neysnadněgšj odtok se učinj, tofbychom, gakožto cos wedlegšjho a pomjgegicjho gen zběžně powažowati mohli, ačkoliw i tyto obě okolnosti ne bez weliké gsau důležitosti, coby se dalšjm wywedenjm brzo wygasnilo. Naproti tomu přidržjm se genom následugjcejch třj austředj, genžto giž při neykratsšjch železnodrahách patrné gsau, a u wětšjch rostaucj by měrau se wygewily. Gsauť zwlastě

Předně: Proměna půd a rolj podlé powahy železnodrah w ohledu na osady.

Za druhé: Zwýšenj a ožiwěnj činnosti ducha lidského, genž by tjm wůbec se zprawilo, a následugjcj z toho měšťanská zřjzenj.

Za třetí: Vplyw železnodrah na obecný život národů a států, a považení gich co základu hlawnj doby wywinutj se neymocněgšjch duchownjch pobytů našich časů.

Prwnj austředj, týkajíc se proměny zemědělstwj, naskytuge nám důwody, proč w méně zdělaných zemjch Ewropy, gakoto w Německu, Rakausku, Polště, Rusku a g., mnohem wětšj potřeba založení železnodrah gest, nežli w zemjch lidem přeplněných a weskrze wzdělaných, gakoto w Hollandsku a w Anglicku. Že pak w powaze železnodrah lež, aby se pohybowańj na nich gen na gistých dosti wzdálených od sebe mjstech zawedlo, proto žeby ginak hlawnj z nich vycházegjej prospěch wětšj rychlosti přjlš umenšen byl, tuť z toho wyswtá, že všickni sausedé dráhy gen w okresu těchto zastawek užitek mjtí budau. Deyme tedy, žeby se železnodráha mezi dvěma městy tak wedla, žeby se žádných giných mjst nedotknula, tuťby se předce žádné částečné osjdenj nestalo, gako to u obyčegných silnic se stává, nýbrž gen tam by se osady při železnodráze s užitekem zjđiti mohly, kdež běh wozůw se zastawj. Nebo tamby genom osoby vstupowaly i wystupowaly, tam gen towary skládány i nakládány byly. Gak brze zawznělo znamenj k odgeadu, tu nagednau všeken obchod přetržen gest, ledwa že by se podařilo swazek nowin anebo listůw podlé dráhy stogjcjm dohoditi aneb dohozený přjgmauti. W zemjch tedy tak wzdělaných, gako gest Hollandsko mezi Amstrdamem a Utrechtem aneb Anglicko při wětšině gehu hlawnjch silnic, měliby sausednj bydlitelé železně dráhy gen tu nelibost, žeby wozy podlé swých domácejch dwěrj aupekem hnáti widěli, nemohauce gich pouzjtí. Ano při welikém obchodu železnodráha gednotliwcům při gegich hospodářských zanepráždněnjch gen na překážce by byla, co giž z toho widěti lze, že w obgemu welikých měst w užjwánj přjgjtí nemůže. W zemjch tedy, kdeby na welikých železnodrahách párnj silau se powozjwalo, muselaby se utwořiti obcho-

dová saustředj, kdeby obyvatelstvo na značném okrese se usadilo, a tak sobě, gako w samém zřídle železnodrah, z nich vycházegjcy výhody oswogowalo. Proto také w zemjch, gako Německo, Rakausko a g., kde mezi wětšjmi městy gen málo značných mjst ležj, kde bezpřetřená řada poplužj a dworů se netáhne, o mnoho wětšj a bržčegšj užitky ze železnodrah vyplýwagjcy se ukážj. W oněch mnoholidných zemjch giž ginými spůsoby onen stupeň wzdělanj a obchodu se dosáhl, gakowý u nás teprwa železnodrahami, ač w giné twárnosti, dosáhnauti se může, a tamby gimi gen mnoho překážek se splozowalo, anby obecenstwo výhodami naskytowanými železnodrahami budto ugmu trpělo, anebo dostatečně gich aučastno býti nemohlo. Z toho wyswjta, proč w bohatém, podnikatelném Anglicku (k. př. mezi Londýnem a Edinburgem) poměrně tak málo se činj ku zwelebenj železnodrah.

Kriwě tedy saudj protiwnjci železnodrah, že co w Anglicku důwodem gest nerozplozenj se železnodrah, to žeby podobně w Němcjch a Rakausku důwodem bylo newzniknutj wětšjch železnodrah, nepowážugjce, že, anbychom my gimi naše obchodnj prostředky deset- i dwadecetnásobně rozšjřili, tam kde kragina tenetem silnic a průplawů na wšechny strany potáhnuta gest, kde rychlowozy se wšade křižugj, takowá potřeba w mnoho menšj mjře se naskytuge. Měliby dále powážowati, že w zemi tak wzdělané založenj železnodráhy o mnoho wjee trudnostj potkává, proto že zakaupenj mjsta bez přilrownánj dražšj býwá. Konečně zeměpisná poloha země anglické železnodrahám méně přjzniwa gest. Nebo tamť méně gako u nás na tom záležj, aby weliké wzďalenosti rychle se odbywaly, an gich tu tak značných nenj. Pro Anglicko důležitěgšj gest zřizenj dobrých přjstawů, z nichž by ono po celém oboru našj země lodstwem swým rozsahowalo. Začežby se dřjwe nebo pozděgi státi mohlo, žeby pokračugjcy kulturau w tom ohledu naše pewnina onen bohatý, nás daleko popředugjcy ostrow někdy před-

běhla. Tenkrát ale, ať třebaš za časů pozdných našich potomků, takový následek by vyskytnauti se mohl, že pevnina se swými železnodrahami, na nichžby wozy s tovary a s pocestnými po ohromných prostranstvích, jako teď párnj lodi po moři, přelétowaly, že tato pevnina, gegjž neylepšj síly žiwotné geště gako mrtwicj pohromeně ležj, toto přebohaté, kwetaucj, za celé zemědjly průmyslné a tworjčj Anglicko tak daleko by přewýšiti mohla, gako teď tjm obchodo- a zeměwładným ostrowem přewýšena gest. — Hle, tak skwělé časy spočjwagj w našj budaucnosti, a gen wjry k tomu potřeba, abychom ge w skutečnost obrátili. Wšak této wjry mohutnost giž wůkol nás wšudy potěšitedlně se zmáhá. Ač z počátku gen o nádeğjch a nawrženjch mluwiti se bude, nicméně wšak, gen až prwnj ovoce se ukáže, dalšj žně snad až w oplýwagjejm zbytku přerychle nám nastanau! Nebo každý národ, každé město hrzo přeswědčenj nabude, že tu nezůstává než woliti mezi neplodným čekánjm a záhubnau zmrtwělostj, a mezi hřmotným a žiwaucjm pokračowánjm. Proto také žádná zewněgšj moc nebude s to, by potlačila toto wywinutj nowých tworjčjch mocj. Zdwiwneli se teprwa gen geden národ, gedna kragina, gedno město těmito železnými křjdlj k dotud newjdanému čároswětu bohatstw a wýhodnosti, tuť nenalezne se síly takowé, genžby mohla odolati nádawu a následowánj sausednjch národůw, kragin a měst.

Předewjím ale nowý žiwot dodagj železnodráhy wychodnjm kraginám Ewropy, genžto dosawád welikánu čarowným spanjm upautanému a ledwa oči rozdjragjejm podobati se zdagj; rachot kol otáčegjejcjch se po železných kolegcjch geg probudj. Ohromné Rusko i s Polskem sotwa dwadcet měst s třidcjtj tisjci obywateli počjtá, rozrůzných po welikých prostranstvích, osamotnělých welikými lesinami, wzágemného žiwobyťj se lišjejcjch. Ledwa že na pobřežj baltiekém a černomořském tenké pruhy se táhnau dobrobytu a zladnilosti okolo toho zemského oceanu,

z něhož gen, co ostrowy bohatstwj a zámožnosti, Moskwa, Kyjew a Waršawa, w nesmjrném vzdálj gedén ode druhého, se wynořugj. Slunce wzdělanosti ewropegské gen po kragjch ge oswěcuge, gako oblak sněžný s osluněnou obrubau. Do wnitřnosti gen gednotliwj paprskowé swětla a tepla wnikağj. Železnodráhy však gsau průplawy, gimiz tepleğšj a žiwěğšj krew ostatnj Ewropy w zlednatělé tyto spausty wnikati bude. Chceli wýchodosewernj Ewropa byti bohatá a prokwjtagjcz země, proměň marnotratné potoky zlata z hor a zmrsků, do táborů a twrzj se rozplýwagjcz, w prameny železné, weda ge z Petrowa, z Moskwy k Rize, k bjlému a černému moři, k Urálu a Tatře, do Waršawy, do Kyjewa, do Odessy a t. d. Každý z těchto železných pramenů brzo se stane zlatotokým Paktolem, a zbroğj mjrů řjše taměğšj dobude sobě pomořj a moře, o nichž weliký samowládce prawil, žeby za každý čtwerečnj střewjc wody rád podal čtwerečnau mjli země. Sotwa gedén wěk pomine, a kwetaucz bohatá města w řjši té se zdwognásobnj. Kde nynj w pauštěch hrůžných lesin gen wlk se pelesj, tam bodrá zawznj sekera, porážegjcz prastaré pně, pod gegichžto stinnými wětwezi někdy snad pohanšj bohové ctjni býwali; na sta mil bljše k srdci dobrobytu, promyslu a wzdělanosti ewropegské celá ona řjše se přihrne; Wolha sausedkau se stane Wisly a Odry; Polák a Litwjnem podá ruku Asiatowi; bohaté bane Urálu a Sibirska se swými poklady na ewropegských tržištěch wýtok mji budau; Hispan a Portugalec nebudau mji wjce potřebj na bauřliwém oceanu, nebezpečnými průliwy se plawiti, nýbrž změnj bez nesnážj, co pod gasným aluncem gižnjho nebe wykwtá, za weletjžné dary, gež stádnaté ruské stepy a pastwiště, temné vysokopněwné lesiny, hluboké doly a poklady hor, wybýwané bugarým průmyslem, poskytnau. Za zlaté žně pšeničné polských planin wyměnj se zlato hispanského wjna, zlato hesperského owoce.

Dosti však těchto krásných obrazů fantasie; spočj-

wagjť oni geště w temné zástěře budaucnosti, ač wýše ožiwené oko duchowé ge w patrné prawdě widj před sebau.

Přicházjme teď k čjasu druhému, mluwiti chtjce o zvýšeném pohybu a powzbuzenj ducha lidského uwedenjm někdy powšechným železnodrah a o následcjh geho w ohledu na měšťanskau spráwu.

Giž často se ukazowalo na tu nepřekonauu prawdu, že wzágemné třenj obchodného žiwobyťj lidskému duchu gístau električnau dōdává ausilnost (energii) a ohlazenau mnohotwárnost, giniž geho sjly wůbec zvýšeny býwagj. Kdoby theorii této sady zapjratj chtěl, tohoby zkúšenost tisjcnásobným způsobem ginak wyučila. Zwlastě takowý obchod, takowé rozmnoženj poměrů společenských a přirozených slaužj za prostředek wzdělanj oněm stawům, genž s prawým wědectwjw vlastně seznámeni nēgsau. Gako we wětšjch městách řemeslnjk, rukodělnjk, nádenjk o mnoho wjce wywinuté w sobě sjly dušewné, schopnosti a ponětj ukazuge, než onen w menšjch mjstech přebýwagj, protože poměry geho žiwobyťj, na širšj záloze wystawené, mnohem hogněgšj a rozmanitěgšj popudy k činnosti do sebe zaugjmagj; gakož také w pomořských městách oněm wýdělnjkům, genž s weleobchodem w různém gsau setkánj, mnohem wětšj wzrůst pomyslů, rozsahlegšj wzezřenj na žiwobyťj, mnohonásobněgšj aučinliwost vlastnj býwá, tak že i samy obywatele středoziemnjch hlawnjch měst do úžasu přiwádj: podobným způsobem usnadněnj wzágemných spogenj zdálených důležitých krajin we středozemj gako newidomými kauzedlnými sjlami wýměnu a zrychlený oběh pomyslů od neywyššjch okresů žiwobyťj společenského až do neynižšjch za následek mjtj bude, kterýžto oběh pomyslů neylépe swé podobenstwj nacházj we swětě finansowém w následcjh rozmnoženého oběhu peněz, gjmžto také cena a massa tohoto ožiwugjcjh kowu až ku podiwu zvýšena a zweličena býti se zdá. Gako pak železnodráhy wšechny wýgewy, w gichžto

okresu dosawáde se zaprowodily, welikánskau měrau přeginačily, tak se to též w duchownj řjši státi musj.

Obchod pomořského města, gako gest na př. Hamburk, sahá sice do mnoho wětšjch dále, než by byly železnodrahami k dostiženj, gest však gen gednostranný, obmezuge se genom na gisté cizokragné, od dáwna obyčegně towary, a ke straně středozemnj přjliš přjkrě usečen gest, aby vzdáleněgšjm okolným kraginám dosti značné owoce přinesti mohl. Silnicemi giž se žiwot stegněgi a různostranněgi pohybuge, ač nikde takowými welikými měrami. Těchto železnodrahami záhy se nabude, a to tjm wjce, že netoliko gako mořeplaw obchod s towary wzbudj, ale mnohem wjce osob k cestowánj powzbuzowati budau. Gak se tu budaucnost přetwořj, naučj nás neylépe porownánj přjtomnosti s minulostj geště ne přjliš vzdálenau. Geště před pětiadwadcjti lety celé sewernj Německo z nedostatku wzágemných spogidel mohlo se powážowati gako postawené w ustawičné kontumaci. Berljn ku př. měl sotwa několik mil silničného spogenj s okolicj; neyznačnėgšj mjsta w geho bljzkosti, gako Draždany, Lipsko, Děwjn, Hamburk, Štětjn, tjm wjce pak vzdálenėgšj, gako Králowec, Waršawa, Wratislaw, byly hlubokými pjsčinami odlaučeny od onoho hlawnjho města sewero-německého. Podobno bylo tělu, w němž oběh šťaw žiwotných zastawen gest, kde gen tjhotně a leniwě aukony žiwostrogně se odbywagj, a tupost a otrlost všeobecná panuge. Žiwobyť bylo laudawé, wzhled obmezen; ano i učenosti a wědám to bylo na ugmu, neboť cauwy obě do okresu odlaučeného, a zpytatel stal se bytnostj, nemagjej žádného spogku s lidem kónawým a žiwot užjwagjcm, genž při každém dotknutj se postaw skutečného swěta (ze kterého by byl měl, gako Antaeus zemi se nohama dotýkagjej, neyzdrawėgšj sjly w sebe wsawati,) gen uražena se cjtjwal, anebo gako z hlubokého nadzemského sna nelibě wytržena, bázliwě se zase zahrnuw do swého knihowého swěta, kde žádné wánj žiwotoněsného wzdu-

chu se nehnuło. To zvláště byl obraz školníktw, a w takowém duchu wedlo se wychowánj mládeže, genž teprwa we swobodě akademických let dřewněgšj zchromenj zase ledagak napravila, až úzký krog obecného žiwobyťj zase w nj zatkal a zarazil sotwa wypučugcj se zdrawěgšj puzenj. Gen gednotliwé mocněgšj powahy zprostjwaly se takowych zužugcjch wazeb, a odwážily se swobodně we weřegný swět a w žiwobyťj. Tento staw asi celý gedn wěk setrwáwal na gednom mjstě bez pohybu. Nenadále vzniklé baurě, neydřjw w Americě, potom we Francii a w giných kraginách Ewropy učinily mu pagednau konec. Po utišenj těchto dlouhých baurj (l. 1815) mělo se zdárně wzdělawánj nowozjskané žiwotné pudy počťi. Tento čas kljčenj a pučenj po tak dlouhém kwašenj všech žiwů našeho bytu přinesl nesamowolně w neyhogněgšj mjře požehnánj, gjmž též nesamowolně právě tomu wywinutj neywjce dopomáháno bylo, kterému protiwná strana s neywěťšj odhodlanostj cestu zakročiti chtěla. Sem náležj předewšjm zwětšený obchod národnj, genž založenjm silnie mnohonásobně se zwelebil. Gjw zbuzen byl powšechný duch a smysl, i stal se domácjm we všech wyššjch okresech měšťanstwa a žiwnostj, čjmž základ položen gest ke zbudowánj štěstj na pewněgšjch, než posud základech, na prawé a zákonné swobodě. Gestli tyto, rok po roce obrowsky ku předu spěchagcj pokroky w obcowánj a w srostěnj národů prostředkem silnie a zvláště párnjch lodj powažugeme, tu zawjrati můžeme, čeho se teprwě od železnodrah nadťi máme. Pohybliwost gednotliwých osob kaj vždy wjce a wjce to staré lpěnj na zděděných ponětjch a starých předsudecjch, a vždy hlauběgi w národy se wkořeňuge. We stawjch a spolcjch, kde gindy cestowánj powažowalo se za nemožnost anebo za šjenost, nynj se stalo newyhnutedlným, a gehu co ročné opakowánj přišlo w obyčeg. Němec (i také rakauský Slowan) aspoň začjnná domácjm býti we swé vlasti a seznamuge se s gegjmi poklady, přestává domnjwati se, že Odra a Rén

docela jinými národy obsazené gsau, genžto ode dáwna, zná to z vlastnj zkušenosti, ustawičně mezi sebau bogowali. Nynj položenj wěcj se tak změnilo, žese to zdá býti snem minulosti, anebo nemožnostj časůw budaucjch. Gak ohromný to duchownj zisk, tato změna stanowišť w nahlednutj na žiwobyťj!

Ale také přes hranice swé země pustiti se odwážil Němec za našich časů. Z každého stawu, z každé žiwnosti gedna nebo wjce osob se wydali na cestowanj do zemj našich sausedů, Angličanůw a Francauzůw, kde we všech kolegjch obecného žiwota weliké pokroky se učinily, aby tam se ohlédli a poučili a hogné owoce nowých zkušenostj do vlasti swé přenesli. Pořádné, gakoby promyslno-diplomatické wyslanstw zachowáwá spogenj s těmi zeměmi, aby co neyrychlegi domow seznámen byl se wšjm, cokoli se tam nowého a důležitého w žiwnostech a we strognických wynálezcjch wyskytne. Nenaj tu mjsto wypátrati zvláště wšecky wýhody, genž se po všech odwěťwjch pospolitého žiwobyťj rozprostjragj, toliko djme, že to teprwé malj počátkowé gsau toho, co nám někdy železnodráhy poskytnau. Pokusjm se nawrhnutí obraz této budaucnosti, genž we srownánj ku přjtomnému času geště mnohem skwělegšj bude, nežli naše přjtomnost w porownánj k minulosti.

Až gen železnodráhy po welikých prostranstwjch položeny budau, tu všechna hlawnj a wětšj města w sausedstw co neyblížšj se směstnagj. Železnými těmito spogidly Draždany, Lipsko, Děwjn, Štětjn a t. d. s Berlinem w tenže poměr wegdau, w němž gest tehdaž Podstupjn. Hamburk, Praha, Wratislaw, Kasel budau w třjdě oněch měst, gichž možná dosáhnauti za krátkau dennj lhůtu, anebo za polowici gj, totiž za 6 nebo 8 hodin. Frankfurt nad Mohanem, Mnichow, Wjdeň, Dansko a t. d. za celodennj lhůtu, sotwa něco noci k tomu přidadauc, se dosáhnau, a Londýn a Paříž nám w takowau blizkost se posunau, gako dosawád Hamburk a Lipsko od nás wzda-

leny gsau. O rozšjřenj obchodu a obcowánj na tomto tak zmenšeném prostranstwj giž nahoře mluweno bylo. Tu se gen gedná o to, gak tyto poměry na člověka aučinkowati budau. Gaká tu osnowa nových názorůw, spogenj a setkánj se nových žádostj, poznatkůw a zkušenostj! W našem Berlíně sotwa dnes nagdeš gaký staw a žiwota stánj, kdeby se w garosti wěku swěho ten neb onen byl někdy neodwážil k rozweselenj se do Podstupjna pustiti a duši swau obdiwowánjm tamějšjch krás a skwostnostj naplniti. Až pak železnodráhy budau položeny, tu obzor a okres obcowný téže třjdy s podobnau snadnostj do Lipska, Dražďan, do Děwjna a do Štětjna se rozšjřj. Docela giná poněťj o věcech lidských se otewrau sprostnému člověku. Pozná předně dwogaké, podstatně různé twárnosti powrchu země z vlastnjho zkušenj, o nichž dosawad gen z náslechu cos se dowěděl: uwidj pohorj a moře! Cizj mrawy, obyčege, žiwnosti a národnosti celku lidu celkem druhého se oznámj, čjm o mnoho mohutnějšj a gako elektricky rozněcugjcj třenj se zmůže, an dosawad naopak gen gednotliwec gednotliwcem poučen býwal. Na neywýš však důležitě gest, že i člověk ze sprostého lidu, nádennjk a rukodělnjk, zgednaw sobě tak snadný wýlet do cizokrage, dostane se do zemj giné wlády, giného spůsobu řizenj, a tjm překaženo bude dosawádnj geho ducha tuposti w ohledu těch i podobných předmětůw. Uwidj a sám zkusj, že ani to, co obwyklé a domácné gest, ani to co cizj a žádaucj, samo sebau za lepšj se pokládati nemá, naučj se porownánjm zpráwněgi věci oceňowati a o nich rozmyšleti. Mýlj se dogista všickni ti, genž se domnjwagj, že sprostý člověk nebude w stawu z gednostegnosti běhů swěho žiwobyťj se wytrhnauti, aby na takowý wýlet se odhodlal. Příklad Bruselu a Antwerpie tomu odpjrá; nebo newšjmage si toho, že právě na sprostý lid nowé uwedenj železnodráhy gako něgaké čaroděgstwj neywětšj wraženj učinilo, tak že neyčetněgi k nj se hrnul, aby vlastnjm okem o gegj skutečnosti se pře-

swědčil, považovánj tu hodno, že zvláště ta nenadálá možnost z gednostegnosti a utuhlosti gednoho stawu přenešti se w giné okresy a zřinačené spůsoby žiwobytyj neomylně také neywětšj popud k tomu w něm zbudila. Wjdáno, že nádennj Bruselský na neypotřebněgěj wyžiwě sobě uspořował, aby to někdy w neděli odpoledne k wykonánj cesty do Antwerpie a zase nazpět wynaložil, a tak středozemec město pomorské znáti se naučil. Podobný ač opáčný popud nabjdl magika (matrosa) přjstawu Antwerpenského k wygetj do Bruselu, města středozemního, genž dříwe mu se zdálo nemožné k dosáhnutj. Každý řemeslnj, rolnj a rukodělnj wolj tam teď, djlem k poğednánj swých záležitostí, djlem k utěšenému pokusu, powoziti se železnodraha. Zdažli to bude jinak u nás? Nedá se wyměřiti, gak ohromná bude dachownj ta změna, gaká bez pochyby tjmto způsobem celek lidu zachwátj. Rozumnost tjm wolněgěj měrau wzrůstá, djm w rozmanitěgějch formách žiwobytyj se pohybuge, a zdali gaký prostředek mocněgěj k rozmnoženj wzágemného setkntj gen pomyšlen, neřkuli wyweden býti může nad železnodrahy?

We wyššjch sice okresech žiwota tyto duchownj wyhody we stegné mjře se neukážj, však nicméně i tam na neywýš značny budau. Budeli ležeti Paříž Berlječanu tak bljzko, gako teď Lipsko, tuť mraw, gazyk, spůsoby žiwobytyj, pokroky w žiwnostech a umělostech nad mjru hbitě z gednoho okrsku do druhého se přenesau a každá zuiugcjej zwyklost a gednostranná libůstka wždy wjee a wjee pomine. Takowěto wzágemných poměrůw rozmnoženj a zrychlenj mnohem důležitěgěj bude pro obecnstwo nežli pro gednotliwce, o čemž pozděgi, když o žiwotu státnjm a národnjm gednati se bude, promluwjme. Zde gen geště obrátme zřetel na spráwy žiwobytyj, genž následkem železnodrah cele se přeginačj. Předně osedlost třídy nemagetné při takowé pohyblivosti lidu nebude moci býti ustálena. Nebo dělnj, negsa pracj zabawen na gednom mjstě, žádným se zákonem neudrží, aby se na giné mjsto,

byť to bylo třebaš w sausednjm státu, kamž za málo hodin pohodlně dorazj, rychle nepřenesl, kdeby práci najít mohl. Tjm vznikne všeobecný přítok a odtok lidu, zmáhající anebo zmenšující se podle potřeb, jakých pokaždé přítomná doba požaduje. Ač to bude dosti nepohodlné, však s druhé strany ta výhoda z toho vyplýne, že lid vždy po práci ucházeti se bude. Nawrhne mi někdo, že bude lehko takové potulování zameziti; gá však myslím, že se stane naopak, což mne vede k rozjímání o změnách nastávajících w policij cestownj. Nudění se s průvodnjmi listy docela přestane. Nebo při tak náramném počtu cestownjků, gako n. př. mezi Berljnem a Lipskem se vydá, byloby nerozumné žádati, aby každý pasem byl zaopatřen. Nebo kdyby cestownjků bylo 6—800 (a bude gich ještě mnohem wíce), gižby ani nebylo k pomýšlení na opatření gich pasy podle způsobu nynějšjho. Nehledě na to, že k ohlédání, vydávání pasůw atd. obzvláštnjho, welmi četného auřednictwa by potřebj bylo, a žeby welmi velké výlohy od státu na to wygiti musely, při tom by to takové zřízení docela nepřjměřené bylo powaze cestování. Nebo všjm právem by každý si ztěžował na neslýchané utiskování a ostužování, kdyby při cestě, genž by asi tři nebo čtyry hodiny trwala, a gižby, kdyby na spěch bylo, za půl dne sem a tam wykonati mohl, někdy rovně tolik času na zgednání pasu a nad to ještě snad rovně tolik platu, coby mjsto na železnodráze stálo, wynaložiti musel. Takové policegnj zřízení byloby na zkázu železnodrahám, a nesměloby dlouho trwati, proto žeby všeobecná newole gemu se přijíla. Pakliby gednau pořádek pasowý gen mezi Berljnem a Lipskem swůg konec wzal, giž by se to i dálegi rozšířilo, nebo mezi Draždany a Lipskem takové dohljdanj nebyloby méně obtjžné i nemožné. Podobně by se stalo mezi Lipskem a Frankofurtem, zkrátka, kdeby slyšán byl kolec stroge parnjho na železnodrahách, tamby policegnj kolkování pasů swé práwo ztratilo. Tjm ale wětšj djl starodáwnjch policegnjch zřízení, gimížto dosa-

wád publikum obtěžowáno bylo, neomylně se zraší. Nepřijme se, že na to místo něco giného nastaupj; bude to však lepší a přiměřenějšj.

Německý celnj spolek může se považowati za předchůdce železnodrah, nebo bez něho bylyby ony w Germanii nemožné; anebo opáčně, při nutné potřebě železnodrah (nutné totiž w tom smyslu, že stát, genžby zůstal za welekroky dnešnj kultury, we skázu by přigiti musel) bylby spolek celnj, kdyby se to náhodau několika let dřjwe bylo neudálo, stal se newyhnutedlným následkem železnodrah. Aspoň gimi setrwánj toho spolku se ugistj a i ony státy do něho potáhnau, genž dosawád se odlaučili. Nebo ani neywětšjmu pošetilci by nenapadlo twrditi, že obchod železnodražný s tolika tisjci cestugjcjch a tak náramným nákladem towarůw obstáti by mohl při dnešnjm celnjm zřizenj, kdežto gedinká řada meyt dostatečná by byla všechny výhody železnodráhy na nic přiwésti. — Widěti tedy, že tento wynálezek, ač dosawád gen neykragnějšjho powrchu lidského towaryšstwa se dotýká, někdy až do gehu neyhlubšj útroby zasáhne.

Oddělenj čtvrté.

Zůstává nám geště wyložiti aučinkowánj železnodrah na obecný žiwot národůw i státůw a považowati ge co základ neydůležitějšjch dob wywinowánj se neyhlawnějšjch duchownjch pohybů časůw našich.

Gestliže mnau, gakž gsem se snažil, dokázáno, že duchownj sily a známosti gednotliwcůw prostředkem železnodrah zvýšeny budau, samo z toho wyswítá, že steg-nau měrau ony duchownj žiwly prospěgj, genž wůbec gsau žiwobytem časůw našich a gež považowati dlužno co výsledky nynějšjho stoletj. Nebo gen z wytwořenj gednotliwého zdánj pocházj wytwořenj celého obecnstwa. Nechtěli bychom arcí twrditi, že pauze a bezprostředně od železnodrah by půwod měl směr žiwota národnjho nynějšj Ewropy; gimi ale dána gest ta sjla

k uwedenj přítomného anebo nowé vzniklého dobra w obrowský oběh. Gsau to gako powodiči električnj, po nichž giskry duchowé co blesk rážegjce a potřásagjce skrze tělo celé Ewropy pronikagj a ztublé i zmrtwené gegj částky až do poslednjch konců ožiwugjce dušj naplňugj. Záležj to, gak giž w prwnjm oddělenj ukázáno, na neyužšjm stručněj času a prostoru a z toho pocházegjcm neybližšjm sesausěděnj a sbratřenj národůw. Pomyslowé arci prostorem zawřjmi býti nemohau, však žádný pomysl nebytuge sám o sobě, nýbrž má potřebj tělesných a prostorných nástrogůw, aby se uskutečnil. Z toho také ohledu tělesně a prostorně obmezen ano i zawražděn býti může. Wšecky naše pomysly o žiwotu státnjm a národnjm gsau zosnowány na přítomném materialném stawu našj kultury a se změnau aneb aumrtjm této též se změnj aneb vyhynau. Na pustínách ruských idea duchownj vzdělanosti anebo dospělosti národů k zákonné swobodě sama sebau se zničj, a genom pošetilec by gj tam hledal anebo gi tam drjwe wštjpati chtěl, nežby půda ku přigetj toho zlatého semene přiřadowena byla. Gako gistého prostřednjho průměru tepla k tomu potřebj, aby wzácné a duchuplné wjno se zrodilo, tak idea zákonné swobody též požaduge gisté prostřednj mjry národnj vzdělanosti. Žádný se nebude přjti, že rozmnoženj poměrů mezi národy, genž železnodrahami na neywyššj mjru přiwedeno bude, také zbljženj se tohoto stawu přispjšj. Od nich tedy spjše, nežli od někud ginud, n. p. od pjsmenictwj, gimž začasto gednotliwci přjlišnau kwapiwostj wjce škodj, nežli prospjwagj, můžeme očekáwati, že k welikému cjli, genž aukolem gest časůw našich, tauž měrau spěšně nás přibližj, gakož střelhbítě přes prostory národy děljcej nás přewáděgj. Budeli to opravdowý prospěch, co nám čas náš u přetwořowánj státnjho žiwota sebau přinášj, tuť se to poznenáhla i dále dařiti a zwláště tjm hlawnj základ položen bude, že se w prawdě dobročinným ke zwelebenj národnjho blaha dokáže. Budeli widěti saused dobré

účinky, bude neomylně živěgi a pówšechněgi po nich bažiti a gim podobné u sebe uwáděti. Widěli gsme za našich dnů, gak rychle z Francis prawý pokrok pomyslu byl i k nám se přestěpil tehdaž, když naše hlawnj města na sta mil od střediště této sausednj země vzdálena byla, když geště wjce týdnů se potřebowalo ke zdjlenj zpráv dosti sporých. Co teprwé nynj se stane, když čaroděgná paunť železnodrah dlaubě mezery prostoru i času sblížj, mjle na hony, týdne na dennj délky změnj a tisjcnásobné pletenj sgednocugjcejch tkánek osobnjho i wěcnjho obcowánj i obchodu tam setkaj, kde dosawád gen gednotliwé slabé wazby porůznu se zatknuly? Co se stane tehdaž, táži se, když každá zora to nám wygewj, co wečernj slunce na rozlaučenau we Francii oswěcowalo? Budeli tehdaž možné, aby saused sausedu tak docela cizjm zůstával? Či pomysl nepřijťj se gako hauře branau otewřenau? Giž nynj wšudy auzkými otwory a skulinami živě se prostřá a pronikuge. Tenkrát ale nie mu státi w cestě nebude, aby na mohutných perutjch k nám se nepřenesl, aby se zpupného štežně pod wzdutými plachtami praud weleobchodu národnjho neopanowal a loď swau kdekoliw nepohnutedlně neukotwil. Této moci duchownj žádně lidské wolenj odpjratu nebude moci.

Ginau, ideálnějšj wyši ukazuge nám druhý podobně obdiwowánj hodný následek, gehož půwodowé s přednějšjm w auzkém stogj sbratřenj.

Dřjwe, než geg wyložjme, třebať nám předeslati pówšechnějšj rozgjmánj. Wzniká otázka, gak dalece železnodrahy w přjpadku wogny slaužití by mohly k dosaženj aučelů wogenských, a zdažby, pro usnadněnj neyrychlejšjho přewozu četného wogska, nestaly se rovně nebezpečnými gako prospěšnými zemi, genž gimi obtažena gest. Naše zdánj gest, že zde, gako u silnic, wýhody a škody spolu se wyrownaj. Komu dráha náležj, ten má z nj užitek, kdo gi ztratj, tomu gest škodliwa, a třeba mu postarati se, aby nepřjtele wšech z nj wyplýwajcejch pro-

středků pozbawil, musj gi totiž zkaziti. Daufáme wšak, že takowé smutné kragnosti pro železnodrahy w temné dálce postaweny gsau. Naše důwody gsau následugcej. Obrátjmeli zřetel na staw německé řjše před pěti sty lety, nacházjme gi ohraženau zámky, a městy celau posetau. Mimo weliké boge, wedené od cjsařů a předněgšjch knj-žat proti pohanům a barbarským národům, panowal geště po zemi powšechný rozbrog; města bez přestánj wálčila s městy, šlechtic s rowněrozeným šlechticem. Pokog zemský nesčjslněkrát se ustanowil a zase porušil; nebylo žádného rukogemstwj, žádné bezpečnosti proti takowým neřádům, nebo nebylo gednoty wzrostlé ze wzágemnosti auzce spogených interesůw. Gednokaždé město daleko odlaučeno bylo ode druhého nebezpečnými nepohodlnými cestami a kdo gen z Norimberku cestowal do Augsburku, podnikl tenkrát něco nebezpečněgšjho a klopotněgšjho, než kdyby dnes od gednoho konce Ewropy ke druhému se přenesl. Za času reformace, ač se to protisadné zdáti bude, wyšla z rozporu we wjře gednota we zdánjch. Nebo gak dlauho některaké učenj panowalo, býwalo bez rozdjlů gměnj společné; užšj spogenj a mocněgšj zastáwánj nemohlo dřjwe wzniknauti, až se mu žiwel nepřátelský postawil naproti. Tjm Germania we wětšj celky se srazila a wogna powšechná shltěla gednotliwé rozbroge. Na konci třidcetileté wogny zmizely půtky náboženské, čas gednotliwých rozbrogů také byl pominul, a státy počaly w témž spůsobu se utwořowati, w gakém až do konce osmnáctého stoletj bez patrného přeginačenj swých wnitřnjch základů se zachowaly. Toť bylo počasj wogen kabinetnjch. Welenj gednotliwce bylo dostatečné ke roznjcenj wogny. Francauská rewoluce stroskotala zpukřelau tuto stawbu ewropského státnjho pořádku, a na toto rozbořenj anarchické následowalo kwašenj nepřátelských mocj, ukončiwšj se národowým bogem roku 1813—1815. Bylo nynj widěti Ewropu w docela giné postawě z utiše-ných konečně žiwlů se podnášeti. Od času onoho mjru,

smjme to twrditi, všechny zárody wogny z ewropegského saustátj gsau wylaučeny. Na gednotliwé anarchické rozbroge, gako we střednjm wěku, w tomto našem stawu mrawů, zákonů a wzágemného zemj spogenj ani pomysliti nelze. Náboženské boge snadby geště w některých wzďálených kragjch mohly na krátký čas potrwati; neynowěgšj rod wogen, totiž kabinetnjch, mohl by se také geště obnowiti; gsmeť ale přesvědčeni, žeby to byl pokus nepodařily a poslední. S druhé strany, pro smlauwy, gež panownjci Ewropy wzágemně wespolek uzáwřeli, wogna wšecká tak zamezena gest, že ani oné tak wyhrůžliwé konjunktury roku 1830 gj nemohly roznjiti.

Gaký tedy způsob wogen by geště byl k obáwánj w Ewropě? Řekne snad někdo: wogna o politické základy a domněnky. Nezapjráme, že i námi něgednau ta smutná obawa pohybowala, aby skupené kwasiwo nenadále nepředwjdaným gako blesk s hůry seslaným děgstwjm se nerozgjtřilo a celau Ewropu podruhé do wjru ljtých bogů neuwrhlo. Gak pak ale, kdyby nebezpečný tento zánět ginými cestami se odwedl, kdyby nátok ten, mjsto žeby hráze protrhal, co geho sjlu daremně stawily, ge poznenáhla a ticho rozdrobuge odplawil, a co blahonosné rozwodněnj beze všech škodných bauřj po Ewropě se rozšjřil? Toť, prawjm, stane se gistě, železnodráhy vlastně budau ty odwodiči, co ladným způsobem zkázyplný ten elektrický praud ochromj, aniž dopustj, by se wálečnau bauřj s bleskem a hromem na nás wyřjtil. Dogista mnohý se usmjwati bude nad tjmto naděgným a fantastickým pomyslem. Prozřetedlněgšj wšak, podlé mého zdánj, uznagj aspoň chránjcj moc této železné pawězy proti vyhrožowánj Aresowu. Nebo gestli železnodráhy, gako gsme při powažowánj gich wplywu na státnj žiwot ukázati se snažily, zvýšenjm duchownjho položenj tu wnitřnj nutnost do sebe magj, že wždy wjce na hlasy národůw se ohled mjtí bude; že sjla prawdy a práwa poznánj prawé proti předsudkům a lichowědě zastáwati bude,

zkrátka, že tělo našeho věku podle svého ducha se utvoř, an duch tento v lidu tisjnásobně se osvědčil, gestli železnodráhy to všecko, gak naskrze nepochybagi, we skutek uwedau, tuť se ten diw stane, genž před několika lety žádné by byl wjry nenašel, totiž že wěk náš, pauhau přewahau obecného zdánj, mjrným a rychlým způsobem to dowede, coby ginač býwal gen pozdnj následek ljtých a krwawých pútek. Gediná tedy rozumem domyslitedlná příčina bylaby zničena — a cožby účinek též zničen býti neměl?

Deymé však, žeby ony předpoložené účinky železnodrah nestaly se příčinau powlowného newyhnutelného přetwořenj z wětšjho djlu zastarálých státnjch forem w rozumné a času přiměřené; ono předce samobytně se utvoř, a staré formy we své slabosti a zwětšelosti gen geště potrwagj, pokud dokonee nezetlegj a neumrau. Gen gegich zdánliwý obraz se geště na čas udržj; žádná však libowůle neobstogj, gestli výhradně newywolj to, co rozumného gest; gen tjm geště podobu samostatnosti zachowá, že wůli a potřebu rozumné wětšiny wystihne, gj w austřety popogde, gi předegde. A medle kdy pak by tento prawdiwý hlas w řadě národůw wognu powelel? Dozagista nikdá, podle nynaěgých poměrůw mezi wzdělanými státy Ewropy.

Neohlédage se však na rozhodnutj otázky mezi wognau a mjrem, ptáme se gen, zdali kdy přigde k takowé otázce, kdyby i rozliěnost dnešnjch státnjch forem ewropeských zewnitrně setrwala? Gestli we středowěku dvě města, na př. Wormus a Spira, wognu wedly, zdali po třidcetileté wogně geště by se byl někdo domnjawal, žeby cos takowého přihoditi se mohlo? W pozdněgšjch stoletjch tato možnost gen geště mezi gednotliwými státy Germanška mjsto měla. Nynj i ta zmizela. Nebo kdožby medle pomyslel na wognu mezi Sasy a Bawory, mezi Wirtemberky a Badeny? Wzágemnosti a swazy těchto zemj gsau příliš blžké, obapolné interesy nesčjslné, cožby

wšeccko zrušeno býti muselo. Zdeby gen země tyto rány samy sobě zadaly. A gaka by k tomu přičina se wymysliť dala? Zagisté žádná. Železnodráhy poměry takowé, gako dmes mezi menšjmi státy Germanska panugj, rozšřj na weliké státy ewropejské. Shrnau ge w tak bljské sausedstwj, že wzágemné gegich interesy tisjcnásobně se propletau. Gen w gednóm a témež státu mohlaby se wogna o politické zdánj zajiti, ne ale mezi národy sausedajmi. Wogna o panstwj též mezi nimi zmizj, gak brzo zákony, ne osoby panowati budau. Nebo až základnj mysl dnešnjho státu auplně swé platnosti dobude, co tehďáž bude panstwj? Sotwy něco wjce, než saustawa obchodnjch poměrůw. Zrušte mýtnj linie mezi dvěma státy, hle, tu přestanau hranice. Což by to obywateli Lyon-skému přineslo za užitek anebo škodu, gestli by něšťan Straspurský odváděl swé daně do německé anebo do francauské pokladnice? Zwolá někdo, že přigjmám zničenj národnosti, zmařenj neyšlechtnějšjho ze wšech citů, lásky k vlasti. Dogista ne! Přigjmám gen rozumnějšj gich naměrenj. Láska k vlasti nemá wjce hledati swé ukogenj we zkáze a přemoženj sauseda prostředkem zbrani, nýbrž w duchownjm wjtězstwj hlubšjho proniknutj wzdělanosti. Nechať se gde o záwod maudřegějmi ústawy, průmyslem, widau a umnostj. Až se, gak se naděgeme, za neybližšjho desjiletj národowé a gich wzágemné interesy geště wjce sbljžj a pomjchagj, nezůstanau giné mezery, než mraw a gazyk, na nichž zákony přjrodnými zosnowané vlastnosti národůw záležegj. Wšak i zde proti wami gen wyššj owědoměnj se wywine. Komu gen geden gazyk, geden mraw znám gest, ten newj, zdali za bohateho anebo za chudeho se wydawatí má. Gestli tedy smjšenj národů (gako se to djlem giž stáwá) cizj gazyky u nás zdomácnj, tu z toho gen zisk wycházeti může, nebo geden gazyk w zápasu s druhým gen k wětšj ohebnosti a mohůtnosti wyspěge, a duch rozmnoženjm takowých pobudek tak se zbohatj, gako hmotné bohatstwj země wzrůstá rozmnože-

njm rozmanitosti poměrův k jiným přírodním předmětům. Gestli tedy tato železná ramena a vazby národytak auzce mezi sebou spautagj, odkudby nové žiwly wogny přigjai měly? Neškuli wogna sama! — Arciže věčný mjr tau měrau co děgeslédný výpadek dosažený zdálby se býti diwem nepochopitedlným, však stařj způsobowé surowých rozbrogůw, we spogenj se wzájemnými tak auzce slaučenyými interesy ewropejských národůw byliby gešte nepochopitedlnějšj. Dosawád wogna w děginstwj co newyhnutedlnost powažowána býwala; u mysliwých lidj platila wůbec ta sada, že gednotliwec gen w celku swau cenná, a swau obzwláštnost gemu obětowati dlažen za skutečnou nauku. Tato výkonná nauka, čas po čase s welikau přjsnostj opakowaná, zbudila wyššj sly w čłowěčenstwu a odwedla ge násilně od následowánj samolibných aučelů a pohodlného rozmářilého žiwobyťj. Wogna se stala nutně potřebným pohybem lidského pokolenj; kdo by tehdy pomyslel, žeby tento nutně potřebný žiwel někdy wyhynauti mohl? — Kdyby však se třebas nepřigalo, že takowého násilného prostředku k wnitřnjmu zotawenj wyššj samowidná sjla a dospělegšj mrawnost lidstwa potřebj mji nebude: což by snad nebyl k dosaženj jinými spůsoby? Což nemáme giných obětj k napjání sjl wyššjch? Což pak nešťestj, bolest, odřeknutj se ginými nešťastnými spůsoby nebudau moci hlásati lidstvu swé nauky?

Nebudeme však tento předmět přijlíš w odtáženosti powažowati, obrátjme se ke skutečnosti. Gestliže wogna w Ewropě pomine, proto we světě gešte nepomine; nemůžeme předně wěděti, gestli celá Ewropa swůg wyššj wzdělanosti staw bude mji k obhágenj proti surowým silám giných djlůw swěta. Za druhé: což pak nemáme příkladu, ač w menšjm poměru, možnosti wyhynautj auplného wogny we všech wnitřnjch potazjch gednoho krage? Anglicko, twrdjm, gest takový příklad. Nebo krag, kde od půldruhého sta let w okrese geho hranic wýstřel dělowý slyšán nebyl, ten dogista wognu nezná; krag co i

w polowici poslednjho stoletj bog gen zlatými swými sj-lami wedl, kde wogna až do útroby národu newnikla, kde každý měšťan za domow swůg powstati a potýkati se a na neystrastnějšj wypadky swěho potýkanej odhodlán býti nemusel — takowý krag wogny nepoznal. Wogna gen tam opravdu gest, kde se o smrt aneho žiwot losuge. W Angličanech čtvero anebo patero pokolenj po sobě následowalo, genž wogny w prawdě nepoznalo. Zdali ale proto národ ten gest podlegšj, odrodilegšj, rozmařilegšj nežli ostatnj národowé ewropegské pewniny? Či anglický národ upadl, anebo se podnášj? Dozagista to poslednějšj, protože se wždy we walnějšjch žiwlech žiwota pohybowal, že skrze obecné ančastenswj we wládě státnj každý tam také i w čas mjrů té nauky docházj, že on sám o sobě nic neplatj, než toliko we spogenj s celkem, a že tedy powinen gest každé okamženj gemu se obětowati. Toto trudné uzawřenj tam se usnadnj, kde každý wůbec co člověk wyššj důstognosti požíwá a také co měšťan wětšj značnosti má. Oboje to platj o Angličanech. — Widěti z toho, že děginstwj nám geště giné prostředky mimo wognu ukazuge, a že swobodné rozumné úprawy vlastně to gsau, gimíž s gedné strany wogna zamezena ano i nemožná učiněna, s druhé pak strany wšeliká schopnost k nj nabytá býwá.

A snad děge lidstwa, wolně se wywinugcj, geště giný, pauze gen z nich pocházegcj prostředek naskytnau mjesto dobrodinj wogny? Gest to wůbec denně se wywyšugcj probuzenj sjl žiwotnjch, gešto wšechny taužegi napjnný rychlegi také se wyčerpajj. Tož gest neomylný prostředek ochráněnj se od tupomyšlněho zmalátněnj, gež w giných státnjch okolnostech dlouhý bezpečný mjr s sebau přinášj. Kdožby w takowém hluku žiwotoplném, w tom ustawičném zápasu wšech sil ůmowých, kde každý, genž se ledwa s násiljm na wrcholek gaké dokonalosti dostal, giž následownjky za sebau w zápětj spěchati widj, genž geg odstrěj anebo přewyšj — kdožby se, prawjm,

tehdaž liknawému spočjwánj oddáwal? Kola obromného stroge společenského popudj geg ku předu, nebo geg rozdrťj, anebo geg co bezužitečné břjmě wywrhnau. Takowé žitj, plné horliwosti, pospěchu, namáhánj žádá také swé oběti; žádá též weliký opor sil vlastnjch, abychom w rownowáze zůstali proti praudu žiwů porýwagjicjch, a tyto zápasy také žiwobyťj časněgi zmořj. Žigeme žiwot bohatšj, různownadněšj než naši otcowé, však w nepřetrženém duchownjm napnuťj, čjmž zásoby žiwotnj rychlegi se zpotřebujj. Wogna losuge surowým spůsobem o swé oběti, žádá gich neptagjc se kdo ge přinesl. Gináče gest to u našeho wogny zástupnjka. Gemu každý podlé swých přirozených aneb nadaných sjl daň swau přináseti dlužen. Žádali wogna z desjti žiwotů gednoho, tu zvýšené sjl zpotřebowánj požaduge od každého žiwobyťj desetiny, čjmž poměry obětj se wyrownagj, gen že ty oběti důstogněšjm spůsobem se požadugj, a s wětšjm osvědomeňjm a bez uraženj práv se přinášegj.

Anglicko tak zvýšené žiwobyťj giž od půl druhého sta let má co děkowati swému občanskému zřjzenj a welikobytnému žiwlu moře, gjmž zawladuge.

Dobře tedy, my se též nebudeme wjce lišiti těchto důležitých pohybowatelů lidských sjl. Prudej praudowé železnj, porozwedeni gsauce celau Ewropau, budau našjm mořem, po gehož hladinách geště blahodatněšj dobra nám přiwážjna budau než tam na zpupných wlnách oceanu. Geho wodami gen se přiwážj bohatstwj, skwostnost a zámožnost, na našich železných základech pak chrám wzdělanosti, swobody, mjru a všelikého blaha se wyzdwihne.

Střednj pak naše Ewropa, dospělá k onomu stupni zralosti, na němž neyšlechetněšj owoce oswěty k duhu půgdau, bohatá dosti a osjdlená k nešenj welikých obětj s prospěchem, ne však bohatá a osjdlená tak přjliš, žeby potřebj bylo starých nástrogů k uwedenj nowého blaho-

bytu — střednj prawjm Ewropa z toho rohu zbytečnosti našich časů neyhognějš dary odnesa.

Než přistupme k závěrce! — Známoť, že tagemná moc maĝnetnj geň w železu přebýwá. A tagemstwj této moci nynj teprwá na gewo přigde, nebo to buď mé poslednj slowo: Maĝnetnj čarownau sjlau železnodráhy přitáhnau bohatstwj, pracowitost, mjr, wzdělanost, swobodu, a mohutnost, a wšeliká tato dobra oněm zaslepeným národům, geňž železnodrah nepřigmau, wěčně odňata budau! Onino budau zkwětati, tito umjragjce upadnau. Wywolte sobě — čas wám, gako onen Řjman Karthagen-ským, toĝu w kljn zahrnutau podáwá — wywolte sobě: *«blaho nebo zkaženj!»*

V.

Gazyk a technika právnícká Slowanůw.

(Wiz W. A. Maciejowského historii zákonodarstwa slowanskeho sw. III.
oddíl III. str. 366.)

Od Jana Pr. Kaubka.

O patria salve lingua!

Z weškerých gazykůw slowanských gazyk český, považjmei geg z ohledu právnícké techniky, neyvyššj dosáhnul vzdělanosti, ačkoliw i on, ale welmi málo, wplywu německé mluwy podlehnul. W památnjkách zákonodarstwa českého wyskýtagj se slowa z němčiny chwatem wyňata a toliko někdy slowenskau koncůwkau opatřená, k. p. Erb (dědic), der Erbe, a giná tak řka mechanicky a zcela bez ducha národnjho utvořená, k. p. nápad = der Erbfall, polsk. spadek; při tom též neopominuto latinských makaronizmůw gako: »item, jus quatuordecimum« a t. d. Ale mimo to gednak přiznati dlužno, že gazyk český vysokého dosáhl stupně dokonalosti, an o wšelikých předmětech právníckých rázně, gasně i ozdobně w něm se gednati dalo. Aupadek literatury české, genž w prwnj polowici 17. wěku nastaupil, měl mimo giné i ten přesmutný následek, že nynějšj čeština obshuge mnoho výrazů zastaralých, nynějšjm Čechům těžko srozumitelných, a wšak byloby zaslusno, aby s opominutjm slow nynějšj osvětě nepotřebných neb neodpowjdagjcjch, wšecká giná s duchem národnosti slowanské i s nynějšjm stawem wěcj sauhlasná slowa upowšehněna byla, aby nowým nadšená žiwotem mjsto cizozemských, českau mluwu zahawugjcjch výrazůw upotřebena býti mohla¹⁾.

1) Čtance tuto dobře mjněnau i zagisté z upřjmného rodumikowného srdce pocházegjcj wýstrahu, ptáme se, tau samau bratrskau milostj

Slušná tedy pochwała náležj p. Pelikánowi (gakož draho-cennému nebožtjkowi J. K. Chmelenskému a p. Feylowi) za to, že w nowějšjm čase obrátili zřetel na technické wýznamy dáwných wýrazůw práwnických, i že ge sbjrat i wyswětlowati začali. W gich stopy ač wstauřj práwnjci druhých národůw slowanských, aby položen byl kámen základnj gazyka práwnického, gehož slowanské zákonodarstwj snad někdy bude moci dopnauti.

Nenj zde zagisté potřebj wšecky uwěsti okoličnosti, kteréž na wzdělánj práwnického w Čechách gazyka půso-bily, lehko ge uhodne, kdož s wyššjho stanowistě na běh wěcj pohlednauti umj. I Řjmanůw gazyk práwnický nebyl by se wznesl k té dokonalosti, gakowěž zákonodarstwj giných starých i nových národůw nedosáhlo a snad ne-dosáhne nikdy, kdyby Řjmané maudrau wedení pečliwosti nebyli se záhy o to postarali, aby každý, buď kdo buď, w národnjm řjmském gazyku před wrchnostj a před sau-dea rozprávěl, aby žádným giným, kromě gazykem ná-rodnjm listiny úřadnj skládány a od magistratůw prawi-delným, zřegným a důrazným slohem wydávány nebyly. Wlastně w tomto spůsobu Čechowé (starodáwnj), sami

nadchnuti, zdaliž celá tato přátelská rada wysoce učeného pobratřence na geho mluwu materskau, totiž polskau, i giná nárečj slowanská slyšána i mutatis mutandis obrácena býti nemůže? Intra muros peccatur et extra! U nás Čechů w tom ohledu daleko wjce, než kde ginde učiněno, i dosawad s welikým prospěchem gak w obnowowánj dobrých obso-lutůw českých, tak w přiswogowánj nových wýrazůw wědeckých šťastně pokračuje se. Arciž, že to wše nejwjce w krásowědě, w mathematice, w přjrodnických wědách a t. d. podniknuto, pole však práwnické, o něž zde wlastně řeč běžj, na našinském gazyku právě ladem ležeti stá-wá, k weliké našeho lidu škodě. Přepodiwný to úkaz, že náš wěk, gehožto hlawnj typus chťj materialnjho zisku, tak lhostegným, tak obo-getným se stává na přehogný tohoto zisku pramen: na wzdělánj a oswogenj si totiž národnjho gazyka práwnického. Aneb snad wlastně tento chťj zisku měl by býti přjčinau této snad schwálnj lhostegnosti? Arci že přjslowj prawj: W kalné wodě dobře dá se lowiti. Leč co tomu powj náš mnohočetný pauze český lid? Zazpřjwá si, zazpřjwá: Ay ty slunce, ay škupekó, čemu ty swjťjš na nás na bjdné lidi!

snad o tom newědauce, Řjmanůw následowali, ačkoliw — což každý pochváliti musj — do archiwu zemského přigjmali listiny též w gazyku latinském a německém, gestli se vlastně zemského dotýkały řjenj.

Na Slezku bylo wolno sauditi se a úřednj listiny psáti gazykem českým aneb giným k českému podobným, odkud pošlo, že tu i polské užjwáno mluwy. Němčina tu také silný wplyw měla na nářečj slezké zapuzugje slowanské a nastrkugje swoge słowa. Tak k. p. výrok nazwáno na Slezku Abšidem.

Čjm pěknějšj byl český gazyk právnícký, tjm špatnějšj i barbarštějšj byla latina w kancelářjch českých sem tam užjwana. Gsauf toho důkazem úřednj listiny české, morawské a slezké.

Na Morawě listiny úřednj častěgi nářečjm morawským²⁾ nežli latině skládáno, neobešlo se však bez toho,

2) Gak w neydáwnějšjch tak w nowějšjch listinách i knihách na Morawě sepsaných neznáme žádného zwláštnjho morawského gazyka, ani nářečj, o němž učenci polšj tak často rozprávěti zwykli. Člěhodného p. Maciejowského arcif nenj tažno, že Morawané od neydáwnějšjch časůw gednoho i weškrze stěgného s Čechy gazyka pjsemnjho užjwali. A však sama mluwa lidu morawského w poměru s českau řečj ani nářečjm, ba ani různoslowjm gmjna býti nemůže, leda bychom w tom ohledu wymjnili: Walachy, Chorwáty i Slowáky morawské, gegichžto různoslowj zwědochtiwost filologůw českých dosawad nadarmo wnadj a láká, an nám brattj Morawané, neylepšj na mjstě přjležitost wyswěšlenj této wěci magjcy, o tom ničehož dosawad nepodali. Tak i w dáwném i nynějšjm k české koruně náležejcm Slezku ten samý pjsemnj gazyk gako w Čechách a w Morawě panował, i až dosawad w některých kraginách slezkých lid mluwjcy mjchanicj polskočeskau (wasserpolnisch) modlj se na knihách neyčistějšj češtinau sepsaných, slyšj kázanj česká, zpjwá nábožné i swětské pjsně řasným gazykem českým, a na hřbitowech městj nápisy české, gak gsem se o tom všem sám očitě na Slezku byl přeswědčil. Spogowalt tehdy i spoguge dotud Čechy, Morawany, Slowáky i Slezáky gedn i ten samý pjsemnj gazyk, gako Mazury, Krakowáky, Litwjny (zpolštěné) gedn pjsemnj polský gazyk wjže. Což by si toho wážili katoličtj Slovane (Slowáci), Rusjni a t. d., kdyby měli tak gramaticky obrobené, upewněné a ukontěné nářečj, gako Čechowé a Poláci, i kdyby ono tkwělo na tak starých a nerušitelných základech, gako obě

aby gich někdy i w německém gazyku neuloženo. Poláci, ačkoliw národům, gich přelabodné, šlechaeké vláde podrobeným, zanechaligich vlastnj gazyk, Rusjnům ruský, Liwoncům a Kuršanům (Kurlandcům) německý, powoliwše gim

nátečj těchto dwaú slowanských pokolenj. A však některj přišlj giž k hotowému rodáci naši, neumějgce sobě wážitj tohoto štěstj, samochťjce wiklagj a páčj s takau všetečnosť a newědomostj na základech swatého chrámu našeho milého gazyka českého, opowazagjce, se bybatj geho dřewajmi všeobecne přigatými formami. Čbcateli se, milj bratřj, přesvědčiti o truchliwych tohoto daremného počínánj následcch, gděte mezi Rusjny, gděte mezi Slowaky, a tam nahljdnete, k gakému zmatku tato babylonská směsice wede! Zagistě prawjm wám, že budauce swědky této zmáteniný zmaudřjte a nawrátjte se zpět na starau cestu gazyka našich milých opatrných tatjků, i budete dobrořečiti gim, že se tak záhy, tak bedliwě a tak opatrně o úpravu našeho milého gazyka postarali, že maudřj předkové Čechů, Morawanů, Slowaků a Slezáků, mluwjce odličným okoliw mezi šebau howorem, gediného všeobecného gazyka w pjsmách a w knihách gsau užili. Protož kdo se opowazuje starého kanonu našeho pjsemnjho gazyka se dotknauti, budiž všetečka, budiž pedouk, ten trhá přirozený swazek wjčjcy tyto čtyry národy a kopá hrob našj starodáwnj gednotě, ten chtěge býti wzdělawatelem gest dodělawatelem, chtěge býti učitelem gest mučitelem swých posluchačů a čtenářů, chtěge býti osvěpítelem gest zatemnitelem. Mysljteli snad, že gazyk náš těmito domnělými opravami, k. p. wstrkávánjm samohlásek a t. d., slowanštěgšjm se stane? a že mu snad této wajj domnělé slowanskosti potřebj? Kdo tak wěřjte, nezalette mi, powjmli wám dobrosrdečně, že powahu pobratřených nátečj slowanských nezdáte se chápati! Čjm lépe tuto powahu gich poznáte, tjm gasněgi nahljdnete, že gste byli na omylu, a tjm dřjwe se nawrátjte tam, odkud gste byli wyšli, to gest na lůno našeho starého prawoslawného gazyka českého. I gá druhdy — nezapjráw swého bludu — byl sem na omylu, i začjnage se před mnoha lety učiti druhým nátečjm slowanským, wčligak sem sám pro sebe na materské řeči reypal, přewracel, i gak se mi zdálo slowanštil a reformowal, pobjzge mladých druhůw a společnjkůw, genž po uposlechputj mých nawodůw k wetegně auhoně slušně gsau ptišli, ku přigetj této domnělé slowanskosti a reformy, ale zahofew napotom neukrocenau žádostj ginowanská nátečj w gich vlastech na mjstě z ust pobratřencůw poznati, a seznať w gich lépe, než bych byl doma sesnal, záhy gsem tomu srozuměl, k čemu by mohla wěsti tato mnaú ponawřená zdánliwá reforma. Nynj po dlouhé mnoholetnj zkušenosti — neb dlouhý bog sem bogowal — mage před očima slowanůw wyrok swatého

w něm se řjdiť, saudití a listiny úřadnj skládati, předce sami u sebe gak w auřadě, tak w saudě cizjho a neyčastěgi latinského užjwali gsau gazyka. Máme též památky, že swé listiny druhdy také českým psávali gazykem (Czaocki I. přjp. 309). Teprwa r. 1543 w Polště zákonem weleno, že listiny úřadnj toliko w polském neb latinském gazyku skládány býti směgj, a však toliko tribunal pokladnj (Trybunał skarbowy) rozkazu vlády uposlechnul, wěeliké listiny swoge w polské wydawage mluwě. W saudech zemských a županjch polštiny i latiny užjwáno. Příčinnau toho byli kněžj, genžto až do nowěgšjch časůw zastávali úřady kancljřůw a pjsařůw, protož gazyk cizj w kancelářjch se udržowal, mimo to, že Poláci swau mluwu vlastenskau náružiwě milowali. Pěkně tu wěc wyswětlil učený Lelewel we swé rozprawě o oswětě polské až do wěku XV (w Tygodniku Wilenském). Nadarmo prozřetelný Ostroróg — strannjkwyznánj bratrj českých — radil a wolal, aby aspoň práwnj smalauwy w polštině se spisowaly: kněžj bránily latiny, omlauwagjce se tjm, že mluwa národnj nenj slowy dosti uzásobena, a že trudno pjsemně i austně se w nj wygádřiti. A však zákonodarcowé polštj i pjsařowé listin úřadnjch často u welikém nacházeli se klopotě, newědauce, gak swé myslénky o práwnosti a sprawedliwosti latně wygádřiti. Toť gich arci mohlo přeswědčiti, že zákonodarstwj we vlastenské má býti uloženo mluwě, oni však předsudky swého wěku nakwašeni gsauce, kladli raděgi podle technických wýrazůw latinských slowa polská, ma-
gje raděgi celau wěc wyložiti w polštině. Takowýmto

otce Augustina: »Philosophia parum gustata abducit a religione, multum hausta ducit ad religionem,« i gá podle analogie tohoto wýroku z plných a wraucj laskau ke krásné materské řeti zřetých prsou hlasitě wolám a směle twrdjm: že gestli powrochnj, kusá i mělká známost ginoslowanských nářetj koho mohla odwěsti od prawě češtiny, důkladněgšj této ginoslowanštiny wědomost k ryzj češtině naspět geg přitáhne a kagjej srdce upřjmnau a wěrnau milostj k spanilé dobré české matce uwjže! Zdalž neznáte weledřwtipného zpěwáka českých pjsnj w Haliči? Ehyhle, tento weliký učenec stal se na této samé cestě ze Šawla Pawlani!

wracujm latiny wrstewnjem i horliwým obrantem byl k. p. Kromer (viz respublica Polon. p. 409), pronikaut gsa duchem kurie římské, kteráž, ačkoliw celé nepowědomá našeho gazyka, všeobecně hlásala, že gazyk slowan-ský gest gazykem barbarským (Czac. I. přjp. 266). Gednak každý, kdožkoliw pokrokůw polské oswěty gest powědom, pozná neslušnost této domněnky, tjm dřjwe, pomnjlí, že polština w tomto čase musela giž býti znamenitě obro-bena, an za Wladislawa Jagěly weřegně hádánj na učenj Krakowském w nj se konalo.³⁾ Onyno diwokau latiniau

3) A však ke správám pjsemnjm polštiny w těchto časjch geště welmi řjdko užjwano, ana až do časůw Mikuláše Reje z Nagłowic (po-cházelt on z rodiny našich českých do Polsky wystěhowaných Wršowců, viz: Uřamki genealogiczno-hystoryczne, Sławianin, tom I. p. 59), to gest až do začátku 16. stoletj nebyla geště určitými giřtými grammati-ckými formami nikterak upewněna i ohrazena, gako tehdegiř mluwa česká, kteráž tenkrát u dwora králůw polských i welikých kněžůw li-tewských Jagělowicůw všeobecnj oblihy dosáhla. Welmoři polšj ná-sledowali přjklad vládarůw, až do pozděgiř časůw mluwjce a pjšjce gazykem českým. Pan Ki . . . ski chowá dosti znamenitau sbjrkú listin a listůw českých od páni polských toho času zbotowených. Králowna Jadwiga, maudrá manželka Jagelowa, založila na učenj Pražském ana-menitau fundacij na wychowánj mládeže polské a litewské. Krakowska uniwersita pod řjzenjm Hieronyma Pražského neywjce českými mistry obsazena. Celá Polska hemžila českými i polskými wyznawači učenj Husowa. Wšecky tyto okoličnosti češtinu w Polště udržowaly i rozši-řowaly, kteráž se právě až do wyhasnutj rodu Jagelowcůw po meči při dwore zachowala. Známo, gak L. Górnicki a ginj naproti této české modě w Polště horlilí, neboť za gich časů (w polowici 16. wěku) polská mluwa byla giž grammatikalně obrobená i uprawněna o gakauřto úpravu kdyby se tehdegiř vlastenci polšj byli všemožně nezasadili, lehoe se státi mohlo, že čeština; w njřto welmi záhy po wynalezenj tiska po celé Polště a po Rusi gak od Husitůw, tak napotom od *Bratřj čes-štyř* knihy welikého, neywjce gednak náboženského a historického druhu rozšjřtowaný a od samých Polákůw w nedostatku tiskůw polských hogně kupowaný byly, na gazyk pjsemnj, na gazyk diplomatický w celé řjři polské powýřena a všeobecně zawedena býti mohla. »O následciřch skutku takowého, kdyby se byl dowřsil, pro wadělanost národu slowan-ského wůbec, každý saudný vlastenec se lépe a snáze domyslj, nežli my tuto psáti můžeme,« prawj Musegnjk swaz. III, 1831. A však sami

nakvašené úřadaj listiny polské gau hodny smjchu a pólizovánj. Gich eizj gasyk a sloh gest zcela podoben onomu, genž panuje u. woskrytých listinach wšech katolických Slovanůw, nebot. tito wšickhi tůjwali w. dāwněg-

onino wystěhowānci čestj byli napotom o wedělanj a zwelchenj gasyka polského neypetliwěgij. Z gich čestjoch od G. S. Bandtkého i Lelawla uwedāných tiskárěw vycházely u. waluem pošta knihy na gasyku polském owšem i českém. Lelowská tiskárna Bratřj českých, wypadnůw šwabstinu z knih polských, začala ze wšech neypwrtěgij knih polské (latinským písmem. (antiquem) tisknauti! (wit. Joz. Lukatewicz o Kńsco-
dzech Braci českých w dāwněj wielkiej Polsce p. 409.) Podiwān to wěc, že i s českými knihami to samo nečinila, w nichčo téměř wěkrze swropegské písmo latinské k wielké dobré wěci šhodě dosawad wšest sawedeno nenj!

„Gasyk český,“ prawj p. Maciejowski (w tom samém 3. swětsku historie nákoondastwa slowanského str. 473), „gse chrapliwěgij (chropowatczym), než ruský (rozumj. se maloruský) a šledijm než polský, nenj diwā, že mohl w Polskě wšobecně oběhy dogija. (Mánsť o slachu dāwných krālůw a panůw polských lepěj pagem, abychem wětiti mohli, že si čestina ohljbili zrowas k wůli gahěi přj gegj chrapliwěst! A. kdyby toms předece tak bylo, wělic bychom se takowemu wksu diwili!) „Nad tjm wšak trěba zastawiti se,“ pohrače učeny Maciejowski, „že až do Litwy našel přjstup a skrz dlewnj čas tam byl dworjān gasykem. Władisław Jagello wělic si w českém gasyku libował. Z polšiky, gak soudjā, nechtěl ušjwāt mluwy ruské (maloruské, běloruské, genž na Litwě domowem), ačkoliw ona než čestina gest pěkněgij, ačkoliw přjganněgi w ucho padě, nežli twrdými sawzwěstkami přesyroeny gasyk Čechůw. Latíně nowokřestěny kaje nerozuměl, polského gasyka w tomto čase gestě tjakó k wātněgijm dāktāstetm upotřebna, Władisław Jagello tedy s potřeby musil českého ušiti gasyka i w něm slýchati slowa hašj, kteréš zmichowě slowaněj a Pzaby do Krakowa powołani w kostele slowanském na Klepātí hlāsali.

Takowě a gim. podobně usadky o čestině od Polákůw slýchati Čechowě gane gij přjwykli. K tēm i onēm titulům, gimě něktěch z nich čestina počtiti rāčili, přidal p. Maciejowski gestě epiteton chrapliwěsti. Wyrokj o swěčnosti neb nezswěčnosti gakčokoliw gasyka wšec gane wěcj pod sluncem neypotašitěgij! Nikdā a nikdež one slowaněc motto barona Brambouse »Chacun Baron a sa fantaisie« nemá hlāsiti do sebe pūtah, gak w této wěci! (Nigdy. i nigdzie niemotna owe słowne Motto JMci Pana Sękowskię Dobrodzieja lepij do rzeczy zastosowac, jak tutaj! — řekly Polák). Tak k. p. wědomo gest, že

šjch časjch u weřejných sprawách neydwěňšj latiny, gegjato znakem gsau: nahromaděná, beze wšeho ladu a smyslu wedlé sebe nastawená barbarská synonyma a t. d. Nacházjme to w řídánjch aktách negen weřejného, leč i priwat-

Vokairovi, neywěšjmu swěho času aesthetikowi a kritikowi francauskému, wlastina se neljbila, i to neywjce proto, že pry gest zwučkami přesyčená, neywěšj našeho wěku práwnj slovanský nazýwá češtinu chraplīwau, neywjce proto, že pry gest spoluzwučkami (wlastně polozwučkami) přesyčená!

Zagodemli w Praze neb we Waršawě do gakeho hostince, prwnj otázka, gjito náš sklepjnk ptiwjťá, gest o tak naswaný wykaz, w němto rubriky: wlast, staw, náboženstwj, stáťj a t. d., náležitými odpověďmi vyplniti musjme. Welmi slušno a užitečno by bylo, aby tjm samým spůsobem každý posuzowatel kteréhokoliw gazyka lidského také takovým oblasitelým listem wykázati se masil, w němto by otázky na wlast, stáťj, hlas, sluch, usta, počet zubůw páně posuzowatelowych zodpowjďány býti musily, při tom by třeba bylo doložiti, zdali p. posuzowatel hudebnj, zpěwák, deklamator aneb aspoň neyměně hudby milownj? zdali s krásným pohlawjm rád i často obcuje, aneb raděgi krásně pohlawj s njm? Zdali giť ženat, neb ne? Dočkalli se giť radostj otcowských, čili nie? A snad nenahljťjte, milj pánové, že každý gazyk, gebo pružnost, obratnost a wysłownost záwisj od hrdla, od ust, od zubů a od sluchu? Kdož se nepřesvědčil, že wšeliká mluwa praudjťj se s ust krásných panj wjtěnoslawně srdce sluchačůw porýwá? Kdož niezná blahoděgné působenj milého štibetawého hewora spanilé, newinné a giť cokoliw dorostlejšj mladoty? — Enfin Messieurs comment trouvez-vous mon raisonnement-là? Či chcete geště wjce argumentůw ad corpus, wjce fyziologických a psychologických důkazůw o potažiwosti čili relativnosti wškerých úsudkůw o blaho- neb neblahozwučnosti, o měhkosti neb twrdosti kteréhokoliw z gazyků podměšjěných? Či wymáháte ode mne geště wjce charakteristických známek wšeho kritického měřjčka, kterčto wy na rcě naši, na řeč českoslowanskau laskawě ptkládáte ráčjte? A wšak ptkládejte si na ni měřidlo kritické, neptkládejte na ni toliko wisikatory a hněťnyky s křenu! Gednak wěste, že gá borliwec i s oclan tamo pro domo nostra welehorlijaj oraoj nikterak nemáležjím do pětta oněch gimak wysoce učěných a zaslawilých náineůw, geňto některé nedostatky našeho milého českoslowanského gazyka (a kterýžto gazyk lidský gest bez nedostatkůw?) atticismy a čadstmi dobroserdečně přendjji ručili, netagjme gá sobě, „kde tě milá řeči česká boľj, a kde neywjce?“ Ale wlastně tato má nestranná, a gak se naděgi, uřhodná o tobě diagnosis přesvědčila i ugistila mne, že nikterak negsi *chraplīwau*, gak tě wysoce učěný a

njho práwa se týkajících. W diplomatech českých nás toto barbarství neysilněgi uráží, neboť w nich začasto ani myšlénky, ani smyslu dopjdi se nelze. Tak čteme k. p. w listině Karla IV, wčluggingj Slezko ke koruně české: »Nulli ergo hominum liceat hanc nostrae adjunctionis, appropriationis, conjunctionis, incorporationis, inviscerationis, adscriptionis, interpretationis, pronuntiationis, protestationis, declarationis, discreti defectus suppletionis, revocationis, cassationis paginam infringere.« Tento sloh a tato latina daleko mizernějšj, nežli ona glossatorská, negenom newedly oswětu práwnickau ku předu, owšem nazpět gi potáhly. Tak čteme k. p. u Sommersberga I. p. 775, 842. »Sub quacunque forma verborum et prolatione con-

wlectěný pobratěnce nazwati ráčil. Zpěwatky diwadelnj, nechťji w té neb gině opěte zpjwati, stawěj se častěgi chrapiwými a sjpawými. Ty však, milá řeči česká, gi zpěwačkau neunawitelnau, a ze všech zpěwných sester slowanských neyapjwawějšj, protože *neyzpěwnějšj*! Ty negsi nikoli podobná onomu Horáciowu kantoru, geň toliko tehďát prozpěwował, když mu dobrá napadla mysl; tys měla wždycky dobrau mysl i dobrý smysl, od časůw Zébojowých až do časůw Kollárowých, ano ani tenkrát gi, alicná zpěwačko, neumkla, když milownjci twého zpěwu zpěwná usta twého kněze starého Šimona z Budče ljskowým zaljwati sáďlem ráčili! Korunowaný poeta wyhnán z palácůw zešel na žebráka, pohýbal Karlůw most a Wltawu mutnau swým pěnjm! Wšak kdybys ty byla chrapiwau, gak se prawj, králowšj Jagellowé a gich lechičtj bohatýrowé byliby tě nekochali gak krásnau šwjtoznau milenku, ačkoliw ti do oty řeknu, že *negsi „hladěj“* nad polětinu, ani wjce než ona „*pięsząca*“, gak twrdil L. Hornicki, a však negsi méně „*pěkná*“, nepadáš méně „*przejemne*“ do ucha, nežli twá zpěwná sestřice maloruská! Wšecky tři sestry máte své zvláštnj wděky a krásy od Matky Sláwy zděděné, wšecky tři máte zvláštnj wady, z nichžto mnohé s pomocj této dobré přebohaté Matky dá Bůh naprawiti moci budete!

O slowanských mních (glagolitech) z Prahy do slowanského kostela sw. křtje na Klepári w Krakowě králowau Jadwigau powolaných — o českých a polských wyznawatčich učenj Husowa a Bratřj českoslowanských w Polště, objšněgi gsme pagednali w našem k tisku giť přichystaném »Rosboru důkladné i pragmatické historie pana Josefa Žukawice: O kościołach Draci Czeskich w dawněj Wielkiej Polsoe. W Poznaniu 1835.«

ceptis, vel in posterum concipiantur.» Tedy i to, co ustanovití obmyšleno, mělo již i na budoucnost závazkem býti!

Porovnáme-li s touto matlařinou prostotu i gadrnost slohu listin raských, přiznati musíme, že latina velmi škodlivě na veškeru osvětu slowanskou působila. Tak k. p. kšaft knjáze Iwana Danilowiče před jeho odjezdem k ordě tatarské v tento smysl se začíná: »Wo imě otca i syna i swatoho ducha. Se ja grěšnyj, chudyj, rab božij Iwan pišu dušewnuju gramotu . . . nikim ne nužen, cělom swoim umom, w swoim zdorowiu (viz Sobran. gramot. Rumianc. 1 r. 1328.)

Méně by na tom záleželo, kdyby veškerý onyho nesmyslnosti w listinách Slowanůw latinského jazyka užívajících byly toliko směšnými, zůstavše bez smutných pro národnj jazyk následkůw, ale vlastně tato prázdnota a nadutost barbarské latiny aučinkowala velmi škodlivě na mluwu právníckou těchto Slowanůw, zvláště na právníckou mluvu polskou. Nedůkladnost, mnohomluvnost gest znakem této tehdejší právnícké polštiny, vysvědčujeme, že skladatelé polských úřednjch listin začasto zdravých pogemůw o práwě neměli. Příkladem budiž onen zákon Sigmunda Augusta (r. 1550 vol. II. 593), w němž se takto wygádřeno: »Odnawiamy, umacniamy, potwierdzamy i upewniamy, i moene, trwałe, niewatpliwe (nepochybne), nieporuszone a nieodmienne mieć chcemy na wieczne czasy.»

Tato obojetnost soudůw polských co do vlastenského jazyka trwala do neypozdnějších časůw (w Haliči a Wladimirsku latina dosawad gest jazykem práwnjm), ano i w saudech wčelařůw (bartníkůw) toliko tehdáž powoleno nálezy a wyroky po polsku skládati, když se nenašel latiny powědomý pjsař. Beze všeho ohledu, zdali gim kdo rozumj, čili nic, psáno pūhony (pols. pozwy) latině. Nadarmo Górnicki radil následowati w tom způsobu Čechůw (Gór. W. VIII. p. 764), nadarmo předstírali, gim moudří, rodáci sudjm, gak welice latina řeči materské škodj, ne-

dbali oni na to, a negen latinská, lež i německá slova do názvoslovj právníckého mjchali, k. p. Stuba, Obermany. — Nelépe se dělo na Litvě. Tam před Wladislawem Jagellem skládáno listiny úřednj gazykem německým⁴⁾, latinským, rusinským a od časůw Witoldůwch nejčastěji latinským. To samo též bylo w rusinských k Polště náležjcnch zemjch, neb tu do malorustiny mjcháno polstinu i latinu, o čemž nás přesvědčuje zbírka priwilegij Wilenských p. Danilowičem ohlášených, i zlomky Iho a Iho statutu litewského

Wzhledem právníckého názvoslovj s zalíbenjm možná čjsti zákony ruské, neb se w nich tohiko malý počet slov cizjch nacházi. Malorustina právnícká, pozbrugemeli gi ze stanovistě grammatického, nebylať za panowánj Jagellowičůw ještě náležitě vzdělána, ale měla ona zdrawě žiwotnj sily, kteréž se lehce zesilniti a nowým žiwotem na dechnauti daly. Wýmjnku činj některá cizinská slova w listinách úřednjch sem tam se vyskytagjci.

Za Tatrami, kde panowalo neb přewahu dosáhlo náboženstwj katolické, gako k. p. w Uhřjch, tam i zákony a listiny úřednj latně psáno, kde náboženstwj obřadu řecko-słowanského trwanliwě se zakotwilo, gako k. p. w Srbech, tam w zákonech i listinách weřegných přirozená vlastenecká mluwa uwědena byla.

Černohorci užjwali mnoho slov tureckých a wlastkých, zwláště w názwiskách úradůw. Stawáť se to během přirozených, že do gazyka wlastenského kteréhokoliw podmaněného národu cizinská slova mimowolně přecházegj z gazyka onoho národu, gehožto wladě on podroben gěst.

4) Negen na dwore litewském, než i u dwora Premyslowců českých a morawských i Piastowců polských, slezkých, mazowských gazyk německý w 13. a 14. věku weliké oblily došel. Paprocki o tom swěděj we swém gniazdzie rycerstwa polskiego pod erbem Firlejůw, i prawj, že za časůw Wladislawa Loketka (1306) gazyk německý při dwore polském všeobecne panowal! To samo bylo w tom čase w Čechách!

VI.

Z knihy zápisůw městských nowého města Pražského od r. 1446—1453. ¹⁾

1.

Páni purgmistr a konšelé Starého města Pražského ku prosbě mnohé a žádosti ustawičné všech mistruow řemesla súkennického w gich městě obywgajecjch, w tom napřed užitek gich a dobré znamenagjce, a tohoto města poctiwost a slušnost, i swolili gsú a tiemto zápisem plné powolenie dáwagj, aby ku postawuom, kteréž oni sami w tomto městě dělaj, pečeť nebo cech městský se třmi wěžemi wedlé artikuluow neb kusuow njže popsanych, a to ote všech swrchu psanych mistruow swolených byl příkládán a přiwěšowan: Nayprwé, aby takowý postaw, k němuž cech má přiwěšen býti, byl ot cechmistruow téhož řemesla ohledán a opatřen, aby byl utkaný a wálený a dobře udělaný gednostagným útkem. Pakliby se přihodilo, žeby jiným útkem, k témuž nápodobným, který postaw byl od koho dotkán, k takowému postawu pro tu proměnu dotkanie, aby cayah byl s zadu we chřbetě přiwěšen, ktož by geg měl z města wen wezti neb prodati a gestli žeby geg zde kto chtěl mezi mistry krágeti, aby takowý kus dotkaný přeč napřed odkrogil, a děl kam chtěl, a nebo udělal sobě z něho, co se gemu ljbíti bude.

1) Rukopis tento, gegž gsem po smrti Norb. Waňka kaupj na sebe přewedl, obsahuje několik tisíc zápisůw rozličného druhu latině wyhotowených, mezi nimiž též zde onde, gako tráwnatá mjsta na písčité paušti, také české zápisy se vyskytugj. Z těch některé, buď pro památku auřednjho gazyku, buď gako malý přispěwek k obrazu domácnosti a měšťanského obcowánj w tom věku, wydáwagj se na swěto tjmto Časopisem.

Druhé, aby takový postaw byl miery právě čtyřideceti loket zdegých bez gednoh oloktu, gakož obecně zdegěj mistři warugj w sobě držeti. Byl-liby pak který postaw nalezen a shledán, žeby njže pro přewálenie, t. g. bez dwů čtyřideceti loket držel, k tomu také caych má přiwěšen býti we chřbetě z zadu. Třetíe, aby postaw ten caychowaný nebyl merhowaný neb pruhatý, ani proměnnými útky tkaný. Pakliby se přihodilo, žeby byl w kterém postawu gedeh pruh, dwa, nebo naywiece třie po gedné ciewce, to škoditi nemá, ale s předu má caychowán býti, a všiechni postawowé, kteříž magj caychowáni býti, ti magj k cechmistrům se nositi, a od nich má opatřeno býti spilností pod gich přisabů, aby řadni a dobři byli, tak gakož se napřed píše, prwe než caychowáni budú. Pakliby kto swěwolač bez starájh který postaw caychowal, a bylo naň to shledáno, takový aby gich řemesla prázděn byl. Ginj pak wšiechni postawowé necaychowanj mezi nimi aby prodáwani byli w cele, než krágeni aby nebyli, a proto wždy po wyčesánj aby starájh okázáni byli. (22. Čerwna 1446.)^{a)}

Panj Katruše, dcera dobré paměti někdy pana Jana Rathauského, když napadla pana Matjka Rathauského a panj Margretu manželku gehu, sestru swú, tiehnúci se, aby gj to, což gest gj nebožka panj Kateřina, matka gegj, listem swým kšestnjm odkázala, bylo wydáno: tu páni Pawel Deřichowic purgmistr, Valentin Kaba, Kliment Holian, Gjra Frankowic, Jan Šitka, Wáclaw z Hrobky i ginj kónsle newého města pražského, slyšewše gegj zálobu i také odpověď pana Matjka s gehu manželkú, i také zprawení gsúce, kterak to otkázanie panj Katruši učiněno bylo gest pod gistú wýměnkú ku pomoci manželeluom swrchu psaným i gich dětem, wážjce také suobů

2) W Rukopisu přicházj zápis tento rady starého města mezi ginými od r. 1448, i zdá se, že buď pro památku mezi zápisj nowoměstské položen, anebo spjše že za prawidlo také od saukennjkůw nowoměstských přigat byl toho času.

straní přátelstwa mezi těmi stranami, a chudoba i nedostatky panie Katruše swrohu psané, otázali gsú panie Katruše, chce-li na panském wyrčenj močně přestati, a když panj Katruše řekla, že dobrovolně na panském wyrčenj přestává, a chce na tom dosti gmieti, též také i pan Mařík svolil se dobrovolně, že chce na panském wyrčenj přestati: tedy páni swrohu psanj, s dobrým rozmyslem a potazem tu při wážíwše, wytkli gsú prawým ortelem a konečným rozsúzenjm, aby pap Mařík i s swú manželkú dali panj Katruši swrohu psané za to za všecko práwo, kteréž gest gj příslužalo, nebo kterakkoli příslušetí mohlo po poručenstwí nebo listem kšeftnjm panie Kateřiny, matky gj swrohu psané, sedm kop gr. hotových peněz, a sukna Mechelského gedenádoce loket, a panj Katruše aby téhož pana Maříka, geho manželky, i gich budúciech giž dále z toho kšeftowanie a poručenstwie nenapomínala po všechny časy budúcie. A to wyrčenie přigely gsú wděčně obě strany, a slíbily se zdržeti w celosti bez přerušenie wšelikterakého. Tu i hned pan Mařík dal gest panj Katruši swrohu psané těch sedm kop gr. i těch gedenádoce loket sukna, a ona to od něho za wděk přigala, a slíbila dobrovolně gménem swým, dětj swých, dědicow i budúciech gmény téhož pana Maříka, panie Margřety manželky geho, sestry své, gich dědicow a budúciech a toho ze všeho, což gest gj bylo, od nadepsané panie Katruše, matky gegj, odkázáno, kterýmkoli obyčegem, giž wíce nenapomínati, ani kterak natiekati sama skrze se ani skrze jiné osoby kteréžkoli w súdě ani kromě súdupow, tagně ani agewně po všechny časy budúcie.

To se stalo w sobotu u wigilij Matky božie na nebe wstávie, 1446,

2.

Stala se přátelská úmluwa mezi Matěgem a Šimonem střelci o hrázi, kteráž ležj mezi gich domy, takowú mlierú, že ta zed, na kteréž duom Šimonow ležj a pokawadž geho gistba zastává, má příslušetí k Šimonowi, a on gi

má hradiť i s swými budúciemi, a což gest dále od Šimonowoy gisby až do konce Jankowoy střelcowy gich suseda zahrádky, to má Matěg sám opravowati a hradiť i s swými budúciemi, a žlěb společný, kterýž lež mezi gich gisbami, ten magj společně dělati s swými budúciemi, kolikrát toho bude potřebie. (28. Srpna 1446.)

4.

Páni purgmistr a konšelé wyřkli gať ortelem, aby Othmar švec Pancieř položil na práwě sedm kop gr. sirotčích peněz, kteréž gest z rady wyručil, do swatého Martina payprw přjstieho. Pakliby toho neučinil, tehďa by chtěli w těch penězch zwod učiniti na geho duom wedle práwa městského. (12. Zářj. 1446.)

5.

Když byla nesnaze mezi Janem Děwulj sukenníkem s strany gedné a Ljdu bečwarku wdowu s strany druhé o studnici zasutú, kteráž gest mezi gich domy, tehdy pan Mařík a Ondřeček úřednjci sšedše dolnow ohledali gať tu studnici, a srozuměwše, žeby ta studnica byla společnie, i otázali obú stran, chtě-li tu studnici zase spolu dělati. K tomu Ljda řekla: páně, gá bych chtěla gi zase dělati. Ale Jan Děwule řekl: Gá nechci gi dělati: splatěti mi má polowici, dělay gi sama; a gáť sě té studnice gá odříkám wěčně. teď přede pany úřednjky i s swými budúciemi. A tu Ljda swrchu psaná dala gest Janowi Děwulowi za geho díel té studnice dwa wártele piwa bílého. (17. Zářj. 1446.)

6.

Když Janek Holý kožišnj byl gest gat tyto wálky nynějšie wandruge po řemesle ot towařišuw z Uorljka, a za téhož Janka Holého nebyl, ktož sljbj: tehdy opatrný muž Ondřej Hágek z Wasele, magj ljtosť nad njm; i sljbil gest na postawenie za Janka Holého swrchu psaného k těm towařišuw z Orljka, a w tom sě Janek Holý nepostawil na ten rok, gakož gemu byl dán; a pro to nepostawenie Hágek dal gest panu Wáclawowi na Orlj,

tak gakož nás týž Hágek zprawil, za téhož Janka třinácté kop grošow, a o těch 13 k. gr. Hágek hleděl gest k Jankowi Holému giž psanému, a Janek pro swú chudobu nemohl těch 13 kop gr. Hágkowi zaplatiti: tehdy opatrnj mužie Jan Beránek, Petr Slanec, Zachař kožišnj, Pawel Weroničin, Jeronym a Duchek také kožišnjci, měšténé nowého města pražského, s welikú pilnostj doprosili gsú sě Hágka giž powěděného, že gest Jankowi Holému té summy 13 kop gr. odpustil 8 kop gr. k gich snažné prosbě, a pro geho nedostatky a chudobu, a že toliko Janek Holý swrchu psaný s Martú s ženú swú magj dāti pět kop gr. a nic wiece rozdielně, tožž dne tohoto zápisu dali gsú Hágkowi dvě kopě gr., dále magj dāti na sw. Wáclawa kopu gr. a od toho sw. Wáclawa w gédnom roce ostatečnj a poslednj kopu gr. roky pořád zběhlé, beze všeho odpieranie a wylúwanie. A peníze zaplacené gsú rukogmě peněz nezaplacených. A gestžby mezi tiem Janek s Martú s ženú swú zemřeli, a těch tři kop gr. Hágkowi nezaplatili, dali gsú swú plnú wuoli k tomu, aby z toho statku po nich pozuostalého, mewitého i nemowitého ty peníze byly Hágkowi zaplacený bez wěli- kterakého wylúwanie a súduow. A také gestli žby Hágek prwé z tohoto swěta šel, než by ty tři kopy gr. genu byly zaplacený od manželnow swrchu psaných, aby ty tři kopy dali, komužby Hágek často gmenowaný poručil a odkázal a to hodným swědomjm bylo okazáno, beze všech nesnázj a odpornostj. Actum fer. III die s. Luciae 1446.

Po smrti dobré paměti Henzle řeznjka w ty časy konšela, kterýž gest umřel, poručenstwie neučinilw ničadného, z rozkázanie plné rady wešken statek geho skrze opatrné muže Jana Šitku a Wáclawa z Hrobky, konšely, Sigmunda a Waňka Milostnjka obecné opatřen i začowán gest tak, že duom s měštištěm, kterýž ležj na ryuku mezi

domy, Mary wdowy Nadřienkové a Hoška kováře položen a šacowán gest we třidceti kopách gr., dva krámy masná, geden kterýž ležj mezi krámy Kabátowým a Ljdy Slánské, druhý mezi krámy Ondráčkowým a Přibikowým, šacowáni gsú we čtyřidceti kopách gr. Item duom w malé uličce proti sw. Štěpánu položen gest w desieti kopách gr. Item slady, piwo, dobytek i giný nábytek swrchnj, a k tomu všecy dluhy, kteréž gsú nadepsanému Henzlowi lidé dlužni zostali, šacowán a položen gest w dewadesáti a we třech kopách gr., kromě stříbrnice, samostříela, oděnie a rúcha chodioieho. A ten statek prawým ortelem panským takto gest rozdělen, že Jakubowi sirotku synu Henzle swrchu psaného přiřčen gest duom na rynku a dva krámy swrchu psaná ku prawému dědictwju, a k tomu panj Margřeta gehu manželka má gemu přidati deset kop gr. z swého dílu dolepsaného, a pět kop gr. poručnjci gehu wědie kde gemu magj shledati a wzieti. Pak duom w malé uličce, piwo, slady a wešken giný statek Henzle swrchupsaného, i také dluhy všecy, kdežby giž mohli shledáni a optáni býti, přiřčeni gsú panie Maře wdově Henzle swrchu psaného manželce ke gměnj, k drženj a k dědictwju prawému, bez překážky wšelikteraké. Ale oděnie sirotku má býti a rúcha oteowo chodioie. Pak stříbrnici magj sirotka a panie Mary poručnjci na to od pánouw ustawenj spravedliwě poděli.

Actum fer. IV. ante epiphi. 1447.

8.

Když panj Mara wdowa, manželka nebožce Jana Nadřienka nařkla Martina Mamku, řeznjka súseda swého pro wodu, kterýž gest na gegie dwuor s swé střechy ozdowé pústěl k gegie škodě: tu pání Mařk Rathauský a Ondráček Postřibačowic konšelé na to z rady wydáni a úřednjci ohledawše pilně ten spád vody s střech ozdu Martina Mamky na dwuor panie Mary, otázali gehu, má-li na tu wodu, žeby gi tak měl pústěti, která práwa, aby ge okázal. A když gest žádných práw na to neměl, a prwe

ta voda s střech gehb a zvláště snozdu zdělj na tři a dwadceť loket na dwuor panie Mary za gegjch předknow spádu neměla, než ten hospodář, ktož gest tu w Marti-nowě Mamkowě domu seděl, tu wodu dětewu na swuog dwuor pogjmal, gakož gsú to seznali susedé stařj a usedlj tu přjsedjoj: i wyřkli gsú ortelem prawým, aby tu wodu a těch střech ozdowjch Martin Mamka na swuog dwuor swedl a pogal konečně do dwú nedělj nayprw přjstj i s swými budúciemi náměstky aby gi tak k sobě wedl na swuog dwuor a obrátil, a wiede aby gie na dwuor panie Mary i gegjch budúciech nepúšťel. (Téhož dne a r.)

9.

Bartoš z Serafinowa domu když napomjnal panj Margřetu barwierku wdowu, aby gemu po swém synu dala wěno, kterýž gest pogal gehu dceru za manželku: tu páni purgmistr a kopšelé slyšewše žalobu i odpověď, wyřkli gsú ortelem, aby panj Margřeta dala Bartošowi a gehu dceři po swém synu oam kop gr. rozdielně, to gest, we dwú nedělj dvě kopě gr., na sw. Giřie dvě, na sw. Hawla dvě, a na božie křtěnie w sžj rok ostatečně dvě kopě gr. na roky nayprw přjstie pořad zhěhlé. A dále Bartoš anižto dcera gehu aby gie mimo to z toho wěna, ani syn gegj swrchu psaný z čelu swého nenapomjnali, leč by chtěla co dáti swému synu nebo gehu dětem z swé dobré wubla. Také což se kabatce, šnuory a čechlu dotýče, gesto gest Jakub syn gegj swrchu psaný wzal u Hawljka, gestli žeby Hawljak upomjnal, že Bartoš sljbil gest, že panj Margřeta nemá toho škodaa býti. (Téhož dne 1447.)

10.

Pawel purgmistr w ty časy když gměl na domě Gjry Sladownjka, kterýž ležj proti škle swatého Gindřicha na rohu a na stanu senném³⁾ wedlé Bandy pekaře, puol

³⁾ Giřie tedy pjmě, jak gmenowal se před čtyřmi sty lety nynějšj senowatýj plac neboli Heuwageplatz.

kopy, gr. platu listem utvrzeného, tehdá o tom list stala se gest taková úmluva: mež nima, že Gjra dal gest panu Pawlowi 70 gr., a gestě má dáti gemtí na sw. Jakuba Apoštola božieho wětčieho nayprw přjstieho 70 gr., a pan Pawel má ten list wrátiti, aby giž potom neměli žádné moci. (5. Ledna 1447.)

11. *Úmluva swatebnie skrze opatrné muže Janka*

Stala se úmluva swatebnie skrze opatrné muže Janka Striebrného, rychtáře starého a Sigmunda řeznjka s strany Janka Wodičky řeznjka, a skrze Wanka Milostnjka a Mikuláše Žateckého řeznjka s strany panny Anničky dcery dobré paměti Maynuška řeznjka takovým obyčejem, že Gjra řeznjk otčjma a panj Kateřina matka Anničky swrchupsané postúpili gsú mocně též Anničce doceři své domu s městístěm, s piwowárem, s sladowná i se wájm přislušenstwjm i nábytkem domowým, kterýž lež mezi domy Thomy pekáře z lopaty, a Jany hrnčiečky wdowy, we čtyřidce a we třech k. gr., kteréž gest giž psaná Annička dielu swého otcowského sprawedliwě wedlé kšeftu otcowa gměla gmaisti. A coň dále ten duom zdráňj gest, toho gsú Gjra a Kateřina manželé swrchupsanj postúpili mocně Janowi Wodičkowi swrchupsanému ku prawému dědictwji. A to práwo své na tom domu Annička swrchupsaná wzdala gest Janowi mančela swému swrchupsanému, a Jan také to práwo, kteréž má pzdanie giž gatenowaného na tom domu, k tomu dwa krámy masná, polowici krámu gednoho, kterýž lež wedlé krámu Pešowa Niklasowic, a druhý polowici krámu wedlé krámu Šamona Pelikána, třetj polowici podlé krámu Wlěkowa, čtwtj polowici wedlé krámu Zigowa wzdal gest mocně giž psané Anničce manželce své tiemto obyčejem: Gestli žeby kterého z těch manželuow do dne a do roka pan Budh smrti neuchowal, aby ten duom i ty krámy i wešken giny statek po smrti geho pezuostalý na druhého žiwého manžela znoctalého spadl dědičně. Pakli oba přes rok a přes den žiwa budeta, ten statek bude giho dědičnia.

Tato smlouwa ohlášena gest w plné radě od smluwej swrchu psaných s plnú wuolj stran swrchu psaných, i s wolj a radú Waňka Milostnjka a Thomy Lopatského poručnjknów Anničky swrchu psané w úterý před bromnicemi, l. b. 1447. Při tom gsú byli Pawel Dětrichowic purgmistr, Valentin Kaba, Klement Holian, Ondřeg Obardlý, Mařjk od rathauzu, Gjra Frankowic, Jan Šitka i ginj konšelé.

12.

My purgmistr a konšelé n. m. Pr. mocj zápisu tohoto wyznáwáme, že když Janek sirotek, syn nebožce Štěpána Kmoška s konského trhu, mage léta dospělá napomjnal častokrát právem před námi Jana Rakownického a panj Wichnu manželku geho, aby gemu plnili sedmdesáte kop gr. díplu geho otcowského wedlé zápisu knih našich městských léta božieho 1441 w sobotu nazagřie po sw. Gilg, a když jsme gim o to roky přátelské pokládali, aby sobě jako přátelé, učinili sprawedliwé, w tom gsú se sami nesmluwili, a když Janek i s přátely swými na nás práwa žádali wedlé zápisu giž psaného, tu jsme Jana Rakownického i panj Wichnu, že gsú w ty časy w městě nebyli, obeslali listy našimi i gleyty gim bezpečné dávali, aby toho sirotka odbyli; pakli toho neučinie, že geho choem domu zmocniti, w tom zápisu gakož swědčj. A když gsú Jan Rakownický a panj Wichna k našemu obeslání toho sirotka netbali odbyti, ani se před námi postavili, a on wždy ustawičně na nás i s přátely práwa žádal: my wážiwše geho sprawedliwost a zápis swrchupsaný, ortelelem prawým jsme wyřkli we gméno božie w tato slowa, že zápisu swrchupsaného Jankowa potwzrugjce ten duom, kterýž ležj na rohu proti domu Daniele Crlikowic wedlé téhož zápisu w těch 70 kopách gemu přiřiekáme i prisuzugeme, aby geho mocen byl o swatém Giřj nayprw přjštěm a do něho se stěhowal, geg nagjmal, nebo prodal w těch w swých peněžjch swrchupsaných, a Martin s Hesterů, kterýž tu nyní sie dzie, aby se gemu odtud o sw.

Giřj wystěhowali, aby giř on byl hospodářem. Pakli gemu dadie geho peníze do sw. Giřie, držte ten duom sami. A w těch penězjch kázali gsme nadepsaného Janka na ten duom právem zvěsti, poněwadž gest, prwé súdy proweďl podlé řádu a práwa městského; a tak gest naň zweden z našeho rozkázanie. (11 Unora 1447.)

13.

Nábožná panna Elška z Dolan přewora i se všemi ginými pannami a konwentem kláštera sw. Kateřiny w Nowém městě pražském stogjce osobně před pány w radě, wyznaly gednostegně, že gsú Janowi Winařowi a Marģretě ženě geho nagely domek s winičkú, kteráž ležj proti kláštera swrchupsanému a proti Zbiróhu toliko do dwú žiwotú těch manželow, a z toho domku a winičky Jan Winař s Marģretú ženú swú magj platiti a úročiti na každý rok do šesti let na sw. Hawla po 40 gr. pannám swrchupsaným; a dále po šesti létech magj gim i gich budúcjm plniti a úročiti na každý rok také na sw. Hawla po padesáti bez dwú gr. A když by Jana i ženy geho buoh neuchowal, tehdy po gich smrti panny swrchupsané neb budúcj gich magj se zase w ten domek a winičku beze všech súduow a nesnážj mocně uwázati bez překážky přátel manželow swrchupsaných i všelikterakých giných lidj gako w swé vlastnie a dědičné zboží a kláštera nadepsaného. (23 Unora 1447.)

14.

Duchek pasieř s Annú ženú swú negsúce připuzeni ani přiauceni, ale dobrowolně s dobrým rozmyslem a swobodně wyznali gsú se, že gsú dlužni rukú společnú a nerozdielnú Petřjkowi a panj Marģretě Linhartowé šlogieřnici manželce geho; spoluněšťanuom našim deset kop a 16 gr. za šlogieře po všem počtu, kterýž gsú učinili spolu mezi sebú u pátek před sw. Řehōřem, nic po sobě nepozústawugjce dluhu sprawedliwego. A těch deset kop a 16 gr. sljbili gim plniti přede všemi ginými swými wěřiteli na roky dole psané, t. g. na každé suché dni pořad

zběhlé, od těchto suchých dní nyní pomímalých počítá i hned, kteréž potom přigdu, po kopě gr. bez přietří a beze všech nesház a sáduow wielikterakých až do vyplnění všech peněz, t. g. desíeti kop a 16 gr. swrchagmenowaných. A nedali-liby na prwnie suché dni kopy gr. wěřitelóm swým swrchupsaným, anebo tomu, komužby oni poručili, pro giezdu dalekú wen z země, žeby se beze lsi zase brzo domuow nemohli nawrátiti, ale konečně na druhé suché dni magj a slibujs gim dáti dvě kopě gr. Pakliby toho všeho neučinili, což swrchu psáno gest a umluweno, a náď swým seznanjm a zápisem tiemto se zapomenuli, tehda se sami dobrowólne podwoluj, a zawazuj pod swú otj a wěrnú, i pode wjím swým statek mowitým i nemowitým, kterýž magj nebo gmieti budú, budú w městech pražských i ginde kdežkoli, aby ge i statek gich Petřjk s Margretú manželkú swú swrchupsan, anebo geden z nich, nebo ten, komužby oni poručili, mohli hyndrowati w každém městě, w městěčkách i we weech, i ginde kdežkoli w každém práwě, a ge stawowati i gich statek wzieti a pobrati w swém dluhu, i we všech škodách a nákladích, kteréž by koli pro gich neplnění wzali, bez práwa, a oni gim proti tomu nemagj odmítwati ani odporati býti nížádným obyčejem. A také se dobrowólne podwolili, aby gim žádný gleyt ani frygd, nebo která swoboda neb kterékoliw práwo proti tomuto zápisu a swolenj nebylo spomocno, dokawadžby se od nich wěřiteluom gich swrchupowěděným o ten dlh swrchugmenowaný, gistinu, i o wšeccky škody a náklady, kteréžby pro gich nesplnění kterakkoli učinili a wzěli, dosti nestalo, gakož swrchu psáno stojj. A peníze zaplacení gsú rukogmě peněz nezaplacených. Tato úmluwa stala se gest w plaě radě w sobotu před sw. Řehořem papežem (11. Března) l. b. 1447.

15.

My purgmistr a konšblé Nowého města Pražského mocj zápisu tohoto wznáwáme, že když duom s měštitěm

i s giným přislušenstwjm Jana Rakownického, kterýž ležj na rohu podlé domu Frany běčwáře, byl welice zpuštěn a bořil se den ode dne na ohyzdu města i na umenšení poplatkuow městských, na kterémžto domu Jan sirotek nebožce Štěpána Kmoška měl gest zapsáno 70 kop ěr. dluhu swého otcowského přede všemi ginými wěřiteli Jana Rakownického i panie Wichny ženy geho, gakož Jan Rakownický prodaw duom nebožce Kmoška přewedl ty peníze Jankowy na swuog duom swrchupsaný, a když Janek k letuom přišel, páni gemu ty peníze na tom domu ortelem přiřkli, a Janek to práwo, kteréž měl k těm penězuom swého otcowského dielu i zápisy i ortelem přiřčené, prodal Martinowi od ptáka a panie Hesterě manželce geho, a táž Hester má také prwé w knihách na tom domu 40 kop ěr. zapsáno, a že také opatrnj mužie pan Matěg Porybný a pan Jan Wolf, konšelé z starého města, táhli se na ten duom zápisy dluhuow potomných, pan Matěg seznánjm dluhu a pan Jan přjpowědj, a Martin s swú manželkú zakúpenjm práwa swrchupsaného i zápisem na 40 kop ěr. swrchupsaných: tu my purgmistr a konšelé dali gsme wuoli i roky kladli panu Matěgowi i panu Janowi, řkúce, poněwadž gich zápisowé gsú poslednj, chtie-li ten duom mieti, aby zaplatjce Martinowi a geho ženě gich práwo, kteréž k tomu domu magj, uwázali se mocně w ten duom, a o to se sama gako přjsežna pány a towařiše smluwila; a když se gim toho oběma ani gednomu z nich nezdálo učiniti, my nechtiece, aby se ten duom dále bořil a kazil, aby poplatkowé k městu nehynuli, takto gsme prawým ortelem wyřkli, aby Martin s swú manželkú ten duom opravowal a dělal, a cožkoli naň s dobrým swědomjm naložj, chtie-li páni swrchupsanj ten duom mieti, nebo swuog dluh tu postihnúti, aby do dne a do roka dali Martinowi a geho ženě gich peníze hlawnie, kteréž na tom domu magj sprawedliwě zapsány, i wšecky nákladý, kteréž by na ten duom s dobrým swědomjm od dnešnieho dne až do roka a do dne naložili;

pakliby toho do dne a do roka neučinili, aby Martin i s swá ženů giž potom súdy prowolagjc a práwa městská učinieco, ten duom drželi bez překážky. (18 Čerwence 1447.)

16.

My purgmistr a konšelé etc. wyznáwáme, že když byla nesnáz a ruoznice weliká mezi mistry řemesla, gešto měšce dělajj s gedné, a barwieři s strany druhe, že gsú barwieři chtěli měšce dělati, nemagjc cechu s měšečnjky, a oni gim toho hágili majestátem ciesarským, a též barwieři hágili kožj barwiti měšečnjkuom: my slyšjc gich žaloby i odpory, i také ciesarský majestát a práwů gich s uobů stranů, chtiece aby se tě obě řemesle mohly žiwiti w našem městě, práwa žádnému neugjmagjc, tak gsme mezi nimi ortelem wyřkli: aby barwieři měšcuow nedělali ani prodáwali, kteříž cechu nemagj s měšečnjky, a měšečnjci aby kuože barwili, což gest k gich potřebě bez překážky, a což by nad gich potřebu těch kožj barwených zbýwalo, aby těch neprodáwali, leč o garmarce, pakliby ge u nich chtěli barwieři kúpiti, toho se gim nehájj. Také gakož byla nesnáz o hluchů Ljdu, w kterém by cechu měla býti, poněwadž barwj i kuože dělá, aby ona byla w cechu s měšečnjky, dokudž by ta řemesla wedla. A tento ortel má trwati do našie neb budúcjch konšeluow wuole, neb dokowadžby co užitečnějšieho a lepšieho těm řemeslóm nebylo nalezeno. (4 Srpna 1447.)

17.

Stala se přátelská a konečná úmluwa skrze přjsežné urbu dobytčieho mezi Janem Šwikem a Šimonem Polákem o všecjky spolky, kteréž gsú spolu měli w dobytku těžieco až dosawad, tak že gsú spolu počet konečný učinili takowů mierů, že Šimon má se s pánem Milotů z Hrušowa o 13 kop gr. a o čtyři gr. umluwiti, neb tak obgistiti, aby Jan Šwik pro ty peníze nebyl napomjnán ani kterak hyndrowán. A gakož gsú oběma spolu, Janowi i

dých w Litvě proti alým *Křižákům.* Podánj o lidech nadobyčejného
wzrůsta a síly posawád sem tam se udrželo, ale pjsnj o nich niga-
kých nenj. O obřich w Litvě diwné wyprawugj věci. A snad
to byli lidé w skutku nadobyčejnj? Mám za to, že toliko wálečnost
gegich zawdala podnět k těmto básnickým popisům, ačkoliw podnes ne
zřídka a nás setkáváme muže obrowského wzrůsta, kterj gak se zdá,
pohlížejice na duby domácjch lesů zhljdlj se na gegich postavě, a podle
těchto králůw lesnjch nápodobnili swá vysoká, složita těla.

Wpád Šwédůw pod wálečným Karlem XII. rovně památanau gest
udalostj w historii Litwy. Náspy na poljch žmudských až do neypoz-
négjch věků zůstanau předmětem národnjch powěstj a zpěwů obec-
ného lidu.

Pjsně, které posawád lid nás zpjwá, náležj z většj části do
třjdy pjsnj milostnjch aneb elegickjch. City w nich se ozýwagjčj gsau
mjrně, prostě, čistě, nepokalené, panenské. Nenacházj se w nich tolik
swéwolnjch, sprostjch, necudnjch myslének, gakými weliký počet
pjsnj ukrainskjch, mazoweckjch a krakowskjch oplýwá. Lid litew-
ský, poctiwý, pobožný, newinný, hostinný a náruživě swau vlast milu-
gjej; neporušeně zachowal vlastnj swému stawu od předků zilédně
cnosti. Geho myslénky, žádosti a city přjmo od srdce přicházegj.
Protek i w pjsnjch gehu wyrázj se láska čistá, gakو srdce skromné li-
tewské djwky, okrášlené ruměncem studu, wraucná pobožnost, nábožen-
ská resignacj, ničjm neswiklaná wěrnost a wjte předkůw a obljbenj
w domowu swém gakو bylo při gehu praotecjch, oněch prwotnjch oby-
watelů litewských pustin, kterj podmaniwše aurodné a rozkošné kraginy
polednj, neopustili nicméně žumjejch lesů, kde byli přjbytkowé gegich a
domácjch gich bůžků.

Diwná věc, že gestě dosawád naši zemané neuznali, že bohatstwj
a gměnj pánů záležj gedině od bohatstwj a štěstj gich sedláků. Newjm,
kde se wzała ta opowrženost stawu rolnického, a kam powede, pakli
se nebudeme mjtj na pozor. Čjm gest nynj litewský sedlák? A kdo
toho winen? Zemané. Nemluwjz zde o všechněch, gsauť a nás gestě
dobrj pánowé, prawj vlastenci, genž dbagj o štěstj swjch poddanjch;
chwála jim! Žmud, gakkoli wylášená za newzdělanau, počjtati se
může w řadu těch kragin, w kterjch alespoň gestě stjn dáwné zámož-
nosti obecného lidu se zachowal. Tam lid, giž za přjčínau geografického
položenj blíž moře, možněgšj gsa nad giné obywatele Litwy, gest čilý
a weselý. Treba wygjtj na pole w čas sekánj sen aneb žnj, a uslyšjte
giž a daleka táhnoucej se smutný, nicméně však harmonický zpěw. Po-
chwyte se na gegich zábawy, obžinky a slawnosti, a shledáte, gaká
radost, gak newinná weselost při nich panuge. Wměste se w onu
hromadu pracugjčjho lidu, zapuďte od sebo wáecku pýchu, staňte se

upřímnými, a vítanými budete hostmi. Vám ke cti mladá krásenka veská s ladnými tovaryškami svými zaimprovizuje pěknou naiwaan písničku. Gá sám byl svědkem, kterak při gedné swathě, když pán statku přišel a newěstu k tanci vzal, gisté dēwce až ke slzám pohnuté dobrotau pánowau beze wáj přjprawy zpjwalo pjsně, wygadrujucj oddanost a wděčnost. Posawád toho litugi, že tehdaž neměl gsem při sobě ani papjru ani olůwka, bych sobě zapsal ten samorostlý plod poesie.

Předmětem pjsnj za našich dnů od litewského lidu zpjwaných gest neyčastěji milostná událost aneb i wyprawowánj gakehokoliw historického přjběhu. Gsaw však i některé, genž magj známku mjstnosti, gako n. p. o Kurhanech nad břehem Wenty, o Rusalkách reky Inry a t. d. Pjsně, které gsem slyšel w okrsku Trockém a Wilkomirském, gsau docela beze smyslu. Neyčastěji šinj několik rozličně opakowaných slow, genž mezi sebau u pražádném spogenj negsaw, celau pjsně. Rautowý wěnc, zdobc j hlauw každé djwky, wysoký nawironek, kde se wšechen dobytek přechowáwá, tenká plátna, sněhebjlé šátky, rychlý konj a wogenská zbraň obyčejně w každé pjsni se opakuj.

Wšickni oswjcenj národowé magj giž ode dáwna hogné sbjrkj národnjch pjsnj, w Polště a w Litwě neypozdági na ně se pomysliło. U nás w Litwě máme posawáde toliko dvě sbjrkj, Rhesowu a Staniewiczowu. Od několika let i gá objráw se sbjránjm zpěwů obecného lidu, kteréto do polského překládám.

Pjsně litewského lidu od dáwna giž obrátily na se pozornost učenjch, a od dáwna giž máme, ač na četné, však wzornj ukázkj gich překladů. Přednj mjsto zaujmajj w tomto ohledu práce Kazimjra Brodzińskiego, A. E. Odyńce a Alex. Chodźka. Ad. Mickiewiś se zwláštnj schopnostj kořistowati uměl z pjsnj obecných, z nich i několik w genialnjch swých básničkých útwarech umjstil. Wzpomenutj hodni gsau geťte Ludwjł Osiński, František Zatorski a Emerich Staniewicz. Tento poslednj podal do Týhodnjka Wilenského překlad několika litewských pjsnj, a však škoda, že překlad geho pťjliś wzdálen gest od originálu a prázděn té něžnosti a sladkosti, gakými se pjsně lidu našeho wyznačuj.

J. M.

4. Zprávy o literatuře ruské.

W druhém swazku str. 264 a we čtwrtém str. 596 tohoto časopisu (1838) ohláśené wydánj Archeografické kommissj vyšlo giž pod titulem: „*Akty juridičeskie, ili sobranie form starinnago deloproiswodstwa.*“ Spb. w tip. H. Otděl. sobstw. J. J. W. Kancel. 1838 w 4. XV. 465, 23 i 8 str. Práce býwalé Archeografické Wýprawy cjs. Akademie wěd ku prospěchu vlastenských děgin zasluhuj zwláštnj

vědčnosti. Wyzwaná po vůli vlády na obšírné pole, a s horlivostí se snažíc dosáhnouti výtečného cíle výprava vedením pana Strojewa a Berednikowa w běhu šesti let uspěla prohlédnouti skoro všechny schránky starožitností severní a střední Rusie. Ze snůmků a výpisů představených panem Strojewým a Berednikowým sestavěla bohata zásoba materiálů k vypracování a vydávání Archeografické kommisj. K gich číslu náležejí w 1836 r. vydané *Akty so-brannye w bibliotekach i archiwach Rossijskoj Imperii Archeografičeskoju Expedicijeju Imperatorskoj Akademii Nauk*, ve čtyřech swazcích a přitohowené k vydání: a) Bibliografický slovar spisů a překladů w literatuře ruské ze starých časů až do XVIII století, a b) Slovar eparchij a klášterů, jakož i biskupů a představených z XIV do XVIII věku. Poslední dva spisy jsou zvláště věšny pro historii slovanských literatur a pro ruskou chronologii: w prvním obsaženy budau katalogy tiských aneb neznámých rukopisů, nacházejících se w klášterech a giných knihovnách, s podobnými výpisky i posudky; druhý děláti bude ruční knihu k opravě historických dějů a spolu s tím k progašení zapletených dějin eparchij a klášterů ruských. Mimo to výprava sebrala množství zpráv týkajících se starého zeměpisu, statistiky i paleografie, a nyní vyšly swrchuwměněné *Akty* juridické, doplněny i w pořádek přivedeny Archeografické kommisj — drahocenná sbírka nových materiálů pro historii ruského jazyka, zákonodatelstwa a t. d. Hle kniha wyzýwající kritickou činnost historiků, juristů a filologů! Při takovém snažení osvěcené vlády k vydání na světlo památek starožitností ruských občasnj se na pravých základech historie, práwnictw a jazykozpytu. Právě nyní také vyšel „*Ukazatel k aktam Archeografičeskoj Expedicii*.“ Spb. w tip. Edw. Praca 1838 w 4. 128 str. Tiskán gest w třech slupcích w třech odděleních: osobních gmen, zeměpisných a znamenitých názwů. Ukazatel ten se může považowati za osnovu k vypracování dějepisného, rodopisného a zeměpisného slovníka.

Utrunijaja Zarja, „*Almanach na 1839 god*.“ Izdannyj W. Wladislawlewým, Spb. w tip. E. Fišera w 8. se čtyřmi rytinami 384 str. Almanach ten sestawen gest výborně, t. g. naplněn gest rosmantnými a zajímavými předmety. Spolupracownici jsou Sacharow, Natčedin, Grebenko, Panajew, Nikitenko, Mundt, Kamenský, Skobelew, Lwanský, Podolinský, Strugowščikow, Kolcow, Tumanský, Huber, Wenediktow a kněž Meščerský.

Ruskie prostonarodnye prazdniki i sujewěrnnye obrjady. Wypusk III. Moskwa w univ. tip. 1838 w 8. 214 str. i *Zaporožskaja Starina*, Čast II. Charkow w univ. tip. 1838 w 12. 164 str. První vydává pan Šuegirew a tento wupusk obsahuje: Wstroču Wasny, Krasnuju

Gorku, Radunicu, Prvního Aprila, Swistopljasku, Jurjew den, prvního Mája, Prázdník kukušek, Semik, Troicin den. Mimo ty články umístěny jsou také písně, k. p. Semickaja, Troickaja, Wlasjew prázdník, werbowaja Subbota, Ubogye domy i Wjunišnik. Zaporožskou Starinu vydává pan Srezněwský, ona obsahuje wyprawowánj letopiscůw o Wyhowském a Puškarn, o Girjm Chmelničenkú, o Brjuchoweckém i Morozence, o Samojlowiči i Mazepě i o Palii.

Oděsský Almanach na 1839 god. Odessa w gorod. tip. 1839. w 16. 618 str. S winětkau, třemi rytinkami a mapau. Wydawatelé Zelenecký a Markewič. Spolupracownjci: Skalkowský, A. W. K., Na-deždin, Andrejewský, Sturdza, Wladislawlew, Zontag, Panajew, Nikitenko, Rozanow, Glinka, Kukolnj, Obodowský, Maksimowič, Bernet, Golowatow, Grebenko, Grigorjew, Huber, Dymčewič, Kirilow, Makšejewa i knjže Melčerský.

Natalka - Poltawka. Maloruskaja opera J. P. Kotlarewskiego. Knička perwaja Ukrajnskago Sbornika J. Srezněwskiego. Charkow 1838. w univ. tip. w 8. 88 str. Hle, zas nowý důkaz, gak neunaweně se snažj pan Srezněwský w literatuře své milé Malorusie, ano on obětuje své práce všem milownjkům slowančiny. On mjoj wydati ukrajnský Sbornik, čili Zbjrku všeho způsobu památokůw ukrajnské národuosti, a máge mnohé materialy i weden žádostj wykonati předsewzaté djlo svědomitě i pilně, nenj pochybnosti, že uhoďj těm, gimž trudy své obětuje. Hlawnj zásluha té opery nezawjrá se w obsahu, ale w krásném, čistém gazyku, w charakteře hlawnych gednagjejch osob, zvláště samé »Maloruské děwčiny«, i w milém prostodušj, gimž proniknut gest celý ten kus. Mnohá mjsta, k. p. samomluwy Natalčiny, rozmlawňwj gegj s mátkau, shledy s rozmilým, rozhřátý gsau nepřinúcenau wraucnostj ci-tůw, i zágitě mohau pohnauti každé trochu citelné srdce. Mezi tjm potkáte se w opěte i s welmi komickau osobau — saudnjho posla (Wozného), gežto newolně nutj usmjwati se. Konečně se wám budzu ljbiti maloruské národnj písně, mjesto obyčejných arij; písně w mnohém ohledu welmi zajímavé, i tu uwidjíte, proč ten kus stal se zamilowaným kusem Malorasům. Zde máte geho obsah: Otec Natalčin zámožný Poltawský obywatel, nechťel gj dáti za ubohého Petra. Petr šel blaudit po bjčém světě, aby si wydělal něco peněz, a pak aby obdržel ruku rozmilé děwy. W neprjtomnosti geho Natalčin otec přišel o všecko, umřel, ostawił wдови Horpinu Terpělichu s doerau w nejwětšj nauzi. Starý Teterwakowský, saudnj posel, zagat Natalkau, prosj matku o krasawici. Natalka widauc hnětaucj bjdu i starost matčinu, hotowa gest obětowati plamennau swau lásku k Petrowi a gji za saudnjho posla. Wěc gest skoro shodnuta, ale w tom se wyskytne Petr. Teterwakowský nalahá na vyplněnj daného sobě slova, brozj saudem, a

ubohý Petró dává milé své Natalce vydělané peníze. Právni posel pohout tak velikodušným postupkem ubohého Petra, odjíká se newěsty i spoguge šťastně milownjky. Báseň prostá, než my přiznáváme, přečetli sme gj s velikau radostí. Kromě toho vydawatel přislíbuge pohowotiti budaucně o odsténkách gazyka každé osoby, o charakterech, o krogi i o zásluhách i nedostatcích této opery. Budaucj knížky Sbornjka, gešto w neurčitém času vycházeti budau gedna po druhé, swąg zwištnj celek samy sebau dělati budau.

Dumki i pěsni ta šče de ščo, Amwrosia Mogily, Charkow w univ. tip. 1839 w 12. str. 210 s notami. Malorusi zbjrąg přechootně a wydawagj na swětlo památnjky gazyka swého, kterýž se wjc a wjce zatjrá a zapomjná, nenachážege tolik wřelých přiwřezcůw a horliwých zášitnjkůw. Usilj w každém způsobu chwalné i krásné, zachowati přede wšezjragjcjm časem plody gižnoruského slowa, druhdy pomáhawjho i slowu vlastně ruskému. O pracech pana Sreznewského sme giž mluwili, nynj se gewj nowý pracowatel na této dráze, kdežto zásluhy welmi nemnobými oceněny býti mohau. Pan Metlinský wydal Dumky a pjsně Ambrože Mohyly a připogil k nim několik poznamenánj o gižnoruském gazyku, obgasněnj gižnoruské výslovnosti a kratický slownjček nám nesrozumitelných slow. We wydánj pana Metlinského umjstěno gest dwacet osm pjsnj a dumeck, osm českých, staročeských, srbakých i polských básnj panem Mohylau přewedených a několik kauskůw předložných z Mathisona, Körnera, Grüna, Uhlanda i Oehlenschlägera. Práce ctiěného wydawatele gest zagisté blahosměrna, pročť i powáženj hodna.

W. H.

Dne 23 Aprila (5 Máje) slawilo se w Odesse na weliké sjni Říšelewského Lyceum otewřenj Odesské Společnosti děgin a starožitnosti, gešto 25 března na předloženj Popěčitele odesského učebného okrátku ministrem národnj oswěty potvrzena byla.

Odesský Wěstnj.

4. Zpráwy o nových knihách českoslowanských.

Zora, almanach na rok 1839. Třetí ročník. V Budějě, literami král. univers. tiskárně. 16. str. 290.

Cokoliwěk pěkného a dobrého na poli našj literatury slowanské se obgewj, gest zagisté každému srdci milagjcjmu národ. swąg milé a wjtané. Gestit to kwět i plod wyniklý z duše národu samého! a každý národ tjm bezpečněgi nadjiti se můž w děginách lidstwa čestně nesmrtelnosti, čjm wjce a čjm ušlechtilějšjch památek žiwota swého po sobě zůstawił. A wšak i méně wýtečné, byt by ne zcela zdajíle ukazy pjsennjctwj českoslowanského wzbuzuj w srdci milownjka národnosti

natj cit milé, naděgné potěchy; neboť ať. úkazové takowjo rychle pomjggj; gsau nicméně této doby znamenjm národu k žadaucjmu žiwotu se probuzugjgjo, gsauf znamenjm, že sjly dtjmagjcy tu i tam procitly a giž opět u giných podobné sjly probuzugj. Budiž tomu, že se s nimi zhusta na draze odwozugjcy od cile, k němuž by wěsti měly, potkati býwá; než kdožby chtěl o tom dokonce pochybowati, že časem swým i tyto sjly k prawému směru se obracetj, utěšeněgi se rozwjgetj, a k dosaženj blahého cile platněgi a šjregi napomáhati počnau? Ty a podobné myšlenky progaly duši mau, když se mi konečně dlaho i netrpěliwě očekáwaná Zora do rukau dostala. Gestif Zora, gakož wůbec powědomo, akmanach, záležegjcy z pracj spisowatelů slowenských; kteříž be- raúce se naznačenau neb. Bernolákem cestau nátecy swé domácj řecj spisownj užitijti usilugj. O wydánj geho pečuge horliwý a wraucj ná- rodu swého milownj, welewáz. p. Hamuljak, gehož ptičinějm i tento ročnj Zory po dwaletě přestáwce na swěto wysěl. Potkáwámet se w něm se třemi toliko spisowateli slowenskými; p. Hamuljak podal menšj dwa články prosaické; p. Dr. Ottmayer novellu; a mimo to zau- gjmá w sobě Zora básně hrdinskau: *Sláwa*; ody a elegie ctihodného pěwce p. Jana Holého. Pominut mlčenjm ty 2 zpráwy p. Hamuljaka, genuž wšelikau zásluhu připsati a za wydánj Zory upřijmáe djky wzdati náležj, a genem několika slovy se zmjnjm o novelle p. Ottmayerowě, abych tjm spjše pti prácech wýtečného ducha p. Holého děle zdržeti se směl. Co se dotčené novelly: Mathilda aneb upřimná láska tkne, k nemalé radosti swé uzná každý čtenát, že p. spisowatel srownáme-li tuto práci geho s předešlými pokusy, pěkný prospěch učinil. Nemát sice děg, kterýž se tu wyprawuge, gakož i celé wywinutj geho do sebe nic osobliwého; než spůsob, kterým se to děge, gest snadný; přirozený, i zanjwawý. Byť by wšak přjsný saudce tu i tam novelle této wady a neforemnosti některé mohl wytknauti: mile rád promine tyto nedů- statky, gak gen k duchu w nj wanaucjmu zřetel swůg obrátj; gestif to duch, gakowýmž by mnohé giné co do formy skwělé práce podobné prawě seny nabýwaly. Ušlechtilý duch novelkau tanto wanaucj, přsobj, že čtenát, genuž forma méně na srdci ležj, snadněgi to nese, shledage, že powjodka tato ani nowostj ani kauzly wyprawowánj k sobě newábj. Gest se ale nadji, že i w tomto ohledu wjtaněgšjho prospěchu u p. Dr. Ottmayera se dočkáme. — Kýž by nás nemýlila milá naděge tato! — A wšak obšjrněgi než o novelce této náležj mluwiti o básnjch welcetěhod- ného p. Jana Holého, genž gsa neyplodněgaj a zagisté neywytečněgaj duch mezi staupenci Bernolakowými nuwj celé této straně w čele stojj. Duch geho wýtečnými dary nadaný a srdce žiwau wraucnostj slowan- skau oplýwagjcy byly by geg postavily po boku nesmrtedlnému pěwci Sláwy deery, kdy by gen u přjzniwěgšjch okolnostech bylo ginák př-

sobeno bývalo k záducnému vywinutj gegich. Než k čemu tu vůbec žiti slovo? — nenjt ani čtenáři tohoto časopisu, gekto by neznal proslulé gmeno skladatele Swatopluka. Giž před několiká lety uwádže nám we bližší známost dotčenau hrdinskau básně, ocenil gi nemnohými sice, ale pophwalnými slowy p. Winarický. Wydaltě od té doby p. Holý druhau dēgeprawauu básně, w njž sw. blahowěstce slowanské Cyrilla i Methuda opěwá — a třetj toho druhu wýt看or gest opět hrdinská básně Sláv; kteráto právě w Zofe letošnj na swětlo se obgewila. Nemjnjm nikoli we zprávě této úplný rozbor gegj podati: co zde proněsti hodlám, gest genom pauhé nastjnněj obsahu gegjho i skromné zdánj mé o wadných i skwělestjch strankách Slawiady. Hrdina gegj gest Sláv; ochráněnj vlasti a národu Slowenského, gemuž Čudowé záhubu strogj, geg we garmo pogmanti usilugjce, gest hlawnj čin, ku kterémuž wšěcko druhé směřuge. Počjná wýprawau surowých Čudůw na gemné Slowáky, wypisuge přjprawy k bogi, gakowěz se po obau stranách dály, a kontěj bitwau, we kteréž Sláv se swými Slowáky nad Čudy slawně zwjtězil i swobodu vlasti swé zachowal. — Totot gest celý dēg této básně, která mjsty ducha mile dogjmá. Než nelze se nikterak ubrániti nelibému gakémušj pocitu, který čjm dāl tjm žiwěgi čtácnjmu w duši se wtjrá. Nic nedjm o tom, že dēg sám, gakož i hrdina básně této na ničem gistotném, ba ani na bági aneb powěsti národnj se nezakládá, wjmť že w básni prawdy historické hledati nenáležj, básně zagistě čjm-si giným powinna dogjmati. Než právě toho nemile pohřešuge čtenář w dotčené básni epické p. Holého: nenjt tu při hlawnjm reku té weliké sjly, která w bogi se žiwly protiwnými oswědčuge důstognost člowěckau, nenj při něm widěti rekowstwj takowého, kteréž gest genom obgewenjím toho, co w hlubinách duše mohátwě žige, a wýt看ora básnickému právě za tau přjčinau, že člowěckau důstognost oswědčuge, u člowěka páwabu a zagjnnawosti zgednává. Prawjt sice p. Holý

»Než Svatowit na swěj ku Tatracóm cestě po wšěckich

Bistro ze wšiki patři místách, kde by Sláva zahlédol,

Sláva na údatnost a na prudkú odwahu srdca

Tež na rozum, na cnost i prehojač statku bohatstwo

Ostatnich jako smrek brezu wšicého roďákow; . . . »

než nicméně newynikaj cele wýtečné tyto vlastnosti ducha w gasném swětě z wěškerého gednánj geho. Ont žige w pokogi gakowěz newědaučj o hrozném nágerdu Čudském, když se mu zgewj Swatowjt, posel Perunůw, ohlašuge mu potřebu, aby se měl k obráně vlasti. Činj bez prodlenj Sláv co mu Swatowjt welel; on působj a gedná — než w gednánj geho negowj se ta přirozená duši nadšené sjly, kteráž bywši gednau zanjcena sama sebau k činům se nutj. Sláv sbjrá wogaka i činj wšě-

liké přípravy k wogně: kdež to zatjm Perun poslem svým Osadcem Čudy mámj a učinliwost gegich zdžuge; Slaw ku shromažštěným zástupům se dostawj: než i tu gest mu Swatowjt rádcem, kde wogsko postawiti, a kterak ge rozděliti náležj. Prwé však než na zemi k bogi přišlo, swedena bitwa na nebi, a poněwadž Bůh čudský na útěk musel se dáti, giž napowědjno gest, kterak se celý děg skontj. Posléze nastane bog, kterýž se we 4—6 zpěwu wypisuge. Bohowé, co prwé radili, nynj pomáhagi Slowákům, pročť daremné gest úsilj diwých Čudůw, gegichž ramena přemožený bůh gegich siliti nemůže. Slowáci musj dosáhnutí wjtězstwj, oniť posléze wjtězj; neboť který člověk proti nebi? Bander wogwoda čudský padne rukau Slawowu a sám Slaw howotj k umjragjcmu:

že otec bromowými čo bléskami triská.«

Buď skôr, buď ňeskôr here slú nad krivdami pomstvu.

Ze stručného tohoto celé básně obsahu lze, jak se naději, posouditi, zda-li to, což se mně přičinau nedogimawosti Slawiadiny býti widj, gj skutečně i slušně za wadu pokládati gest. Ostatně mi nelze mlčenjm pominauti, že zewrubné wypisowánj půtek a bogůw, tjm méně wábj, čjm častěji se opětuge. Zdáť se to býti až přes příliš wěrné následowánj pěwců řeckých i latinských; powážiti však náležj, že wedlé rozličnosti wěků i mrawy i žádosti lidj gednodliwých i celých národů býwagi rozličné, a že co z ust dřewnjho Hellena mile znělo, giž wjce newábj, pronášj-li to podobným až na wlas způsobem Slowan o mnohé wěky pozděgi žjgcj. Dřewnj bohowé gsau zhynuli, gednánj a činowé gegich neobgewugi arakům našim nic božského, a k čemu duše wjry nepřikládá, toho ústa zdárným slowem wygádtiti nedowedau. Pročť i p. Holý sám se zapletl w nesnáze, kterým ani wýtečný duch geho wyhowěti nestačil; a tudy mnohem wjce wyniká tu, kde w žiwau přírodu duše geho nahljžj a obraz gegj duchem pochycený nám před araky rozwinuge. Tu zagjmá i mile ducha lawj, nebo tu se gewj mistrem, který prawé slowo k věci, náležitau barwu k obrazu obrati umj; tu odhaluge krásnau duši, která zná slast kochánj se w obrazu wěčné krásy, w božj přírodě. A však netoliko tjmto citeľm lásky ku přírodě wře srdce uslechtilého pěwce Swatoplukowa: nýbrž gasný plamen planauj w duši geho plamen lásky k národu, ke Slowanstwu všude prorážj. Zabřjwát nás giž w samé Slawiadě: mnohem wjce ale we přepůwabných elegijch, gimiž sobě ctihodný náš Holý tenkrát neyskwělegj wěneq kolem čela obwinul. Žalospěwy tyto gsau také přednj okrasau letošnj Zory, gj vlastně prawé ceny dodáwagjce. Wanet z nich duch wraucj lásky k rodu swému; w nich a z nich ozýwá se k nám hlas mialosti djlem skwělé — djlem — a to mnohem wjce — žalostné. »Nebk, jakož sám pěwec prawdiwě prawj

»Neh máš víc smutných ve slovenském národe příhod

Než veselích; víc bíd nežli dobrého zatlík —

slyšmeť v nich ohlas citů, gakowjť se z bohaté duše nesmrtného Kollára našeho we předpěwu k Slávy dcere wylili, probuzugjce i we srdcích dťmagjceho Slowanstwa památku dřewnj welikosti a smutných osudůw národu našeho. W elegijch' těchto odhalil nám wjce, než kdekoliwěk ginde, p. Holý slowanskau duši swau, kterážto žiwě cjtj, kde a co w minulosti neywjce Slowanstwo hněťlo, a co posud bolestně se ho dotýká. Gaká to prawda lež we slowech, gimjť sobě matka Sláwa natjká, že syny gegj

»Buď zhola ukrutnám znášávali ze sweta zbrojstvom

A зробené do svéj brávali sídla moci;

Buď spali otroctvom, hodnějši sůce otroctwa,

Bi z mozolów si jejich hostini mohli strojť,

Krem toho aj vlastni ostrů vyrezávali brjtvů

A svéj we prázně cpávali usta jazik.

Bár al'e tak brozná v dáwnějšich záhuba chvílách,

Tak veľká na milé pohroma došla děti;

Predca ma tá jediná truchlů vždj kojiwala nádej

Tá jediná horků lahčila čaka bolest:

Keď sa svet osvíťi a ňemravná prestane hluposť

Mému že víc ňebudů národu krivdu činiť.

Svet sa už osvíťil, ňerozumná prestala hluposť,

Predca sa mému krutá národu krivdu činiť. —

A kdož gest, gehoťlo by nepohnula mluwjcej ústy uslechťilěho pětwe weleslawná máť Sláwie plačej nad odrodilými syny swými,

Že k človečenstvu prišli sa svů hanbice sa matku

K cudzim, co mňa potref chců, utekáte vrahom;

A mňa tpiť, v zli žart a ohavní posmech uvádzaf,

Ba špatnú zloťetiť smíte mi ešte hubů

Zdaliž múdro činiť, kdo svim opovrhne dědictvom,

A k cudšemu celů statku sa tiskne moc;

Velkű po predkoch došlů zapovrhne majefnosť.

A skrovnů v ľudském ůhori škvaru hledá;

Keď sa celi háj dub, keď sa bromowými ňedotkli

Ohňami dub slomenů jednů halůsku beu.

A však predca vi tak veľkim pohrdáte dědictvom

A skrovnů v cudšém škvaru hledáte poli;

Za srůtni háj dub, za perunovskimi ňedotkli

Bleskami dub ľudskű jednů volíte haluz.

Než raz májťe rozum, práznů zaňechajťe ňemudrosť,

Od ňepravich k vlastnej vraťte sa matce macoch atd.

A koho nepogme hluboko nátek, gakovýmž služge hluchým stě-
nám osud swůg veliký Rastislaw, goně

... ze krála vazeh, z tak možného chudobní,

Z tak slavného slepi vítaza pedrobežec.

To preto všechno, že — krajanów svích volnotu hájil

A v cudzém nechcel jim karki járne nechat.

Neujt zagisté nikoho, gešte by se ubránil velikému dogemu, ga-
kovýž splýwagjej w elegii této sjla i něžnost, ráznost i utlota w citli-
wém a saustrastném srdci způsobujce sústavugj. Než budiš mi dowo-
leno tuto položití něco z nj samé, nechat ona sama o sobě mluwj.
Narjkat sobě w temném žaláti oslepený král Welkomorawský:

Nikdá už vácej spanilě teba slako neuzrem,

Tvé do mejich bi jamek průbi nadarmo býti.

Ty tmí plášš, hustě rozechášš z oblohi stíni;

Mím však nevládáš temnotu zehnat očám.

Vác nevidím ahi hvezd, ahi rostúceho měsáca;

Neb moje večnovekú usnuli swella nocú.

Něspatrim ahi už slavná teba, krajne Tatranców:

Něspatrim ahi vás, tak máhe Slováci mli.

Jak živ nězblednem velepevně hradbi Děvína,

Jak živ nábožní otěe, Metóde, těba.

Tak daŤeki od vás a ode všeho ludstva našého,

Rozbidni povedem v závore tejto život.

Sem truchlého řešit nepřijdete žikdi Slováci;

Mój ahi keč zemrem něsprovodíte pohreb.

Mé tuto zahrabané w prespolnej Bábora krajne

Medzi čirimi budu Němcami kosti ležat.

Než na čo táto refaz? na čo tažké sú mi puťiska,

Čo strašné mi porad brinkoti spôsobujú?

Bud na pravi, budtož na levi sa bok údami pohňem:

Bok vždi zabrinkhe pravi, vždički zabrinkhe levi.

Bár na nohách a rukách i na bidném hrdle ukrutnich

Mát něbudem kruhów; predca něnjdem inám.

Bud bi ma aj strážni, sami bud bi ma pustili oči;

Kam sa slepi pohňem? kam sa na cestu vidám?

Keč s palicú (vernám jediná vžil táto je vodcem)

Setra pe tak tesném tomto žaláti choďim.

Však čo bi aj máa Dunaj do Děvína a vlasti zavezol;

Predca Děvín a celá vlast bude l'en m' žalár.

Čož mi na plat br bicáh sa po Vátských budto po Hronských

Kohmi vozil dolínách; krásu nězremli jejich.

Čož Tatři ohromné, čo winohradi platno, čo rodné

Uhori! navštěvovat, jest-li mi ve tme Peťá?
 Než čo pravím, že bi nišť platné to nebávalo všecko?
 Keď bi mi predca nejak bývalo všecko na plat.
 Aspoň bich dýchal ve slovenském volno povetrú,
 Aspoň bich krajanów tam hlas i pesne očul.
 Darma je však; nebudem ve slovenském volno povetrú
 Dýchať, aniž krajanów tam hlas a pesne slišať.
 Len tu mosím trápiť sa v ukrutném temto žalári.
 Žádostní až host, smrť mi odejme život . . .

Než tuším dosti gsem již podal ze žalospěvů těchto, tak že každý sám je oceniti může, i doufám, že tak jako já welocühodnému pěvci srdečně díky za ně v srdci svém wdáti neopomine. Když by častěji tímto způsobem dotýkala se mistrowská ruka jeho strun té žalospěvné lyry: smutné sau to zvuky, ale magj do sebe sily k blaženému a radostnému životu probuzugj! —

Tolik o spisowateljch, z gegichťo pracj Zora se skládá. Budiť mi dowoleno několika slowy geště se zmjnití o Zorě samé čili spjše dotknauti se věci, kteréžto Zora organem býti se prohlašuje. Nelzeť utagiti bolesti, která swjzrati musj srdce každého Slowana widaucjho, jak geště i za našich časůw kmen náš slobau osudu i úklady wšelikých národůw bez toho již na tolik haluzj rozwtwený w meněj se dělj a rospadáwá. Když by uwážili wšickni, kterým bděti gest o zachowánj národnosti slowanské, že gen spogené sily šťastně a blažopinně dělaj; když by k srdci připustili, hlas ze Sláwy dcery se nasaucj, když by pomněli, že

„Něswornost nikdy dobrého nemáwala konca,

Vědicki přenárámnú záhubu táhla sebú!“

kž by uposlechli napomenutj, kteréž p. Holý matce Sláwii w ústa klade, wologj k nesworným synům:

„Zmerte sa ach radšej, zakawád času ešte je smerte!

A bratromordarské hodte do pošvi meče.

Hroznú, ze dňa na deň bližšú, jako od seba, tak též

Od ludu a všeckěj otčini vzdalte zhubu.“

W. Sw. Št.

Wesna. Almanach pro kwetancj swět. 1839. Ročnjk třetj. Se dvěma rytinami. (W. J. P.) Tiskem a nákladem Jana H. Pospjšila, činného auda českého národnjho Museum. 18. str. XXXII a 248. Cena 1 zl., dle skwostnosti wazby i wjce.

Smutná gestíť prawda, že jakož od někakého času w literatuře našj wábec gakási ochablost panuje, tak zvláště belletristických plodů — gichť

owšem nikdy hognost gsme neměli — welmi se nedostává. Prjeiny toho gsau rozličné, a wypočtánj gich nebyloby zde ani na swém mjestě, ani prospěšné. Při takowémto stawu krásné literatury našj potěšné tedy musj býti obgewenj se zábawné knihy, genž alespoň po wětšj části swého obsahu dosti činj požadkům, gaké w okolnostech našich činiti dowoleno. Srdečně tedy wjtáme letošnj Wesnu, kterážto tjm milegšjm nám úkazem gest, gelikož gsme pro přjlišné opozděnj gegj bezmála giž o wygitj gegjm byli zaufali. — Nosjt w čele swém podobiznu wděčné paměti horliwého vlastence a podporowatele literatury národnj Rudolfa knjžete Kinského, gehož welikomyslné wdowě almanach obětowán. Pan Wwacław Štulec podal obraz žiwota a blahopłodného aučinkowanj šlechtného toho pána, gegž wděčná vlast mezi swé neyzpanilegšj ozdoby nowěgšjch časů počtja. — Pan Jos. Kaj. Tyl zawděčil se českému čtenárstwu podánjm historické powjdky: Rosina Ruthardowa, genž auplně dvě třetiny almanachu zagjmajic letošnj Wesně hlawnj gegj cenu uděluje. Známť gest giž dáwno p. Tyl co přjgemný powjdatel, gakým se i tenkrátě býti oswědčil, a gediné toho nám želeti, že tak pěkné schopnosti swé přjliš potjdku užjwá. Zagjmawý děg, ráznost a prawdiwost charakterů, uslechtilý plynný sloh gsau zwláštnjmi ozdobami Rosiny Ruthardowé, gižto přečta nikdo bez potěšenj neodloží. — Ljto gest nám, že tolikěž nemůžeme s dobrým swědomjm řjci o básnjch we Wesně podáných, genž nad prostřednost newynikaj. — Druhá láska, powjdeka z nowěgšjch časů, gest překlad z německého. Kdyby to byla půwodnj práce některého z našich vlastenských spisowatelů, srdečně bychom mu štěstj přáli k dobrému počátku, a wšak powážjce, že powjdeka ta z takowého heyna německých nowel wywolena gest, by čtenářstwo české co zpanilý kwjtek z cizj zahrady bawila, nemůžeme než tázati se, zdali nie lepšjho nebylo na wýběr tu, kde tolik krásného se nacházj? — Co se týče zewnřtnosti Wesny, uznati dlužno, že tiskárna Pospjšlowská wse wynaložila, co by knize k ozdobě slaužilo. Za to wšak obrázky ngsau tak podatilé, gak toho určenj almanachu i nyněgšj staw krásných uměnj požadowati se widj.

Přemyslowci. Báseň epická od *J. Erazima Wocela*. Wydáno nákladem Jana Host. Pospjšila, magetnjka knih-tiskárny w Praze a Hradci Králowé, činného auda národnjho Museum. W Praze 1839. Wel. 8. str. 192. Cena 48 kr.

Pan Wocel, chwálně známý skladatel lyrického dramatu »Hrabě«, wystupil tuto po dlouhém mlčenj s djlem wětšjm, národnjm. Gest tomu giž bohužel dráhny čas, co se w literatuře našj kádná wětšj básni-

cká práce neobgewila, gegjt cena by nade wšecku pochybnost zwýšena byla, a genž by gednohlasně co zdatilý plod vlastenské Musy uwjtána byla. Nepochybugeme, že kdokoli p. Wocelowy Přemyslowce četl, potěšenjm zaugat byl nad zpanilým duchem básnjkowým, genž toto djlo swé nad-
 elnul swými neywwraucnějšjmi city. Přjběhy a osudowé rodu panowni-
 ckého, na něž po šest stoletj blaho četného národu auzce bylo wázáno,
 s njmž země wzrůstala, kwetla a-hynula, gsau zagisté wděčným před-
 mětem pro básnjka schopnostmi nadaného, gsauce sami w sobě wzne-
 ženau poesij. K tomu přidegme, že historie málo kterého národu tak
 rozmanitými změnami, tak podiwným osudem honosití se může, gako
 historie národu českého, a málo který rod panownický wykázati se to-
 lika welikými a prosulými gměny, gako slawný rod Přemyslowců, gehož
 půwod w bágečném šeru dáwnowěckosti zabalen, a gehož Boleslawowé,
 Břetislawowé, Spitihněwowé, Otakarowé a Wáclawowé gako gasné hwězdy
 skwěli se na stolci swém nad saučasně kajžata a panownjky. Nemohl
 tedy p. Wocel šťastněgi woliti, chtěge nám podati epos národnj, po
 kterém tak dáwno giž tauženo. W padesáti osmi romancjch (i s úwo-
 dem) wystawuge nám skladatel w poetickém swětě swého vlastenectwj
 neyhlawnějšj slawné i truchliwé doby české historie pod panowánjm
 ptirozeného domáčjho kmene Přemyslowa. Gak předmět sám to po-
 žadage, prowjwá celé epos gakýsi elegický duch, který owšem při do-
 bách slawnějšjch wznešenějšjm citům, plesu i wjtězoslawě ustapuge.
 Musjme wyznati, že p. Wocel předmět swůg z prawého historického
 i básnického stanowistě pogal, přjběhy a události k romancem swým
 dobře wolil, a celek půwabem prawé poesie přioděl. Zwlastě podařeny
 gsau lyrické částky básně, a nad giné romance wynikagj: Otec a syn,
 Hody krále Wáclawa a wěnc romancej Otakaru druhému wěnowaných
 cenau básnickau. Gakkoli wšak Přemyslowci, powažowány co celek,
 pěknau a zdatilau gsau básnj, nicméně gednotliwé romance nestegné
 gsau ceny. W některých patrně ochabuge básnický oheň skladatelůw
 a k zemi klesá obrasnost gindy po wýšinách horugcij, k čemuž i to
 ptičázj, že p. Wocel w tak dlauhém čase, co nebyl lýru českau do
 rukau wzal, materskému gazyku gaksi odwykna, nedosti lehce se pohy-
 buge w básnickém rozměru, slowem, že řeč tak w moci nemá, gakby
 se od básnjka žádalo, a mjsto co by on řečj auplně wládanti měl, na-
 opak někdy řeč gjm samým wládne. Tjm wšak necheeme nikoli ůmen-
 šowati zásluhy p. Wocelowy, genž wydánjm Přemyslowců počátek uči-
 nil k vyplněnj patrné mezery w literatuře našj, a srdečně přegeme, aby
 nezůstal bez následowjků, neboť gen tak můžeme se nadjti někdy klas-
 ického národnjho eposu, které owšem ne hned na prwnj pokus se po-
 datj. — Tisk gest ozdobný, papjr bjlý, gen škoda že trochu prorážj.

Geschichte von Böhmen. Grösstentheils nach Urkunden und Handschriften. Von Franz Palacký. Zweiten Bandes erste Abtheilung. Böhmen als erbliches Königreich unter den Přemysliden. Vom J. 1197 bis 1306. Prag 1839. 8. VI, 407 str.

Ačkoli kniha tato jazykem německým psána jest, přece jak spisovatelem tak obsahem a duchem svým jest výhradně gměnjm Čechů a dílem opravdu národním, pročť i zde uvéstí ji slušno. Daleké buďť od nás, abychom nad spisem tjm gakykoliw usudek pronášeti chtěli, k čemuž zcela nedostatečnými se uznáváme; my toliko pozornost i českého čtenářstva obrátiti chceme na poklad, jakým nás p. Palacký vydáním druhého dílu své historie obohatil. Žádný z posawádnjch dějepisců vlasti našj k práci své tolik pramenů pti ruce neměl jako p. Palacký, pročť možná mu bylo, podati nám tak pravý a věrný obraz dáwných časů země i národu českého, gakeho nikdo před njm nepodal. Naneywš zajimawé pro každého milownjka vlastenského dějepisu býti musj popsánj wnitřnjho řízenj zemského před Otakarem druhým, gnež gsauč původu čistě slowanského pod panownjkem tjmto před německým právem a vznikagjcjm swobodným prostředujm stawem zponožbha ustupowati počalo, a gehož anplný a gasný přehled nám tuto poneypw p. Palackým podán. Doba, která w tomto swazku zahrnuta, představuje se nám z wětšjho dílu docela w giném swětle, než gsme gi posud wi učeti byli uwykli, což zvlášť platj o panownj Přemysla Otakara druhého, gegž p. Palacký ze wšelikých obwiňowánjch, od nepřatel geho křiwě naň uwalowánjch, na bjlo očistiw, welkého nám w něm panownjka a otce vlasti wystawuge, gehož zde žiwými barwami wyljčený nezaslužený osud srdcem každého prawého vlastence hnauti musj. Gak mnoho p. Palacký pro tuto dobu české historie z watikanské bibliotěky kotistil, každý pozná, kdo do citátů dole uwedených nahljďne. — Nic nám nezbywá kromě přánj, aby wýborné to djlo ne w bibliotěce, alebrž na psacjm stolku každého wzdělaného Čecha se nacházelo, a abychom gubray, jak nám slibowáno, i w českém raue spatřili.

Mimo to wyšly:

1. Słownjč česko-německý *Josefa Jungmanna*, doktora filosofie, praefekta na akademickém gymnasiu w Praze. Swazek 22. Základnice—Zindawa. 4. str. 481—680 pátého dílu. Cena 2 zl.

2. Pomaučné a zábawné listy pro poloj hospodáře a řemeslnjky w Čechách. Wydáwané od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Druhý ročnjč 1839. Swazek čwrtý. W Praze. Wytisťený a k dostánj u synů Boh. Háze. Wel. 8. 2 archy. Cena 6 kr.

3. Týchž listů swazek pátý.

4. Týchž listů swazek šestý.

5. Wěнец se zpěwů vlastenských, uwitý a obětowaný djwkám vlastenským. S průwodem fortepiana. Pátý ročník. Redaktor: *František Jan Škroup*, kapelnj mistr k. stawowského diwadla Pražského. W Praze 1839. W knjižecj arcibiskupské knihtiskárně, nákladem Wáclawa Špinky. Unor, Btezen, Duben a Kwěten, obsahujej Půwodnj skládánj p. p. *Ant. Matauše, Pr. Jana Tobiáška, Františka J. Karasa, W. J. Rosenkrance, Karla Keykljčka, Josefa Kamenského, Petra Welselského a Jana Wác. Chmelenského* k textům p. p. *L. Čelakowského, Wladimjra, Jana G. Marka, Františka Jar. Kamenického, K. J. Erbeny a Jos. K. Chmelenského.*

6. Německý prawopis pro Němce a Čechy mimo cwičenj prawopisná w stegně a podobně znějcejch slowech w 570 průpowědjch. Od *Karla Šádka*, učitele ná hlawnjch školách w Hradci Králowé. W Hradci Králowé 1839, tiskem Jana Host. Pospjšila. (Na gedné straně česky; na druhé německy.) Wel. 8. str. 214. Cena 28 kr.

7. Nowé powjdky pro rodiče a djtky, dle *Křistofa Šmida* od *Jos. P. Dewjtského*. W Praze 1840, nákladem Martina Neureuttra. Wel. 12. str. 72. Cena 10 kr.

8. Pytláci. Powjodka wystražná a poučná pro mládež vlastenskau. Přeložil *J. W. Sommer*. W Praze 1838, w knjižecj arcibiskupské knihtiskárně, tjsenjm a nákladem Wácl. Špinky. 12. str. 70. Cena 6 kr.

9. Auplný literaturnj letopis, čili Obraz slowesnosti Slowanůw nášetj českého w Čechách, na Morawě, w Uhřjch a t. d., od léta 1825. až do léta 1837. Sepsal a na své útraty vydal *J. W. J. Michl*. Swazek IV., arch 19—22. W Praze 1838. Gměnj spisowatelowo. W kommissj Kronbergrowy wdowy a Webra. Wel. 8. Cena 25 kr. Celý spis za 1 zl. 55 kr.

10. Přitel mládeže. Třináctého ročního běhu swazek prwnj. W Praze 1839, pjsmem cje. krát. normálnj impressj. 8. Cena 16 kr.

11. Téhož spisu třináctého ročního běhu swazek druhý.

12. Nedělnjch kázanj druhého ročního běhu djl druhý od *Antonjna Čermáka*, býwalého faráře Hermanického, posléz Dolnoaugezdského. W Hradci Králowé 1838, nákladem Jana Host. Pospjšila. 8. str. 248. Cena 1 zl.

13. Swátectnjch kázanj druhého ročního běhu djl třetj od *Antonjna Čermáka*, býwalého faráře Hermanického, posléz Dolnoaugezdského. W Hradci Králowé 1838, nákladem Jana Host. Pospjšila. 8. str. 270. Cena 1 zl.

14. Powěsti z nowé romantiky. Wolně vzdělal *Dalibor Kopecký*. W Praze, 1839. Nákladem M. Neureuttra 12. str. 127.

15. Swatodennj pořádek a prawidla žiwota nábožného katoljka, aneb základowé prawé pobožnosti. Přeložil *Frant. Dobromil Kamaryt*, kaplan w Kaplicjch, Buděgowické diécasj. (Nákladem dědictwj Swatojanského. Čjso VI.) Druhé wydánj. W Praze 1839. W knjžtecj arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 12. str. 33. Cena 6 kr.

16. Proč gsem katoljkem? Slovo k sprostému katoljku, gakby z wjry swé počet dáti měl. Od *Jana Wal. Jirsjka*, bohomlaw, doktorátu kandidáta, spoluzakladatele dědictwj swatého Jana, a faráte w Minicjch. Třetj rozmnožené wydánj. W Praze 1840. W knjžtecj arcibiskupské knihtiskárně, u Wáclawa Špinky. 12. str. 48. Cena 8 kr.

17. Žiwotopis blahoslawené Marie Elekty od Jetjše od *Hermana Dichtla*, spirituala u swatého Gij. Přeložil *J. W. Sommer*. W Praze 1839. W knjžtecj arcibiskupské knihtiskárně u W. Špinky. 12. str. 54.

18. O cjrkewnjm přikázánj postu. Od *Jana Wal. Jirsjka*. W Praze 1839. W knjžtecj arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 8. str. 30. Cena 3 kr.

19. Pět Swato-Janských Hwězd. Nákladem dědictwj swatého Jana Nepomuckého. W Praze 1839. Wytisťeno w knjžtecj arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 4, 1 arch. Cena 3 kr. wjd. čjela.

J. M.

VIII.

Zpráva o českém Museum.

Oznámenj od českého Museum.

Přiházejwá se častěji, že *knihy* do biblioteky českého Museum zasílány býwaj, kteréž podlé základnjch prawidel téhož ústawu k přigmutj se nehodj; pročez w obecnau wědomost se dáwá, že do musegj biblioteky přigmuty býti mohau genom:

1. Tak nazwaná inkunabula až dor. 1520 počjnagje, we wšech řečjch, zwlastě ale w české;

2. Knihy, genž w neyobsáhlejšjm smyslu k českým náležej, totiž: a) w české aneb w gakékoli giné slowanské řeči (polské, ruské, srbské a t. d.) wydané, b) w gakékoliw řeči a wšak od Čechu sepsané, c) od kohokoliw sepsané, ale w Čechách tištěné anebo wydané, d) kdakoli wydané, genom když o Čechách gednagj. Konečné.

3. Wšecj knihy gednagj o přjrodnictwj a o tak nazwaných určjtých wědách (sciences exactes), ku kterýmž i řečj cisjch mlawnice, slownjky a t. d. náležej.

Zpráva o wzrůstu českého Museum.

(Od počátku března až ku konci máje 1839).

S p o l e č n o s t.

W třidu činných audů wstoupil a. pro rok 1839 složil přispěvek 50 zl. st.: Geho knítec milost, neydůstog. pan, kníže - arcibiskup Pražský, Alois Josef baron Schrenk z Nociaku; — uwolenjm k wymětenému přispěwku ročnjch 20 zl. st. přistaupil důstog. p. Petr Kregž, kanownjk kostěla hradu Pražského a arcibiskupský konsistorialnj radca.

Za přispjwagjeho auda přistaupil podwolenjm kdáwce ročnjch 5 zl. st. p. Josef Müller, doktor lékařstwj a fysikus kráge Žateckého.

Do pokladnicě dal nngmenowaný 5 zl. st.

Materialnjch přjspěwků poslali:

1. Do sbjrkj naroště a zkamennin: p. Ignác slochtic Ruster, o. k. zeměměrický major w Teresjaě: matorožcový zub wykopany w Kahlbojch w Litoměřicku; — čestný aud, p. baron Andrian Werburg, předseda krákh baworského tjesaj w Baireuth: sájmok rybogostěra (ichthyesaurus) z taměgějho lastarněho wápece; — přispjwagj aud, p. Josef Bürgermeister, farát w Brodci: 7 kusů kamenných drubů z okolj Česko-Dubského.

2. Do žiwocěné sbjrkj: p. Jan Thum, c. k. policejnj kommissar okrsku hornjho nowěho města Pražského: tmawohnědau kachnu (Anas fusca m.); — p. T. Ant. Hendrich, c. k. komornj autedajk: kauli chlup ze žaludku krawského.

3. Do knihownj: činný aud, p. Josef Jungmann, doktor filosofie a prefekt akademického gymnasium w starém městě Pražském: swůg Slownjk česko-německý, 5ho djlů swazek 3tj a 4tý; — přjrodospjttecká společnost Basilegká: prwnj tři zpráwy o swých godnájch, w Basilei 1835, 1836 a 1838 (w něm. řeči); — c. k. vlastensko-hospodářská společnost w Čechách, swě »Neue Schriften«, 6ho djlů swazek 1nj, w Praze 1838; — krákh česká společnost nauk: »Schematismus des Kōnigreiches Böhmen für das Jahr 1839;« — p. Wilem Rudolf Weitenweber, Dr. med. a skutečný lékař od něho wydáwané »Beiträge zur gesammten Natur- und Heilwissenschaft,« 4ho djlů swazek 1nj. w Pr. 1838; — čestný aud, p. Adam Rościszewski z Rościszewa, mštedagjey polské knihy: 1. Przyjacieli ludu, w Lesanie 1838 (pokračowanj), 2. Przyjacieli chrześciańskiej prawdy, Przemysł 1838; 3. Biruta (2hý djl), Wilno 1838; 4. Pisma Seweryna Goszczyńskiego (3tj swazek); 5. Poselstwo od Zygmunta III. do Dymitra Iwanowicza, Wroclaw 1837 (ze starého rukopisu); 6. Jadwiga Jagiellonka, Wroclaw 1839; 7. Lwowianin przez Ludowika Zielińskiego, Lwow 1838; 8. Chodakowskiego O Słowianiszczynie przed chrześciaństwem, Krakow 1835; 9. Pamiętniki młodej sieroty, Warszawa

1839; 10. Gryzelda Fryderyka Halma, Lwów 1838; 11. Poezye Bohdana Zaleskiego, Wilno 1838; 12. Fraszkí Franciszka Kowalskiego, Lwów 1839; 13. Pieśni ludu Biało-Chrobatów, Mazurów i Rusi, Warszawa 1836 (9tý a 10tý swazeček); 14. Najnowszy alfabet polski historyczno-obrázkowy, Warszawa 1838; 15. Dzieła Fabiana Kłonowicza, w Krakowie 1829; 16. Statut towarzystwa wstrzemięźliwości od mocnych napojów i t. d. w Krakowie; 17. Wieczory familijne, Lwów 1839 (2ho djlu swazek 1 a 2hý); 18. Frydrycha hrabi Skarbka Małe przyjemności pożyicia, Warszawa 1839; 19. Niezapominajki, uoworocznik na rok 1839 przez K. Korwina; 20. Pamiętniki Samuela Maskiewicza, Wilno 1838; 21. Pierwiosnek, noworocznik na r. 1839, w Warszawie; 22. Pierwsze zasady grammatyki polskiej przez Teodora Sieroczyńskiego, Warszawa 1838; 23. Grammatyka polska wydana w skróceniu przez Teodor. Sieroczyńskiego, Warsz. 1839; 24. Cztery wesela, szkic fantastyczny J. K. Wilno 1834 (2 swazky); 25. Kajetana Koźmiana Ziemniakstwo polskie, w Wroclawiu 1839 (háseň); 26. Pieśni ludu ruského w Galicyi, zebrał Żegota Pańl, Lwów 1839; 27. Prace literackie, Wiedeň 1839 (swazek 1stj); 28. Stefana Witwickiego Poezye biblijne, piestki cielskie i wiersze různé, Paryž 1836; konečné Katalog knih polských Friedlema a Katalog dzieł polskich Jos. Czecha w Krakowie 1837, a Katalog knížek polských w Paryži; a několik drobnými spjsky; — p. Adam Kasperowski ze Lwowa: od něho wydáwaný »Tygodnik rolniczy i przemysłowy,« 1stj ročník 1837 a druhého ročníku číslo 1—20; — p. Jan Tomáš Nowáček, kaplan w Strmilowě, své překlady: 1. Posvátnosti katolické očíkwe, w Gindř. Hradci 1834; 2. Cesta do země swatě od Ant. Prokše, w Hradci Gindř. 1836; 3. Wěnece wyprawowaním přjbehů wity, w Táboře 1836, 3 swazečky; 4. Karoliny z Pichler zapřenj sebe aneb tagna láska, w Táboře 1836; 5. Proroctwj Sibilline a Hildikardis, w Táboře 1839; — *se-ménanská společnost we Francauzku swůg*, »Bulletin de la société géologique de France, Paris 1837 a 1838,« 11 djlů a 4 swazky, pak posma-menánj swých audů; — *gednota k powzbuzení průmyslu w Čechách* své »Mittheilungen für Gewerbe und Handel« w Pr. 1839 (24tý swazek) a »Verzeichniss der Bibliothek dieses Vereins« w Pr. 1839; — p. Josef Kauble, duchownj pastýř w Laukowě: Csetvero-versatzí duhovní parastan od P. E. M. Kragela, w Soproni 1763; — činný a shragjej aud, p. Josef Liboslav Ziegler, dokt. bohoslawj a děkan Chrudjanský: Russische Bibliothek von Hartmann Bagmeister a dva české malé spjsky; — činný aud, p. Jan Nep. Štěpánek, 3 od něho zasedné diwadelnj hry: Nocleh w Granadě, Octát a Zločin ze čuťadosti, w Praze 1839; důst. p. Jan Krbeš, rektor u sw. Gijř w Praze: Přjelowj česká, Adagja bohemica Francisci Andreae Horny, Pragae 1705; — p. Cudor Csochius, ewang. kazatel w Hornjch Uhrách: Artykulowě na sněmě Pretpurském

1808 a 1808, w Uherské Skalici 1808, a w Prošperku 1808 (2 swazky, w 8.); — přispjwagjej aud, p. F. C. z *Wattchöls*, c. k. kapitan, swé »Album für Kunst und wissenschaftliche Wanderer in Riesengebirge, Prag 1839«; — přednosta *Matica srbské* w *Pekti* *Ljetopis* za 1838 a 1839 godine, u Budimu (44, 45, a 46tý swazek); — p. *Teodor Pawlowi*, advokát Pešťanský, od něho wydávané »Serbské narodn. noviny 1838 a 1839, a Serbskij narodnyj list 1838 a 1839, w Pekti; — pp. doktorové lékařstw: *Josef Fuhrmann* a *Bedrich Roller*, swé inauguralnj disertace, w Pr. 1839; — p. *Josef Weinmann*, farát w Nowém Ottinku a biskupský notář: *Biblia cum concordantiis veteris et novi testamenti, Nurembergis 1512*, fol. — čestný aud, p. H. R. *Gospert*, prof. we Wratšlawi, gakežto tagemajk fysikalnjho oddjlu slezské společnosti pro vlastenskau wadělanost: *Gedpauj tětěč společnosti z. 1838*, we Wratšl. 1839; — p. *Josef Nosek*, pastor w Libstadě, swúg překlad: *Wtčnč odpowij Swatých od Richarda Baxtera*, w Gütz 1839; — p. *Josef Jüster*, c. k. podplukowajk bombardýrů we Wjdni: swé něho wydane wědkau zemekau kauli s podstatkem, a swé: »*Anleitung zum Gebrauche der Erbkugel* 2hé wydánj se 2ma rytizama na mědi a 3mí na kamě, we Wjdni 1838.

4. *Do sbjrkj rukopisů, listin a rytin*: čestný aud, p. *Adam Rościński*: *Galicja w obrazach* (9, 10 a 11tý swaz.), pak 5 obrazů pohledů wjst w Haliči; — panj *Karolina Dobešowa*, rozená z *Hessenthalu*: dvě privilegia daná práwu Kočowickému (*Gaschwitz*) w Žatecku, od r. 1466 a 1567, a pótwrzenj týchž privilegij od císaře Ferdinanda III od r. 1652, na pergameně s početmi; — p. *Rudolf Burde*: *Obyczajný porządek obnowenj aurzadu konělského w městie Plzni*, a Sněm na r. 1640, rukopisy ze 17 wěku.

5. *Do sbjrkj mincj*: p. *František Hek*: dva Pražské groše krále Jana, pak 3 maličké stříbrné a gednu měděnau minci; — p. *František Berwid*, farát w Monastýrkách w Haliči, starý stříbrný groš wéwodstw Pruského; — činný aud, p. *Josef Hauser*, farát Perucký; tolar bitý na smrtj Antona krále Saského, a groš početnj komory české; — p. *Josef Leden*, biskup. konsistorialnj registrator w Král. Hradci, měděný početnj penz *Racislawa Hlawsy* z *Liboslawě*; — činný aud, p. *Petr šlechtic z Muthu*, c. k. dworský radca, městský hejtmán a policejnj direktor w Praze, 2 starobylé římské stříbrné mince, 1 zlatnjk arciknjžete *Rudolfa* gakežto arcibiskupa *Holomauckého*, od r. 1820 a tyrolský dwacjnjk od r. 1809; — p. *Josef Nosek*, pastor w Libstadě; 1 mosaznau a 1 měděnau mincičku; — p. *Karel Kaiser*, c. k. hejtmán a pán statku *Lin*, 29 malých stříbrných mincj ze 16. a 17. stoletj; — p. *baron Steiger Mensingen*: 4 stříbřitě mince a 1 mosazný jetton ze 17. wěku; — ne-

gmenovaný: stříbrau korunovační medaili: Felicitatis publ. reparatio. Unctio regis Pragae 1743.

Do sbírky starobylostj: přispjvající a abjregij and, p. Josef Sinding, kaplan w Němčicjch, kord a podkóvu z třicetileté války.

Od počátku měsíce dubna až do 25 června r. 1839 dodali do pokladnice českého Museum na vydávánj knih českých:

P. Josef Nožička, kaplan w Nimburoce, 10 zl. — p. Ant. Smrčka, správce a justiciár we Čkyni, 15 zl. — p. Dragoní, vychovatel u kajšete Odešcalchjho, 10 zl. — p. Filip Cebusky, farář w Luštěnicjch, 5 zl. — p. Josef Machačka, posluchač theol. 10 zl. — p. Jos. Dworák, administrator faraj w Nantonicjch, 20 zl. — p. Gedlička, farář w Zábotj, 10 zl. — p. Rudolf Pfeiffer, kněz ojrkewnj, vychovatel w Elčowicjch, 10 zl. — p. Ant. Zloch, J. U. Dr. we Wodňanech, 10 zl. — p. Ondřej Paláček, kandidát theol. a pěstoun we Wjdní, 15 zl. — p. Jonáš Bohumil Gwoth z Gwothowian, doktor lékařstwj, 10 zl. — p. Mich. Mikolaw Roda, přednj sl. b. kazatel ojrkw. Wrbíko-Swatomikulášské, 10 zl. — p. Frant. Xav. Lukáš, tagemnjik we Lwowě, 20 zl. —

Redaktor: Páwel Josef Šafarj.

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK TŘETÍ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1 8 3 9.

1918

Tiskem Synůw Bohumila Háca.

I.

P a n u

J o s e f o w i J u n g m a n n o w i

při

dokončenj Slownjka českého.

Zdráv buď, mistře weleslawený, zdráv náš Ty starosto!

Nesmjrné Ty gehož gsi bohatstwj

Obgal nesmjrnau pjlj a umem diwu hodným,

Týmž gazykem Tebe šjře a šjře

Upřjmný welebj zástup, a pronášege djky

Z djla těšj se s Tebau zdařeného!

Božská na twořiwe rty opravdutě ōlowěku giskra

Padla, poneyprw genž medowými

Zahlaholil zwuky rozkošné mluwohudby slowanské,

A w rodinách rozsjawage prwnjch

Plodná zrnka gegj započal slow barwami obraz

Wytwořowat swěta wěčně pohybný.

K stegné powzbuzuge wšak chwále a obdiwowánj

Pásmo nedostihlé i potomkůw

Gemných, nábožnau genž myslj k odkazu lnauce

Swých pradědůw geg šlechtili zdárně

W mjru dobách, a hrdinsky we hrozných hágili baurjch.

O zpěwná ragských dcero končin,

Kdo, zrak a sluch komu neztupěl, na twé wnady může

Patřiti chladně, tudjž nezataužiw

Plésati powždy duchem při twé harmonie praudu!

Dostognauť tebe sám osud uznal,

W neyširšjch aby prostranstwjch twé se stkwělo žezlo
 Nezlomné, gsauc přjrody zewšad
 Ochraňowáno mocj a plemen statných bugarostj,
 I strážj geniůw wědolibných,
 Snažných twému ku oslawenj. wyzdwjhati chrámy
 Stálejšj zlobu nad časowau i
 Lidskau. — Základnj hle i kámen božnice české
 Twau položen tu rukau, ba Tebautě,
 Nezmožený! wstala ze zbořenin sama božnice gasná,
 Od čeledj kde šedých do čilého
 Odmladu powznášj hlasy (buď trwalá geho sjla!)
 Twářj. zbor neyrozmanitějšjch.
 Nuž, bratřj, nad zaswěceným tjm národu djlem
 Zpewněme slib weliký, doby po wše
 Wěrně střjci našj bohatých mluwy žjdel a čistých,
 A w dawu we wšelikém neustupně
 Státi za práwa gegj proti útiskům luzy bugné
 I štěkawé zăwisti nepřátel,
 Z lůna děgin zářj se linaucj mysli tužjce.
 Na knihy pak kdykoliw tyto padne
 Obrowské zrak náš, u wděčném plápolu zawznj
 W srdci radost našem: Ať žige Jungmann!
 W srdci radost pozdnjm se ozýwey i mnohočetným
 Wlasti synům: Náš ať žige Jungmann!

Fr. L. Čelakowský.

II.

W ý p i s y z e S t r a b o n a.

Od Karla Winařického.

P ř i p o m e n u t j.

Strabo, Kappadočan w Amasii okolo r. 19 po Kr. narozený, má o starý zeměpis i děgeprahu dárno uznalé zásluhy. We swém na sedmnácte knih rozwrženém zeměpisu uděluje wzácné zpráwy o přirozené powaze a rozličných znamenitostech kragin a měst po celém za wěku geho známém swětě; i kdekoli gest mu přjhodno, wyprawuge paměti hodné děge a popisuge domácj žiwo- bytj i obecnej spráwu starých národů. Zpráwy udělowané wážil djlem ze starsjch, z wětšjho djlu nás nedošlých zeměpisů, djlem ze vlastnj zkušenosti. Prošel, gak sám na konci druhé knihy wyprawuge, wšecky země od Armenie k západu až ku břehům Sardinským, a od moře černého k gihu až ku pomezjm Aethiopie. Djlo geho gest nám Slowanům zwlastě důležito. Zawjráť w sobě drahé památky o sjdlech, činech i mrawech našich předků, kteřj pode wšelikými gmény w šeré dáwnowěkosti negen po Ewropě ale i po přednj Asii a sewernj Africe rozšjřeni obýwali. Prošjdiwše totiž zeměpis geho zároveň se spisy J. Caesara, Mely, Plinia, Tacita, Ptolemaea a g. za aumyslem vlastnjho se poučowanj o sjdlech a děgjch *národů keltickjch* (o nichžto nowé historické saustawy posud mnoho sobě odporného wynášegj, powážugjce gich hned po welikém djle starého swěta za rozšjřené a hned zase gakó powětrný ukáz za wymizele), uhodili gsme wůbec we kraginách za keltické uznanych, na podiwný *sauklas polsko- a národopisnjch gmen s podobnými gmény slowan-*

skými. Nález ten nás pak wybídnul ku přísnému rozboru gegich, z něhož gsme posléz nabyli přesvědčenj o blíž-kém přibuzenstwj keltických gazyků s nářečjmi slowanskými, a sice negen w kořenech ale i we formách slow. Pewný děgeprawný, mrawo- i zeměpisný základ, na kterémž dů-wody své stanovjme, zvláště pak auplná srownalost slo-wanského wýkladu keltických gmen s přirozenau polohau kra-gin a powahau věcj wyznačených, ochránj nás bohda ode všeho podezřenj sanguinické přepiatosti. Swědomi sobě, že gsme ku podniknutj tomu nepřistaupili s úmyslem gakkoli zapogatým, podáváme zatjma některé předběžné články z prwnj a druhé knihy Strabonowa zeměpisu, a sice geho saud o Homéru, gakožto půwodci zeměpisného uměaj a zpráwy o proměnách na powrchu země a o sta-rých plawcích.

W prwnjm článku považuge Strabo Homera za pů-wodnjho a gediného skladatele Iliady a Odyssey, a nazýwá geg tudjž také půwodcem zeměpisu. Předce však we třinácté knize djla swého zmjnu činj o opravách básnj Homerových a swědčj, že ge prohlížel sám Alexander Weliký geště po Kallisthenu a Anaxarchu, a že složil pi-semná poznamenánj swá do skwostně udělané skřjně, kterauž pozděgi J. Caesar w pokladě Perském našel. Pro-čež oprava tato Alexandrowská slaula oprawan ze skřjně. A však ať si pěl Homer sám celau Iliadu i Odyssea, aneb, gak se mnozj důwodněgi domýšlegj, gen gednu, aneb do-konce gen částky z nich; ať se ostatek giným rhapsodům a pozděgěj přjdawky a změny zvláštnjm opravcům při-pisugj: po opatrném wylaučenj bágek a makawých smy-slének wždy se tato djla proslawená mimo swau cenu bá-snickau také za skwostný poklad neystaršjho národu a zeměpisu považowati budau, gešto se w nich negen pro-stá gména kragin a mjst, ale často i gegich přirozená powaha i mrawy, občanský i domáej žiwot neystaršjch národů mnohem žiwěgi wyobrazeny naskytagj, než leda-kde w paubých knihách zeměpisných. Nám Slowanům

ale zvlášť Odyssea jest důležitá, gesto w nj wystaweny gossu takowé obrazy, k nimž se posawád w líně čistoslowan- ského žiwota prawé originály nalézti dagj. — Strabonem nám zachowané zpráwy o proměnách, na powrehu země nás welmi zajmaly; i domýšljme se, že přeložením gegich milownjkům přírodnjho zeměpisu učinjme wděk. — Památky pak o starých plawcích poskytagj nám důkazy o opatrném a neohroženém usilowánj starých wzdelaných národů k zewrubněgšjmu poznánj koněm swěta. Příběhy Eudoxowy zvlášť wybjezgj čtenáře k zajmawému při- rovnánj nehod tohotu prastarého plawce s podobným osudem Christofora Colomba za wěků newěgšjch.

I. H o m e r

půwodce zeměpisného uměnj.

(k. I. str. 2—7 we wyd. Paříž.)

S Hipparchem a s ginými předchůdci i my také po- kládáme Homera za půwodce uměnj zeměpisného a se wšjm právem. Přewyšowalť on wšech, i kdož před njm i kdož po něm byli, netoliko wybornosť básnickau, ale také známostj zpráv občanských. Mimo to i krage swěta i moře poznati a známosti takowé potomstwu zachowati bleděl. On neyprwé ohlásil, že země ze wšech stran mořem gest obkljčena. Mnoho kragin zegmena wyčjtá, a na giné patrně narážj. Wyprawuge totiž, že Libye, Ae- thiopie, Sidony a Erembi ¹⁾, gežbychom snad Araby Tro- glodyty (geskyňáky) nazýwati měli, k moři dosahugj; o giných národech na východě i západě totěž dáwa na

1) Gmenowané národy uwádj básnj k w rozmluwě Menelaowě, gnu ukazuge Telemachowi skwostný nábytek swůg, dokládá:

— — i mnoho gsem zakusil, mnoho blandil a osmým
Wrátil gsem se rokem, na lodjch to přewážege wšeko.
Zablaudilť gsem u Kypru do Fojnikie, do Egypta,
K Aithiopům a k Sidoniům a zašel od Erembů
Až k Libyi . . .

Odysa. d. 81—85.

wyrozuměnou, an prawj, že z moře slunce vycházj, i do něho zapadá a hvezdy rovněž:

Obnowené na rolj rozesjalo slunce paprsky,
Wystaupiwši opět ze hlubin moře klidnotokého.

Iliad. 7. 421.

Gasné pak mezi tjm w moře padlo swětlo slunečnj,
Noc černau za sebau na požitné ljhy wlekauci.

Iliad. 8. 485.

Ljčj také, že hvezdy w moři se umýwagj. Ostatně zmjní se též o blaženosti lidj na západě bydljčjch a o zdravé powětrnosti gegich; neb zdá se, že slýchal o bohaté Iberii, kamž se někdy Herakles wyprawil a kdež pozděgi Fojničané a po nich Řjmané přewelikého dobyli panstwj. Neb tam wěgj Zefyrowy dechy; tam klade básnjik pole Elyské, báge, že Menalaa tam bohové pošlj:

Wšak tebe Elyským ku poljm a na končiny země
Pošlj Neskonalj, kde plawý Radamanthos obýwá;
Kde blaho gest a snadno lidem žiwu býti popřáno;
Tam nepadá snjh, tam zimy málo i nemnoho dešťů,
Tam libodyšjčj ustawně Zefyrowo wanj
Zmjrnuge sám Okean a očerstwuge člowěka chládkem.

Odyss. 8. 563.

Také ostrowy blažených ležj za končinami západnj Maurusie, kamž se i ona strana sausednj Iberie uchýluge. Ze gména ale zřegmo, že proto blaženými slauli, že byly ná blzku oněm kraginám.

Dále, že Aithiopi neyzáze a na moři bydlj, w těchto weršjch ljčj:

K Aithiopům na dvě děleným, k lidem u krage země

Odyss. α. 23.

Neb wčera giž na moře k bezwinným Aithiopejům
Zews odešel na hody; . . .

Iliad. α. 423.

I na seweru že gsau končiny pomorské, progewuge, řka o hvezdě uhelnj:

Wszak tato gen gediná neumývá se w moři nikdy. ²⁾

Iliad. α. 489.

Mimo to znal on dobře lidi sewernj (*πρὸς βορρην*), gichžto gména vlastnjho sice neuwádj, anobřž i podnes obecného gména gim nedáno: ale žiwobytyj gegich popi-suge, že gsau kočownjci, nerozkošnj kobyldogci, mléko-gedi a nekřiwdiw ³⁾. Ginde napowjdá, že moře kolem wúkol obtéká zemi, gežto u něho prawj Hera:

Půgdu weleplodné prohlžeti končiny země,

I moře půwodiště bohůw;

Iliad. ε. 200.

a že ke všem končinám přiléhá Okean a zemi kolem ob-gjmá. I při kowánj štjtu Achillowa na koncjch do kola klade moře wyobrazené. Bedliwosti gého také připočteno buď, že znal i příliw i odliw morský, nazýwage Okean odliwným (*απορροή*) a pège:

Neb třikráte za den wlny rozléwá a zas opět

Swjrá

Odys. μ. 105.

Gešto se ale gen dwakráte a nikoli třikráte moře přeljwá, w tom se odchyluge báseň od skutečnosti; anebo gest tuto chyba w pjsmě.

2) Dalšj wyšetřowánj smyslu tohoto poetického pronešenj, gakož i hádku o přeliwu a prauděnj morském aumyslně zde vypaustjme, což gsme i ginde učinili, kde wtraušena řeč o věcech, k aučelu našemu přjsně nepatřjících.

3) Lžčeno na dotčeném mjstě Iliady (XIII, 3—6) gak Zews

— — — obracel sem a tam araky gasné:

Zwlášť ale wyhlžel k zemi Thraků w gjzdě obratných,

Mysů wálečných, Agawů tež kobyldogců,

Mlékogedů, Abiů, neykázněgšjho to lidstwa

Strabo sice slovo *Αγῶων* a *Αβίων* považuge za přjdawné a mra-wopisné, a wykládá ono za nerozkošné a druhé za nekřiwdiwé. Z celku ale wyswjťá, že básnjk zde gmenuge národy w sewerozápadnj Asii a Thracii bytugcj. Pročež bčeme s ginými wážnými wykladači slowa *Αγῶων* a *Αβίοι* za gména národnj a *ἰππηολογοί* a *γλαυτοφαγοί* za wýznaky gegich žiwosti.

Ale gakož on krage a končiny světa, tak znal a světle udal i moře wnitřnj. K němu přiléhá, počjnagje ode slaupů, Libye, Agypt, Fojnikie, na pomořj Kyperském Solymi, Lykia, Karia, po té pobřežj mezi Mykalj a Troadau, i ostrowy protěgšj; všecko to připomjná i rovněž polohy okolo Propontidy a Euxinu až ku Kolchidě, kamž se wyprawil Jason. Znal také Kimmerský Bospor, i Kimmeriany samé, a sice nikoli gen pauhé gméno gegich, gešto za gehu wěku aneb málo dřjwe od Bosporu až do Jonie wpády činili do wšech kragin, i narážj také na pošmurné ponebj gegich vlasti, gež popisuge:

Došla posléz Kirké na krag moře wyhlubeného,
Kdež lid Kimmeriů vlastnj má bydlo a město;
Mrákotami stálými a mhau gsau pokryti; neb gim
Slunce nezaswjťj gasným tam nikdy paprskem:
Ustawná nebohé na smrtelnjky padá noc. 4)

Odyss. 1. 13.

Zná také Ister, zmjnknu čině o Mysjch, národa Thrackém na Istru bydljcjm. Zná též celé wedlegšj pomořj Thracké až ku Peneji; i gmenuge Pajony, Athos, Axion a bljzké ostrowy. Připomjná též wedlegšj pomořj Helenské až ku Thesprotům. Zná také neywdáleněgšj krage Italie; Temesu gmenuge i Sikely i končiny Iberie i blaho gegich, gak prwé giž podotčeno. Že se wšak ledakde mezery ukazugj, buď gemu prominuto; neb sám pauhý zeměpisec opaušťj někdy wěcj méně důležitých. — Prominutj také zasľuhuge, že ledakde ku přjbehům a k rozpráwkám naučným bágj připljtá. 5)

4) Zde patrně za přjčtinau stegných gmen Strabo smjchal Kimmeriany Bosporské s Kimmeriij u gezera Averna w dolnj Italii, kterých se vlastně týkagj slova básnjkowa. O nich poznamenal Eforos (w. k. V. Strab.), že se žiwj wykopáwánjm rudy a hádánjm, a že pti swatyni své zachowáwagj obyčeg takowý, že aby nikdy slunce nespattili, gen w noci z daupat wycházegj.

5) O bágjch w Iliadě a Odyseei zdravě se Strabo dále wygádlil: »Ačkoli připogowal Homer k djlu swému mnoho lásky historické, bludaš

II. Proměny na povrchu země.

(k. I. str. 49—61.)

Eratosthenes vyčítá mnoho zvláštních proměn, kterých zakusila země wodau, ohněm, propadáním, výpary a jinými nehodami podobnými, — předewšim ale předkládá otázku: Gak se to stalo, že se we kraginách od moře dwa i tři tisíce honů vzdálených na mnoha mjstech nalezagj hromady hlemeyždů, ostríc, geskyň a gezer wodau morskau naplněných? gako na příklad okolo chrámu Ammonskeho. Na cestě k němu tři tisíce honů dlaubě porůznu nalezá se nynj geště mnoho ostríc i také sůl. — Po té zprávě chwalj domněnj Stratona přírodozpytce a Xantha Lyda. Wyprawowalt Xanthus, že bylo za wěku Artaxerxowa náramné sucho, tak že wysychaly močály, řeky i prameny, a že sám widěl daleko od moře kameny skořápowité, hřebenaté a krápnikowité, i gezero slané w Armenii, w Mattienách a w dolegšj Frygii; z čehož saudj, že tato půda někdy býwala dnem morským. Strato k wyšetřowánj příčiny geště bljže přistupuge, ohlásiw, že se mu zdá, že černé moře drjwe nemjwalo východu, který nynj gest u Byzantu, ale že řeky do něho tekaucj násilně geg otewřely, tak že se woda do Propontidy a Hellespontu prodrala; a to samé že se moři našemu (střednjmu) přihodilo, gešto se moře přjtoky přeplněné okřjdijm u slaupů (užinau Gibraltarskau) prorwalo; neboť po wylitj wody na dně tam našla se mjsta bahnitá. Za přjčinau, že dno zadnjho moře dokona giné gest, než ono střednjho, a že se i podnes pozorowati dá, gak pod wodau gakési pásma skalín z Ewropy do Afriky přecházj, saudj, že zadnj a

by předce saudil, kdožby za skutečné měl smyšlenky geho, gakož gsau: Hades, woli Heliowi, body a přetwárky bohyn, obrowské postawy Eklepů a Laistrigonů, podoba Skyly, daleké plawby a giné wěci z umysla potworně wymyšlené. — Naopak ale nenj zase wšeccko paubé básnjkowo wymyšlenj, alebrž ledakde stopa zemřelých lidj skutečných děgů. Tak Polybius wykládá powěsti o Aiolu, Danau, Atreowi a Skylo a Charybdě.

střednj moře druhdy nebýwalo geđno. Dále prawj, že černé moře (Pont) ze všech gest neymělčegšj, naopak ale Kretské, Sikylské a Sardonské neyhlušj; neboť ono zaplawuge se bahnem, gešto přemnoho welikých řek od seweru a východu do něho padá; woda w něm také gest neysladšj; samo pak wytéká tam, kde se dno geho snižuge. I saudj, pokudž déle onyno přítoky řek potrwagj, že se moře to celé zponenáhla zaplawj, a že nynj giž mēlčinatj po straně lewé, kdež gest Salmydessos, a od plawců řečené Stethe, u Istru a bljž pauště Skythů. I snad okolj chrámu Ammonského kryto býwalo někdy mořem, až pozděgi po odpadnutj wod na suchu ležeti ostalo. — I Aegypt před wěky podobně mořem býwal až ke kalužjm u Pelusie a u hory Kasie a k gezeru Serbonskému. Neb kdekoli w Aegyptě po soli kopagj, dosawad wrstwy pjskem a skořepinami naplněné nalezagj, gakoby mořem někdy býwala celá ta kragina okolo Kasie a řečené Gerry. Možná, že spogena býwala někdy s mořem čerweným, a když bylo zmēlčinatělo, že osákla, až ostalo tam gen gezero Serbonské, které po čase ubýwagjc podobu močálu na se wzalo. Tak gsau také břehy jezera slaného mor-ským podobněgšj, nežli porjčným. —

Že mnoho částj země pewné wodami někdy pokryto býwalo a pozděgi osáklo, rádi popauštjme; i podobně že wodami nynj pokryté dno morské tak gest nerowné gako powrch země pewné, i také že část obydlená skutečně podrobena byla tolika proměnám, o kterých Eratosthenes mluwj. Xanthowo domněnj tedy zwrátiti se nedá. Proti Stratonowi ale namjtati lze, že opustił mnoho prawých příčin křiwau gen předložil. — Nenj sice nepodobno, že naše moře býwalo někdy pauhé gezero, které však řekami přeplněno a přepnuto užinau u slaupů do moře zadnjho se prodralo, a během času wždy wjce přibýwagjc slilo se zároweň s njm, až posléze samo také powahu morskau přigalo. S přjrodau ale docela se nesrownáwá, aby se k moři připodobňowaly řeky; neb tyto

magj řečiště nachýlené, moře stoji vždy wodorowně. Ostatně zatopowánj užin od giných záwisj příčin, než od zaplawowánj dna morského bahnem. Neboť takowé zaplawowánj děje se nejwíce na ústj řek, gako na Istru u řečeného Stethe, na paušti Skythů, u Salmydessa a rowněž u giných řek, gakož i při ústj Fasida na písčinatém, nžkém a mēlkém břehu Kolchickém, u Thermodonta a Iridy, po celé Themyskyře, na poli Amazonském a na weliké části Sideny a u giných řek. Podobagjť se wšecky Nilu, skládagjce u swého wýtoku wětšjch neb menšjch nánosů, a pokudž buď kraginy kypré protékagj, anebo mnoho bystřin přigjmagj, wíce neb méně bahna s sebau wlekau. —

Gestliže se ale (Eratosthenes) mimo to, co o chrámu Ammonském a o Aegyptě prawil, domnjwá, že i hora Kasia mořem pokryta býwala a celé to okolj, řečené nynj Gerra, že spogeno býwalo s mořem čerweným: to gá na ten rozum přigjmám, že onyno močály k moři čerwenému dosahowaly, když nebylo geště úžiny u slaupů, a však osáchly, když se po wyhlubenj gegjm moře střednj se zadnjm slilo a usadilo. —

Aby ale podiwné přjchody, gichžto gsme za přjčinau zatopowánj morského připomenuli, w pochybnost nebyly uwáděny: přidáme zde i giných podobných, gešto se ginde udály; neboť sebrané takowé přjklady a před oči postawené odstranj wšecky rozpaky. A však i skutečná prawda k úžasu nás přiwozuge, ukazugjc, gak málo sobě wyswětliti umjme změny přjrody i celého žiwobytu swého. Ku přjkladu služ, co se u Thery a Therasie, genžto gsau ostrowy mezi Kretau a Kyrenajau, a z nichž Thera gest matkau osady Kyrenajaké, pak co se w Aegyptě a w mnoha částkách Hellady přihodilo. Neboť u prostřed mezi Therau a Therasij wyslehowaly plameny z moře po čtyry dni, tak že celé wřelo, gakoby planulo; zponenáhla ale gak o nēgakými strogi wyzdwižena wyljhla se. tu pewná wyspa w obgemu dwanácti honů. Gak mile však

ono plápolánj pominulo, panagiej tehdaž na moři Rhodiane neyprwé se odvážili přistati k nj lodini, i wystawěli na nj chrám ke cti Poseidonu Asfalskému. We Foinicii, wyprawuge Posidonios, při zemětřesenj propadlo se město nad Sidonem položené a w Sidonu samém zbořilo se domů skoro polowice, owšem ne nagednau, pročez mnoho lidj tam nezahynulo. Tato nehoda o něco méně celau Syrii a některé z ostrowů Kykladských zasáhla a rovněž Euboji, tak že se u Chalkidy prameny Arethusiny zacpaly, a po mnoha dnech teprwé ginde se wyprýštily; i neustal dřjwe potřásati se ostrow, až na poli Lelantském země se rozpuknuwši vyplila praud ohniwé hljny. Mnozj wyčjtajj příklady podobné; zde my několik od Skepsia Demetria sebraných předložjme. Zmjnujme o wersjch:

Ku pramenům posléz přichwátali čistotekaucjm,

Z nichžto dwau tam wjrowitý Skamandr se prýšťj.

Z gedneho war wody wen se wyléwá, a z něho wúkol
Hustý kauř se walj, gak od ohně plápolawého;

Druh teče w létě také studený gako led krupobitný,

Iliad. x. 147.

powjda, abychom se nediwili, že nynj gen studený pramen ostál, teplý ale wymizel. Ostatně připomjná dle zpráwy Demokleowy náramné zemětřesenj po Lydii, Jonii a Troadě, při kterémž se mnoho wj propadlo, a město Sipylos obořilo za králowánj Tantalowa; z kalužj udělala se weliká gezera, a Troju zatopil morský přjtok. Aegyptský Faros býwal mořem obkljčen, nynj stogj na polostrowě, podobně Tyros a Klazomene. Když gsme my také připlauli do Alexandrie Aegyptské, pobauřené moře topilo zemi okolo Pelusium a hory Kasie, a hору gak ostrow obešlo, tak že se hned odtud do Foinikie plawba počjtj mohla. Nic by tedy nebylo diwného, gestliby někdy okřidlj mezi mořem Aegyptským a čerweným protrženo a uřinau morskau bylo uřiněno; možná také že někdy i zde zadnj moře splyne se střednjm, gakož se to giž u slaupů Herakleowjch událo. Přjstaw Pirajský

býval prý také na ostrově proti Aktě ležícím. Naopak bývalé nábrežj Lenkas stalo se ostrovem, když byli Korintští okřídli prokopali. Neb o té vykládá, že Laertes mluví:

Když gsem Neriton, ohražené ono město, dobýval
Na břehu pevniny

Odyss. α. 376.

Tam owšem ruce lidské učinily průkop, ginde zase náspy a mosty, gako most, genž nynj výspu proti Syrakusům spoguge s pevnau zemj, dřjwe býval násep řečený Ibykos z kamenj snešeného. Bura propadenjm, Helice potopau zahynula. Nedaleko Methony w zálivu Hermionském pozdwišla se země s výši sedm honů gakýmsi plamenným vybuchnutjm. Dosawád to mjsto gest nepřístupno pro horko a zápach sjrný; w noci patrně daleko swjtj a hřege, tak že moře s délj pěti honů wře, a do dwadce ti honů se bauřj; skály kolmé a gako wěže vysoké strmj na něm. Gezero Kopaidské pozřelo Arnua a Mideu. O obau geště se zmjňuje básnjk:

W réworodě kdož obýwali Arně i též we Miděi.

Iliad. β. 507.

Gezerem Bistonským, genž Afnetis nynj slowe, také několik Thrackých měst zahynulo, kteréž mnozj magj za města Trerů w Thracii obýwagjcejch. Artemia ale, geden z Echinadských ostrowů, spogila se s pevninou; totěž přihodilo se několika giným výspám na bljzku Acheloa, kdež se moře nánosem z řeky zaplawilo, což i o giných twrdj Hesiodos. W Aitolii gest několik předhořj, která někdy na ostrowech býwala. Podobně změnila se Asteria, kteráu Homer Asteris nazýwá:

Skalinatá gest tam na prostřednjm moři výspa,
W sausedstw Samosu příkrého a Ithaky, přjgmjm
Asteru, neweliká; prostranné přjstawy má wšak
Se stran obau . . .

Odyss. δ. 844.

Nynj tam nestáwá ani přijhodného mjsta k zakotwenj. Na Ithace rovněž nenj žádná geskyně, kterau za přjbytek Nymf Homer wydáwal. I zde spjše gest proměna přirozená na přjčině, než abychom básnjka z newědomosti anebo ze lži winili. Ale toto gako wěc pochybnau pustíme. Antissa býwala dle swědectwj Myrsilowa také někdy ostrowem, když se Lesbos geště Issan nazýwal, nynj gest městem na Lesbě. Některj se domnjwagj, že se Lesbos odtrhnul od Idy, gakož i Prochyta a Pithekusa od Misenska, Kapreas od Athenajska, Sicilie od Riginy, Ossa od Olympu. Mimo ty staly se i giné proměny. Ladon řeka w Arkadii přestala gednau téci. Duris gistj, že město w Medii Ragady gména toho nabylo od puknutj země u bran Kaspických při zemětřesenj⁶⁾, při čemž mnoho měst a wsj wywráceno, a řečiště wod se wšeligak proměnila. O Euboji Ion takto prawj w Omfalii Satyrské:

Slabý tok Euripa Euboji oddělil

Ode břehů Bojotie, a vykrogil

Do Kréty plawbu.

Wyčjtage zemětřesenj, která se w dáwnnowěkosti po Helladě udála, wyprawuge Demetrios Kalatianský, že se znamenitá část ostrowů Lichadských a Kenaje pohrauzila w moře; teplice Aidepsické a Thermopylské se zacpaly; Aidepsické wyskytly se opět po třech dnech na giném mjstě; w Oreu sesula se pomorská hráz a sedm set domů; weliká část Echina a Heraklejy Trachinské se obořila; Falarno dokona wywráceno. Podobná nehoda zastihla Lariských; Skarfia celá se propadla a zahynulo w nj ne-

6) W originalu stogj: ὑπο σεισμων ραγισις της περι τας Κασπιας πυλας γης. Gaký to důmysl z řečtiny odwozowati gméno medského města od nehody, která se bez pochyby pozdě po geho založenj stala! Podobně Strabo dokládá, že gmenem Erembi stařj Helleni Araby nazýwali od εραν εμβαίνειν t. g. od wcházenj pod zemi, gešto roklnáci (troglodyté) býwali. Plinius gméno Lusitanie wykládá per »lusum liberi patris aut Lysam cum eo bacchantem.« Takowá etymologie gest prawý bacchantský lusos.

méně sedmnácti set lidj, w Throniu wjce než polowice tolik. Trogj wódy náwal se při hnál, geden na Tarfu a Thronion, druhý na Thermopyly, třetj přes pole až k Dafnuntu we Focidě, při čemž prameny řek na několik dnj wyhynuly. Sperchion z řečiště swého se ušinu w cesty obyčejné splavnými učinil. Boagrion giným údoljm běžeti počal. W Alopě, w Kynu a w Opuntě mnoho poraucháno. O něco výše ležicj twrz Ojon sesula se. W Elateji kus hradeb se překotilo. Při slawnostech Thesmosofských z Algonu wyšlo dwadacet a pět panen djwat se na wěž, ale překotem wěže wšecky se utopily w moři. Wyprawugj také že se nedaleko Euboje Atalanta u prostřed rozpukla a korábům průplaw odewřela; luhy některé se až po 20 honů zatopily, a třjweslowá loď ze přjstawu zanesena nade zděmi wězeti zůstala.

III. S t a ř j p l a w c i.

(z k. I. str. 48.)

Prawda owšem, že se stařj ani po kořisti ani po kupčenj daleko na vysoké moře nepauštěli, a že se gen wedlé břehů plawjwali; a však že by si byl někdo za starodáwna ani na moře Euxinské ani podlé Libye, Syrie a Kilikie plauti netraufal, nedůwodně twrdj Eratosthenes. — Neb smjli se wjra přidati powěstem: na daleké cesty se wyprawili Dionysos, Herakles, Jason, Ulysses, Menelaos, Theseos, Perithoos, tak že se pro dlauho trwanliwé wyprawy gegich lidé domnjwali, že i do řjše podzemnj byli proniknuli. Pro tu samu přjčinu gmjni byli Dioskuři správci mořskými a ochranci plawců. Oslawuge se rovněž Minowo na moři panstwj a plawby Fojničanů, kteřj až za slaupy Herakleowy proniknuwše, tam i na břehu Libye města zakládali brzy po wálce Trojan-ské wypuzeni po swětě blaudili, rovněž ke starým poěj-tati lze. Neb se téhož wěku wůbec gak Hellenům tak i barbarům přihodilo, že pozbyli negen domácjho vlastnjho

gměnj, ale i kořisti we wálce nabyté. Pročež po wywrá-cenj Ilie z nauze i wjtězi se vydali na laupenj, a tjm wjce, kteříž přemoženi z toho boge vyšli, a přemneho měst po celém pomožj za Helladau i po středozemj založili.

(z k. II. str. 98—102.)

Wyčjtage Posidonios těch, genž Libyi oplawili, pro-nášj Herodotowu zpráwu, že někteřj od Daria wypraweni plawbu tu wykonali. I Heraklides Pontský w rozprawě činj zmjnknu o gakémši černokněžnjku z Gelonu, genž ugi-šřowal, že gi oplaul; oboge ale doswědčeno nenj. Také prý gakýs Eudoxos, sudj a poslanec Kyzičanů ke hrám Korintským, přišel do Egypta za wěku Ewergeta druhého; i mage on známosti o polohách kragin a gsa dosti cwi-čený gednal s králem a s radami gehu o plawbě wzřůru proti Nilu, když práwě gakýsi Ind přiweden byl ku králi ode strážců zálíwu Arabského zwěstugjcjch, že ho našli polomrtwého a samotného na lodi; kdož ale a odkud by byl, že newědj, neznagjcje gehu nářečj. Dán byl tedy učitelům, aby ho řečtině wyučili, které se pak přiučiw wyprawowal, že plawiw se z Indie s prawé cesty zablau-dil, a pozbyw towarýřůw hladem zahynulých že konečně sem se octnul. I slibowal ukázati cestu k Indii těm, gimž by swěřil král tuto wýpravu. Z těch gednen byl také Eu-doxos. S dary pak wyprawen a opět se nawrátiw přinesl za ně wonného kořenj a drahých kamenů, kterých tam buď gako oblázků w řekách anebo w doljch nalezagj tak gako u nás křišťálů. Ale w naděgi odměny byl oklamán, gešto mu wšecko zbožj Ewergetes pobral. Po úmrtj Ewergeta manželka gehu Kleopatru ugala se wlády. Od nj opět s wětřj geště zásobau wyprawen Eudoxos, za přjhodného wětru dostal se až za Aethiopy, kdež wy-staupiw na několika mjstech a zjskage důwěry lidj za obilj, wjno a řjkowé placky, kterých tam nemagj, opatřil sobě u nich wodu a průwoděj, i poznamenal si některá slowa, a našed konečně kus dřewěnného předku lodnjho, na němž wyřezán byl kůň, a dowědčew se, že to ostatek

něgaké od západu přinhané ale rozbité lodj, wzal geg domů s sebau. Zdráv sice do Egypta se wrátil, kdež ale nepanowala wjce Kleopatra, anobř gegj syn, a ten gemu opět všecko zbožj pobral. Onen kus lodě donesl ale na trhowiště, kdež geg ukázage plawcům ubezpečowán byl, že gest z lodě Gadeiritské (Gaditanské), gešto kupci tamějšj welikých wyprawugj korábů, chudšj ale malých loděk, gimž ode znaku na předu konj přezdjwagj, a na těch plawj se okolo Maurusie až k řece Lixu na lowenj ryb. Uznán byl tedy onen kus za zbytek lodě něgakého plawce, který se dále za řeku Lix pustiw giž se nenawrátil. Z toho Eudoxos saudil, že se Libye (Afrika) kolem oplawiti dá. Nawrátil se tedy domů, a naložiw wešken nábytek swůg, plaul neyďjwe do Dikajarchie, odtud do Massalie a podlé pomorských břehů připlaul až do Gadeir (Cadixu), a wšady to rozhlásiw a zjskage pomoci, opatřil weliký koráb a dwa čluny podobné lodjm kořistnickým, a osadiw ge pacholjky hudebnjmi, lékaři a ginými umělci, počal plawbu k Indií, gak mile ustaly wáti wětry západnj. Když ale towaryši gehu plawbau zemdleli u země přistal, obáwage se změny praudu morského; i stalo se, čeho se obáwal, a koráb wězeti zůstal a skoro se rozpadnauti brozil; předce ale z něho zásoby a welikau částku dřjwj wynesli na břeh. Ze zbytků těch wystawěl třetj loď, podobnau lodi padesátiweslowé, a plawil se na nj až k lidem mluwjcm takowau řečj, z gaké sobě dřjwe ta některá słowa poznamenal; z čehož poznáwal, že gsau ti lidé podobni oněm Aethioptům, a podobni také lidu w králowstwj Boğa 7). Odtud pak zanechage plawbu do Indie zpět se wracel, a na té cestě pozorowal ostrow, a wyšetřil že gest pustý, ale wodau a stromowjm dobře opatřený. Gak mile se tedy zdráv do Maurusie dostal, rozprodal lodě a po zemi se k Boğu wydal a nabjdnul se gemu k opětowánj této plawby. Než za tjm přemlu-

7) Boğos ten byl bez pochyby král Mauritanie.

wili ho přátelé, připomínajce mu, že gest se co báti, aby mu osazení onéno kraginy překaženo nebylo, když by přístupu k ní okázal jiným, než by snadno od jinůd gi opanowati mohli. A když se pak dowěděl, že by byl již k vedení této výprawy ustanoven, ale že by ho potom na osamělý ostrov vysaditi chtěli, ušel do kraginy Řjmanům poddané a odtud do Iberie. Opět pak tam wystrožil kupecký koráb a ginau welkau padesátiweslowku, aby na oné po vysokém moři, na té podlé břehu wéztí se mohl, a naložil nástroje rolnické se semeny, a přigaw řemeslníky vydal se opět na oplavení to, obmýšleje, kdyby se plawba ta prodlužowati měla, přezimowati na tom bližším ostrowě, zasjíti tam lada a pomocj sebraného požitku wykonati plawbu na počátku uloženu. Potud gá znám, prawj (Posidonios), Eudoxowy příběhy: co se mu později přihodilo, snad wědj Gadeirštj a Iberiané. —

Podiwno gest toliko při tom všem⁸⁾, že Posidonios, pokládaje wyprawowanau od Heraklida černokněžnikowu plawbu a podobně zpráwu Herodotowu o wyslancjch Dariowych za nedosvědčené, této Bergajské⁹⁾ smyšlénce wjru přičítá, ať gi již sám wymyslíl aneb od jinůd wymyšlenau za prawdu přigal. Ale co gest na té celé powjdcě ku prawdě podobného? Zálíw Arabský gest ku podobě řeky auzký, a asi 10000 honů dlahý až k ústj swému rovněž welmi sauzenému. Nenj tedy podobno, aby od daleka Indowé do něho byli zblaudili, gelikož úžina gehu byla by ge na blud takowý lupomenula. Gestli ale naschwál do zálíwu wgeli, byla zámjka zblauzenj za přjčinau bauře nepodstatná. A proč hladem hynauce toho nedbali, kromě gediného? a gak ten gediný mohl řjdiť loď, která nesměla býti malá, gesto tolikerých mořj pro-

8) Rozumje Strabo, o kterémžto saudu své zdánj na konci pro neseme.

9) Berge bylo mjsto w Thracii, kdež se narodil komický básník Antifanes, odkudž pořekadlo: *Бергацесев* znamenalo tolik, co nemluwiti ani slowa prawdiwého.

plauti postačila? a jaká to byla rychlost w naučenj se gazyku, že schopen byl přemluwiti krále, a nabjdnauti se k ukazowánj cesty při plawbě té? Jak se mohlo Ewergetowi nedostáwati wůdců takowých, gešto moře ono mnohým giž známo bylo? onen pak sudj a poslanec Kyzičanů gak směl opustiti město a plauti do Indie? gakým způsobem swěřeno bylo mu takowé podniknutj? A pakliže po návratu mimo naděgi ze všeho byl oblaupen a pohrzen: gak se mohla mu odewzdati druhá výprawa? A pakli se wrátil a do Aethiopie plawil: komu k vůli onano slova sobě zapisowal, a proč se wyptáwal odkud ten kus lodě zanesen byl? Neboť ugišťowánj, že gest to zbytek z lodě plawců od západu, neposkytowalo žádného důkazu, gešto on sám domů se wracege rovněž od západu plauti měl. A gak se stalo, že přiğda do Alexandrie a postižen tam w podvodu a šizenj nebyl pokutowán? Ale on sám geště weřegně obcházel poptáwage se plawců, a ukazuge gim ten kus lodě! I nenjli diwno, že gi poznali a geště diwněgi, že tomu weřili? On pak pln naděge domů se wrátiw wystěhowal se pak až za slaupy Herakleowy. A však nebylo mu lze bez powolenj odgeti z Alexandrie, gemu zwláště, genž kradmo odcizil králowské zbožj! i nemohl ani podtagj odegjti, gešto přjstaw a všecky giné východy strážj býwaly opatřeni, což posud že se zachowáwá, my sami bywše dlahý čas w Alexandrii sme pozorowali, ačkoli že nynj za času Řjmského panowánj mnoho se opustilo od přjsnosti, gakowé stáwalo za wěku králů. A přišel-li ostatně do Gadeir i gak mohl tam tak po králowsku zřjdiťi nowau výprawu? A když se mu rozpadl koráb: gak dowedl wystawěti třetj loď na paušti? Gestli se však opět wydal na moře: proč našed západnjch Aithiopů wychodnjm podobných, cesty dalšj dokonati opominul, gsa tak odwážný k dalekým wygezďům, a moha se nadjti, že málo giž neznámého zbýwá? Proč tedy toho se spustiw u Boğa vyhledáwal pomoci k nowé výprawě? A gakže poznal, že se mu podtagj zálohy činj? a gakého

prospěchu Božowi byloby způsobilo zavezení člověka, genž mohl jinak odstraněn býti? a poznage zálohy gak mohl utéci na mjsta bezpečná? — Wše to nenj sice nic nemožného, ale nedá se to snadně a zjřdka s takowým wywěstí prospěchem: gemu ale w každém nebezpečenstwě vždy štěstj přálo. I gak ušed Božowi opowázil se plauti opět okolo Libye s výprawau k osazenj ostrowa onoho dostatečnau? Mnoho tedy toto si neodewzdá ode lžj Pytheowých, Ewemerowých a Antifanowých¹⁰⁾. Těm se to ale spjše od-

10) Tjmtó twrdým úsudkem činj Strabo Posidoniowi patrnau kritwdu. Námjtky geho gsau naprosto galowé, a snadno se odstraniti dagj. Užina arabského zálíwu nemohla zblaudilé Indy na blud gegich upomenanti, gesto kromě gediného všickni hladem zahynuli, a ten gedíný polomrtew ode strážců Egyptských nalezen byl. Na to Strabo zapomenul; a gestli se podezřiwě diwj, že se onen Ind rychle naučil řečtině, tak že schopen byl přemluwiti krále k wyprawenj lodj do Indie, nepowázil, že k obapolnému srozuměnj nebylo potřebj zvláštnj wymluwnosti, ale gen skrowné známosti řeckého gazyka. Posidonius ale neprawj, že se to při učenj rychle stalo. I byleli, gak Strabo svědčj, moře Indické tehdaž i giným známo, kterj by se za wůdce k té wyprawě byli hodili; plawba takowá byla předce nebezpečná a požadowala správce zkušeného a neobrozeného. Že takowý byl Eudoxus, celá rozprawa dokazuje. Dále se nedůwěřiwě táže Strabo: „Gak směl onen sudj a poslanec Kyžičanů opustiti vlast?“ Wždyť ale hry Korintské, ku kterým s dary byl wyslán, wěčně netrwaly, a stjdávaly se každý pátý rok, a k nim bez pochyby vždy ginj a ginj rozsudj býwali wysjláni. Ostatně se určiti nedá, kdy Eudoxus k tomuto čestnému poslanstwě byl powolán, držweli, než odešel do Alexandrie, anebo teprwé po swých plawbách. Na všechen způsob směl se wydati, gak každý giný swobodný Hellen, na cesty do swěta. Že ale po návratu swém z Indie špatně byl odměněn, poctiwosti geho neškodj, gesto mu hned po úmrtj Ewergeta Kleopatry nowau wyprawu světila. Tato přjež owdowělé králowny dokazuje, že se gemu drjwe bezprawj učinilo. Strabo ale bře Eudoxowy přjhody také proto w podezřenj, že si několiků cizjch slow poznamenal. To však učinil za obyčejným aumyslem, buď aby se s lidmi saugazyčnými snadněgi smluwil, anebo gen z pauhé libosti, ani nepředzwjdage, žeby se mu takowá známost ku prospěchu někdy hodila. Rowněž mu byla sdělená powěst o kusu rozbité lodj se znakem důležitá. Podlé znaku se owšem každá loď poznati dá. Aby tedy lepij gistoty nabyl, wzal to dřevo s sebou a ukazowal

paustj, gakožto aumyslným mħoděgům; ale muži důslednému a filosofu, a skoro o přednost s ginými běžjcmu, kdož by to prominul? .

ho w Alexandrii. Poznánj znaku na něm za Gaditanský dodalo podnikavosti geho nowého podniktu a dostatečného ubezpečenj, že se Afrika oplawiti dá. Proč ale Strabo Eudoxa z podvodu a zdcizenj královského zboží winil, nenj patrno ze zpráwy Posidoniowy. Možná, ano dle svědectwj Cornelia Nepota, gež pozděgi uwedeme, gisto gest, že Eudoxus z Egypta tagně ušel. Co geg ale k autěku nutilo, opětowaně-li násilj anebo co giněho, newjme. Než, kdyby se byl něčeho proti právům anebo účtě krále Egyptského dopustil, přestaupenj takové by owšem powahu osobnj Eudoxowu zastjnilo, ale možnost ugij geho z Egypta nízádným způsobem by newywratilo, gešto dáwná zkušenost dosti příkladů wyějtá, že se lidé z wězenj, nekuli z Egypta wydobyli. A wzal-li ten kus dřewa domů s sebau; kdož může naprosto odepřiti gmu práwo k němu, an geg našel, a z Aethiopů nikdo si ho bez pochyby neosobowal? K ničemu ho potřebowati nemohauce, přepustili ho Eudoxowi buď darmo, aneb na neywyš za kus fjkové placky anebo za trochu wjna, za které wěci si u nich i wodu wyměnil a průwoděj sgednal? Či sahalo lakomstwj krále Ptolemea Lathyra tak daleko, že Eudoxowi kus toho dřewa nepoprálo? Ale kdyby byl ho Eudoxus kradmo odciziti chtěl, nebyl by ho weřegně na trhu ukazowal. Ano právě že se pak domů wrátil, swé vlastnj gměnj speněžil a na podniknutj přjstj wynaložil, to i celé ostatnj geho počjnanj ubezpečuge nás, že newycházel na osálenj a podweděnj giných. Zjskaná důwěra a pomoc u Gaditanský nowý gest důkaz geho zachowalosti. I nenj přjčiny pochybowati o prawdě, že si na pausti nowau loď wystawěl, což se owšem dle zpráwy ze zásobného dřjwj pomocj femeslnjktů, gichžto s sebau wezl, wywěsti dalo. Další Strabonowa námjtká: Proč našed saugazyčných Aethiopů dále negel, docela gest ničemna, gešto ku pokračowánj cesty takové panhá wůle nedostáej. Ztráwil bez pochyby mnoho času i zásob, než dotčenau loď dostawěl. W nedostatku potřeb obrátil se posleze ku králi Bogowi a geg požádal o pomoc k dalšímu podniknutj; že ale pro donečené podeatenj ze země geho wyšel, což gest w tom k wjše nepodobného? Powjďáli konečně Strabo, že se Eudoxowi wšacko šťastně dařilo, odpjrá zpráwě půwodnj. Dwakráte w Egyptě utrpěl ktiwdu, swé vlastnj gměnj utratil, loď neyvětšj se mu rozpadla, a z králowstwj Bogowa zdráw ledwa ušel. Domnělé štěstj Eudoxowo podobá se pohotělmu, o němž lidé prawj: Šťastný saused, že sám neuhořel! Eudoxus tedy dosti nehod zakusil: nedage se ale gimí opanowati ukázal neobyčegнау siju a statečnost ducha. Nadarmo w pochybnost uwozuge Strabo přjběhy geho. Námjtky dotčené gsau panhé skeptické wrtochy, gakými owšem i mnohá giná wýtečná hlawa neazjřjka trápena býwá. Ostatně prawdu zpráwy Posidoniowy potwzruge Plinius (hist. nat. II. 67.); gednage totiž o těch, gež Afriku oplawili, odwoláwá se na Cornelia Nepota, swěděcjho, že »gakýsi Eudoxus utjkage před králem Lathurem ze zaliwu Arabského wyšed do Gades (Cadixu) přiřplaul.« Toto ačkoli hubené năwěštj dobře se srownati dá s wyprawowánjm Posidoniowým. Smjme tedy powážowati Eudoxa za důstogného předchůdce Cristofora Colomba, Diaza a Vasca de Gama.

III.

Wyprawowánj o krále Jana Českého děgjh zahraničných.

Od W. Wladiboge Tomka.

I.

Národ český, když pod domácjmi neyprwé wládcí welikau w sobě sjlu byl wywinul, po wymřenj Přemyslowa rodu nedlauho u wjr cizjch wěcj uwržen gest od krále Jana. Dobrý král a cjsař Karel z poměrů samých, genž sau z toho wzešly, dobro lidu českému dobyl; kterýmžto způsobem se stalo, že poznaw cizjch obyčegů, tuto, ke mnohých obáwagjecz se zármutku, poněkud gimi se nakwasil; ale giž sebe sama i rod swůg w odporu s nimi tjm swětlegi seznav, od hmotné sjly k duchu se wznesl. A zagisté ten duch na scestnosti se wydaw a wálkau neslýchanau wybuchnuw, poté wedenjg gestě samostatných, brzy mocněgi spolčených s ginými národy králů, plody přespanilé wydal. Tuto má o těch wěcech, kterak sau se dály, powědjno býti, kteréž král Jan w cizjch wlastech wykonaw, tomuto začátek způsobil. Mezi všemi králi, cokoliwěk gich po zagitj starowěkých řjšj a ustálenj se nowých poměrů w osudy národů křesťanských mocně zasáhalo, žádného před tjm ke králi Janu přirownati nelze, gestliže cjsařů řjmských dobře mnohých wygmeš, kterýmž důstognost ta, pokud we kwětu byla, široko země k wládánj sama otwjrala: i co do mnohočetnosti zapletených počjnanj, gichž on rovně w Slowanstwě i Němectwě i Wlaštwě, všech třech záwažných křesťanstwa částjch, ba týmž i časem zastával; i co do způsobu, gakým on wšecko wplywu swému podmaňowati uměl, chrabrý i dů-

wtipný we chtiwosti, i od lidu swého wždy odlaučen gsa, genž po wšecky gehu časy we strastech upěl, mjň než který giný národ, s kterýmž on sešel se, z králowých podniknutj neprostředně požitků okušege.

Gsa čtrnáctiletý ginoch, když s welikau sláwau a radostj českého lidu korunu toho králowstwj wzal (1311), poslauchage cizjch i domácjch rádců maudrých, neyprwé k naprawenj, což zlého po Korutanského kazizemské wládě zůstáwalo, wšecku pilnost swau přičiniw, a holdownjky na Morawě i w Čechách mocně potřebw, s Fridrichem, wéwodau Rakauským, w Rayhradě klášteře se sešel, kdežto pře pro práwa, na kteráž po bratru Rudolfowi se potahowal Rakauský, narownána přátelskými slowy, a knjžata dobré sausedstwj a pomocni sobě býti sljbiwše se rozešli (1311). Mezi tjm časem cjsař Gindřich we kragjch Wlašských o důstogenstwj hodnosti cjsařské bogowal. Syna Jana w nepřjtomnosti swé obecným w swatě řjši wíkářem byl ustanowil. Giž pak proti mocným protiwnj-kům mdel gsa w zemi, po listech i geg ku přitaženj zýwal, i Konráda a Gindřicha, opaty Zbraslawského a Sedleckého, rádce gehu milé, žádal, by mu k tomu radni a pomocni byli. Tedy král Jan sněm wšj řjše swolaw do Norimberka města (1313), tam s Janem biskupem Pražským na mjstě cjsařowě se odebral; i slyšeli ochotně od něho rozkaz a žádost cjsaře knjžata i hrabata řjšská, aby s lidem zbrogným přitáhli gedem každý dle možnosti swé, a taženj k městu Florencii šlo, kteréž na ten čas obléhal cjsař. I táhli w létě s králem swým páni češtj i morawštj četnj na wognu do Wlach: u Norimberka města Mikuláš a Filipp, Řezenský a Eichstadtský biskupowé, Berthold z Henneberka, hrabě, Ludwjk z Oettinků, hrabě, Fridrich, purkrabě Norimberský, i ginj se přidali. K Ulmu do Šwab táhli. Od Rýna Petr, arcibiskup Mohučský, s njmž Beatrix, matka cjsařowa, pány těch stran a wogjny wedl. U Zuricha ke statnějšmu wtrženj spogiti se měli. Ale když spěchage král prwnj do Heckenbacha kláštera, genž gest

blíž Kostnice, přišel, nenadálá o cjsaře smrti zpráva konec předsewzetj sadila. Před tjm i Markéta cjsařowna, matka krále Jana, byla umřela (1311).

Tož slyšew král, tak náhle osiřelý, knjžata rozpustil, i obrátil wogska, giž nepokogen od laupežných w okolj, kteřj ze zkrýta wypadawagjce na ty, genž ód wogska se wzdálili, bili a kořistowali; gako že on nebyl wjce cjsaře synem, a že pána býti přestalo. Ale řjsi starosti o nowého cjsaře pohybowati začaly. Ty časy tré knjžat duchownjch, wolenců, nad ginými, gako maudrosti přewážné, neywětšj moc a wáznost byla. Petr, rodem z Trewira, prwé cjsaře Gindřicha lékař žiwotnj, potom biskup Basilegský, nynj Mohučský arcibiskup, krále Jana prwnj rádce a gako učitel; a Baldwin, arcibiskup Trewirský, činný muž a wážené maudrosti, cjsaře Gindřicha bratr, a obadwa milownj sebe přátelé, ke králi Janu přirozeně žádosti swé skloňowali: Gindřich z Firnenberka, Kolinský, Fridricha wévodu Rakauského wjce obljbil; mezi njm a Mohučským starodáwnj nepřjzeň byla. (I při slawném Jana we Spiře léna přigjmánj o přednost mjsta byli se přeli.) Ti tři w Kobolenci nad Rýnem k rokowánj mezi sebau o wěci řjšské se sešli; wšak za tři dni spolu po- bywše nic nesmluwili, rok toliko k gednánj s ginými knjžaty řjšskými stanowiwše. Král Jan z Nordlinku, kamž přišel, Konráda, opata Zbraslawského k Petrowi, arcibiskupowi wyprawil, aby k rozmluwě do města Wurceburka geg dožádal. Zdeto gednawše, Mohučský do Čech s králowнау, Jan do hrabstwj swého Lucemberka se odebral, kdež bližšj byl záležitostj řjšských, gimíž on zabýwage se tu celý rok meškal.

Léta tisjcejho třjstého a čtrnáctého, ty dni měsječt čerwna, knjžata duchownj i swětská w Kobolenci o budau- cjho cjsaře se radili, ginj osobně přišedše, ginj skrze posly swé: hlučně, gak při myslech stranami trhaných newyhnutedlno; opět bez prospěchu. Tedy Petr arcibiskup, úřad swůg děkanský konage, skrze rytjře,

úcho rukau způsobiwšjho, tak prowolati kázaw, sněm ukončil: »Aby kdož z knjžat wolenců při wolenj nowého cjsaře práwo swé konati by chtěl, 20. dne měsjece řjgna toho roku do Frankobrodu města přigiti a hlasu swého dáti nepominul.« Tož času rychlého s obau stran nemařenj, přátel sbjránj, slibowánjm i darowánjm i podobnými swazky wázánj. Dáwno newjdané věci k wyraženj sjly swé sbjraly. Ale Mohučskému a Trewirskému, i genžto gim přjchylni byli, gasno se stalo, že přjliš mladistwý wěk krále Janůw překážkau náramně těžkau; i ginak se rozmyslili. Wšak w knjžatech řjšských od času, kdy Hohenstaufských slawné pokolenj řadu přemocných cjsařských rodů smutně dokonalo, ten duch giž byl, gakoby neylepšj cjsař, který neyslabšj, k řjši se hodil, poněwadž zwelebenj vlastnjho domu každému hlawnj wěcj býti giž začalo. Odtud hraběte Rudolfa zwolenj, a záštj k rodu Habsburskému mnohých, když on s wětšj maudrostj vlády se ugaw, knjžata o giném přeswědčil. Aniz mocněgšj Nasowský Adolf, nad Albrechta neyprwé wážený, i Lucemburk před Gindřicha powýšenjm neznamenité hrabstwj. Takž k Ludwjk z wéwod Baworských strana Lucemburská zřenj swé obrátila. Byliť strýcowé podlé matky Fridrichowy Ludwjk a Fridrich od dětinstw swogi milj; při začátku toho roku, když věci tyto se dály, o zbožj swá sice w poli krwawě se setkali; ale brzy smjřiwě se, i přátelstw obnowili, i Ludwjk s Rudolfem bratrem při Fridrichowi o důstognost cjsařskau státi byl přisljbil. Ale když wyslanci arcibiskupů napomjnat geg přišli, aby o prázdny stolec práce namáhati nelenowal, newěrný, gak často pozděgi, »sebeť že wymjnil we slibu,« omlauwal se, a přigeda ku přjzniwcům ke stánj o wábiwé zbožj strogiti se začal.

Den k wolenj přišel. Knjžata wolenci ku Frankobrodu, gednak sami, gednak skrze posly swé přigeli, zbrogně, gakož zbranj wětšj wáha rozhodnauti měla. Za Mohanem na půlnoc wéwoda Ludwjk wogjny a přátely přiwedl; tu

byli Petr a Baldwin arcibiskupové, a Jan, král český, a Waldemar, markrabě Brandeburský; s Fridrichem naproti u Sachsenhausů Gindrich, arcibiskup Kolinský, z gehožto bratra dceru mezi tjm časem na potvrzenj přátelstwj Gindrich, bratr wéwodůw, byl pogal, a wěren slibu swému Rudolf Baworský, ač naproti bratru, a Jan, wévoda Saský, všickni s sláwau i mocj swau přitrhše. Tu w poli u velikém zástj a lomozu zbranj, řekau gsauce oddělení, leželi; město w strachu brány swé uzavřalo, budaucjho pána, ažby zwolen byl, očekáwajc. Pak wolenj dwoge po táborech skrze knjžata obau stran, nesešlá se wespolek; takž dwa cjsařové zwoleni, a k wogskům prowolanj se stalo. Hůř na sebe strany soptily; woda toliko hněwy gich krotila; konečně slabšj ustaupil. Gsa nedostatkem tištěn Fridrich, an Mohučský lodě sebraw blíž města swého potrawy na řece gemu byl pobral, s pole wogskem hnul. I hned Ludwj k otowřeného města w náramném wjtánj všeho lidu, s knjžaty a osmi tisjci ozbrogenými. Odtud do Čech ke wzetj koruny táhl. Wsadil mu gj Petr, arcibiskup Mohučský, i Markétě, manželce geho, práwa toho wýsadami se dokládage, papežskými i cjsařskými. Kolinský, obyčegného práwa swého konage, w Bonnu, městě swém, Fridricha, wévodu Rakauského, rovněž na stolici králowskau posadil (w lednu 1315). Po cjsaře Gindricha smrti rok a některý čas, řjše, genž pewné moci za něho se nadála, nedočkawši se poměrů, gakěž s mocným synem spolek zgednati chtěl, w bezkonečné takto swáry se rozpadla.

Málo před tjm, než k takowému přewratu věci sau dospěly, i papež Kljment, toho gména pátý, umřel (1314), a tři léta cjrkew bez hlavy widitedlné byla. Za kteréhožto cjrkew zprawowanj we Vienně městě sbor držán (zač. 1311), na kterémž rytjřů templářských skoro dvě stěletý, w křestanstwě welewěhlasný řád, poněwadž neplodnau prwé w cjrkwí snětj, potom škůdcem se stal, odřezán od cjrkew, po všech téměř králowstwjch rozličně

myslemi hýbal. Ctihodný otec Jan, biskup Pražský, při sboru byl; Petr, arcibiskup Mohučský, k žádosti Gindricha cjsaře, powinnosti přjtomnu býti zproštěn, aby krále Jana w Čechách záležitosti snáze sprawowati mohl.

Král Jan, po těch věcech do země České se wrátiw, pokog w zemi, na Morawě však pomezj we strachu před Matěgem, hrabětem Trenčanským, Uhrem, nalezl, kterýž w zemi wtrhna, kraginy hubil, lidi bil a gjmal, hrady lidem swým osazowal. I bylo s wogskem z Prahy wygiti králi; u wogště podlé domácjch 1500 ze Šwáb opřjlbenných měl; tož lehko rozprašeny posádky po hradech, pak Trenčanského wstrjc postawiwšjho se sjla u welikém klesla bogi, a za hory wržena (1315).

W řjši gjž pokřik wálky a zbranj lomoz bauřil. Neboť na Mohanu a na dolegšjm Rýně, cokoli mocných měst a biskupů i pánů, a Norimberk i Auğsburk, města swobodná w řjši, ti Ludwjka prawým cjsařem býti, mečem prowěsti se hotowili; we Šwábjch a Elsasjch, i nad Rýnem hořegšjm statečné rytjřstwo s Fridrichem drželo, za zády města a pastýře Šwegcarské sice nepřátely, ale w zádech protiwnjkwých arcibiskupa Kolinského a hraběte Nassowského wěrné sobě magjcjm. Té strany Fridrich a Leopold neystaršj z bratřj Habsburských gak hlauwau tak práwě dušj byli. Neboť gakož po Němcjch někdy w těchto stranách duch rytjřstwj neystkwělegi byl žil: tak Fridrich krásu, Leopold sjlu gehu chowage wšechných mysli k sobě pautali. Na straně protiwné Ludwjka žádost udrženj panstwj a umy gegj, pauto přátel a sjlu král Jan kladl. U Spiry neyprwé a Auğsburku s rozličným štěstjm bogowáno (1315); po slawných obau bratřj Habsburských w Basiliu swatbách oni zemj Šwábskau wytáhli (1316), Ludwjka ke králi Janu i Mohučskému a Trewirskému do Čech o pomoc poslal. Neboť gjž pro nechut lidu českého k cizozemcům, gichž král brzy nad mjru byl se přidřzel, s pány se rozmjsiw, arcibiskupy na pomoc do země byl přiwolal. I stanowiw heytmanem zemským Petra arcibi-

skupa, pogaw Trewirského lid, a pro hněw málo pánů českých; po zemjch německých teprwé sbjragě branné, na pole táhl. W Norimberce městě k cjsaři Ludwjkowi přitrhnuł; u Esslinku we Šwábch obogj wogska se setkala. Nekar řeka pohrožugcj sobě dlauho dělila; konečně we wlnách gegjch gjzdnj w bog se srazili, s welikau lidj i koňů pohromau a okrwawenj řeky, když swým obogj na pomoc přispjšiwše krutě, ač bez následku, spolu zápasili. W kterémžto prý bogi Jan, král český, pás rytjřstw wzaw a giné pasowaw ku podiwu wšech w udatenstwj si počjnal. Strany se rozešly, gako rozhodné chwjle se strachugje. Král Jan do hrabstw swého odebral se, i stal se mjr na čas zgednánjm gehu (1316).

Toho času spravowaw Čechy a mrzut gsa úřadu toho Petr arcibiskup Mohučský ze země wyšel, i začali opět bauřiti se mocnj proti královně Elišce, na njž w tu chwjli wšeco vlády břjmě leželo. Ona ke králi o přispěnj poslala; Jan s brannau mocj přitáhl. I hřměla po českých i morawských kraginách wálka, až we hněwu a ljtosti král do Chba k cjsaři Ludwjkowi k rozmluwě se obrátil. Takž do Domažlic města od cjsaře rok položen stranám, a narownáni král s pány wýrokem cjsařským, aby cizinci zemi opustili, a domácj na mjsta gich byli nawraceni (1317—1318).

Ale w Němcjch, když na maličko byly se strany utiřily, wálka opět wzeřla. Był Gindřich, arcibiskup Kolinský, přjtel Fridricha, ač měřtané gehu při Ludwjků stáli; z té přjčiny s wlastnjm lidem w nepřjzni gsa, na mjr zřjzený držeti se nechtě, zlobě nepřátel dobré přjležitosti zadal. I wtrhnul, gsa opět w Lucemburce (1318), do země arcibiskupské král Jan s welikým okolnjch pánů wogskem, plenil i hubil, před hrad Brül naposled položil se, a skrze měsje čtyry ge obléhal, na pokogném konečně srownánj přestana. Wogska cjsařů w Bawořch u Mühldorfa města (1319) se strhla; opět bez aučinku; od krále Jana, genž w zemjch po Waldemaru markrabi Brandeburském pozů-

stalých, nowých wěcj tau chwjłj hleděl, pánů českých několiko k Baworskému přitáhlo, z nichž Wilém Zagje z Waldeka, bogownjk wýtečný, s vlastnjmi 'do boge se swadiw, mečem gich padl. Aníž roku následného (1320) nad Bruchsau řekau, kdež do Rýna se sklánj, geště gednau strany se sraziwše (kdežto král Jan sám přjtomen), čeho učiněno.

Léta páně tisjećho třjstého a dwamecjtého, po začátku těch wěcj dewátého, oba cjsaři, w týchž mjstech mezi Mühldorfem a Oetinky, kdež před třemi lety, se strhli. Král Jan český sem, a Gindřich wévoda Baworský, Baldwin Trewirský i Matěg Mohučský, arcibiskupowé, Fridrich purkrabě Norimberský s wogsky swými k Ludwjku přitáhli; we čtyrech on tak dnech s gedné strany Isnu řjčky mocně stál, kteráž tu do Innu na bljzce se walj: s druhé méně mocně Fridrich s pány z Rakus, Štýrska i Korutan, a s Gindřichem bratrem swým. U něho wšech potřebných wěcj přeplyw, u Ludwjka nauze byla. Ale Leopolda bratra s 200 opřjlbennými muži ze Šwáb a od Rýna dlauho nadarmo čekal, kterémuž wody řek mezi těmi stranami ležjcejch přispjšiti bránili. Tedy to widauce páni Rakauštj, že mdlj gsau proti Ludwjkwowi, ač on, pokaušjn byw od lukownjků Rakauských, na Wasserburk, hrad za řekau, se zatahnauti přinucen, předstaupiwše před cjsaře, neradili, aby bitwu počal, raděgi, aby použiw času na lewo s wogskem cauwnul, odkudžby bratra ze Šwáb lehčegi dočkati se mohl. Ale Fridrich, dychtiw gsa ukončenj zdlauhawých wogen, a pewně daufage, že Leopold neprodlj déle, na druhý den k bitwě strogit se kázal. Tento byl sw. Wáclawa den, a Čechowé w pomoc strážce swého důwěru kladli; když Fridrich k bogi rytjře a lidi swé šikowal. We čtyrech hromadách stáli: pod praporem řjjským Fridrich w ozdobách králowských, gakož on ten den nestrachowal se nepřjteli poznati se dáti; Gindřich bratr gehu w hromadě druhé pod praporem Rakus, gegž maršálek Billigdorfský w rukau swých

držel; we třetjm Oldřich a Gindřich, bratrowé Walsegštj, s pány Korutanskými; nad čtvrtým arcibiskupa Salcburského korauehew wlála. Pět tisjc Uhrů u wogště stálo, kteréž král Karel, strýc cjsařůw, na pomoc gemu poslal. Stálot i naproti Baworů wogsko, k bitwě hotowo gsaući; král Jan před tjm ten den k pázům swým mluwě, krutá na Fridricha slowa pronášel, popauzege k udatenstwj: »gemuž že korunu cjsařskau odňal Fridrich, giž on z té přjčiny Ludwjku cjsaři postaupiti musil.« Ráno mši swatau slyšew, wečeřj páně k bogi se posjlil, i giž se swými začátek dal. Tauž chwjlj Fridrich Rakauský s weškerau silau na pěšj lid Ludwjkůw udeřil; lukownjci neyprwé řady potenčiti usilowali; následowal oštěp a meč s přenáramnau mocj; sám Fridrich neystatečněgšj, gemuž toho dne rowného rytjře nebyti všickni doswědčowali. Ludwjk cjsař s průwodčjmi gedenácti w modrých šatech bogownjch s bjlymi křjžky, boge se od nepřátel poznán byti, gezdil.

Tož zlomena sjla pěchoty; tož přeražen prapor Bawora z rukau hraběte ze Schlüsselberka klesl; i boguge w tjsni král Jan, na zem pod koně maršálka Billigdorfského padl; gemu geden pán Rakauský wzhůru opět přj pomohl; i Plichta z Žerotjna, pán český, weliké udatenstwj prokazuge zabit; i pět set bogownjků dobrých, swržených s ořů, w ruce Rakauských padlo, oni wjtězstwj giž gistého se nadáli; pěšj Ludwjkowi w útěk a nepořádek rozprášení byli. W té chwjlj w řadech Rakušan přes řeku pluk gezdců přeprawowal se; ti rakauská znamenj na sobě měli; nad nimi rakauské praporce wlály. Radostněgi od wjtězů počjnáno, neboť Leopolda wéwody žadaucj pomoc spěti se zdála. Ale to purkrabě Norimberský byl, a giž s nepřiprawené strany křik wálečnj pozdwihl. Tuto ostatnj gjzdnj Baworského, kterjž za pěchotau rozplašenau postaweni byli, seskákawše s koňů ke stánj onu z nowa přiwedli, i zůřila opáčně bitwa. Tu lukownjci neyprwé záda obrátili; z giných kdo méně zmužilého srdce, kudy mohl, po přjkladu gich utjkal; udatnj rytjři skljčeni gsauce

wazbu hanbě předkládali. Zagati Oldřich a Gindřich bratři Waldsegětj s osmi ginými toho rodu z Waldse, zagat od Čechů Gindřich wévoda Rakauský; pozděgi Billigdorfský, udatný maršálek, i prapor Rakauský giž sklesl. Fridrich neystálegi potýkal se; gebo odlaučena od swých, když s oře sražen na zemi padl, zbrognoš gistý zhlédna, aniž ho znage zagmauti gal se; Fridrich po pánu gebo se tázal: »že purkrabě Norimberský.« Tedy on purkrabě, genž přišel, meč chrabrý a však nešťastný, podal. A takowý bitwa u Mühldorfu na mnohá léta rozhodný konec gest měla.

II.

Potud přjbydy krále Jana mladých let a nezwiklaného s Ludwjkem cjsašem přátelstw. Prwé, než on tomuto moej swau ku přewaze dopomohl, byl wúdcem mladosti gebo, Petr arcibiskup Mohučský, umřel (1319). Tehdy giž moc swau přjbuzenskými swazky upewniti se přičinil, gi-miž za těch časů záležitosti národů křesťanských neysnadněgi se řjdiły. Neyprwé Karel král Uherský slawné posly swé do Prahy wyprawil, žádati krále, by ze sester swých gednu gemu dal na manželstw. Byliť Marie a Beatrix djwky měn než čtrnácte let obě staré; kteréž Jan z Lucemburka hrabstw přiwězti kázal, by sobě vybrali wyslanci, která důstognějš by se gim zdála. I zwolili Beatrici, mladšj, a za muž do Uher wezena (1318). Však nedlauho potom giž zpráva o smrti gegj králi se dostala, a přjeň Uhra ginam se naklonila (1319). Marie tři léta pozděgi za krále Karla francauzského prówdána (1322). W bljzkém sausedstwě Gindřich, wévoda w Baworách nižšjch, Markétu dceru krále Jana dewjiletou pogal (1322), gsa wěrným potom u všech wěcech gebo společnjkem. Mladšj dcera Guta, ač sedm let stára, též doby do Mjšně wezena, aby tu wychowána budauc, Fridricha markrabě manželkau se stala. Mezi tjm časem i meze králowstw rozšjtil Jan, po smrti Waldemára, markrabě Brandeburského, na gehož země, poněwadž bez mužského potomstwa umřel, všecka

téměř okolnj knížata sáhla. Jan od pánů i měšťan země Budišinské, kteráž w hornj Lužici gest, člowěčenstwj při-
gal; takowým způsobem laupež Otjka, někdy národa če-
ského vraha, sobě zas přiosobil, gjž onen wydanj Wáclawa,
mladého krále; zaplatiti dal si. I Sommersfelda města,
chtě wjce zjskati, dobyl, a Ğubjn mocně obléhal; však od
obau se ztrátaw upustiti musil (1319). Od Ludwjka cjsaře
za 20,000 hřiwen Cheb, město a kraginu, w zástawu dostal
(1322). To wšecko bez lidu swého aučastenstwj konal,
mysli geho od sebe gjž odwrátiw, co proti manželce, mi-
lené Přemyslovně, a synu newiňátku byl zůřil, a tagně
s malým komonstwem do hrabstwj swého tēkawě gezditi
byl obwykl, »přirozené vlasti půdu neymilegěj« sobě byti
prohlášege.

Zahladila toho času přátelstwj krále s cjsařem Něme-
ckým poměrů množjcej se zapletenost; an Ludwjck, Bawor,
po vlastnj k zachowánj důstogenstwj moci se obljžoge,
dceru swau Fridrichowi markrabi mladějmu Mišenskému
na manželstwj dal, a Guta, králowská dcera česká, nazpá-
tek poslána; i Brandeburk, pozůstalau po Waldemaru
zemí, Ottě, vlastnjmu synu, udělil (1323). Pewněgi gjž
k Francáuzi, milého hrabstwj geho sausedu, láska krále
Jana se zakořeňowala, kamž Wáclawa, prworozence, aby
při dvoře u Marie tety swé wychowán byl, poslal (1323).
Tam, ač ona na králowstwj bywši korunowána, brzy umřela
(1324), raděgi gjž nad Rýnem w těch stranách pře wěsti
si obljbil; s arcibiskupem Kolinským, gehož k pokogi na
čas připravil, pak Metu město obléhage (1324—1326),
při společnictwj Baldwina Trewirského, i Lotrinského
wéwody a hraběte Barského, s nimiž tu nadarmo ležel.
Ludwjck cjsař starau cjsařů s papeži při na se uwalil, od
njž křestanský lid maudřými cjsaři, Rudolfem a Albrech-
tem Habsburskými a Gindřichem Lucemburským pokoge
požjwal, až i ochráněnce gegj, rozsáhlé prwé po Fran-
cauzjch i Wlachách kacjřstwj, skleslo, gehož drobné ostat-
ky po Němcjch, Čechách i Polště hausně se pljhaly,

wšady stihány gsauce. Po wjězstwí Ludwjka nad Fridrichem léta třetjho, wyhlášena onoho za kacíře a z cirkwe Kristowy wyhecována se strachem lidé křesťapšj slyšeli (1323) a bauřenj opět začato. Seděl Jan XII po Kljmenta na stolici Petrowě, w Awignone městě sjdlo své mage, krále Francouzského přítel, tudž i králi Janu dobře přjzniwý, gakož na tři léta desátky gemu z přjgmí duchownjeh w zemi své dowolil, když pro cirkew na pohany táhnauti král sljbil (1326).

Toto když tak se mlelo, wálka wéwod Rakouských na Ludwjka wnowě se zwedla. Wéwoda Gindřich na Křiwoklětě hrádku gsa u wazbě krále Janowě, propuštěn od něho, aby s bratřjmi o zámjuky wyproštěnj se uradil, když přiwoliti nechtěli, wěrně zase se nawrátil. A wšak wlože se w toto Karel, král Uherský, zgednal, aby se strany w městě na pomezj geho cesly, kdež takowá smlaowa se stala, aby oni, wéwodowé Rakauštj, od práv swých, ktařž k Měrowě hágři, pastjce, listy o tom Janowi wydal, a toho na potvrzenj i Láwa a Wýtru města wzaklad králi postaupili. I Znogmó město, w drženj gegich gsauoj, gemu puštěno, a za 9000 hřiwen stjbra na swoboda wypuštěn Gindřich (1323). Ale Leopold wéwoda, u weličem žalu pro nehodu Mähldorfského dne, neodložil zbraseť s papežem a králem Francouzským we spolek wešel, w Koblenci kajžata duchownj sebral (1326), i naklonil, aby pro syna krále Francouzského o korunu cjsařskou stáli; města Elzaská, na krátko od Ludwjka dobytá, k sobě zas přiwedl. Ludwjka na Burğowě hradě wěrně Leopolda oblehl; on mocně přitřh odrazil cjsaře a oswobodil wěrně (1326). Tož před njm i papežem strach Ludwjka přiwedl, žeť odebraw se na Trausnici hrad, kdež Fridricha wěnil, w přátelstwí diwně wstaupil s tjmto, an statnan w wěrnosti mysl geho před tjm byl poznal. Wšak gž smrt w prostřed šfastného namáhánj Leopolda zastawila (1327).

Toto w řjši a vzdáleněgých wlastech, když se král Jan w bljžém sausedstwí o země Slezské pokaudek Roz-

dělena byla skrze dlouhá léta v kolikáté panstwj Polska; Slezky, gednau neyprwé částkau bywše, hůře se rozdrobnily; gak mezi sebau w rozepřích gsauce, tak i w zášť diwném na ostatnj rodáky, knjžata Slezská wždy wjce od vlasti se odrchowali, rozkazem i násiljm gazyk přirozený hubjce, až poněmčenj welikého djlu poddaných se stalo. Některé částky: knjžetstwj Opawské, Bytomské, Falkenberské král Wáclaw k Čechám byl zjkal. Opawu Mikuláš, nemanželskému bratru, za léno byl podal. Geg šlechtici některj spiknuwše se z wéwodstwj wyrazili, a Boleslawu, wéwodowi Wratislawskému, poddanstwj přisljbili, genž Markétu doeru Wáclawowu za manželku měl. Wšak když Jan Lucemburský w králowstwj České se uwázal, Boleslaw do Olomauce k němu se obrátw (1311), wéwodstwj w ruce geho zložil, kteréž on pozděgi po smrti Mikuláše, synu geho Mikulášowi udělil (1327), i geg komorjm králowstwj Českého učinil. Ale za těchto časů w ostatnjm Polště maudrý a statečný král Wladislaw Loketek různá panstwj mocněgi w poslušenstwj držeti gal se, z čehož všeho národa Polského radost weliká wzešla. Knjžat Slezských k národu swému nenáwist tjm wjce rostla, őjm wjce spogenj geho s národem králi poddaným nadji se bylo. Boleslaw Wratislawský, když bratřj geho dospěli, o zemi otcowskau se podělil s nimi, Gindřichowi Wratislaw, Lehnici Wladislawowi dada; sám sobě Břeh podřizel, k marnotratnictwj nakloněn gsa, gemuž slauže, penjze raděgi od nich wzal. S králem Janem dobré dorozuměnj měl, gsa gemu i nápomocen, když a poddanými swými w rozepři wešel; za to na geho pomoc spoléhati se směl, když bratra gednoho z Lehnice wytiskna (1318), ode druhého Wratislaw mjiť usilowal. Gindřich, nuzen gsa od něho, pod ochranu Loketka se dal, nepřjtele Janowa, poněwadž tento, gsa Českým králem, dědictwj Wáclawowo předmjtage, wždy králem Polským se nazýwal, hrabstwj Kladské také a Frankštejn město od knjžete Boleslawu Münsterberského byl kaupil. Jan, užtku swého

hledě, rychle přátelstw změnil; Gindřicha tam přiwedl, že mu wéwodstw swé, na ochrance ani na bratřj nedbage, podal, sám Kladskem na bezdětné žiwobyť se spokojiw (1322). Lehničanu začalo auzko býti, když král dále sáhna, i Goldberk i Hagnow si přiosobil, gež on Boleslaw Wraislawským měšťanům, těm, an Němci byli, neyborliwějšjm Jana k uwázanj se w ně přjznicům, w základ byl dal (1323). Tauž dobu Wladislaw, kteréhož z Lehnice byl zahnal, w Praze dlel, králi list od Lehnických ukazowal, gjmž oni geg sobě pánem, Jana swrchnjm inťji žádali. Tjm Lucemburčan Boleslawowi hroziti začal, pakli žeby posluženstw s zemj swau nesljbil; i podal se Lehnický (1323). Následowali Wladislaw Kozlenský, Jan Oswětimský, Boleslaw Opolský, Kazimjr Těšinický, později Konrad Olešnický, w zástj swém na býwalau vlast orla bjého, společný znak, odwrhnauce, a člowěčenstw Janowi konagje, když nawštjwit země ty přitel. Ale Bolek Swidnický gediny milostem i pohrůzkám odporowal, od národu swého upustiti nechťe; potomstwo swé na smrteelném loži zakljnal, aby u wěrnosti a stálosti při králi setrwali. Geho byl strýc Gindřich, knjze Fürstenberský i na Jawoře, který pogaw Anežku, Alžběty králowny Hradecké dceru, o města Hradce nad Labem odtrhnuty od králowstw byl usilowal.

Křižákům, Němcům, Polsky nepřátelům, na Litwu pohanskau dorážegjcm, král Jan k rozšjřenj zemj, po čemž gediné dychtili, mocně pomáhal. Rozšjřila se těch časů daleko po Ruských kragjch Litwa, w čele reka magje, Gedymjna knjzete, kteréhož, na obrácenj se ku křestanstw myslejcho, křižáků laupežnost odwrátila. Tož křjž po zemjch křestanských pozdwižen (1329); z Angličan, z Němec, ze Slezska woge se sešly; král Jan se swými osobně přitáhnul. Na Žmudi neyprwé bauřeno, Mědniky, město tam slawné, dobyty, obywatelé na málo času k wjře křestanské donuceni. Ale giž na giného nepřjtele násilj obráceno. W Toruně městě král Jan, nazýwage se králem

Polasky, Pomorany zemí, kteréž nespravedlivě někdy skrze křižáky od Polasky odtrženy byly, gegich býti jim potvrdil, i zemi Dobřinskau, příležitau oněm, sljbil, Polany z posádky wytisknauti pomoha. Poté oni s njm w zemi Mazowskau pájce i hubjce wzšli, kteréžto wéwodowi Wáclawu, že panstwjm Loketka, krále swého pohrdal, toho giž zlych následků se dostalo. Plock město, w němž sjdlil, oblehnuto a dobýwáno; tož on králem Polským Jana býti uznati musil, a zemi vlastnj od něho za léno wjti a proti wšelikým nepřátelům, gmenowitě Wladislawa Loketku, pomoť přisljbiti. Dokonaw ty věci král Jan do Slezska se ubral, kdež od Stýnawského a Hlohowského knjžat geště šlawěčenstw přigal.

III.

Těmito takowými věcmi král Jan pole sobě rozsáhlé otowřel, na kterém giž králowstw Českého sjlu w neskončených zapletanj wjr mocně uwrhnauti mohl. Nowá tjm w křesťanstwě, newjdaná předtjm mocnost gest wzešla, u prostřed mezi papežem a cjsařem se wystawiwi, kteréž swětowládne prwe mocnosti rozepři swan opět byly obnowily; však ona ani cjsaři ani papeži negsaucj služebná, ani kterému neyprwe protiwná, gestli z wedlegjch přjia se nesetkali; však také ani Česká, gakowá neypoledněgi skrze Otakara krále ze slowanského křesťanstwa wystawpiwšj s německým se potkala; nýbrž podiwně spořádáného ducha krále Janowa mocnost, kteréhož po rozajřenj zemj dychtiwost a nepokogná, wždy po činech bñjcej mysl, weškerého křesťanstwa ku proháněnj se potřebowala. Neboť zagiště země Česká, od něho za poplatnau takněř powažowána, z kteréž on podle ljbošti náramnými berněmi a peněz špatných bitjm, i zgewným násiljm potřebu swau táhal, aby w cizjch vlastech hejřiti mohl, ostatně gednjm nek čwěma hejtmany, často podle welikosti podaných peněz zwolenými, spravowati gi dāwage. Tu králowna a králowské děti w nehodném nedostatku žily; on w kragjch Francouzských a Rjnských, kdež podle poře-

hnanych oráče i mohovitého měšťana pracj bugné rytířstwj w dobrodružstwjch si počínalo, w kolbách a slawnými hody a náramnau štědrostj sláwu sobě w ustech všeho lidu dobywati milowal. To nebylo hlučné u dworá krále Karla neb Filjpa slawnosti, při kteréž se skwostrým komonstwem král Jan by se byl nestkwěl; gakož i aučastenstwjn při malých tamějšjch pánů rozepřjch weliké swé wěci w křestanstwě w malé mjře opětowal; w oněch bugnosti swé wolné uzdy pauštěge, w těchto ostrowtipné zámysly swé prováděge. Pozděgi když krále Jana wybornějšj syn Karel s mocj otce swého, w něj rovně statným duchem se wprawiti dowedl, i cjsařskau důstognost spogil, a bog s mocnostj papežowau giž na wždy maudře položil: toho teprwé času gméno České opět w křestanstwě oslawené, ač w ginačegjch barwách, než prwé kdy, w dějiny potomnjch dob wstaupilo.

Po bitwě Mühldorfské let osm, w kterých král Jan moci swé, gako giž položeno gest, byl porozšřil, krage Wlaské k nowému mocnému konánj sobě otewřel. Tamt když Ghibellinů a Gwelfů osudná gména pádem řjšj Hohenstaufských znamenitě wáhy swé ztratila, mnoholicná po malých obcech spráwa následků přjliš bugné wolnosti w diwné rozptýlenosti toho národa ukázala. Když při začátku těch wěcj, o kterýchž tuto se pjše, cjsař Gindřich do Wlach přitáhl, neyslowutnějšj w hořenjch kraginách byl Mediolan. Dwa slawné rody, oněch ģwelfských della Torre a těch de' Visconti, o neywyššj mocnost w městě se přely; Torrowé w drženj byli. Kterěž cjsař Gindřich wypudiw, Visconty zas usadil; Cremonu a Brescii, protiwigj se mu města, zchwátíl, w Řjmně od kardinálů, od papeže k tomu poslaných, koranu cjsařskau, na wzdor potýkánj po ulicích, na hlavu wsaditi si dal; i giž Florencii za sebau, a před sebau Neapol k mjru přinutiti se chystal, když aukladná otráwenjm smrt w mocném běhu geg zastawila (1313). Poté w obnoweném malých pánů i oboj, a stran w obcech mezi sebau se trháň na západnj straně nade

wšecky mocnosti w Lombardii pan Cane della Scala se zdvihnul, genž nad Veronau a Vincencij i Feltry, nad Bassanem a ginými městy panuge mnohokterak sausedy pokaušel. Tjm powolaná Rakauských wéwod pomoc, dřiw než u Mühldorfa bogowáno bylo, pro zaměstnánj w Němcjch málo swěsti mohla; když po rozhodné bitwě bylo, záležitosti wlské ginými věcmi mjchati se počaly. Neboť toho času Ludwjk Bawor, když bez potvrzenj od řjmského papeže cjsarstw řjmské držeti chtěl, z ejrkwe wylaučen a za kacjře prohlášen (1327). Tanž dobau od papeže ležat do Bononie wyslán, odkudžby pomocj Roberta, krále Neapolského, na Mafféa de' Visconti a syny geho, ejrkwe Kristowy nepřátely, následownjky cjsarowy, wogenskau močj udeřeno bylo. Na ty věci hledě cjsař Ludwjk, taženj swé do Řjma, ku kterému giž wolné ruce měl, nastaupil (1327). W Tridentě k němu hlavy Ghibellinů (neboť ta gména s obnowenau rozepřj též obnowena) přišly: Galeazzo a Luchino Viscontowci (an Mafféo před tjm byl umřel), kteříž w Mediolaně, Bergamě, Lodech, Nowaře, Verčelljch i ginde włádlj, Castruccio, pán Luky a Pistoje, Rainald a Obizo markrabowé Estštj na Ferraře a Passarino de Bonacosa z Mantue a Modeny; nade wšecky slawněgšj pan Cane della Scala; žádagjce geg o ochranu. S kterýmiž ale spogiw se Ludwjk, když w Mediolaně železnau korunu obdržel, zrádně Viscontowce zatknul, pak do Řjma k dostánj cjsařské koruny táhl. Biskup Benátský Jan mu gi tam wsadil (1328); načež on giž u weliké směllosti papeže Jana za kacjře prohlásiti, a nowého, Mikuláše z bratřj Františkánů, zwoliti gal se. Poté Viscontowce, k žádosti přátel gegich, z wazby propustil, a Azzu, syna Galeazzowa, když tento umřel, wikářem swým w Miláně udělal. Ale když Cane Scalského, gakož se obávali, pánem wšj Lombardie učiniti prý se strogil, tož Azzo Viscontowec mocně gemu se wzpřjčil, a roztrženj auplné se stalo, za kteréhož, zanechaw wikáře swé po městech, cjsař ze Wlach se ubral (1329). Tu panowánj krátké wzdoropapeže Mi-

kuláše hanebně konce swého wzalo; kraginy wšecky po-
bauřeny těmi wěcmi u wětšjm než prwé nepořádku stály.
Té chwjle umřel pan Cane, panstw swého Paduj, slaw-
ným městem, rozmnožiw brzy před smrtj swau (1330).

Nastaupili Alberto a Mastino, synowé, w založeném
panstw, s rownými gak otec, násilnými zámysly; Mastino
proti Brescii městu wogsko swé wyprawil, s wyhnanci té-
hož města se sgednotiw, gacjž po městech Wlaských
obyčegnj ten čas byli; když strany tak kružě se potýkaly.
Wogska wůdce Marsilio de Carrara w Padui, nad kterauž
prwé takměř byl panował; nynj měšťan neyslawněgšj. Od
něho obleženo město, a cokoli hradů a twrzj okolo
Brescianům patřilo, mocj dobyw, s wjtězstwjm do Verony
se wrátil. Té chwjle král Jan u Gindřicha wévody Kor-
tanského a Týrolského dlel, gehož dceru Markétu aby
pógal Jan syn geho; pětileté djetě přede dvěma léty k wy-
chowánj tam zawezen byl (1328); nynj giž swatba se sla-
wila, a pánowé těch zemj člowěčenstw mladému nástupci
skládali, an dnů swých malý giž zbytek byti wévoda Gin-
dřich se domnjwal. Tedy když w Tridentě byl (1330),
Bresciané, tak nuzeni gsauce od Veronského, posly swé
k němu wyprawili, prosjce, aby se w tu mocnost nad nimi
uwázal, kterauž tam signorij nazýwali; a ta w takowé doby
bráwána byla, gestli strany některé obce mezi sebau sho-
dnauti se nemohauce, wládánj mocněgšj ruky nad sebau
za potřebj uznaly. Předposlednj den toho roku 1331njho
král Jan w Brescii wešel. Na della Scala strach takowé
moci bljžcj se přišel; tedy zgednawše se brzy s njm,
twrze Brescianů wšecky mu wydali; začěž Jan wyhnanců
Brescianských w město přigmauti gim sljbil. Následowala
giná města, Bergamo, Cremona, Parma, Modena, Reggio,
Lucca, Piacenza, přjsahu poslušenstw králi Janowi sklá-
dagjce. Tož i Azzo Viscontowec s Mediolanem, Nowarau,
Pavij, městy swými; poddati gemu pro hrozcj moc se
odhodlal, mocnost nad nimi co wikář králowský podrže.
Neykrásněgšj tak těch stran kraginy podmaniw sobě, ney-

prwě pswně ge sgednotiti usilował, napominaje, by Gwelfy a Ghibelliny se wjce nenazýwali; ale pod gednjm geho právem drželi; pročež, které duchownj i swětské Ludwj k měst byl wyhnal, wšem zase nawrátiti se kázal, a k Bertrandu, swaté cirkwe řjmské ležatu, do Bononie se odebral; tu wymohl, že interdikt na města wložený zdwižen, wšady služby božj obnoweny byly (1331).

Powěst o těch krále Janowych wěcech a diwenj nad newjdanostj daleko šlo; cjsař Ludwj s hněwem welikým o tom zwěděl, prawě cjsařské swé práwo takovým wtrhnutjm přerušeno býti. Tedy co tam Jan s welikým důwtipem konal, on s nepřátely geho i swými, wéwodami Rakanskými, Karlem, králem Uherským a Loketkem polským, gednati počal. Byliť giž umřeli Gindřich (1328) a Fridřich (1330) w krátce po sobě a Leopoldu bratru; proti Fridřichowi král Jan posledně Otta, mladšjho bratra, popauzege, lehkomylně byl wálku swedl (1329). Nynj Albrecht a Otto ostatnj bratřj Rakausy drželi. O Korutany, na něž staré práwo prowaděli, s Janem spor wzešel; tedy použiw toho Ludwj, Korutany gim po smrti Gindřicha wéwody dáti sljbił, sobě Tyrol chtě osobiti. O tom král Jan slyšew, rychle synu swému Karlowi, nynj patnáctiletému ginocha, k sobě do Wlach přigjti kázal, i zůstawił geg pod radau Ludwjka, hraběte Savojského, náměstkem swým w nowém panstwj, do Němec spěchal.

W městě Řezně s cjsařem se sešli. Tu na ostrowě w Dunagi řece skrze dwa a dwadcet dnj k osobnému spolu gednánj se scházegjce; tjm způsobem mjr, ač neupřjmný, se stal. Král Jan do Čech se nawrátíl. Čekaly z cele rozdjlných končin, naň práce, ano Křižáci, přátelé geho, gakož gim rok předtjm, gsa w Metě we Francouzjch (1330), zemi Dobřinskau byl darował, mocněgšj než prwě, na Polsku wálku byli pozdwišli. Ale Wladislaw Loketek náramnau silau, s gakaуз tento poslednj swůg čas se wytasil, u Płowce wsi náramnau porážkau woge gegich zhrotíl. Nemeškage w králowstwj swém, Jan do

Wratislawě pospěšil, penjeze k wálečnj potřebě gakýmkoťi způsobem wytláčiw, do Polsky wtrhau, a před Poznaněm městem moc swau rozložil; však statečným odporem byw odražen, nemau ztrátu utrěw, wrátiti se musil. Wéwodstwj Hlohowské we Slezjch, když bezdětný wéwoda umřel, naň připadlo.

Odtud do Morawy na pomezj ke smlauwánj s Karlem, králem Uherským, šel, aby mjru potřebného s njm způsobil. Neboť giž Albrecht wéwoda wogako mocné sebraw, ke wtrhnutj w země Janowy ge poslal. On k městu Lawě pospěšil, aniž pánowé Čěštj a Morawštj, když ge pozýwal, přitáhnutí sem meškali. Wšak dluho ohogj proti sobě tu stawše, když zima přjliš se stwrdila, od sebe upustili. Králo Jana gině wěci do Francauz zatáhly; však pány na pomezj w poli i po městech zůstawil, aby sami nepřjtele ostáli. Tož u Lawy a Wýtry a giných w tom kragi měst s obau stran laupeno a potýkáno s měniwým štěstjím; až s Waldseggakým u wětšj bog wšedše Čechowé, pan Beneš Wartemburský, udatný rytjř padl, a Hynek i Jan bratřj z Lipého gati. Tož mrzuti byli pánowé wálky a šedše do Wjdně s dowolenjm krále Janowým, mjr zřjдили, tak umluwiwše, aby král Elišku dceru Fridricha za manželku pogal (neboť Elišky Wáclawowny rok giž nebylo); pak za pánn zagatých wyproštěnj na městech i penězjch mnoho král wydati musil (1332).

Mezitjm, co toto se dělo, on s malým podle obyčje swěho průwodem, a rychlau gjzdau do Francauz byl zagel; kdez k wětšjmu geště potvrzenj taměgjho přátelstwj Jan, nowého krále Filjpa syn, dceru geho Gutu na manželstwj pogal. W brzce odtamtud se wrátil, o počjnanj Ludwjka cjsare slyšew, který we sporu, mezi wéwodami Njzobaworskými po něgaký giž čas a po několicerém narownánj o rozdělenj země mezi sebau wždy trwagjcem, proti Gindřichu, krále Janowu zeti, synowcům geho Otě a Gindřichu pomáhal, na štraubincjch městě geho geg oblehna. Král Jan s Baldwinem, arcibiskupem

Trewirským, do Norimberka přigeť, geště gednau s Ludwjkem se srownal, deeru swau synu geho na stwrzenj mjru dáti sljbil. Poté do Čech s welikým giž strachem lidu přišel, z něhož berni sebraw opěť do Francauz za wěcmi swými odgel. Tam w Paříži městě weliké kolby slawiti bylo, strogené od krále, když syn geho Jan pás rytjřstwj měl poneypřwé wzjti. S tjmto zetěm swým král Český do Avignonu k papeži se obrátil, s welikau sláwau gsa přigat, powolenj k obogjm we Wjdni a Norimberce swátbám, kterým ginak přjbuzenstwj překáželo, od papeže obdržel; o Ludwjkowi, gemuž přičiněnj swé před stolicj apoštol-skau byť sljbil, gednanj s dobrým účinkem byti nemoblo. Než do Wlach giž spěchal.

Neboť pan Mastino della Scala přetržených zámyslůw swých nemohá oželeť, když krále w zemi giž nebylo, na Brescii opěť pomysli; toho města že dostati se mu musj, přísahal, přwé wausy swé holiti se zřekna, nežby dobyte bylo. Wůdce lidu geho Marsilio de Carrara. Gim, když za posla leğatowa swaté cirkwe z Bononie se wydawal, lestně wzato město, a hrady městské dobyť, aniž ukrutenstwj gakého opomenuto (1331). I hned k zapuzenj nemilého gim sausedstwj mocnj proti králi Janowi se spojili: pan Azzo de Visconti, Mediolanský; Mastino della Scala, Veronský, a na Ferrare Estěť markrabowé, Ludovico Gonzaga w Mantui. Slabějšj snad to k nenáwisti cizj vlády popauzelo, že Němci, krále Janowi žoldněři (málo tam měl Čechá), s wětšj po zbožj cizjan dychtiwostj se chowali, než národu dlauhými děginami tak smělému a pyšnému snášeti lze bylo. Tedy opěť nowé podoby w kraginách Popadských udomácněná nabyła wálka. Spřjsaženj město Bergamo oblehli (1332) a dobyli, wikáře Janowa k ustaupenj přinutiwše. W brzce w poli pod Burgem di San Felice u Modeny s Karlem se strbli (1333), který, gsa ginoch garý a welikého ducha, ač od opatrownjka swého wéwody Savojského opuštěn, zmužile přátely sebral. A bylo bogowáno s obau stranau statečně, gakož při důle-

žítosti výsledku bývá; než Karel ten den pásu rytířského sobě dobýwage, ač s náramnou mocj neyprwé Raynald, Estský markrabě na něg dotjral, w kterémž zápasu kůň pod králewičem padl, 600 nepřátel porazil w bogi, a Jana de Campo S. Petri, polního wůdce spogenců, zagal. Ale se zdálo, gakoby porážka takowá myslj odpornjku nepohroziwši, wjce ge byla popudila. Město Pavia, odpadši od cizjho panstwí, w moc pana della Scala se dalo, posádku na hradě nad městem obléhagjc. W Brescii Marsilio k silnému odporu se strogil, hrady, aby nepříteli nepomáhali, boře, a zděmi a muži i potřebami město opatruge.

Tedy kral Jan wyšed z Avignona, s 2000 muži opějbenými na taženj do Wlach se wydal. W městě Parmě se synem se sešel; i hned nad Pavij hrad potravami posjili, pole sebrawše; však k bogi nepřátel ostrahitých wylauditi nemohli. Město Bergamo nazmar dobýwáno, ač zrady přiznáto; tož kterj otewřenau branau giž w městě byli, od městských zagati a hanebně na zděch městských popraweni. Kral do Bononie s papežským legátem gednati začel, gakož tento i wogskem swým mu přispěl ku protivjku potřenj; a však proti auskokům gich i u Cremony města a hradu Pizzighetona bez štěstj wálčeno, mezi ojnz Pavijským posádku we hradě ke wzdánj přinutiti se powedlo. Konečně kral posly swé do Peschiery města k rokowánj s pány a wyslanci gich, s obau stran sem walně se sešlymi, poslal, a přjměř se stalo. Po čemž když Karel syn, k rozkazu gehu do Čech se wracel, u Veroně od Scalských počtiwě přigat a darowan. On ale Jan, wikáře po městech ustawiw wěrné swé z tuzemců, málo zagjmanawé reydiště opustiti se wyprawil. Tu geg u Veroně Mastino i Alberto, bratř della Scala a Marsilio Carrarský s welikau počtiwostj awjtawše, gakoby dobře znagjce powahu gehu, krásnými zdwořilostmi k zapomenutj minulých a nehněwánj se z budaucjch nepřátelských skutků upokogiti chtěli; s welikau nádhernostj na zlatě a střjbrě wyčastowali, i dary přestkwostnými otili, kteráž on štědre

rytířům svým zase rozdál. Potom, když někdy ze Wlach se odebral, radostně pan Marsilio Carrarský až ke Cluse geg prowadil, kudy do Tridenta nahoru cesta wede.

IV.

Karla, syna královského, do země české nawracený národu českému za krále Janowa nelaskawého wládný křesťanskému lidu potěchu, a děginám vlasti tjm proměny začátek dalo, že giž národa našeho, místo různého Janowa ducha, do záležitostí křesťanských mocné wstáupený připrawowáno bylo. Přítelě on, ginoch we wádálených kraginách, we všeliké maudrošti swětaké dohře wycwičený, však se zdrawau láskou k vlasti své, giž nyny maudrost swětskou, w krále Janowě cizácké myslí dusiwýj vlast, podrobiti se atrogil. S náramnou radostí, gako w předtuše budaucjeh wěcj, lid český geg uwjtal, gehož i hned, ač pod názwem markrabě Morawského, kterým otec geg nadal, wšesky, w nepořádek a zmatek uwedené záležitosti rovnati začal.

Král Jan giž opět za Rýnem konal, z Lucemburka hrabstwý s wéwodau Brabantským o Limbursk wálčil, kterážto pře zaplacenjen za zem tu od Brabantského dokončena. Ten čas Beatrici, dcera hraběte Bourbonnského, královského rodu, za manželku pogal (1334), slawné při tom kolby drže, nedbáge mocných rac, gakých mu, rytjřstwý své prowaděgjejm, ojetně zasazeno. Wyzwala ho odeud o smrti Gindřicha Korutanského zptáwa, po kteréž i hned Ludwjk cjsař s wévodami Bakauskými we spolek wešel, gim Korutany, sobě Tyrol z dědiotwý geho chtě zjskati; gakož i wzdnýj oné země wévodám podle starých práw gich se stal; ale w Tyrol Jan, krále českého syn, se uwázal bez překážky. Tedy Jan, král český, rychle přišed k wáloe zbrogiti začal, ač mezi tjm časem přátelstwý s wévodami swatbau Otty a Annau, krále Janowa sestrau, místo Jana s Alžbětou umluweného sňatku utwřzeno bylo. Giž pánowé a woge Mjšenské hotowi byli, když se na čas přjměřj s cjsařem stalo. Král Jan moc-

ných králů na východě, Karla Uherského a Kazimjra polského, přátelství proti novým nepřátelům hledal. Na Wyšehradě v Uhřích tři králové a Karel markrabě se sešli; Uherský s velikau sláwau a autratami hosti své častował. I byl spolek zřízen proti všelikému některého z nich nepříteli, a staré rozmjšky narownány, an Kazimjr, změniw otce svého smýšlenj, Slezsko i dobyté Mazowsko králi Českému potwrdil, začez tento od práv, na která se posud potahował ke koruně polské, pustiti se uwolil. Karlu, králi Uherskému, na porownánj takowém záleželo, aby dědictwj králowstwj polského synu jeho bez protiwenstwj se dostalo.

To když se stalo, i hned hluk wálky w Rakausjch, kamž Jan mocně wtrhna, všecku zemi před Dunagem hrúzau naplnil, města a wsi i kláštery hubě a lidí gimage, co týmě časem Karel markrabě do Tyrolu k bratru swému na pomoc byl se odebral, odkudž hraběti Gorickému, wéwod spogenci, kraginy hubil. S Ottau wéwodau konečně srazil se Jan, ale bez rozhodnutj, ana wogska, giž k bitwě gsauce hotowá, náhle od sebe odtrhla. Jan do Prahy pospěšil, berni sbjral, a we swatynjch křesťanských i židowských po zlatě se sháněl, kterýmžby zúřiwěgi wálku wnáseti mohl. Na Morawě s Kazimjrem a Karlem novými přátely se spogil, kteří k němu pomocné woge své přidali. Od Znogma se w neginaké než před tjm podobě wálka začala. Té doby Ludwjk cjsař w okres wéwody Gindřicha na Štraubincjch, krále českého dobrého spogence, wtrhnul; předtjm Cheb na králi Janowi nazpět žádage, nepřátelskau mysl w nowě byl progewil. Bez meškánj do Bawor Jan; u Landowa nad Isarau řekau se setkali, tu w mnohém gednotliwém zápase, wodau gsauce rozdělení, neustále se třeli. Ale i Otto, slyšew o wěcech taměgých, sebraw své woge, k cjsaři přispěšil; w Tyrole Karel a Ludwjk markrabě Brandeburský, cjsařůw syn, přispěti ku přátelům swým nad Isarau, geděn druhému bránili. Opět bez boge rozešla se wogska w záhubněgš nad rolnjky a mnichy, než nad wogjny wálce. Neboť Ludwjk

chtě do Čech náhle wtrhnauti, se swými se zdvihla, k Linci táhl, aniž úmyslu geho prvé znamenal Jan, proč tu nad Isarau den prodlel. Potom však přes hory a lesy rychlým tažením do Čech se ubral, w Buděgovicích pozmatené woge zas srownal, do Rakus hnal se. Té chvilje Ludwik, vždy po nabývání panstw dychtěl, wéwody Rakauské, že mu čtyř měst w zástawu dáti se protiowali, před nepřitelem opustil, do Bawor se wrátě. Tedy s nimi narownánj způsobeno a potvrzeno u Wjdni, kamž Jan i s Karlem, králem Uherským, jako prostřednjkem gednaje, přišel, a to na takový způsob, aby Korutany Rakauským, Tyrol Janu, synowi krále českého, zůstati měli.

Po srownánj těch wěcj král Jan do daleké Litwy na pobany táhl; Karel markrabě, syn geho, geg tam doprowdzel; Wilém Hollandský a ginj pánowé z německých kragin podlé bratrů Křižáků k taženj tomu se strhli. Ale zimj mjrnost přes řeky přepravenj stjžila, tak že nic neučinivše do domowů se nawrátili. Nazmar se král Jan o způsobenj pokoge mezi Křižáky a Kazimjrem, králem Polským, pokaušel. Brzy potom Karel znou o pozdwiženj panstw w Wlaších se pokusil. Po odgezdú krále a markrabě z těch wlastj, i hned pánowé protiwnj na města gim poslušná padli, wikáře Janowi gednoho po druhém ke wzdanj přinutili, ge mezi sebe rozdělili. Wzrostla z toho Mastinowa della Scala wětj moc, než Cane, otec geho, byl držel, a z toho řewniwost druhých, genž cizj ani domácj přewahy mji nechtěli. Tož pod Benátek a Mediolána a Florencie mocnostmi ginj se spogiwše, wálku se Scatskými začali. Což wida král Jan, syna swého. wyprawil, aby rozepři takowau k něgakému prospěchu obrátil. Skrze Uhry a Chorwáty (an Rakauštj průchodu nedopustili) k moři přišel; ušel aukladům Benátských do Aquileje, kdež Bertrand patriarcha přátelsky geg přigal; konečně šťastně do Tyrolu k bratru Janowi se dostal. Ke slawnému mezi dvěma pány saubogi byl mnoho lidu branného, gako na wětj toho oslawenj, pozwal; když saubog dokonán byl,

předložil jim, aby s ním táhli, odkudž za málo dní opět se nawrátí. I šli přijmou skrytá, cestá přes náhlosti hor a záopy kácegicjch se lesů do Wlaských kragin. Nenadály se toho bogugicj spolu strany; giž Belluno město na přeskot od Karla wzato, a před Feltry ležel. I hned rozmysliwše se Benátstj, we spolek s ním wešli, w Benátkách kamž se odebral, slawně geg cjuce. To klesla těžkými ranami moc pánů della Scala; an použiw okamženj i Marsilio Carrarský Albarta zrádně gal a Benátským vydal, jim panstwj nad Paduj sobě zjakage, gež před dobytím páne Canowým předkové geho drželi byli. Zůstawiw posádky Karel do Tyrolu, w brze do Čech se wrátil.

W Čechách lidu českého rozdjlné k Janowi a ke Karlowi mysli i w náklonnosti k Beatrici otcowě, a ku Blance synowě choti, se gewily. Mrzelo onu, že pro lásku ke Karlu lid Blanku wjemilowal, a nepozůstala dluho w Praze. Z toho i Jana k synowi swému chladná mysl, gakož wůbec z přjějch se neywnitřněgšich smýšlenj gegich, ač před světem na ten čas gednomyslne konali, však Jan pro wyhowenj sobě, pro vlast Karel. Onoho přátelstwj s Francauzem té chwile poneyprwé w opravdowanwěc zatáhlo. Galť se Eduard II král Anglický Filipowi práwo ke koruně země Francouzské mařiti, které on i ze zákonu, ženj i přjbuzné jim od stolce odlučugicjho, i z wolenj gednomyslného dwanácte pairů a giných pánů w řši dobře wedl; i giž s pány a městy njzkých zemj w sausedstwj krále Janowa hrabstwj spolky zgednaw (1336), sem k nim přišel, a zbrogiti začal. Cjsař Ludwj k Kolenci sešel se s Angličanem pomoc swau za peníze gemu sljbil (1338); ač potom slowa nadržel, wýminky krautě, však wikařem swaté řše w těch stranách geg ustawił, aby wáhagcjej se mezi oběma stranám pány nizozemské od powinnosti gich k Francouzskému w lehkém swědomj odwázal. Neboť důstogenstwj takowé práwo, gako cjsař we všech wěcech mocně konati, sebau přinášelo. I powstali, Brabantský a Hennegawský, onen z Geldrů,

z Jülicha, d' Artois z Namura a ostatních těch zemí pánkůvčích pánové, i odvážlivé rytířstvo, a s koldnéři svými průmyslná města, odpovědjíce králi Francékmu podle Anglického krále (1339). Tedy v nouzi gsa Filip král Jana o pomoc sračně žádal. On přišel; na té cestě ve Frankobrodě s císařem přátelství ještě gednau obnovil, pak se synem Karlem, přisedlým brzy po něm, v Awignone u papeže věci své gednal.

Wálka byla začala s mnohým dobrodružstwím, geť žiwota plně těch rozmanitě žiwých kragin rytířstwo milowalo, takorťka před oběma panj, před kterými w Bruselu mnoha slavnost byli slawili, a we mnohý záwod wedli, jako udatný rytíř Gautier de Manny, geť před panjmi a pány wálku sám začjti se zawázal, a wtrhna s matým lidem do nepřátelské země slowo své zplnil. U Wironfossy blíž St. Quentina obě wogška se setkala, bitwa brojce; tu u Francékem wogště, tolika praporečky a koni i muži nádherně oděnými a ozbrojenými se stkwjejn, čtyři králowé: Francouzský, Český (geťužto w oblibených těch zemjích takowé věci se udaly), Skotský a Nawarský sedli. K mrzutosti mnohých nic neúčinně, ano se Filipa nerádně zdálo, králowstwí na náhodu bitwy saditi. Rozšla se wogška, až ge druhý rok opět we zbraně abjal. Město Tournay od Angličan oblehnuto (1340), w němž kwět rytířstwa Francouzského za srub wjřjše byl postawen, i k němuž wogsko krále Francouzského též na obranu přitáhlo. Tu bogowal mocně král Jan, když Hehnegawj a Lutičj (Leodičj) někteřj, pan Vauflart de Groix a Robert i Wilém Baileulowé bratřj, na dobrodružstwí wyšedše, s njm se setkali. Bylo rano a hustá mlha protřmí daleko bránila; takowým způsobem oni zblaudjce, do lehenj krále Janowa přšli, kterěz blíž Ponta de Grecin stálo; brzy když to znamenali, strech na ně udeřil, a roztržený gich hloky, žeť ginj do bránjejch gim modatě, ginj tjm dčjwe w ruce krále Jana wehnali. Mnohý tu udatný rytíř we smrt, pan Vauflart s ginými w zageť

upadl. Když obleženj to Tournage města gedenácte giž týdnů bylo trwalo, slitowalo se panj Johaunně de Valoia, krále Francouzského sestře, a hraběte Hennegawského matce, že obapolnj přátelé gegj tak krutě se stjhali. Mnohau ona slzau i na kolenau prosjc, konečně dowedla, že se stánj na tři dni stalo, aby o pokog mohlo rokowáno býti. Na rowině Esplotině, w kapličece u prostřed gj, s obau stran wyslanci se sešli. Král Jan Český od krále francouzského, a wévoda Brabantský od anglického s gými pány i osau panj dobrau, zideto se sešli, tři dni bez unáwenj se tu nalezagjce, aby někaké cesty našli, kudy by tak zlá rozepře narownána býti mohla. Tudy přjměňj na rok se stalo, a aby w Arrase segdauce se obě strany, dalsj o mjru mezi sebou umluwily. Wšak tam když se to stalo, též věci nedokonány, toliko na rok dalsj prodluženo přjměňj.

Karel markrabě byl z Awignona do Bawor zašel, kdež Gindřich wévoda byl umřel: stáwalo gediného syna, Jana, po němž, též w malém času sesnuwajm, země Ludwjk cjsař se chopil. Odtad do Tyrol k bratru Janowi, s njmž do Krakowa a ke králi Uherskému přátelstwj gednat se odebral. S Polským proti všem nepřátelům spolek obnowen; Karlu Uherskému byla dcera Karlowa, Markéta, nemluwnátko, zasnoubena. O pletichách w Tyrole se začjnagjcch zpráva oba bratřj tamo zas obrátila; tu přjsně skaumáno i káráno; Markéta, Janowa žena, bez důmjnky u Jana, ač ne u Karla zůstala. Wšak na ten čas oni proti Luchinu Viscontowi i Mastinu della Scala šťastně semotam wálčili, šjřjce tam panstwj swého; Bertrandowi patriárohu Aquilejskému také na pomoc proti wéwodowi Rakauskému a hraběti Ğorickému táhli (1339—1340).

V.

Oba bratřj do domowů swých w Čechách a w Tyrole byli se odebrali, i král Jan z pauti francouzské se nawrátil. Té dabj přjhoda pohoršliwá wěcmi mocně zatřásla, ať konečně roztrženj dobré wále s Ludwjkem cjsařem se

stalo, a k dobytj koruny cjsařské wšecky krále Janowy poměry, pokud gich z dalšjho smjšenj stávalo, se obrátily, až pak giná událost z děgisté welikých osnow poslednjkrát na pole bohatýrských skutků geg zawedla. A však kam syn geho Karel děginám za geho geště žiwobytj směru byl zgednal, tam po smrti Jana mocněgi od něho wedeny gsauce, bez prodlenj plynuly.

Hraběnký Markéty Tyrolské, Gindřicha Korutanského dcery, choti Jana, syna krále Českého, auklady w srozměnj s cjsařem Ludwjkem byly dozrály, aby wypudjc Jana, manžela swého, od sebe, gegž za nemohutného lžiwé wyhláßela, Ludwjka markrabi Brandeburského, cjsařowa syna, pogala, hrabstwj to gemu přinesauc. W den dušidek leta 1341ho Jan ze hradu swého Tyrola na progjždku byl wyšel s málem lidu; nawrátiw se, wchod do hradu sobě zawřen a zabráněn nalezl; Markéta tak byla kázala, lid, co geho z Čech měl, ze hradu sehnawši. On užasnut, gakož prvé otce ani bratra wystrah sobě byl newšjmal, po giných zámecjch ohlžeti se musil; wšady rovně našel, gak umluweno bylo; pomocj gediného wěrného pána, Tegnona Vellandery, k patriarchowi Bernardu do Aquileje se odebral, kterýž dlauho geg u sebe chowaw do Čech wyprawil. Markéta ale, panenský wjneš na hlavu si wsadiwši, ruku i hrabstwj Tyrolské Ludwjku markraběti podala. To se stalo, a téhož času papež Benedikt umřel, za kteréhož, když po Janowi XXII (1335) na stolici Petrowu byl nastaupil, ač smjřenj Ludwjka cjsaře s cjrkwj se nestalo, však na čas wěc geho bauřliwé podoby ztratila. Následowal Kljment VI (1342), krále Jana i Karla syna geho předjím nad mjru horliwý přjtel, a tohoto někdy u dwora krále Francouzského učitel, kterýž, an ke starým přjhadám neslýchaný cjsaře wýstupek přidán, artikulemi gemu předloženými (1343) rozepři obnowil. Zawrhnuł ge cjsař s knjzaty wolenci w Rensi městě shromážděnými. Té chwjle král Jan Český do Awignona za wěcmi swými šel. Ač po náramném uraženj, na cestě té geště gednau

a Ludwjkem w gedaánj se pustil, kterýž synu geho z Beatrice, Wáclawowi, dceru swau dáti slibował. Tolik bez wědomj Karla a Jana, staršjch synů, kterýž, když o tom uslyšeli, kterak za škody gegich neymladšjmu o náhradu stoji, Karel Ludwjkowi psal, smlauwě odporuge, ale k gednánj s sebau geg pozýwal. Z Chamu do Domažlic na pomezj spolu smlauwali, na tom přestanauce, aby Jan, Karlůw bratr, dceru cjsaře Ludwjkowu na manželstwj pogal, wezma za Tyrol Lužici až do smrti cjsaře, a potom podjl w Baworjch s ostatnjmi geho syny. Wšak když oni narownánj geště nebyli dokonali, w tom poslowé přispj-šili od krále Jana, kázagjce ustáti, poněwadž on Jan meztjm s papežem proti Ludwjkowi se spogil. I dal se přemluwiti Karel, a přetrhnul gednánj, a k otcí do Lucemburka, pak do Awignona k papeži cestował. Tuto papež Kljment při krále Janowu s biskupem a kapitólau Wratislawskau narownal, Ludwjka cjsaře za kacíře a odpadlíka prohlásil, wolence aby gíného wolili, napomenul, a Janem a Karlem přátelstwj pevně zarazil. A poněwadž Gindřich z Firnenberka, arcibiskup Mohučský, s cjsařem stále ejrkwí se protiwowal, z toho důstogenstwj geg saaditi umjnil; tož Karla přičinénjm (neboť Jan, co na králowstwj geho se wzťahowalo, neyméně wážil) se stalo, že biskupstwj Pražské, kteréž giž předtjm papež bez swěcenj od Mohučského Arneštowi, synu rytjře z Pardubic, muži welmí důstognému, byl potwrdil, nynj od Mohuče dokonce odlaučeno, a za arcibiskupstwj powýšeno. Tož nawrátiwšě se do Čech knjžata, s náramnau sláwau w plášť arcibiskupský oděn Arnošt, a od Jana, Karla i Jana mladšjho a Arnošta základnj kámen položen na swatého Wjta chrám na hradě Pražském; kterémužto giž na ginau Prahu a na ginau vlast zjratí bylo.

Málo pobywšě w Praze, Jan i Karel k taženj do Litwy se wyprawili. We Wratislawi, městě wogsko-putugjejch do té vlasti segiti se mělo; táhliť Kazimjr, král polský, Ludwjk, král uherský, purkrabě Norimberský a gjoj páni

z Němec u veliké moci. S Kazimjrem králem po smrti manželky jeho, Litewské kněžny, přátelstw siliněgi upewněno býti mělo, sňatkem s Markétou, téhož času po Gindrichu Baworském wdowau; za kteraužto přičinou on giš prwé, než gi byl widěl, milowaw gi, do Prahy přiel (1341); však ona z přílišné před sňatkem takovým ošklosti, kterau pro nečistě jeho mravy měla, onemocněw, tu w přítomnosti jeho umřela. Nicméně přátelstw znova ztvrzeno; Karel od něho penjez wydlužil, kterěš potřebowal, když od otce swého na dvě léta panowánj nad milými sobě Čechami nagal, aby gemu 5000 hřiwen ročně zaplatiti mohl. W Litwě podzimnjm časem za neobyčejného wlahu veliké vody a welmistra křižackého odporne geduňnj pautnjkm bránilo; i w brzce se nawrátili. Na té cestě, ač Karel nové poglštěnj dluhu swého Kazimjru býti dal, w Kalši, kudy šel, zagat gest kázánjnjm jeho. Wšak on w brzce prostředku našed, hejtmannu Wratislawskému psal; ten s oděnci přigel, na lese w blizce se skryl, a lštj gako na procházku wyšedšjho králewidě ze zagej wyprostil.

Takowým způsobem, když na západě věci krále Janowy rozhodně se mlely, na východě přátelstw krále Polského nenadále přetrženo. Jan, po kolik let giž gsa slepý, pro namáhánj snad w tékawém swém způsobu žitj, brzy po přjchodě té na Bolka wéwodu Swidnického tahl (1344), genž k onomu činu Kazimjrowi rádcem byl, a za to také, že w přílišném k nowému po Slezjch páru zástj rytjře českého gaw, u wazbě hladem zemřjti nechal. Swidnice město oblehuto; předměstj spalena, však nedobyto město; ale Landshut ke wzdánj přinucen; ač však w brzce, když Čechowé do vlasti se nawrátili, posádka auklady wytlačena. Z toho wálka s Kazimjrem, králem Polským, genž i hned spogiw se s Ludwjkem cjsařem a Ludwjkem synem jeho na Brandeburce i s králem Uherským budacjm w Polště swým nástupcem, a Albrechtem, wéwodau Rakauským, ano s pokaušenau tolikrát Litwau wjce, než

kdy proti Janovi stálo, nepřátel sebral (1345). Karel, markrabě Moravský, do Brandeburka wtrhnul, plenil a hubil, ať ojař u Norimberka a Řezna pále, nic ku pomoci nepřičinil. A však mezi tím časem Kazimír do Opawy wtrhnul; od krále Ludwika Uherského mocná pomoc přispěla. To král Jan, pány svolav na Horách Kutných, prosil, aby mu na wogau tu s lidem svým táhli; oni, že to za pomazjm gest, podlé práv swých starých se bránili. Nic nedbaje Jan, s pěti sty lidmi na cestu se dal; to oni dobrovolně za ním s pomocmi táhli; silně ku Krakowu nepřátely stíhají mu kže bylo, ať obrž město samo obléhají, když znamenitau mezi nimi porážku tu předseděmi způsobil. Ale Zdeněk z Lipého, hejtmán wogeká, do města až w útoku wtrhná, tu zagat, aniž dobyto město, než spálenjma předměstj se uspokogeno. Té doby pány české, pana Hynka z Dubé, pana Zagjce, pana Ptáčka a Alěa ze Šternberka za králem táhnaucej nehoda u města Bytoma potkala; že hře a pitj se oddawše, w ruce nepřátel, přepadšjch se, padli.

Ty věci znamenaw papež, Kliment, poněwadž proti Ludwиковi, již gednati chtěl, wa škodliwau rozepři listy swými se wložil a narownánj/zgednal, i wšecky přátely cizího Ludwika od spolku s ním zase odvrátil (1346). Nardarmo se s nimi i králem Janem we Wjdaí sešel; neboť tu nic nezgednal, ale i hned potom Jan a Karel do Awirgoona k papeži geli. Tož znovu Kliment wolencům se gíti se a powěho krále woliti kázal. Sešli se w Rensi, nad Rýnem. Gerlach z Nassowa, arcibiskup Mohučský, Baldwin Trewirský, Walram Kolinský, duchownj knížata, a Jan král český, i Rudolf saský, wévoda; a zwolen gest Karel, markrabě Moravský, na cjsařstwí, gakehož dšstoganstwí podržeti mocně se chopil. Takowým způsobem roztržení o korunu cjsařskou, gako při podobném Jan královatí začal, ke konci wlády, a gako cilem wšech dlawitelých pracj geho se obnovilo. Karel, cjsař wolený, do Cech ke korunowánj táhl, když však měšťané wegji mu

zabránili, w Bonně skrze Kolinského, gako někdy Fridrich, pomazati se dal.

Tyto věci rychle běžely, když krále Francauzského posly k Janowi i Karlu obzvlášť přišli, prosjce gich, by proti Anglickému s pomocj swau přigeli. Neboť Angličan, gak medle přjměť došlo, giž byl k zemi Francauzské u Stoguy města přistál, a s wogskem mocným, na tré rozděleným, skrze požehnané kraginy Normandie táhl, města a wsi pále a hubě, s welikým na muže i ženy wšady ukrutenstwjm, kam zasáhnutí mohl. Až před brány Pařížské s wogemi přitrhnuť, an král Filip w S. Denisu stál, wolánj poddaných z toho města o pomoc wyslyšeti nemoha. Tož pomoc krále českého a syna geho i giných knjzat a pánů z Němec i z Francauz se sešla; ostrážitě obrátil se Angličan, wždy záhubně kraginám; za njm wogsko Francauzské, stjhae geg až po řeku Sommu, kterau u welmi přježitý čas přebřjsti mu lze bylo, aniž pro přjliw náramný z moře nepřátelé stopowati geg mohli. Tak ke Cressy w zemi Ponthieu, wždy o den před nimi táhna, došel. Za lesem, který prošel mezi wodami a zatarasowanjm rozličným, k bitwě šik zřjdl. I přigali Francauzi podanau k rozhodnutí přježitost. W den sw. Rufa bitwa se stala, s přjsným se strany Angličan pořádkem a z přjzniwego mjsta, ani Francauzi bez rozvahy, Genueské lukownjky napřed nawljknuwše, na ně udeřili. Zrowna oni proti střelcům Anglickým wysli, a slunce z oblaků, hogným ted právě ligawcem se ztenčiwšjch, do očí gim zablesklo; tož střelci nepřátelštj mnohokterau záhubu na ně wypustili; oni we zmatku cauwali. Wida to král Francauzský, oděncům před se kráčet, nedbati na lukownjky kázal, ale w nepřjtele ge hnáti. Ti poslechli slowa králowa, w zápas se pustjce, a to k záhubě wogska, a toho dne přezáhubnému wýpadu. Neboť když Genueštj, mezi přjtelem a nepřjtalem skljčenj, odporowati tomuto nemohli, ani onomu k mocnému udeřenj wolného meče nechati, přišel zmatek we wšecky woge krále Francauzského, a Anglickým lehkau w ně cestu

razil; giž oněch krwj se barwilo pole a těly cesty se hradily. Což znamenage král Jan, když wěrnj k obrácenj geg napomjnali, nezapomněw se nade ctj swau, pro njž mnohý w těch mjstech skuček byl wykonan, prawil: »Nebudiž, aby král Český před nepřjtelem běžel, ale tam mě wedte, kde wjce bog zůřj; však syna mého chraňte.« Poté ke konjm dwau statných swého připnauti dal, tak w řady nepřátel geti; kde bog zůřil, tam mezi mrtwo-lami wěrných on mrtew nalezen. Karla, s rownau udat-nostj bogugjcjho a poraněného giž přátelé z boge wywe-dli, k wětšjm wěcem, než pro které otec byl padl.

IV.

Z p r á w y

o duchownjm žiwotě nynějšich časů.

Od Dra. K. Amerlinga.

(Pokračovánj.)

§. 5. Twarozpyt čili morfologie.

Neypamátnějšj lučebné vlastnosti prvků čili faktorů přjrody nižšich z ohledu morfologie.

Když roku 1837 sbor učených zpytatelů přjrody w našj starožitné Praze shromážděn byl, gednal professor Zennek o *řjši plynu*¹⁾. Zde mluwil pospolu také o powahách wšech prvků, gichž posud 54 známe, a rozdělil ge we tři řjše, z nichž prwnj bychom

a) *prwky zplyňugjcj*, tekutjcj, hybkost udělugjcj (Stammgase) nazwati mohli, proto že negen *plyny gsau*, nýbrž i giným neplynným prvkům při slaučenj se s nimi *plynnost* aneb *aspon* na druhém stupni *tekutost*, a i na třetjím stupni,

1) Plynowé gsau powětrné bytosti, genž, kromě že některá zbarwená gest, vlastně žádně widitedlné formy nemagj, tak asi gako powěťj, genž se we skleněné neb giné báně zawrtji dagj, těžké gsau, sraziti a slautiti se mohau, zwlášť dwa, k. p. kysljik a wodjk we wodu a t. d. Co se týče toho slowa *plyn*, pocházj od plugi a t. d., což wždy něco tekutého znaťj; k cjlj našemu žádáme, aby slowo w obějnějšjm physickém smyslu bráno bylo, a sice negen co *tekutiny pružné* (plyny vlastně tak zwané), nýbrž i *plyny nepružné*, nestlačitelné, gako gest woda, olium a t. d., a w témž smyslu chceme, aby se i odwozená slowa *zplyněti* (plynem se státi), *zplyňowati* (plynem činiti), *zplynitelný* (u kterého možno gest, že se w plyn obrátiti dá), *zplyniwý* (který rád plyný staw čili skupenstwj na se přigimá), *užjwala*.

řebaby tuhými zůstali, předce gakausi *malu ke vzdášivosti a kyčlivosti náležej.* Sem náležej předewjím *wodjk* (Wasserstoff), *dasjk* (Stickstoff); *kysljk* (Sauerstoff), *soljk* (Chlor), *kazjk* (Phthor) a t. d.

b) prwky zplyněcj, ale nezplyňugcej (Halbgase), genž sice pro sebe zplyněti mohau, we slaučenj ale s ginými o sobě neplynnými, plynné slaučeniny učiniti nemohau. Sem k. p. náležj *sja*, *kostjk* (fosfor), *zemnyk* (Tellur), *lanjk* (Selen), *sjtanj* (arsenik), *draslj*, *sodjk*, *rtuť*, *zynek*, *ladjk*, *surmj*, *cjn*, *olowo*, *měľ*, *pochwistjk*, *ďasjk*, *železo*, *barwj*, *horčjk* (Magnesium), *žestjk* (molybdaen) a t. d.

c) prwky zplynitelné ale nezplyněcj (Lehgase), genž o sobě negsau plynými, nýbrž slučowanjm se s ginými prwky plynost dostawaj a tuto si gako wypůgčugj. Sem náležj památný *uhlj* (Kohlenstoff), *bořjk* (Borium) a znamenitý *křemjk* (Kieselstoff).

Zde podotknauti musjme, že ačkoli *tepljk* (Wärmestoff), smjmel tak mluwiti, wůbec známou přjčinou gest všech takových zplyňugcejch, tekutjejch děnj se w přjrodninstwu; předce z druhé strany tolikěž záwisj od individualnosti toho neb onoho prwku a slaučeniny něgaké chemické, která toho přjčinou gest, že u př. w obyčegné teplotě aneb w giné některé vyššj neb nižšj totěž teplo giž rtuť w tekutosti udržuge, an zatjm z ohledu platiny ani toho horka neznáme, gimž by se rozlila. I považujeme tudy zde všechny prwky a přjrodniny, slaučeniny a t. d. při normálnjm průměrném stawu, totiž 15 stupňů tepla, a uwedli gsme prwky gako s osobnjmi vlastnostmi a též s působenjm gich na giné prwky we slaučeninách swých kromě známých aučinků tepla na tyto bytosti.

Na půtwodnj a osobliwé vlastnosti tyto welice přede všjm dbáti musjme, abychom spatřili, že gimí giž položen byl plán a zámysl ku třem řjšem přjrodninstwa, genž zewrubných hranic mezi sebau nemagj, nýbrž tjm tak zwáním »wjce méně« wespolek do sebe sahaj.

Popatřme-li nyní na phoronomické požadky naše²⁾, co vlastně na živé bytosti požadujeme, uhlídáme:

1) že bytosti přírodninné tjm wíce pokládány byly a geště nyní od přemnohých se pokládaj za mrtwau, *mineralnj* přírodninu, čjm wíce se *ducha* (idea, Idee) wtělila w *prwky druhé*, a geště wíce w *prwky třetj třídy* uwedené;

2) že i w této mineralnj řjší gednjkové *tjm wětšj* jako *hbětěšj* život *wedau*, čjm wíce se oděli *we slaučenních* a *gednjcch swých* w *prwky postaupně* *hybětěšj* a t. d.

3) že *říše rostlin* proto giž *žiwau* u všech lidj slowe, an *hlawně* z *prwků prwnj třídy* se wtělila, totiž *we wodjk* a *kysljk*, genž *wespolek* *hybitau* *wodu* *tworjce* *přigjmánjm* *rozličného množstwj* *uhljka* ze *třídy třetj* a *některých giných prwků*, k. p. *drasljka*, *sjry* a t. d. *swět přerozmanitý*, owšem geště na mjesto *utkwětý* *předstawuj*, *předce* ale mnohem *patrněgi* a *postaupněgi* *wznik* čili *začátek* *magj*, *načež* mnohem *zřegměgi* se *zwětšugj* a *wywinugj*, *konečně* ale po *dosáhnutj* *cjle* opět *zanikaj*.

4) že *říše živočichů* tjm *wyššj* w *žiwotwu* *zaugjmá* *stupeň*, proto že *zwěřiwo* (Thierstoff) giž ze *třídy prwků*,

2) Phoronomie gest utauj o *zákonech pohybowánj*. Gedaa z *hlawnjch gegjch* sad gest: Co se *we smyslnstw* *nepohybuge*, *neexistuge* také *pro nás*. *Těla* sebe *kliduěšj*, od *nás* za sebe *mrtwěšj* *pokládáně*, *musj* se *sama* a i *ginými* *hýbati*, *musj*, *magjli* k. p. *widěna býti*, na *aether swětlowý* *působiti*, *musj*, *magjli* k. p. *slyšána býti*, *we wzdachu* *neb* w *giných slych* *wedaujcch* *tělesách* *akustické* *figurálnj* *otřásánj* *způsobiti*. Do *phoronomie* čili *hybozpytu* *náležj* *onen zákon*, *námi* w *zákonjku* *přjrody* *uwedený*, že *wydatnost* *pohybowánj* (*quantitas motus*) *negen* od *massy* *wěci* *pohybatelné*, *nýbrž* i od *čerstwosti*, *kterauž* se *pohybuge*, *záwisj* a se *skládá*; že *při padánj* *těles* *prostory* *proběhnuté* tak *rostau*, *gako* *čtwercowé* *času* k *tomu* *padánj* *potřebných*, *naopak* ale *při staupánj* *do wýše* *napotád* se *umenšugj*, a *tudy* že *tamto* *pohybowánj* *wždy* *čerstwěšjm* a *silněšjm*, *tpo* ale *wždy* *zdlahawěšjm* a *slabějm* se *stává*. *Dále* *gedná* *phoronomie* také o *pohybowánj* *rownocárném* a *kriwočárném*, o *gednoduchém* a *složitém*, o *stegnotwarném* a *nestegnotwarném*, o *přispjšlém* a *pozadržowaném*, o *točjcm* a *dále pokračujčjcm* a t. d. *Tóto* *gsme* *sem* *postavili*, *abychom* *laskawým* *čtenářům* *okázali*, o čem *as* *ta* *powěstná* *phoronomie* *Kantowa* *hlawně* *gedná*.

první třída totiž zplyněcí a zplyňující; se skládá, ublík ale třetí třídny a jiné prvky, k. p. kostík, vápník, síru, všemožně zplyňuge čili snad pohybnau činy a tím ke službám vyšších idej vtělitivých schopnější se stává, *tak že nejen rostnutí v šit, výš a délku docílit se může, nýbrž i to neuvolnějš z místa na místo pohybování*, a tudý gakiš newázanost k místu, ačkoli w gistém stupni, nikdá nepřestává.

Twárnost prvků, gimiž se widy přiodjwagj.

Twárnost prvků z přemnohých přčin, že gen *kaw-litá býti může, soudíme*. Při výroku tomto na mysli dobře máme onu událost, kde Kant s filosofických důvodů dokazowal, že mezi Smrtonošem a Kráľomocem žádných oběžnic býti nemůže, an tyto dvě oběžnice pry všeco ztráwily, coby gen koli látečného w těchto prostorách stáwati mohlo, čemuž giž wtipný Lichtenberg se swými newiditelnými (raděgi posud nespátrěnými) swěty se smál; dobře wjme, kde Hegel twrdil, že za Hľadoľetem planet býti nemůže, pak ale Herschel a ginj nezwrátitelným způsobem w témže roku odkryli, že tamto dokonce čtvero oběžnic, tuto geště gedna, totiž Nebešťanka se nalezá, ano za tauto že snad i wje gich gest, gen že pro slabost ďalekohľedů a mdlau gich oswjcenost sluncem, gich widěti nelze. To vše dobře wjme, ano i to, gak Hauy we swé (wšak na zad) spēkulatiwnj krystallotomii na to přišel, že molecule w *zednické* (gak gi sám nazýwal) práci na pět primitiwnjch forem redukowati se dagj, a sice na parallelo-piped, osmistěn, pravidelný čtwerostěn, pravidelný šestibok a na kosečný dwanáctistěn; předce ale nemůžeme tagiti té myšľenky, že w tomto pozěmském žiwotě sotwa popřáno nám bude, abychom orgány z *moleculi* dělánymi, totiž očima našima, *molecule* spatřili. Na sebe působiti tito prw-kowé služebnj mohau, a to gak lučebně tak dynamicky a mechanicky, aby ale gedem sawrstewnjk (prwek) druhého proniknul, prohlēdl, nad něj se wznsl, to *duch*

snad *baše* moci učiniti nějakým posud neznámým prostředkem, *duše* ale nyní sotwa.

Tomu ale budiž již gakkoliwěk, prozatím, gak vědy a náhledy naše stogj, můžeme si následugjejm způsobem gaksi kaulitost všehomjra, všech bytostj, ano i prwků dle obdoby všehomjra a světa dokázati.

Wezmj gest *negen obsah ale i zřídlo všech bytostj, všeho twarowánj, zgewowánj, zřegmowánj a wčlowánj*; ze všehomjra tedy všechny gednotliwiny pocházegj. Giž ale Carus we swém spisu »über das Erdenleben« dobře a důstipně okazuge, *že onen pogem kaulitosti nad mjra gest wšudy platjg, a sice negen o celé přjrodě, nýbrž i o gégjch gednjgch, ano i o twážnosti prwků a gedinců*. Prawj pak neneprawě, že konečně i celau přjrodu kauli přrownati nesjme, gegjžo *prostředek wšudy, gegjžo periferie (obvod) nikde se nenalezá³⁾*, a wěru, *kdekoli gme šili stogjme, u prostřed gme*. Ze všeho ale, co posud o přjrodě hlášano bylo, naskrze vyplýwá, že přjroda we swých ukazech neskončena gest, a tjm tedy i průměrowé w myšlénkách taženj též neskončení budau, a tudy i okolku (periferie) nikde stáwati nebude. *Zde tedy wšudy střetl, wšudy možnost k gijnjmu menšjm a wěšjm svědům, maloswětům we welkoswětě, wšudy dyl, wšudy celek pro sebe, přěcko maxi bebna gest podobna, ačkoli myslam; rozdílnost w gijnjmě iokolnostmi tjm tak swatým wjez méně rozdílné*. Předstawowánj toto nesmjme pokládati za básnjoký wýtwor, neb za podobenstwj, neboť se počtářskau a měřičkau zewrubnostj a úsečmostj dokázati dá⁴⁾. Wezměme si gen hwězdnaté nebe: *zřetma gsau gistá směrowánj nebe-*

3) Hlawnj znak kauli podlé pogemů měřických gest, že tělem a podobau gest, kde každé okrze střed takená čára, totiž průměr (diameter), druhé zaupna gest stegná; a gestli ale průměr neskončený, musj i kauli w obgemu swém neskončená býti.

4) Zde když o tělesjch nebeských mluwjme, mizj obgem země, gakkoli člověku náramně přicházegj, w puntčok, a tudy děgístě přjrody našj země zde másti nás nesmůže.

ských těles, kde velikost naší země, abyťhom s prospěchem pojmali, za nic více nežli za mathematický punkt považovati musíme, jakož *niclost* (Nullität) *každý*, který gen trochu ve fyzice hvězdopýtu se naučil, zagisté *dobře smá*. Tážeme se, co gest to proti velikosti naší země velikost gedné hlafky, gedné mechowé rážky (sijně), co gest ten námi pro swau velikost obdivovaný. Welryb a mamut, co gest to tisjemilová česká země, a opět w té co gsau to naše osádky, třeba dohromady 4,000.000 obitžely? tážeme se dále, mnoholi obnájí ta kúrka země, kterauž známe, proti celému wnitřku, gohož geště neznáme? Co gest země naše proti velikosti slunce, co ta celá sluněčnj saustawa z ohledu Syria? co z ohledu toho nesčislná hegna hwězd, genž do našeho hwězdopásu náležj, w němž my snad někde blíž sauhwězdj osla tkwjme? co gest opět tento hwězdopás proti nesčislnému giných námi spatřených hwězdopásů? kde medle, kratěj, konce zde, kde střed, kde konciny? — Mnohý ze starožitněgých počítá řečne nám bezpochyby: Rán we středu drěj, ten ukrášený wsmjřj a podporuge ho w hypomechium.

Nechawše však tento anthropomorfism na straně, prwjme zde geště gednau: Wsmjřj, naše přjroda, kaulp gest, však podivná to kaula, která wšudy a nikde středu a wšudy a nikde koncín má a nemá.

Poněwadž tedy we všemjru wšudy střed, wšudy možnost le vznikoutj a gestowánj gednětki, malých swětů se nalezá, newyhnutelně vyplýwá, že jako žádný neměšp dáti, žeť to má, tak i welkoswět gen tentýž podstatnj a základnj ráz, geč sám má, swým gednjkám wtisknauti zwohl. To co w přjrodě malé a velké a s. d. nazýwáme, gest to do podstaty pogein welice nestálj a potážnj (relativ), jako game již gindo patněgi okázali.

Mnohý řečne: urnám třeba, že wšocky geduchliwé byasosti dle obdtby více méně kaulomi gsau, však welkoswět gest neskončennj; kde tato vlastnost gest u gednjků? Na to zde za swědky máme wšetky wadělance, genž wj-

bradně tau neb onau vědu, všesky přičinlivce, geni
tjm neb onjm řemeslem, umělectwjm a t. d. w žiwobytj
swém se objragj, a žádný z nich zagisté konce zdokona
lowánj nenalezl. Mineralogowé neb hlatopisci wědj do
bře o swých neskončinách, w kteréž se často tak pohru
žugj, že we všem giném uměnj idiotami takorčka zůstá
wagj. Zvláště pak naše šasy na ugmu čistolidštějšjho a
celkowitějšjho vzdělánj swého strádagj na tyto rozamowé
rázniny wědecké a požiwtmj, kde pro samau disharmonii
gen pauze řemeslnjka, k. p. gen cwokaře, gen pjsaře, gen
gehláře máme, však při tom nic wjce, co by člověčtějšjho
bylo. Nenj zde mjsta, o této dyspaedagogii dále šjři
slow, an nám gen o něgaký důkaz gednati bylo. Podlé
toho tedy nynj widjme, že gednotliwé mikrokosmické bytosti
opět i z ohledu neskončenosti welkoswětu se podobagj.
Mysl, zjránj a pátránj lidské *tak w koncích welikostnjch
žkuzl se tratj, jako w nazjranj do kragin neymenšín*, a
gsém toho gakéhosi tušenj, že až wědy geště dále po
kročj, gedno to bude z ohledu poznánj přjrody, studo
wati gen neymenšinu aneb neywětšinu. Polewoci, páry
we mlhách se roznášagj, částice čili atomowé prwků
platj posud u nás za neymenšiny, co ale na to odwěťjme,
dokuzugeli swětlobzpyt, že gediný paprseček swěta celým
neskončeným swětem působnostj ukazů swětelských a t. d.
gest? —

Proto že prostým okem newidjme čerwených oček
polewnjků, ani proto že nám wjce možno nenj, anatomo
wati ge našjm pítewnjm nožjkem, a i drobnohledem wjce
widěti, leč že gsau, nepřestáwagj sestáwati ze hmotné,
těžké látky, tlauštku gistau magjcj, nepřestáwá proto zwuk
působjej třesnutj těles působiti zwuku, poněwadž ho
uši naše giž wjce neslyšj; nepřestáwá mezi prwky při
lučebném slučowanj, blýskati a swjiti mluno, proto že
naše oko přemalá čerenhj wlnek swětlowých newidj. W našj
pozemské obmezenosti bylby to zagisté nemálo překwa
pený úsudek. Mnohý ale řekne: gak ale to dž, že hlat

dlaubá, a živočichů kaule gest? Každý ale, kdokoli toto uslyší a pospolu gen trochu po individuech v přírodě se ohlídne, domýšletí se bude, že blud mluví, takto mluví cizí, vládné.

Na to odpovídáme: Ačkoli strom, hlat a zvíře atd. daleko gsau od kaulité formy, přece známý gest ten zákon v přírodě, čím více pátráme po gegich *twárnosti* při vzniku a při vywinování se, tím více nalezneme, že z kaule a kauliček vznikli, a i v tom nevywinutějším stavu negen ze samých měchýřků čili dutých kauliček, gakož i celistvých sestávaj, nýbrž i *všecky formy* na kaulitost redukowati se dagj, gakož to ku konci morfologie uhlídáme. Obtáhneme gen všechny koncové částky k. př. stromu se vším kořáním vykopaného, a shledáme, že obvod bude okres, genž své centrum má v rozchodišti, tam totiž, kde podtínáme stromy při kácení gich. Strom zde w skutku svým pněm a oddenkem gest u welkém to, co w malém žebírka listu, který w lupěnu má svůj peň, oddenkem ale do větvičky sahá, na kteréž sedj. Zde gest pospolu příčina, že i gediným listem očkowati můžeme.

Zde tedy opět onu Proteowitau welebnost přírody widíme w gegich zákonech, gimiž věčnou rozmanitost při věčné stegnosti a obdobnosti, neustálou sauměrnost i we věcch na oko welice nepořádných, a tak i tu neywětšj gednoduchost we přípádnostech na oko neyspletenějšjch plodj.

Kdo zákonjk přírody twarugij dobře promyslí, a gaho všudy platjící cenu uzná, nalezně w zákonu *gednoduchosti*, w zákonu *opětování*, *obdobování* a giných, že *twar kaulitj naskrze se požaduje*. Gestli *wsamyr kaule*, *musj i malarwět*, *gednj*, *obdobenac* tento, *twar mjtj*.

Na to samé, učinjmeli krok dále, wedau nás pozorování gina. Tekutost gest takowý způsob skupenstwj čili nahromadění, kde wěc běgá (k. p. woda), co do obgamu svého o sobě zcela žádné *twárnosti* nemá, a gen

podlé tvaru giných věcí (jež nádobami nazýváme) se řídí. Voda roztéká, utíká, negsauc zavřená v některé nádobě, gegjž hlubiny uwnitř vyplňuje.

Snadno také se dále dá nahljdnauti, že rodičná látka utvářených, uformovaných bytostí prvé něco beztvarného býti musela, neb tak by ani tvořovánj a stwářovánj nebylo zapotřebj. Prawdu tuto giž stařj předkové našj w celé swé bytelnosti uznávali, a odtud i pocházj, že naskrze twrdili, že swět z chaosu č. směsice powstal.

Tekutost práwě gest ta průgewná forma látky, která naskrze *neurčitě gest obmezena*, a předce co se obmezenj týče, *neskončeně určitelná*, z čehož giž nutno přjčinnost giného zákonu přjrody poznati se dá, totiž že *wšecko organické, tworugj se, gen z formy tekuté wychoditi může*, an zde, při absolutnj wolnosti hybánj, přjtažliwé gednotliwé snahy tu neywětšj swobodu a možnost slučovánj chemického a organického magj.

Že skutečně wěc tato tak se má, negen u wlasatic, powětročů a t. d. u welké přjrodě shledáme, nýbrž i we směru swěta bytostí neymensjch. Gediná kapka zawdá nám množstwj důkazů k tomu. Wida (= um = zákonstwo), genž kapku owládá, podobá se kauzelnému prstenu, genž tak neb ginak otočen, netušené diwy dělá, tak sice, žebý žádný neuwěřil, že ten neb onen wyďapilý se ukaz od též a gedné přjčiny pocházj.

Oddělme gen trochu tekutiny od massy ostatnj a od těles giných, učinme gi samotnu o sobě wznášegj se w powětřj čili prostofe, aneb ginými slowy: rozstřjkněme trochu wody, hned z neurčité, w nádobě před tjm obsažené wody wida čili ducha gednoty činiwau se tjm okaze, že weškeru swatu massu na gedn střed potahuge, a poněwadž ráz tekutosti tu neydokonalégj pohnutelnost částek w sobě zawjrá, tu při stegné hmotě a wšudy stegném působenj okolnjch věcj, také wšudy stegné uspořádánj stegných průměrá, stegná wzďálenost od středu

a t. d. následowati musj, totiž samé kauličky, gež u wody *kapkami* nazýwáme.

Třetj zákon twarowacj gest: každá wywinugcjc se by-
lost tjm wnitř a zewnitř gednoduššj, kauli podobněgěj
gest, čjm dále následugeme děgstwj gegj, wzmk a wywi-
nowánj.

Prostě přednešený krafaunký hlatopis.

Nechtjce býti winni nešetrnostj učitelškau, která na-
před posluchače swého skrze klopotná wede pcestj, a
na konci teprwé mu řjkáwá: »Geště lehčegi snad takto
wěc naše pochopiti by se dala«, předešleme *hlatopis* gak
řjkagj *in nuce*, s wyloženjím každému čtenáři i bez obrazů
srozumitelným. Prawjm tedy takto: Wezměme si tekutinu,
kterau neybljže u ruky máme, k. p. wodu, a hledme gi w ge-
dnjky, samé totiž djlečky, obrátiti, zgednjkowati, totiž roz-
střjknauti, a wizme, co se stane? — Zagisté že množstwj
kuliček. Proč ale? — Pro nic giného, než pro následu-
gcjc gednoduché přjčiny. Woda tato, tak gako přjroda
sama, moře gest plné wid a látek, plné žiwobyty a žiwotů.
Gak přjroda máti, tak dcera woda. Gak mile gedem mocj
odmrštěný djlek (tak gmenugme zatjm tu kapku, než gsme
dokázali, že kuličkau býti musj) z bezforemné wody do
powětřj wystaupj, nenj tu giž nikde w okolj něgaká wěc,
kteráby tak, gako před tjm massa wody a nádobj stěny,
přitažliwě na částečky geho působila a geho widkowé
osamocenj, plnoletost gakausi k vlastnjmu žiwotu, rušila.
Tauto tedy neodwisnostj *widky a látky prwkowé* (z prwků
složené) od okolnin a wedlegšim dowoleno gest oběma
w djlečkách oddělené trochy wody uspořádati se tak, že
každá částečka stegně má práwo, že gedna wedlé druhé
stogj, *tedy w čárkách*. Čárka ale přigdeli zas wedlé druhé
čárky, dáwá plochy a ljstečky, které pro postupnau peri-
ferickau a stegnau wzdálenost gednotliwých částeček od
centra koljčkami (terčkami, Scheibe) býti musj, genž, gakd
kolo samo swau pjstu, osu, paprsky a laukotě má, tak i

sama swąg střed a t. d. mji musj. Gako ale čarka ku čárce, tak i plocha ku ploše, totiž koljčko nad koljčko stegně swými středky do hlawnjho středu dopadati musj, a hle, tu giž kauli máme složenau ze samých listových okresků čili krauzků.

Práwo tedy časteček gednotliwých w službě widky wšudy gest stegně, toliko co se mjsta tjče rozdjlně, a to toliko z té gednoduché přjčiny prostornj, že wšecko, co tělesné gest, nemůže býti na gednom a w témž mjstě, k. p. w centrum neb w periferii. Kdo gen trochu něco z měřictwj pochopil, uzná, že tato stegnopráwnj usporádanost w giném tělu měrickém dosáhnauti se nedá, leč w kauli, a ta tedy musj býti formau půwodnj všech o sobě, neodwísne žigjejch bytostj, všech gednjků (individuůw). W tom tedy ohledu djlek onen z neforemného množstwj wody wystauplý — ona kapka — žige život wlastnj, a má giž w sobě wešken ten um, wšecko to zákonstwo nastjnéne a obsažené, které w giných bytostech za individua giž uznaných, wládne. Dúkaz toho giuť i hned tuto položjme.

.. Každý zagisté nám přiswědčej, že co do formy, gablko kapce se podobá; přmysleme si ale, že co s gablkem učinjme, to samé i o kapce wody platj. Propjchněme tedy napřed gablko drátem od štopky k šomolce, a ten předstawug hlawnj osu; pak wezměme druhý drát, a wpjchněme geg u wodorowném položenj tak w kolmém směru, aby se dotýkal prostředu prwnjho drátu, a gadřinec (Kernhaus) progel, tu bude druhá osa obžornj (horizontalnj); a konečně wezměme třetj drát a wpjchněme geg opět w témž wodorowném položenj, gen že dále o uhel 90°, i ten pújde skrze gadřinec, a tu gest třetj osa. Nynj wezměme nůž a rozjžněme gablko w směru wodorowném zrowna tak, aby ony dvě osy (dráty) horizontalnj wypadnauti museli, tu bude střednj řez (Mitteldurchschnitt), gehož střed sjdlem gest uzlu žiwotnjho, přitažliwosti a t. d. Po tomto řezu mysléme, že gen w myšlénkách game geg učinili, a že gablko tudy we dwa kusy

nerozpadlo, tu druhý a pak i třetj řez učinjměli (zase gen w myslénkách) od stogatého hlawnjho drátu napřed k druhému horizontalnjmu drátu a pak k třetjmu horizontalnjmu drátu, obdržjme těmito řezy osm djlků, z nichž každý tři plochy a tři hrany a gedon roh má, gegž skládaj a w něgž se sbjhagj onyno tři plochy a tři hrany, genž tak dlouhé, široké a vysoké gsau, co polowidnj délka osy, totiž délka průměru celého gablka. Každý djlek tedy bude mji tři *elementárnj* (gak se w měřictwj gmenugj) *rozměry*, totiž *délku, šjřku a wjši*, které *zopětugjli* se w prawo, dolů a nazad. obdržjme celé tak zwané průměry čili *osy*. Wyplnjmeli prostory, gež tyto osy naznačugj, obdržjme osm djlků kljnowitých, trogplochných, kde každý plochu zewněgž trochu zakulacenau má. Tyto plochy zakulacené gsau *obwodem* gablka a kaula wůbec. Gak vznikne ale hlat? — opětowanjm, gak mile gen o něco wšecky osy zwětšjme čili lépe *zpřednostugjme*, což naugmu mezotnjch částek se děge. Splaskugj tedy ony wypaulinky, osy ale a gich bljžiny se w též mjre zwětšugj, a z kaula vytvořil se *osmišćen* (Octaeder), *prwnj zárodak* všech *hlacenslaw* (Krystalsysteme), w němž w skutku wšecky hlacenslaw máme, což pause od toho záwisj, gak naň hledjme⁵⁾. A hle, to gest nynj celá budowa a ústřognost kamle a hlatě, zde i přjčina, proč w *hlati nejméně tré os* stáwati musj (totiž proto, poněwadž půwodně každé tělo co hmatatelná wěc aspoň tré rozměrů mji musj). Kapka tudy gak widjme, má giž po předu w sobě hlat, která při wj swé tekuté nestálosti, magjc wšecky osy stegné, do *kostkowé* (testulárnj, stegnoosé, kaulité) saustawy náležj (Würfelsystem). Kdoby si toto měněnj z kaula na hlatnj rowiny i mechanickým řezánjm smyslněgi předstawowati chtěl, tu geště přidáwáme: Wezmi každý gednotliwý djl z oněch osmí ga-

5) Stogjli na rohu, máme hlacenslaw tak zwané kostkowé a čwetrečné; ležjli na ploše, máme hl. šesterečné, ležjli na hraně gakékolj, máme hl. koséčné.

blkových dílů, a zpřednostug pokaždé nožem tři ony rozměry⁶⁾, střizni totiž vypaulenau osu wenčj plochu, přibrusgi w rowinu, pak, dada wšecky dílky k sobě, gak w kauli byli, obdržjě na powrchu kaule osm trogbraných ploch, a w celku tělo, kde wšecky strany stegně, šest rohů a dwanaće hran se nacházj, a tak gsi hlať nabył, w kteréž skoro wšecky samorodně (gediegen) kowy, platina, zlato, stříbro, měď, rtuť, železo atd. se hlatj. Hlať tato slowe w krystallografii osmistěn čili octaeder. Ostatnj saustawy hlatj gen prodlauženjm neb zkrácenjm neb přidánjm osonech zcela podobně vznikagj, a žadnau tudy težkost w porozuměnj nedělagj.

Že kapka takto, gak gsme na gabiku okazali, w skutku osnována gest, widjme z toho, že když na ni paprsek světlá padne, k. p. při dělánj se duhy paprskami slunečnjmi; wšickni pochodowé swětelistwj, gako: lámánj gen *podlů hlawnj osy*, rozptylowánj *w sedmero* barew atd., zrowna gako w skutečné hlati křišťalové, se děge, cožby, gak samo sebau se rozumj, bez osy hlawnj swětlolámagjcj a mimotnjch hlawnjch řezů atd. státi se nemohlo; kapka tedy gest *gřž hlatka*, *wšak ta neyautlěgšj, neypohybliwěgšj, neymestálěgšj*, právě gakési: Noli me tangere, genž hlawnj osa wšudy mji může (geli ale tato daná, ostatnj negsau gřž libowolné), genž ne snad gen osmistěnem, dwanaćistěnem, čtyrmecjtmastěnem neb osmačtyřidcetistěnem, gak to hlatěpis mineralnj posud wj, nýbrž *ī nesčjślnostěnem, nesčjślnooscem, wšudyoscem* slauti zasluhuge; odnětjm ale

6) Co *plocha* (Fläche) gest, snad každý wj; rowný plochý powrch tohoto papjru gest také plocha; tam ale, kde plochy se shjhagj, řezagj, třeba zde na tom listu přednj (před námi ležj) a zadnj (obratne list), vzniká *hrana* (Kante); tento list má tedy tři hrany, čtvrtá hrana ale gest wšitá. Tam kde hrany čili hranowé čáry se shjhagj, máme *roh* (Ecke); zde tedy na tom listu máme dva rohy swobodné, dva wšité. Čárka i plocha gest něco gen měrického w mysli našj; *roh* ale gřž gest *něco tělesného*, a musj mji neyméně tři rozměry, délku, šjtku a výšku; *wýška* zde u tohoto papjru přemalá gest a ohledu délky a šjtky, tudy i hrana tuze tenká a břítká.

trochy tepla (až na 0° totiž), kapka hned w hlaf tubau, w kostru hlafnj složítu, *střed ve středu* atd. se tvořj, cožby možno nebylo, kdyby tekutá kapka s pozdějším klkem sněhový m do os atd. neharmonowala.

Ačkoli se zapřjti nedá, že všechno, co hmotau gest, mlunau moc w sobě negen chowá, nýbrž i wzbuditi a na poli a powrch rozwěsti dá, předce každý nám přisvědčj, že aučinek swatowogtěšského deště zcela giný gest, nežli gakkoliwěk bedliwě zaljwánj a zwlažowánj země a rostlin odginud. Déšť takowýto pln gest kaulitých organismů, nedáwno stwořených, čerstwých, na powrchu s tm neyčilegějm a neymnožějm mlunem, gež experimentalnj physika dáwno giž za welikého buditele pochodů životnjch wůbec uznala. Wždyť každý skoro gakkoli málo wzdělaný člověk hromowau sjlu zná, a rád se dáwa k občerstwenj elektrisowati. Gak známo, držj se wzbuzené mluno gen powrchu; kdyby tudy onen dešť w gedné spaustě spadl, zagisté žeby při wěj škodě, kterauž natropil, nedokázal to, co malý djl té spausty w kapkové kaulité rozdrobenosti, kde náramně mnoho hladkých kaulitých powrchů, gež mluno zwlaště miluge, wzniká, a tudy weliké množstwj sjly mlunné prahnaucjmu kwětinstwu donášj.

Že právě ta organická kaulitost zde mnoho platj, i tau praznámau ač neowědoměna zkušenosť dotwrditi se dá, že zahradnjci we sklenjcjch swých negen zaljwagj, nýbrž pomocj kropáčů hlawně dešť, kapky napodobiti hledj. Giž každý ze zkušnosti wj, že i kapka, gakkoli se snadno přilepuge a roztéká, předce swau zachowawostj - sebe dlauho se udržeti a po suchých neb poprášených tabulech w celosti kutáleti se může, nežli se rozplyne. Ano tatáž zkušenosť učj, že k. p. špičkau od gehly do powrchu kapky wodové a wůbec tekutiny bezkau hlubinku učiniti lze; nežli se gako propjchne, což fysika od gakést kožky odwádj. Wšecko to okazuge, že i kapka swau kůži má, genž gegj autlý mikroorganismus, gegj gednj.

kový život od gíných zewněgých nátlaků chránj, tak gako kostěný kráníř želwu a holá kůže člověka. A nad to máme se lučby rostlinné, co a gak gmenuge rostiwo čili ten rosol, tu mjzu, z kteréž wšecky rostlinné částky se vytvořugj? Odpověď neginá gest, než: *woda to gest uhljgowaná*, totiž prwky (wodjk a kysljik) woda skládagjgjsau i w mjze w témtž stoechiometrickém (prwkoměrném) srownátj, gako we wodě, gěa že žiwotem rostlinným (tjmto posawadnjm Gordickým uzlem, kteréhož náš palaš rozpléstí nepostačuje) uhljk gest přitwělen. Když kysljka wjce, nabýwagj se rostlinné kyseliny (citronowá, octowá atd.), když wodjku wjce, nabýwagj se obogetnjky: olege, trestě, žiwice čili drahomastě, silice (wonné olege), když uhljku přibýlo, přerozličné druhy rostlinných zásad, gako gest makowina, hořkowina atd.⁷⁾ Woda tedy wšady gest, wodowý organismus za základ zde slaužj, tak skoro, gako wjme; že wšecky rostlinné a živočišné bytosti hnujm w samé polewnjky rozložiti se mohou⁷⁾. Co konečně gest diamant? Pohledni naň w prstenu, když se čarowně třpytj, gak klenotnjci geho woda poznáwagj a cenj; gak w této wodě oheň geho blyskotá, pohledni, gak wyhljžjwá w přírodě korau ohklopený. Gest to z čistého uhljku vzniklá kapka, gěaž si gěště rownočárné hlatnj hrany nepřiosobila, dlatkemli ale odstjpně kůra, gěaž sestáwá z osmi lupenů, obdržjš mimo osmistěn i osm kausků pro sklenáře, na řezánj šel. A co gest tento čarowný kámen, gěaž klenotoway tak bedliwě ochraugj? Trochu ohně silného tak gag w uletělé niweč uwesti může, gako slunečnj paprsky wodowau resu w páru wzhůru se beraucj. Rosowé a duhowé kapky w ohledu tom zcela se podobagj diamantům, w gíném ohledu wšak, totiž při ubýwánj tepla, gěště podiwněgšj úkazy gewj. Wizme gěaž na pořadí

7) Tjto wšak vznikagj tak, gak hauby a pljeň, geli trochu wjce tekutiny, gsau to zwjzta, geli gěaž wllko, haubky wanikagj; wůbec zde nelze mezi táhnauti; tak gako mezi kameny a rostlinami máme kameňné hauby z wápna, a naopak na oknách zarřzých lišegnjky z wody, gěaž i z gíných solj možno udělati, ač toto poslednj každý nám hneď neuwěřj, leč až na konci.

sněhových klků, genž žeby co do pořádku djlů w kapkách byli wězeli, každý giž sám uzná, další ale u hlatstwa šesterečného uslyšj. Wše toto gest nesmjrné pásmo amoře samých gewenj a ginačenj se, samé netušené krásy; ano psali a diwilibychom "sě dále, však — raděgi řjci slušj, že citů a tušenj tu neskončenost, slow ale že nikde dost ohebných a rázných slownjky naše gestě nechowagj, ani řeč lidská gich geště newytwořila.

Kdo toto wše nahljdnul, přiswědčj také hned, že oni děgowé w přírodě, když páry teplem slunečnjm způsobené, ubýwánjm tepla we mhu s kuličkami málo patrnyimi hustnau, a tato pak buď na těla studenějšj, buď geště wjce ubýwagjcejm teplem čili zimau w kapičky se srážj, w dešti na zem padagj, a opět w páry se měnj, plně gest hlacenj⁸⁾, plno prazáčátečnjch snah a molimínů k samým organisacjm, owšem ale k organisacjm způsobu neyaullegjšho, obyčejně gen okamžitého, neynestálejšho.

Zde nynj máme suchorozumně wyloženu, owědoměnu a wyswětlenau onu od přemnohých básnjků a spisowatelů rozgjmánj k. p. o krásotách swěta přemahldykráte tušenau a urwáděnu zázračnost božj ruky w kapkách rosoých, genž z rána w tisjcerých barwách se třpytj; zde tu osnovu a budowu »kapky na wědru« (Tropfen am Eimer), zde to přecutlé děťátko, gegž trochu silnějšj papslek slunce z geho barwohugjcejšho žiwota w žiwot plynů, náma gen na malé známých, gaksi nemilostiwě zahánj.

Kdo tomuto však geště dobře neporozuměl, aneb geště zewrubněgi tomu všemu rozuměti chceš, přistupjž se mnau ke kłopotnějšjmu hlatěpisu samému.

8) Toto hlacenj bychom *tekutinné hlacenj* nazwati mohli. Geli tomu prawda, že i twar *pruťkowjch* částic kaakjtý gest, gak same dokázati se snažili, tu i w tomto odumrlém skladowém swětě gedinců neginak to platj. Kde nynj zde, tážeme se, gest bytostí a zákonům konce, kde začátku? — Kde těchto *prapunktů*, *prazárodků* (Urpunkte, Urkeime), přičinel k našj hrubě stawbě w hlatěpisu, bez nichžto žádná lidská utečnost býti nechce a nemůže, a pod gegičžto gměnem, tauto posawdnj skotepkau bez obsahu, wěru newjme, co sami chceme, a co a gak mysljme aneb mysljeti máme?

V.

Wě nec na hrob

Geho Exc.

Kašpara hraběte z Šternberka.

Od J. Hulakowského.

Proč Čechie smutkem černým zcela zastřena kwjlj?

Proč Musám, Mudřenám ljece tonau we slzách?

Ha! hwězda přednj welikosti na obloze české

Zhasla, a wjc nebude swjtít umám i wědám.

Důstogný potomek z rodu praslawného we vlasti,

Genž i *Jaroslawa* dal wjtěze nad Tatory,

Wznik wysokau učénostj náš *Kašpar z Šternberka*,

Čest zpytawých Němců, chlauba i sláwa Čechů.

Cnosti, službě božj giž wěk swůg poswětil autlý,

Gakž byla nábožná žádala máti *Geho*.

Freising, Řezno, Pasow spolu poculi *Geg* kanownictwjm; ¹⁾

Dům wšak poswátný w brzku *Mu* nestačował:

Přjroda rozsáhlá, plna rozmanitosti a krásy,

Genž posawad božskau moc, ba diwy zgewuge,

A k wznešenosti swé nadezemským k prozpěwu ohněm

Nadchla *Poláka*, Čecha, *Thomsona*, Angličana, —

Přjroda ta skwostná byla chrám *Gemu* neywelebnějšj,

Kdež skaumat, znát, ctjt mistra gegjho hleděl. ²⁾

Řjše kwětín, gež Pán krásau oděl, útěchy hognau,

Genž i newinnosti známka a ozdoba gsau;

Řjše nerostůw uschowanych w středu kaule pozemské,

Gimž wzácnost, užitek, krása cenu stanowj,

Obgewily swé tagnosti skumné *Geho* myslj;

By twary neznámé wyzwědět, určiti moh'.

Děkladnu toho daltě na oltář wlasti památku,

Těž we cizjch Umkám poswěcených sepisech.

Gjm spolek obžiwěný rostlinský w Řeznu baworském,

Genž w časopis sázj djtka nowá Kwěteny. ³⁾

Sám založil tam, pak w Březině Swě pro kwěty sadbu,

Kdež známé na cizj pro zdobu žarliwěly.

Žjtu, co giž po tisjc tlelo let w gehlanci egyptském,

Wdech žiwot, a přinutil k zrůstu ge, ku klasenj. ⁴⁾

On z kamenů. wzkřjsil zas rosty w zahradu kwětnau,

Gež byla powšechná pohřbila gest potopa. ⁵⁾

Kázal; — a hned Sopiwec Chebský swě lůno otewřel,

By dnělo, wrch zdaž ten gměno to zasluhuge. ⁶⁾

Wlastenskau Šumawu, wztýčné tež až k nebi Alpy,

Karpaty tež ⁷⁾, zhygulé tež zwěře hrobky prošel.

Gakžto Dunag tak i Reyn, Labe, Sána a Temže pro-
plawné,

Odra posléz swědky gsau učenosti *Geho*.

Těž o horách českých, z nichž kaužil prautkami kow-
kop

Střjbro, zlato, rtuť, měď, cja s olowem; ge težil —

Od *Libuše* wěštné až k wogně, w njž kwelł *Waldstein*, ⁸⁾

Řádem *Wáclawowým* ⁹⁾ w práwo wešlým i do Sas;

Z nichž se i bil český groš rowný sedmi penjzům:

Psal wážný stařeček ¹⁰⁾ giž *popěwem labutjm*. ¹¹⁾

Pod *Geho* ochranstwjm prospjwala Žiwěna česká;

Geť dcéra Přírody tež, z nj se rodjc i žiwjc.

Ayl rolnjk řádlem, ruchadlem, pluhem aurodu země

Rozmnožuge; klj dj, žal co hasák hrabicj;

Těž w zemi gabka plodj, česká, rohljčky, jakaubky, ¹²⁾

Z nichžto se dá udělat škrob, cukr, wjno ¹³⁾, piwo;

Giž i chowá běhuté koně, kráwy na zápřež i dogně;

Owcjm w hedbáwj, tež w zlato rauno mēnj.

Kdož. nezná Mělnjk, swětoslawné. *Karlowy* ¹⁴⁾ sadby,

Tam, kde Labem s klidným Měldawa se snubuge?

Djtko toho sňatku skwostné co žranátý ge wjno,

Genž staru sjly mladj, smrti i béré kořist.

Burgundská rěwj — rodné cewy — wjo wědy se ště-
chtj.

Těž weliké slowo má wjno we Žernosekách.

Giz zcela se ztracená wracugě w Čechy zahrada ragoká

W postromených cestách, těž pohořjch, rowinách.

Hledtež náděgné zeleno! z něho třešně a wišně

Černná, neb rděliwá hruška také gablko,

Neb šwestka swůg mest krygecj rauškau mlhomodrau,

Pak gako sjk český až do Ameriky gdauc,

Usměwawě shljžj, lupenjm potutelně pokýwá,

A w okatý we stjn neb ku pochantce zowe.

Odkudž těž i slawjk kłokotá gara, lasky i slawnost,

Djwky čilé český ladmě prowážegě pěj;

Budto mlěj; čárnau kdy Labický taktuge budbu

Národnjch pjsnj ze struň i trub tošených,

Gizto i slauchá wzduch, hbitě dál nese, srdce a žjly

Slastj rozljwat, ples probudit. Kde také

Kwjtko bodré pautá krásu w swá nádra panenská,

An wůnj přelibau tagně utéci hledj;

Neb gako krásota Kawkaská oči, srdce zagjmá,

Se w Turky, Lhotské, Klicpery¹⁵⁾ proměňugjc,

Gichň i Mlynář¹⁶⁾ w Kwětinow sázel, zwe w Brod ge

Německý:

Tuť náš Daubrawsky¹⁷⁾ česky se dobře učil.

Powzbuzenjm Geho těž dlaužj se dráha železná

Od Plzně wěrně až k Praze králosedě;

Pláň hledagjc, haditě spádům, stupinám se wyhýbá,

By stegnau sjlau tjj wezla dwogpaterau.

Zbōžj pjsmony C¹⁸⁾ přjrodnin, děl či řemesných;

Prāmysl, obchod aby wzněsti se moh' we Čechách.

Lehnaut měl sešly w Praze rádny dům staroměstský,

A z lože swěho opět powotati omlázený;

Měl s wěně těž wšecku swlěci swau okrasu wetchau,

Genžto se vlastenským pyšnila dāwno tmeň.

Lekly se Umky toho, smutné k Šternberku utekly:

Laskawě On zjskal při dwoře ochranu gim;

W důstojném, krásném slohu, též i gotický weleb-
ném,

S dáwnými zdobami wznésti se rádnice má.

Wšak neyslawnějšj z *Gcho* děl, gež šťastně dokázal,

České národní Maseum určitě gest.

Znáte tu ten pahrbek, genž nad Prahu, wýš se vypíná,

Že hrad královský, žezlo, korunu nese,

Chrámý také, kde ležj *Wjt*, *Zikmund*, *Lidmila*, *Wáclaw*,

Wogtěch též a *Prokop*, w střihře i *Jan z Nepomuk*?

Tam dle stolce welekněze dům někdy Šternberský,

Kdež Musy swůg stan aukromě rozbily gsa,

Wšak gen wáznějšj z řeckých powolal gich předseda

Kašpar,

Wjc těch, gež duch náš důmýsluj odekryl.

Bůhť mjru s Jasoněm snatbil mále Mudřenu přjanau;

Wykwetly z toho nám Mudřeny, Musy nowé

Pro stawbu s malbau, rybau, sošatwj i pro počty

S měrstwjm, a k službě Přírody Umky mladé,

Pěstjc zeměslowj, rudopis, twaroslów pak a lučbu,

Wýskum a wýměr sil, čjm i nebiwstwo žige;

Těž kwětanu, zwěřepis, pytwu pro ōlowěka austróg,

Gjmž božská maudrost neypatrnějš se gewj.

Umky ty zastřeny gsa w swazcch bjlého papjru,

A k wzdělaněmu genom kauzlami Fausta mluwj;

Bud chránj listy předkůw našich od kaziwosti;

Neb rydlém, štětcem tworstwa žiwot málugjš

Zwlašt libugj pro Čechy spisy české i wšeslawanské,

Wěrného k službě swé kněze, *Hanku*, magjc;

Ginde zas oběwugj umrlau, pítomj diwoka zwěř,

Tak že, co widno, žiwauc, haauti se předsě němž;

Tam zas chťj, aby kwetly pořád w suchu rostliny krásné;

Tam přožilé rosty, zwjřata zas kamenj;

Tu w řadě rozstawugj plody hornjch w temnotě báj,

Genž dňowau krásau blésky hráji we hlátjch;

Ginde i zem českau mjestj w těsný pokogjčk,

Nahromadjc twary hor, žjly, ryzé, magecjch;

Z nichžto zlaté, dolské, zmrzljky, plecháče, měďáky,

Těž i penjžky cizj onde zas ukryty gsau.

Až tam i háky brozj, palcáty, cepy, střely, kordy;

Wšak se co báti nenj; wždyť tu popelnice dj,

Žeť dáwno skonali strašnj gimi předci našinci,

Genž se i těm būžkům zpotwořeným klaněli:

Než tu také swědčj starodáwnj nástroje huďby,

Těž že umy, krásu, zwláště žiwau, kochali.

Umkám těm *Kašpar* českau wlast k osvětě swěřil,

By sběragjc učili, w swěm coli lůně chowá.

Gistě duchem mudrců sledowal gich: *γωοτι σωατορ*,¹⁹⁾

A w toto heslo celau wlast naši práwě pogal.

Prawda božj i také *Gjm* wyřknula přirody zákon,

Po wěky řeč česká žjti a kwěsti že má:

Zákony musegnj, gimž práwo *František* určil,

Gak *Kašpar* ge sadil, trůnu podal *Kolowrat*,²⁰⁾

Obsahugjť tež moc, zwláštň sbory pro wědy zřjdit.

Ay! prwnj djtko, z práwa toho zrozené,

Gesti pro řeč českau a wědecké w nj spisowánj

Dobrych knih wšelikých k prospěchu Česka lidu.

Giž nebudeť se co bát, žeby český národ oněměl:

Giž král práwolibý *hágiti práwa*²¹⁾ wolil.

Wášně diwé zplozené z tůry bludné k záhubě wlasti

Zamkl rozum, plodě mjr, osvětú, blaho, žiwot.

Wšecko, co Bůh učinil, že dobré gest, káže mudrcťwj;

Šlechtit a dobře užit člowěku dáno genom.

Palma hrdá nedaťj se w zimné, než w zemi horké;

Kwjtko plané štěpeno w zahradě plně kwete;

Owce tichá neginak než gj přjslušně chowánjm

W hedbáwj se šatj, šlechtu tu wezdy držj;

Kwočně kwokat, pěmici šweholit, neb tlauci křepelce,

Nikdo nebránj, než řeč tuto rád přege gim:

Pročby genom neywyš z tworstwa wznešenému se nemě

Člowěku přát ten dar, gjmž gedimé w stawu gest,

Pokladem od Boha mu swěřeným, wjž země za pána

Wyznačugjcjm geg, swým rozumem to, těžit,

Myšlénky sdělovat, Twůrce světa pjsněmi chválit,

A w uměnj i wědách doskonalosti hledat?

Pročby se odnjmat měla národu řeč geho vlastnj,

A překazit, by se tau lepšiti wjce neměl?

Zvláště Čechům slawným giž před wěky swau vzděla-
nostj

We vlastnj řeči swé, dříjwe giných vzdělané?

Gak žiwné swětlo z středu swého paprsky wysjlá,

Takto prwé vlast swé swětlo wydati musj,

Obsažené, nesené we slowách mluwy národu vlastnj,

Cesty to neyblížj k srdci a mysli geho.

Gen tudy můž' vzdělanost, uměnj k blahu vlasti se
šjřit,

A slawnau trwalost národu, trůnu plodit.

Djky tedy wěčné ze prsau hluboka gsme powinni

Kašparu! že zřjdl vlasti to sjdlo Uměn,

Zákony pak těmi též české řeči gistotu zjskal.

Djky i *Františku!* práwa že gim moci dal.

Po strastech dáwných giž nastala léta milostná,

Čestíně giž nebesa z chmur powygasnila se,

A w modrém, směwném nebi laskawě zřj oko Páně,

Swau teplau zářj gi k zdaru, zrůstu pudjc.

Slunce to bláha plné slawné gest Museum ono,

Giž zašlau gittrenau, *Kašparem*, ohlasité.

Giž krok wážněgšj, čistost skoro gak w starodáwnu

W důstognost a libost čestinu obhaluge

W Musegnjku našem, spogugjecjm dobro i krásno,

Wlast a wědy, spolu řeč známy činit čeliwém.

Museum i *Slownjk. Jungmannůw* k wýchodu mocnj,

Řeč českau bohatau wšecku pogjmagecj;

Těž *Starožjtnosti Slowanůw Šafařjkowy* na swět

Wedla zlatá geho zářj, wěsti i dále ge má.

K Musám těm wraucj wždy w *Kašparu* hárala láska,

Z srdce zlatým plamenem průchodu si hledagjc.

Sbjrky totiž wzácné, skwostné knihy *Sám* kupowáwál

Často, a musegnjm gjmi tisjce dařil.

Pak, by i ajda gegich a tajcilete Prahy sláwa
 I wšj též Čechie, wznéstí se swým uměnjm
 Wýše a wýš snažiwé, po celé Ewropě rozepial,
 Též Ewropa gi pak wýchodu zwěstowala,
 A zkrocených po wlnách párau gi přewezla na západ:
 Wyzwal, uwed, wjtal Přírody skaumatele
 Z sausednjch Němcůw i potomkůw ze mluwy římské,
 Rozsáblých Slowanůw, z dálky i geště giných —
 Na břehu Moldawském, w slawné wšednjrně Karolské,
 A zde co předseda gich krátce a dobře prawil,
 Gak w starodáwnu Čechům giž známost přírody wážaa
 Býwala, gake i moc psáwali, tiskli o nj. ²²⁾ —
 Dále se mně o ústawu tom rozwodnilo péro:
 Snad to chybau? Nikoliw: »*Museum a Šternberk
 Rozlaučič nadagj se nigak ni budaucnu we dábném.*«
 Takto *Chotek*, králůw mjstodržec, wyřekl. ²³⁾
 Též spolku w Praze, genž si wolil wykonáwati úřad.
 Božský, náhle gatých od smrti wyplacowat,
 Předsjdal *Šternberk*, a genom, že uwázla nečinna
 Péče *Geho*, swěřenau hodnotu *Sám* tu složil.
 Cožkoli geště giných spolků k zdaru dobra we vlasti,
 Weškery ozdobuge gméno *Geho* sláwené;
 We všech podporná dobro probleskuge mocnost
 Mysli *Geho*, znagecj potřebu vlasti našj.
 S *Kinským* *On* prwnj položil gest žertwu na oltář
 Wlasti, gakož *české* zakladatel *Matice*.
 Řek' slowo. — Giž klestj si powau ku průmyslu dráhu
 Čestina newzdělaným w tom druhu geště polem —
 Pilnostj našeho *Presla*, wčely této pracovné, —
 Žiwnostem wšelikým stred by nowý sdělila; ²⁴⁾
 Taktéž w častějšjch listech wynalezky nowými
 Wenkowaký lid uěj spráwněgi hospodařit. ²⁵⁾
 Tak slawnými činy hlubokau wěcnj wěcnostj
 Duch zgěwował se *Geho*, w stáru i geště garý.
 Tož po wšj uđené Ewropě zwěstował ohlas —
 Až nebesa proraziw — zásluhy, sláwu *Geho*.

Kdežkoli dal se widět, proto wesde *Ho* ucta a přijeň

Wjaly, wládci také důvěru swau *Mu* dali.

Gsa w Baworách, powolan byl wěsti vládu řezenskau,

Gžlipo wjád' Franků zdárně a čestně wedl. *6)

Náš pak král počtil welekříjem *Geg* Leopoldským,

Tagnau w skutku radu swau jako *Francowu* džjw.

Cnostmi neměně *Geho* wznešené se krásilo srdce,

Daw zpanilý české šlechtě ku nástedu wzor.

Co však kryl we prsat, zrađilo světu twáře zrcadlo,

Slijěno oko, w němž duch wěrně se obrazuge.

Patřte milj! zda tagit možná při wšj wznešenosti

Wzhůraletého ducha skromnotichau pokoru?

Zdá se, milost s dobrotau že si řekly, libá *Geho* obsadit

usta,

Z srdce by bljže měly zvláště wědám k pomoci.

Gak staro-Čech milowal sprostnost, ku dobrému upřj-

mnost,

Sobě milým wždy hotow srdce wrělé podělit.

Práce čilá, pílňost neunawná — w těch *Se* kocháwal;

Moc pro wědy, pro wlast láska wymohla při *Něm*;

Gžl stareček churawý, prácj oči an *Mu* uhasly,

Skončit hor českých geště pilen gsa děge,

W péro cizj kladl *Swá* słowa; dotknut i od smrti

geště

Dal gen český *Si* ōjst — at ducha Pánu vydal. *7)

Než proč, péro ty! tak pečugeš *Geho* zásluhy wypsat?

Ztráty bolest tu genom wlasti zas obnowugeš.

Neb k čemu wšecky *Geho* ctnosti sčjst tak se namáháš?

Gsau zapsáry zlatem do knihy sláwy nebes.

Tam gžl přehlžj gediným mžikem ústawy sluncj.

Rozmanitých stwořenin krásu tam obdiwuge.

Odhalená bleskem božským tam zástěra temnot,

Genž tuto neznámé sjly těles tagila.

Tam minulost zřegmá i budaucnost we knize wěčné;

Wzhled gediný pochopj wše, w ni co Bůh zname-

nal.

Tam miluji, raději w blaženém se w plápolu lásky
 Oslawenj za cínst, prosti oków tšlowých.
 Národ tam wšeliký rozzimj zwuku, též gečá každé!
 Proud srozumu zde tohož lásky ge, hudy ohlas!
 Ay! zřim přelowapeného oitow rágské blaženosti
 Kašpara njzko kořit Swrchowanému za tam;
 Ctj i Čechůw tam wjtagec; Ho patroby we sláwě;
 Obgjmá předky Swé, tolikéž blažené;
 Obstupuj Ho tu angelowé, čelo slawné Mu wěněj;
 Roste radost, azo pak kniha otawěl a čest:
 »Má český národ prospjwať we wzdělanosti,
 Swau i řečj wytwat, státi doklad bude swět.« //

Přigmi duchu wznešený obět tuto djků wraucich
 Od ctjch Tě Čechůw, z rozhořelých mjí prsau!
 Klidně Gecho zbytky spěte w líně tu matere země,
 Az pak i wás probudj k oslawě angela hlas!

J. Hulakowský.

1) Viz w časopisu »Der Adler« 1839 w číslech 18 a 19, artikl od Dra. Welwiče.

2) Řeč presidenta Kašp. hr. z Sternberka, pti wšobecném shromážděnj musejnj společnosti — w Časopisu mus. 1838, sw. IV, str. 465 začátek, a str. 467 dole.

3) Flora oder botanische Zeitung. Regensburg 1802—1807, pak od 1818 až posawad vycházecj.

4) Viz nadzmajněná zjma! Adleru, a čisty pti polnj hospodáře a řemeslnjky w Čechách, 1839, sw. 31, str. 188.

5) Versuch einer geognostisch-botanischen Flora der Yorwals, Leipzig und Prag, 1810—1838, 8 swarků we folio, s obrasy.

6) Zpráwy o tom w Gecho řečjch w Časopisu musejnjm r. 1835, str. 201, r. 1836, str. 189, a r. 1837, str. 354, vždy dole.

7) Gen djl, totiž solnj doly we Wěliče.

8) Albrecht Wacław Euseb pán z Waldšteina na Wsetině, Lukowě a Kymicich, c. k. komornj, l. 1615; léta však 1634 gečé 3. února píše se: wévoda Friedlandský, Zaháňský a wělkého Hlořowa, též Wévoda Meklenburský, knže Wendické, hrabě Zwětiný (Schwe-

ria) a pán na Roztokách, a Starohradě, c. k. dvorský wogovský rada, komorník, nejvyšší w Praze, a general nejvyšší polní hejtmán, též oceanského a baltického moře general. Narozen l. 1583 15. září w Hefmanicích w Hradecku; zavražděn w Chebě 25. února 1634 ve 1 na genácítau w noci.

9) Krále Wáclawa II.

10) Umriss einer Geschichte des Bergbaues und der Berggesetzgebung des Königreichs Böhmen. Von Kaspar Grafen Sternberg. Prag 1836—8. 8., 2 d.

11) Geho vlastnj slova. Wiz »der Humorista« od Saphira 1839. Nr. 7, str. 26.

12) Gsau známá gména neylepších bramborů.

13) Totiž pálené (gak staří tjkávali, dle německého Brantwein) = pálenka, hořalka, wůbec kořalka.

14) Od cjsaře Karla IV. založené. —

15) Gsau gména kwětin tak nazvaných *girinek*, gichž známý přestitel *Turek*, farář w Dašicích. Ignác *Lhotský*, gest professor hospodářství w Králové Hradci a přispjwagěj aud musegnj společnosti; giný Dr. *Lhotský*, náš kragan, koná botanickau cestu w Americi po Brasilii. *Kliopera*, známé gméno našeho nejwýtečnějšjho básnjka dramatického. Wiz poznamenánj *girinek* od *Turka* r. 1836, w geho zahradě se nacházegjich.

16) Wlastně Filip *Müller, v. Eck*, c. k. ritmistr, w Něm. Brodě usedlý.

17) Toť gest prawé gméno *Dobrowského*. Wiz: Abbé Joseph Dobrowský, Biographische Skizze von J. Ritter von Rittersberg, Prag 1829; Joseph Dobrowský's Leben und gelehrtes Wirken geschildert von Franz Palacký, Prag 1833; a Biographie von Abbé J. Dobrowský, durch Dr. Legis-Glückselig. Prag, Leitmeritz und Teplitz 1837. Pak w ohledu učenj se w Něm. Brodě: Dobrowského list Zlobickému, w německém Časopise musegnjm, 3tjm ročnjku 1829, str. 255.

18) To gest kupeckého zbožj (Specerei - Waaren). Slovo *zbožj* užitó dle obecného wyslowenj.

19) T. g. Zněj sebe sám.

20) Gebo Exc. *František* hrabě *Kolowrat Libšteinský*, tehdejší nejvyšší purkrabj pražský, nynějšj c. k. státnj a konfereněnj ministr.

21) Heslo Geho Maj. našeho neymilostiwějšjho cjsaře, *Ferdinanda* Iho, gakožto krále českého toho gména Vho: *Recta tueri*.

22) Rede bei der 15. Versammlung der deutschen Naturforscher und Aerzte in Prag am 8. September 1837.

- 23) *Wiś Časopis trusegnj* od r. 1885. str. 206.
- 24) Časopis technologický, p. doktorem a prof. lékařstw Janem Swatoplukem *Preslem* řizený.
- 25) Nadzmněné Listy pro polnj hospodáře.
- 26) *Wiz* nahore gmenowaná čjsla Adlery.
- 27) *Wiz* artikul od p. Jana Prawoslawa Kaubka, we Kwtětech 1839, čjslo 4. str. 32. — Narozen byl hrabě Kašpar Šternberk w Praze dne 6. ledna 1761, zemřel we swém zámku w Brezině 20. prosince 1838; bylo tedy geho stáří přjsně: 77 let, 11 mějsců a 14 dnj.

VI.

Gednání společnosti vlastenského Museum w Čechách.

w sedmáctém obecném shromážděnj dne 3. dubna 1839.

Přednešanj gednatele Josefa hraběte z Nostic.

Pánové moji!

České Museum, jehožto twůrcem hrabě Kašpar z Šternberka pro swau známou skromnost nechťel se dáti jmenowati, jak jehožto zdaru swak tak neskončeně mnoho působil, i o genu wečer swého, i zkušnosti plného wěku téměř wylhradně obětowal, — ztratilo z njm swého prawního vůdce, swého neyhodliwějšjho podporowatele a dobrodince. Ustaw tenj hned při začátku od hraběte Kašpara Šternberka laskawě spravowany, musj byti budaucně bez řjdcjho geho vysokého gehia. Ačkoli w řadě mužů, gnuž přjrodní wědy z našich časů bezpříkladně rychlé pokroky děkujj, vysoko stál; předce neměl on tohoto vysokého stupně za swůg nevyššj ojl; každý pokrok w okresu týchž wěd měl se stati pospólným dobrem národu, kterémuž on náležel. Tomuto geho snaženj děkuje ustaw, s auplnau přjchylnostj od něho řjzenj, za vlastnj směr, gegž posud zachowáwé. Čechowé měli se učiti swau vlast, swůg děgepis, ducha swé řečj a literatury znáti, a tuto známost w každém možném ohledu wzdělawati. Měli však předewšjho dobře seznámeni byti se spolčasným stawem wědeňj w okresu přjrodnictwj wůbec. Tak přjprawenj ku patřenj na přjrodu a k pozorowánj gj měli se snažiti, swau vlasti wyzpytowati; tak gen mohli gegich wykutny byti wlasti prospěšny, tak gen mohli známost

wlasti k pomoci wěd wůbec býti užitečna. Tudíž ta veliká wáha, kterauž hrabě Kašpar Šternberk wždy w podporu wzdělawánj přjsných wěd a znánj přjrody kladl. Co oněm směrům nápomocno býti mohlo, dle možnosti pro Museum se opatřowalo. Hognými dary šlechtetných přjsnůw, zniwci wěd a wlasti narůstaly pomalu četné a wzácné sbjrkj knih a přjrodních Zdrámy gsau znamenité oběti, geť hrabě Šternberk sám w toč oběda weličomych přjsnůw našjwal. Neméně znamenitá gest. wšak i wědecká aučinnost, kterauž Museum swými w témž duchu založenými sbjrkami wzbudilo. Doswědčuj to wšeliké wědecké zpráwy, pogednání a wěstj dja, ku kterýmž ono zcela aneb djelem potřebné materialie poskytlo, a gich zpsánj i wydánj djelem zpřisěbilo, djelem podporowalo. Poukazuje w toč obědu na mnoholicné uwědoměnj, apisy a pogednání, od založenj Museum w točně wydawatých gednáních, německém i českém Časopise museijním obsaženě, na mnohé pogednání, od berláwské české společnosti nauk a od české wlastensko-w hospodářské společnosti, a w sbjrkj gegich spisůw pogednání, gich bez literárnjch a materialnjch prostředků museijnjch, a bez pohybnjch středků dastatj ne mohly wygiti, na stělo, siť tať wěstj dja byla od Museum spůsoběná a podporowěna, djelem na autraty těchto listawu wydána, ngakto Reliquiae Hainkeanae, Russká grammatika od Puchmayera, ija wěstj pláň Praha, Koginým přisem podawj, zas od Museum wědecké materialie, mezi těmi guchujj, professbr Karla Břiwigena Praha, Synthes botanicae Cordj, Icones fungorum, Physiologia nerostow, od professbra Zippe, a Sommerman topografií králowstwj českého, i Myslj, i žer malowstj dja, bez přerady žeržostj wěstjch spisowatelům tjm wyceł zde gmenowati, anof spisowatelé gich samj wědōně podporu wzpawj, literatě gim Museum w wěstjch bibliotēce a wěstjch sbjrkách podalo. Těto musegj zde byti připomenuty plědy sboru pro wědecké wzdělawánj žeržj a literatury české a pro wydawánj, idobrych knih českých, ze společnosti Musgij

smíšené, kterých k výguli mnoha známých a důležitých děl napomáhal; dovedně i klasická díla zveřejněná presidentů společnosti Muséum samého; totiž Květena pravěká a historie českého křesťanství, ačkoli k těmto mohly mu materialie a podpora od ústavu poskytnuty; ano napak všechny zčásti ze vztažující sbírky literární od slechotného spisovatele samého opatřeny a sbírkami muzejním velikomyšlně přivtěleny jsou. Způsobiloli tudíž Museum mnohé vědecké příspěvky ku prospěchu naší vlasti i k přírodě; aučinkovaloli tím prostředně k osvětě, ku vzpřícnosti a k lidskosti ve věku; geně kloboučím nevytěženým záměrem člověka přijíhodnější gest, než mnohý z předešlých století; tedy děkují za to, gakož i napomáhají, kteréhož gřích kramě vlastní došlo; obzvláště směru své aučinnosti dle mého bdělí hraběte Kašpara Šternberka. Nechtě tedy tento ústav, wj, gakby obdáržený stař i dále ještě zachowáwati měl, nechtě i budoucně w tomto stawu se udržeti, aby mohl po nastoupení dráž pokračowati, nechtě i ten ústav, úmrtím hraběte Kašpara Šternberka w nevwlastnějším smyslu slova osiřelý, od vlastní smrti proggaj čestí a dobro hrabě Šternberka, ze wš své býly pracowal; gakožto gj od nakladatelů zasvěcený obecný statek i dále s láskou a pečností se zachowáwati a péstowati; a protož předtím, gdy se zpráwa wědaučij wýbor straný prozatímního liwedení záležitostí společenských na toto, aby až ke dnešnímu obecnému shromáždění presidowánij w wýboru, i měsíci po měsíci na wšecky audy wýborů, s výgumkau kassira a geditratele, gakožto s presidowánijm respogitelných mjest, podlé auředních gich stař sřídawě přecházelo, předtím, gdy se zpráwa wědaučij wýboru na toto, aby až ke dnešnímu obecnému shromáždění presidowánij w wýboru, i měsíci po měsíci na wšecky audy wýborů, s výgumkau kassira a geditratele, gakožto s presidowánijm respogitelných mjest, podlé auředních gich stař sřídawě přecházelo, předtím, gdy se zpráwa wědaučij wýboru na toto, aby až ke dnešnímu obecnému shromáždění presidowánij w wýboru, i měsíci po měsíci na wšecky audy wýborů, s výgumkau kassira a geditratele, gakožto s presidowánijm respogitelných mjest, podlé auředních gich stař sřídawě přecházelo.

Gestě dále umenšaní w stawu audí společnosti musj Wam, Pánové moji, tato roční zpráwa oznámiti. Zrušit společnost od posledního obecného shromáždění úmrtím se nřídý činných audí: Gapi: Ošwícenst, hraběte, Františka Harrach: pana Edmunda Wella, mjestosenjota kassira

štera Vyšebrodského, a pana Karla Wáclawa Wolframa, doktora práv a zemského advokáta; ze třídy přispívajících audů: pana Christiana Rubeše, děkana w Dampově. Konečně wystoupil ze společnosti Geho Gasnost kníže Karel Löwenstein-Wertheim.

Za to přistoupili uwolenjm se k ročnímu přínosu po 20 zl. stř. do třídy činných audů: pan Petr Šlechta z Muthu, c. k. dworský radca a hejman starého města Prahy, pan Valentin Schopper, opat cistercienského kláštera Vyšebrodského, a Geho Oswjčenost hrabě František Arnošt Harrach. Složenjm 200 zl. stř. přestoupil w třídu činných audů přispívající potud aud, pan Antonja Marek, děkan Libuňský.

Gakožto přispívající audové společnosti přistoupili, podwoliwše se k ročnímu dávkám po 5 zl. stř.: pan František Bezděka, gymnasiální katecheta w Pjaku, spolu sbírající, pan Bedřich Karel Watterich z Watterichsborku, c. k. pensionovaný mjstokapitán, pan Karel Winařický, farář w Kowáni, a pan Josef Güntner, aktuari hradu Liboňického.

Dlouhý řad literarajch pokladů a vzácných přínosů ke sbírkám přírodnjm, za než české Museum neustále velikomyslnosti Geho Exc., našeho zwěčněného presidenta děkuge, a genžby samy pro sebe museum utwořily, dokončen gest lonského roku třemi dary pro sbírku zkamenělých rostlin, pro sbírku brauků a pro knihownu. První z nich zálež w několika nálezcjch z pamětihodného čediče u Ostrowa w Loketském kragi, od Geho Excellencj a od pana Wiléma Haidingra wloni w gednánjch společnosti popsáného. Bylť to poslednj owoc neunawené činnosti zwěčněného, což on sám, gsa minulého lěta w Karlových Warech, sebral, a také sám, přiswě poslednj přítomnosti w Praze, sbírce zkamenělín přiřadil. Druhý dar zálež w řadě vzácných, ghoewropských brauků. Konečně gest 82 swazků přírodopisných knih č. 1432 obrazy poslednj dar, kterýž knihowna musejnj zchowá gakožto

panátku, aučimlivé listy zvěšněného zakladatele a vždy štědrého dobrodince českého Museum.

Gakožto pokračovánj knih, od něho posud pro Museum opatřovaných, odewzdal geho dědic, hrabě Zdeněk Sternberk, již několik swazků 17ti rozličných děl se 122ti vyobrazenjmi. Tento poslednj, gako dříwe Geho Exc., hrabě Kašpar Sternberk, nepřestává rovně českému Museum obětowati byliny, sušené, sbírané od Esslinského spolku cestownjho. Týchž w Egyptě a na Kawkasu, sbíraných rostlin přibylj tudjž k obecnému herbáři dwa baljky. Konečně byla od hraběte Zdenka z Sternberka částka kamenných pušek (pixlj), které nebožtjčk w své poslednj wůli do Museum odkázal, odewzdána, a obecně sbjrce kopanin připorádána.

W minulém podzimku obdržel Geho Exc., náš zvěčněný předsident, z kameněného lomů u Chomle na panstwj Radnickém opěť zkamenělého šjra (strupana). Gest to to nynj již druhé zvjře téhož rodu, nalezené w témž twarů, w kterémž podle všech posawadnjch zkušeností žádná zvjrata se nenacházela. Geho Excellency odewzdal ge panu kustosu Kordowi k popsánj a k wyobrazenj pro gedánj musegnj.

Z jiných, sbjrkám musegnjm darovaných přjnosů gen znamenitějšj a zajímavějšj zde uwedeny budau. Od předsosty ojs. ruských báňských zeměměřičů, pana generala Čewkina, byla pro české kopaniny řada rud a zkamenělin ruské rjše sice gen pod skrowným gniěnem wyměny odeslána; musj však od nás za velmi znamenitý dar považowána býti. Byla ojsařskou ruskou akademij hornictwa pro naše Museum sestawena; a záležj wsměš ze 319ti čjsel. Mnohé welocenné a wzácné mineralie, kteréž posud našj sbjrce chyběly, nynj již okrašlují.

Pan kustos a professor Zippe odewzdal do Museum též tento rok, galkž byl dříwe připowěděl, částku kopanin smahými horninami, kteréž byl na své cestě po Klatow

sku shromáždil. Mezi posledními nálezaji se též objevily posud neznámého tvaru nérostů, gehražad popsánj v též určení, w přiloze B. gedlinj musejních se nacházi. Obdržel též twar od něho gmeno Mercinit, brusivce Šumavský, a připowjda značné technické upotřebení místo šmirglu w mnohých brusjárnách.

Katalog systematické sbírky kópanin wykázuge přirůstek 374 čísel, tak že též sbírka nynj w celosti 8772 čísel obsahuje.

Obecný herbář obdržel od pana doktora Helfera owšem welmi zajímavý dar balíkem sušených, w anglické východnj Indii nashromážděných bylin; genom tuze litowati gest, že weliký díl gich zkažen sem došel.

Zhotowený katalogu obecného herbáře bylo po delší čas ginými pracemi kustosa profesora Presla přetřeno. Wkládanj mnoha přispáwků opět předsewzato, a od listopadu minulého roku nové přehlednutí herbáře se započalo. Gak daleko sahá, obsahuge katalog 1123 pokolenj a 6887 druhů rostlin.

Wzácný w Čechách chraust sauktenj šilň suknařka (Müllerkäfer, melolontha fullo) a střihawka dílnj lesnj wosa (sirax gigas) a kusem od nj prowzatého olowa, od pana presidenta i c. k. dworské komory, w záležitostech mincovnjah a hornjch, knjzete Augusta Longina z Lobkovic, pak na panstwj Krumlawakém w Čechách zastřelená medvědice, od Gého Cassotti, knjzete Adolfa z Šwarzenberka byly pro příslušné oddělení, živočišných sbírek welmi přigemné dary. Katalogy esawců, ptáků a hmyzů jsou dohotowany. Dle nich má Museum posud 76 druhů esawců 491 druhů ptáků a 1841 druhů hmyzů.

Knihowna obdržela přjmínovek 390 swazků a swazků knihy 10 rukopisů a 1306 map a pláňů. W tomto poslednjm počtu nacházi se též sbírka 1207 map a porůznotů po Gého Osvojdomosti wysow o Museum dachu

žilem hraběte Františka Sternberka. Již tato okolnost činí ji pro vlastenské Museum vysokocennou. Darována byla do Museum od Bedřicha hraběte Brühla na Pförten s povolením ostatních dědiců po Jeho Císařské Veličeství.

Až posavad chyběl ve světnici pro rukopisy příslušný vnitřní nábytek. V běhu uplynulého roku opatřeny tedy dubové police, jakož i gauze ve knihovně; spodní oddíly jich jsou s dvířkami, a tím získána větší čistota ke schování vzácných a drahých rukopisů. Rukopisy jsou již uspořádány i uloženy; číslování jich podle nového uložení bude nyní předsevzato.

Mincovní kabinet obdržel přirostek dvou zlatých a 286ti stříbrných mincí, pak 46 medailí, mezi kterýmiž obsažena jest i sbírka 20ti medailí bitých v Petrohradě na události wogenské od r. 1812, 1813 a 1814ho. I za tento mnohocenný dar děkuje Museum cís. ruskému generálu Čewkinovi.

Sbírka památností zmnožila se 7mi rozličnými předměty. —

Gednatelství sboru pro vědecké vzdělávání české řeči a literatury obstarával roku 1838 pan doktor a profesor Jan Swatopluk Presl. Přijistou k založení pokladnice dobrých českých knih sešlo se v běhu gmenovaného roku 2050 zl. 55 kr. stříbra; polovička toho, totiž 1025 zl. 27½ kr. byla přirazena k vykázané koncem prosince 1837, gistině 16543 zlatých 22 kregcarů, powzrostlé tím na 17568 zl. 49½ kr.; druhá pak polovička i s auroky z gistiny wynaložila se na vydávání českého časopisu musejního a ku podpoře vydávání welikého českého slovníka od Josefa Jungmanna (swazek 15 až 18ty).

Stav konečně mehožitosti českého Museum samého vykazuje se podle aučků od r. 1838 ku přiblednutí přichystaných takto:

Koncem prosince 1887 zůstalo k aučtowánj
128,797 zł. 46 kr. w. č.

K tomu přibýlo roku 1888:

podwolenými wětšimi přispěwky . . . 5196 „ — „

wyměřenými přispěwky w gistinách . . . 500 „ — „

podwolenými menšími a sebranými

přispěwky . . . 425 „ 20 „

auroků z uložených gistin a ze státnjch

dlužnjch zápisů . . . 5660 „ 35 „

na nábytek we swětnici pro rukopisy

dáno od Geho Exc. hraběte Kaš-

para Šternberka . . . 500 „ — „

ztěženého z prodáge nepotřebnjch ka-

men železných . . . 22 „ — „

— za skladnj artikule . . . 35 „ 50 „

Saučet přjmu 141,131 zł. 31 kr. w. č.

Z toho bylo r. 1888 vynaloženo:

na daně a nágem . . . 812 zł. 39 1/2 kr.

— služby . . . 5841 „ 30 „

— byt pro p. kustosa prof. Presla . . . 200 „ — „

— sbjrký . . . 529 „ 10 „

— tisk . . . 291 „ 21 „

— wnitřnj nábytek a zprawy . . . 2007 „ 50 „

— topenj, kancelářské a jiné potřeby . . . 780 „ 57 „

Saučet wydanj 10,103 zł. 31 kr. w. č.

Odpočteli se wydanj od přjmu,

zůstawa k dalsjmu aučtowánj na rok

1889 zbytek . . . 131,028 zł. 28 kr. w. č.

ktěryž se wykazuje

w státnjch zápisech . . . 16,876 „ 14 „

w uložených gistinách . . . 107,532 „ 52 1/2 „

w zadržěnjch přispěwčjch . . . 1,871 „ 32 1/2 „

w hotowosti . . . 4,747 „ 49 „

dohromady jako nahoře 131,028 zł. 28 kr. w. č.

Tudj wjplýwa koncem prosince r. 1888 zvěšěnj mo-

howitosti o 2230 zł. 4 1/2 kr. w. č.

II.

Wýtah z protokollu všeobecného shromážděnj společnosti musegnj dne 3. dubna 1839.

§. 2. Na přednešenj p. gednatele byl od výboru učiněný návrh, aby úmrtím Geho Exc. Kašpara hraběte z Šternberka osiřelý úřad presidentstwj ke cti nebožtjka pana presidenta po celý čas, po kterýby od poslednjho geho zwolenj na šest let bez geho úmrtj obsazen byl, totž až do obecného shromážděnj r. 1841 prázen zůstal, a audami výboru, s wýgimkau p. kassjra a p. gednatele, od každého, gakž naň podlé auřednjho gich stář řád přigde, w tříměsčnjch lhůtách zprawován byl, s obecným přiwolenjm schwálen.

§. 3. Na místo losem dle §. 14. statutů wystaupilých audů z výboru, p. kanownjka a konsistorialnjho raddy Pešiny a knžete Oettingen-Wallersteina, byli titž opět zwoleni a toto zwolenj s neyuctiwějšjmi djkami za tuto ge ctj důwěru přigali.

§. 4. Za čestné audy byli dle wáše nebožtjka pana presidenta nawrženi, a gednomyslým hlasem zwoleni: Geho Exc. cjs. ruský general a předsedj zeměměřičů nad horami, Konstantin Wladimirowič Čewkin, a p. Dr. Schubart, bibliotékař w Kaslu.

§. 5. Za revisory aučtů musegnjch na r. 1838 byli opět zwoleni předešlj rewisorowé: Geho Exc. František hrabě Salm-Reifferscheidský, Jan hrabě z Thun-Hohensteina, pán appellačnj radda Jan Schmidt, a pan magistranj radda Jan Borsický.

VII.

L i t e r n j z p r á w y.

1) Neynowějšj plody literatury polské.

Žadostiw gsa, podat našemu českoslowanskému obecnostwu delší zpráwu o rozkvetu a zdaru literárního počínání Polákův, nemohu pro množstwu denně přirůstajících předmětů zkrusiti ukončeného stručně představeného obrazu, ano představám na pauhém, toliko periodau právě uplynulého času obmezeném přehledu, při jehožto sestavení jsem owsím na zřeteli měl přisnéžj výbor a potažma důležitost věci právní. Když se při přehledě našich nejbližších sousedůw Haličanůw jsem sobě sda odu něco děle se podřizeti dovolil.

Neyvěšj činnost a neyplatnějšj snažení w literatuře polské sklánj se nynj k oddělení *historickému* a *národopisnému*. Ode dáwna s welikau horliwostj usilowano o wadělání dějepisu *domácího*, ano i na welikau ugmu všeobecného, w kterémž až potud nic půwodnějšho, důležitějšho pránowáno nebylo. Přjěmu toho hledělyme w směru národního smýšlení. Dějepis *wšak domácí* nikoliw tamj složen na jedno gediného muže, který by, givým takotka nawodem předcházet, nýbrž každý ze zwolencůw wědy sbjrá a pracuje na gíném a gíném, širším neb menším poli, i wynášej pilně buď syrowau, neb již wjce méně šťastně obdělatau látku na wěstnost k budoucímu užitku. Předmět historie a národního života polského, rozkauškwu do nymenějšj podobnosti, nepřetawuje se nynj jako pěkně spřádání, hlavoška knihowce, která zewawitj podobnou úpravau přáhněncjmu k z pohodlnému používání swých duchownjch pokladů sama se nabjzí, ale jako weliká sbjрка prachu a zetlelosti wyrwaných, djelem pečlivě oprawených, djelem přetworených starobylých, ze všech koutů Ewropy snešených listů, knih a památností, kdeby snad gediné hlavě, která by to všechno spřádati a w celek sestawiti chtěla, celý wěk lidského života nestačil. My nicméně onu horliwost, s gakaž se dáwné ústawy, přjběhy a národopis w neyobsáhlejšjmu smyslu pročtřugj a wyswětugj, welice chwáliti a našincům za wzor stawiti musjme. Přiznegmež Polákům tu zásluhu, že se u nich zagisté wše dle možnosti děje, by zachowali a obeznali se s památkami swé vlasti gak historickými tak mjstnjmi. Neypatrnějšjmu owocem tohoto snažení gest *Kulčyckého* dosti hrubý spis: *Pamiętki polskie w Wic-*

dní, i w *okolicach* od r. 1835, vůbec ale častá děge- i mrodepisná pogodaňj w některých rozšířených časopisech w Poznansku Wychnę- giejch. Nasmýslje, abby ta potřeбно bylo, nad užitečnosť sobota směru literarj činnosti, žjtagi se protesti; nám tu gde o wypytjání neynowę- gijch ukasů w tomto nadčasem oddělkj wědeckém; pročež přijmę k věci přistupme.

Neydůležitější dĵlo, které se w oboru historického badání neyno- węgi wyskytlo, gsau bez odporu prof. W. A. Maciejowského: *Pamięt- niki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian aż do wieku XIV.*, we 2 dĵlech, we Warszawie 1839. 50 archů. Gest to dodatek k historii prawodawstw słowanských, toho prwnjho, a posud w literaturę polské gediného wšech Słowanů rovně se tykagiejho, duchem wzáemnosti wanauejho dĵla, gehožo druhé wydání na čas odloženo gest. Čehož se do nynějších pamětnjkůw nadĵti můžeme, poznáme dĵlem z gegich ob- sahu. *Prwny dĵl* podává I. *úwod*, w němž spisowatel na právnické wyroky a wyrazy od Germanůw do słowanského práwa přeslé, pak na nowé z rukopisůw a dáwných knih wyčerpané prameny, na důležitost historických pramenů a na dáwný způsob zapisowání děgin, pozornost obrací; II. *prwny děginy křestanské cirkwe u Słowianůw obōgĵho ob- radu*, totiž: 1. gak Słowané z pohanstw na křestanstw obráćeni byli; 2. w gakych poměrech katol. cirkew stála až křřiznicem s Focidsem; 3. prwotinné děge křestanstwa u Słowanůw, a) před Cyrilem a Metho- dem, b) za času Methoda a po něm. III. *Historické domky*: 1. o ob- woláwání se do Řjma; 2. kritika děl wydanych o słowanském obřadě; 3. pogmērowání pohana, 4. pogmērowání kněží; 5. bezženstw kněží; 6. postřjziny, dotnělý pohanský obřad Słowanůw, 7. mnohoženstw u Słowanůw; 8. sw. Wōgřech. — *Zlōtky* kase giného obsahu: 1. hlavní přjběhy w politickém děgepisu Słowanůw až do 14. wěku; 2. rozbur neynowęgijch děl o práwĵch uherských; 3. o Kozáčejch; 4. o ústawech naukowych a aućinejch oswěty u Słowanůw od 14. až do 18. wěku. — *W druhém dĵle* obsaženy gsau následgęj předměty: I. *Pogedaňj o piśmiennictwě a oswěte słowanského lidu až do 14. wěku*: 1. děginy pi- smnictwa a pěkných umějí u Słowanůw; a zároveň wplyw cizoty; 2. o wplywu oswěty na mrawnj wzdělání národu; 3. o ústawech wěde- ckých. II. *Wygimky z rukopisů* ze dwau prwnjch dĵlů předělané historie práw słow.: 1. dwůr a zemské práwa, o úřednjcĵch wogęnských; civil- njch, kraginských; 2. o práwĵch a titulech spōgených s magetnostmi od vlády nabytými; 3. o lidu a geho práwĵch; 4. o břemenech a sli- služebnostech węgęných; 5. o zprávě důchodůw a hornictwa; 6. dě- giny průmyslu a obchodu; 7. děginy wogęnského řjzenj w prwnjch le- tech wůbec přigátého křestanstwa. — *Wygimky z práwa civilnjho a kriminalnjho*, gako: 1) práwa občj čili osad; 2) někdegj słowanské

národnej esady, jako saudy otčůw rodiny, saudecůw obratnůch a přisťnůch; 3) knihy zápisné a nemecké desky; 4) o hlawě a dani a hlawy; 5) o saudech božich; 6) o pokánj; 7) o způsobu nabywánj vlastnostj; 8) o dědictwju zvlášť; 9) o společné vlastnosti grantůw, ze které powstały germanické marky. III. *Staré památky gazyka a bamićtwj polského, též úřednj listiny polské a maloruské.* I. *Památky gazyka polského z rukopisůw z druhé polowice 14. wěku; 2. památky básnj z počátku 15. wěku; 3. úřednj listiny z 13. wěku.* — Tjm se toto důležité djlo koncj. Pán Maciejowský podal nám znouwu pěknau jiomůcku k budaucjmu národopisu wšesłowanskému, a pozděgšj wěk zagisté sprawedliwěgi a plněgi ceniti bude usilowánj muže, který se prwnj mezi rodáky vlastnj sjlau wymohl z obmezených, básliwě či blázniwě střežených hranic samolibněho vlastenectwj. — Z pjsemnjho zdělenj dowjďame se, že p. prof. Maciejowský pilně »historické obrazy dušewněho wzdelánj Slowanůw w 15. a 16. wěku« sestawuge, gež před wygim druhého wydánj historie práv slowanských do tisku na tři djly poděleně podati hodla. Budau w nich prozatjm geň Polska a gižnj Rus obsazeny, a sice tak, že 1. a 2. djl kritický rozbor staré literatury polské a rusjnské, djl 3. ale obraz domácjho žiwota obsahowati má. Pozděgšj pokračowánj též ginými wětwni slowanskými objrati se bude.

Co se týče objěrnosti djla, náleťj mě spomenauti: *Dzieje starożytnie narodu Litewskiego* od *Theodora Narbutta*. Wyšel gij we Wilně neynowěgi 4. djl, geňz jako předešle ptes. 600 stran we velké 8oe a některé wykresy obsahuge. Počet djlůw toho děgepisu ustanowen nej. spisowatel ukončil gij 7mý, ale w gedam přjpiisku we 3. djle. zmjaku činj o djlu dewátém. Škoda, že wnitřnj cena toho až přjliš objěrněho djla neodpowjďá geho obgemu; nanelezáme w něm ani stjn kritiky, a w našem wěku zagisté gij trochu pozdě, starými bėgkami, nečůwodnými dūmysly a nesmysly obecensiwu častowati. — Do oboru historického náleťj, též neynowěgšj, přeskwošně wydaně djlo: *Gabinet medalów polskich, oraz tych, które się dziejów Polski tycaą, od neydawněgšjch dob aż ku konci panowánj Jana III. (od r. 1513—1696), od Edw. hr. Račynského.* We Wratislawi, tiskem M. Friedlaendera 1838, w 4tu, 2 djly se 172 rytinami a francuským překladem wedle polskěho textu. Hrabě Edward Račynský zaujmá čestné mjsto w historii literatury polské negeň jako welikomysluý přjtel a podporowatel nauk, ale též jako wyčelňj spisowatel. Gakým aumyslem to swě njněgšj djlo wydal, widjme hned z prwnjch słow geho předmlawy: »Komyž takowě djlo potřebněgšjm geš, nežli nám? kdožby se neměl nejwjce starati, aby medale naše aspoň w rytinách zachowány byly, gež pynj do cizj země wywešli, a aby to, co gešě máme, k weřegně wědompsti podáno bylo?« — To djlo geš částkau děgepisu, a to tjm přj-

gumnější částkou, že popisuje samé dobré neb radostné příběhy, na jaké se obyčejně památají penjze bigj. Wše tato nepožádowala ptištěnáj celé pragmatické historie Polské; pagednáwagj se gen pauze gedotliwý oddjlowé bez wniatnjho spogenj; na které se památají penjze wstahugi, a spisowatel wystawil wšecko zajmawým, lehkým a každému pochopitelným způsobem powjdánj. Předce však se někdo w »Nowinach Lwowských« ozwal, že pozoruge w historické poslušupnosti těch památek některé mezery, a pozýwá magitele takowých penjzů, geč p. h. Ratyński w swém djle wynechal, aby mu ge uděliti a geho djlo doplniti ráčili. Cistý gazyk, důkladně wypracowaná historická osnowa, zhadný: úsudek, pilně sestawená sbjrká penjzů, mimo nadzmnjné Lwowské pozorowanj, činj toto djlo gednjm z neyžitečnējích a neypůwabhējích w gazyku polském. W ohledu knihtiskarské a umělecké úprawy nestává posud w literatuře polské druhého djla, kteréžby se s tjmto porownati dalo; rytiny, papjř a tisk tak gsau wyborné, že se i w francuském a anglickém gazyku málo podobných, přeskwozstných wydánj nagle. — *Josef Lukatewič*, zaslaužilý wydawatel djla: „*O braciach czeskich*“, w němž nám bljské swazky historie české s polskou za panowánj Jagellonůw gasně před oči stawj, a kteréž djlo by pozornosti milowájkůw historie české ugji nemělo, wydal neynowěgi: *Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania w dawniejszych czasach we 2. sporych djlech* (Poznań 1838). — *Historyja miasta Włna J. J. Kračewského* geště dále po swazcích wycházj, i dohře gest ptiगतa. — Neynowěgij plod neustáwagj liternj usilownosti hraběte *Edw. Račyńskiego* gest djlo od něho wydané: *Wyprawa generala Jana Henryka Dąbrowskiego do wielkiej Polski w roku 1794* (We Wřatislawi 1839, nákl. bratřj Šerkůw). — We Wřasawě w tiskárně Piaristůw wysla toho roku: *Historyja kościoła powszechnego, dawněgi r. 1811 od Bělského* wydaná, nynj oprawená a až ku konci r. 1838 dowedená, w 8. str. 650. — Welmi zajmawé obrazy z weřegného žiwota w někdegjm Polsku obsahuge nowá knjzka: *Pamiętki Pana Seweryna Soplicy, Czełnika Parnawskiego*. — W Lipsku u Breitkopfa a Haertla wysel nynj prwaj swazek nowého wydánj welikého polskéhoheraldického, na počátku předeslého stoletj wę Lwowě poneypřwé tištěného djla: *Krona Polska od Kašpara Niesieckiego*, Jesuity. To djlo, nynj pod názwem: *Herbarz Polski*, obsahuge w abecednjm pořádku popsánj wšech erbů polských, a wšech řodin, které gich užjwagj. Redigowanj přišlo ale neštěstj w neprawě ruce, které opravowati, dodáwati, dále wywáděti chýjce, množstwjm pochybných, djlem wymyšlených, ze wšech stran bez ruzznáwánj půwodu nazbjřaných notátůw, djlo poctiwého Jesuity, prawdiwě zptowřili, tak že tu knihu, která na 10 hrubých swazkůw rozwřěná, přeskwozstnau úprawau oko zaslepuge, genom za předmět pauhé knihkupe-

cké spekulace považovati můžeme. Všobecněna děgepisu náleží dvě brožurky Krakowské z předešlého roku, jedna: *Ostatnie chwile Maryi Sasiar*, ze současného rukopisu od nějaké paní L. S. přeložena, druhá: *Wiadomość o odkryciu Ameryki w dziesiątym wieku*, z danického gazyka zpolštěná od prof. Trojanského. — *J. L. Jastrzębský* zangal se myšlenkou, by vydával pokračování *Nietmowitowých Pamietníků z dawnyj Polisy*, gichžo 5 dílů wyslo. K tomu ojli wyžywa všech swých po zemjeh ewropejských žigjejch redákůw ku pomoci a rozmnoženj geho sbjrkj, kterauž sama w Paříži, zvláště z královské biblioteky a nemalým prospěchem obohacuge. Geho pamětnjky obsahowati budou všecky psané památky Polsky se týkagjej; co po polsku napsáno, wytiskne se bez změny gazyka, ginogazyčené w přeloženj polském, kromě důležitých listin, které se w půwodnjm gazyku podati magj. Očekiwáme tedy podle předeslaného návrhu: dennjky napsané od Polákůw neb cizozemcůw w Polsce, od wyslancůw polských w cizjch zemjch, půwodnj listy králůw polských, diplomatické dopisy znamenitých Polákůw, listy učenyjch Polákůw, žiwotopisy, zagjmnawé listiny w záležitostech rodin polských, poučenj dawaná wyslancům polským u jiných dworů a t. d. — *Nabéla* zangl se sestawowanjm historie konfederacie Barské, ku kterémuž ojli w archiwu ministerstwa zahraničnyjch záležitostí w Paříži důležitých listin použil. — *Wronowského* historického díla o Litwě z nowěgých časů má wygiti díl druhý. — *A. Jacewicz* píše o starožitnostech Litewských a Běloruských. — *Żegota Pauli*, pilný sběratel přínosůw k etnografii obywatelůw Halických, začal r. 1838 wydawati kamenopisné obrazy starožitných památek halických s přispogeným textem. Gíž před rokem prwnj swazetek wysel pod titulem: *Starożytności Galicyjskie, zebrał i wydał Żegota Pauli. We Lwowie 1838*. Obsahuje kopie dwau obrazů z kostela františkánského w Krzeszě, představugjej podobizny dwau milencůw Stanisława i Anny z Kanowy Oświatimów, gěžto smutná powěst po hoku rovně slawných nešťastných milencůw Abelarda a Heleizy stawj. Žili da w 11. weku, i umřeli r. 1647. Třetj obraz představuge kamennau sochu nalezenau na pahorku Wronowského nade Lwowem, a nynj m schodech biblioteky Ossolińskich zardénau. Strana těch, co gi pokládagj za medlu dawných pobanských Słowanů, gest četná, i gako ukowá gest zde uwedena; leč nedostává se té věci dostatečných důwodů a nestranného wyšetřenj. Čwrtý wykres podává kopii starožitného nábrobného kamene Rafaela Tarnowského w Přeworsku. Prwnj tento swazetek, přijtiš nepatrný, gíž wlačno na druhý čeká; cena nesmyslně vysoká. W celku má wygiti 10 swazetkůw se 40 obrázky. — Wyšla opět od něho nowá sbjrká národnjch pjsnj słowanských, a sice prwnj díl: *Pieśni ludu ruskiego w Galicyi, zebrał Ż. P., we Lwowie u Kaj.*

jabłonského 1839. Atkoliv nám v této abjreci málo co wátnějšého podáno, nebo bychom giť od ginud neznali, musíme předce wydawatelowi za jeho péči o rozmnoženj etnografických známostí mezi Poláky sklašanu sprawednost wadíti. Značný počet w tomto djlku obsažených pjesnj pocházj ze stručného prwnjho wydánj Maximowičowých pjesnj ma-loruských w Moskwě r. 1821, a wydawatel sám k tomu se přiznáváge w předmluwě prawnj: »učimil jsem to djlem i proto, že ty samé pjesně též lid ruský w Haliči spjwá, djlem že z přičiny nepečliwosti o literaturu ru-skou pékaš abjrecu p. Maximowiče nám (Polákům) docela gest nezná-má.« Gině část těch pjesnj u p. Pauliho nacházj se giť také we spisku, gjež přede dvěma lety sdeglj Rasini w Pešti pod názwem: »Rusalka Nadnistranskaja« wydali. Tento 1. djlek obsahuje I. pjesně obřadowé při slawnostech církewnjch, a) koledy, b) habalky čili hailky (naše po-milásky), c) při slawnosti kupadla; II. při slawnostech wesnických, a) na gata, b) při dešti, c) při obějkách. III. doucáj 1. na křtinách, 2. při swatbách. Konečně »dumy« historické. Dosti pilně popisowánj realitějnch národnjch awyků gest poučné. — *Galeryja widoków Galicyi*, u Petra Pillera we Lwowě wycházegjci, o njiťo jsme se giť w přede-šlém roku chwaleš wjznili, co neyžadárněgi prokwyě, wědy zagimawěgji, smělěgi a pilněgi wypracowaně obrazy podáwagje, a též i důkladným popisogjcm zexicm ke známosti vlasti usilně se přičinugje. Wyšel giť celý ročnjk, to gest 12 swazků, a swláštnj pozornost obrátily na sebe některé adatilé wykresy wyhljdek z Tatransko-haličského okolj od pilného a mnohostranně wzdělaného *Adama Gorczyńskiego*. Byla to zagiťo přetřádaucj wěc, pomocj dobrých rytin prosławiti posud tak málo známé, a předce tak zagimawě, wěcmi krásami wnešené přjrody owlo-bené, gádnřym národem slowanským obžiwené kraginy Karpatské, gako též pamětihodněgji mjsta, zámky, města, položenj a fysiognomii obywa-telů nyněgji králowátwj haličské skládagjcech a cizinsku posawad téměř docela neznámých. Plataost, gakowan se tato abjrecu obrazůw a po-pisůw ke známosti rozsahlych slowanských zemj přičinuge, wděčně uzná-wagje, wypočta gom w wýtahu, co w nj posud podáno, a sice z okolj karpatských: hory Pěniiny, Morské oko, cesta k Morskému oku, kámp w Uryči, wodopád u Maniawy, wodopád Prutu u Dory, paustewna w Zegartowioch; — stjoeniny: Odříkeň, Čorštyń, Šimbark, býwalý ba-til klášter w Skitu; — lázně: Krynica, Uherce; — města: pohled na Lwow, na panskou ulici, wały, náměstj, na kostely lat. a rus. er-ci-biskupa, Domiekanůw, Bernardinůw; Nowý Trh w Tatrách, Złoców, Żółkow, Dukla, Burštyń, Olesko, Bič, Dąbrowa, Rymanow, Čohow, nowý ryeček w Brodech; — zámky, kostely, wankowska sjdla a zahrady a nichž pěkněgji: Krasičjn, Zátčij, Rudnjky, Podhorce, Medyka, Kal-waria, Kopylska, Winiky atd. Z toho widěti, že nescházj rozmanito-

sti, a že budeli se dále pokračovati v uměleckém zdokonalování jednotlivých rytin, tato galerie někdy pravdivým národajm djem státi se může. Roku 1839 žádné nové swazky z důležitých přičin se nevydávaj; za to nastupj měsíce ledna 1840 nové vydání, v kterém bez přetřzení pořádně měsíčně pokračováno bude. Zatím vydawatel p. P. Piller myslj wydati sbjru obrazůw představujcej město Lwow, geho jednotliwé částky, okoloj mjsta a plán spolu s wyswětlugjojm textem, genž s »Galeryj widoków« žádného spogenj mji nebudau. Powážjme-li, w gakych nepřiznawých okoličnostech uměnj wůbec, zwišť pak uměnj rytecké a tiskarské w Haličjch wězj, a porownámeli s tjm, co zde gest, onu příležitost a ony prostředky, gake w Čechách a na Morawě podobnému uměnj pohotowě gsau, nemůžeme se ubrániti nelibě otázce, proč se našj českoslowenštj umělci, milowjci literatury a krásného uměnj a wšelikého druhu průmyslnjci liternj k podobnému podnikawj koněně dobnati nemohau? Gaké tam u nás obšjrné pole wděkupného potěsaj, gaká bohata látka sama každému krásocitnému vlastenci k obděláwaj se nabjzj! — Mezi umělecká, též literaturě přinaletjčj djla dlužno připočtjati skwostné wydanj od hraběny *Magdaleny Morské*, kteréž gž r. 1836, ačkoliw ne pro weřejný prodej, we Wjdni u Straussowy wdowy wyslo pod nápisem: *Zbiór rysunków wyobrażających celniejsze budynki wsi Żarączna w Galicyi, w obwodzie Przemyskim leżący, częścią z natury zdjętych lub uprojektowanych, z opisem budownictwa wiejskiego, w sposobie holenderskim i angielskim; i ogólnemi myślami o przyozdobieniu siedlisk wiejskich przez M. M.* Textu gest 47 stran we folio, a k němu 40 rytin na mědi a 10 kamejotiskůw, wšeco co ney-skwostněgi a neypilněgi pracowáno. — Sem též náležj polské wydanj 90 rytin na oceli podlé obrazůw w museum Versailleském, představujej bitwy a jiné wálečné činy Napoleona Bonaparte, s textem od *J. N. Bobrowiče* spořádaným. Wyšlo pod titulem: *Napoleon Bonaparte, czyli obrazy bitew i czynów wojennych Bohatera etc.* W Lipsku 12. 1838. nákl. Breitkopfa i Haertla; — dále též w Lipsku wycházegjej: *Majera Uniwersum* s rytinami na oceli, a neynowěgi tamže wydaná, přeskwozně pro krásnau pleť wytištěná náboženská knjzka pod názvem: *Podarok slubny*.

W poslednjch časjch zgewily se gediné we Wilně dvě djla obsahj filosofického. Prwnj půwodnj pod nápisem: *Obraz myśli na pamięć eksystencyi mojej, żonie i dzieciom* (u Blumowiče 1838 str. 112) posadil J. Kraśewskj w Týhodnjku Petrohradském takto: »Spis filosoficko-náboženskj, welmi důmyslně psaný, plný smělých, překwapujejch myslének. Zdá se býti vlastně toho směru, by ukázal mudrlantům, že se náboženstwj srownáwá s naukau; spisowatel došel hlubokého smyslu obého a welmi živým, známostj swěta a wěci pronikawým slohem do-

lžati uměl potřebu pravdy a náboženstwj. Zde onde dotknuté společenské poměry pagednávány gsau způsobem nowým a trefným, a stano-
 wiště, s kterého spisowatel pohljtj na věc, gest daleko vyššj, než we
 mnohých spisech podobného obsahu. Prálibychom pro užitek obecného
 dobra, aby se tento výborný spis co neywjce rozšjil, a aby spisowatel
 nám swého gměna odkryl, kteréhož se nadarmo domyslití staráme.« —
 Druhé djlo gest přeloženj z německého: *Pomysły do filozofii rodzaju
 ludzkiego przez Herdera* s dodatkem předmluwj a žiwotopisu spisowatele
 od Josefa Bychowca, kapitána. Djł I. 8. Wilno 1838. Týhodnjk lite-
 racký Poznaňský o tomto podniknutj takto se wygádlil: »Z wědeckých
 pracj geniálnjho Herdera w 45 djlech tiskem ohlášených gsau: »My-
 šlénky ku filozofii rodu lidského« hlawnjm djlem, we kterém se wšecky
 paprsky geho ducha sbjragj; a geho tlumač, p. Bychowiec, uměl trud-
 nosti w ptenášenj filosoфіckých pogmů a rozdjlů tak dalece duchem
 polské mluwj překonati, že se překlad geho gako original čjtá. Mý
 sobě ale gen tu gedinau úwahu učiniti dowoljme, že filozofia německá
 w poslednjch časech tak obrowský gíž učinila pokrok, že snad »My-
 šlénky« Herderowy něco pozdě (?) u nás se zgewugj.« —

W Krakowě po celém roku liternej neurody wyšel: *Rocznik towa-
 rzystwa lekarskiego*, wydaný nákladem též společnosti, obsahuge mimo
 giné, také dáwno požadovaný slownjk výrazůw lekatských od Dra.
Skobela, kterýž pti geho sestawenj i českau terminologii často na žteteli
 měl. —

Také w gazykorpjtu něco nowého podáno; wysla totiž dobrá kniha:
*Części mowy odmieniające się przez przypadki. Felix Żochowski, mag.
 nauk i sztuk pięk. prof. filol. nauczyciel szkół Warszawskich napisał.*
 We Warszawie 1838, str. 389. Nenj to ledagaká latanina, nýbrž widěti
 swědomité pogetj a wyčerpánj předmětu. Spisowatel rozwinuge w djle
 swém nové, nedáwno powstałé myšlénky z ohledu materialného skladu
 gazyka, i směle z vlastnj sjly powstáwá proti pochybným, a wšak dra-
 hým časem zakořeněným domněnkám a pravidlům Kopčyňského. —
 We Warszawie též wysly: *Pierwsze zasady gramatyki Polskiej przez
 Teodozego Sierosińskiego*, prof. gaz. pol. a lit. na gymn. guber. Mazow.
 1838 str. 111. — Giných mluwnic polských pro Němce opominu. Le-
 xikografie polská gakai neobyčegně úrodná. Sotwa že r. 1835 a 1837
 Mrongowius swé druhé wydánj polskoněm. a něm.-polského slownjka
 ukontil, sotwa že w Pařži ohlásili nové wydánj welikého slownjka Lin-
 děho s dodánjm wšech nowých aneb dtjwe vypuštěných slow, dáno
 nám nedáwno năwěštj, že Lucký biskup p. *Osiński* swůg nedáwno
 ukontěný kritický slownjk polského gazyka, w němž přes 20 let pra-
 cował, do tisku podati hodlá. Celé djlo má býti na 20 swazků roz-
 wšeno. K. J. Trojanský wydal: *Dykcyonarz polsko-niemiecki* we 2

djlech, we wel. 8. w Poznani, Berlijaě a Bydhoři. U D. E. Friedlaia w Krakowě tiskau se kapeanj słownjky francausko-polský, polsko-francauský a německo-polský; pozděgi wygdau prý: słownjky polsko-německý, latinsko-polský, polsko-latinský, anglicko-polský a polsko-anglický.

Mezi knihami elementárnjmi, geť se w poslednjm čase u wědomosti agewily, zasluhuje awláštnj pozornost: *Nowe wypisy polskie*, čist druhá, obsahujcj historii prosy polské a wýgimky z knih. W Leioě u Ern. Günthera 1838. Má to býti vlastně chrestomathie, gakyč wěcho druhu bibliografie polská dosti wykazuje; w skutku ale gest to dosti obějrný, wěrný obraz literatury a oswěty polské od neydwěťtějších až do neynowějších časůw, geť wybrané liternej památky a wýgimky gako na ukásku akoro ze wěch znameníťtějších spisowatelů kžděho wěku wyswětlugi. Chronologické sestawoj neyznameníťtějších njeť w literatuře, geť vlastně ducha wědeckého žiwota naznaťtugi, a sestawoj vlastnjch wydawatelowjch poznamenánj okolo tčebto skwědětějších hwězd na obasra národaj oswěty, aby skládaly naukowau celost, ljeť nám tu praktickým způsobem pokroky a klesánj wěd a literajho snaťtanj, charakter a obějrnost wědeckého oboru w dáwněgějm a nowěgějm wěku. Z toho ohledu gest to zagistě wýborná knjka, gako rukowěť utějch se historii literatury polské, a gako dostatečná sbilbiotěka na zawolánja pro učitele. Epochy w literatuře, gak ge Lesław Łukašewiě w swěm Rysu piśmiennictwa polskiego (r. 1838 druhé wydanj) ptiagal, gsau na počátku dila (owšem i s některým omyslym zdánjm Łukašewiě) wytknuty, náaledugj pak neywjce wstupně wědomosti o prwopocátětném rozwjgenj se literatury; o wplywu Čechůw na náťtěj polské, staré památky a t. d. Neyobějrněgěj wýbor utičeň gest z spisowatelůw Sigmuntowského slatěho wěku, který něco pozděgi powstal, než náš Ferdinando-Rudolfinský, ale též něco děle trwal. Tato částka knihy gest práwě neywzácněgěj; naproti wýbor z nowěgějších, ačkoliw s dobrým wkusem utičeň, nemj tak hogný, z přjcinj snadněgějho přjstapa ku knihám pozděgějho času. Utěšil gsem se nemělo tan sbjrkau polštiny, wida tu pohromadě čisté sebráno, čehoť gnať tětko po knihownách hledati potřeba.

Přistupgi k nowěgějm plodům literatury *pěkně*, opěť gak obyčegně dosti hogně, leť tenkrátě bez dila náčelného, které wěbec nás i gijných řjdko nawěťtewage. Opomina romanůw a básnj meněj cny, gakož i překlady z anglických a francauských belletristů, pauze důležitěgěj úkasy rozbjratu budu. Začjním od almanachů. Ta letos prwj mjesto zaujmá: *Pierwiosnek, Noworoczniak na rok 1839, złożony z piśm samych dam, zebrany przez Paulinę K.* . . 16. We Waršawě u J. Wroblewského str. 318. Giť roku lonakého wděčně gsma uwjzali dámy,

gegř polské panj milownjķm pěkného ǒtenj podařj; tenkráte nám aptě sobily dwogńasobné prawdiwé potěženj. Budeli wzděłáej druhého parhlawj takowými kroky ku předu chwatati, gak to duch, gegř w letošnj Prwosence wěge, stęgně poznati: dává, kdožby radostným okem nepohlížel na pěkná w budaućnosti owoce? Polské ženštiny z ohledu dušewného wzděłáej negenem wšęckj Slowanky, ale i giné Ewropěanky wzděłanęgęjch národů předsťhly. Letošnj Pierwiosnek přimáej gęsně i něžné básně, plně mrawnjho wýznamu, dobrého űkladu; nic galowého, nic nedospěłého gęme nawysıldili; i klademe si to za neypřigęnnęgęj powinnost, bychom gměna půwodkyně, pokud gich tam nalezáme, tuto we spámost uwedli. Gsaut pak tato: Paulina K. (redaktorka), Josefa P. Kamilla Kossowska, Rosalia M., Providence ze Zawisław Mieszyńska, Elżbęta M., Kaćimjra Radecká, J. Rodzińewská a Narcissa Z. Gęstřite částka básně obsahujcj každého mila překwapila, články prosaické naplnily nás velikým podiwenjem nad hlubokým dűmyslem a rozsádným wywinowánjm myšlenek, nad širokým obzorem apámestj zwłáště w praktickém žiwotě, a pěkným tokem wýsluwy, k. př. spisowatelky; »Spomjnek z cesty w Němęch« p. E. Zięmęcké, která nám społęčenské schůšky, ženštiny, básnjky, uměłce a diwadlo tak zajmawými barwami ljeć, a se stanowistě tak dobře obraného na tyto předměty pohlįj, že gegř neobyčejné wěcnosti, gegřmu zdravému rozsudku každý pochwalu wzdati musj. Přičiľiwá redaktorka Paulina K. pečęge těk a poučęnj mládeže, a to s velikým prospěchem, O tom nám nowé dűkazy dala we swém: »Wyńatku ze spisu pod titulem: snaubný upomjnek,« w powěsti: »Hluchoněmý«, a w národnj zajmawé powěsti: *alkia*.« Powěsti, obrazy a rozgjmánj Emilie Grabowské, Aliny Sielské, Rosy Magierowské, Pauliny S., a Františky Z. gsau naskrze podatečné, zajmawé a ukontěné. Dwa kamenopisné obrazy, gegř o pokroku ryteckého uměnj we Waršawě těk pěkné swědectwj dławagj, přičiľujj se ke zawnitřnj osodě toho noworočnjka, kterýž i w tom ohledu nad lonský wyniká. — Druhý almanach Waršawský wyšel pod titulem: *Niezapominajki, noworočnik na rok 1839, wydany przez Karola Korwella*. We Waršawě, 12. str. 256, s pěti angl. rytinami. Uprawa sličná, obsah prostřednj, málo půwodnjho, wlastnjho. Mezi básnjky obracj na sebe pozornost giž od ginud dławno známý Julian Korsak, wedle něho Ludwjķ Kamińský, Wiktorin Zielińský, Teofil Nowosielský a Stanial. z Dzikowa. W prose podal K. Wl. Wójcićký powjdky o sławném laupeńjku karpatském Doboři, prof. W. A. Maciejowský sceny z polského žiwota domáćjho w 15. a 16. wěku, sestaweně paune z průpowjdek dławnych saučasných spisowatelů polských, konečně chwaleně zněmá Paulina K.: Spomjny na Gęzi z wyprawowánj gedné osoby, která r. 1830 tam přebýwala. — O Poznańském almanachu

Świętojanka na rok 1839 gindy se zmjnjme. — We Wilně wyšel gehtë na rok 1838 almanach: *Biruta*, část druhá, wydaná od Josefa Křečkow-ského (w 16. str. 230 u Šm. Blumowiče) s kamenotiskem a nápěwy. Sbjrka hogań, neywjce drobných básnj, málo prosy, w celku menj ceny, než we sbjrce prwnj. Některé básně a prosaická pogednánj od nynějšho literárního wšudybyla polského, J. J. Kraśewského, pak od kněze Ludw. Trynkowského (odglnud giž co wýtečný kazatel polský we Wilně známého), konečně některé přeložené maloruské dumky od Tomáše Padury, zaslubugj něgakého powšjmnutj. — U nás we Lwowě zgewila se nowá snáška literunjch pracj pod skromným titulem: *Prace literackie. Tom. I. Wiédon 1838*, malá 8ka, str. 224. Sběratelem a wydawatelem gest hrabě Jos. Dunin-Borkowský. Gest to sbjрка plodůw od spisowatelů, ať tak djm, halické školy, a nad mnohé podobné z nowějšjch časůw vyniká. Rozumjm tu pod názvem halické školy sgednocenj spisowatelůw, w neyrozličnějšjch sice předmětech účinnjých, ale předece gednjm a sice slowanským duchem nadchnutých, gichžto práce znak hlubšjho studium potřeb a žádostj času nynějšho nesauce, daleko nad posawadnj kramářské, wyfintěné plody Warsawské wynikaj a trwalejšj cenu sobě pogištugj. Náležej tu mezi ně Aug. Bielowský, oba bratřj Jos. a Alexand. Dunin-Borkowštj, Jos. Dziezkowský, Alexander Fredro, Sew. Gościński, Dom. Magnuśewský, L. Siemiński a K. W. Wójcický. Pana Magnuśewského historická powjđka: »Zemsta panny Urszuly« zaujmá přes půl knihy. Pan M. gest básnj, gakých Poláci nazbyt nemagj, wše, co gsme posud z péra toho muže k čtenj dostali, naplnilo nás podiwem a radostným očekáwánjm toho, co následowati bude. Powěst nadzmjněnau musel wšak giž dávno napsanau mji; widěti ruku mistra, ale dala se wěsti cizj chuti; krásné gsau ljčeny charaktery hetmana Chodkiewiće a geho saučasnjkůw na dwote Sigmunta III.; smělau rukau zkreslil pannu Ursulau, faworitku krále, ale podiwný způsob přednášej, některá neptirozená porownáwánj, chyby w kreslenj některých scen, to wše stawj tuto powěst w pozadj, odkud by giné práce toho spisowatele tak vysoké ceny zatemňowati nemela. Dziezkowského: Pláč a smjch, powěst z domáčjho žiwota, představuge nám wyhýralého mladjka vysokého rodu, ženjehj se s nemilowanau bohatau, tkliau a bez wážemnosti milugjej pappau, lhostegně mantelstwj, postrannj milostky, bál, náružiwau hru, odkrytj tagemného obcowánj ženy, hanbu, pomstu, smrt nešťastné manželky, saubog i smrt kočánka a potom znoua — dáwnau figuru svěťáckého rozmatilce. Mysl se bawj rozmanitostj dobře okreslených scen, srdce ale se bawj, a daremně se opjrá nemilému dogemu, nenj tu proň útěchy ani libého pokrmu. Takowá gest práce p. Dziezkowského. Obsab prwnj powěsti nectné auskoky kráľowské kuchěny, sloh Wiktor-Huğowský, w druhé

ništěnné manželstwj — oba předměty gsau Alfa i Omega celého spisu, a oba prosáklé duchem nových, weskrze zkažených romantikůw francuských, wystawuj každý we swém způsobu jako u wěrném zrcadle odbjgęjící se sceny, genžby nynějšim francuským modiwým románo-piscům ke cti slaužily, ale následowánj slowanského, čistým duchem oddychajícího genia nehodny gsau. — Fantastická powěst: »Orły i Herburtów« we wersjích od Alex. Dunin-Borkowského založená gest na podánj lidu; pěkné werše, mnoho poesie, ale smysl trochu temný. Milý dar od samého wydawatele gest dobře sestawené a pilně wypracowane pogednánj »o polském gazyku loweckém a o světě loweckém,« jakož i Wójcického z wětšjho národopisného djla zlomek pod titulem: »Gościnnosć.« Gest to snůška wšech dáwných swědectwj, přjslowj a powěstj o hostinnosti Polákůw. Ostatek zaujmajj básně, jako: Pawuci, báška od hrab. A. Fredry, překrásné přeloženj dwau srbských pjsnj: »Marko a Luty Bogdan« a »Smrt Smailbeja Begzadytča, pak ruské dumky o Doboši od horliwého čistě slowanské Musy pěstitěle Augusta Bělowského, ukázkj z básnj »Gazelex« w duchu perském a tureckém od wydawatele giž také co znamenitý orientalista chwalně známého; konečně některé gak se zdá příležitostné básně od Magoušewského, Gościńského a Siemieńskiego. — Geště gedna sbjрка literunjch plodů pod podobojm skromným titulem: *Pisma rozmaite, wydawane przez T. D. Tomik I.* wyšla we Wilně w tisk. Blumowice 1838, w 8. str. 128. Obsahuge následujjící články: 1. Genius wěkůw, čili pokrok osvěty, předsudky wyvrácené a k wyvrácenj pozůstalé; 2. Sgezd w Lucku r. 1429 (wýtah z historie Witolda) od J. Krašewského; 3. některá přjslowj lidu Litewského, z rukopisůw Ludw. z Pokewia; 4. o Herulech, pobratřencjch Litwinůw (bez gména, snad od Narbutta); 5. Fr. Petrarka ku potomkům; 6. wjčerstwj lásky z Petrarky, konečně 7. list z wenkowa. — Z wětšjch pracj básnických neyznamenitějšim plodem gest nynj teprwé po 10 letech wyslé: *Ziemiaństwo polskie przez Kajetana Koźmiana, wydane przez Edw. Raczyńskiego*, we Wratislawi 1839, wel. 8. Tato práce někdy weliké očekáwanj o sobě wzbudila, a giž gj některj po přečtánj některých částek přitjkali korunu wěj dokonalosti básnické. Bylo to w poslednjch dnech panowánj po Polště francusko-klassické školy, která záwistiwě začjнала pohljžeti na smělé počjnánj některých odpadlků, a pro uhágenj swého panstwj wšichkých prostředků se chápala. Koźmianowo Ziemiaństwo mělo býti prwnj záštitau, gak se tehdaž swyřšelo, upadajjícího wksu, ale nastogte! událostmi r. 1831 přerwán we Warsawě tisk, a djlo kdesi zhynulo! Gsauc nedáwno nalezeno a od hrab. Edw. Račýnského kaupeno, ugewuge se na polském Parnassu, když giž zápal welebitelůw ustydnul, s twátj daleko skromnějšj, jako repraesentant uplynulého wěku. Ostatně

prekladu tomu nalsa odeptji welikau lahodnost wersŭw, a někerá prawdiwými básnickými barwami ljeená mjsta. — Slawený dramatický básnjk *Jos. Korzeniowski*, někdy prof. w Křeměncu, potom w Kyjowě, nyoj w Charkowě, uspořádal asplně wydánj swých dramatických her. Prwnj djlek giť wyšel pod názwem: *Dramata J. Korzeniowskiego, Tom. I. Kijów 1839 w 16. str. 392*; obsahuge: *Klara*, drama w 1 godinaj, *Aniela*, smutnohra w 5 gedn, a *Piękna kobiěta*, drama w 5. gedn. Korzeniowski gest dramatický spisowatel newědnjch schopnostj; co se týče umělecké částky geho prácj, dramatického wědělávání látky, pěkné a důstojné mluwy, výrasných, mistrně provedených, plných tiwota charakterůw, mžte se bez nadsazowánj připočtji k gisým proslaweným básnjkům w této třjdě. Škoda wšak, že K. pogatau o něm naděgi w gednom ohledu nesplnil, t. že se stane dramatikem prawdiwě národnjm slowanským; twotiwý geho duch z wazby cizj školy se wyprostiti nemohl. W nadamjněných třech kusech wystawil nám zvlášť roadjlné stránky charakteru ženského; těžko, aby kdo hlaab uměl proniknauti we známosti ženského srdce, a wyapytowati lépe neyskřtěgj geho tagnosti. — Něgaký *J. Nowosytský* podal w Týhodnjku Petrubradsčém wědomost, o wynaizeném rukopisu objšrné básně, opěwagj *wognu Chotimskau* (za Sigmunda III. s Turky). Tuto wyprawu sice mnozj Polákům w básnjch opávali, totiž Bojanowský, Rudomina, Bart. Zimorowić a Krasický, leť nayj nalezená básně od *Hieronyma Lipského*, který tehdaž žil, bude bezpochyby co do historického wystawenj neywěrněgj, a má přj též básnickau cenu. S dychtiwostj očekává se z tisku. — O prácch gestě wygjti magjjejch, o nichž se sám časopisj tak často zmjňugj, dále teči žiti nebudeme; jen gestě několič slow o dwau spisowatelkách, gěmto wychowatelé ženské mládeže polské welice powděčni býti musj. Čjm wjece matky polské sčjňugj po odstraněnj francauských panen a gubernantek samy o wychowánj swých dětj se starati, tjm wětšj nastává potřeba dobrých wychowatelských spisů. W tom ohledu nemá nikdo wětšjch zásluh nežli spisowatelka »Památky po dobré matce,« panj *Klementina Hofmanowá* roz. *Tańska*. Nemohu tu wšech gegjeh wýborných spisů pro mládež wypočtjati, leť powjm w krátce, že gsau wešměa tak přirozenau, prawdiwau děinnau prostotau, tak sladkým, čarugjcm wděkem psané, i zarowěm tak silně mladistwá srdca ke swatým prawdám mravnosti skláněgj, takowau láskau k rodnj zemi oddýchagj, že se adá, gakoby sama zosoběněni cnost gegjm perem wládla. Neynowěgi obdarila své kragany, sama w Pařji přebýwagja, nowau pracj pod názwem: *Nowa biblioteczka poświęcona dzieciom i młodym panienkom, przez autorkę Pamięnik po dobrej matce*. We Wrszawie, 12. 1838 i 1839, posud 5 djlků. — Nedáwao gsau též uwjzali přwaj wětšj djo horliwě spěratelky »Prwosa-

ku, *Pauliny K.*, která porozuměvši svému vnitřnímu puzení, by totiž působila na mladistvou newinnou mysl panenského věku, na vzdělánj srdce ve cnosti a šlechtnosti, ve šlepiče panj Hofmannowé s nezdár-nějším prospěchem vstupuje. Wyšly totiž: *Pamětníki mláděj sieroty*, *przez Paulinę K.* 12. We Waršawě 1838. Wěc gest wýborná, sloh pěkný, vzdálený od všeliké přepjaté citliwosti a bezaúčelného hro-maděnj słow, gak to u našich západnjch sausedůw přetasto pozorogeme.

Na konci těchto literanjch wědomostj gestě některé biografické zprá-wy. Neminul rok, co geden z neyčtenějšjch spisowatelů polských, wů-bec wážený professor *Ondřej Śniadecký* we Wilně z toho swěta sešel († 29. dubna 1838), a giž ho následowal giný rovněž zaslauiělý učitel národu, *Jan Popłński*, prof. gaz. a lit. polské na gymnasium w Leśně, wydawatel w této zprávě podotkautých »nowých wýpisů polských,« zakladatel wýborného časopisu »Przyjacieli Ludu,« a neywýš činný pod-porowatel literatury národnj. Umřel 17. března t. r. Též we Waršawě umřel známý spisowatel *Jos. Mrozowski* dne 15. ledna t. r. w 55. roku věku swého, a we Wilně zaslauiělý knihkupec *Josef Zawadzky* dne 17. prosince 1838, w 60. roku stárj. Geho nákladem wyšlo přes 400 děl polských, a mezi nimi mnohá skwostná wydánj. Gest naděje, že geho podnikawý syn a nástupce w duchu otce dále pracowati bude.

K. W. Zap.

2. Zpráwy o literatuře ruské.

a) Nowé knihy ruské.

Z Petrohradu 3. čerwenec 1839.

U nás nenj žádných knižnjch trhůw a weřejnost naše čjtá ruské knihy w podzim a w zimě. W létě spisowatelé píšj, a wydawatelé tisknou knihy. A tak nowého třeba čekati na podzim a na zimu. I A. F. Smirdin unawil se, a nebude ničeho giného wydáwati než shýrky ruských spisůw pod názvem: *Sto ruských Literátorůw*. P. Seman w Moskwě pokračuje we swém *Žiwopisném obozrenij*; o nowějšjch wy-dáwanjch p. Širjajewa neslyšeli sme a zcela newjme, pjšeli co zname-nitého w Moskwě w pěkných uměnjch. J. A. Krylow i W. A. Žu-kowský pjšj welmi zřjdká, a Puškin i Marlinský pjšli brzo gsau w nebe waati. — Ze všech časopisůw přednost dáwáme *Synu Otečestwa*, a můžeme tji o něm přímo i beawášniwě, že zásluha geho náležj N. A. Polewému, wedaučnu literaturnj a kritickau částku tohoto časopisu, a ostatnj pana Smirdinu. Syn Otečestwa daleko zůstawił za sebou swé tusté soky, a kdyby N. A. Polewý chtěl se držeti přjsně a wydával swazky w určitém času, ukogábý zagisté žádost weřejnosti k časopis-

nému čtenj gediným Synem Otečestwa. O druhých časopisech ani mluwiti nechceme. Slyšeli sme, že autor Semejstwa Cholmských napsal nový román. Od pana Běhičewa my zagisté očekáváme něco krásného. W očarowatelných dolinách Malorusi skrywá se bezegmenjk, kterýžto pod gmenem Bricka Osnowjanenka wytiskl w časopisech několik přesličných kauskůw. U něho gest hotow již celý román, z něhož překrásný zlomek wytištěn byl w Nowohodnjku. U N. W. Kukoljka hotowa gest drama: Patkul, která saudě po zlomku wytištěném w Nowohodnjku hognostj krásot a sil se skwěge. N. A. Polewoj, mimo některé dramy, gež napsal, wydává sbjrk u lepšjch článkůw, gežto ozdowali geho Moskewský Telegraf. Welmi dobré předsewzetj! Telegraf se wydával tak neporádně, že skoro každému podpisowateli se swazky potratili, a wýbor z Telegrafa bude přjgemným darem ruskému čtenáři. Newjme, pjšeli co Zagoskin. Žádaučby bylo aby i on nás něčjm obdatil. S netrpěliwostj očekáváme delšj pokračowánj w cestách po wychodnjch kraginách pana Dawydowa. Slyšeli sme, že pan Norow tiskne druhé lacině wydánj swé cesty po swaté zemi, které nynj dostupno bude wětšjmu počtu čtenářstwa. Čtěný pan Norow píše welmi krásně rusky i włádne řjdkým darem wléci čtenáře rozkošným popisowánjm. Kromě toho, on gest welmi zečten a cesty geho možno směle w tjslo neylepšjch ewropegských knih počjtati. W dramatické literatuře neptedzwjdáme mnoho nowostj. Gediný N. A. Polewoj obziwuge ruské ztelistě. Slyšeli sme, že autor prawdiwě ruského i vlastenského kusu: *Kremenew, ruský soldat*, napsal dramu pod názwem *Moskwa*. Neznáme obsahu gegjho, než přeswědčeni game, že tam pro ruské srdce i um bude mnoho potrawy. Autor Kremenewa píše tak gako hruška aneb wišně přinášj plody, ne silau uměnj, než silau přjrody, i lidé rozeni na této zemi, gežto wydává pro ně žiwné a zdravé plody, dáwagj jim přednost před zámorským owocem přiwaženým w ljuh aneb w octě. — U nás gest několik welmi ostroumných wodewilistůw, ale ne přjliš pracowitých. O ruské tragedii ni sluchu ni duchu! Wysoká komedie lehla w hrob s Hribojedowým. N. W. Kukoljnk píše dobře, než ne pro zřeliště, ale pro kabinetnj čtenj. — Přigde podzim, přigde i zima, snad weřegnost naše hodj blahosklonný wzhled na drjmagjcej literaturu, procitne a mluwiti bude. Sewernj Wčela pti wšj lasec k ruské literatuře skromně i přjwětíwě bude gj připomjnati, aby gináče newypauštila w swět swých djtek, než ustrogiwši ge w čistý ruský sloh, ne dle národnjch obrázkůw, než dle prawidel, předepsaných duchem ruského gasyka, a aby mjesto kraučených frás, w něž obyčegně obleká se přžnota, zdobila se smyslem i citem. — Prawě nynj wyslo: *Načertanije Russkoj Istorii*; dlja učebnych sawědenij. Sočinenije N. Ustrjalowa Sph. w tip. imper. ross. Akademii w. 12. XXI a. 362 str. s rodošlownau ta-

buřkau a mapau. Vyššj řizenj poručilo professoru Ustrjalowu sestawiti wýtah z čtyrech djlů wydané od něho Ruské historie, w způsobu rukowodstwa pro gymnasia, seminaria i ostatnj učebné ústawy. Wážnost sestawenj učebnjka ruské historie gest patrna. Sotwa že naše mladistwé pokolenj počjnjá wzdělanj swé s rodného slowa, gehožo formu dowede wyraziti na papjře we čtenj aneb w pjsmě, přistupuge již naučiti se osudům vlasti. Welmi gest pochopitelno, prož w základ našeho wzdělanj dlužno klásti ruské slovo a ruské děginy. Podiwno gest to dáwati přednost francauskému žwanj, Cyru, Romulu, Merowingům a t. d., tjm wjce, že po prwopočátečnjm naučenj se vlastenské historie nagde se času dosti pro wšecy možné w swětě historie. Ne přjgenněgili slyšeti prostodušné wyprawowanj děcka o podánj starobylosti, o sawwěké mocnosti vlasti, nežli francauzkau báseň čjtanau od něho pokaženým gazykem, aneb německau anekdotu, aneb suchau latinskau frásu? Wše dobře, toliko we všem gest mjra, a ke všemu gest čas. — A w čemž se zawjrág důstognost a zvláštnost Rysu Ruské Historie N. G. Ustrjalowa? Neyprwé poslyšme, co mluwj čtěný Professor o učebné knize: »Wšecy podrobnosti a srownalosti (umjstěné w prostranně historii), gsau gako obtjžné pro učennjka wylaučeny; zůstaweny gsau gedině hlawnj činy, s přjsným, dle možnosti, zachowanjm gak wzágemného spogenj gich, ták i wztažné wážnosti události. W těsných mezích mně předspsaných nemohl sem rozwiť přjběhy w dostatečné photě, nemohl ukázati na vše paměti hodné; od přednásegjeho bude záviseti doplněnj těchto newyhnutelných nedostatkůw, w průměru s objšrnostj učebného běhu i se stupněm wzdělanosti utjcej se. Mau powinnostj bylo, předstawiti we wšeočecných rysích děgepisný obraz wládaučjho žiwota ruského národu; powinnostj učitelowau bude ožiwiť geg uměnjm wyprawowanj, neobtěžuge však paměti utjcej se ani malichernými podrobnostmi, ani kritickým pátránjm: prwnj gsau wždy nemjstny w uti-lišti, a pro druhé bude čas na vysokých školách. Učennjk gymnasiaľnj aneb seminárnj nagde postatečné známosti w ruských děginách, budeť wyprawowati swému učiteli vlastnjmi slowy w náležitěm pořádku obsah každého článku, umjstěného w rukowodstwě, bez chyb chronologických, genealogických i starožitostných.« — Newyhnutelně potřeba gest, by učebná kniha ruských děgin, očistěna od zbytečných podrobnostj, byla proniknuta gednau předloženau myslj, gako základem celé stawby. Professor Ustrjalow osnowal swé djlo na rozwiťj třj žiwlůw ruského národa: prawoslawj, samodržj i národnosti, a ty žiwly provedl skrze celý děgepisný žiwot geho; nit se nikde nepetrhugé, ano nenj ani uzlůw. Od takowé pewnosti a základnosti saustawy má i základ »Načertanije Ruskoj Istorii«. Pan Ustrjalow napsal swau knihu gasně, pochopitelně, wěrně, a co všeho wážněgi, ne školnjm, pedantickým

gazykem. Budeli uteč wyprawowati slowo w slowo dle rysu, i w té připadnosti um geho rozwiše se náhledy prostě wyraženými od Professora i obohatej se náležitau znalostí vlastenských dějin. Ostatně nejlepší důkazem hodnoty nového díla N. G. Ustrjalowa slážití může uvedený jeho knihy od vlády w učebné ústavy. My však uznáváme za newyhoutělné ku potvrzení toho, co sme řekli, představitel zde nástin ruské historie, její spisovatel sám napsal. Z něho možno viděti mysl Professora toho o ruské historii, i snáhlýst jeho k wywedení jejímu. »Občanská společnost, slaužíwšj základem ruské vlády, vznikla w plemeni Slowan, pod wrchnj správau panugicj rodiny, její hlauwu byl kníže Rurik. Ona dostala jméno Rusi, a středem z počátku měla Nowgorod. Dále, když w prwnj věk bytu swého Rus rozprostírala mezí swé ode břehůw Ilmena do Dněrowských prahůw, do ústj Wisly, západajho Buhu, do ústj Oky i wrchowišt Chopra, všechna pokolenj slowanského i z částky fínského plemene, obywgicj mezi těmi mezemi, přiznala neobmezené panowánj Rurikowých potomkůw, a středem Rusi stal se Kygiew. Po uvedení křesťanské wjry praweslawného východnjho wyznánj, za Wladimjra swatého, slila se w gednu národ Ruský i twotila gednu vládu. Okolo polowice XI. věku dowrtilo se založenj Rusi. Z těch dob wrčšnj rozšířowánj její se zastawilo, nastáwá bog mezi potomky swatého Wladimjra. Bog ten netoliko zničil gednatj Rusi, než upewnil wjez společná spogénj, rozprostíráw všudy gednu gazyk, gednu wjru, gednu občanské ústavy, utwrdil práwo domu swatého Wladimjra na wrchnj vládu. Mysl o newyhoutělnosti gedinowlády nikdy nezmezila. W prodlaženj wrnitnjho boge neodwratitelaj dobywatělě, Mongolowě, pokotli wěškeru ruskau zemi, nemáwše ostatně wrnitnjho ústroj jejího, ostáwíwše nedotčenými hlawnj úmluwy vlasti: swatou wjru, gazyk, občanské ústavy i práwo Rurikowa domu k wylučnému panowánj. W prwnj věk newolnjctwa Rus byl obětj kajžecjch rozepřj, zatiwosti mongolské, laupčjnosti i fanatismu západajch sousedůw; z počátku druhého věku ruská knížetstwj k východu ode Dněpru začala postupně mjeziti, a wcházejti w saustawu vlády Moskwské, přiznawajícě nad sebou vládu gednaho domu, w rodě Josana Kality, potomka Wladimjra sw. Ruská knížetstwj k západu ode Dněpru, kromě Halice, slila se také w gedno a utwotila společně s litewským národem samostatnou vlast, pode gmenem Welikého knížetstwj Litewského, gehož hlauwu byl dům Gedemjauw. Zde bylo rozdělenj ruské země na dvě polowice: východnj čili Moskwskau, i západnj čili Litewskau. Rus východnj z počátku XIV. věku sestředila pomalu rozdrobené síly, wstáupila w bog s Mongoly, swrbila s sebe geho i twotila vládu sjbnau, *Ruské carstwo*. Hlauwu její byl mocnát samodržewný s dědičnou wladau, w rodině Kalitině, a od 1613 roka

w domě Romanowých. Ustawiťným autorem ruských carůw, po swrženj gha do konce XVII. wěku, bylo: w záležitostech wnitřních, ústrogj mocnárstwj w duchu starožitných ustaw i samodržj, obdržešj konečné wytworjenj za cara Alekseja Michailowice i syna geho Theodora; w záležitostech wněšaj politiky, na gihu i wýchodu obuzděj tatarských ord, pokořenj gich ruskému žezlu; na západě poznenáhle zblžjenj s Ewropau obchodnickým spogenj a nawrácenj zemj za Duňprem i při baltickém moti. W následku toho hlavnjmw gwenjmw děgja ruského carstwa bylo ustawičné rozwjgenj mysli o newyhnutečnosti wrátiti ruskau vlast w ty meze, gež měla za Jaroslawa i okolo těj wěkw po něm; odtud vše naše spory s Polskem, Liwónským Řádem i Šwedskem. — Rus západnj do konce XVI. wěku zůstawała pod wládau knížat Litewských w rodině Gedemjnowě, než také gako i wýchodnj zachowała swau wjru, swůg gazyk i občanské ustawy. Pročež gi spogowali neypewnějšj swazy s wýchodnj Rusj, i národ negednau gewil žiwau žádnost nawrátiti se w poddanost Cara prawoslawného, připoguge se celými kragi k geho vlasti. Náhodná okoličnost nedlaugo položila přehradu k slitj obau částj Rusi w geden celek: Polska lekagje se moci potomkůw Gedemjnowých, přimknuta k vlasti gegich, wywoliwši na stolec swůg wnuka geho, Jagelša, i všemi měratmi starala se odkloniti nebezpečné pro sebe spogenj západnj Rusi s wýchodnj. Polska wláda starala se uwesti w Litewské knížetstwj své zákony, swau wjru, swůg gazyk, swůg způsob řjzenj, i wyladiti tam všeko ruské. Proto, zůstawagje w spogenj s Polskem do časůw Kateriny II., s wygetjmw kragin, nawrácených carem Aleksejem Michailowicem, západnj Rus zkausela všerků hřdu bezwłady i pronásledowanj pro wjru. Gho polské bylo obtjžnějšj tatarského. Na počátku XVIII. wěku, vše, oě usilowali rušj carowé, bylo rozhořtnto Petrem welikým. Wykonaw bezpřjkladný w děginách záměr, postavil Petr své mocnárstwj na takowý stupeň, že se gewilo obrem w kruhu swých sausedůw, i giž za přwňjch přegetmjnjkůw Petrových počalo uswožiwati plody ewropejské wzdělanosti. Odtud se počala historie ruského mocnárstwj, nastal ten okres, w němž my žigeme: dřewnj ruský swět zutřel s wětšjmw dílem swých ustaw, zákonůw, řorem, mławůw, obyčegůw; než hlavnj i nepřoměnně srownalosti ruského žiwota, náboženstwj i samodržj, ostaly netkauty. Katerina II. dowršiła i mysl dřewnjch carůw i mnohé nawrhy Petra welikého: sgednotila pod swau wladu skoro všeko ruskau zemi spolu se znamenitau částj polského králowstwj; darowala mocnárstwj swému rozhodnau přewahu nad sausednjmi národy, i oznařenala wnitřnj panowanj mnohými zřjzenjmi pro národnj promysl a wzdělanost. Přiswogiwši sobě lepšj plody ewropejské wzdělanosti beze škodných plew, odašená wýbornau vlastností národnj powahy, neobmezenau oddanostj k wjře i stolci Rusie byla

nezviklatelná ve středu všeobecného třesení západních mocnářstev francouzským zvratem, i pod praporem Aleksandra I vysvobodila Evropu od neymocnějšho wybogowatele — Napoleona. Konečně se wstaupením na stolec cjsare Mikuláše I, počala se sawěká nám doba ruské historie: žiwé-
gi, nežli kdy, probudila se mysl o newyhnutelnosti organického ústrojí mocnářstev, osnowaného na prawdiwých počátcích národnosti i wzdelanosti. (Str. IX–XVII).« Na konci knihy nacházj se mjsto obsahu programma pro rukowodstwo při zkaženj učňuw na wětegném popise. Mapá Rusie s ukázaním rozprostraňowanj gegjch mezj od welikého knjzete Joanna I do cjsare Mikuláše I, sestawena i rytá welmi krásně — Dále wysly geště následujcej knihy: 1) Tablicy učebných zawedenij wsěch wědomstew Rossijskoj Imperii. str. 109, V. w 4. s mapau prospěchu národnoj oswěty w Rusjch. 2) Boris Uljin. Powěst w stichách. Sočinenije Aleksandra Karamzina. S. P. str. VIII. 83 w 8. Gest to neznamenitá powěst od syna znamenitého děgepisce Nikolaja Karamzina. 3) Iwan Susanin ili smert' za Carja, istoričeský román. Sočinenie Michaila Dmitrowskago, dvě časti w odnoj knigě. Moskwa. str. 141 i 86 w 12. 4) Teoria Statistiki w nastojáščem jeja sostojanii, s priawokuplenijem kratkoj Istorii Statistiki. Sočinenije Alexandra Obodowskago. S. P. str. 122 w 8. 5) Raznyja raznosti. Stichotworepije M. Demidowa. Moskwa. str. 119 w 12. 6) Au. Stichotworenia M. Demidowa. Moskwa. str. 115 w 12. 7) Mať semejstwa, ili glawnějšija prawila, kotorymi dolžna rukowodstwowat' sja mať při wospitanii dětej. S. P. str. 162 w 12. 8) Encyklopedia molodoj ruskoj chazajki, w 2 častjach. Sostawil B. W—n. S. P. str. 477 i 454 w 8. čěna 10 rubl. 9) Kupečeskaja dočka i činownik 14go klassa. Soč. N. Sokolowa. Mosk. str. 96 w 12. 10) Materialy dlja Statistiki Rossijskoj Imperii. S. P. str. V. i 658 w 8. 11) Pute-
wyja pisma iz Anglii, Germanii i Francii Nik. Greča S. P. 2 rubl. (W této knize gest též o Čěchách psáno.) 12) Derer, wostočnaja powěst w stichach. Soč. A. Chodzki. 5 rub. 13) Basni i skazki A. Izmailowa. 5 r. 14) Polnyja sočinenija A. Marlinskago w 17 častjach. 50 r. 15) Polnyja sočinenija A. S. Puškina w 8 tomach. 45 r. 16) Domostrojenije s planami, sostawlenoje A. Rudolskim. 35 r. 17) Načalnyja osnowanija Fiziki. Izlož. N. T. Ščeglowym. 20 r. 18) O Litewskom Knjažestwie. Soč. N. Ustrjalowa. 3 r. 19) Načalnoje osnowanie Zoologii. Mosk. 25 r. 20) Glawnyja prawila Sadowodstwa. 3. r. 21) Zapiski Aleksandrowa. Mosk. 10 r. 22) Gudiški, roman w 4 častjach Aleksandrowa. 17 r. (Nr. 21 a 22 gest práce panny Durowoj, která táhla gako geždec we wogště w čas francauské wálky a prwnj gest doplňka k dtjwe wydanému gegjmu spisu pod názvem: »Děwica—Kawalerist.«) 23) Preobrazowanije Rossii Petrom Welikim, Soč. Nik. Rozanowa. 3 r. 24) Russkaja Grammatika dlja Russkich, Soč. W. Polowcowa.

8j) vydánj. 25) Putečestwija čerez južnuju Rossiju v Konstantinopl, Malaju Aziju, Sěwernuju Ameriku i Ewropu, N. S. Wsewolotškago. 15 r. 26) Putewyja zapiski na Joničeskich Ostrowach, Grecii, Maloj Azii i Turcii Wlad. Dawydowa. 85 r. 27) Obozrenije Maloj Azii. M. P. Wrončenko. 20 r. 28) O razwitii isjaščnago w iskustwach i slo-
wesnosti M. Romberga. 3 r. 29) Nowogodnik 1840. Izdanyj N. W. Kukolnikom. 30) Kurs Geognozii. Sostaw. D. Sokolowym. 25 r. 31) Chimia dlja wšech soslowij Soč. Demare. 17 r. 32) Sto ruskych Li-
teratorow izdan. Smirdina. 30 r. 33) Istoričeskoje izloženije ruskago zakonodatelstwa. Soč. Nik. Roždestwenskago. 5 r. 34) Opisanije otečes-
tvennoj wojny w 1812 godu, Michailowskim-Danilowskim w 4 častjach. 60 r. 35) Carstwowanije Petra II. Soč. Konstant. Arsenjewa. 5 r. 36) Wozrobnowlenije zimnago dworca w S. Peterburgě. Soč. A. Ba-
luchago. 4 r.

b) Maloruský básník Kotlarewský.

Iwan Petrowič Kotlarewský narodil se w Poltawě 29. srp. 1769. Wycvičil se w Poltawském duchownjm semináři, kde w čtysle spolu-
tákuw geho byl znamenitý překladačel Homerowy Iiady N. J. Gnedič
(Hnědič), Kotlarewský již w této škole gewil swláštnj wášeň k wer-
šim, a uměl na každé slovo uměle dobjrati ostroumné rymy, začel
geg spolužáci rymařem nazýwali. Po skončenj běhu nauk, objal se
Kotlarewský něgaký čas w saukromých domech držitelůw statků wy-
chowáwánjm dětj. W tu dobu žiwota swěho, zdokonaluge se w malo-
ruském gazyku dle řeti wrstewnjkůw swých, pozorowal mrawy, oby-
čegy, powěry i podánj swých vlastencůw Ukraincůw; býwal na schůz-
kách i brách prostého lidu i sám přeeděn autasten gich býwal: pilně
přislanchel i zapisowal slowa maloruského nářečj. Časem se ukázalo,
že to bylo následkem básnické činnosti, za předmět které Kotlarewský
wybral Virgilowu Aeneidu. Léta 1796 wstoupil do služby gako kadet
w karabino-draganský a pozděgi w koňo-střelecký pluk. L. 1806 při
nastápenj ruských wogek w Moldawu i Bessarabii byl při wzetj Bendersa,
při stečenj Izmajla i w mnohých půtkách s Turky obdržel dwakráte
pochwalu od samého mocnáře. Poslán byl k budžackým Tatarům,
aby se přidrželi Rusie, kteréšto poručenj štatně wykonaw, přiwedl od
ulusůw gich atamany, a za to obdarowán byl rytjřstwem řádu sw. Anny.
W odstawku wystoupil gako kapitán s oděwem 1808, — We swém přelo-
ženj Aeneidy nedržel se Kotlarewský wšudy čtenj latinské básně, ale
wjce wyobrazowal domácj žiwot Malorusůw w swobodných i žiwých
slokách. Směšnost geho Aeneidy gest newyrownána, wšudy dýše ney-
nepřinucenějšj satyra, blyštjčj se nehledanau weselostj i ostrotami po-
zorowatelného wtipu. Weškera Ukraina čjtá Aeneidu s rozkošj. Leh

kost vyptávaní, věrnost barvitesti, genuj žptové byli plnau měrau coci nowého, ošarowatelneho. Spisuge s ptjredy Kotlarewský nikde se neprohtěšil proti prawdě; národnost se odrátj w básni gako w zrcadle. Škoda že wysly genom 4 zpěwy a že práce ta neuj skončena. Kotlarewský napsal geště 5tý a 6tý a pteďal práwo wydánj wlech 6ti upřwůw 1838 dwornjmu Radě Wolochinowu. S netrpeľiwostj otekwáme wydánj toho, gako neyleptjho památjku nebožtjka. Mimo to wydána gast Kotlarewského *Natalka - Poľawka*, národnj opera, o kterež sme w pteďeslém swazku str. 248 giž powědali, a *Moškal Carywnik*. W papjrech nebožtjkowých nenašlo se nic wjce půwodajho, ale pteľoženj na maloruský gasyk obšjrného dila francauszkého *Ewangelškija Razmyšlenja*. Znalost Kotlarewského w děginách maloruských i wšbec w wšem týkagijem se národnj bytnosti Ukrainy byla welmi rozšjřena; mnozj spisowatelé ruštj, pšjce o maloruských pteďmětch, wstapowali s Kotlarewským w dopisowánj, i dostávali od něho důkladné a wěrné obgasněnj na otázky swé. Kotlarewský znal prwnj wzbuditi u wšěh-ných kragauůw swých lásku k rodinnému nátečj, a giž widjme důstog-né následownjky w Osnowjansenku, Maksimowiču, Hoholu, Sreznewském i giných. Zachowánj mnohých krásných památjnků národnjho ukrajského básnictwj děkowati co máme také témuž swětlému snaženj k důkladnému naučenj poznánj důležitého žiwota i mrawůw maloruských, gež sděľil Kotlarewský swým následownjkům. Hle prawdiwá weliká zásluha, okázaná Kotlarewským wznikagij slovesnosti rodného sobě kraga. Pad skromnau prostotau ukrajskau skrywal Kotlarewský ney-wznešeněgšj duši, dostupnau wšena šlechetným oitům. Zewnitřnj taby geho obličege nebyly krásny, ale ptjgemny; patrné swláštnj usmjwáj hrávalo wždy na geho ustech. Kotlarewský gako chrabrý wojn, gako učitel mládeže i gako upřjmný wyplňowatel powinnostj w obecném žiwotě, sprawedliwě těžil čestné gměno užitečného syna vlasti, a gako prawdiwě národnj spisowatel zaslauřil slawného gměna básnjka. S tjkau trpěľiwostj snášel bolesti poslednj skormucugij nemoci, i tjše šwal w 70tém roku wěku swého 29. řjgna st. sl. 1838. Celá Ukrajna s uznalostj zpomjná na Kotlarewského. Každý Maloros s hlubiny duše wzdychá po něm. Drahocenné gměno geho zachowáno bude na wšdy w paměti národnj, gako národnj pjsaň, gežto nikdy neumjrá.

Dle S. S. K. přel. W. H.

3. Zprávy o neynowěgšj literatuře české.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Studio et opera
Ant. Boczek, Soc. scient. Boem. et aliarum membri,
professoris publici, nec non historiographi Statuum

marchionatus Moraviae. *Tomus secundus* ab annis 1200 1240. Olomucii 1839, ex typographia Aloysii Skarnitzl (stránek 385 we 4, prodává se u knihkupce Seidla w Brně za 5 zl. 30 kr. we stř.)

S potěšením spatřujeme, že dĭlo toto pro historii národu našeho nejvyššĭ důležitě, pomalu sice, a však přede pokračuje; za čez negu ptičinlosti p. Spisowatele, ale zvlášť také štědrosti G. Excell. pana Ant. Fridr. hraběte Mitrowského z Nemyšle, c. k. nejw. kancleře we Wĭdni, děkowati máme, gakož gĭž pti ohlášenj prwnjho dĭlu (w Časopisu tomto na r. 1837, na stránce 116) powědĭao gest. I tento druhý dĭl přinášj děgezpytčům weliké množstwj nových udagůw historických, a obohacuje i rozšĭtuje známost naši děgin českých i morawských welmi znamenitě. Neydůležitějšj zdá se nám býti, co zde o počátcjch municipalnjch a německého práwa w Morawě (w čjslech 17, 60, 64, 145—148, 153, 189, 196, 222, 243) se pronášj; dle čehož obě to w Morawě drĭwe počalo, nežli w Čechách, — ačkolĭ my přĭčiny neznáme, proč p. Wydawatel nedatowanau listinu 17 tak určĭtě na rok 1204, a ne raděgi o deset nebo patnácte let pozděgi klade. Potom byly nám zvlášť zajímavé listiny 286—288, potahugĭej se k wálce mezi králem Wáclawem a bratrem geho markrabj Přemyslem r. 1237 wedené, ač i ony nám ani přĭčiny, proč, ani způsobu, gak ta wálka wedená, neodkrýwagj. Nadáli sme se, že nám p. Boček také některé data podá o přebýwánj králowny Konstancie we Wĭdni, w poslednjch létech žĭwota gegjho; to však se nestalo. A kde asi nalezl p. Horký listinu 30 o nadánj kláštera Oseckého w Čechách? Čĭm ochotněgi uznáwáme i prawdiwost, i důležitost gegj (zvlášť pro známost hospodářského stawu tehdejšjho), tĭm snažněgi řádalibychom wěděti, kde se zachowala, bohďa negediná. Těšĭlo nás spatřiti (na straně 82) poznamenánj kritické a návěštj, že listiny tam dvě podwřzené býti se widj. Kŕžby se bylo lĭbĭlo p. Bočkowi wýstrahy takowé častěgi opětowati! Gest zagistě i w dĭlu tomto, i we předešlém, mnohem wĭce listin podwřzených, nežli na prwnj oko býti se widj. Tak ku pť. čĭslo 11, od r. 1203, gĭstě mnohem pozděgi slááno gest, gakož i gměna swědkůw tam uwedených dokázati mohau, geňz teprw r. 1230—1240 žĭwi byli. Wůbec negu listiny kláštera Hradištského, ale i Welchradského, i kapituly Olomucké z tohoto wěku mnohé gsau podezřené, — o čemž ale my na mĭstě tomto šĭřiti se nemůžeme. Tak ku pť. řáďibychom wěděli, wšichni-li tĭj originálowé Welchradšj od r. 1228, od sebe welice rozdĭlnj, gsau prawj, i také listina k r. 1202 uwedená, geňz také teprwé 1228 sepsána byla, čĭli gen gedem z nich, a který? Wĭjme to, že nadacj listiny často i we čtwerých i wĭce exemplářch podány býwaly, a však wždy gednostegně, nikoli od

sebe rozdílné. Však nám při takovéto kritice negde o bláhové gákolí wtipy anebo důtky nám samým nemilé, ale gen o to, abychom, skaumagjce prawdu, nemrawem w dáwnowěkosti všude w Ewropě welmi obyčejným na scestnost zawedeni nebyli. Pan Boček éte w listině r. 1228 slova: »Welegrad ciuitas primo Modoburgusa«, a rozumj tomu tak, že Welehrad starý slul a byl také onjm *Děwjnem*, o kterémž u franských annalistůw IX stoletj a u Hildegarda Hradištského (Cod. dipl. I, 113) řeč gest: my ale máme za to, že se čjati má: »Welegrad ciuitas primo, modo burgusa«, t. g. Welehrad někdy město (slowanského způsobu), nynj městys (způsobu wjce německého). Forma gména »Modoburgusa«, na mjstě »Magdeburcha«, nebo starého »Magedoburche«, bylahy negen neobyčejná, alebřz neslýchaná i nemožná; i newidjme přjciay, pročhy slowanštj Morawané byli hlawnj. město své po německu nazwali, když Němci sami někdy negináče než po Slowansku ge gmenowali. Připomenauti musjme, že psanj Otakara I ku papeži Honoriovi III r. 1217 pod zlatau bullau dané nenj tq. samé, které pod čjskem 81 na str. 95 se klade; Bzovius zagisté gen chudý z něho wýtah do letopisůw swých postavil, an originál mnohem obšjrnějšj gest. Ke strance 133 také připomajnáme, že originál té listiny w archiwu kapituly Pražské má prawé datum r. 1222; gen Břewnowská podobná nese rok 1220 (chybný). Pak co se dj w čjslu 150: Honorius papa III componit causam a t. d. — nikoli, giž byla urownána pře ta dáwno, papež gen listiny o to obaplně podané dne 22 čerwna 1223 bullau potwrdil. Chwáljme, že p. Wydawatel w tomto djlu giž wýpisůw z kronik na mjstě listin nekladl; bylibychom geště přáli, aby také pro ušetřenj mjsta z listin cizjch častěgi byl na pauhé wýtahy se obmezil, ku př. w čjsech 6, 9, 16, 21—23 a t. d. Bogjme se zagisté, že budeli se tak pokračowati, gako posawad, giž ne čtyry kwartanty, ale sotwa šest gich postačj k zahrnutj všech listin až po r. 1306; čjmž celé djlo we wydánj tuze opozděno, w prodegi pak welice zdraženo a tudjž na menšj počet kupcůw obmezeno býti musj. I záležjž na tom vlasti a národu, anobřz, gakož naděgame se, i p. Wydawateli samému, aby djlo toto tak znamenitě negen brzy, ale i hodně mnohým milownjkům děgin našich do rukau se dostalo.

F. P.

Slownjk česko-německý Josefa Jungmanna, doktora filosofie a praefekta na akademickém gymnasium w Praze. Swazek 23. a poslednj.

Tjmtó swazkem ukončilo se toto naše prwnj národnj djlo, plod bezmála čtyřicetileté neunawné práce gediného muže. Z plného srdce přegeme štěstj p. Jungmannowi k ukončenj tohoto pomnjků sláwy gebo, přegeme štěstj i sobě, že takowých mužů gako on, našinci nazýwáme.

— Co slovníkem tím naše literatura získala, zbytečno by bylo zde vy-
počítávati; zgegnof to každému, ba newypočítatelné. Gjm nabyl gazyk
nás pjsemnj podatného, pewného základu, w něm obsaženy gsau vše-
cky ony neocenitelné poklady, pro které stará naše literatura nám dů-
ležitau gest. Kdo chceš w češtině se utvrditi a sprawiti sloh swůg
w duchu gazyka podlé klassických příkladů, čti napořád slovník, tam
nagdeš newywážitelný pramen poučenj. P. Jungmannůw slovník po
wšecky časy zůstane památkem české pilnosti a wytrwalosti. Co ginde
celé sbory akademické gen gakt takž k swětu přiwedly, to u nás ge-
diný muž wywedl důkladně, dokonale, klassicky. — Lautjce se od to-
hoto slawného djla, chlauby našj, gediné zbývá nám, wraucné díky
skotiti slechetnoduchému p. spisowateli za tak welikau obět, kterau uči-
nil vlasti posvěcenjm půl žiwota a nasazenjm sil i zdrawj swěho.
Pokud posledaj český zwuk neumře w dašném powěťj, nepomine pamět
wnešeného Jungmanna w srdech wdětaých potomkůw.

Sláva bohyně a půwod gména Slawůw čili Slawianůw.

W listech k welectěnému příteli Panu P. J. Šafářkowi
od Jana Kollára. S přídawky srownalost indického a
slawského žiwota, řeči a bágeslowj ukazugjcjmí. W Pešti
1839. Tiskem Trattner - Karolyiho. Wel. 8. str. 358
s obrázkem za 2 zl. 30 kr.

Neznáme příkladu, bý půwod a smysl kteréhokoliw národnjho
gména posud byl s náležitau gasností wyswětlen, tak aby oň žádnych
učených hádek a swárů nestáwalo, ano zdá se nám to býti wěcj ne-
možnou, zde gakýmkoli učeným skaumánjm a bádánjm něco gistého;
nad všecku pochybnost powýšeného ustanowiti. Žádné národnj gméno
zagisté nenj o mnoho mladšj než sám národ a gazyk geho, alebž padá
do prwnjoh dob tworeňj řeči. Pročež dokud etymologie nebude podá-
wati výsledky matematicky gisté a utvrzené — o čemž pochybugeme,
by k tomu kdy přišlo — všecku bádánj o smyslu národnjch gmen zů-
stane neaurodným, pauhé gen domněnky zpložugjcjm. Gméno národu
gest owšem staršj než mythologie geho, gakkoli každý národ gméno i
půwod swůg w gakési bági hledá, a však takowé odwody a wyklady
často welmi zle se datj, n. p. odwozowánj gména Roma, Romanus od
Romulus. Než deyme tomu, že bychom měli w ruce klubko k tomuto
učenému labyrintu; deyme tomu, že bychom se dopátrali půwodnjho
myslu gmen všech národů na swětě: co by tím medle bylo získáno;
zvláště w našich časech a okolnostech, kde tolik přednějšjch máme
potřeb? — Toto gest mjněnj naše o podobných bádánjch, gež přede-
stati gsme za dobré měli, než přikročíme ku knize samé.

Slavný náš pěvec Slávy docery vystupuje zde proti p. Šafářkově výkladu našeho obecného národního gména, a proti obvyklé od nepaměti u nás formě Slowan. K tomu ejli dokazuje předně, že pohanštj předkové naši ctili bohyni Sláwu, geňz byla gedna a ta sama s bohynj indickau Snahau, a že od nj gméno přigali tak gako Bramané od Bramy; a za druhé, že forma Slaw gest půwodnj a tedy staršj nežli forma Slowan. Zewrabyť sand o prawdiwosti a platnosti uwáděných zde důwodů sanechati musjme nutím we věci sběhlým, nicméně wábec wysati musjme, že slawný pěwee náš tuto při swau weče welmi wýmluwně a s wynakládánjm podiwu hodoě učenosti; on sám gmuengce spis swůg »wýsledek mého o této věci celožiwotnjho skaamánj a přemýšlowánj«. Neywzácnějšj částka spisu tohoto widj se nám býti tak nazwanj přjdwkwé, geňz přes polewíci celé knihy saagjmajice posownášj teti, bágeslowj a mrawě slowanských s indickými obsahj. Prawem obdiwowati se musjme ohromné pilnosti, geňz s to byla, a telika rozličných spisů a pramenů nasebrati tuto hognost i na oko nepatrných podrobnostj powahy, obyčejů, mrawů i bágeslowj Slowanů, a po boku ge postawiti podobným ukázám w národnojm žiwotě Indů, o gegichž celé mythologii objěrně zde p. spisowatel gedná, wykládage a nj mythologie pobratěných s nimi kmenů Slowanského a Německého, ba stopy gegj i w mythologii starých Egyptčanů, Řeků a Řjmanů wyhledáwage.

Celé djlo weskrze proniknuto gest gakýmsi duchem *básnickým*, ge-wjcejm se we všech prosaických sepsánjch p. Kollárových.

Na konec wšak zamčeti nemůžeme, že nás bolestaě dogalo spiso-watečowo rozdělowanj Slawistů a Slowistů co dwau w nepřátelském odporu proti sobě stogjcejch stran. Neznámeť my žádných takowých stran u nás, geňz by se pro pjsměnu tak hořce nenáwiděly a proná-sledowaly gak se p. Kollárowi zdá. Buď si Slaw aneb Slowan půwodnj a prawidelnějšj, wšak předece gest obogjho slowa gedn kořen. Nechme pokogně každého při tom, co mu wjce se ljbj; gednkaždý má práwe mjiť swé zdánj, swau chuť. Nadeyš Bůh, aby snad pro gedno slowo opětowati se měly mezi námi roztrčky předešlých nesnášeliwých dob, gaké bychom raděgi z paměti swé zahlaseny widěli. I nemať tedy p. Kollár proť báti se Slowistů, od nichž žádá pokoge a tolerancj, »abyste nás nekacitowali, newysmjwali, netrhali (!), nepálili (!), knih a spi-sůw našich nescizoložowali (!), čehož my Wám ani gme nečinili, ani činiti nebudeme.« Ale my Čecho-Slowané — gelikož ucho i oko naše od maličkosti na tuto w našem národě od tisjiletj užíwanau formu uwyklo — přjčinu máme žadáti p. Kollára. o sprawedliwost: abyste nás lépe poznáwali, k nám bez hořkosti mlawili, nám nie křiweho neptis-zowali, nám trhačů, paličů a t. d. nespjtlali, čehož my Wám ani gme

netinili ani činiti nebudeme. »Necheyme oboge růsti wedlé sebe, i kaukol i pšenici až do času žně.«

Ausführliches, theoretisch-praktisches Lehrbuch der böhmischen Sprache für Deutsche. Für das Bedürfniss des gegenwärtigen Zustandes der böhmischen Sprache und deren Literatur bearbeitet von Thomas Burian, k. k. Oberlieutenant im Linien-Infanterie-Regimente Freiherr von Paumgarten Nr. 21, Professor der böhmischen Sprache und Literatur in der k. k. Militär-Akademie zu Wiener-Neustadt. Prag und Königgrätz. Druck und Verlag von J. H. Pospjíl, wirkendem Mitgliede des böhmischen National-Museums. 1839. Wel. 8. str. 500, za 2 zl.

Dávno již ctili jsme nedostatek úplně a důkladné české mluvnice, než by všem potřebám zašátebníka, zvláště ge-li paubý Němce, vyhověla. Posavaděj grammatiky wice méně nehodí se k počátečnému vyučování, a nepřiměřenějš z nich, mluvnice Liškova jest dočista rozehrána. Takový nedostatek pozorowaw náš přehorlivý vlastenec p. Burian, professor gazyka českého na wogenské akademii w Nowém městě za Wjdaň, přinucen jest byl, pro swá přednášenj činiti wýtahy z posawadějch grammatik, a kde se čeho nedostávalo, z vlastního přidati. Tak powstala kniha před námi ležej. Že p. Burian slohu swau při wypracowánj nové grammatiky dostatečně poznal, wyswítá z jeho krátkých a trefných w předmluwě položených usudcích o posawadějch natic mluwnicjch. (S hora dočtené Liškowy grammatiky p. Burian, jak se sáá, naznal.) On sám o swé práci následowně se wygadřage: Es ist keineswegs durch die Herausgabe dieses Lehrbuches meine Absicht, neue Anordnungen im Gebiete der böhmischen Grammatik bekannt zu machen, sondern ich habe bloss die bereits bekannten und in vielen Büchern zerstreuten Wahrheiten gesammelt, sie dem Bedürfnisse der Lernenden gemäss geordnet, und so einem fühlbaren Mangel eines Lehrbuches der böhmischen Sprache für Deutsche möglichst und nach meinen Kräften abzuheffen gesucht. Ich mache keine Ansprüche auf Originalität, doch glaube ich manches Gute aus meinem eigenen Vorrathe hinzugefügt zu haben, wodurch schon mancher meiner zahlreichen Schüler von allen Nationen des österreichischen Kaiserstaates klare Ansicht von der böhmischen, so wie überhaupt Liebe für die übrigen slawischen Sprachen erworben hat. Dieses halte sich mein etwaiger Beurtheiler stets gegenwärtig. — Známeť i z powěsti i z očíšho patrenj owoc wybos-

ného působení p. Buriana na wogenské akademii Nowoměstské, kde to neunawně vlasti věrných synů a dokonalých Čechů, sobě pak wdětných a pamětných žáků vychovává. I wzali jsme s očekáváním do ruky knihu, obsahující způsob tak plodonosného vyučování, a s pilností procházeli jsme ji od začátku až do konce.

Auplnější grammatiky českého gazyka posawád nemáme. Můžeme říci, že p. Burian theorii našeho gazyka téměř do dna wywázil. Obšírně a wšestranně gedná o všech částkách řeči, a co neyhlavnějšího gest pro začátečníka, připoguge bognost příkladů a cwičení. O slowesu ještě w žádné mluwnici tolik a tak dobře powěděno nebylo. Gest owšem naše sloweso posud gerdictickým uzlem pro grammatikáře, gehoť docela rozpléstí ještě žádnému se nepodařilo: a však on o tom kde lépe a důkladněji powěděno, toho všeho šťastně použil p. Burian, připogiw i z vlastnj zásoby, tak že cokoli žáku wěděti potřeba, to vše zewrub tam wyloženo se nachází. Článek o předložkách, při kterém, gak se zdá, p. spisowatel hlawně Jungmannowa slownjku použil, gest bohátý sklad dobrých, přesných frásj českých. — *Syntaxis* owšem gest poněkud chadá, gak diwu ale, an w nj zbola nie posawád nepracowáno. — Následující ku konci cwičení gsau sice přiměřeně wolena, nicméně však slušně tomu, diwiti se musíme, proč p. Burian docela žádných příkladů se starých spisowatelů nepřiložil? Že swau grammatiku psal »pro potřebu nynějšího gazyka a literatury české« — oot se samo sebou rozuměti musj — nikoli geho newymlawá; i w našem čase nepřestává býti potřebou pilné studowánj a za příklad sobě obíránj starých, awlášť při tak walném rozšiřowánj se mnohých chybných nawyklostj we psanj a duchu gazyka protiwých mluwenj způsobů, kterým sám p. Burian náležitě se newyhýbá. Wůbec musíme litowati, že toto jinak výborné a přezádané dilo nenj prázdnější malých sice, však nicméně urážejících chyb a poklesek, o nichž častokráte i těžko říci, zdali gsau to chyby spisowatelowy či korektorowy.

Tak na str. 46. potůček se *hadj* n. m. *wüne*, gest germanismus podobný omomu: slunce *wradlj* se w gezeru (schlängeln, spiegehn). Na str. 56. Dělostřelec wypálil *dělo* zápalkau, gest chybně n. m. Dělostřelec wypálil z *děla* zápalkau (knotem). Na str. 59. slowa *wzduch* proti obyčejí užíwáno n. m. *powětrj*. Po dwau prudkých bauřkách byl *wzduch* očištěn a ochlazen. Str. 65. Zeď má w instr. pravidelně *zdmi*, *zděmi* gest toliko licencj. Na téže strance: *stogjm* k službám, gest germanismus n. m. *gsem* k službám. Na str. 67: k *zdem* n. m. k *zdjm*; ná *sdech* n. m. ná *zdjch*. Str. 71. Goho spodky *gsau* na kolenách hned rozedřeny; má státi: *bjwagj*. Str. 73. s bogiště chybně n. m. s bogiště. Str. 74. a 75. chybně *křata* a *křaty* n. m. *křata*, *křaty*. Str. 87. Zaplat *kartowé* chybně n. m. *karetné*. Na str. 88. a ginde

chybně užíváno neobvyklého plurálu *člověkové* n. m. *lidé*. Na str. 109. uvádí p. spisovatel pauzo genitiv *tisíc* za pravidelný, ačkoli hned nato na str. 110. dobře stogj: Ženská s ctnostmi a bez *tisíců* gest lepěj než ženská s tisíci a bez ctnostj. Na téže stránce chybně stogj: člověk má pět prstů *při* každé ruce, n. m. člověk má pět prstů *u* každé ruhy. Na str. 133. způsob gegich doráženj gest *původnj*, lépe by stálo: způsob gegich doráženj gest *zvláštnj*. Plural: *Němcové* na str. 139. i ginde užívaný gest neobyčejný. Mrštiti (str. 158) nenj *ndk.*, nobrž *dk.*, tak jako praštiti (prasknu — praskám — praštjm). Str. 177. Pane, wy gste dpes *zlého rozmaru*. Staročech byl by řekl: negste *w dobré mje*. I ginde slova *rozmar* chybně za *Laune* užíváno. Str. 199. Až hrušky sládnauti budau, sčjsneme gich několik. Až kostel klenauti budete, pohljdneme na wás. Lépe: Až budau sládnauti hrušky — až budete klenauti kostel. Str. 205. *wtáhneš* na sebe trest, n. m. *uwaljš*. Str. 211. Bratru mému *držjcmu* (!) před hospodau ukradli koně i s wozem. Proč ne: *stawjcmu* aneb *zastawiwšjmu* se? Co p. spisovatel na str. 299. prawj: Manchmal gebraucht man auch anstatt der längstvergangenen Zeit eine wiederholende Form, z. B. Říkal mi, že tak nebywalo, er sagte mir, dass es nicht so zu sein pflegte — Říkáwáwal dědeček náš, unser Grossvater pflegte zu sagen, — wklauzlo snad gen omylem; neboť německá konstrukcj se slowesem *»pflegen«* neznamená nikoli dáwno minulý čas, nobrž pauze opakowánj gakehosi konánj. Na str. 308. gest frásis: *nad mčjm* se nelekl, pauhý germanismus; my Čechové říkáme: *něčho* se nelekl. Str. 318. Netjká se: *daufati Boha*, ale *w Boha*. Str. 325. Styděti se *bludu*. Styděti se žádá akkusatiw věci s předložkau za, a genitiv osoby; tedy: styděti se *za blud*. Styděti se *něhoho* = sich vor jemandem schämen. Na str. 343. Wenzel, *Wenceslaw*. *Wenceslaw* gest nowěgěj nestwůra pro staré poctiwé *Wáclaw* (rus. Wjačeslaw).

Nemysli p. spisovatel, gakobychom takowým chyb wyčtenjm snad práci geho zlehčowati chtěli; my zagisté dobře uznáwáme a oceňugeme čhwalné geho snaženj, a cokoli zde od nás pronešeno, stalo se w aumyslu dobrém. Takowá, třeba sebe nepatrněgěj pochybenj welmi urážegj *w grammatice*, a my gen z toho ohledu že zde wytkli, aby při někdegjtm druhém wydánj této welmi potřebné a důležitě knihy tjm gistégi oprawena byla.

Ku konci připogil p. Burian stručný slownjk všech výrazů w cwičenjch a přjkladech užitiých, který začátečnjku i k dalšj potřebě welmi dobře posloužj.

Tisk a papjr gest pěkný, cena lewná.

Prawopis Český Wáclawa Hanky, Rytjře řádu sw. Wladimjra, Bibliotekáře Národnjho Museum. Páté wydánj.

W Praze. Nákladem spisovatelovým. 1839. Tisk a papír Synův Boh. Háze. 18. str. 94.

Toto nové vydání vůbec známého pravopisu p. Hankova svědčí o ceně spisu a přiměřenosti jeho pro každého začátečníka, jenž se s neyhlavnějšimi pravidly mluvnice a pravopisem české obeznámiti chce. Posud málo českých knih dočkalo se patého vydání, a pakli ještě podotkneme, že p. spisovatel podává tuto spis svůj nově přehledný a rozmnožený, nepochybugeme, že každý začátečník, komu na tom záleží, by se základům grammatiky a pravopisu českého dobře naučil, rád sobě geg opatří, a z vlastnj zkušenosti o užitečnosti jeho se přesvědčí. Tisk a papír gsau pěknějš, než na kterékoli jiné české knize.

Česká dobropisemnost, anebo: Neykratjš způsob naučiti se dobře česky psáti. Zvlášť ku prospěchu školnj mládeže. W kněžej arcibiskupské knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 1840. Wel. 12. str. 24, za 6 kr.

W gediném archu obsaženo gest we spisku tomto vše, co rodilému Čechu věděti třeba, aby bez chyby psal, w té neystručnějš krátkosti. Kdokoliw posud českau dobropisemnost za nesnadnou měl, tuto se naopak přesvědčí, že vše na několika přirozených, lehce pochopných pravidlech spočívá. Kdo pozorně kněžku tuto čte, snadno we 24 hodinách naučí se dobře česky psáti. Přegeme, aby tato výborná kněžka do všech škol se dostala.

Deklamovánky a Pjaně od Františka Rubeše. Swazeček IV.

W Praze 1839. Tiskem Jana Host. Pospjšila. 24. str. 54, za 8 kr.

Giž w prwnjm swazku tohoto ročnjku na str. 121. zmjnili gsme se chwalně o těchto plodech utěšené Musy p. Rubeše. I tento před námi ležej čtvrtj swazek potvrzuje, co gsme tenkrát o nich byli wyřkli. Gest sice w celku, co se poetické ceny týká, za předešlymi, nicméně w některých básnjch aupně wygewuge se spanilá mysl básnjkowa. Welmi podařilě gsau »Klepny, z Gellerta«. »Zpomjunky Ginošské« a »Něco na cestu« před ostatnjmi wyznačuj se gemným, z nich wliječja citem. Prostodušné a dogimawé gest básnjkowo wyznánj na konci:

»Brattj! sjly mě gsau mělké sklady;
Giž gen tauze mě wstřje wegďte;
Mau-li wůlj za wděk wezmote —
Gáf mám wůle na tři Iliady.

Až pak gednau vlasti kwěty nowé
Nad našimi hroby zawlagj,
Až se Češi k swému přianagj,
W prawdu wegdau naši krásnj snowé:
Pak snad uznáte — o blahé zdánj!
Také mnau že zwuků přibyló,
Když se zgitra hlučně zwonilo
Na Slowanů slawné požehnánj.α

Octář, činohra we 3 gednánjch dle Merciera a Vogla od Jana Nep. Štěpánka. W Praze 1839. W knížecj arcibiskupské knihtiskárně, nákladem Wáclawa Špinky. 12. 2½ archu. Cena 10 kr.

Nocleh w Granadě. Zpěwohra we dwau děgstwjch, dle činohry Friedricha Kinda vzdělána od Karla swobodného pána z Braunů. K hudbě Konradína Kreutzera zčeštil Jan Nep. Štěpánek. W Praze 1839. Tiskem a nákladem Wáclawa Špinky. 12. str. 56. Cena 10 kr.

Zločin ze ctizádosti, činohra w 5. gednánjch od Ifflanda, zčeštěná od Jana N. Štěpánka. W Praze 1839. W knížecj arcibiskupské knihtiskárně, nákladem Wáclawa Špinky. 12. str. 96, za 12 kr.

Panošowa šelmowstwj, fraška w 5 gednánjch od A. z Kocubue, zčeštěná od J. N. Štěpánka. W Praze 1840. Tiskem a nákladem W. Špinky. 12. str. 120, za 12 kr.

Třináctý plášť, weselohra we 2 gednánjch, přeložená od Jana N. Štěpánka. W Praze 1840. W knížecj arcibisk. knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 12. str. 48, za 10 kr.

Trufaldyn, služebnj dwau pánů, fraška we 2 gednánjch, zčeštěná od J. N. Štěpánka. W Praze 1840. Tiskem a nákladem Wáclawa Špinky. 12. 3 archy, za 10 kr.

P. Štěpánek tohoto roku s neobyčejnau pilností přičinuje se o rozmnoženj repertoiru českého diwadla. Nemůžte nám než potěšitedlné býti takowé geho počínánj, gež ozdobuje wěmec zásluh geho nowým kwjtm. Kromě půwodnj činohry: Jaroslav Šternberk aneb Tataři u Olomauce, kterážto na stawowském diwadle byla provozována, přeložil posawád šest diwadelnjch kusů, mezi nimi i opera, a daufáme, že gich do konce roku geště přibude. Gsau to weskrze kusy ku předstawenj na českém diwadla výborně se hodjčj. Od srdce přegeme, aby tyto a

gim podobné zastaupily mjsto mizerných Wjdenských frašek, genž rok co rok nepřestávaj omrzowati české diwadelnj obecnstwo, a aby p. Štěpánek, gehož neunawné pilnosti při ostatnjm geho zaměstnánj w skutku diwiti se musjme, neustáwal w horliwosti swé u wybjránj a překládánj dobrých cizjch kusů diwadelnjch pro diwadlo české.

Česká Thalia. Swazek čtvrtý, obsahujc: Dobrý ton, weselohra we 4 gednánj od Töpfera, přeložená od J. Procházky. Ženských se štjťj, weselohra w 1 gednánj, přeložená od Kl. Pünera. W Praze 1840. W knjžecj arcib. kniht. nákladem Wáclawa Špinky. 12.

Při obgewenj se Thalie nadáli gsme se, že spis ten častěgi nás potěšj podávánjm dobrých kusů diwadelnjch, gakých u nás weliký nedostatek, půwodnjch i přeložených; widjme však, že i on postonává na všeobecnau ochablost, gaka od některého času w literatufe našj panuga. Eyhle tu po dluhém čase opět swazek! — Panu Týlowi co wydawateli právem patj ta zásluha, že dobře umj woliti a wybjrati pro aučel swůg. Tento swazek zagisté utěšený gest obsahem swým a překlad dosti obratný. Kž by se p. wydawateli zljbilo, častěgi nás obdarowati tak zdatilými pracemi.

Přjhody francauzského wychowatele w Rusjch. Z ruštiny Thad. Bulgarina přeložil A. Hansgirk. W Praze 1840. W knjžecj arcib. kniht. u Wáclawa Špinky. Wel. 12. 4 archy, za 14 kr.

Pamatugeme se, že gsme tu samu wěc před léty w Rozličnostech od giného překladatele četli, a však wětšj části našeho členárstwa bude nepowědoma. — Neywětšj zásluha Bulgarinowých spisů gest, že wady a nemrawy swých kraganů bez milosti kárá a tepe, a slabosti gegich ostrým začastě stjhá wtipem. Ze všech geho satyrických spisů nejwjce tento před námi ležjc k našim okolnostem se hodj, tak že kdyby w něm sem tam něco se proměnilo, w gistém ohledu progji by mohl za obraz mravů českých. Pan překladatel sám w předmluwě takto se o něm wygadřuge: »Wystawugeť (přjtomný spis) žiwými barwami pošetilé Francauzenj wznešenějšjch stawů w Rusku, ljčj ostroumně přjlišné a směšné lpěnj slechty a wzácnějšjch lidj na všem, cokolí Francauštinau zapáchá, wytyká zdravým a rázným wtipem nedofrancauským těmto Rusům nemaudré a přewrácené gegich gednánj, wypisuge žiwě a přirozeně žiwota způsob tak nazwaných lidj wznešeného swěta, ktetjžto zakládajce sobě na uhlazených a wábnych způsobech, na wybraušenosti galowého wtipu, na powrchnj, ač na oko mnohostranně wědomosti, důkladné učenosti a žewrubné wzdělanosti málo či zhola nic

si newjšmagj, staragjo se gediné velikým nákladem a přemnohými učiteli učiniti ze swých dětj gemné a lahodné hedbáwnjčky, nikoli ale různé a všestranně vzdělané muže. — Kdož pak medle, zdravých gasmyslůw, nepoznal by bez rozpaků po těchto tazjch nedoněmecké naše Čechy, genžto, opowrhugjce českau krwj a gazykem, k vlastnj swé potupě Němci se býti prohlášugj, a pauze německým wychowánjm českau mládež wzdělati bezprospěšně se snažj, na ugmu náležitého a důkladného wywinutj se dušewných mohůtnostj přestáwagjce na tom, aby děti gegich neyprwé a neypilněgi Němčině se wyučowaly. « Tento krátký nástin směru před námi ležicjho spisku postatej, by čtenátstwo české knjžku tu sobě poručenu mělo, zvláště, když ge ugistjme, že, gak giž z této ukázky patrno, čistau a gadrnau češtinau psána gest.

J. M.

Mimo to vyšly:

1. Časopis pro katolické duchowenstwo. Wydáván od arcibiskupské konsistoře Pražské. Dwanáctý ročnjk. Swazek druhý. W Praze 1839. W knjž. arcib. kniht. u Wáclawa Špinky. 8. 13 archů.
2. Téhož časopisu dwanáctého ročnjho běhu swazek třetj. 13 archů.
3. Balbiho zeměpis. Swazek 10. 8. str. 96, za 20 kr.
4. Wěneec ze zpěwů vlastenských. Pátý ročnjk. Čerwen, obsahujcj půwodnj skládánj p. p. Františka Jana Škraupa a Jana N. Škraupa k textům p. p. Fr. Lad. Čelakowského a W. J. Picka.
5. Praktická Uherská grammatyka k dobrému Slowanského národu w Uherské kragině spjsaná skrze Karla L. Boboka, uroz. z Dežeric, cjr. kwe ew. A. W. Trnawské sl. B. kazatele, sl. stolice Zwolenské s. t. assessora, a skrze Martiina Durgalu. W Trnawě 1835, u Felixa Wachtera, pjsmem Ant. Schmida w Prešpurku. 8. str. 142, za 56 kr.
6. Hanička s kuřátky. Idyllicko-epická báseň od A. G. Eberharda, přeloženjm Jana Wlčka. W Praze 1840. W knjžecj arcib. kniht., nákladem Wáclawa Špinky. 16. str. 48, za 12 kr.
7. Očtenáš slowanský w čtyrech nářetějch, aneb krátké nawedenj ke čtenj slowanskému, totiž ruskému, ilirskému, českému a polskému od J. W. F. Šumawského. W Praze 1840. W knjž. arcibisk. knihtiskárně, u Wáclawa Špinky. 5 ljtšků, za 4 kr.
8. Katechismus pro obecnej lid a odrostlau i dospělegj školnj mládež. Od Karla Ferd. Hyny. zámecského kaplana w Njžboru. W Praze 1839. W knjžecj arcib. knihtisk. u W. Špinky. Nákladem spisowatelowým. 8. str. 332, za 36 kr.
9. Ponaučné a zábawné listy pro polnj hospodáte a řemeslnjky w Čechách. Wydáváné od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Druhý ročnjk 1839. Swazek sedmý. Wyuštěný a k dostánj u synů Boh. Háze. Wel. 8. 2 archy, za 6 kr.
10. Týchž listů swazek osmý.
11. Týchž listů swazek dewátý.
12. Námluwy w Koloděgi. Weselohra we 3 gednánjch od Šeb. Hněwkowského. W Hradci Králowé 1839, nákladem Jana H. Pospjšila. 8. str. 60. za 10 kr.
13. Některá nawěštj o všeobecném zaopatřowacjm ústawu, spogéném s prwnj rakauskau spořitelnicj. Od Dra. L. R. W Praze 1839, tiskem Jana H. Pospjšila. 8. str. 24.
14. Rannj kázanj na neděle celého roku, od Josefa Zimmermanna,

lokality v Stodůlkách. Druhé oddělení. V Praze, 1839, nákladem Tom. Tábora. 8. str. 99, za 30 kr.

15. Kázanj na všechny neděle a svátky v roce připadající. Od Fr. Al. Rokosa, kaplana Tachlowického. Díl třetí (sváteční kázanj). V Praze 1839, písmem a nákladem J. H. Pospíšila. 8. str. 282, za 40 kr.

16. Kázanj tolerantnj pro rok 1836 na den 16 října, vyhotovené a držané dle textu od slavné c. k. konsistoře H. W. vydaného z řádu 26, 6—8. od Samuele z Tardy, duchovního pastýře cyrkve ew. dle W. H. v Rošině na panství Křineckém. V Mladéboleslawy (sic), vytištěné u Filipa Gerábka. 8. str. 20, za 6 kr.

17. Stálá památka pro děti, které welebnú swátost oltárnú poprvé prigali. Po gedném katolickém farárowi z nemeckého přeložená. V Trnawě, 1839, nákladem Feliksa Wachtera, litterami Gelinek Gána Krst. (Sic) 12. str. 28, za 6 kr.

18. Nowý y starý vlastenský kalendář na rok Páně 1840, geů gest rok přestupný 366 dnů magcjj, podlé vysokosti ublu nebeského na 48mý stupeň spořádaný, rozmanité, užitečné a kratochwilné věci w sobě obsahující. Gedenáctý roční běh. V Liptowském Sw. Mikuláši, k dostání u Kašpara Fejérpatakyho. 8. 5½ archu.

19. Poslednj konsul Kaffský. Powjodka dle tatarských powěstj. Z ruského od Josefa Procházky. V Praze, tiskem a nákladem Jana H. Pospíšila. 1840. 12. str. 124, za 12 kr.

VIII.

Zpráva o českém Museum.

Od počátku června až ku konci srpna 1839.

Materialnjch přjspěvků poslali:

1. Do sbjrkj nerostů a zkamenělin: p. Jan hrabě Salm-Reifferscheid, zkamenělé zuby dopotopného medvěda ze Slaupenské geskyně w Morawě; — p. Leopold hrabě Thun-Hohenstein, třenownj zub dopotopného slona, nalezený u Benátek; — p. abbé Frant. Hocke, několik wzácných nerostů z okolj Ronowského; — p. Mich. Layen, c. k. gubern. rada a představený Příbramského hornjho auřadu, částici wzácných a wýtečných nerostů; — swobodný pán Rumohr, několik wzácných zkamenělin z okolj Weltruského; — p. Marek Dormitzer, wýtečný trilobit makrosthalm; — Negmenowaný některé zkameněliny rostlin z Anglicka; — p. Burian, Slawětinský mlynář, částici skalín a zkamenělin z tamnjho okolj.

2. Do žiwotišné sbjrkj: p. Jan Wšetečka, pjsař polesného auřadu w Pjsku, zagje se dvěma gjcny a žaludky; — p. Frant. Čerwenka, zárodky lišej a kunj; — p. Josef Mann, přjrodopisný maljř we Wjdnj, 103 způsobj malých motýlů w 214 exemp.; — wýběrnj aud p. V. J. z Krombholz, c. k. prof., některé způsobj mořských ryb w lju; — p. Dr. Rupprecht, některé způsobj ryb a plazů; — p. Ferd. Jičínský, direktor panstw Karlotýnského, wzácného supu.

3. Do knihownj: přisp. aud p. Wáclaw Hájek, starsj a kanownj-farář w Wyšehradě, 5 wyobrazenj Sedlic, Kutayhory a Maljna; p. Josef Kauble, duchownj pastýř w Laukowě, 1. Seraffjn neb škola sw. Milowánj, od Winc. Karafy w Praze 1666. 2. Sladký nápoj gak při trpké nemoci, tak při hořké smrti. W Pr. 1755 a 17 přjležitých básnj; — p. Dr. Wil. Rud. Weitenweber, 2hý swazek 4ho djlů od něho wydáwaných: Beiträge zur gesammten Natur- und Heilkunde. Pr. 1839; —

ptispiw. aud p. *Karel Winařický*, farát Kowanský, swau: Českau abecedu, malého čtenáře knížku prwnj, w Praze 1839, s 10 illum. obrázky; — p. *Leonard Skarszewský* z Haliče, Marię, powieść ukraińską przez Ant. Málczewskiego, w Londyně 1836; — p. *Josef Michálek*, kancellista při c. k. stawitelstwj w Praze, wzácný spis vlastenský w něm. gaz. od léta 1784; — p. *Bernard Mataus*, kapit. a knihownjčk w Břewnowě, své Positiones ex univ. theologia; p. kanownjčk *Milde*, Reise- und Lebensskizzen nebst dramaturgischen Blättern von Fried. Heinse 1ter Theil Böhmen. Leipz. 1839; — dšst. knjž. arcibisk. konsistor., časopis pro katolické duchowenstwo. W Praze 1839. 1. a 2. swazek; — činný aud *Calveské knihkupectwj*, 24tý swazek Lengerke's Landwirthschaftliches Conversations-Lexikon. Prag. 1839. 2. Das Königreich Böhmen. Klat-tauer Kreis von J. G. Sommer. Pr. 1839; 3. třetj oddělenj 2ho djlů Sommer's Lehrbuch der Erd- und Staatenkunde. Pr. 1839; 4. 1nj a 2hý swazek 1838 a 1nj 1839 Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen; 5. Lengerke's Reise durch Deutschland in besonderer Beziehung auf Ackerbau und Industrie. Pr. 1839; 6. Neues Versteuungswörterbuch von J. G. Sommer. Pr. 1839; — p. *Jos. A. Dunder*, kancelárský i knihownjčk w Blowicjch, Letopisy Krupinské od Braxatoriusa, w Přesp. 1810 s rukopisnými přjdawky; — p. Dr. *Helfer* w Maulmaině we východnj Indii swé: Amherst Town in the Senasserim Provinces. Calcutta 1837; — p. *Frant. Palacký*, děgepisec českýoh stawůw, 1nj djl a 2ho 1nj oddělenj swé: Geschichte von Böhmen, grösstentheils nach Urkunden und Handschriften. Pr. 1836 i 1839; — p. *Max. Bartkiewicz* z Haliče, Poezye Ignacego Szadbeja. w Wiedniu 1833; — čestný aud p. *Adam Rościszewski* z Rościszewa: 1. Pamětník sceny Warszawskiej na rok 1838. przez K. W. 2. Bajki i przypowieści L. E. Bajsza. Warsz. 1839. 3. Pokračowánj w Przyjacieli Ludu. Lessno 1839. 4. Wędrowki literackie, fantastyczne i historyczne J. J. Kraszewskiego. Wilno 1838. 5. Poezye J. J. Kraszewskiego tom I. Wilno 1838. 6. Pisma rozmaite wydane przez T. D. tom I. Wilno 1838. 7. Nowy katalog książek polskich drukowanych w Wrocławiu 1838. 8. Rozmowy łatwe zastosowane do życia towarzyskiego po franc., po polsku i po niemiecku. Wiedeń 1839. 9. O dzienniku mod męzskich przez Kulczyńskiego. 10. Żal i wznieszenie się ducha do najwyższej Istności Rodzicow po zgonie jedynej córki przez Felixa Bozniańskiego. Lwow 1839. 11. Archiwum teologiczne przez Ks. Jabczyńskiego w Poznaniu 1836 i 1837 rok I i II; — p. *Adam Kasparowski*, pokračowánj w Tygodniku Rolniczo-Przemysłowém. Lwow 1839; — p. *Stanisław Lubicz Jaszowski*, prwnj swazek Lwowianina przeznaczonego krajowym i użytocznym wiadomościám 1839; — p. *M. Teller*, ranhogię Hronowský, swé: Sagen der Herrschaft Nachod. Pr. 1839; — p. *Frant. Macán*, arc. notár i děkan Čelakowský, 1. Traktát sw. Augustyna, kterýž nazwał marnostmi tohoto swiata. W Starém Miestie Pražském 1506. 2. Knjžetky tyto słowů Zrcadlo. W Benátkách w właské zemi 1506. 3. Traktatec sw. Bernarda o bogi duchowniem. w Benátkách 1506 (złomek). 4. Notule a Listowé a Tytulár stawů (bez titule); — předstawený Nassowské gednoty pro starozitnosti a děgepis swé: Annalen des Vereins für Nassauische Alterthumskunde und Geschichtsforschung. Wiesbaden 1837, swazek 3tj 2ho djlů; — p. *Jan Swoboda*, učitel prwnj wzornj opatrowny na Hrádku, swau: Školku wyučowánj malých djtek. w Pr. 1839, a swé: Sebránj českých pjsnj. w Pr. 1838; — p. *Florian Sawiczewski*, Dr., prof. i děkan fakulty lékařské w Krakowě, 3tj djl swého »Pamětníka farmaceutycznego«, a 1nj djl »Rocznika wydziálu lekárskiego w Uniwersytecie Krakowskiem. Krakow 1838«; — p. *Wáclaw Bojer* z ostrowa sw. Mauricia swůg: Hortus Mauritianus ou Énumération des plantes, qui croissent à l'île Maurice. Maurice 1837; — p. *Martinec*, c. k. gubern. rada a ředitel policie w Zádře w Dalmacii:

Elektra tragediá. Glubimir pripoves pastirska i Glubav i smart Pirama i Tisbe po Dominiku Slatarichu. V Benezieh polak Alda 1598; — Geho Excell. Karel hrabě Chotek, neyvyšší purkrabě Český: Semplice veritá opposta alle menzogne di Enrico Misley nell' suo libello: L'Italie sous la domination autrichienne Parigi 1834; — činný aud p. Josef Jungmann, c. k. prefekt akad. gymnasium, poslednj swazek swého »Česko-německého Slovníka w Pr. 1839«; — p. Vinc. Reichel, prof. bibličkého učenj w Hradci Králové, swau knihu: Instructio in hermeneuticam biblicam. Viennae 1839; — p. Jan Prawd. Příbík, učitel hlawnj školy Beraunské, swé »Počtánj písemné s hognau zásobau rozmanitých příkladů« w Pr. 1837.

4. Do sbírky rukopisů: p. Frant. Macán, Kancyonál aneb písne chwal božských přepis z tištěného 1664; — čestný aud p. Dominik Kinský, c. k. český translator při gubernium w Brně: Sermones habiti contra doctrinam hussiticam 1415 & 1416. 2. Kázanie božiehodnie z XVIIho věku. 3. Kroniku Boleslawskau dle rukopisů Cerronských srownanau.

5. Do sbírky mincí: p. Placid Ansorge, kapit. Teplauský, Pražský groš Wácl. II; — p. Josef Aichinger, c. k. setník i prof. Wjd. Nowoměstské Akademie, měděnau tjmskau starau minci; — p. Josef M. Král, farář Brancenský, Pražské groše krále Jana i Wlad. II., 3 staré mjšenské groše, 3 malé cizj stříbrné a 1 měd. minci; — p. Frant. Frank, protokollista arcib. Lwowské konsist., dvě cizozemské bronsowé medalie; — p. Frant. Macán, 6 malých cizjch stříbrných a tolikéž takových měděných minci; — Museum pěkných uměnj w Pavii, stříbrnau medaliu ke cti swého zakladatele Marquisa Luiggia Malaspiny di Sannazzaro; — p. Frant. Klein, farář Švihowský, 6 malých cizjch stříbr. a tolikéž takových měd. minci; — p. Josef Akkermann, kněz při c. k. wyslanstwj w Kadani, welikau stříbrnau medaliu Jana Soběckého na osvobozenj Wjdně: »Joan. III. Rex Poloniarum. Nec luna duabus: Vienna liberata MDCLXXXII. die XII. Sept.« dvě malé stříbr. a 8 takových měděných minci; — p. Wilém Kilian, stawowský kassownj offijr, cijnowan medaliu na založenj ústawu pro slepé w Praze 1808.

6. Do sbírky starobylostj: odkazem činného auda p. Karla Wáclawa Wolframa, Dra. práv a zemského adwokáta, půwodnj portret Bohuslawa Balhjna na plátně olejnyimi barwami od slawného Karla Škrety; — panj Josefina Rubsowa, kríž složený z 700 dřjwek.

Do pokladnice českého Museum na wydávánj knih českých, čili do Matice české, dodali od 27 čerwna do konce zářj 1839:

Pan Josef Štětka, doktor lékařstwj na Horách Kutných, 10 zl. — p. Wáclaw Sowák, kooperator w Cerwených Janowicjch, 10 zl. — p. Hugo Jan Karlyk, professor hist. cirk. na theol. ústawu w Teplé, 10 zl. — p. Karel Mensinger, kooperator w nových Dworčjch, 10 zl. — p. František Kamaryt, kaplan, 15 zl. — p. Tomáš Podlaha, posl. theol., 10 zl. — p. Josef Wlasák, posl. theol., 10 zl. — p. Frant. Kalina, studujc, 10 zl. — p. Ant. Wiesner, kaplan w Plzni, 5 zl. — p. Ant. Jarosl. Bek, práwnj a pěstauu kajžete Šwarcenberka, 10 zl. — p. Mart. Klauček, kaplan w Kádowě, 10 zl. — p. Jan Johánek, farář w Hradešicjch, 10 zl. — p. Gindř. Kaubek, studujc w Němčicjch, 15 zl. — p. Ant. Peter, studujc tamže, 10 zl. — p. Rud. Pfeiffer, kněz cirkewnj, wychowatel w Elčowicjch, 5 zl. — p. Mat. Tokštein, bisk. wikát a farář w Gjinžě, 5 zl. — p. Frant. Hanč, aktuar na Kosti, 5 zl. — p. Hynek Meder, posl. práv we Wjdni, 10 zl. — p. Wáclaw Wondra, kaplan w Peruci, 5 zl. — p. Aloys Landfrass, knihtiskář w Gindř. Hradci, 10 zl. — p. Jan Krauský w Katusicjch, 50 zl.

Redaktor: Pawel Josef Šafarjk.

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

TŘINÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK ČTWRTÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1 8 3 9.

Tiskem Sygaw Bohumila Hase,

I.

U h r o b u m é m a t k y.

Od Fr. Jar. Waacka K.

1.

Darmo waneš, wětříku tichý, sem z háginy ke mae,

Darmo radost šepceš, darmo mi lje chladíš!

Ach, truchlost panugeť w mém srdci neukrotitelná;

Uplakané oči mé gsau wzdroge proměněny;

Tak žeť dnem i nocj přýtiť z nich pláč se žalostí,

A wzdychy mjsto slow gen moge usta magj!

Tak ten swět se mēnj, weselost se we mále obrátj

W zasmušilost černau, žert ke žalosti wodj.

Rychle radosti minau, od smjchu ge bljzko do pláče;

Gedwa že srdce plesá, giť slza zas se ronj.

Ráno se nad horami w šat různý den přiodjwá,

Slunce se usmjwá, háginy prozpěwugj;

Než brzo wystupugj od všech stran mračna téhotná,

Ptactwo mlčj, trne les, slunci se lje kalj.

Den blaha čerstwě mine, s njm čerstwě i rozkoše zagdau,

Nastane noc temná, genž podobá se rowům!

Ach, přjliš podobát se rowům wúkol tu mlčjcejm,

Z nichžto nepowstane wje, tam kdo we lůžku ležj.

Dlauko si odpočinau, w takowě kdož ležníci usnau;

Ach, by procjtili zas, darmo ge slunce budj!

Wšeco mlčj a spj tu kolem, gen gá se ozýwám,

Sám tu živý kráčjma ke hrobu matky mé.

2.

Roňte se, ó slzy mé! přes lje na wás giť uwyklé,

Plyňte na lje bladé, s lje na row zelený!

Ach, zde w hrobě ležj studeném nad wšecko milegěj

Matka, a gá sirotek na swětě byl zanechán!

Ach, w tom hrobě ležj tu gegj hlawa, genž se tak o mne

Dnem i'noj staralať — wznikněte, nářky mogle!

Na rtech wznikněte mých, wznášegte se wúkol a wúkol,

Gsauce i tak weliké, má gako gesti bolest.

Ach, kam přjwětiwá děla ústa se, genž u kolébky

Rty ljbáwala mé při zpěwu přstomilém?

Kam oči, lásky plné, genž gsau patřjwaly na mne

S potěšenjm, když gsem matky na kljně seděl?

Kam ruce tak pilné, tak štědré, řádu milowné?

Kam nohy, genž pro mne gsau se trmácely gen?

Ach! weta gest po všem! záwistná smrt toho winna;

Matku ta přjkladnau déle nepřála dětem!

Ach, weta gest po všem! weta po blaženosti pozemské,

Nic mi nezůstáwá, nežli památka gegj.

Mé blaho row pohltil; z něho nikdy wjc mi newygde;

Nikdy — matku milau gižť toto lúno chowá. —

Darmo se ohljžj syn' twúg, ó matko, po tobě;

Darmo na hrobě wolám, darmo kanau slzy mé.

Mé oko gak wztržené z okolj se wracj zase nazpět

Ke hrobu, an nikdež matky mu nelze nagjt.

Žel můg odletugeť wětrem, dál přes hroby temné;

Nikdo neozwe se wjc. — ozwěna gen mě klamá!

Ozwěna, ta mne klamá, odesjláť nářky mi nazpět,

Chťjc mi dokázati tak, marně že gá tu željm!

Ach, což prospěge pláč? Skropená gjm tráwa se bugnj,

Genž, aby zakrylá geg, roste na rowě garem!

Roste — a otláčená kolena předc gsau, u modlitbě

Wraucj, když tu klečjm; w chrám toto mjsto tiché

Proměňugit, hrob pak nábožné matky we oltář;

K oběti zápalné w srdci mi láska hořj!

Těž mokrau oběť poswátný tento na oltář

Wždycky ochotně nosjm — z mých lige tať se oěj! —

Giž se bolem rozskoč, ó citelné srdce synowské!

Tesknof na swětě tom žiti — a matky nemjt!

3.

Smutná chwile to gest, kdy osud tomu tak chce ukrutný,

Přítele že přítel náhle musj zanechat!

Kdos tak šťastný byl, že nehem ti také Jonatas byl

Dán — angel strážný — k ochraně, k utěšenj:

O rcí ty, cos cjtíl, druh twůg když pryč se ubjral

Od tebe na dlouhý čas, nebo nawždy také?

Zdaž do žeher mocnau twé srdce netlauklo bolestj?

Zdaž slza hořká twé ljece ti neskropila?

Smutnějšj doba gest, když smrt lauěj duše wěrně

Od sebe nawěky giž: tuť w těle srdce puká!

Tříkrát smutnějšj doba geště, když giž umjrá

Matka, a dítjky gegj gsau w swětě zůstaweny.

Byl to den ukrutný, než noc byla hrůzy plnějšj;

Gen s trautjm pomnj geště na něg duše má!

Byltě to poslednj giž den, cos ljbala, matko,

Swé děti uplakané, genž gsme šrotci nynj!

»Klekněte« — tak prawilas ty hlasem giž gen se třesaucjm,

Sesláblau wztahugjc swau ruku s lůže na nás;

»Klekněte — dát chcít wám žehnánj geště poslednj —

Bogte se Hospodina! — s njm se tu těšte nynj!«

W tom twoge tekly na nás slzy horké, ústa umikla;

Zůstaly, ach! wztrženy twé oči — usta němá!

Každý pohled twůg wbodl osten w srdce rozencůw,

An břitkým prohnal gim duši geště mečem!

Hromná rána aniž, když z mračna we důly burácj,

Tak neleká duši mau, gak słowa promluwená

Od zde přítomných: »Ach giž duši matka wypauštj!«

Ta słowa auzkostná gá posawáde slyšj.

Slunce zacházelo giž, poslednj záře uhasla

Na skalinách vysokých, temno se rozložilo.

Zašlo i nám nebohým bratřjm, ach! zašlo i sestřám

Slunce naše! w swětě tom wjce newygde zase.

4.

Zwuk slavný zvonu gest, u wečer když znj na klekánj;

Slavný — když ránem člověka ze sna budj;

Neb když k chrámu wolá a dušj zbožných sbory pij
 Tam, kde si duch pokowj, kde s něho břjmě padá.
 Však mé srdce ginák pronikal hlas, když uměřáček
 Matce zněl, w mau žal lil duši ustrašenau.
 A když pak zwoněna hrana: což přehrůzně dorážel,
 Zwuk swěže we sluch můg! — ty zwony geště slyšjm!
 Gak hwězda zkalená, hořelať gest smutně u rakwe
 Swjce bledým plamerem; — swětlo to geště widjm!
 A zpěwy pohřebnj se ozywaly různě po domě
 O smrti, saudném dni; — pjesně ty geště slyšjm!
 Tehdá geště však doma, matko, bylas mezi námi;
 Ačkoli giž mrtwau, twé děti ljbaly tě!
 W černý pak gsi rubáš oděná byla, kříž do rukau ti,
 Ač stublých, byl dán; toť twoge heslo bylo!
 Tak leželas na marách, a sirotci u rakwe klečjce
 Nárek wedli, žeby skály se rozplakaly:
 Když tebe djě čilé hladilo, mnjc, matka že gen spj;
 — Neb nic o ukrutné o smrti děcko newj —
 Však tě nemohlo nigak probudit; něžné celowánj
 Rty twoge, giž studené, gsau neucjily wjc.
 O kž bych gá byl newěděl též o smrti geště!
 Kž bych byl myslil, matka že usnula gen!
 Welký bol by minul duši mau byl tjmto klamanjm,
 Nehrozilať mysl mau takby památka tato!

5.

Často, rodičko ty má! ach, často si můg připomjná
 Duch ten čas blažený, ans mezi námi žila.
 O tenkrátě i gá žiw byl gsem w rozkwětu prwnjm,
 An ty milostí okem djě gsi pěstowala,
 U prostřed bratřj, u prostřed sester uwykly
 Rost' ti miláček twůg — mág wěku mého to byl —!
 Tys kroky řjžila mé; gako angel strážce wodjwá
 Člowěka je chránj: tak gsi ty wedla syna,
 Bych s oesty ctnostné nezablaudil do swěta zlostj,
 Twé bdělo we dne oko, když byla, nespalo, noc!

Modlíti nás učilas již záhy a Hospodine čte;
 Říďte se, dítky, Bóhem! — tak napomínala nás.
 Když se večer blížil, na kljn tvůg my spěchali jsme,
 Tak, jako pospěchaj k matce kuřátka malá.
 Neměla dlouho trvat blaženost nám od tebe poslá;
 Strasti usadilo nám, bez tebe, matko, nebe;
 Strasti usadilo nám, s nimi pláče a nářky žalostné.
 Až nás dům ge plný, bez tebe prázno ge tam!
 Různo ge tam, jako na hřbitowu, přesmatno a teskno,
 Smrt tebe odňala nám, gen šly nám nechajíc! —
 Než tak Bůh sám chtěl, genž gest života, smrti pásem;
 Mrtwj tak geho gsau, gak geho gsau i žiwj.
 Spi tedy, matko milá! neb zbožný — ten neumře;
 W Pánu kdož umřel, tenť bude na věky žiw!
 Tam kde newládne smrt — kde synowská láska nepláče;
 Tam, kde žiwot blažený — tam spoku, matko, budem.

II.

Pře rodopisná w Čechách

roku 1546 wedená,

s poznamenanjmi

od *Frant. Palackého.*

U w o d.

Podáváme vlastenskému čtenárstwu příklad starý
 objasněného wedenj a lžonj pře na saudu komornjm w
 králowstwj Českém, a to w přjčině dosti zajímavé: ge-
 dnát se zagisté o starožitnost těj rodůw, který wjce než
 od šesti set let podnes w dějinách národu českého slýmaw;
 panůw totiž, nynj hrabat, ze *Sternberka*, z *Waldsteina* i z *Kau-
 nic*. I lžonj té pře, i rozsudek, genž gi ukončil, tolik
 zvláštnostj do sebe magj, a od toho, co nám o té wěci

známo, tak se nebyluj, že příklad tento ku poučenj o prawdě a o bladu w rodopisu českém nad jiné výborně se hodj.

Rodové šlechtitj, gak w Němcjch, tak i w Čechách, giž od konce XII stoletj rozeznáwaj se, gakož wůbec wědomo, nejprw po *znacjch* (šjtjch, erbjch), potom po *gménech* rodiných. Stegnost i gména, i znaku, aspoň w gedné a téže zemi, ručj od gakžiwa za stegnost rodu; a však tato rodu stegnost i při stegných znacjch a rozdjlných gménech, anobř při rozdjlných i gménech i znacjch někdy místo mjtj mohla; takže závěrek, gmenowitě we starých Čechách, že stegnosti znaku na stegnost rodu, platný gest, nikoli ale naopak. Kdo chceš o tom přesvědčiti se, čti gen bedliwě kroniku Dalimilowu od r. 1314; ona w tom srownáwá se dokonale s wypadkem mnoholetého náeshd w této příčině skaumánj. O tom, co w Polště někdy dosti obyčegně bylo, že rodové starj muže cizj z lásky do swého erbu přijmali, gim znaku swého propůgčowali, my w Čechách ani gediného příkladu neznáme; ano starj Čechowé na nic tak pilně a tak žarliwě nehleděli, gako na erby swé, aby gich nikdo neužjwal, kdoby k nim práwa neměl. U nás giž každé to djtě wěděti může, že starj páni Wykowci, užjwawšj *ruže* za znak, všichni od gedného předka pocházeli, ačkoli rozličnými gmény (z Rosenberka, z Krumlowa, ze Hradce, z Landšteina, z Austj, z Borotjna a t. d.) se psali; také rod Ronowský, gehožto znak byly dvě *ostrwe* křížem položené, dělil se na pány z Lipé, z Dubé, z Lichtenburka, z Ronowa, z Přibislawi, ze Žlebuw a t. d. To hned za důkaz postačuje, že w Čechách znakové čili erbové starj gsan, nežli gména rodinná; onjho zagisté vyskytugj se giž na konci XII, tyto teprw w polowici XIII stoletj. A však také někdy ku př. páni z Wartenberka s pány z Waldšteina, páni z Pardubic a rytjři Malowci, páni z Potenšteina se Šwibowakými stegného byli půwodu, ačkoli šjtj swými owšem od sebe se dělili; čehož ale důkazy a příjiny rozkládati zde mjsta nenj.

K náležitému porozumění následující rozepři věděti sluší, že w Čechách před cisařem Kárlm IV, pokud geště staročeské smysly u šlechty přewahu měly, rozdílu stawůw tak přisně se nešetřiwalo, gako to pozděgi, za obyčegem a wplywem německým, zobecnělo. Za Přemyslowcůw u nás každý zeman na statky bohatý, aneb we vyššjch auřadech postawený, k vyššj šlechtě počtán byl; synowé-li však gehu ochudli, tož byli opět gen sprostj zemané, čili wládykowé. To as padesaterými příklady stwrditi lze, ač posawad wůbec málo známými. Pozděgi, w XV a XVI stoletj, giž se to nedálo, ale panowal giž způsob německý, starau tam wirau (Wergeld) někdy uwedený a upewněný, kastami poněkud zapáchagjej, tak že syn dědil staw otcůw i bez ohledu na gehu gměnj.

Welikého rodu Kaunického w Čechách a w Morawě půwod kryge se w šeru XII stoletj; znak gehu gest *lečno* dwoge proti sobě postawené. Klášter Kaunický od něho na Morawě giž r. 1181 založen byl. Za krále Přemysla Otakara II wynikali z rodu Kaunického dwa bratři, Herman z Richnowa, zwláštnj miláček krále swého, a Oldřich z Drnholce, gehož týž král za heytmana zemského knížetstwj Korutanskému byl postawil. Za Wáclawa II dwa potomci rodu toho, pan Boleslaw ze Smečna (od něhož páni z Martinic pocházeli) byl neywyššjm sudjm král. Českého, a pan Hroznata z Husic, swak powěstného Záviše z Rosenberka, neyw. purkrabjm Pražským. To důkazowé panského stawu. Ale w XIV stoletj některj ochudlj potomkowé rodu tohoto, nemohše panstwj swého skutkem provozowati, do stawu rytířského upadli, ku př. páni z Martinic, páni z Augezdce; aniž dříwe nežli Martiničj w XV, Angezdečj w XVI stoletj opět mezi pány české přigati gsau.

Za krále Wladislawa II ustanoweno bylo w Čechách za zákon, že při weřejném zasedánj na sněmjch, w saudech, a t. d. mezi panskými rody starými a nowými rozdjl se čisil. Osoby staropanské mezi sebou dle osobnjho

stáří se řadily a předcházely; po nich teprw osoby wnowě do panského stawu přigaté, až do čtvrtého kolena, následowati musely; tak že pán nowý, ač wěkem sešlý, za pánem starého rodu, ač geště mladým, sedával. Když tedy r. 1546 pan Arnošt Gilemnický z Augezdce a z Kunic, r. 1612 zase mezi pány přigatý, do saudu zemského za saudce powolan byl, mage pod pány ze Šternberka i z Waldšteina sebe mladšjmi seděti, odpjral se toho: ale brž spamatowaw se, že předkové geho již za starodáwna mezi pány w Čechách počtáni byli, žádal mjsta mezi starými rody dle osobnjho stáří swého. Wznikla z toho následugcj rozepře; kteraužto pan Arnošt, ne tak pro nedostatek prawdy, jako raděgi pro nedostatek průwodůw, ztratiti musel.

Wýpowěd GMt. Řjmského, Uherského a Českého etc. krále Ferdinanda, o rody starožitnosti a sedánj w saudu zemském, mezi panem Adamem ze Šternberka, p. Wiljmem Šfastným z Walšteina s gedně, a p. Arnoštem Gilemickým z Augezdce a z Kunic s strany druhé učiněná.

1.

Gakož gest Arnošt Gilemický z Augezdce a z Kunic na GMK. pána našeho milostiwého wznesl, že GMt. ráčil mu poručiti do saudu zemského zasedti; i když zasedl, tak gakž zřízenjm zemským wyměřeno gest, aby páni po létech staršjch sedali, také gest toho žádostiw byl, aby toho zřízenj užil: pak w tom Adam ze Šternberka a Wilém z Walšteina na Řichenburce tomu na odpor se postavili, a gemu toho mjsta nad sebu nedopustili; i proč? tomu gest nesrozuměl. Protož aby to od nich před GMK. bylo oznámeno, aby na to odpověď dáti mohl.

2.

Proti tomu od Adama ze Šternberka a Wiléma z Walšteina to mluweno: aby to tak s strany toho mjsta býti

mělo, tomu že oni odpjragj, w tom se předkem táhnúc na neyvyššj úřednjky, saudce zemské, že mu mjsto pod njm Wiljmem ukázáno, kteréž gest přigal ten den; než nazeytřj oznámil, že pod nimi sedati nemjnj, prawjc se starožitněgějm pánem býti. Potom učinili k němu přátelské promluwenj skrze neyvyššjho purkrabj Pražského, hofmistra a komornjka králowstwj českého¹⁾, aby to na GMK. ani na saud zemský nepřicházelo, aby ke čtyřem osobám saudu zemského ku přátelskému gednánj přistúpil, a gak ti mezi nimi wýpowěd učinj, že oni se w tom přátelsky k němu chtj zachowati. I dal odpověď, že nemá se oč rownati, neb že má wěc sobě stwrzenú; gežtoby to rádi slyšeli, a když to ukáže, chtj mu toho rádi mjsta přjti; než dokud toho nepokáže, žádagjc (neb se i roduow gich dotýče) GMú Král: za opatřenj. Dále i to mluweno: že neyvyššj hofmistr králowstwj Českého wyslal streyce swé pány Berky, mage před sebu odgezd, aby se ohlásili k tomu, že gest týž Arnošt mluwil, že mjsta w saudu komornjm nad pány Berky i Kolowraty užil, gešto co mu se w tom propúgčilo, to se z dobré wúle dalo, a pro léta stará bylo mu toho přjno, negsúc té naděge, aby koho tjm honiti měl; žádagjc i to wěděti, co prawil, že má stwrzenú wěc, a nemáli, gsúc té do GMK. naděge, že GMK. ge také wyslyšeti ráčj.

3.

K tomu od Arnošta Gilemičského mluweno, že on na to nenastupuge, aby starožitněgějm gich Adama a Wiléma byl; než že w létech a w roku staršj gest, a zřizenj w sobě to zawjrá, že po létech páni w saudu sedati magj, gakž o tom dotčeno. Pak ač w rozepři s nimi se dáti

1) Neyvyššj purkrabj r. 1546 byl pan Wolf Kragj z Kragku na Nowé Bystřici; neyw. hofmistrem pan Zdislaw Berka z Dubé na Lipém a Zákupj; neyw. komornjkem pan Jaroslaw z Šellenberka na Kosti a Hrádku nad Sázawau. Wiz »*Prehled saučasný neyvyššjch častognjků a saudnjků zemských i dworských w král. Českém* w Praze 1832. fol.

nechtěl, i nyní by se dāti nechtěl; ale to prawj, že předkové geho od některého sta let stawu panského užjwali, i některj auřednjci zemstj býwali; a to by ukázal, nechtjli oni tomu mjsta dāti. Co se pak roduow pánuow Berků dotýče, ne tjm úmyslem, aby ge w čem tupiti měl, anebo chtěl, to učinil; než aby ukázal, že s bedliwým rozwáženjm gest gemu to mjsto w saudu komornjm bylo dáno nad některými osobami roduow starých, ukazujc na ten titul »z Augezdce« některé staré z desk zemských wýpisy, s tjm dalším promluwenjm, že se ukázalo, gak předkové geho z Augezdce ode sta let i výše stawu panského užjwali. Nadto za cjsařuw a králauw GMj. se nacházj, že zapisowáni býwali před pány z Šternberka; a tak se widj, že oni Adam a Wilém daremnj GMK. zaneprázdňenj činj. Neb i to gest we zřízenj zemském, že osoby do saudu zemského magj vybrány býti roduow starých; a tak gest při něm to zachowáno; wždy žádage toho užiti, poněwadž páni po létech w saudu sedati magj; při tom dawše čjsti artikul zřízenj zemského o sedánj pánuow w saudu zemském.

4.

Zase proti tomu od Adama ze Šternberka a Wiléma z Walšteyna mluweno, že nenj diw, mage Arnošt to na mysli, že gest sobě ty věci wyhledal. Ale oni aby zase wyhledawati měli, toho se nenadáli; než tomu newěřj, aby oznámiti směl, neb to ukázal, pošelli gest z toho rodu, aneb aby předkové geho byli; nébrž neukazuge, aby přirozený krewnj a poslúpnj těch, nač se potahuge, přjtel byl; než oni to ukážj, že gsú předkové gich starožitnj byli, a oni z nich pošli, žádagjce při tom, aby dotčený Arnošt to podlé práwa ukázal, táhnúce se dále na zápisy mezi starými a nowými rody stawu panského, též na registra úřadu purkrabstwj pražského, kterak týž Arnošt se tak gak nyní nepsal »z Augezdce a z Kúnice«, s tjm doloženjm, že oni to co mluwj, wyhledagj, gako staršj w rodu, s čjm nyní na hotowě negsú. Nad to

že ukázaťi chtěj, že on Arnošt teprwa za pána gest přigat, a tak sobě cizj věc do desk na škodu roduow gich wložil.

5.

K tomu od Arnošta Gilemického dále mluweno: že na ten čas potřeba nenj gemu toho, aby toho rodu byl, ukazowati, neb tjm nikdá nebyl nařjkán; než poněwadž geg poněkud tjm nařjkagj, gakoby toho rodu nebyl, té naděge gest, že toho nikterakž neukážj, a poněwadž to směgj mluwiti, gest náležité, aby to ukazowali. Nad. to, kde se táhnú na zápisy roduow, žeby nowé nad staré se neměly wywyšowati, gešto tuto gest provedeno, že on nenj nowý pán, a tomu odpjrá, aby osoba gehu za pána přigata býti měla, gsúc té naděge, poněwadž se ukazuge, že GMK. tomu mjsta dáwati neráčj. Než žeby we čtwrtak w saudu zemském tak seděl, toho zpráwu tu činj: Když do saudu zasedl, šetře předkem stolice GMK. a mjsta toho, nechťel se w rozepři dáti, než wyčekawši ten den, hned šel k neywyššjmu sudjmu ²⁾; a o tom mjstě oznámil, že ho přigjti nemůž wedlé zřjzenj zemského. A tak w tom nic neučinil, w čemby sobě ubljžiti měl; wždy GMK. prose, aby při tom ukázánj byl zůstawen. A kdež se pak mluwj, žeby cizj věc sobě klásti we dsky měl, gešto gsau to weliké věci, a když o to konec bude, toho také časem swým nepomine, než pořádem práwa chce sobě tu věc k mjstu wěsti. Žeby také giného titule před léty užjwal, i nenagde se, než že »z *Augezdce*« wždycky se psal; než potom »z *Kúnic*«, z přjčiny se psali, ukázawši na to ma-gestát krále Wáclawa ³⁾, a to mluwj, gak ty z *Augezdce*, kterjž posli z *Kúnic*, za pány tehdy měli, a w lawicjch

2) Neyw. sudjm byl tehďá pan Jan staršj z Lobkowic na Zbiroze.

3) Majestát tento podeřtelý (protože způsobu a slohu w kancelári král. české tehďá weskrze neobyčejného) tištěn gest we Paprockého stawu panském na stránce 294; též w Lüdewig Reliquiae MS. tom. IV. pag. 307.

panských sedali; a tak mohl ten titul »z Kúnic« podle toho magestátu sobě dobře přičiníti. Neb gsau posli z toho starého rodu z markrabstwj Morawského ⁴⁾ a magj ten erb dvě bjlé lekna w červeném poli. A dále prawie, že se swědomj dává, gak sau poctiwě do králowstwj se dostali, a kaupili sobě neyprwé Husinec ⁵⁾, a potom Ratage, a tehdaž, kdež kdo seděl, odtud se psal, ukazujc při tom magestát krále Jana, gak směna se stala, Ratag na Augezdec ⁶⁾. A tak srownage léta magestátu se dskami, že nedaleko od sebe padnú, s tjm řečj doloženjm, že páni zemštj dali powolenj té směně, a gak předeck geho ten dosedl na Augezdec, tak se odtud psal, dawši přitom čjsti list, daný Záwišowi z Augezdce ⁷⁾, kde mu se psalo »Urozenému muži, pánu« etc. Než co se toho Augezdce dotýče, powěděl, že byl držán od předkuow geho, až otec geho geg prodal; a tak mكدá z rukau předkuow gest newyšel. Žeby pak on Arnošt za pána měl přigat býti, tomu gak prwé odpjrá, a ukazujc na to magestát krále Ludwjka, w kterém před Wiljmem z Walšteyna gest postawen, kterého datum léta 1522; a ten list, mluwj, kterak páni saudce zemštj uwažiwwše dali do desk wložiti.

4) Žeby rod ten prastarý, ku kterémuž negen páni z Kaunic, ale i z Peruce, z Ředhoště, z Martinic, z Kacowa, z Richnowa i z Talemberka náleželi, teprw zakaupenjm Husince do Čech se byl přistěhowal, tomu odpjratu se musj, an mnohem dříve giž w Čechách osedlým byl; zdá se, že i statj páni »Poděhrad« za krále Wáclawa I. byli téhož rodu.

5) Má státi bezpochyby »Husice«, gakož i gméno Hronasty z Husic naswědčuje, genž byw r. 1284—1286 neyw. purkrabjm Pražským, také k tomuto rodu náležel.

6) *Augezdec* ten, o kterém tu řeč, byl hrad nad Wltawau na statku Nezdašowském w Prachensku někdy ležjcj, genž tomuto rodu náležel, od r. 1325 do 1491, a teprw r. 1491 kaupj přešel na rytjře Kotenské z Terešowa. Nynj hradu nezbywá wjce, leč rozwaliny dosti weliké na blzku wesnice Augezdce.

7) Pan Záwiš z Augesdce, o kterémžto zde zmjanka gest, byl r. 1327—1333 neyw. komornjkem králowstwj Českého (w. Přehled saucasný); o čemž kdyby pan Arnošt z Kaunic byl wěděl, byby toho ke swé při dobře užiti mohl.

Nadto že otoi geho psali jako pánu. Ukázal na to listy purkmistra a raddy starého města pražského. Nadto ukázal gest majestát cjsaře Karla, daný *Bencewi z Augerdece*, proboštu a kanownjku⁸⁾, protože za cjsaře Karla nebývali proboštowné nežli páni, a to by se ukázalo akty i listy kapitoly kostela Pražského, s tjm řeči doloženjm, že ten *Záwiš z Augerdece* měl tři syny; *Arnošta*, a ten byl děd⁹⁾ tohoto *Arnošta*; *Budiwoga*, a ten bez dědicuow s swěta zšel; a třetjho toho *Bence*; wedlé toho všeho GMKé za milostiwé a sprawedliwé opatřenj prosje.

6.

Proti tomu opět od Adama ze Šternberka a Wiléma z Walšteyna mluwenq: Že rozuměti gest tomu, kterak on *Arnošt*, sedě při privilegijch, tjm se chystal. Než strany majestátu krále Ludwjka, že negsajú té naděge do žádného krále, aby gednomu měl dáti, a ginému wjzti; a král Ludwjk teprwa léta tčjmecjúného (1523) za krále gest přigat. Pak kde gest *Arnošt* ten majestát wyžádal? w kancelári uherské, gažto takowj gsau majestátowé zdwiháni; než ti moc měli, kterjž z kanceláře české vycházeli. Co se pak toho titule dotčje, neukazuje se, aby otoi geho neb dědu to swědčilo, a s těmi, na kteréž se wztahuje,

8) W řadě proboštůw Pražských za cjsaře Karla IV nadarmo hledalibychom *Bence* gakéhokoli; ale nenj pochyby, že se tu mñj pan *Jenec*, probošt Sw. Křtje we Wratislawi a kanownjk Pražský. Nacházjma kollatory kostela Albrechtického w Prachensku nedaleko Augerdece r. 1360, 27 března: *Jenczo praepositus S. Crucis Wratisl. et D. Arnestus de Ugezdecz miles*; — r. 1364, 22 srpna: *D. Jenczo praepositus S. Crucis Wratisl., Arnestus cliens de Ugezdecz et Budiwoy Pragensis canonicus*. Tot byli ti bratřj, na které p. *Arnošt* se zde potahuje.

9) Nemožná wěc gest, by tčž pan *Arnošt*, byw o dvě stě let dřjwe žiw, byl dědem tohoto pana *Arnošta* od r. 1546. Dle obecného pravidla počtjá se na gednə stoletj třege, na dvě stoletj tedy šestero pokolenj (generacj); zde pak na dwoge stoletj gen třetj koleno (wnuk) by se počtjati muselo. Roku 1395 onen pan *Arnošt* giž co neboštjk se připomjná, synowé pak geho *Jan* a *Budiwog* byli giž tehďž dospělj; ka by pak *Jan* (otec *Arnoštůw* 1546); mužem byw giž r. 1395, teprw 1501 umřiti měl, tomu niědný snadno wjry neptědā.

o to pře nemagj. Než to se wj, že ginj se odtud z Augedce pjsj, proto páni negsú; a ginj také takowý erb magj, proto gim streycowé negsú ¹⁰⁾). Neb kdo chce rod panstw swého ukázati, má to prowesti pořádně; což oni chtj ukázati, že gsau toho mjsta hodněgšj. Neb kdo gest krewnosti pořádně neukázal, tehdy takowý k nápaduom sprawedliwosti nemjwal, gakož se strany Dwořeckého na saudu zemském stalo. Než on Arnošt pod gménem titule chce starožitnosti užiti; než kdyby tu pošlost z toho rodu pokázal, proti nim nic nebude; a kdyby G. M. K. toho ráčil hodnost nagiti, aby toho mjsta neměli užiti, hnedby nechtěli proti němu sobě té věci stěžowati; než dokudž neukáže, nemohú geg za to držeti. Neb oni gednoho pána znamenitého wědj, kterýž o tom wj, že gest týž Arnošt za pána přigat; a nedáwali tomu mjsta, chtěgj to pokázati, prosjc G. M. Ké., poněwadž o starožitnost a panstw magj s njm činiti, žeby rádi wěděli, kdo praděd, kdo děd, a kdo otec gehu byl; a měl gest se gednoho titule držeti, s kterým titulem z markrabstw Morawského by se obrátili; žádagjc GMKé., aby gim průtahu popřjti ráčil, že to na giné z roduow swých wzněsti chtj; neb gest gim tobo potřeba; že swau starožitnost také chtj ukázati, i gak předkowé roduow pánuow z Šternberka úřednjci zemšj býwali.

7.

Na to od Arnošta Gilemického to powědjno, že co se mluwj, toho se neukazuje, a na holých řečech to nezáleží, ale on gest dostatečný titul swuog ukázal, a tak té naděge gsa, že ty řeči prosté k škodě gemu nic negsú. A ač rozepře nenj, než o sedánj; však, poněwadž na to

10) Arci že toto streycowstw r. 1546 giž tak staré bylo, gelikol od wjce nežli třj set let pocházelo, že pamět potomkůw o něm wjce nepostačowala; archiwůw pak starých tehďáž we vlasti našj, po zhořenj desk zemských r. 1541, rodinám českým owšem se nedostávalo. Proto také p. Arnošt swého pógitj od p. Záwiše z Augedce dostatečně prowesti nemohl, ač o něm pōchybowati nelze.

nastaupeno, gakby nowého rodu byl, z té potřeby gsú ti majestátowé, dsky a listowé ukázáni, aby známé bylo, že od starodáwná předkowé geho toho užjwali. Než co se majestátu krále Ludwjka dotýče, že gest nebyl w kautě chowán, ale we dsky zemské wepsán, a tak se gednalo zgewně a ne tegně. A kdež se mluwj, žeby při privilegijech sedě, něco sobě vyhledal; gesto, by se byl nadál této věci, bylby toho wjce we dskách našel; než co gest mohl na prospěch zgednati, to gest ukázal. O přibuznosti pak krwe, w tak brzkém času nebylo mu to možná ukazati; také mu toho žádná potřeba nenj; prosjce GMKé, aby tau wěcj odtáženo nebylo, než konec aby učiniti ráčil.

8.

Kdež od Adama z Šternberka a Wiléma z Walšteyna wždy za to žááno, aby prátaš G. M. K. gim dáti ráčil, aby oni také provozowati mohli, sčjm se dotčený Arnošt proti nim přihotowil. Poněwadž pro krátkost času hoto-
towi býti nemohl.

9.

Po odložení té pře od Arnošta Gilemičkého mluweno: Že předeslého stanj, co gest wznášet na GMKau, i ukarowat, to ráčil GM. slyšeti; ale že oni Adam ze Šternberka a Wilém z Walšteyna za přjchnu sobě wzali, žádagje odrazu; a ten na žádost gich gest propuštěn; a to na onen čas w řeči své oznámili, žeby on Arnošt byl pán nowý, a žeby cizj wěc na škodu roduow gich do desk sobě klásti měl. I poněwadž se w tom tak slyšeti dali, a on gest tomu odpjral a odpjrá, a oni podwolili se, že to ukazati chtj, i poněwadž se tak podwolili; a na to se ten odklad GMKé stal; chtjli co toho wěsti, slyše to, dá na to, pokudž bude náležitě, odpověd. Neb zgewně práwo: Reus in exceptione est actor; totiž: Obwiněný we výmince gest půwod; wedlé toho prosjce GMKé za opatření, quia affirmantem est probare non negantem, totiž, že půwod má od toho býti, kdo co gi-
stj, a ne od toho, kdo odpjrá.

10.

Proti tomu od Adama z Šternberka a Wiléma z Walšteyna mluweno: Že gest té řeči gaho, Arnošta, wyrozumjno; pak to že za odpověď dáwagj, že sú oni gemu žádné přičiny k tomu nedali, ož toto před GMKú slyšej gest přišlo, a za žádné půwody se nepostawili, neb gau na GmT toho nic newznášeli, ani půhonem ani obeslánjma geg newinili; než on wznešenjm na GMKú se za půwoda postawil, a to slyšáno bylo, že w saudu zemském, kde od neyvyššjch úřednjkuow, a saudcj zemských z uwážéného potazu mjsto mu ukázáno, nechťél toho přigiti; než chtěl wyše nad něho Adama a Wiléma sedati. Než wyseděwá ten den a potaz wynessi, toto gest potom wznešenj udělal, a to co se mluwj, zprawnjho ukazowanj že se nagde; oni pak slyšjce na onen čas to, a z přjčin nenadálých newědúce o tom, aby mu powinni byli toho mjsta postupiti, i tudy toho žádali, aby ukazowal, že toho proti nim užiti nemá, s tjm doloženjm, kdyby se k tomu přihotowili, že také chtj ukazowati, kterak sprawedliwé a pořádné toho mjsta užiti magj, při kterém w saudu zemském sau zůstaweni. A to se všacko w předešlém pře wedenj nagde; a na to se to odloženj stalo; a tak on Arnošt že gest w této při půwodem, a GMKá ráčil toho odložiti, že to ráčj doslyšeti. Pak chceli swé wznešenj wěsti z strany rodu swého, slyšjce to oni, pokudž za sprawedliwé bude, dadj na to náležitú odpověď, i na to, co se roduow gich dotýče, že ho w užjwánj byli, že odtud na potupu swú i roduow swých z toho mjsta neměli býti wytištěni. Pak chceli ukazowati, a rod swuog prwozowati, budú poslúchati; pakli nechce swého wznešenj užiti, aby nebyli za to gmjti, ráčjli GMKá slyšeti z strany roduow swých, w čem se slyšeti dali, dále také ukazowati chtj.

11.

Na to od Arnošta Gilemického to za odpověď dáno: Že w saudu nenj na řeči, než na pokazowanj; a ož gest, on Arnošt w této wěci půwod, však powněwadj oni, Adam

z Šternberka a Wilém z Walšteyna, se podvolili ukazowati, a na to odkladu žádali, zdá se gemu býti powinné, magjli co, aby prokazowali; neb on co mu potřebného bylo, ukazowal, žádajíc aby ten odklad přečten byl.

14.

A po přečtenj toho všeho powědjno: Že gim gest nalezeno, chtjli co ukazowati, tak gakž se na dalšj průwody potahowali, aby pokazowali. Než aby on Arnošt gich starožitnějšj byl, toho nemluwíl; než že gest léty staršj, i také starožitmý, gakož to w tom pře wedenj se nagde.

13.

Když GMKá z potazu ráčil stranám poručiti oznámiti: Poněwadž od nich, Adama a Wiléma, žádáno gest odtahu, a ten se na žádost gich stal: chtjli co ukazowati aneb mluwiti, aby tak učinili: kdež oni Adam z Šternberka a Wilém z Walšteyna předešlé pře wedenj dali přečjsti, přitom majestát cjsaře Karla, w němž obsažen gest majestát krále Jana. Nicméně čten gest majestát krále Ladislawa, kterýž w sobě majestát krále Wáclawa zawjrá, kteréžto od dotčeného Arnošta k potřebě geho byly položeny; a to k tomu mluwiti dawše, že z té přjčiny dotčenj majestátowé gsau přečtení, gak předešlé on Arnošt, daw ge čjsti, na ně se táhl, prawje, že takowj majestátowé na rod geho a na nág se wzťahowati by měli. Z kterýchto wyrozuměli, gak gest w nich titul, a na koho se wzťhaje; že se w gednom pokládá na gednoho probošta z Augesdce, gesto w něm dostawené nej, ta osoba kterého by statwu byl, panskéhoi čili rytjškého; ač tak toho titule a majestátu ušiti chce. Druhý pak majestát krále Wáclawa, wzťahunge se na pány z Augesdce; který se za staré pány wywědčugj, že posli z Kúnic, kterého majestátu tyž Arnošt na onen čas, snad i nynj chce ušiti, gakoby se to na rod geho wzťhowalo; gesto oni o tom newěděli a newědj, aby se naň to wzťhowalo, a aby krewným přjtelem z toho rodu byl pošlý, loč by to uká

zal; neb gest mnoho w tomto královstwj tituluow z Augezdce, gesto nřzywaj stawu rytřského. Pak pokud milost krále Wladislawa o tom ukazuge, že nenj potřebj zapetrařdhowati, než gestu gest potřebj, aby to ukázal, že předkové geho i on z toho kmene gest pošlý, a že toho titule a panstwj užjwali. Pak gestliže to ukáže, o čemž oni newědj, to bude při GMKé a Gich Milostj uwáženj; přitom dawše djsti z register památnjeh zemských markrabstwj Morawského, že za odpověď pánuom Šiškuom z Kúnie od stawu zemského dáno: Že poněwadž se prawj býti streycowé těch pánuow z Augezdce, o kterýchž král Wáclaw wyznáwati ráčj, že ti páni z Augezdce, kterj byli w královstwj Českém, a kterjž gsau z Kaunic pošlj, že gsau páni zemstj, i když ti páni z Augezdce a neb pan Jan Stoš podlé pořádku markrabstwj tohoto přjsahá to zprawj, že gsau streyci gich a z toho kmene pošlj, že přitom zústaweni býti magj. Též gest otamo, kde tž páni Šiškowé za pány nowěléta tisjeho pětistého třicátého druhého přigati sau; a swědomj Jana, Wáclawa a Petra bratrj z Kúnie, že otce gich gemi Arnoštowi majestátu toho krále Wáclawa půgčil, a že při něm ten majestát zústal; nieměně swědomj Wratislawských s strany roduow panuow Stošuow; a Vidimus cjsaře Zikmunda majestátu, kterým majestátu krále Wáclawa potwřzowati ráčj; ¹¹⁾ po přeřtenj toho mlowiti dawše, že se z toho ukazánj našlo, gak k tomu majestátu krále Wáclawa on Arnošt přišel, a tomu gest z swědomj panuow Šiškuow wyrozuměno. Také gest wyrozuměno, na který rod tž majestátowé se wztahuj. Ale aby tž Arnošt toho rodu Stošuow byl, o tom nic sů nestřšeli, ani wědomosti nemagj; a tak na onen čas promlawili, že cizj spravedlnostj chělbj sobě ten titul osobowati dotud, dokud toho neukáže. Než když dokáže, dadj tomu mjsto, w tom se táhna na swědomj panuow Stošuow, z té přji-

11) Wšecy tyto listiny (z částky podeřřelé) tiřšeny gsau u Pa-prošěku na dořěném mjstě.

ay, poněwadž, on Arnošt na rody gich ukazuge, aby swědčili, gestli gich strýc přirozený. Ale že toho není, gym. wyswědčeno na poručení GMKé, k tomu newědj. co říci, než poručějí to GMKé k opatření. A by toho swědomj. nebylo, tehdy gest gamu Arnoštowi potřebj. aby ukázal, že to na osobu jeho se wztahuje, a on že gest z toho rodu a krve poslůpně pošlý, neb dal o sobě nhl. witi, že z markrabstwj Morawského pošel, a že z toho rodu gest; pak aby to pokazowal.

14.

K tomu od Arnošta Gilemického powědjao, že w saradu má pořádek zachowán býti, co se nacházej z potazu, má swag průchod mjtí, i gest GMKú již nalezeno. Rdnewadž ukazowati již Adam a Wilém chtj, že on Arnošt gest nowý pán, a že cizj wěc do desk klásti dal, aby to ukazowali.

15.

I dotčení Adam ze Šternberka a Wilém z Walsteyna ukázali na to swědomj¹²⁾, žeby dotčený Arnošt Gilemický za pána byl přigat; s tjm. přitom promluwením, že to ukazujj, pokud ti swědkowé w sobě to zamrajj; a z toho GMKá. ráčj. tomu wyrozuměti. A by daky nethorčely, poněwadž, se to zapisowalo, kdo se kdy přigímal do

12) Swědectwj tato byla: 1) od pana Sigmunda Smolického gest swědčil, že pan Arnošt někdy pod p. Janem Špatj z Janowic seděl, kteréhožto rod teprw od r. 1504, adoptowán byw, od wymřagjících pánuw z Janowic, do panského stawu přigat byl; 2) od pana Wiléma z Wartenberka, kterýž swědčil, že p. Arnošt s bratrem swým někdy (1512) do stawu panského přigat byl; 3) od p. Jana a Adrspachu, že etec paně Arnoštůw, pan Jan Šupenický z Augesdce († 1501) byl stawu rytířského; 4) od p. Krístofa Tetla; 5) od staré panj Johanny Lieckowny, z Risenberka, wdowy po panu Hynkowi Botitowj z Martinic († 1514), i od panj Doroty z Wartenberka, wdowy po panu Gířim Botitowj z Martinic, synu paně Hynkowny, swědčjících, že někdy páni Botitowé z Martinic p. Arnošta z Augesdce a z Kaunic za krewnjho strejce swého umrtě nechtěli; (— w čemž kř. gamu gest křiwdu čelstj). — Viz odwod těch swědectwj dale pod písmem 16.

stavu panského, to by se ukázalo; ale že po zhoření desk nemůž se to gihák ukazowati, než gak o tom wyměřeno artikulem wyzdwiženým z desk gest, že slyšené řeči magj za průwod pěstati. Pak tuto se ukazuge swědomj, gak se dalo s strany osoby pana Jana Špětle, a dále gak dvě osoby swěděj, že týž Arnošt za pána přigat, i toho některj dokládajc, že na sněmu při tom sau byli, nechtj toho wykládatj, než zůstawugj toho při GMKé rozważenj. Ten pak průwod téhož Arnošta gestj za dosti starožitnosti, to bude všeco při uvaženj GMti. Než poněwadž se tuto rodow a starožitnosti gich dotýče, na tom sau to ukazowali, w čem se slyšeti s strany rodow swých dali; kdež on Arnošt ge z mjst gich chtěl stisknutí, gesto toho mu přiti nemohli, ani která powin-
nost kazala; neb mjsta, která gim w saudu zemském uká-
zána gsau, toho mnoho let w užjwánj byli, a té naděge
do něho byli, že od něho při těch budau zůstaweni,
gesto gemu k tomu žádné přjčiny nedali, aby gim to na
potapu učiniti měl, ani negsúc žádostiwi žádného geho
posměchu, podávali se na gisté pány, a chtěli se dáti
w tom naprawiti, byliliby w čem scestnj. Než když toho
nechtěl přigiti, i gsúc sobě tjm i rodu swému powinni,
spráwedliwě to dále, co gim náležj, ukazowati budau. Ga-
kož pak Adam z Šternberka na starožitnost rodu swého
od praděda, děda i otce swého ukázal swědomj, registry
zápisowé i akta, kteráž gest pjsař přjsěžný od úřadu
gsúc wyslán, zapisowal.

16.

Ku kterýmžto swědkuom od Arnošta Gilemického
promluweno, že se neprawil gich Adama a Wiléma staro-
žitnějšj býti, než že staršj gest léty a starožitný. Pak
magjli swědomj na to čtena býti, snadby bylo zbytečné
zanepraždněnj; a swědkuom tēm w kragi zapisowaným
mjsta nedawugj, že toho zřjzenj zemské neukazuge, lečby
pro nemoc kterému pjsař byl wyprawen.

17.

Ale od Adama z Šternberka ukázána gest na to smluwa Swatowáclawská¹³⁾, a dále gsú mnozj majestátowé a listowé položeni a čtení předkem; kdež Zdeněk ze Šternberka, neyvyššj haytman všech zemj králowstwj Českého na GME mjestě¹⁴⁾, a neyvyššj purkrabě byl; kteréhož listu datum gest léta tisícjho čtyřístého sedmdesátého druhého. Přitom swědomj té kapitoly Olomucké, co na hrobjch s strany roduow pánuow z Šternberka w klášteře Sw. Františka na předměstj Olomuckém se nacházj¹⁵⁾. Nic méně ukazujc z markrabstwj morawského weypis, kde stogj w listech w smluwách lanfrida geněna pánuow z Šternberka, a kterého léta. Item list Otce Swatého Pawla papeže, swědčoj Zdenkowi z Šternberka, kterého datum 1466 léta. Přitom list krále Jana, datum toho 1315 léta, kde Tobias z Benešowa prodal otcowské dědictwj swě Zdeslawowi z Šternberka. Item druhý list krále Jana, kterého datum 1327 léta. Gest také ukázal list otce swatého Urbana papeže, kterýmžto potwzruga majestát krále Otogara, kterého datum 1262 léta, kdež stogj Zdeslaw z Šternberka. Též list bratra Pawla řádu Sw. Franciška w markrabstwj Morawském, Jaroslawowi z Šternberka poslány; datum toho 1489 léta. Též swědomj kněze Mikuláše, probošta klášteřa Šternberského gest přečteno, že našel w swém klášteře jeden list Petra z Šternberka, gehož datum 1384 léta se nalezá. Také gest čten majestát krále Ladislawa, dany Zdenkowi z Šternberka, oswobožu-

13) Od roku 1517.

14) Totiž na mjestě krále Matiaše uherského, genž titule králowstwj Českého proti kráľm Gřm a Wladislawowi od r. 1469 užíwal.

15) Tisícná gest w Paprockého Zetadlu markrabstwj Morawského, a však, jakož obyčej u Paprockého, velmi nedbale a chybně. Z následujcjh wyčtánj dat diplomatických, tak pracně sebranych, to dostatečně wyswina, že tehdaž páni ze Šternberka i z Waldšteina rodných archivů zvláštnjch gestě neměli; postavowali jim obecny archiv celě země, desky země. Data zde uweslená témž všechna známá gsau, a lehkau pracj zesternásobiti by se dala.

gjc z léna a manstwj zbořený hrad Kostelec nad Sazawau, datum toho 1456 léta. A přitom majestátowé krále Wladislawa a druhý krále Ladislawa s strany: gich datum gsau také přečtení. A potom po všem powědjao, kdyby i tak bylo, aby ti majestátowé na rod geho Arnoštůw, od něho prwé ukázanj, naň se wztahowali, a gim: žeby bylo 130 let, gak se nachází, tehdy teď gest slyšano weyše ginak starožitnost téhož Adama z Šternberka, že gsau předkowé geho od některého sta let, titulem, erbem a panstwem w užívánj toho byli, co se w těch majestátuow, listow a nápisow pohřebuow nachází; a též to, kdo by praděd, děd i otec geho byl, to gest ukázal poslůpně, a z toho rodu a krwe že gest pošlý; a by daky zemské neshořely, wjceby té starožitnosti ukazowal; gak nevyšší, uřednjoj zemšj předkowé geho býwali, i paměti lidské toho gsau. Pak by měl dále wětšj počet majestátů dáti čisti, zná to, že gest dosti ukázano, a byloby welké zaneprázdněnj; však ge proto klade, ráčjli w ně při uvaženj nahljdaťi. — Dále gest položena knjižka od Gindřicha Šwihowského, w kteréž mnozj starj nálezowé gsau, protože za starjch let páni z Šternberka panaké potany wynášeli. Nicméně čteny gsau daky zemské před GMKú přinešené s strany demu pánuow z Rožamberka swědčjce léta 1360, kde také stoji Zdeněk z Šternberka. Přitom gsau s strany datum těch dwa listowé na parkamenech godem Zdenka z Šternberka, a druhý Zdislawa z Šternberka ukázání, a naposledy pak to bylo ukazowáno, kde Jan markrabě Morawský sezna, kterak Matauš z Šternberka provedl gest panstw swé králem Uherským, knjžaty Rakauskými, pány Štyrskými, pány Baworskými a ginými sprawedlnostmi, že geho předkowé od děduow i od praděduow byli gsau od starodáwna pány; kteréhož listu datum 1302¹⁶⁾; a

16) Toto datum chybné gest, protože r. 1302 nebylo markrabě Morawského Jana (bratra císarě Karla IV.); také pan Matauš se Šternberka, komorník cásy Brněnské, teprw od r. 1351 se připomjné, a umel 1374. Má tedy tušjm státi rok 1362.

mešposléze artikuluwé někteřj z knih od Adama z Wartenberka položených na rbd pánuow z Šternberka za krále Jana swědčej, gsu přičtení.

17) Gose pak Wiléma z Walšteina dotýče, i to powědjmo gest, že tolikéž se bude od něho, gako od Adama z Šternberka ukazowati, a když se to uslyšj, promluwj se, prož se to ukáže. Ločen gest předkem list Hynka z Walšteyna, pána na Skalách, kteréhož datum 1353 léta. Přitom list Jawoslawa z Turnowě, kde mlýn bratřjm mnichuow tu w Turnowě od otce geho potwzrže, w kterémž stogj Zdeněk z Walšteyna s bratřjm swými. Item majestát ojsaže Zikmunda, daný Henjkowi z Walšteyna, kterým zastawil mu dwůr w Swiňanech; toho datum 1437 léta. Item artikuluwé gsu ukázání z dotčených kněh Adama z Wartenberka položených, kde w saudu zemském Hynek z Walšteyna z Krumkrogu¹⁷⁾, sudj dworu králowského seděl 1345 léta. Item kde Hynek z Walšteyna též w saudu zemském 1348 léta gest seděl. Item list Aněžky z Dubě, (kteréhož datum 1454 léta se nalezá. Item list, kde stogj Jan zlý, že pána z Walšteyna a z Wranowa byl wězněn, a toho datum léta M^o. Lij^a.¹⁸⁾. Item list Beneže z Wartbubeska, w kterém zapsán gest Henjk z Walšteyna 1423. Item list Waňka z Heršteyna strany pana Henjka z Walšteyna 1422 léta. Též list Otty z Bergowa swědčej 1431 léta. Item jiný list na papjře, kdež stogj, že Hašek z Walšteyna byl heytman všech pánuow, rytjřuow, panošj a obcj z kraguow k sáknu božjmu přjchylných; datum toho léta r. XXII.¹⁹⁾ Item tři listowé s mnohými pečetmi, geden w kterémž zmjnuje o Haškowi z Walšteyna, a druhý

17) Narážj se tu bezpochyby na gmeno pána Jence z Grumberka, předchůdce přjě Hynka z Walšteina w sadstwj dworském. Viz Přehled samosný.

18) To byla jedná z těch listin českých, w gichžto datowanj čjso stoletj (patnáctého) wynechawáno bylo, gakož toho mnohé přjklady před rukáma gsu. Čti tedy zde datum r. 1452.

19) D^o g roku 1422, gakož to z historie bosušské známo gest.

o Henjkowi z Walšteyna; a těch obět datum 1440. lita gest. A třetj list purknistra, a konšel i wšj obce měst Pražských, arcibiskupa, pánuow, w kterémž stogj mezi gýnými Mikuláš Šlechtu z Walšteyna. Dále majestát krále Wladislawa gest přečten; daný lita 1474 Štastnému z Walšteyna; a přitom list Štastného z Walšteyna 1478. lita swědčej. Nicméně Jana Šalenného a gýných, kde slybíl Štastnému z Walšteyna; datum toho listu 1474. Též list Jana Mičana pod počej; swědčej Janowí, Hynkowi a Štastnému, bratřjm z Walšteyna 1468. Naposledy pak list Gindřicha z Walšteyna dobré wšle dané synuom swým 1528. lita. Kdež pak po přečtenj toho wšeho gest to powědjno, že se tolikéž od něho Wiléma; gako od Adama z Šternberka mluwj, a kdyby měl dáti čjsti wše gíné majestáty, kterých gest nemalý počet; byloby také zneprázdněnj; wšak ge proto klade; ráčji GMKA při uwáženj dalšj potřebu znáti, toho se při uwáženj zanechwa. Než gest slyšano z toho a wyrozuměno, že ten Henjk byl praděd, Štastný děd, a Gindřich otec geho z Walšteyna. A tak on poslůpně z toho rodu gest pošlý, a kdyby tyž Arnošt těch majestátů, které ukazuje; užitií měl, tehdy on Wilém pořádně od některého stálet ukazage; rod swog.

Dále od nich Adama z Šternberka a Wiléma z Walšteyna mluweno: Kde gest; chtěl dotčený Arnošt Gikémický nad nimi sedati w saudu zemském, a ge z mýt gich wytisknutí na potupu roduow i osob gích; toho gest užitií neměl, gakož na to zřjzenj; zemské gest; šteno staré, kde za práwo gest wyměřeno; gak páni po létech sedati w saudu zemském magj. Pako toho; zřjzenj; že wykládati nechťj, gak ge on Arnošt sobě ugjmá; než poněwadž to na nález obecný se wztahuge; a ten řád wždycky gest byl, že rodové starj nad nowými zachowawani býwali; a po létech staršj rodové, též nowj a ti kterj byli přigati sedali; a toho gest důwod mezi njm Arnoštem a někdy Janem Špetlj, že on Špetle nechťel mu toho; w sněmu, aby nad njm seděl, dopřjti; a gac tjm od něho dotča,

toho gest tak zanechal; a nynj chtělhy léty tolloko že staršj gest, toho užiti; a dokud dsky neshořely, ten nález do-
tčenj we dskách byl, a GM. to na paměti mji ráčj, kdež
král Wladislaw potom se na ten nález wztáhl. Přitom
také gest čteno zřízení zemské nové, sedánj pánuow
w saudu komornjm: páni starých roduow po létech sedati
magj, a pod nimi páni roduow nových. Item čteny sau
artikule zřízení starého zemského, gak páni starých ro-
duow i nových sedati magj; že páni nowj, kteří sau při-
gati, ti sedati magj pod starými rody panskými, a na staré
se třiti nemagj, a též wedlé let mezi sebu aby sedali, a
páni starých roduow též aby sedali wedlé let gedni nad
druhými. Dále gest ukázán řád a zřízení, které páni a
rodové starožitnj o mjsta mezi sebu učinili, gak ginj páni
přigatj w panstwj nemagj se na to táhnúti ani léty, ani
ginau nad rody staré žádnau wymyšlenau wěcj, ani úřady
vyššími, než po nich po létech sedati. Kterážto zřízení
král Wladislaw slawné paměti gako slušné a poctiwé
schwáliti, stwrditi i upewniti ráčil, tak aby rodové staro-
dawnj panšj nowýwi přigatými rody w potupu uwedeni
nebyli; kteréžto zřízení zase we dsky zemské po shoření
desk wloženo, gak o tom dsky zemské gsau čteny, s tjm
řeči doloženjm, že w této věci nestoliko se těch dwau pá-
nuow dotýče, ale giž se dotýče wšeho stawu panského
roduow starých, čeho w užjwánj byli, že ho gest král
Wladislaw přitom zůstawił. Pak tomu starému pořádku,
pokud GMK. ráčj rozum dáti, poraučej to k uwaženj Gich
Milostj z těch příčin: neb gsauce oni Adam a Wilém po-
taženi do saudu zemského, a z uwaženj téhož saudu mjsto
jim dáno, a ukázáno; a tu oba dosedli, a toho w užjwánj
byli; a potom on Arnošt gsa také od toho saudu wolen,
též z potazu Gich Milostj gest mu mjsto ukázáno, na
které gest dosedl; než potom něreksi jim nic, na potupu
roduow i osob gich na GMKú. to wznesl, chtiec ge
z těch mjst stisknúti, žeby léty staršj byl, gesto ne tak
z počátku gich se dotýkalo, ale nayvyšjch úřednjkuow

a saudej zemských, poněwadž to mjesto bylo jim ukázáno, a kdyby bylo nad nimi gemu mjesto ukázáno, chčělby ho podniknutí, uradje se na to, mohli by ho trpěti neb nechať; a kdyby nechčeli geho trpěti, mohli by řici, že mu přičina od nich dána. Kde pak od sebe mluwiti dal, že o starožitnost s nimi činiti nemá, však proto chce užiti starožitnosti proti nim; gešto z počátku tjm sú ho nenarjkali, aby nebyl starého rodu, než kdy ge chčel potřiti a sebe wywýšiti, i toho gemu propřigčiti nechčeli, poněwadž slyšeli, žeby nebyl tak starého rodu, a že by měl za pána přigat býti; a to všeco sau ukázali, a žádag toho, geg nenarjkagjo, wěděti, kdo gest praděd, děd a otec geho, a z té krwe že pošel wedlé těch, kteréž ukazuge, majestatuow. A když to ukáže, poraďegj to GmKé a Gich Milostem, kde ge sedati měl, k spravedliwemu uwáženj; poněwadž to na saudu zemském se uwážuge, a mjesto se ukládá, a tomu se tak mjesto dáwá. Dále opěť ukázán gest majestát k potřebě Wiléma z Walšteyna krále Jana, w němž datum 1341, kdež stogj w něm Jan z Walšteyna; přitom některé nálezy z kněh od Gindřicha Šwihowského položene sau čteny a strany obau roduow. Na kteréžto knihy čteno gest dotčeného Gindřicha Šwihowského swědomj. Nic méně čteno gest strany rodu Adama z Šternberka swědomj mnohých starých lidj, kterým některým přes dvě kopě let gest; a ti swědčj to, že geho Adama z Šternberka praděd byl Zdeněk z Šternberka, Jaroslav děd, a Jan otec, pravě, že z příčiny té ukazuge, že toho rodu, tñnle, početi gest, a z té krwe předkové geho w užívánj stawu panakého byli. Též sau dsky slyšány, gak w saudu zemském, kdy, kde a w gakych přech sedali, snad wjce než od půl štwrti sta let²⁰). Toliké

20) Totiž asi od r. 1200. O tom arci nenj pochyby, že na počátku XIII stoletj již předkové pánů ze Šternberka i z Walšteyna k wyššj šlechtě české se počtjali, ač teprw později gměna ta německí sobě obljbili; neb onino sluň tehđž geště z *Děwřowa*, tito z *Markwartia* a z *Gablenného*. Ale i předkové pánůw z *Kláměte* a z *Angenda*

co se Wiléma z Walšteyna dotýče, to se ukazuge také tjm. majestátem kostela Pražského, kterémuž gest přes dvě stě let; a tolikž ty dsky ukazugj, že w saudech zemských páni z Walšteyna sedali; a tak podle toho všeho ukázanj gest wyrozuměno, kdo gest byl praděd, děd i otec tohož Wiléma z Walšteyna a tak obogj starožitnost rodu swého ukazugj, a to všecko GMKé a Gich Mlostem k sprawedliwému rozeznanj poraúčegj: mohli gest Arnošt Gilemický a měli to učiniti, aby ge; z těch miest z saudu zemského wytisknutí měl, a máli toho mjsta proti nim užiti.

18.

Proti tomu od Arnošta Gilemického z Augездce mluweno; že mnoho bylo wčerégšjho dne mluweno, však k tomu chce pristúpit, což k potřebě této náležj, totiž kde bylo, žeby w nowě pánem byl a do stawu přigat, čemuž gest odpjral. Neb gest ukázan pořádek, kdo chce pánem býti, že má mjtj od cjsaře obdařenj na panstwj, a potom při GMKé toho hledati, aby se přimlawiti k stawu pánskému wáčil; a potom má toho hledati při témž stawu, a má swé bjtj ukazowati; a dále se má zapsatj a zawázati, gak by se starým roduom pánským zachowati měl. Pak on Arnošt žádných listuow od cjsaře nehledal; než po předejeh swych to měl; a co kdo má, není mu toho potřebj hledati. Neb longe est melius possidere quam petere; totiž že gest užitečnégšj něco držeti, nežli za to žádati, a na darmo žáda, kdo co má, a rozum toho ukazuge i zákon. Dawši přitom čjsti tyž Arnošt majestát cjsaře Karla, w který gest wpogen majestát krále Jana, kteréhožto majestátu krále Jana gest datum 1325 léta, kterýž se na směnu wztahuge, která se stala týmž králem Janem s Záwišem z Ratag o Ratage a Augездec; kteréhožto směně páni některj čestj, že s powolenjm gich již na počátku XIII stoletj k wyšj šlechtě w Čechách a w Morawě náleželi, aniž pak oněch dwau rodůw chatrnégšj byli; gakož nahote od nás podotčeno gest.

se stala, swědomj na to wydali, gakož na to ten a takowý list byl ukázán, kteréhož datum léta nahoře dotčeného; a to přitom také mluweno, že ten Záwiše, mage statek Ratage, odtud se psal, gakož obyčeg tehdy byl, odtud se psáti, kde kdo seděl; než po té směně psal se z Augezdce; a ten gest předek geho, a z toho rodu on gest pošlý, a tak nowý pán nenj, a toto všecko gemu gako z toho rodu pošlému w moc přišlo, a potom z giného pokazowánj panstw swé po předcjch swých ukáže. Přitom dawši opis weypis z desk zemských, kde Záwiš z Augezdce mezi pány léta 1340 stogj. A když se ta léta přirownagj k straně odporné, a zvlášť strany Wiléma z Walšteyna, nagde se w létech téměř rownost. Přitom ta swědomj některá, kteráž druhá strana wedla ²¹⁾, gsau čenjm opáčena, a předkem Zikmunda Smiřického. A k tomu promluweno, že aby on Arnošt někdy Janowi Špetlowi také gako w přiwjtánj a mjsta mu w sněmu, žeby postúpil, tím sobě nic neubljžil; neb on Špetle byl starěj léty geho Arnošta, a tak uctiwost hleděl k starjmu zachowati; ani toho on Zikmund Smiřický neseznává, aby o tom wěděl, než co od Jana Špetle slyšel; a on tomu že odpjrá. Dále gest swědomj Wiléma z Wartenberka přečteno, a k tomu promluweno; že to swěděj tomu, že on Arnošt odpjrá; neb tehdaž o čem swěděj, bez pochyby w létech dětinských byl, a tak musj býti to swědomj pochybné. Neb kdy by se státi mělo, léta neoznamuge, aby se tomu wrozumělo, a tak aby za prawé býti mohlo. Druhé kdež swěděj, že by s bratrem týž Arnošt měl za pána přigat býti, a ne-gmenuge, s kterým bratrem; neb měl tři, a kdyby jeden byl přigat, tak i všickni; a tudy gest také to swědomj omylné, a že swědomj to nemá postačiti tím; neb mage šaud on Arnošt s Wrchlabským o zatčenj před saudem purkrabským, tu za pána léta 1512 při téměř auřadě gest zapsán, gešto těch let týž Wiljm mohl dosti mlad býti,

21) Viz nahoře pod číslem 15.

a služebník maloroseněmowých věcí se dotýkají; také se w tom napaměti Gich Milostj táhna; by takowé geho Arnošta přigeť na pána bylo, žeby toho lepš pamět bylo, než dětinské. A tak geho swědomj gak swé mjesto mjeti má proti tomu rozsudku, aby toho powážiti ráčili. Nadto že GMKá, pán náš, všem čtyřem bratřim z Augesdce narozeným psáti ráčil; ukázán na to list GMi, žešto by by nowého stawu byl; nebylo by gim psáno, gak pánu; a tak mu se týmž swědomjm Wiléma z Wartenberka ukážuge. Gsau také čtení listowé pose-lacj gemu od některých pánuw poselanj, gak Zdenka Lwa, Wogtěcha z Perasteyna, které mu činili léta 1520, též 28. a 29. písajc gemu gak jednomu stawu panského, buď z strany rozdílnow mezi stawem panským a rytjřským; též když měl w sandu heymanském sedati, neb při naprawenj práw a privilegij zemských býti, s tjm promluwenjm, že on gak starožitný pán k saudům i ginak, pokud se stawu panského dotýkalo, obsjlán býwal. A tak toliko toho proti swědomj Wiléma z Wartenberka aby ráčili powážiti, kterému on odpjrá, že swého mjsta mjeti nemá. Také kdoby dhtěl na mrtvého swědčiti, gak on na Jana Špetli, že postaditi nemá. Dále gest čteno swědomj Jana Adrspachá, a k tomu powědjno, že co swěděj, prawé není; nah gest wědomo, že Štěpanický psal se z Walšteyna a Štěpanice; a nález ten saudu purkrabského to ukazuge, a on Adrspach seznává, žeby z Kunic byl, žešto se tjm titulem nikdy nepsal; pak gak má mjesto mjeti, aby toho powážiti ráčili. A tomu že též odpjrá, aby otec geho Arnoštů byl stawu rytjřského, a gest s podiwenjm, že má otec swědčiti, neb tehdy musel mladým býti, neb na smrtě nebyti. Neb gak geho btec Arnošta umřel, gest tomu na čtyrydceť let. Rak aby měl rody wyznáwati, aby GMKá ráčil to rozvážiti. Také swěděj o třech synech, žešto byli čtyři; a tak pochybně swěděj; také tomu že Arnošt odpjrá, že po témž Štěpanickém k panstw nepřišel, než po předcjch svých toho užjwal. Potom gest

přečteno svědomj Křištofa Těčka, a tomu též gest odpřjno; nebo by to tak bylo, bylo by deskami zapsáno, poněwadž ten pořádek gest o pánjch wyměšen, po wěmž ōteno bylo. Strany pak Jekanky z Risenburka svědomj powědjno, že slyšení wěc swědčj, a na tom nic není, žeby někdo někoho za pána mjtj nechtěl, něž z toho se poháněj, kdoby komu čeho tobo přjti nechtěl; i proč gest tehdy on Bořita o to pořádem práwa nepřičetl. Dorota pak z Wartemberka ledeš swědčj, tolikéž se k ní mluwj, a kdy konec s těmito pány wěze, bude swědči ku panuom Bořituom pořádem práwa gak přistúpiti. Aco sau za erb ti z Martinie měli, a kserého stawu byli, to se bude potom ukazowati; nadto k těm všem swědkuom dokládage, že ti, kteříž se desk dotýkali, kdoby to mělo zapsáno býti, w tom se nepamltugj, aby od Arnošt byl za pána přigat, dawsí na to djstj swědomj Jana Hodegowského, mjestosudjho králewstwj Českého, že ge wyhledáwal a wyhledati poročl, kdo sau do stawu panského přigati byli, a newěděl a neshled, aby kdo z pándow z Augezdce a z Kunia kdy za nowého pána do stawu panského přigjman byl. Též swědomj Hynka Krabice, někdy mjestopjsare, to gest ukazanoj stjtnj doleznj, gak ta swědomj proti těmto swědkuom postabiti mgt, gesto, by dsky neshofely, to by se takzalo; namiti swědkowé strany odporne s sebou nesrowňwagj. Dale prawě, gak gest stawu panského po předejch swjch, že to bude ukazowati, dawsí na to djstj Jana Starého z Talmberka, který seznáwá, že gest Jana Augezdeckého dobře znal, a že byl z stawuow rodu pániow Augezdeckych; přitom Hynka Swatopolského, že k těmž Janowi Woldrich Wachota, strýc geho, gak k pánu počtiwě se mjlwal, a dobrj lidé přednj msto mu za stolem dávali, a wěze k němu, gak na pána náležj, se měli. Nic méně swědomj Adama Silwara, že slychal od bratřj z Šimburka, gak nebožtjk Augezdecký stawu panského a za pána dráti byl; a Arnošt také že za pána obýwal. Nic méně Ondřej

z Běhoňanů, kteří, že před padesát lety od dobrých lidí slyšali, že Jan Augerdecký gest veden koruhovní pán. Gest také čeno svědomí Kateřiny z Augerdec a z Kůnic, že otce jejího Jana Augerdeckého za páni su drželi a pánem byl; a že někdy Ryček býval holom- kem na Augerdcí ul Arnošta děda jejího a bratř její. Anna Pakoměřická také svědčila, že Jan Gilenický byl pánem koruhovním, a to že gest slyšela, a že Arnošt děd adho Arnošta byl na zámku Augerdcí. Niel méně su svědomí Woldřicha Radkowsce a jiných listowný na slyšení řečoukázána, a přitom svědomí administrátora, že na Kerchově ostateho Michala w Wopatowicích, kde gest pochován, žel Jan z Augerdec nad hrobem pad knesen gest erb wyslaný s zápisem okolo erbu, tak galk na pájce to wybalowáno a napsáno, kde tak stoj: Léta M V 1 (1561) umřel hrabě pán pan Jan z Augerdec, Gest také od ministrů a direktorů kobilege národu Českého položen list²²⁾, kdež kůstel božjho těla na moém městě pražském gest wysázen, proto geg ukazujce, že na ge- dnom penduli toho listu stoj nad pečeti napsáno: Šte- fan Poduška z Augerdec, a na té pečeti dvě lekna stjní promawenja, že to gest geho předecl, a na počet při tém listu k tmu malowanjm: že se srovná. Přitom Ludwjk Bzdružický z Kblowrat podlé poručení G MKé položil některé od privilegij zemských listy, veden z těch kázán někakého Ditricha z Augerdec, kterého datum 1388. léta, a druhý, w kterém se mlezá Chtrš z Augerda; datum toho 1363 léta. Po přičtenj toho gest mluweno, že se to ukazuj, kdo gest otce geho Arnošta, že Jan Augerdecký; provedeno. Kdo děd, že Arnošt; a též gest provedeno, že dvě lekna gdu gich erby, galk pak z kav meně toho hrobowého a těch všech pečeti to se nagde; tihwa se takoj ná to, že osoba geho Arnošta wyslána

22) List tento od r. 1382 posawad gest se chowá w archivu Praž- ské univerzity, a tištěn gest nedáwno w díle Monumenta historica Uni- versitatis Carolo-Ferdin. Pragensis, tom. II, (swazku 3) p. 262-265.

byla jako osoba stawu panského k privilegijm na Karlštejně, a tam že gest geho počet wedlé giných přistěna; a tak gest pán starožitný, a toho wždycky užjwal, nega maříkán, od židného, ani od otce téhož Adama z Šternberka obyčegená nižádným, než všechno to čiml, co pánu w relacijch i ginak přistěš; dawše také čjsti weypis z desk zemských, kde Jan z Augesdce dědictwí své w Augesdci nad Whawau zů, za dowět set kop krošnow prodal Petrowi Kofenskému léta 1491; pak geden pro chudobu aby měl panstwí zbawen býti, bylaby wšc nespráwedliwé, wedlé wšeho průwodu žádaje za opatření, a býloby geho toho wjoe; kdy gest předkuom geho zámek dohyt a wypálen; pak aby měl toho zbawen býti, bylaby wětš těžko. Také strana neukazuje, aby ten rod kda zastawen byl; a na něj Arnošta poslápně nepřišel. Co se pak pántow Šliskuow swědomj ukázaného dotýče, že swědomj gich s strany toho majestátu krále Wáblawa odpjrt, a oni, weč se tjm majestátem třeli, toho gsau odsauzení. A by páni z Augesdce byli a budauk čhtjti strany titule neb erbu k němu se nutiti, budau inji ginau odpověd. Než s strany majestátu krále Ludwíka prwé ukázaného; kde gest nad Wilémem z Walšteyna a Štěpanic postawen, prawj, že gest list pořádný; neb král Ludwik powinnost stawuom učinil dwadcatého druhého léta w pátek po swatém Stanislawu; a wygel z tohoto kráľowstwí léta dwadcatého třetjho okolo swatého Řehoře; a tak tehdy wyšel wšeligak pořádně, a ten i we dsky skrze relacij dwau neywyšších auřednjkuow gest wložen; gesto, kdyby an Arnošt w nowě za pána byl přigat, bylaby toho nedopastili. Gest také list čten od Hynka Žampacha psaný proto, že se pánuom psáwalo: Nobilibus. Též se ukázala smluwa swadebnj, co se někdy Karla z Walšteyna a Elšky z Postupic dotýče na to, že on Arnošt před Wilémem z Walšteyna w té smluwě napřed stogj; wedlé toho wšeho swého ukázanj žádajc Geho Kráľowské a Gich Milostj za spráwedliwé opatření.

19. K tomu zase od Adama z Šternberka a Wiléma z Walšteyna mluveno, že osoba osobě gestli co z přátelství propůjč, na škodu roduow to býti nemůže než co se swědkuow dotýče, kdež jim dává on Arnpšt. rozumný, gesto swědkuow vykládati stranám nenáleží, a tak toho zůstawugjc při uwážení GmKé a Gich Milostj spravedliwém. A co se Wiléma z Wartenberka dotýče, kde se mluwj, žeby pochybně swědčil, gest wědomé, že spámem po shoření desk gest to wyměřeno, že mimo náležitost pře žádný nemá se swědkuow dotýkat; než nechceli kterému msta dáti, má geg zgewně stařci, pak chceli geg nařknuti zgewně, uslyšjc to, dáma na to odpowěd, že co swědčil, prawda swědčil; žeby pak w létech mladých byl, kde se wykládá, i kdyby tak welmi mladý byl, nesměl by to na swú duši bráti, žeby wědomi nebyl. Než poněwadž již komornjken byl gest, gesto nebywagj pacholata, než wyrostci, aho i ta léta mladá pamětiwěgjc gsú, a tak w tom podle práwa nemůž ho dotýkat, ani ho smj. nařknuti. Nález pak sandu purkrabského, kteréhož datum dwanáctého léta gest, kde se vede proti němu Wilémowi, kterémuž, nenji přes padesát let, tehdy gest gisté padesát. A tak tehdy o čem swěděj, byloby mu přes šestnácte let, ano; kdyby mu bylo osm let, mohlby to pamatowati. A že potom Arneštowi psawáno bylo, to nic diwného nenj, neb za krále Wladislawa gest přigat, a to se potom všeco dalo. Jana Adrzpacha, pak swědomj kde se odpjrá, bez pochyby takli swěděj, jak se wykládá, to bude při uwážení. Než holý odpor proti tomu swědomj žádného msta mji nemuož. Co se pak Křištofa Tečka swědomj dotýče, kde mu se odpjrá na dsky ukazugjc, gesto, hý dsky neshořely, nebyloby potřbj swědkuow na to wěsti, neb by se to všeco tam našlo; ale poněwadž shořelo, paměti msta mji magj. Aniž také narčený on Křištof gest, a ničjnz odwedeng proti geho swědomj nenj, a nic o něm shyhořáo nenj, aby co udi-

niti měl, coby dobrému nenáleželo. Než co se svědomj
 Janá Hoděgíwského dotýče, mohli by gest to byti, a by-
 lali toho potřeba, aby měl takové věci vyhledáwati, to
 bude při uvažnj. Než poněwadž gest při dákách, tá-
 hli se na pamět geho, mohli by s ginými pamět swú ozná-
 mti, ani mu gest oznámeno Gích Milostmi, aby powi-
 byl svědčiti; neb se bránjwali úřednjci toho svědčti, co
 se dsk dotýče; neb na rozkaz Gích Milostj sněsuce se,
 dšwagj zpráwu. A co se Hynka Krabice dotýče, měli
 gest pamět swú s ginými sněsti, neb to svědomj tak wy-
 gji, toho už nechawagj při rozwážnj. A tjm zawragj-
 by i oni tobb, žeby Arnošt za pána přigat nebyl, nagi
 se dákach nemohl, poněwadž za gich tu byti se to ne-
 dalo, i gest wědomj, že mnoho se trefwalo před sho-
 ňenj dsk, že mnohé věci se nemohly nacházeti, by ně-
 kdo některé kopol dal, w tom připomjnago tu při me-
 Wilémem z Hradšjpa a Pawlem Střelcem, že po roz-
 sudku teprw nědo vyhledáno bylo. Pakli by oni nic ne-
 našli, proto proti giným svědkom postačiti nemže; a
 tak oni, o čem zpráwu měli, a co s strany toho geho
 Arnošta přigetj slyšeli, giž to pokazali. Ale aby on to
 odwedl podle práwa, toho ničjnz neukazuje. Co se pak
 dotýč, kde gest on Arnošt ukazowal s strany té staro-
 ňitnosti negedna listownj svědomj, i gest wědomé, by
 všickni neylépe gemu svědčali, pokud magj přigati byti,
 to samo stženj w sobě ukazuge, že o čest svědky každý
 má wěsti před krále GM. s přjsahú, dawši na to zřetj
 to djeti i artikul kmlúwy Swatowáclawské, že staw pan-
 ský a rytjřský mohli svědomj listownj dáwati, krom kdyby
 se ctá, hrdla, gruntu dotýkalo; a poněwadž se tute msta
 a počtawosti dotýče, dali sobě svědky registry zapiso-
 wati; a on prwe proti tomu byl, aby ti, kteříž registry
 zapsáni negat, průchodu neměli, kudy toho chce wy-
 ňiti? Swědkové pak listownj, co swědžj o otri geho
 Arnoštowu, pokud slyšamy řeči, ginak swědžj, gim rozumj
 dáwati nechti. Než Jankowský, magj byti strjc geho a

toho erbů; též sestra Arnoštowa a manžel její Wonděgy, pokud mohli svědčiti? zvlášť sestra, chtějící také toho stýžovati, a tak sama sobě svědčiti; toho nechávajíc při rozvážení. Ano i z těch svědomí nejvyššího, aby poslépě toho panství užíváno býti mělo, jak tito páni pořádně o svém rodu té provolovali; a tak tjm, žeby otěc jeho stavu panského byl, anelli gest, ge z gich mjet strěti, to bude také při rozvážení. Anna Pakoměřická, jakého po zmasu gest, nechtjící toho vykládati, než Woldřich Radkovec kde svědčej, pokud jeho svědomí mjet postačiti, gest vědomé, jaký soud měl, gesto pro uctiwość GMKě nechtjící toho vykládati. Než, by nejlép svědčilo, nemá podle práwa to býti přigato. Titul ten pak i s erbem namalovaný kde gest ukázán, i tu se nacházejí: že Jan Augedecký psal se z *Angela*; ale on Arnošt pje z *Angela*, gesto toho titule aného gest w tomto krabawstwj osob; a tak ten titul nasrovnáwá se s gadyňmi listy; pak průchod pokud to má býti, nechtjící tjm zaneprazdňwati. Než co se těch majestátow starých od něho Arnošta ukázaných, kterýchž lužili chce, dotýče, přejaw pje: na onen čas dal od sebe mluwati, jak předkové jeho z mjet krabawstwj Morawského gsau posli; a do tohoto krabawstwj přišli, dajši na to artikul předěleho pře vedenj; čjst; pak gest vědomé, co Adam z Šternberka z toho mantrabawstwj ukazowal, že rodové jeho staj; kteří byli, tam sasu zapisowani. 23). Též poněwadž předkové jeho Arnošta odtud by poziti měli; bez pochyby, by tak bylo, co gest malowano, aby z Künika byli, bylohy, též zapísano. Než když se sjdly páni některj mjet, proč titule neměnj; 24) ale toho se nic neukazuje, aby předkové toho titule

23) Naráž se tu na popis starých rodůw panských w Morawě a na stýženj o nich, kteréž učinil Matias král Uherský na sněmu Brněnském roku 1480 dne 7 zářj. Wia o tom knihu Towáčowskau, a Pilařowu i Morawcowu historii Morawy II, 95.

24) To byla prawda za wěku krále Ferdinanda I, nikoli ale za Jana Lucemburského.

w. tom mánkrabstwěj z Kaunic užjwali. Pak gestli to titul geho, užiti chtjč majestátaow, a wztáhugeli se to na rod geho, to bude všechno při uvaženj. Neb kde gest také mluweno, že od té směny za krále Jana po sjdlu měl by ten titul z Augezdec. Majti, gešto w majestátu se nachází, že gešto směna se nestala, a giň byl prwé ten titul z Augezdec; a tak z té přčiny nemůž přičteno to býti, kdy Augezdec dosáhli; že se odtud psali; neb ginj toho titule prwé užjwali, než ti Augezdec dosáhli. Co se pak majestátu toho krále Wáclawa do týče; z swědomj panuow Šiškuow gest tomu wyrozumjno; ale páni Stošowé se hlásj, že to gest gich majestát; a aby geho Arnošta přirozenj krewnj přátelé byli, tomu odpjraj; a k němu se nepřiznawaj; 25) gešto chtělby on Arnošt toho, co gest giného rodu, užiti, mělby sobě to osobami gich doležiti, že gest gich krewnj přjel. Neb kdy Šiškové chtěli toho také w mánkrabatwj užiti, při čem sdu zůstawěni, to gest z weypisu téhož mánkrabstwěj slyšáno; než dotčenj páni Stošowé, onemagjc toho majestátu, dali geg widimowati, který se s tjmto srownáwá; a gak dotčeno, gest gich; a poněwadž tyž Arnošt, ničjmž neukazuje, aby mu ten majestát náležel, tak cibj wěc sobě připogiti chce; toho nechawagjc při GMKé a Gleh Milostj uvaženj; pak můžli on Arnošt počten býti za starožitného pána, toho dále newykládagjc, než tyž k rozwáženj připaustégjc; a dále prawj, bylili gsú předkové geho páni, kudy z toho wyšli, oni o tom newědj, než ukazuj, že gest pánem přigatým, a tak gest gich stawem mladšj. Co se pak chudoby do týče, o které se mluwj, tak gest, že pro chudoba

25) Že páni Stošowé z Kaunic ku pánům z Augezdec co krewnjm strejcům přiznawati se nechťeli, nedokazuge nic giného, než že sami původu a historie rodu swého neznali; gakož tomu i to naswědčuje, že od Wratislawských dali sobě dāti widimus na listiny Wratislawské od rr. 1268—1276, w nichžto gistý »comes Stosse, za swědka se připominá, gakoby ten gich předkem byl; on pak gich o nic bližj nebyl, nežli ka pť. cjsař Karel pánůw Karlůw ze Swárowa.

žádný (titule) ztratil nemuž; 26) a pře gest; tuto go mjesto;
že po starších rodjch sedati páni magj; a nestogj w řij
zetj; aby do třetjho kolena to stalo; než že se nad staré
rody /tjiti nemagj. A tak se gim Adamowi a Wilenrowi
widj; že těch mjesto wedlé rodow swých a toho Wsazemj
Gich Milostj spráwediwě ukiti magj; a že sáh se w tět
wěci službě i spráwediwě pro se; i rody swé mohli za-
saditi. Gheho on pak Arnošt inam mjesto swé (dosednati;
pokad odklad GKé se sta; toho přitom zůstawugjiti;
to zawjagj; kdyby teh majestát krále Wáclawa měl mu
přisauzen býti; stalo by se to proti gim mžednom i té
weypovědi markrabstwj Morawského; a tak se pora-
djc w tom we všem GKé k spráwediwému opatření;
Na to od Arnošta Gilemického to powědjuo; že co
gest mluwili k swědkom; to gest učinili; pětě by swé
aby se ukázalo; že gest to; jinak; než sob se swědomj
Jana Hoděgowského dotýče; býwa rozmysleněj swědomj
nežli panjč; a tak swědomj geho; poněwadž gest úřed-
nj od desk; gest jako dsky; že by pák swědkové reg-
stry swědomj měl; to že se w zahugě o mžednom; a co
gest náležeti; idal řiženj zemské na to ojeti; Pak tute
pře gest toliko o mjesto a starostnost; a aby za nowého
pána měl přigati býti; (čeho se bohdá nebyj) tehdy by
či pro to neztratil; Také taté přemenj polmanj; než
gest na GKé wznešenj. Sestra pak geho; kde swědomj
dává; gest dlnj; a kdo tépe wědomj gsaw rodu; než
wlastnj; Co se nápisu okolo hrobu dotýče; dobře tak
stogj; »de Augezdecz«, někdy »de Augezd«; kterj by

26) Zde časy rozdělati sluj; po wěku cjsarě Karla IV. stawové
w Čechách tak; jako to w Němejcch od paměti býwalo; byli dědičj; a
tjiti potomci pániw; ttebas; gakkoli; zchudlých; widy; křistawj; ge-
skému počtání býwali; před cjs. Karlem ale bylo tomu jinaké; a
gestě staročeský způsob se zachowáwal; dle kteréhož ten; kdo pro chu-
dību pániw swého přowozowati nemohl; z počtu slědicůw wypadl a
mezi wladýkami se počtál. Wž o tom nahore w úvodu.

Spodnj strana jako dško 24.

Č. 26. Wr. str. Wprawopatkjój poprsj skóro jako č. 25. S obau strati: stkr + schli. Opis w pladwogném kruhu

HYNO @ PRTAS @ RBOISQVE @ EAYON @ ABQVE @ ANCLIXA @ VIETNA @
Sp. str. Rozčtwrcený znak s prostřednjm šjtem ob-

waden: kwětowánjm. Opis: OBABVNT @ VITA @ CIVITAS @ IN @
IMPASO @ 1532 @ [unintelligible] [unintelligible] [unintelligible] [unintelligible]
Č. 27. Wlewo patjjejs poprsj s krátkým kadeřavým

wlasý a fasy pod nosem, w bohatej riasě, malém okraj

s galanterij na točasném štěze. Opis: HERZOG @ BOHEMIA @
GRAF @ VND @ HERR @ M G T D @

Spj str. Dvě wprawopatkjój poprsj w tehdejšm krog,

hrabě s gednoduchým, hraběnka s potrogným řetězem

na krku, w plaském šepk. Opis w takowémz kruhu LO-

HNIT @ SCHLYCK @ GRAF @ VND @ HERR @ KATHARINA @ SCHL @ IN @

Tež w Tab. Herce s tým rodjtem, ze za hlawau Hejnycha

gest kwětowánj. Ginau spodnj stranu má medalie tak

w c. k. kabiněš wjdenském, a sice: dva prosté znaky

proti sobě s přjlbicemi a ozdobau. Opis w takowém

kruhu HYPO LITA @ SCHLYCKIN @ GEORNE @ GREFFIN @ VON @

HOLACH @

Č. 28. Poprsj spředu. Bohatě wyšjwaném žiwotku

a w kožiše, na hlawě ploský klobauk. Plocha této medalie

gest kwětowánjm ozdobena. Opis w podwogném kruhu

NATVS @ ANNO @ SALVTIS @ 94 @ AHTATIS @ SVB @ 49 @ 1544 @

Sp. str. Rozčtwrcený znak s prostřednjm šjtem, na

němž tři přjlbice s ozdobau postaweny gsau. Opis D:

HIERO : SCHLIK . COM : BASSA : DNI : WEIS : ET : ELNBOG :

Č. 29. Polowičnj postawa spředu w bohate wyšjwa-

ném žiwotku a širokém límci prýau rukau w bok pode-

přena w lewici kord držic we wěncowitém obvodu. Pod

postawau rozčtwrcený znak s prostřednjm šjtem bez př-

lbicnj ozdoby. Opis IOHAN @ ALBIN @ SCHLICK @ GRAF @ ZV @ PASSAVA @

W 30

Sp. str. Polowičnj postawa s předu w tehdejšm bo-

hatém krogj s welikým okružjm a perlowau ozdobau we

vlásech w obvodu tak nazwaných woškých ok. Pod postavou rozčtvcený znak beze přilbičnj ozdoby. Opis w čtvernásobnjm kruhu JOHANN SCHLICHER GHE - YN GERBORN VÖ: WILDBERG.

Č. 30. Poprsj zprědu w uhledgým bohatě ozdobeném krogj se stogacjm šmitem a bachratými náramky; hlavu prostau rauchau zawinutau. Opis ELISABETH SCHLICHER

GREEN, ZY. PASSAV. KIN. GERBORN. YON. Spodnj strana chyběj.

Č. 31. Wprawopatjcej poprsj králowo a širokým kloboukem a řetězem zlatěho rauna okolo krku. S obau stran

Opis LUDOVICUS HUNGARIE CONTRA TURCAM pugnando occubuit. Ludovicus Hungariae et caetera rex contra Turcam pugnando occubuit.

Sp. str. Škoro jako wřchnj strana čísla 26. S obau stran svr — 40. Opis DOMINUS SED. STEFAN SLICK. COMES DE PASSAV. 1526. Gest gestě gedna proměna této medaile, ta ale odtud pocházej, že obě lity a rylcem přepracowány gsau.

Č. 32. Wr. str. Wěncitěm obkladku lámaným písmem: Stiftung | Der Wolgeborné | Frawen. Fraw | Anna. von Stauff | Gräfinzu. | Passau. | 1. 5. 7. 8.

Sp. str. Rozčtvcený Slikowský znak s prostřednjm šjtem beze přilbičnj ozdoby. Opis FRANCE. ESURIENTI. PANEM. ESAIE. LVIII. Kde založenj toto bylo, není známo. Medaile ta gest meděná w hraběcj slikowské šbjrce.

Mince z Plánské mincovny.

Č. 33. Dukát. Dwoghlavý cjsarský korunowaný orel s rakauským domácíjm znakem na prsěch. Opis FERDINAND. II. ROM. IM. SE. AV. 1627.

Sp. str. Swatá Anna s nahým Jesulátkem na pravici nad rozčtvceným znakem s prostřednjm šjtem, wedlé něhož panenka Maria stogj. S obau stran s. A. Opis HENRIC SCHLICK CO. X. PASAV. Znamení mincmistrůské: konwicka a s obau stran i. c. Takové gsau též stříbrné

groše z 1627 a 1628, ger že orku tajsto domácího znaku český lew a pod štítem (3) se nachází. Gine groše z těchto let a jeden dukát z 16—28 a mincmistrským znamením tří pšeničných klasů podobají se více č. 35.

Č. 34. Dolar. Dwoghlavý český korunovaný orl s českým lwem na prsech. Opis FERDINANDVS. II. ROM. IMP. SIGILLVM 1627. Také se podobá č. 35.

Sp. str. Svata Anna s odětým Jesulátkem na pravé ruce, lewau panenku Marii wedauc. Ku koleťatům sv. Anny přikloněn gest rozčtvrcený lopatitý znak s prostředním štítem. S obou stran s — A. Opis HEINRICVS. SCHLICOMES. A. PASSAN. Pod známem gest znamení mincmistrské konvice a s obou stran r — G. Dolary z let 1629, 1630 a 1632 gsau podobnějš číslu 38, ger že znaky prvních dvou gsau wěžitý třetího ale wykrožen. Znamení mincmistrské při 1629 tři pšeničné klasy, při 1630 a 1632 konvice a s obou stran r — G.

Č. 35. Groše. Dwoghlavý c. korun. orl s českým lwem na prsech. Opis FERD. II. ROM. I (3) M. SE. A. 1629. Mincmistrské znamení na kríž dva rylce.

Sp. str. Nad rozčtvrceným lopatitým znakem s prostředním štítem, sw. Anna na pravé Jesulátko na lewé panenku Marii držíc. S obou stran s — A. Opis HEINRICVS. SCHLICOMES. A. PASSAN. Tak gsau též groše z let 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635 a 1636. Groše z let 1628, 1629 a 1631 rozeznávají se wěžitým znakem a mincmistrským znamením tří pšeničných klasů, jakož i dukát 16—30.

Č. 36. Kregcar. Dwoghlavý c. korun. orl s gedníčkau (1) na prsech. Opis FERD. II. ROM. IMP. A. 1629, na kríž dva rylce.

Sp. str. Rozčtvrcený wykrožený znak s prostředním štítem. Opis HEINRICVS. SCHLICOMES. A. PASSAN.

Č. 37. Kregcar. Wrbnej strana shoro jako č. 36. Opis FERDINANDVS. Znamení mincm. konvice i — G.

Sp. str. Rozčtvrcený lopatitý znak s prostředním štítem.

tem, nad nímž 1630. Opis HEINRIC. SCHLICK — COMES A. PASSAN. Tak gest též kregcar 1633.

Č. 38. Dolar. Dwoghlavy c. korun. oreh s českým ltvem na prsech. Opis FERDINANDVS. II. ROM. IMP. SEMPER AVGVSTVS mincm. znamenj: konvice na štjtku i—g.

Sp. str. Rozčtvcený znak s prostřednjm štjem, nad ním sw. Anna, Jesulátko na pravé a panenku Marii na lewé ruce držj. S obau stran s. AN—NA. Opis HEINRIC. SCHLICK. COMES. A. PASSAN: Pod znakem rozdělená léta 16—34.

Z téhož léta gest též wrchnj strana s opisem z mēnsjch pjsmen, z kteréhož též v zlaté vybiti se nalezaj. Z obau těchto štemplůw gsau v Museum též hranáče, podwogné ceny. Právě tak gsau dolary z let 1641 a 1642, opis wrchnj strany gest však FERDINAND. III. ROM. IMP. SEMPER AVGVST. Znamenj mincm. gest ltvček i—w.

Č. 39. Groše. Wr. i sp. str. skoro jako č. 38. Opis FERD. III. ROM (3) IM. SPA. 1637. Konvice i—g. Opis spodnj strany HEINRIC. SCH—LICK. CO. A. PAS.

Č. 40. Groše. Wr. i sp. str. opis a znamenj mincm, skoro jako č. 39, štj znaku gest ale trochu oadobnějšj w způsobě. Léta 1639. Groš léta 1638 gest právě tak.

Č. 41. Dolar. Wr. str. a opis skoro jako č. 38. Znamenj mincm. roh na štjtku. S obau stran C—B.

Sp. str. Řetězem zlatého ráuna obvěšený rozčtvcený znak s prostřednjm štjem, nad ním sw. Anna jako č. 38. S obau stran s. AN—NA. Opis HEINRIC. SCHLICK — COMES A. PASSAN. Pod znakem rozdělená léta 16—44. Tak též gest z toho roku podwogný dolar, pak s nepatrnými proměnami tři dolary z 16—45; jeden z 16—46, 16—47, 16—48 a 16—49. S vypuštěnjm řetězu zlatého ráuna náležej k způsobě též tři dolary z let 16—51, 16—52, 16—54 a 16—58, toliko že prvnj tři opancerované vzdvižené ruce s kulj a pjsmena VS—M. V—M, poslednj pak hvězdu a I—P, za mincmistrské znamenj a opis spodnj strany FRANCIS. ERNST majj. Poslednj se též rozeznává opisem

wrchnj, strany: LEOPOLDVA. I. a trochu ozdobněgi vykro-
geným znakem.

Č. 42. Groše. Wrchnj i spodnj strana gakož i opis skoro gako č. 39. Rozdělená léta 16—49 a znamenj minc-
mistrovské noh s písmeny C—B s obau stran. Právě tak
z let 16—34 a mincmistrským znamenjm opanceřených
rukau a 16—55 s hvězdau.

Č. 43. Dolar. Wrchnj strana skoro gako č. 41. Opis
LEOPOLDVS . ROM : IMPERA.—TOR. SEMPER . AVGVSTVS. Mincm.
znam. hvězda s I—P.

Sp. str. Nad rozčtwrceným, vykrogčítým korunaa
ozdobeným znakem s prostřednjm štjtem na oblacjch Ma-
ria, Gejzšek a Anna. Opis FRA : ERN : SCHLIK . COM : A . PAS-
SAN. Z téhož štemplu podwogný dolar a trochu změně-
ným štemplem dolar z let 16—77.

Č. 44. Zlatnj. Wr. i sp. str. a opis skoro gako č.
43. Rozdělená léta 16—61. Mincm. znam. hvězda s I—P,
gíná přóměna nade hvězdau I—P.

Č. 45. Půlzlatnj. Wr. i sp. str. a opis skoro gako
č. 43. Mincm. znam. hvězda s I—P. Léta 16—63.

Č. 46. Dolar. Dwoghlavý cjs. korun. orel se španiel-
ským, uherským a rakauským znakem a českým lwem
w prostřednjm štjtě na přsech. Opis CAROLVS . D. G. ROM.
IMP. S. A. GER. HISP. HU. B. REX. Mincm. znam. F. S.

Sp. str. gako č. 44. Opis FRANC. IOS. SCHLICK. COM. A.
BASSAN & WEISK. S obau stran znaku léta 17—16. Z téhož
štemple, též we zlatě. Podolná spodnj strana velikosti
desetnjka na cjinu gest w Museum.

Č. 47. Dolar. Wr. str. skoro gako č. 46, ale znak na
přsech mnohem hogněgšj. Opis M. THERESIA . D. G. R. IMP.
GER. HU. BO. REG. Mincm. zn. T. F.

Sp. str. skoro gako č. 46; s obau stran ozdobněgi
wypracowaného znaku léta 17—59. Opis FRANC : HEN :
SCHLIK : S : R : I : C : DE . PASSANO : & . WEISKIRCHEN. W kragi
IUSTITIA : ET . CLEMENTIA.

Č. 48. Dukát. Dwoghlavý cjs. korun. orel a českým

lwem na prsech. Opis M. THERESIA. D. G. R. IMP. GE. HU.
10. REG.

Sp. str. opis a léta gako č. 47.

Č. 49. Dolar. Dwoghlavy cjs. kor. orel s rozčtvrce-
ným dvěma korunama, ozdobeným uherským, českým,
burgauským, moravským a slezským znakem a rakauským
prostředním štítem na prsech. Opis gako č. 47. Znam.
mncm. B. v. S. — A. S.

Sp. str. skoro gako č. 47, slobau stran znaku ozdo-
běgi wypracowaného rozdělená léta 17—67. Opis LEO-
POL. HEN. SCHLICKER. RELIQU. DE. PASSAUN. DE. WEINLICHEN.
W kragi gako č. 47.

Č. 50. Dolar. Wr. str. a opis skoro gako č. 48. Znam.
mncm. S. — S. Sp. strana, opis a léta gako č. 49.

Oprawa w popsanej medalij w Casopise 1838
str. 510.

Č. 16. Sp. str. mjesto: STEFAN. SCHLICKER. ZT má byti
STEFAN SCHLICKER GROß. ZV. a sp. str. opis mjesto: PASSAUN.
N. DIXKVIENTA. SVE. má byti PASSAUN. C. M. D. XIXVIENTA. SVE
t. g. Passaunij comes 1536 metatis sine 40. Wrchnj strana
této medalie gest německá, spódnj ale latinská a pomě-
wadž groysl písma i na wrchnj straně oddřzen. Gest, zdá se
že tento kus z pomjichánj dwau rozličných medalij po-
wstal, kterčtj hadlabyly dohoboweny, aneb gestě známy
negau. Na obau stranách uwedený hraběcí titul: zdá se
to stwzowati. Tato sesazenina nacházj se w stihře w če-
ském Museum.

Doplnek k popsanej Rosenberských medalij w Caso-
pise 1837 str. 455.

Na prwnj tabule zde wyobrazena gest spódnj strana
č. 2. z Monnois en Or etc. à Vienne 1739 fol. 210 a gako
sme se dozvěděl: nemá gj pan Kilian w mēdi.

Právní zprávy z Prahy

IV.

Z knihy zápisů městských nového města Pražského od r. 1446—1453.

(Pokračování)

Když Jana dcera Jana Mihule nařkl právem otce svého ze 40 kop. gr., právěci, žeby gemu byla dala schovati a pro ty peníze byli gsú mezi nimi častý swarowé a kyselosti; tehdy opatrný muž Běnes Sudent, Ješek s konského trhu, Franěk ostrožnjak a Jakub čepelnj z starého města učinili gsú mezi nimi o ty peníze konečnú přátelskú úmluvu takúto, aby Jan Mihule, otec Janů swrchupsaných dal gie 18 kop. gr., a gř: gäst gie dal dne tohoto zápisu čtyry kopy; gr: dále má gie na sw. Giřie 7 kop. gr. a oř toho swatěho Giřie w godnom roce ostatečnjch 4 poslednjch 7 kop. gr. na roky pořad zběhlé platiť. a Peníze pak zaplacené gsú rukou mě peněz nezaplacených, a Jana swrchupsaná, když gie ty peníze vydáť sljbila Janu otce svého ořtu přj a oř ty peníze wiece nenapomjnatj ani dědicow a budějch geho w nádiech náležnjch kromě súduow i a Wadlawu mužem swým. (21. Ledna 1446)

19.

Když Šimon Ryšawý koželuh nařekl před námi právem Pawla, náměstka dobré paměti Jakubowa Korunkowa, a panj Michalů manželku geho, právě, žeby gemu duom geho, kterýž gest u Jakuba Korunky a u Michaly ženy geho napřed psaných koupil, drželi pro nezaplacení 21 kop. gr. poslednjch peněz za ten dnem, a žeby gim byl ty peníze doplatil, ale musil z rozkázanie panského po wzskočenj z města wygjtj, žádage, aby gemu toho

domu zase postúpili, že gim chce peníze gedenmezcieta kop gr. zaň dodati: proti tomu Pawel a Michala odpowěděli, že častokrát gsú geho, geště dokudž gest w městě zde byl, na úradě konšelském, i potom když gest wyšel, napomjnali, i listy panskými geg obsielali, i gleyty gemu dáwány byly, aby ty peníze doplatil, a on toho nedbal i nechťel učiniti; protož ten duom gim zase pro těch peněz nedoplatenie od plné rady i w súdech zahágených gest nawrácen k dědictwj, prosiece aby ostaweni byli wedlé řádu a práwa i knih městských: protož my purgmistr a konšelé přjseznj, slyšewše gich žaloby, odpovědi i práwa, i také zápisy knih městských s uobú stranú, chtiece rádi učiniti sprawedliwé stranám bez úrazu a pohoršenie práwa i knih městských, i konečně toho zpraweni býti, powolali gsme před se do rady múdrých a opatrných mužuow Sigmunda řeznjka, Mjky kotláře, a Thuomy Peniezka, konšeluow staré rady, kterjž gsú po smrti giných té rady konšeluow také žiwi zuostali, za něž gest ten duom Jakubowi swrchupsanému a Michale zase byl přiřčen, i otázali gsme gich, w těch-liby gedenmezcieta kopách zase přiřčen byl, dokudžby gim Šimon nedoplatil, aby geg drželi, čili giž by konečně Šimon od něho odeřčen byl a odsúzen, a gsúce od nich toho rozumně zpraweni, i podali gsme stranám, chtie-li na těch třech konšelech bez pohoršenie práv městských dosti mieti: tu obě straně mocně a dobrowolně se na ty tři konšely staré swolily gsú, cožkoli oni mezi nimi wypowědie, že to wšeckno přigjmagj dobrowolně, i na gich wyřcenie zaručili pod právem městským. A oni tu práci na se wzemše, giž ne gako konšelé, ale gakožto úmluwce přátelstj k naše žádosti a k snažné prosbě těch obú stranú s bedliwú opatrnostj tak gsú wyřkli, aby žádný neřekl ani pomlúwal, by oni swého orteale poprawowali, nebo práwo městské rušili, neb gemu co umenšowali; než poněwadž toho strany žádagj, a o to se dobrowolně samy swolugj, hlediece geště k milosrdenstwju a k gich dobro-

wolnému swolenj, kteréž samo muez práwo rušiti, takto gsú wýpowěd učinili, že tu giž k tomu domu Šimon práwo nemá i žádného, než co se gemu stane, to se stane z milosti a ne z práwa, a podlé té milosti z gich mocné wýpowědi aby Pawel s swú ženú měl wolenie takowéto: anebo day Šimonowi 15 kop gr., a při domu zuostaň dědičně, anebo od Šimona wezmi gedenmezcieta kop gr. a postup gemu toho domu zase k dědictwj. Tu Pawel mage od swé ženy práwo wzdanie, měw na to rozmyšlenie, swolil se gest a řekl dáti Šimonowi těch 15 kop gr. rozdielně wedlé té wýpowědi, t. g. we dwú nedělj 5 kop, na sw. Giříe pět, a na sw. Jakuba ostatečných 5 kop gr. na roky nayprw přjstie, a ten duom s městišřem i se wějm přjslušenstwjm giž má Pawlowi i geho manželce zuostati ku prawému dědictwj, a Šimon dále i s swými budúciemi nemá geho nařiekati o ten duom i o wšecko přjslušenstwie k němu w súde ani kromě súduow, tagně ani zgewně, sám skrze se ani skrze ginú osobu po wšecky časy budúcie. Tuto wýpowěd přigely gsú obě straně wděčně a sljbily gi zdržeti w celosti bez přerušenie wšelikterakého. (21. Ledna 1448.)

20.

Stala se úmluwa přátelská a konečná beze wšeho poostawenie skrze opatrné muže Jana Kwasu střelce s strany Reginy a Jeremiáše střelce syna gegieho s gedné, a skrze Ješjka s konského trhu mezi Bartošem, Janem, Aničků sirotky nebožce Hany střelce a Katrušj matkú gich s strany druhé o dělnici střelcowskú, kteráž ležj podlé Waňka střelce nad. konskú branú, o nožjky stříbrém obložené a šacowané we 40 gr., o patnácte lžic stříbrem držadla obložených, o medenici, o kotlík měděný, o konwici cijnowú a o listy na platy takowú měřú: nayprwé, aby pani Regina s Jeremiášem synem swým dali sirotkuom swrchupsaným z těch žlic (sic) a nožjkuow swrchu gmenowaných třetinu; dále, táž panj Regina má dáti panie Katruši-mateři těch sirotkuow konew cijnowú, a pani Katruše má

gie wrátiti medenici a kotljk měděný. Dále pani Regina s Jeremiášem magj dáti za dělnici swrchuprawenú panie Katruši s sirotky swrchu powěděnými za gich třetinu 10kop bez 10 gr. rozdielně, a magj gi dědičně držeti a mieti bez překážky Katruše a sirotkuow těch. A cožkoliw Regina s Jeremiášem listuow na platy magj, těch platuow podlé těch listuow magj dáti sirotkuom prawú třetinu, a giné všecky věci, súdowé a swárowé mezi nimi vzniklj aby mezi nimi a budúciemi gich pomínuli na wěky wěkuow. Wyrčenie to přigely gsú strany swrchupsané s děkowanjm a sljibly sobě zdržeti beze všeho přerušenie. (Téhož dne a roku.)

21.

Stala se konečná a přátelská úmluwa páně purgmistrowým a konšelským rozkázánjm skrze opatrné muže Wanka Rozvodu a Jana bečwáře mezi Mandú Němcowú pilařowú manželkú, Wáclawem a Wáwrú sirotky a dětmi též Mandy s strany gedné a Šimonem pulěrem a Matěgem Petroničiným poručnjky sirotkuow swrchupsaných s strany druhé o otumrl nebožce Jana Kunického a Petruše ženy gehu takowú měřú, že gsú poručnjci s sirotky swrchupsanými za tu otumrl (sic) dali Mandě 40 gr. dne zápisu tohoto, a Manda sljbila a nemá wiece, což se té otumrli dotýče k sirotkuom anižto ku poručnjkuom swrchupsaným žádného zřenie s swými budúciemi gmieti. (Feria 3 ante Judica 1448.)

22.

Když slowutnj panošie, Zdeněk z Prorubie a Procek z Kozoged, služebnjci pána Jana Smiřického zastawili gsú gazyky hadowé a některaké korály u Beneše Cukmanského we ztrawě, tehdy Heřman Sirotek, urozeného pána pana, Giřjka z Kunstatu a z Poděbrad služebnj, zastawil gest ty věci právem, prawě, žeby to gehu věci byly, a žeby na silnici zloděgský byly pobrány. A ty věci gsú na právě wiece než rok ležely, a w tom gsú Zdeněk a Procek obsieláni, aby swú spravedliwost okázali, a to se gest

nestalo. A mezi tím s wolj pana Jana Smiřického ty věci swrchupsané gsú položeny a vydány w moc urozeného pana Giřjka z Kunstatu swrchupsaného. (26. Března 1448.)

23.

My purgmistr a konšelé nowého města pražského mocj zápisu tohoto wyznáváme, že přistúpil před nás do plné rady opatrný muž Wáclaw Cwok, náš spoluměštějn, i okázal nám list poručenstwie posledního slowutného Jana Sosnowce z Wilkanowa, bratra swého vlastního pod pečeti přitištěnými celý a neporušený, genž gest psán w tato slova:

Gá Jan Sosnowec z Wranowa ¹⁾ poručenstwie činjm z dopuštění božieho, kteréž gest na mě milý buoh dopustil nynie zde na poli před městem Zusen w zemi westfalské, i poručil gsem syna swého, i ten wešken statek, kterýž gsem měl na poli, totižto koně a oděnie, i tu službu, kteráž by mi měla dána býti, urozeným pánu Záwišowi z Klinšteyna a z Kokořjna, a panu Gindřichowi Ceckowi z Pakoměřic a z Běškowic, a slowutnému panoši Giřjkowi z Chrasta, a řekl gsem, aby s těmi koňmi a stau zbroj učinili, gakž budú chtieti, s takowúto wýmlewú: prodali-liby koně nebo komu rozdali, aby bratru mému hotové peníze dali, neb geho nayvyššjm poručnjkem činjm, a Wám wěřjm, milj páni, že nad synem mým práwě učinjte i nad mú ženú. A ty, milý synu, wěřjmf, že za mú duši budeš činiti, což naydál moci budeš. A o ten dluh, kterýž mi gest Kamaret dlužen třidceti kop gr., za nebožtjka pana Sokola služby dwadceti kop gr. a za kuon deset kop gr., a to ge mnoho dobrým lidem swědomo, že ge tak, a tím gsem to zmeškal, že gsem neupomjnal s ginými dobrými lidmi, že gsem w zemi nebyl: to mi se tím dlj, a na potvrzenie i na swědomie toho všeho swú

1) Takto psáno stogj gednau z Wilkanowa, po druhé z Wranowa, ať newjm které práwě gest.

gsem vlastnj pečef přitiskl, a prosil gsem urozených pánuow, pána Albrechta z Kolowrat, seděnjm na Bezručicjch, a pána Zdenka z Rožmitála, a slowutných panošj Jana Kerunka z Lomu a Beneše z Křiwy, aby ráčili k tomuto listu na swědomie swé pečeti přitisknutí, genž psán a dán léta od narozenie syna božieho tisjcieho čtyřstého čtyřicátého sedmého, ten čtvrték po sw. Prokopu. — A druhý list okázal nám téhož Jana Sosnowce opět w tato slowa psaný: Službu swú wzkazugi, bratře milý, a gakožs mi wzkázal po Jankowi, abych se wyprawil k tobě, tohot gsem wděčen od tebe; než, milý bratře, nač mám tam geti? Mám-li protráwě ten kuon i giti žebrat? Tohoť se bogjm; nebť mi ge snáze psotu a biedu trpěti mezi cizjmi, nežli mezi swými. A takéť wěděti dává, že mi ge nelze geti, ani na koni ani na woze; neb neumřel-li bych ot raněnie, ale umřel bych ot zimy, gakož netušjm, bych z té nemoci wyšel. Protož prosjm tebe pro buoh, bratře muog milý, aby mi odpustil, což gsem tě hněwał, a wiece také prosjm, aby toho nezpomjnal dětem mým ani mé ženě, neb wíš, když swa se smjřila, žes řekl proti mému žádnému nezpomjnati, co gsem proti tobě učinil, a gát wíem také. Protož bylbych ten kuon poslal hned, ale neprowedli by ho; než když k sněmu přigedú, tehdyť geg pošli, buď gá žiw nebo nebud. Prodada geg, day ženě mé, milý bratře, a dětem, ať se na to žiwie, gakž uměgj. A prosjm tebe, bratře milý, buď na ně laskaw, wšakť gsú krew twá, a oni také ať poslúchagj tebe a slúžie gako strýci. Kterýž by poslúchati nechtěl, kaž geg řečj i kygem; pakliby wždy nechtěl, ale žeň geg ot sebe gako giněho lotra. A také prosjm, bratře muog milý, pomoz gim upomjnati pana Krušinu, toť hned powiem z čeho: žeť gsem s njm počet učinil na Frankštayně před Otjkem z Uognic a před Polským, žeť mi ge ostal pět a sedmdesáte kop za koně a za oděnie. Pak mi na to dal kuon za třidceti kop a za deset zlatých. I slúžib gsem na to teď rok se dwěma koněma. A o toto pře

mezi námi, žeby mi nechtěl dáti za službu, co gsem sedal u wězenj i co gsem protráwil, gezdě, stawěge se, mnohokrát platě od klad biřicuom i od wěže; a žeby mi nechtěl také platiti za sedla, ani za meče, ani za kordy, ani za opsanie, a to gsme všeho seotli 44 kop gr., a o to by nás měl ohledati některý pán, má-li mi dáti čili nic. Protož toho neopúštěgte; nebt mi gest winen před bohem, a list gehu záškodnj mám, a toť gsú škody bohda sprawedliwé. A také prosjm, milý bratře, aby někaky koňšek kúpil Gindrichowi. Pakliť mi milý buoh pomuož se zhogiti, tehdyť učinjm gako onen syn ztracený, gešto swé zmrhal, přigda k tobě zase, i dámt se na milost, neh w bohu naděgi mám a w tobě, že mi nedáš zahynúti, a s tiem tě Bohu porúčiem.

A když gsme ty listy tak opatřili i čjsti slowo od slowa w radě kázali, prosil nás snažně Wacław Cwok swrchupsaný, abychom gemu ty listy w kniehy naše wepsati kázali pro takowú přjčinu, gestli žeby kdy ty listy přjhodú potraceny byly nebo porušeny, aby gich paměť zuostala w našich knihách. A my k té gehu rozumné prosbě a podobné swoliwše, ty listy kázali gsme wepsati w kniehy naše slowo od slowa, nic nepřidawše ani ugemše, ani co proměniwše, než gakož gsú ti listowé psáni byli, a gakož gich prawý přjepis swrchu psán gest. Toho na swědectwie pečeť naše městská. (30. Máge 1448.)

24.

Michal manžel panie Kateřiny Obudlé když byl rozlúčen s tú gistú manželkú swú od manželstwie a přebýwal kromě nie několiko let a ona kromě něho, napadl gi z 50 kop gr., prawě, že gest k nie přiložil, když se s nj w manželstwie snjmal, a k tomu z dobytku, kterýž gest tu k nie byl přihnal, — a také Ondřege syna gegieho, dáwage gemu winu, žeby po odgitj gehu w ten statek wkročil, přibraw se k swé materi swrchupsané, a když o to časté a mnohé nesnáze byly a súduow se mnoho dalo: tehda opatrnj mužie Wjtek z domu Pihulowa s strany

panie Kateřiny a Ondřege swrchupsaných, Welik Goliáš s strany Michalowy, přátelštj úmluwce, a nad ně Mikuláš Žatecký řeznj, nadubrman od pánuow z plné rady wydání s powolenjm těch obů stranů, slyšewše gich žaloby, odpovědi i swědomie s uobů stranů tak gsů wyřkli, aby pani Kateřina domku malého, kterýž ležj mezi domy Ondřege swrchupsaného a Charwátowým, Michalowi k dědictwj postúpila se wájm přjslušenstwjm, kromě rúcha ložnieho s postel sobě wezmúc odtud a truhlu i postel; a gakož Machek Štapec má plniti Ondřegowi swrchupsanému peníze za duom, kterýž gest u něho kúpil, aby z těch peněz Michalowi dáno bylo 5 kop gr., a panie Kateřině 5 kop gr. na ten rok, když ty peníze magj plněny býti. Pakli by do toho času pani Kateřina umřela, aby těch 5 kop gr. Michalowi bylo dáno. A giné wšecky věci, což se té pře dotýče, aby mezi nimi pominuly s uobů stranů, aby sebe o tu při giž wěčně nenaspomjnali žádným právem. (14. Prosince 1448.)

25.

Katruše wdowa Kulhawá, manželka kuchařowa, když nařekla Matěge šenkěře s Karlowa, magicj geho w domněnj, žeby gie některé věci pobral, a Matěgek odpieral, že winen nenie, a že se chce sprawiti wedlé řádu a práwa městského, a tu gsta Katruše i Matěgek byli w panské kázni: i rozmysliwši se o to pani Katruše, přišla toho na přátely, s gegiežto strany Waněk Beran a Hýnek z Čemic, a s strany Matěgka Jakub Žába a Wacek Donát přátelštj úmluwce takto gsů o tu při wyřkli, že pani Katruše řekla gest, že na Matěgka nic zlého newie, a prosila geho pro buoh, aby gie to odpustil, a sljbila geho o ta při giž nikdy wíec nenařikati tagně ani zgewně, sama skrze se, ani skrze ginů osobu, w súdě ani kromě súdu, a to gsů obě straně sljbyly sobě zdržeti beze wšeho přerowěnie, a zaručili na zdrženie za Katruši Waněk Sládek řeznj, hospodář gegie, a za Matěgka sljbil gest Jan z domu Trabačowa. (21. Prosince 1448.)

26.

Mikuláš literát s dlaženého když naříkal kněze Jana opata s Karlowa, pravě, žeby gemu winnici odgal, kterůž gest on koupil i zaplatil, a žeby také vydaw gi gemu w úrok i přes to, ač gest gemu úrok platil, tu winnici gemu wzal, žádage, aby gemu ta winnice zase byla nawrácena: proti tomu kněz opat odpowiedal, že milostj ciesařowů k té winnici gakožto k ginému zbožj klášterskému s powolenjm obce gest nawrácen, a přes to byl gi wydaw giž psanému Mikulášowi zase pod úrok, a on toho úroka netbal plnit, ani té winnice dělati gako slušie, a proto se kněz opat w tu winnici zase gakož w klášterské dědictwie uwázal: páni purgmistr a konšelé slyšiece gich žaloby i odpowědi podali gich na přátely; ti pak přátelé a úmluwce přátelštj, Mikuláš Patriarchuow s strany kněze opatowy, a Jakub Olegnjak s strany Mikulášowy, slyšewše také gich pře i odpory s uobů stranů, práwa gich také ohledawše a s múdrymi lidmi o to se tázawše: takto gsů mezi nimi o tu winnici wýpowěď učinili, aby kněz opat té winnice Mikulášowi postúpil, a on chce-li se w ni uwázati, aby gi dobře dělal, gako slušie, a nezapůštěl gie, ani kterak wytahowal ke škodě toho kláštera, a také aby gie zapuštěny nepostupowal, než aby z nie úrok platil obyčegný knězi opatowi i gehu budúcjm, gakož gest ta winnice wysazowána, beze všech súduow, zmatkuow a nesnázj. Pakliby toho týž Mikuláš učiniti nechtěl, aneb se gemu nezdálo, tehda poněwadž prawj, že gest tu winnici koupil za čistu a za swobodnu, aby o to, u kohož gest gi koupil, k tomu hleděl, a kněze opata i gehu budúcjch, i toho chudého zádušie kláštera karlowského o tu winnici wiece nenaříkal, ale owšem u pokogi nechal. A z těch dwů kusů aby sobě, který chce, wolil, a to i hned powěděl přede pány. Tu Mikuláš mēw na to rozmyšlenie a potaz, že gest bylo na ty přátelské úmluwce pod základem zaručeno na wyrčenie i na zdrzenie, otázán gsa, držj-li to wyrčenie a který z těch dwů kusů při-

gjmá, řekl gest, že od té winnice pústie, a kněze opata i toho kláštera giž o tu winnici wiece napomjnati nechce, ani k té winnici zřenie dále gmieti, než k Zachařowi kožišnjkowi, gešto gemu tu winnici prodal, chce hleděti a zřieti práwem a súdem. A kněz opat také za to přigal, panuom i úmluwciem z dobrého nálezu a z práce poděkowaw, (18. Ledna 1449.)

27.

Beneš Cukmanský purgmistr, Wáclaw Cwok, Daniel s konského trhu, Jan od mečuow i ginj páni konšelé n. m. p. wydali list kšeftnj nebožky Marty ženy někdy Blažka pjsaře králowa z krupné ulice, a list královského majestátu na pergrecht Jankowi Tušenskému pasieři a panie Anně manželce gehu spoluměšťanuom swým, a ge toho kšeftu i majestátu zmocnili, tak aby oni ten plat pergrechtnj brali a gehu požjwali, tak gakož ten list swědčj i ten majestát, gakožto naybližšie přátelé Marty swrchupsané, beze wšech odpor a překážek. A kdyžby Jan i Anna swrchupsanj zemřeli, aby po gich obú smrti toho platu pergrechtnieho diel spadl na gich naybližšie přátely, a diel k zádušj k sw. Štěpánu na rybnjčku pro milý buoh, kdežto těla Blažka a Marty swrchupsaných i gich předšj hřbie a odpočjwagj z mrtwých wstanie slawného čekagje. (15. Unora 1449.)

28.

My purgmistr etc. znamenawše a wážiwše, kterak požitk a plat obci scházal gest z kotcuow pekařských, že gsú tam mnozj pekaři a pekařky nechtěli chleba prodawati, proto že každé suché dni měli po dwú gr. s každé stolice platiti; ale sedali gsú wstarém městě a ginde kromě kotcuow tam chléb prodawagje: i chtěli páni aby ten plat obce zase šel ku požitku s powolenjm obecným a wědomjm swolili gsú, aby z každé stolice w těch kotcjch placen byl geden groš na každé suché dni ku obci, budto žeby na těch stoliciech chléb prodawali neb neprodawali. A ty peníze staršj pekaři aby každé suché dni sberúce

dali pánuom do rady neb pánuom úředajkóm tak vždy to opatřiece. (25. Unora 1449.)

29.

Stala se úmluwa swatebnie skrze opatrné muže Martina Strýce s strany Jana syna Hawlowa Mysljkowa, a Petra Konopě barwieře s strany Aničky dcery Lidmily Hrnečkové tiemto obyčegem, že pani Lidmila připustila Janka zetě swého s Aničkú dcerú swú ku polowici statku swého, totiž, ku polowici domu i břehu ležejeho u Podskalji mezi domy a břehy Kuzmjnowým a Rozwedowým, a ku polowici zahrady, kteráž ležj wedlé břehu Ondráčkowa a Michalowic, i k ginému ke všemu statku swému mowitému i nemowitému. A také Janek s Aničkú má polowici hostj w tom domu chowati, a pani Lidmila polowici, a ze spolka magj rovnými náklady nakládati na oprawenie toho domu, břehu, zahrady, na ponuocky, na wygezdy, na berně, na šacunky, i na giné na wšecky potřeby městské a poplatky. Janek proti tomu má přiložiti k Anně ženě swé a k dětem gich, kteréž z daru božieho gmieti budú 40 kop gr., a giž gest přiložil 17 kop gr., a gestě má přiložiti třimezcietma rozdielně, totiž w tém dni po swětiem Giřj nayprw přjštjm 6 kop etc. na roky pořád zběhlé. Gestli žeby mezi tiem buoh neuchowal Janka, aby ty peníze vždy byly wydány od Hawa Mysljka otce Jankowa Anně ženě geho a dětem gich na rovný rozdiel, a zasě gestli žeby buoh neuchowal Anny, aby také ten wešken statek i peníze spadly na Janka giž gmenowaného a na gich děti, také na rovný rozdiel. (3. Dubna 1449.)

30.

Kljment Příbyl hutný, Bartoš Žitek, Matěj Lehtëk, Petr Bech, Duchek Heralt, Hawel Wlk, přaježnj pacholci a towaršiše uhléršj stogiece osobně w plné radě wyznali pod swú přjsahú všickni gednostegně a gednosworně, že gim to dobře swědomo, kterak ot mnoha let, gakož mohú pomnieti, gestě za slawné paměti krále Wáclawa

když gsú uhléři přiwezli uhlé do Prahy, tehdá na nowém městě to uhlé prodávali a ssýpali w pondělj, w úterý, a w středu, ty celé tři dni, geště i při kahanci w středu wečer; pakli gsú w středu nedosuli, že geště i we čtvrtěk ráno na nowém městě dosypowali, a s toho šel plat do nowého města ty všecy tři dni celé beze wšie překážky. A w starém městě prodávali a ssypovali uhlé we čtvrtěk, w pátek a w sobotu, také ty celé tři dni, a s toho také ty tři dni tam plat šel; a w neděli když uhlé přiwezli, s toho šel plat do obú městú ten celý den, do nowého gedén gr. a do starého gedén. — Martin Šjdlo, kowár přjačný starý uhelný tak wyznává, že dobré paměti Hawel Šjdlo gehó otec držal huť uhelnú na nowém městě pražském, a že gsú tak uhlé ssypovali a prodávali, gakož gest swrchu wyznáno. (23. Máge 1449.)

31.

Jan Odolen optal wuoz se čtyřmi koňmi u pana Beneše Cukmanského, od kteréhož wozu a konj Janek pacholek Jana Odolena swrchupsaného utekl gest, ten wuoz i s koňmi swrchupsaný Jan Odolen s Ondřegem Řešetákem rukú společnj a nerozdielnú wyručili gsta od pana Beneše, gestli žeby kdy ten Jan forman nawrátil se a napomjnal pana Beneše z toho wozu a z konj. Jan Odolen i s Ondřegem sljbili gsú pana Beneše w tom zastati bez gehó škody, neb gest gim ty koně i s wozem propustil. (19. Čerwence 1449.)

32.

Po smrti dobré paměti Martina Karše z rozkázanie pánuow purgmistra a konšeluow z plné rady k žádosti a ku prosbě Jana Milky kožišnjka, nayvyššieho poručnjka, Jakuba Kowandy a Matěgka šewce, gemu toliko w čemby gich potřebowal přidanych, skrze opatrné muže Gjru Mřenka, w ty časy purgmistra, Beneše Cukmanského, Haška od zvonu a Wáclawa Ostatka konšely na to wydané z plné rady wešken statek téhož Martina Karše prwé popsaný i w poručniem listu: gehó ze gména položený ohle-

dán i šacowán gest takowým obyčegem, že duom, kterj
 ležj na rohu proti šatlawě podlé domu Janka Ličkowic
 s měštištěm, s piwowárem i se wšjm gehu přjslušenstwjm,
 i peniezi hotowi, chmel, dobytek, misy, lžjce, dluhy, i
 giný wešken statek mowitý i nemowitý položen gest w 90-
 kópách gr.; a ten duom i ten wešken statek z plné wuole
 pánuow purgmistra a konšeluow, a s wolj Kowandy a
 Matěgka swrchupsaných, Janek Milka poručnj swrchu-
 psaný k sobě gest přigal, a ten gest gemu, panie Milce
 manželce gehu, gich dědicuom a budúciem přičen a
 wzdan wedlé práwa městského ke gměnj, k drženj a ku
 prawému dědictwj. A Janek těch 90 kop gr. má wydati
 Jankowi synu Karše swrchupsaného, když k swým dospě-
 lým letuom přigde na hotowý ěroš bez ugmy a bez umen-
 šenie wšelikterakého, a má téhož sirotka chowati poctiwě
 ztrawu a oděw dáwage, a wěsti gehu i držeti k tomu,
 aby se učil uměnj a ctnostem w škole i mezi mistry wedlé
 wuole a rozkázanie Martina swrchupsaného. K tomu má
 12 kop gr. za téhož Martina Karše, gakož gest rozkázal
 w listu swém, na zádušie podstúpiti. Z těch 90 kop gr.
 sljbili gsú a gsú rukogmě Augustin od husy z uosady
 sw. Michala z Uopatowic, Jan Chalupa starý rychtář, Jan
 Welsa z rynku a Walentin kožišnj, wšickni gednostagně
 rukú společnú a nerozdielnú na swé domy i na swé wše-
 cky statky, kteréž magj nebo gmieti budú, když nade-
 psaný Janek sirotek k letuom swým dospělým přigde, aby
 gemu těch 90 kop gr. bylo wydáno bez umenšenie a bez
 nesnazi. Pakliby před lety dospělými umřel, aby šel ná-
 pad, gakož swědčj list poručnj Martina swrchupsaného,
 a kterýž by z rukogmj w tom času umřel, aby giný tak
 mowitý miesto gehu od smrti gehu byl postawen na mie-
 sto gehu we dwú nedělj pořad zběhlú, kolikrát by potřebie
 toho bylo. Sljbil gest také Janek poručnj swrchupsaný
 rukogmě swé domem swrchupsaným i wšjm statkem swým
 mowitým i nemowitým, kterýž má nebo gmieti bude w čas
 budúcj, z toho rukogemstwie beze wšie gich škody wy-

waditi, a bez gich wuole a wědomie nemá domu ani giného statku prodawati, ani zawazowati, a každý rok má gim statek okazowati, aby gehu neubýwalo. Pakliby oni shledali, ano statku ubýwá, w tom se budú moci opatríti, aby z toho rukogemstwíe bez škody mohli wywazeni býti. (Téhož dne a roku.)

33.

Pani Anna Kowandová a Matěgková sestry Martina Karše wstúpiwše přede pány do plné rady žádaly a prosily, aby gim Janka sirotka, syna téhož Karše dali chowati gakožto tetám gehu, že se chtie naň starati i statkeni swým na něho, prwé nežby gich bůh smrti neuchowal, zpomjnati; a také gakož gest Janek kožišnj, poručnj najwyššj, peníze tomu sirotku zaručil, že ony o ty peníze nestogie ani státi chtie, ani se na ně táhnú: tu páni znamenawše, že ty panie tety gehu statek magj, a mohú tomu sirotku polepsiti statkem swým, hlediece k lepšímu toho sirotka, gakožto najwyššj poručnjci sirotkůw w tomto městě, toho sirotka gim gsú dali chowati, zwláště pak panie Kowandové, aby gehu poctiwě chowaly, gako slušie, od školnieho učenj gehu neodtrhugjce podlé žádosti otce gehu. Též aby kšeft Martina Karše w swé moci zuostal, a penězi, kteréž gest Janek kožišnj zaručil, aby gimí mocně wládl do let sirotka swrchupsaného bez překážky. (6. Srpna 1449.)

34.

Ondráček ze Ctimiřic syn nebožce Sokolów, když naříkal Mikuláše Černina z Radšegic o dědictwíe w Okružlém, kteréž gest Petr Črnin bratr nadepsaného Mikuláše koupil u Chadima strýce giž řečeného Ondráčka, a nesnáž gemu o to welikú činil, i koně gemu bera: tehda skrze opatrné muže Ondřege z domu Skalického s strany Ondráčka a skrze Toška z Břežan s strany Mikuláše Črnina swrchupsaných přátelská a konečná úmluwa se gest stala i wýpověď w plné radě, aby Ondráček Mikuláše Črnina i gehu budúcjch o to dědictwíe giž wěčně nenáříkal i

s Chadimem strýcem svým, ale aby geho i budúcjch geho u pokogi nechali, a na tom dědictwju tudiez w Okružlém wěčně nepřekáželi sami skrze se ani skrze jiné kteréžkoli osoby obyčejem kterakkoli vymyšleným; ale aby Ondráček o dvě kopě gr., proto že gest ge Chadim prodával, hleděl k témuž Chadimowi strýci swému, a on giž wie, kdy ge má gemu dáti. Tuto úmluwu obě straně gsů přigely a sljbyly gi w celosti a bez přerušenie zachowati. (23. Srpna 1449.)

35.

My purgmistr a konšelé etc. 1) wyznáváme, že když po smrti dobré paměti Matěge Liwaty koželuha pani Kačka manželka geho pogala sobě muže Duchka, kterýž gest počal dělati řemeslo kožišničie, a potom žádal dělati koželužské řemeslo, a prosil mistrůw staršjch i všeho řemesla koželužského, aby gemu toho přieli a geho w swuog cech a towařistwo přigeli; proti tomu všeco řemeslo odpowěděli, že gest pani Kačka swé práwo w řemesle potratila, a muž gegie chce-li to řemeslo dělati, aby čtyři léta u mistrůw slúžil a leta wydrže dal do cechu dvě kopě gr. a řemeslo před staršjmi okázal wedlé gich řádu a práw z staradawná zachowalých: tu my purgmistr a konšelé swrchupsanj znamenawše, kterak giž gmenowaný Matěg Liwata byl gest člověk zachowalý tomu řemeslu i všie obci a sirotky po sobě zuostawil, o těch sirotciech péči magjce, gakož na náš úřad záležj, chtiece aby mohli péčj a starostj Duchka otčjma gich odchowaní býti bez ugmy práwa a řáduow toho řemesla, takto gsme se w to

1) Dne 5 Zářj 1449 z rozkazu pána Giťjka z Kunstatu, ginák z Poděbrad, nevyššjho správce králowatwj českého, byla obnowena rada nowého města Pražského a mjestá předešlých konšelůw osazena naskrze osobami kalicha se přjdržegjomi, gak o tom w Rkp: samém krátce zmjnká se činj. Nowj konšelé slowau: Wáclaw Rozwoda, Petr Hečka, Gindra súkennj, Jan plátenj, Jan Kuklj, Přjбек řeznj, Linhart pekař, Beneš Sixtor, Matěg Obešlo, Jan Kolár, Wáclaw kožišnj a Gira Húska šwec.

s wolj řemesla swrchupsaného wložili, že gsú gehu wswé řemeslo koželužské přigeli, a on gim má dáti dvě kopě gr. rozdielně, a má práwa všecka i řády gich, kteréž oni mezi sobú magj, podniknutí a w skutku zachowáwati beze všech odporuostj. W tom však znamenitě wyměňugem, aby toho gehu přigetie nebylo k žádnému pohoršenj práwa a swobod řemesla swrchupsaného, gichžto tiemto gehu přigetjm rušiti nemienjme; neb ge při nich zachowati chceme bez přerušenie všelikterakého, ktož by koli chtěl gich koželužské řemeslo wésti a dělati, aby učinil gich všecky řády na počátku i na skonánj, kteréž oni mezi sobú držie a zachowáwagj z staradawná. (25. Řjgna 1449.)

36.

Panj Anna slowutného panoše Bohuslawá z Košjna manželka stogiecei osobně přede pány w plné radě negsúci přinucena ale dobrowolně, propustila gest témuž Bohuslawowi manželu swému zápis z knih městských, kterýž gest gie byl zapsán na gegie wěno na wápennici, na domiech i na giném statku w sobotu před sw. Wjtem nayprw pominulú a dala gest swú plnú wuoli, aby ten zápis z knih městských byl wypsán, kautelowán a wymazán, gakož gest giž k gegiemu swolenj kautelowán a zmřežován, tak že moci wiece nemá. Stalo se w Středu po sw. Lucii 1449.

37.

Kljment Holian když napomjnál slowutného Bohuslawá z Košjna ze sta ze třidceti a ze čtyř kop gr. dluhu, prawě, žeby gemu těch peněz pougčil, a Bohuslaw se gemu znal w tom dluhu, než o plnění roków sama se smluwiti nemohše, prosila gsta oba slowutných a opatrých Daniele z Tuchoraze, Janka z Ratag, starého rychtáře, a Bartoše z domu Serafjnowa gakožto přátel a přátelských úmluwcj, aby oni mezi nimi o ten dluh i o ty roky plnění mocně wyřkli, že na gich wyrčenj oba chceta přestati pode stem kop gr. dobrých stříbrných rázu

pražského, a pode ctj a pod wěrú, gestli žebyšta gich wyrčenie nezdržala, neb geden z nich nezdržal, aby propadl pánuom purgmistru a konšeluom 50 kop gr. a úmluwciem nadepsaným 50 kop gr.: tu prosbu gich tíž přátelštj úmluwce uslyšewše a tu práci na se wzawše takto gsú wyřkli s gich obú dobrú a přidánú wuolj, točiž Kljmenta a Bohuslawu, w plné radě, aby Bohuslaw těch sto třidceti a čtyřj kop gr. plnil Kljmentowi Holianowi rozdielně na roky dole psané, t. g. od wánoc nayprw přjštjch w gednom roce nayprw přjstiem 50 kop gr. Pakliby gemu na ten rok těch peněz nedal, tehdá má gemu dáti 5 kop gr. úroka s těch peněz. A k tomu od těch wánoc opět w gednom roce pořád zběhlém má gemu dáti všecy peníze ostatečné a vyplniti těch 50 kop gr. ostatečné summy swrchupsané beze všeho dalšího prodlewání a nesnážj. Pakliby gemu na ten rok, t. g. od těchto wánoc nayprw přjštjch we dwú letú pořád zběhlú těch všech peněz nezaplatil, tehdá Kljment Holian bude gmieti plnú moc i práwo uwázati se mocně u wápenici i w to, což k nie přjslušie z starodáwna Bohuslawu swrchupsaného, gesto ležj podlé lázně Mikuláše Lúnského a proti wápenici Terklerčině. Ale gesto od toho roku těch wánoc po dwú letú zběhlých Bohuslaw gmieti bude moc tu wápennici i to přjslušenstwí k nie zase wyplatiti od Kljmenta swrchupsaného až do puol léta potom nayprw zběhlého, t. g. do sw. Jana křtitele, peníze swrchupsané t. g. 134 kopy gr. dada a zaplatě gemu docela a úplně. Pakliby na ten čas sw. Jana těch peněz gemu nezaplatil, tehdá Kljment giž konečně bude gmieti plnú moc i plné práwo tu gistú wápennici s gegjm přjslušenstwjm prodati a swé peníze nayprw wzieti přede všemi wěřiteli Bohuslawu swrchupsaného, a což by těch peněz mimo summu 134 kop gr. na prodagi zuostalo, ty magj Bohuslawowi dány a zase nawráceny býti. A tu úmluwu a wyřčenie sljbila gsta oba Kljment a Bohuslaw zdržeti a zachowati ústně w plné radě pod pokutami swrchupsanými. (20. Prosince 1449.)

... 38. ... Janek Stříbrný rychtář oznámil gest v plné radě, že gest rukogmj a swj počet přivěsil gest podle ginych rukogmj ke dvěma listbma na sto kop gr. za slówtného Bohuslaw z Košjua. W tom zawazenj toho rukogemstwie připowěděl se gest a mocj zápisu toho připowiedá k wapennici, k domutom i ke všem přislušenstwj gich a k statku Bohuslaw swrchupsadého i hned po zápisu nadepsaném Klymenta Holiana přede všemi giny wěřiteli Bohuslaw swrchupsaného. (Téhož dne a roku.)

... 39. ...

Když Gira Mřeněk gménem Matěge sirotka, syna nehožce Ondřege od geleha, s Hurákem z Hostivaře, dědem téhož sirotka nadpadli právem pána Bartoše z domu Serafjnowa poručníka naděpsaného Matěge, od pánuow z plné rady po smrti téhož Ondřege, kterýž gest umřel na Táhoře a wězenj, ustanowehého, a po smrti Duchka psáše druhého poručníka, chtiece, aby gim počet učinil a přiगतého statku i vydanie Ondřege swrchupsaného, a když Bartoš počet činil, a knihami městskými, listem poručním naděpsaného Duchka spoluporučajka swého i druhým listem kšeftojm obnícweným po smrti Duchkowě, na gehožto místě Oldřich Šokas byl k těmuž Bartošowi za poručníka přidán, řádně dowedl a dořčil, že gest summa tomu sirotku sečtena sto a dwanadco kop gr. ze všeho z peněžitého, i za duom téhož Ondřege prodaný, žádage a prosě, aby byl ztostawen při knihách městských i při listech poručnjch, a strana na tom přestati nechtěla, než náhala na wětš summu prawěci, že gest Bartoš s peněz požtky bral, a žeby wiece summy mělo býti, proti čemuž Bartoš řekl, že gsem s mým towařšem spoluporučnjkem častokrát mnohé nesnáze i sůdy podstupowal a dluhy gme plnili i náklady činili, a obě straně práwa wyřčenie žádaly: tu my purgmistr a koňšelt, slyšewše gich žaloby, odpovědi knihy městské i kšefty swrchupsané, i giny popisy, a té při kořenně srozuměwše, práwo a konečné

rozsúzenie mezi téma stranama takto game wyřkli: Gakož gest Bartoš swrchupsaný tu gísti summu 112 kop gr. giž psanému sirotku zachował, a gemu giž skutečně vydal, a ostatek na gehu dědictwji odkázal: wedlé knih i listow poručnjch swrchupsaných, aby ten sirotek, gehu děd i Gira Mřeněk, i gich přátelé a budúj téhož Bartoše i gehu dědicuow a budújch pro to poračenstwie giž dále nenapomjnali ani nařiekali; neb my gehu z toho poračenstwie propustili game a mocj zápisu tohoto propštujeme. To gsú sirotek, gehu děd i Gira Mřeněk sljbił učiniti, a před námi gehu ústně propustili gménem swým i swých budújch, kromě gžstě toho zápisu, kterýž gest giž psaný Ondřej otec gehu měl na domu Farářowu, na to se má psáno býti, aby se tomu sirotku, i také Bartošowi sprawedliwé o to stalo. A listowé poručnj prwnj i druhý swrchu psaného Ondřege gsú zrušeni a moci zbaweni; neb se gest gim giž dosti stalo od Bartoše swrchupsaného. (7. Března 1450.)

40.

Martinus olim magister hospitalis de antiqua civitate, priusquam propter excessus fuit detentus in captivitate dominorum, ex tunc duobus consulibus ad eum ex mandato totius consilii destinatis, coram eisdem, videlicet Petro dicto Heczka et Gira Huska fecit suum testamentum cum bona deliberatione et sana mente, legavitque omnia et singula bona sua Reverendissimae venerabilitatis domino et magistro Johanni de Rokycano, archiepiscopo ecclesiae pragensis electo, ipsumque dominum magistrum fecit unicum et supremum commissarium omnium bonorum suorum, quae ad ipsum testantem juridice dinoscuntur pertinere. (2. Máje 1450.)

41.

Opatrnj Wáclaw Cwok, Beneš Cukmanský etc. konšelé z staré rady wyznali gsú, že za gich rady, kdy osadnj od sw. Wáclawa se Zderazu napádli kněze probošta ze Zderazu s gehu kněžjmi, aby gim domu knězi

Petrovi faráři gich postúpili, aby gměl kde bydleti, tu pak byla mezi nimi veliká třenice o ten domek, w němž gest Krupová bydlela, až kněz probošt swolil, že gim chce toho i druhého postúpiti a od Krupové swoboditi: tehdá gestě byla mezi nimi nesnáze, až páni naposledy konečně orteleem řekli, aby kněz probošt ta dwa domy pospólu u studnice i s gich přislušenstwjm knězi Petrovi faráři a osadě swobodil a sprawil, a gim těch dwú domků postúpil; paklby toho neučinil, aby gim konečně domu swého velikého, w němž přebývá s swými kněžjmi do dwú nedělj postúpil. Pak páni nyněgšj toho gich wyřčeníe potvrdili a též wyřkli, aby kněz probošt ta dwa domy osadě swobodil, a gich faráři nyněgšiemu i budúciemu konečně do dwú nedělj postúpil, anebo toho velikého domu swého. (1. Srpna 1450.)

42.

My Mikuláš z božie milosti probošt, kněz Mikuláš z Polné, kněz Wáclaw Černý i wešken konwent bratřj křižovníkuow kláštera Zderazského swatoswatého hrobu božieho Jerusalemského pod řeholú swatého Augustina w nowém městě Pražském, wyznáwáme tímto listem, ktož geg uzrie nebo čtúc slyšeti budú, že game swobodně a dobrowolně postúpili a dali, a mocj listu tohoto postupagem a dáwáme domy naše klášterská, gedem, w kterémž gest byla kuchyně naše obecnie, a druhý podlé toho, w kterémž gest byla Krupová proti Wltawě s zahradamí, kteréž swrchu psaná Krupová držala gest i s městišti i se wájm těch domů přislušenstwjm osadnjm sw: Wáclawa z Zderazu, a ctihodnému knězi gich faráři nyněgšiemu i potom budúciemu, kterýž bude u té fary budúcně a věčně, ke gměnj, k drženj a k dědickému wladařstwju neb požíwánj. A ty dwa domy s gich přislušenstwjm máme i přibugem osadě a faráři swrchu psaným swoboditi a sprawiti před každým člověkem mužského i ženského pohlabie, swětským i duchownjm beze všie odpornosti. Pakli bychom gim těch dwú domů i s gich přislušenstwjm spra-

witi a swoboditi nemohli, tehdy máme i slibugem gim a gich farári domu našeho welikého; w němž nyní sami sedjme, w kterémžto gsú i dřiewnj farárové osadě přj-hodnj obywali, postúpiti z powinnosti ku přiebytku. A těch domcuow osada nemá ginák ani na giné obracowati, než coby se ku pohodlj, dobrému aneb lepšímu giž gmeno-wané fary, gakožby neměla sobě zlé učiniti, mohlo se hoditi. Toho na swědectwie a na potvrzení i na pewnú gistotu pečetí naše vlastnie; t. g. proboštowu a konwent-skú s našj plnú dobrú wolj i s přiznánjm gsú přiwě-šeny k tomuto listu, genž gest dán a psán w klášteře našem swrchupsaném léta 1450 ten pondělj po sw. Petru w okowách.

48.

Po smrti dobré paměti Bernartha stolaře stal se roz-diel o statek gehu mowitý i nemowitý, tak že ten wešken statek šacowán gest we čtyrydceti a w pěti kopách gr. Z toho Benešowi a Marthě, dětem giž psaného Bernartha dostalo se 30 kop gr., a Lidmile matce gich 15 kop gr. A když gest se táž Lidmila wdala za Hawla stolaře, tehda gest gema vzdala swé práwo, pak daom, kterýž ležj mezi domy Mařkowým měšečnjkowým a Martinowým Znenahlo, i giný statek po smrti téhož Bernartha pozůstalý přiřčen gest giž psanému Hawlowi a Lidmilě ženě gehu ku pra-wému dědictwj. A Hawel těch 30 kop gr. sirotčjch uru-čil gest, za kterýchžto 30 kop gr. Jan se Wschodce a Jakub Hnát šwec podlé šatlawy, a Mařk bečwář, syn Jana Berúnského, slibili gsú na swé domy i na wšecj statky, když ti sirotci k letům dospělým přigdú, aby gim těch 30 kop gr. bez umenšení bylo wydáno. A k tomu Ha-wel s Lidmilú swrchupsanj mařj Marthě, když by se wdala, wydati dvě peřině, dvě podušce, čtyři přostěradla a pol-štar. A kteréž by z těch dětj umřelo let nemage, aby diel gehu na druhé dietě žiwé zuostalé spadl dědičně. Pakliby těch obě dětj umřelo, tehda těch 30 kop gr. na gich matku Lidmilu má spadnúti. A ona i s Hawlem

mužem svým magj ty sirotky do gich let chowati u sebe, zrawu a oděw jim jako služie dāwagice. Slibili gsú také giž psanj manželé Jana, Jakuba a Mařjka rukogmē swē swrchupsané domem svým swrchupsaným, i všjm statkem svým mowitým i nemowitým, kterýž magj nebo gmiēt budú, z tohoto rukogemstwíe baze všie gich škody wywāditi. Actum f. 2. ante diem s. Egidii, 1450.

44.

Janek Striebrný stoge osobně w plné radě sstúpil gest Prokopowi nayvyššiemu pjsaři nového města pražského dvě lúčků s rybništi, s stawy, s břehy óběma suobů stranů od cesty i od chmelnicech (sic) a od winnic se všiem dřiewjm plodným i s wrbinami na obů těch břehů, i stezku u winnici nad dřiewjm, i se všjm gich přjslušenstwjm; neb gest wěděl, že kněz Wjt má na to list řadný, kterýž gest Prokopowi pjsaři dal ke gměnj, k drženj a k dědickému wladarstwj, wedlé téhož listu, kterýž týž Prokop má od kněze Wjta Šwiši kanownjka Wyšehradského s geho dobrú wuolj, gehož gsú lúky, břehy i to přjslušenstwíe dědičné bylo. Také gest Janek giž psaný wyznał, že winnici a chmelnici nad těmi lúčkami dal gest toliko w úrok Smržowi a Kačerowi, aby gemu nescházal, dokudž gest byl toho w drženj, ale dna gest newydáwal w dědictwj.

W tom Janek Striebrný, když gest na zbožie Podolské pánuom a obci majestátu ciesářského sstúpil, a dal geg w gich moc, a Prokopowi pjsaři lúček a rybnišť swrchupsaných, za to že gest Prokop pánuom i obci z dáwna i gemu také wěrně slúžil, wymienil gest, dokudž by obec toho zbožie w Podole w drženj byla, aby Prokop pjsař i geho budúej s těch lúček i rybnišť i přjslušenstwj úroka jim neplatil, a páni purgmistr, konšelé i obec dali k tomu swú plnú wuoli, a řekli gsú, že toho Prokopowi rádi přegj. (28. Srpna, 1450.)

45.

My Daniel z konského trhu, purgmistr, Wáclaw Cwok, Jan se Wschodce, Jan od mečuow, Beneš Syxtus, Wáclaw Ostatek, Gjra Maynuškowic, Wáclaw kožišnj, Jan Poláček, Waněk Bradáč, Pawel Suchopal, konšelé nowého města Pražského, mocj zápisu toho wyznáwáme, že gakož gest weliká obec našeho města složila i odpustila Jankowi střelci od Pořícké brány, s toho domu a z geho měštiště, w němžto týž Jan sedj u zdi městské proti domu Křížewu strunařowu dwa groše berně i geho budúcjm proto a zato, že týž Jan střelec dal gest obci listy a majestáty ciesařské a kráľowské, i giné listy, genž swědčie na práwa štitářská a malěřská na požitek a na rozmnožení našeho města n. p. — Též my purgmistr a konšelé nadepsanj z nálezu a z přikázanie té weliké obce giž psanému Janowi střelci z toho domu i z geho měštiště ta dwa groše berně složili a odpustili gsme, a mocj té obce i našj mocj konšelskú odpůštieame a skládámy, aby ten duom i to měštiště od té berně byl swoboděn a přizden nynie i potom w časy budúcie. A Jan střelec aby požíwal práwa a swobody s ginými střelci, gesto sedie na wěziech městských, a řemeslo štitářské a malěřské aby mohl swobodně dělati, gakož swědčj listowé swrchupsanj. — Stalo se w plné radě w středu den gedenácte tisje děwic, léta božieho 1450.

46.

Přjbek, Mikuláš Mráz, Šimon od pelikána a Wáclaw sládek řeznjci, poručnjci dobré paměti Jakuba Chylého také řeznjka, položili před pány w plné radě knězi farář, kostelnjkuom i wšie obci osady sw. Štěpána na rybnjce 20 kop gr., kteréž gest týž Jakub listem swým poručnja knězi a chudým téhož kostela na dvě kopě gr. platu ročního a wěčného otkázal, a z těch dwadceť kop gr. tak položených a zaplacených nadepsanj poručnjci gsí propuštění od pánów purgmistra, konšeluow, faráře, kostelnjkuow i ode wšie osady kostela swrchupsaného swo-

hodni, kwiti a prádnai i s swými budúcimi po wšecy časy budúcie.

Za kterýchto 20 kop gr. giž paanj kostelnjci i wšeca osada sw. Štěpána kúpili gsú úrok a plat pergrachtaj na winnicích, blíž ku pól čtvrtě kopě gr. úroka toho každý rok počtagice, wedlé listu majestátu slavné paměti krále Wáclawa u Jana Tušenského pasieře a u Anny manželky gehu w též práwo, gakož gsú tjž manželé gměli a drželi, ke gměnj, k drženj a k dědickému wladařstw j k tomu kostelu sw. Štěpána, tak gakož ten majestát swědčj. A ten gistý majestát magj s dobrú i spřiznanú wolj manželuw swrchupsaných, gakož to tjž manželé wyznali gsú w plné radě, že gsú u nich ten plat kúpili i zaplatili penězi hotowými: dnoce a úplně, a že gsú gim k tomu kostelu ten list majestátu wydali s dobrú wolj, i zápisy knih městských ppopuštili, kteréz gsú na ten plat gměli, dawše swú woli, aby takowj zápisowé z knih městských zwlaště pak ortel na to řečený byli z knih wypsáni. (Téhož dne a roku.)

47.

K žádosti a ku prosbě mistrów střelcůw zápis wezpod paany wepsán gest z rozkázání pana Daniele purgmistra i wšech konšelów w tyto knihy pro tu příčinu, aby pamět gehu mocj zápisu tohoto wěčna byla i moc bez přerušenie trwagjci.

Gakož gest pře a ruoznice byla mezi mistry řemeslnjky řemesla střelcowského s gedné a mezi Mařkem tandlěrem s strany druhé o samostřielý nowé a poděláwané, kterýchž gsú se tandlěři geli prodáwati: tu my purgmistr a konšelé welikého města pražského, slyšewše žaloby a odpory mezi nimi s wobú stranú wzniklé, i také práwa střelcowská opatřiwše a gich pilně a dobře powážiwše, i prikázali gsme a mocj tohoto zápisu ortelem našim wyňekagie nalezáme a prikazugeme, aby tandlěři nowých ani poděláwaných samostřielów na tarmarce, ani w sklepiech neboli po hospodách neprodáwali, než w jarmarku mohú a magj tandlěři pod wěžemi střelcowskými sa-

mostřisly, prodávati wedlé obyčejě starodávněho. (Actum 1435 feria II. ante nat. Mariae V. praesentibus Johanne a cantarīs magistro civium, J. Welwar, Barthošio pannifice, Petro a pomis, paradisi et ceteris bonis. t. staroměstských.)

V.

C e s t a d o L u ž i c.

(Wykonána z gara 1839.)

Přirozená náklonnost k národu svému, genž se nme hned s nabytjm gasněgšjho sebe a rodáků swých powědomj zmocnila, a záhy básněmi našeho neoceněného Kolára podněcovaná to rok wjot a wjce w prjich mych se zmáhala, wedla mě časně ke všemu tomu, co se mi k poznánj národu našeho wúbec w rozličných geho kmenech potřebným býti zdálo, a opět k podnikánj všeho toho, čjmž služba někakau byt sebe chatrněgšj, prokázati sem se domníwal ztěžka okřjwagěj národnosti našj. Dáwno sem taužil po návstěwě Slowanstwě, pozůstawšjho geště na sewero-západu země welikým národem našjm obydlené a wzdláwané, a zwlastě Lúžice to byly, genž mě mocněgi k sobě wábily, gednak proto, že ohy geště meywjce zbytků dáwného a někdy široko otu se rozprostjragecjh Slowanstwě, zachowaly, když naproti tomu w kraginách giných, za dáwna čistě slowanských, a neymeněj stopy prastarych obywatelů wymizely; gednak také, že se w nich práwě we wěku našem smutné to diwadlo, hynutj totiž národnosti slowanské a násilné wjtránj se cizj, spatřuge, a konečně snad opona nad mohautným někdy Slowanstwem w kraginách za Odrau a Labem se spaušty. Kraginy tyto Odranské a Polabské byly poslednjm náspj Slowanstwě na západ proti cizině; že pak tato neyznařiwěgi

od západu a u veliké přemoci na Słowanstwo! dorážel, nenj se čemu diviti, že i ony, gáke obýdagně náspy při dlouhém obleženj, nasywěšj ránu w Słowanstwě od cizinstwa utrpěly, galkž o tom popatřenj na krale tyto dostatečně nās. poučuge: Směle twrditi můžeme, že w razlehlých kraginách těchto za starodáwna, několik milionů Słowan žilo, nynj pak nacházjme několikatisjeć w Slezsku, Lužiesch, na Pomorj, a w okolí Luneburakém, gích: podnes weždy wjce a wjce ubýwá, tak že obzřetě w poslednjch dwau mjestech s dowařenjím přjtomného stoletj jedwajstjan gakehbs zhude z dáwného Słowanstwa. Galkoli sláhé a nápatně gánu tobo pozostatky, předce srdce každého čilého Słowana k nim uctau zahorj, poněwadž ony ač w počtu malém, předce při všech záhubných bozech a pohromách, genž připadly zde na národnost naši, zachowaly se gěště při gazyku a obyčagech starých otců swých, a k tomu obgawugi se nám co potomkowě oněh hrdin, genž gakoby na stráž boze wedli proti cizině, a celě Słowanstwo, a po hrdinském odporu padli obětj, za všechny své pobratřence. Oni okrywali nās proti hrdzjrcj nám; baurj, zač slušno také, abychom my, etihodnjch těchto ostatků sobě hluboce wážili, a ge-li možná, proti hrozjdcj jim zálibě pomocj přispěli, hledjce ge literárně: k sobě přiwinauti, ducha národnosti mezi nimi wzbuditi a wzburěného podporowati, čehož mysljm neylépe tjm dowedeme, že, progewj-li se u nich literatura národnj, gak toho w Lužiesch se naditi možná, w nj všemožný podjl bráti ochceme. Awšak i bratrům našim taměgjm to, zvláště na srdce wzložitj musjme, aby omi k mohautněgjm bratrům swým všemožně se měli, a gegich literaturau obeznámiti se hleděli; nebo gšauce gž sami gen w malém počtu a wystaweni silnému ciziny doráženj, lehko se dočela od ducha národnosti slowanské odcizj, pakli obžjwy u kmenů sbíratěných hledati nebudau.

Do Lužic sem tedy zaměřil, nesa smutné tušenj w prsjch, gěž dnen krásný, ale smutný Kollárůw nápis, gž

dávno byl wzbudil w srdci mém, porównáwagej Lužice se dvěma tonacjmi loďkami. Na cestě mé zastawil sem se w Lipsku, městě teď tiskárnami mnohými, sklady četných a welikých knihkupectw, gako také obchodem swětossáhlým znamenitým, někdy od našich předků založeném, a geště od nich gméno, ač zginačené, nesaucjm. Byl zde právě powěstný welkonočnj trh, na němž hemžilo se množstw lidu ze všech kragin ewropských, a některých asiackých i amerikanských, mezi njmž také Slowané ruští, polští, čeští a serbští značnými, a poslednj zvláště četnými byli. Srbové se znáti dali po swém národnjm kragi, nad čjmž gako zvláště nad gegich welkoobchodnjým podnikánjm, srdečně sem se těšil, přemjtaga na mysli swé, že národ obchodem bohatně a konečně mohautným se stává, gakž nás o tom příklady všech časů a národů poučugj. Popatřeme w starobitnosti na osady bohaté podnikawých Feniku, a w nyněgšjm věku na bohatan a mohautnau Anglii, genž zvláště za přjčinau smělých swých podnikánj obchodnjckých takowého panowánj zewnitrně, a tolikého národnjho bohatstwj wnitrně sobě wydobyła. Nyněgšj panowánj Angličan nad welikau částj východnj Indie z obchodu swůg počátek wzalo, nebo východnj indická společnost, genž l. 1600 k obchodu s Indij se zaražila a vládu schwálena byla, vlastně gen obchod se zeměmi těmito měla za záměr; když však obchod nedosti pogištěným se gim bez mohowitostj w Indii býti widěl, a welice wýnosným se okázal, pomyslila společnost, vládu swau podporowána, i o panowánj nad Indij, kteréž giž podnes welice rozšířeno wždy se wjc a wjc rozmáhá, a snad někdy; newstáupj-li gim druhá mohautná vláda w ústřety, celau Indii zauhme. Že Anglia z obchodu tohoto východo-indického nesmjrné bohatstwj táhla a podnes táhne, gest swětu známo. Rusko w poslednjch časjch neywětšj pozornost obracj na rozšířenj swého obchodu a upowšechněnj gaho zvláště w Asii, gako také na zlepšěnj swých wýwodů promyslných (Fabricate), co

newyháutelnau výmjaku dobrého prospěchu obchodnjckého, což neomylně za sebou potáhne velikanské následky. Kragina bude bohatnauti, a bohatstvím puzena pokaušet se o zlepšování ustavičné svého stavu a pohodlnosti života, z kterého pramene rozmáhánj se osvěty, zrůst třídy prostřednj neb měšťanské — tohoto základu mohautnosti a květu každé kraginy — pokroky w životu občanském musj plynauti beze wšj pochyby. Mluwj sice Němci o Rusjch, že při wšj schopnosti k malému a podrobnému kupčení, echázej gím wtip k velikým obchodnjckým podnikánjm, a však námjtku tuto Angličané neylépe, ne sice slowem, ale skutkem, upjraj, hogjce se auzkostliwě o své wýhody kupecké při zrostu obchodu ruského, a wšjce na geho rozšiřovánj se a upowěsuhnowánj we středu Asie. Wláda tedy Ruská upřjmně zamýšlj se swým lidem, kdy o zlepšenj wývodu domácjho promyslu, o rozšířenj obchodu, o podněcovánj a napomáhánj obchodnjckých spolků všemožně se stará, nebo tauto cestau neygistěgi o samostatné a ze wnitřku lidu pocházejecj postupy we všem ohledu pečuje. Prawda sice, že kragina, wýstředně se obchodem zanášejecj neb zanáseti musjcej, ne na zcela pewném základu spočjwá, nacházejic se wgiště odwislosti od gjných, a konečně i sjly a mohautnosti své pozbawena, ba též za všelikými přjčinami, z nichž hlawnj we wýstředném obchodu tkwěgj, podrobena a zničena býti může, gak toho zřegně přjklady na starých obcoch Fenických, Karthagin ad., a w nowějšjch časjch na Benátkách a Genui máme: nicméně však nenj se čeho obáwati u Slowan, aby w nich wýstředně obchod se zmocnil; a nebo i velikau přewahu, gak w Anglii, nad gjnými prameny národnjho hospodářstw zjskal, gelikož země Slowany obydljena gest půda neywjee úrodná, swým tedy dělajnům bohaté úroky gegich práce nesaujcj, genž, gak o gegich přirozená náklonnost a obljbenost w rolnjctwj, weždy ge k sobě mocně přitahowati bude. Mimo to zeměpisná Slowan poloha wýstřednému obchodu na odpor

se klade. Nanj tedy přitahy obávati se, aby u Slovan obchod a promysl k agmů rolnjstvji at. rozmohl, a gednu tato wětew národůjho hospodářstvji skrywageoj bohau gisťinu swým přerostem uduil: raděgi Slované se opravdu za šťastné pokládati mohau, že wí takowěnx slawy se nalezaji, w němž rolnjstvji a obchoďm a promyslem ruka w ruce kráčetj musj. Okolo osi tyto gsau náramně dle: žité, gelikož ony uręugi postępi a chod; občanských národů, a w takowěnto spogęj stannu se někdy gisťi a nás půwodem blahoděgných: wěnků. Kdp. powážjme orba zásadu trwčenosti w obťech w sobě nese, a přepřj tomu promysl a zvláště obchod zásadu, walečjho a rychlegšjho postupu představę, ten ulehko Slovanům předpowj šťastnou budoucnost dostanau, ne kwapým přenáhlenjm, nýbrž raděc, ustávným, mjrjstvji a gedným pokrokem. Srdčnau tedy sem poctil aťkost, wida hst nowce naše na Lipském awětozném trhu zaneprázdňę mezi nimiž zvláště Srbowé wyznačowali se gisťau přiči liwostj. Tato Srbům přirozená pilost a podnikawost, w obchodu gest přjcinu, že oni w kragině Uherské wygymeli slechtu wětjmi stętky wladnostj, nabybohatšjmi obywateli, gsau, cdž zpozdlý Maďari, napastęge se sem wědně wětšj podnikánj, schytralosti přjpsuge; — Męge na čas u nawstjwil sem opěť zahradu Gebhardowu při řjce Elstere položenau, w njž se apatřuge pomnj, nešťastného Poniatowského. K opisu mému tohoto pomnjka, giť w »Kwětech« s obecnstwem najjm sdělnému, geřě některé přjdawky a oprawy přiložitj; a potřebně sadijm. Neda leko pomnjku nalézá se malý wkušaný domek; w něm několik podobizen Poniatowského se přjshozjm ukazuge, gako také obraz přestawębej Poniatowského s kořm swým do Elstery skočti ohtěgšjho, a giť smrtelně raněného. Obraz poslednj gest wyborně wyweden; smrtelná bolest a pocit nešťěstj swé ročiny! na twři Poniatowského tak žřetelně se widj, iže pohled naň hluboko dogme každě citliwěgšj srdce. Chowa se tu také bambitka gebo, giť

ostatní kráde, již se sice přem do Blatery, na pruského geg
 smetelně posílejšího wogana vypálil. Jeho tělo bylo
 owsem zde pohřbeno, ale později za namáháním Pola-
 kůw, genz kostem wyborného bogownjka we kragi rodnjm
 spočinku přal, přeneseno gest, jakož také i Kosciuskowo
 ze Solothurny, do Polska, a pochováno w Krakowě, což
 jako oprawa mého w Kwatěch podaný přiwadjm. Mezi
 pamětnostmi, genz se ke whu Lipskému dostawily, obrátily
 zvláště pozornost mau na sebe: shjrká zwjřecj powěst-
 něho Ackena a kostliwce, welrybj 96 stěwje dlauky, gjmž
 sem nabyt žiwějšho předstawenj (těcht mořských wel-
 kánů. Prázdniny na wseučilisti zdejšjm posud trwaly,
 pro ktera přjznu nemohl sem byt s ťdy zdejšho Srb-
 ského towaryštwj, genz giž, wjeś gednoho stoletj trwá a
 za ťdy činně posluhače na wseučilisti má. Učinil sem
 to gen na zpálečnj cestě. Bursa německých knihkupců
 se skwělým nápisem „Deutsche Buchhändler-Börse“, kdež
 právě wšelike důležitosti knihkopecké se uzavjraly, zbu-
 dila we mně hluboké wzdechnutí, ať sem pomyslił na
 Slowanské krage a naše neznámé a leché geště knihku-
 pectwj, genuz byehom wěšj hybawosti, spěšnosti a pod-
 nikawosti přal. Owsem, že slabě máme geště obecn-
 stwo, a chceme-li aby ono prwnj se zmáhalo, rozširugme
 a rozmnožugme toto poslednj, nebo vlastně onoho osud
 od tohuto záwisj. Bude-li obecnstwo naše se rozširo-
 wati, w literatuce wěšj prodj bráti, tať uwidjme, že knih-
 kupcowne hned přičinlwějš budau, ochož choweyme sil-
 nau mādějš. Na druhý den po přjchodu opustil sem Lip-
 sko, sedou na parnj wůz, genz nás na železnicí Lipsko-
 Draždanské we třech hodinách a padesáti menšínách do
 Draždan přenesl, gctm vzdalenost od Lipska obnášj té-
 mer patnácte mil. Wyplywky drahu železných na žiwot
 společenský budau ohromné, o nichž však radše ginde
 než zde pogečmáno budiz. Inyže i list oňj, že
 Draždany a Lube, někdy též slowanskými našimi předky
 založené město, ted máto gmeňo a chůwy Lužické nic

wjce slowanského namagi. Položenj města gest půwabné. Odlehlé něco pohorj a přetěkagecej mutné Labe dodawaj mu toho půwabu, w němž si obyčegně libujeme. Přes Labe spoguge město bezký most, mnohem však nepatrnejšj mostu České Prahy. Na samé řece zmáhá se plawba parnj, a giž na parnjch lodjch z Čech se dostati můžeš w rychlosti do Hamburku a půlnočnjho moře: koliká brána k obchodu! Mnohau přijemnu hodinu stráwil sem zde s wratcejm slowanským vlastencem p. Janem Hrabětan, dwornjm kaplanem, gegž zvláštnj štěstj, proti všemu vlastnjmu o to usilowanj, na dwůr Saský zwlasti powolalo. Gest on sám, genž, gak sme se toho před několikaly léty we „Květech“ dočtli, knjžete Jana, budancjho nástupce trůnu, češtině wyučowal, knjž wzdělaný knje vlastnjm popudem se odhodlal, a u veliké pilnosti, našed w nj oblipy, pořad setrwal. Wyprowowal mi vlastenec náš, že sprawedliwý knjž gazyk Slowanský w Lužici Saské wzal pod swau zvláštnj ochranu, a důrazně se prohlásil proti všemu bezpráwnému gazyka našeho we kragi tom utlačowanj. Na sněmě Saském, před několika roky bylo o konečném vyhlazenj Slowanštiny w Lužicích rokowano, a gen šlechetné ochraně knjžete Jana, gako také srdnatému namáhánj p. Dra. Müllera, tehdegjho ministra oswěty, počěstilo se wytrhnauti geg brnjzej záhubě tjm, že wyučowanj náboženstwj we školách začátečnjch se powolílo w národnjm gazyku. Čjm tjděj gsu příklady takoweto sprawedliwosti ke Slowanům w kragině Německé, tjm wětj gisté uznalosti u Slowan hodny! — Měssa zdegjš gětě nebyla otwřena, pročej po krátkém pobytu wydal sem se na cestu, giž do Lužic wedauj.

Cesta mne wedla krásnu lesnatu kraginu, po nj mjgel sem wesnice někdy zhlę Slowanské, teđ giž docla poněmčené. Ukazujj ony na slowanský půwod swými stawenjmi, gako také i swými názwy, genž ale giž zarowěa obywatelům buď špatně se přetwarujj, buď dokonce poněmčujj. U řdu prostého gětě nejwjce se doslech-

neš slowanských názvů, ale u vzdělanějších a na deskách ledva kde již původních gmen wesnic a měst Lužických se dopatráš, wygma ona, genž buď překranti, buď poněmčiti se nedala, gsauce Němcům významem svým temná. K takowýmto přináležj k. p. Ratibor, k oněm docela poněmčeným n. p. Weissig (Biela), a zpotvořených gest weliké množství, z nichž jen některé příklady: Uist (Ugezd) Lohsa (Lazy), Bautzen (Budejín), Gerlic (Zhořelec) a t. d. Zpomněl sem si při odslowaněnj tomto i na Uhersko, kdež rovně zpotvořugj se naše národnj gměna a tak zpotvořená na desky kladau, k. p. Bánowce (Bán), Ozorawce (Ozor) a na stáginých. Pamětihodno, že i wlatinské řeči takto se užjwagj, gakoby tjm wjce latinského rázu nabyla! Náma Slowanům buďiž to obzwláště proto důležitě, že odsud také patrno, gak se wšude národnost naše, kde jen možná, wytjrá a zahlazuge. ¹⁾ — Běra se hlouběgi užel: sem na kolmém wrchu po prawé straně strměti Slawpako, při gehož wzeřenj náruživěgi se zmocnila bolest srdce mého, apomněw mimowolně na Kollárovu znětku »Slawpako pyšné, hrade starých Moků« atd. Gest to pocit neybolestnější patřiti na skwělé pozůstatky bytosti a sláwy rodu vlastnjho; omý zagisté neylépe zawedau mysl naši do šťastné přeshlosti, a s nj střidagacj se nerwůle, gakoz také neyživěgi pocěti nám dāwagj staw přjtomnosti. — Na dalěj cestě sedna na wůz nalezl sem w něm dwa Slowany, gednoho gménem Jana Mužjka, měštana Budetjnského, druhého Stanislawa Krupinského, Poláka, welkoobchodčjka z Odessy, genž se právě z trhu welkonočnjho Lipského

1) We změněnj gmen slowanských Němci stupňowánj samohlásek, kteréž po wšech indoeuropegských řečech rozlito gest, začastě užjwagj, genž w Samskritě gměny guna (prwj stupňowánj), wriddhi (druhý) se označuge; k. p. Budejín (Bautzen), Luthice (Lautitz). Powstává toto stupňowánj předhosenjm samohlásky *a*, a zde na prwnjm stupni se nalezá. Uwádjm to proto, že odtudto mnohé formy se wyswětliti dagj a na půwodnost a přesnost gegich se bezpečně zawj-rati může, k. p. w řeckém *ἔλεπον* nenj snad forma skrácena a pohubena, ale přesná, naproti tomu *ἔλεπον* stupňowána a tak odwozena.

domů navracovali. Ti dobří lidé smlauvali se mezi sebou slowanský, mluwjce gedenkaždý w swém nářečj, nad čjmy, gako také, že Poláci se giž do welkoobchodjcké podnikawosti pauštěj, srdečnau sem pocítl radost, genž se u nane geště tjm wjde zwětsila, an gsem pozorował, že oba zvláštnj náklonost ukazowali ke swé národnosti. Bustil sem se hned mezi ně, wyswětlaw jim na krátce potah, w němž kměny gegich wzájemně k sobě stogj, potom pak daw se do zewrubněgějho srownáwanj wšech těj nářečj, při čem patrná byla gegich učeliwost a schopnost, nebo hned na to celá wyřowědi z gednoho nářečj do druhého překládali. Mluwilo se potom o Srbských Lužických a hynutj gegich národnjho gazyka, což přjtomný Lužičan s bolestj stwrczował a žalował se nad tjm, že řeč národnj na wšeligaký způsob se wyhlázuge: strkánjma němčiny do wšech škol i wesnických, newyslyšenjma žalob před saudy w Srbském gazyku atd., a konečně přidal, že on w žádném giném gazyku, kromě swého mateřského, dobře Bohu slaužití nemůže, pročez přj, ani chrámů německého, ač měšťané Budetjnštj obwykle do něho chodj, nenawěť stuge, nýbrž radše pořad při srbských službách božjch setrwáwa. Bylať geště přjtomna gedna Němčyně z Laue, ničeho ze Srbsčiny neznagecj, genž nařkati začala nad bezbožnostj lidu Srbského, kterýž přj w Opicech, městěčku Horno-lužickém, docela prázdný chrám necháwa, když se w něm německé služby wykonáwagj, takowý wíak málně naplnj, když se w Srbské řeči Bohu slaužj. Gá se zárazil nad tauto řečj a upamatował si na ničemnost gegjho rozumowanj, pomyslił pak u sebe, že wůz náš malým gest obrazem toho, co se w swěte děge potahmo na nás a saudy, genž se o nás za nepřjznjwostj neb lehkowážnostj sáusedů našich obwyklými stály před wzdělanjma swětem. — Asi tře hodín wzdałj od Budetjna stýšel sem giž Srbskau mluwu, a poznal Slowanské bystré a upřjmné twáře, gegichž wzezřenj naplnilo mě gakaus bolestnau radostj mysljciho, že snad brzo schwátj ge pjdjci se giž po

nich ochladné ciziny neruší! — Geště téhož dne, v kterémž sem vykročil z Draždan, dostal sem se do Budetjné, kdež s dosawádním sáudruhem cesty Krqpským, hned dále se ubjracejm, sem se rozžehnal, přigaw spolu, od druhého suctowateho Mužjka wjdne pozwanj k nawštěwě po úas mého bawanj se w Budetjně.

Budetjn, hlavní město hornjch Saských Lužic asi s 10000 obywateli, rozložené nad řčkau Sprowau (Spre), honosj se překrásnou polohau. Otočeno gest w malé odlehlosti wrchy a pahorky, genž na východ a půlnoc značnějšj výšky dosahuj, a dosawáde gména Slowanská nosj, jako: Černobq, Prašica atd. Pode nimi se národnost Slowanská geště mečistěgi zachowala, ač z hlawnjho města giž cizina nebezpečné výpady na ni činj. Prwnj má práce byla nawštjwiti zdejšjho hlawnjho duchownjho Ondřege Lubenského, horliwého Srba, genž onu prostosrdečnou předmluwu k Seilerowě Srbské mluwnici napsal. Přigal mae welice wjdne, a okazował potěšeni nad tjm, že i oddálenj Slowané wšimaj si bratrů Lužických, o nichž wšak na mé otázky smutné mi poskytoval zpráwy. Twrdil totiž, že měšťané a mohautnějšj obywatelé co den wjce se něměj, djtky swé k němčině magj, gazyk pak národnj čjm dal tjm wjce se do chalup wesňackých zabjrá, hledage tu skryše před nastawagecj mu záhubau. Spomenat také s hojlestj, že i wesnice giž mnohé od geho dětinstwj se do cca poněmčily, a na mjesto služeb chrámowych w srbském gazyku, geště za geho dětinstwj obyčegných, ted wšestky němčinau wykonáwany býwaj. Wšemožně sem k tomu měl wýborného muže, aby slownjk swůg Srbský, w němž wjce let giž pracował, čjm dřjwě wydati neobmeškal, by se aspoň tam přechowala řeč Srbů tak důležitá z mnohého ohledu pro Slowanský gazykozpyt, a slaužila dědictwjm po umjracejcch bratřjch Lužických Slowanstwu na památku a k wýstraze odkazaným. Přisljbil muž pečliwý schránku tuto nám pogistiti, pod tau wšak wýmjkau, gestli se mu zdawj pracemi dlaněhym welice zeslabené nawrátj.

fao sčierieck nemôže, da somy teš my také wobsfanknyli
I. Kóždy, ká k sčierkemu Towarstweju stupi, dyrb
(musj) byč rodzeny Sserb aby (anob) Niemz, ká hison
(git) niechoo Sčerski majo.

II. Kóždy Towarstch dyrb kóždy mjesaz sonu Sseru
sku ryč gadisfacy kibm (wygna, w. se slow. chybaw
ausgenomnen) so hifechen (gestě) tak daleko neje. Ta
Ryčje, kotruž wšickim Towarstchani tcho dostojac byč
sčacka, budžeja do naschich knihow romadzi pilsane.

III. We sromadzišani nech kóždy swoje myslje w
sčerskej ryči wupraji.

IV. So by jednota a mjer we sromadzišani byla, nech
sco wuwoli Starschi aby Senior, ká teč nech wodze te
knihi tcho Towarstwa a pische te listy tym pšeteczelat
tcho Towarstwa. Dyž Starschi khorosze (chorosť) dla
Towarstwo wopytač (nawštjw) nemôže, da nech Pod
starschi (Subsenior) na jeho mjesto stupi.

V. Kóždy nech wukny (uči se) teč druhu słowanske
ryč, jako Chješku, Polsku, Sčerbisku, aby Russowsku.

Tute wobsfanknenja i naschimi podpisimi my w
twerdzimy:

August Mosik s Achrenfeldu Starschi, Friedl Imstfok
Podstarschi, Karl Sauer, Michael Domaschko, Karl Rentlich,
Friedrich Stülbrich, Karl Petaw, Bruno Pohlens, Adolp
Schabe, Joh. Lehmann.

Knihowna gegich, dosawad sice mala, obohacuje se
přispěwky zákonem každého údu uloženými. Wienc mne
potěšilo, že hned z počátku obstarána byla pro ni Česká,
Polská a Ruská mluvnice, z čehož ochotnost nadgmeno
vaných mladenců zřetelně se widí. Pán Dr. Klyn, uka
zaje, mř pamětnosti města, wywedl mř také na prastarou
wěži, genž podnes gestě Sčerska wěže sluge a raz sta
rowěkeliho stawitelstw na sobě nese. Stog o samore bře
wěcho chramu, gest okrauhlá a we wyše operadlem ota
čenay, očkudž wyhled na samé město a celau okoli kra
ginu roukešna poskytuje očim zábawa. Ochotny sprá

woděj, náš ukazoval mi z této výhledky místo bitvy Budějanské. Napoleonem a spogenci swedené, w nž Napoleon použiw schytrale okolných wrchů spogence přepadl, a úplného dosáhl nad nimi wjtězstw. Spatřuge se geťe na gednom wrchu osamotnělý strom, na památku; tam zanechaný, pode njmž stoge Napoleon wogska spogenci prohljdal a welel wjtěžným plukům swým. — Wyběhl sem také s mladými Srby do skalnaté, nedaleko města se nalagající doliny, nž Sprowa se točj, a o nž dosawide u lidu mnoho powjdek kolage. Do wýšky se pnaucj strmé skaliny slaužily zde bezpochyby w dáwnowěkosti pohanské za swatyně nágakowé, genž w děsných mjestách sobě zwiště lihowala. Po dnes geťe se ukazuge místo, na němž za starodáwna dle powjčky lidu modla boha Flince stáwala, ulitá z ryzého zlata. Držj se tento Flinc za buditele mrtwých, pochybugi však, že by byl býwal Slowanským božstwem, an gméno gehu sotwa we Slowančině půwodawig má; a mysljm radše, že pozdněgěj wěk nēgaké půwodnj Slowanské božstwo zaměnil na Flince. Hussité prý swalili tuto modlu do wody, a dosawad se nepoštěstilo gi z hluboké tůně wytáhnauti. Na památku modly stogj na mjestě gegjm slaup kamenný. — Opatřen listkem od p. Dra. Klýna na lesajho w Rochlowě, wsi pod Černobohem položené, zabral sem se také na wrch tento s mladými Srby, na němž památky staropohanské dosawide se spatřugj, a o němž mnoho bagj u weského lidu. Wrch Černobog od Budějna gest as dwa hodiny vzdálj, dosahuge značné wýšky a rozložen we dwau ramenách, z nichž druhé „Prálica“ se nazýwa od slowa prašit, což w Srbakém „ptiti“ se označuje. Migeli sme čjré Srbské wesnice, po nichž druhowé mogi ustawně se w howor s lidem pauštěli, genž slyšew swíg přirozený gazyk pln důwěry s námi rozprwěli, a cestu wyznačowal neypřjhodněgěj. Paměti hodno, že kdo důwěry u lidí těchto zjškati chce, w řeči gegich mateřské s nimi, rozprávěti musj, ginače s nedůwěrau galkau na člověka sbljdagi a cos ošemetného na něm po-

hledáwaj, což se gasně z dějin a zacházenj s lidem tence
 wysvětliti dá, a docela sachtasj s přirozeností lidskou.
 Tuto hledati se musj přejíti námjky nám od Němců či-
 něné, genž lid Slowánský z potutelnosti obwinuge, gegj
 však wina na odpornau stránku pađa. Proč lid náš má
 se ku mluvjcnu s njm řečj domácí upjmať? nebo widj
 w něm swého druha, sandj na dobré waktěj úmysly z mi-
 lých hlaboď, aniž pak mu tehďt napada mysliti geg
 sobě zawinota w gineč oďewu, než ukazuje. Ugištwali
 mně i Němečj měšťané Budejstj, že oni pakli cos do
 počjuňj se Srbským lidem mǎgj řečj geho s njm se
 smlawati musěj, a neglǎuli gj mǎcni, zaopatruj sobě
 ginečo, genž gsa w nj zbehlym zastupuge gegich mjesto.
 Twrdili mi, že kaupě w Srbském gazyku obgednana oby-
 čegně laciněgj býwa, než w němečském: gsať to slowa
 hǎdnowěrných Němců. Dostawše se do Roehlowa, wstau-
 pilli sme do čistotného přibytka taměgjho lesnjho, Lu-
 benského gménem, kdež pozdrawiše přítomně w národnj
 řeči s welkau prostostěownostj, a gak obyčegně u Slo-
 wan, i s obratnou pohostinnostj byh sme oďe domácjch
 přigati. Sestárleho hospodáře nalezli sme právě čtaucjho
 w Srbské knize, genž kazaň chrǎmowa na celý rok ob-
 sahowała. Dal nám za průwoděho na wrch swěto syna,
 zhlého, krásně postawy gmoča, genž přewěsiw ručnici
 na ramena předchazel nás, oďen w národnjm krogi (ka-
 banec Slowenské u Maďarů atilau zwané), na tymě Černo-
 bobu: mně se zdalo, připatrugejmo se na zmužilau geho
 postavu, widěti gakehos bohатыra dǎwnowěkosti, genž
 zamýslege woge, neb dobyw wjězstwj bere se obětowati
 na poswatné oltáře bohowóm spasení. — Ast za půl ho-
 diny wystaupili sme na tymě wrchu, kdež k měmu ťřasu
 spatřil sem ohromné oltáře kamenné, a tjm ukogil dǎwnau
 swau taužbu. Gsať právě tak ustǎwěny, gak ge we Wy-
 swětlíwkách na Sláwy Dceru nathǎzjmo. Štatný wůdce náš
 ukazował nám také skaly welké rozsáhlosti, na nichž po-
 dlě podánj lidu zabjgely se oběti widěti na nich wyte-

sám seděl. Právě jsme potom na druhé straně vrchu podotknutou již Prašici, kdež rovněž ohromná dwauremenná skála, na všech rukou lidských ale přírody utvořená, oči poutajíc havj, že Slované v nížto zarovaš Řekům našim zemským bratrům, dověřovali se wěj pochyby wytrhnutí sami název tohoto vrchu (vlastně skály na něm se nalézající) a s ním podánj u lidu dosawad zachované. Podlé tohoto podánj, když stával u středu skály a vydával výroky na otázky lidu, geg se o swau budoucnost ptajícího (odkud prajete)? Na boku skály nachánj se díra, o níž panowala u lidu se domněnka, že slaušj za ucho božetwu, tagiojmu se w hlubíně skály. Ohětnice a skály, tyto, gež bys, skůně obelisky a pyramidami odlehle dáwnowěkosti Slované nazwał, nalézaj se na ostatním pohoří Slowanstwa na západ, a zarowaš rodákům swým zubem času a wěsečnou rukou se kraj a náwešj. Mnohé oltáře gau giž docela zbořeny, jiné odpołu gen zachowány. Welice sme litowali toho, že wyhljdu, dalekas a přetřesenau práwě proletující po Černohobu neha nám ukazila: České a Slezské hory byly, chmurno zakryty, gau na obzoru po Lužické straně bylo gashěgi kato sme s tužbou upjrali oči naše. Nakochagjee se u těch posvatných památek sestavili sme s hory opět do vsi, kdež hostinně od přijetíwých Srbů počestowání bywše postýchali sme do Budetjna. W řadě pphoří, w němž se Černohob nalozá, gest také vrch, nazwany Korunojm vrchem, a němž následující powjtku u lidu po wškerých Lužicích. Za dáwných časů sešlo se na něm sedm Srbských králů (prawděpodobně byli gen wůdcové) a sedše na sedmero ted giž hluběgi w zemi zarýtých kamenů, wedli rada, gakhby vlasti swé, zigarma německého wyprostili a swobodu sobě wydobyli. W nadě uawřeno bylo, aby proti společnému nepříteli, swému brannau rukau, wytrhli, což také ušměno. We smedené bitwě přišli wšickai o život, a s jinými w bogi padlými pohřbeni byli spolu i se swými korunami, pode stěmi kameny, na nichž, za žiwa seděwše

řekovali o vyproštění z garmatowského kráje. U Lada
 ve zvláštní počest, ještě přednesl tento: „Poněvadž
 polské město se v Budetyně pavení, neděle také připadá,
 navštívil jsem v kostel evangelický a katolický, v nichž
 oběhly hojné kódagy v Sobotě a garyk. Obě chrámy
 byly plné, třebaže byl pozměněn a dosti nový, a v obě
 veliká pozornost a nábožnost se glasila, nad ůjmě stědo-
 nsa jsem počul radost, zavysage odvdto: na bohobdnost
 našeho Lada. Mělo sem tu také příležitost obhlédati se po
 shromážděném množství. — Mužij, gsa nazwybe rěstle po-
 stavy a silného těla, ženského rovněž krásného zrostu, oěj
 gaki wúbci u Slovan bystých a dogimawých, lje do-
 stvého, twaři okrauhlé. Bjla plet oděhu byla nazwybe
 geště národním kragem, gantž se w mstě lěj od obleku
 našich hezkých Slowenek. Bárwa bjla gest u nich znamy-
 ajná smútku, což i také u Poláků w Welkopolsku a snad i
 ginde býti má. Lidě w chrámě shromážděni byli obyvatelé
 okolního ddih a Budetjanského předměstí, nebo pohozel
 giž samý wnitřek města cizinci zaujali. Tak se to stává
 Slowany stává, že od přespólných z našich hlawních měst
 vytiskování býwá megen w těch kragjch, kde cizina
 bljzka a kde se giž welmi rozmohla, ale i w paucích
 slowanských. Příklady gsatu na gsném idai. Přiwedu na
 př. na Slowensku gah Trnawu a Bystřici, w Morawě Brno,
 w Polsku Krakow atd. Že se to paěj winau stává wy-
 znatí musíme, a prwnj krok k polepšehj gest wyznání
 chů swých. Příčina toho. wyhlawnějšj gest, že my přwé
 málo aneb zaskře nadbáli sme o pocypyl a obchod, wy-
 brž radše, wyhybagce se všemu podniknutí, ponechávali
 sme to cizincům plným radostí z takové hojnosti. Měst
 hlawním záwodem promysl a širokém smyslu toho slo-
 wa býti musj, gako zas městysů a welnic osoba ppa-
 wadž w městách gest soustředěni lidí a odtud vyplýwa-
 geč mnohé a rozličné potřeby, spogenj s přespólnými se-
 měmi atd., což všechno promysl a obchod budj a roz-
 wětwege. Že my newynásušowali i naše se všemu tomu

nádostučiniti z nečlani, gakés nah mľowanj pokľidu, musili
 stao přirozeně mjsta postaupiti jinym, genž se toho cho-
 pili a twřazali w řřitelstwj pramenů bohatswj národnjo.
 Odtudto však nesčislné pohromy na nás wplynuly, gichť
 ted swaw winaw trpce zakuřugeme. Lid domácj chude-
 baěl, an se mazi tjm bohatswj w městách kopilo, a kdy
 wobělu čas uorba a mǎle těch nepatřnjšjch řemesel, gjmž
 se oddal, nepostačowaly k zaprawenj dostatečnomo rodin-
 ných potřeb, wždy wjes upadal, až konečně wělká geho
 částka k nádemnjotwj holému — bjdnému pramenu wýžiwy
 — odkázanau se býti widěla. Hlavně pro tuto přjčinu
 nalezněš w městách po Slowanských kragjch tisjce náden-
 njků z našeho lidu, za chatřisa mzdu ginoplemencům u
 nás se usadiwšjm slaužitj, anby mnohá geho částka při
 prozřetelnosti, hned z počátku zawedeném lepšjm národ-
 njm hospodářstwj, sama podnikateli byla mohla býti.
 Upad domácjch, zbohatnjšj přespolečjch we středu našem
 trělo: opět pro dušewný náš žiwot záhubné následky.
 Menitjm co w hlawnjch městách zarážely se ústawy wě-
 likého druhu ke wzdělanj ducha lidského slaužjcj, musili
 domácj obywatělé po městysch a wesnicch buď s cha-
 ternými ústawy toho druhu za wědk přigmauti, buď pak,
 nemájee k tomu dostatečných nákladů, zůstawali docela
 baze wšeho wyučowanj. Wyskytnuli-li se některj, genž
 po nadobytj známostj wyššjch taužili, byli přinuceni do
 spěš se zabratj, kdež však pod pianowanjm ciziny buď
 samj odpolu, ano někdy i cele, cizinci se stali, buď ne-
 dosáhli žádaného prospěchu. Cizina si přewahu mrawnj
 nad domácnostj pogišťowala, čjmž se stalo, že úřady,
 hořnosti oně do rukau padaly, a této chladné pohrdanj
 bylo podjlem. Hlawnj města stala se rowna hradům ry-
 tjským we středowěku, z nichž útoky na okolj se činily,
 a tjm genom rozdjlem, že těchto wýpadů byla kořist hmot-
 ná, oněch dušewná záměrem. Gestli se i zgewili ušlech-
 tilj mužowé, genž domácj gazyk wzdělawati a oswětu mezi
 lidam domácjm šjřiti se snažili, brvo upustiti musili od

swěto dila, nenalezše potřebné podpory, a widauc se pro swé počínání znewáženými. Takowýmto řetězem gest toto wšesko spógeno a swááno; proččá chceme-li poslednj. naujše i prwnj. chtjti a wj. možnau sjlau se zasadii o dobytj. geho. Z té přjčiny newyslowné uznalosti a wděčnosti hodno gest podnikánj spanilomyslného a přjčialiwého Dra. Ammerlinga w Práze, genž za udělenjím powolenj milostiwé wlády wěstagně na wšeučilišti w hodinách medělnjch známosti luoby a techniky, nakolik wědy tyto s promyslem wúbeo we spogenj stogj, w českém gazyku přjednáj, a tjm Českému lidu přjležitost poskytuje, zřetel na zdokonalenj swých wywodů promyslných obrátiti; genž za nynějšjho času hlawnj gest wýmjnkau zdárného odbytj, a po něm následujecjho zřistu domácjho gměnj. Ostatně nikdo nesudjž, že nehody naše wytknuté nahoře přjčině gedině a wyhradně přjpisugi, když vlastně gj gen hlawnj majstó wykazugi mezi těmi okolnostmi, genž těžce se swalily na domácnost naši. — Prwe než zanechal sem Budetj, obgednal sem sobě některé knihy Lužického Slowanstwa se tykagecj; jako také obdarowan byl od p. Dra. Klýna některými tištěnými Srbskými kázanjmi, swatebnjmi werši a geho řešj německau, držanau dne 28. čerwna 1836 we shromážděnj přjrodozpytců w Budašjnj, genž zwlášť pamětihodná gest. Snad málo kdo powěděl tak prawdu, holau do ošj odporné strance, jako to p. Klýn učinil we swé řeši, wujž pagednává o Srbech Lužických. Powěděw něco wúbeo o Slowanech dle dila Šafarjkowa »Geschichte der slawischen Sprache und Literatur« a uwed také od slowa do slowa swědeotwj Herderowo, kde se Němcům nesprawedliwé zacházenj se Slowany wytká, obracj se půwodce k Lužickým Srbům, o nichž obšjrněgi gedná, vlastnosti gegich dobré jako: nábožnost, pracowitost, milowánj swé řeši, upřjmost, udatnost skwěle lěj a konečně dewodj, že Srbowé Lužičtj gsau neygasnějšj perlau w horně Saské. Dle p. Klýna počet Srbů w Lužicech hornjch pod Saskau wládu stogjecjch má obnašeti

50,000 dušej, w Břstotě pak gimnázijch samých a. w dolních Lužicích. k Pruským náležejících 30,000; všeho tedy do kromady 80,000 lidí. Za důvod udatnosti neopomenul p. p. wodec přivesti příslowj Francausů w posledních wgních a. Sřebotě powstalé; od nichž tiše gmněmí „Les bouquiers Saxons“ pro swazání všech pátích i pro gmněmí smužilost i wyznačení byli. I w K. zákonepřím. zde: djkáti přimáležej. Seilerowa Sřbská; mluwnice pod názwem „Muttergefasstes Grammatik der Sorben- u. Wendischen Sprache nach dem Budissiner Dialekt“ v. Andreas Seiler, Budissin bey Weiler 1830 a. a. Gräveho; powjdy Lužické s názwem: „Volkssagen und volkstümliche Denkmale von Lausitz“ v. Heinrich Gottlob Gräve, Bautzen 1839 Verlag v. Reichel; z nichž posud gen. prwnj swazedek wyšel na swětlo. O ořan radě gindy na přjhadnějšnj mještě zewrubnějšj zpráwu podať zamýšljm. Požádal sem také knihkupce, aby z mluwnice Seilerowy, několik wýtisků odeslal do Čech, Morawy a Slowěnska, by tjm způsobením kragané našij přjležitosti nebyli seznámiti se bljžejím gazykem pobratěnců. Po wjeedenjím meškání w Břdetjě, pespjchal sem do Zhořelce, kamž také idogel sem tehdy samého dat, w němž sem se rozložel o Břdetjím Zhořelce (Görlich) nad řekau Sprowau rozložení město počítá as 12,000 obywatelů a rovně jako Břdetjz vyniká lutešnasu; polo-hauz Hory České a. Slazské, qčetejše se z okolj; města widěti mohauj; poskjtuq; ořim přjgempnau z obaw; město samo patřj gř k luhbjm; Lužicem Pruským. Nemálo mě barasilo, kdy odtá se w něm, ani slowjčka Sřbského sem neslyšel; dluchó gř zde a. po celá a. blew o něho roz-pobřteném; okolj pro zwuky Slowěnské, sřpřjž bljkémú sasedstwj Slazka nejwětšj wina dātj se; mauj; odkud, ga-kož, také se z něho města, ožind; gjm; dále; tjm; wjee se rozpróstráuge. Nawštjwul sem w městě p. Hapřta, hlawnjho kněze zdejšj; ewangelické; cjrkwě; tagemjka; mčéné společenst. bórno lužické, genž na podání; pbraužegocj ljestek p. Dra. Klýna; přjgalt; mne; a wellkau wjdnoštj. Za-

wedli mě laskawě do welikého stavenj „genž gest maget-
nostj nadzrujnéd: spblečnosti, kde: za: dalšj: ohwili: sme
pabylj: oblédagje: (sij), w: njž: shromažděnj: społsčnosti: se
držjwagj, bohatau: gegj: knihownu, sbjrk: rozličných: při-
rozenin: a: konečně: i: starožitnostj. We: sbjrc: přjrodnj
obzwlášť: weliký: wampj: a: lby: wšeligakých: národů: Asiati-
ských: obrátily: na: sebd: mau: pozornost, w: oné: starožit-
nostj: pak: sanjmaly: mě: hlavně: a: stárobylý: prstén: s: rytinau
lwa, o: němž: se: newj: komu: se: vlastně: připsati: má; bůžek
s: rožky, gak: se: mysly: modla: Flinedwa; urny: mnohé, malé
i: weliké; z: oděnj: ženštiny: swinuté: pružné: draty, slaužej
k: ochráně: prasu: gegjch: genž: gáse: svědoctwj: wydáwagj
o: bohatýrské: cnoti: našj: krásné: pleti, které: w: starowě-
kosti: skwěle: se: gawila, a: geště: i: do: našich: časů: dotjwala;
gak: toho: máme: gpane: důkazy: Náhodau: potkal: sem: se
w: knihowně: také: s: mau: kragankau, nedáwno: sem: pečli:
wostj: p. Kuzmányho: přišedšj: Hronkau, což: mě: welice: po-
těšilo, wida: w: nj: osvědčowatele: národnosti: našj: Slowen-
ské: před: zdegjím: světem: nárost: má: však: náhle: se: pře-
trbla, kdy: mi: napadla: nemilá, geště: w: Praze: uchu: mého:
se: dotekšj, powěst, že: totiž: naše: Hronka: při: přjstjím: po-
rodu: zemjiti: hodlá. Nebuda: se: zde: zahjati: do: wypočj-
tánj: přjčin: a: nemilých: okolnostj, genž: Hronca: našj: s: tak
welikau: radostj: od: srdečných: dušj: na: Slowensku: přjgaté,
žiwota: ukrátky, powjm: gen: radě, že: rychlý: pád: gegj: ne-
mile: se: národnjho: našeho: žiwota: a: wešegněho: o: nás: do-
mněnj: dotýká, a: zlé: wydáwá: o: nás: svědoctwj. Kdoby
ochotnosti: pořadatel: gegjmu, p. Kuzmánywu, upjral, ne:
swědomitě: by: geđnal, buď: neznámost: galio: přjčiniwěho:
ducha: progewil; a: však: wšelý: vlastenc: náš: neměl: na:
skrže: od: podaknutj: swěho: tak: rychle: upustiti, alebž: po-
watana: mužně: proti: všem: překážkám: a: uđině: některé:
změny: při: nj: samé, pořádku: dále: pokračowati: u: wydáwanj
gegja. — U: wečer: bawil: sem: se: u: p. Haupta, kde: na: ža-
doat: domácjch: Slowenskau: některau: pjeň: slyšeti: chtěgj-
ejch, proti: všemu: osvědčej: se: mého: neměleckého: zpě:

wáctwj, zapěl sem dnu o náš swatě Nitě a překládal gi do němčiny, gegjž oběh náramně dsaňhroblibý. W skutku překrásná to pjesň, dogjmagěj wšelegj duši tak, gako pomněnka na ódlehlu starowěkost, gjž bylo zakušiti otcům našim. — Mjezi gitym hówory stěžował si p. Haupt na Srby Lužické, že i po opětném wyzwánj učené společnosti nemagj se welice k sebránj domácjch zpěwů, spolu však mi také ukazował gjž hogně zasobu těch pjesň, gež počěstjlo se pilněgšjm rukám w gedno sebrati a wytrhnauti snad brzkě zabudě. Učená společnost odměny na sbjrkj hogněgšj wysadila, a gegjm nákladem budau se zpěwy tyto, wedenjm gegjho tagemnjka p. Haupta, na swětlo wydáwati spolu i s nápěwy a německým přeloženjm, gak mě p. Haupt ugistil, dŕsti w krátkém čase. Naděgame se, že Slowánstwo, hogněgšj odběrkau tohoto pro nás důležitěho djla, wygěw swau uznalost učené společnosti, genž s takowau ochotnosť se zpěwů našich ugal, čemuž srdečně se těšjme. Ostatně zaslechl sem w Lužicěch, že mimo to, gjž na hoře spomenutý mladjk Ernest Šmaler, a giný rovněž přjcinliwý Markuš, zamýšlegj wydati Lužické zpěwy, a sice onen Hornó - tento Dolno-lužické, gjmž žádáme hogněho odbytú. — Rowněž stěžował si p. Haupt na negisty a sěmotam wiklagěj se prawopis Srbů Lužických, při čemž také připomenul, že gednau kněžj w dolnjch Lužicěch shromaždili se k ustálenj swě dobroprojsemnosti, ale na ničem pwném neshodnuwše se rozešli se pry bez pořjzené. Smutná wěc, že hrstka malá nechce neb neumj sgednotiti se na gednom prawopisu: kdž tu nespatjŕj onu u Slowan z pokolenj na pokolenj přecházegěj neswornost a rozdrobenj? Tak malý počet gjž na práhu záhuby, a předece nepodagj sobě sworně rukau, by slaudiwše se w užšj spolek odolati mohli hrozjcmu gim zahynutj! Mnoho by se o tom řjci dalo, ale ponecháme radše látku tuto na přjhodněgšj mjsto. Na druhý den ohlédal sem pamětnosti města, k nimž zwlášť nádherný chrám sw. Petra a Pawla, neykrásněgšj

ze všech chrámů evangelických, jaké sem kdy spatřil, s vysokým klenutím a četnými kórinthickými sloupy, na něm ohromné velikosti zvony, a vně města hrob Kristův na způsob Jeruzalémského, od umělce Emmericha dělaný, přináležej. Umělec sám navštívil dwakráte Jeruzalem, aby gég dokonale wywéstí mohl.

Spařiw pamětnosti města pospíchal sem dále, bera se hornjmi Pruskými Lužicemi. Na cestě mé zastawil sem se neyprwé we wsi Königshainu, při njž na pahoru spatřugj se celé řady starodáwných oltářů kamenných, kge- gichž wůli sem se vlastně uhnul z přjmějšj cesty. Počasj bylo pořád pošmaurné, ale s pějchodem mým do wsi začalo se gasniti a znáhla tak se wygasnilo, že na dalekém obzoru strinjcy České a Slezské hory krásně ze mhy wystaupily před očima mýma, těkagecyma po těch stranách s taužebnostj upiatau. Gaký to pocit, když člověku, bawjcmu se po delšj čas w cizině, udá se spatřiti aspoň temena končin, w nichž milá geho rodina! Zasjlage k nim wraucj pozdrawenj gedno po druhém, potwral sem delšj ohwjli na pomnjkách starowěkosti, přinesa spolu oběť porošených oěj, kolegi našeho rodu na oltářech poswatných, na nichž snad dluho giž tak wřelé nesplanulo obětí. Na okolnjch níwách gen. tehdaž geště proclilo milostné garo, gehož spánilý znik. wzal sem za dobráu odpověď wyřeknouta na dotaz můg sewřený w hlubinách Bóžstwem i nad námi hđjcjm. Weđerem, prošed pásma Němci osedlé, dostal sem se zase do Srbských osad, z nichž w Komě (Kolmen) u p. Lahody, faraře tamějšjho, horliwého Srbu byl sem noclehám. Za času swého učenj se na wšeučilišti Lipském byl p. Lahoda tamějšj Srbské společnosti učem a spolu i pracowatelem w »Srbské nowině«, kteréž listy w rukopisu kolowaly po přátelch Srbštiny. Oběhugj, gak sem poznal, dostaw ge w Lipsku do rukau, pjsně, powjdy a krátká děgepisná pógednánj o rozmamitých věcech. Kézby i nástupcowé byli použili aspoň tohoto způsobu, když giného na ten čas se nedostáwalo, k udr-

žovanej lásky k mateřtině mezi kazateli w Łaskách: chwalebné však podniknutí zahynulo před několika lety. — U p. Lahody nalezl sem gednoho škatele bohoslówj; rodilého Němce, genž od wlastence našeho, wyborného zaa-tele Srbštiny, gj sa užj, dle wlastnjho osvědčej, pauze z lásky ke Slowánštině, šehož důwodem byly weliké pokroky od půltaj lučiené. Má au mysl i s ginyi gazyky Slowanskými se seznámiti, na gegidhž wnady ze Srbského nářečj zawjrá, w němž, gak přjhodně poznamenal, wšecko oobněžného, čilého, mšechem lépe Němělny se wygádití dá. Pozdě na večar, kdy p. Lahoda pohřešowal domácj čeledi, dostal za odpowědj, že wysla do lesů »khaďojty« palit, kterým slowem Lužičané šaroděgnice označuj. Bylo právě ostatnjho dubňá, w kterémž dni se po celých Lužicích tento obřad wykonáwá; pozůstalý, gak saurjím, z dáwnowěkého slowanského pohanstwj. Pahorky, háje a lesjky byly zanjcenými ohni ozářené, genž přjgemné winočnj mrákové poskytovaly diwadlo. Půwod slowa »khaďojty« gest mi neznám, mám však sa to, že počátkové »kha, od Lužičanů s gistým přjdechom wyslowené, z »ch« powstalo; což na ginych příkladech gako: »khorasze z »chory« zřetelně se widj. Obderowán od p. Lahody wydánau od něho knížkau »Raniše a večorne modlitwy jako tejj při wossebnych čassach a skřádnpsorach (přjjetostech) s njkotrými domjacymi rospowěčami wot Jana Lahody« spěchal sem dále s gitretň kwětna, mjgege čjré Srbské osady. Paměti hódno, že w německých kragich nikde nenašel sem wčelářstwj; kdy náprwtj tomu sady Srbských osad wčelami se hemžily, kolem nichž widěti bylo čotné ljpy; gest mám to wlastnj otcj qdkazané dědicwj. Škodliwý obyčej, hřibřowy při chrámjch w osadách lejtjejch udržowati, gektě posud panuje béměř w celých srbských Lužicích, gemuž by se překaziti mělo opatruwá wliďau. Na dalšj cestě potkal sem pořádku po kragi dohljžegcjo wogňka, slabšiwšjho pěkdy w sáměm wogště, genž šee ke mně přimuwil na wlast: mám se ptage;

hdyž pak slyšel, že se Slované z Uhersky byti pravili
 hnedle oběypali Slováky ochvalami. Ljuba se mu Slovan
 žilhlá a udatná postava, pravil, že Pruského wogsa nej-
 lepší část, w Srbsku a Poláci z Poznansku pozůstává,
 jmu přý, než, gihedl mochnáz, genigisté wybrašenosti a
 zruvnějš wzdělanosti, gjž dočáhse stáwagj se niewybor-
 něgjmi wogjny. Dal sem mu za prawdu, přeswědčiw se
 o tom gjž drijew wlastnj zkušénostj. — (Co by z našeho
 lidu byti mohlo, kdyby požjwal takowého wyučowánj
 w materské řeči, gake u našich; sausedů nacházjme? Mi-
 mowolně připadla mi anělká Kollárowa ná um. Wlecko
 máme, wěřts mogo draždě atda. — Po ppledni dostal sem
 se do Lázů, gobj Němcům Lohsa slugj, kam mē: weliké
 dychtíwost naslaáno w nich nájti sem se těšil p. Sei-
 lera, půwodc, pluwánc Srbské gjž boje podotkuté,
 muže z vlasteněchých zámysl p. Lužičech na slowo wab-
 tého. Nalez sem gega a poždrawil srdečně, našz od
 něho, poznawjho záměr cestj mē, rovně, stupjnostj
 Slovanům přinozenau, wjstání a pógat sem byl. K weliké
 mé radosti ukázal mi p. Seiler w rukopisu Srbské čtenj,
 co hudancj přidawek ke swětlawnic, gake také přpra-
 wy k objrhěnu slownjku Srbskému, č. čtenau sbjrkú pjsnj
 Lužických. Wšemožně sem k tomu měl přjglniwého wla-
 stence, aby zvláště o rychlegj wydanj slownjka bečliwau
 péči wzd, co djla i. Srpům i gjnjm Slovanům nejdřjwe
 potřebného, což také p. Seiler sljhl, chtěge prwě gedati
 o záležitosti tětbo s p. Lubenským, gobj gjž wjce lat pra-
 cuge w podobném slownjku. Z ohledu prawopisu Srbské
 ho sem se též k vlastenci našemu nájkal žádage, gega aby
 na sgodnocenj se w gjetém obpěšobě a na poslowaněčnj
 gcho djetel obracel, čahpž idákažj mi on gjž w spisach
 swých, okázal, w nich dlb českého způsobu psati zápočal
 Ršipomenah mezi gjnjmi p. Seiler, č. za čadu swého udešj
 se na wseučilstě Lipském sobě pewně, byl předawzaj
 přednáseti swageň gazyky Slowanské č. též wysoké škold,
 od swého wěle předawzaj opušiti, kanal, paběwado ne-

naskytlo se prostředku k upewnění takového podniknutí. Nawštjwil sem také w též wesnici rodiče giž nahore spomenutého Šmalera, kdež rovně přjwětjwost Slowanská ukázala se domowam. Otec jeho, učitel tamějšj školy, wyprawował mi, gak násilně weden byl k úplnému uwenjenj řeči německé we swé škole, čemu však důwody rozumnými odporował tak dlouho, až konečně powoleno bylo. náboženstw w řeči domácí přednáseti, giné ale všecko přikázáno vyučowati w gazyku německém. Rozlauč se s wěrnými a statnými potomky dáwných Srbů, zaměřil sem Lužicemi katolickými, gak se tam gmenugj, ku Kamenci, městečku pod Saskau w láně patřjcmu. Na cestě mé zastawil sem se w klášteře, chtěge zde nawštjwiti duchownjho Alberta, rodilého Čěcha, o němž mi powěděno bylo, že wraucj laskau k národnosti našj, plápolá a všem hlawnjm nářečjm Slowanským wyborně uinj: k mému však zármutku pilný vlastenec před několika měsčji byl skonál náhlau smrtj. Po katolických Lužicích slyšeti mnohem méně němčiny, než po lutheránských, a slyšno-li kde, rovná se to wje tak nazwanému lámánj, než opráwdiwému mluwenj. Potkaw dítky ze školy gdauj w protestantských osadách, weždy německým dobrým dnem pozdrawen sem byl, když naproti tomu po katolických wesnicích Srbský »dobrý den« mě wjtál. Zarázilo mě také, kdy odpowěděw dítkám německy pozdrawiwšjm mně po Srbsku, tyto s gakýmsi obdiwovánjm na mne pohljaly, překwápené, gak saudjm, neobyčejnostj mé odpowědi, gjž nečekaly z ust člověka w klobaku. Na žltém černým po celém těle oděného. Lehko odtudto zawjratj na wychowu gegich, a na stěsňowanj pořad další domácí řeči w chalupách wesňáků. — Za důkaz střjdnosti a pčestnosti lidu Srbského po Lužicích uwádjm zde následujecj událost. Právě na cestě mé do Kamence panowalo weliké parno, genž mi tjm bylo obtjžnějšjm, že sem plášť prwe w chladných dnech potřebný, a baljk nakaupených i darowaných knih se sebau wléci musil. Náhodou potkal sem počestného

Srba, kterého, wida že ničeho netěží, oslowiti sem nemeškal, aby věci mé přegal a mně parnem unaweněm oblehčil, k čemuž on ochotným se ukázal. Šel sandruh můg se mnau až do Kamence, ač do města nesměrowala geho cesta; putowali sme pak spolu několik hodin. Došedše večerem do města, zaplatil sem mu několika groši ochotnau službu geho, když ale na penjze byl pohledl, polowici gich mi nawrátiti chtěl se slowy »jara wele ste mi dali«, gichž však gá negen že sem nepřigal, alebrž geg, pohnut nezištnostj a počestnostj muže, geště wjce obdariti chtěl, čemuž ale naprosto na odpor se postavil. Po oděwu poznal sem w něm ubohého muže, a předce geho chudoba nepohla ho klakomosti, anebo radše ke wzetj wětšj sprawedliwě zaslaužené mzdy. U nás geště domowem tyto enosti a gakoby w útočišti, wypužené od giných, těm, genž osočuj nás, k posměchu slaužjci. Ale skryweyte se w kraginách lidu našeho, wy okrasy lidstwa: u nás snad přechowáte se k lepšjím časům! Na prahu městečka Kamence rozlaučil sem se s Lužicemi a Srbskau mluwau; nebo w městečku giž čjrá němčina. Nawštjwiti sem chtěl zde p. Gräweho, wydawatele Lužických powjdek a báj, geho však nenašel doma. Pobýw tu přes noc octaul sem se na druhý den w Draždanech, progeda s dostawnjkem pohojj lemugecj Lužice.

W Draždanech giž byly sbjrkj wědecké otowřeny, mezi nimiž zwlastě mě zaujmala sbjrkä starobylostj a obrazárna. W této, po spatřenj uměleckých kusů školy wlašské, hollandské atd., wstaužil sem také do sjně, genž djly uměleckými České školy se honosj, což mě radostně upomenulo na Slowanské umělectwj, gehož důkazy, skwěgjcj se w řadě tolika wznešených mistrowských kusů, swnitřnj sem pozorowal pýchau. Pobawě se w přjgemném městě wjce dnj, zaletěl sem na to parowozem do Lipska, kdež sme se na zpátečnj cestě za tři hodiny octli. W Lipsku poznal sem p. Ernesta Wanáka, nyněgšjho staršjho zdegšj Srbské společnosti, horliwého Srba, genž přjčinliwě pečuge o udr-

ženj a zwelebenj tohoto zděděného ústawu. Společnosti hlawnjm účelem gest: wyborné a w řeči Srbské zběhlé kazatele pro Lužice wychowati, ku kterémuž konci držjw se týdenně gedno zasednuj, w němž zwlastě kázanj půwodně od údů wypracowaná se čtau a přetřásagj, mezi tym wiak i giné práce gako: o přjčinách úpadu řeči Srbské w Lužiceeh, o prostředcích udrženj a rozšjřenj gegjho, báge dáwnnowěké atd., horliwěgšjmi přinášenj býwgj. Máť společnost i swau pokladnici, gakož také knihownu, w njž Slowan wúbec hogných pomůcek nalezne k uoženj se nářečjm Slowanským. S welikau radostj sem slyšel od p. Wanáka, že údowé někteřj horliwěgšj, agmenowitě Krušwic, sbjrkj hotugj ke slownjku německo-srbskému, genž se skládagj w knihowně. Lépe by snad bylo zanašeti se sbjrkami k Srbsko-německému slownjku, genž by wyborně poslaužitj mohly k obohacenj onoho, w němž p. Lubenský a p. Seiler pracugj. — Počet údů společnosti gest chatrný, poněwadž na wšeučilišti samém málo Srbů Lužických se zdržuge. S taužebným přánjm zrostu malého tohoto, wšak pro opuštěné Lužice důležitého ústawu opustil sem Lipsko.

Lužice! widěl sem rodáky, widěl poswatné památky waše! Tyto se řjtj a oni řednau, se dnem každým se bljžj k západu! Zmužte se! uďte se z přjkladu vyhynulých pobratřenců, že i wám nastáwá podobný osud, pakli se neugmete dědictwj otci i zemařelými bratry wám odkázaného s celau dušj. Chraňte poklady národnj, a přchoweyte ge k budoucnosti lepšj! —

L. Štúr.

VI.

Liternj zpráwy.

1. O slowanském Ewangelium w Remeši.

Pochybnost a negistota, w které jsme až posawad z ohledu na starobylost a půwbd slowanského ewangelium w Remeši se nacházeli, ay ted negodsem a wímno nadánj k weliké naší radosti zmizela! Chtějíc laskawého čtenáte uvesti na stanowistě, s něbož by sám o wěci náležitě saudiiti mohl, klademe zde předewšjm zpráwu o rukopisu tom ¹⁾, gakt gi p. Strojew w rušských nowinách podal, potom pak k nj své oprawy a přjdwky připojíme.

Ze Sewernj Wčely Nr. 260 dne 18 Listop. 1839.

Několik slow o glagoliticke části slowanského rukopisu, na kterýž přjsahali králowé francaušty při swém korunovánj.

(Z listu do Wjdně k ***)

. Zdělugi Wám nowinu, kteráž Wám důležitá bude, gakežto znatek a milownjka glagolické pjsmenosti. To, co sem drjwe psal (zakládaje to na filologických i paleografických srovnánjch) o čase, ku kterémuž náležj tento slowanský rukopis, na kterýž přjsahali králowé francaušty při korunovánj swém w Remeši, potvrzuje se nynj položitelným důkazem. Žádaje doplniti pátránj swá o tomto zvláštnjm rukopise, wytištěná w Žurnale Ministerstwa Národní Oswěty (1839, N: 1. str. 97—103), psal sem do Paříže, ke společenému našemu známému Sylvestru ²⁾, a prosil sem ho, aby pro mase facsimile s poslednjch slaupcůw glagolické části Remešského rukopisu šnal. Sylvestre z dobroty své needfekl mi w prosbě: zagal do Remeše, a před týdnem poslal mi facsimile se třj poslednjch slaupcůw. Počna rozbjrati glagolické klybáky (karakuli), spatřil sem, že na konci Remeš-

1) Rukopis ten, dluho za ztracený powatowdu, záležj ze dvou půwodně docela rozdělňých a gen posděgi do gedné knihy swázáných částek, totiž z cyrilské, 18 listůw, a glagolické, 29 listůw, dohromady 47 listůw we kwartu. Wiz Časop. toh. Ročnjk 1838. sw. II. str. 252—254.

2) Professora krasopisu w Paříži a wydawateli wytečné sbjrkj nymkůw s rukopisůw, vycházegjey pod titulem: Paleographe universelle.

skeho rukopisu nacházj se pŕjpska, psána tauž rukau, gako i celá glagolická část manuskriptu. Z této pŕjpsky gewj se, že Remešský rukopis náležj k 1395 roku, že kyvillowská část geho, psána gakými otcem Prokopiem, byla vlastnostj gakehosi Niebožwjka Karela, i darována od něho w *slawěnty* klášter t. g. monastyr, do kostela sw. Trogice ke cti swatým Jeroným a Prokopiu. Litugi, že Wám nemohu dostawiti samého fac-simile, neboť sem ge předložil w naši Akademii Wěd; aspoň Wám posílám geho obsah, wypsaný ode mne s neyvětšj spráwnostj (s weličajšeju točnostiju).

„АѢТЬ ГНХѢ. 1. 3. 9. 5. (҃. т. п. д.) СВАТО ЕВНЛІЕ А ЕПІЛІЕ ЕСТО СХПІСАНИ СЛОВѢНСКИМЪ БЪЗКЕМЪ. ТІЖ МАЖІ СПІЕВАНІ БІТІ НЪГОДІ. КДІЖ ОЦТЪ ПОД КОРЯНЪ МШІ СЛЖЖІ.

А ДРУГА СТРАНА ТІЕ ХВО КНІЖЕКЪ. В НЕНЖѢ Ё ПО ВРѢ РУССКЕГО ЗКНА. ПСАЛЪ ЕСТІ ПРОКОПЪ ОЦТЪ СВЪ РУКЪ. А ТО ПІСМО РУССКЕ ДАЛЪ НЪБОВЖІКЪ КАРЕЛЪ. КЮ ВРВІ ЦРѢ РЗІМСКІ. КО СЛАВЕНІТОМЪ ВО КЛШТРЪ. АКЕ ЦТІ СВАТЕМЪ ЕРОНІМЪ. І СВАТЕМЪ ПРОКОПЪ. ГОСПОДІНЕ РАЧЪМЪ ДАТІ ПОКОІ ВІЕНУНІ. АМНЪ.“

(Toby bylo: Lét. hospodnich 1. 3. 9. 5. (č. t. p. d.) swiato ewangelie a epistolie jesto supisani slowienskim jazykem, tiž maži spiewani biti ngodi. kdiž ocet pod korunu mši služi.

A druga strana tie christowo knížek w nenž jest po wierie russkeho zakona. psal jesti prokop ocet swu ruku. a to pismo russke dal niebožwik karel kiuwrrwi car rziński ko slawienitomu wo klašteru swiatemu ieronimu. i swiatemu prokopu. hospodine račmu dati pokoi wienčni Amen.)

Takovým způsobem, pŕjpska ta w několika řádcjch zničuge wšecky do nynějška panujěj domněnky, wše předpoklady o Remešském rukopise. Pamatugte se, gak mnoho a gak různohlasno psali o něm učej filologové! Gedni, spolu s Alterem, dokazowali, že gest laupěné wst. z křižáků; dnuj, spolu s Dobrowským, twrdili, že gest darován francauzskému králi Ludwjku swatému od srbské panownice Heleny; třetj, že gest přiwzen do Francie od Anny, dcery Jaroslawowy; čtvrtj. než wšech nenj ku předtj. Gá pak

zůstávám při prvním mýšléní svém o zveřejnění se rukopisu toho ve Francii, vyloženíím ode mne v Žurnále Min. Nár. Oswěty 3).

Z poslaných mně fac-similij, a z byvších u mne prvé 4), viděti, že glagolická část rukopisu zcela není Ewangelium, gak za to drželi do těch dob. Ona zawjrá w sobě zlomek gakési bohoslužebné knihy, neboť w nj spolu se čtenjmi z Ewangelij nacházegj se, také čtenj ze starého zákona (ku přjkl. na poslednjm listě z knihy Jesusa, Siracha hl. 45, řádka 1—6.) Následowně glagolická část Remešského rukopisu není pokračovánj w kyrillowské, gešto gistotně w sobě Ewangelia zawjrá. W připomenutém výše článku mém ukazat sem, čjm se koněj kyrillowská část Remešského rukopisu i čjm se pojíná glagolická . . .

W Petrohradě 1. listop. 1839.

Sergij Strojew.

Weliké díky vzdávámě Sergiju Michailowiču za postaránj a weliké díky professoru Sylvestru za wěrné sněťj fac-simile, předloženího právě ruské Akademii Wěd. Z výše wylisťěného obsahu ale powjme, že tento gakysi Nebošwj Karel gest welmi znamenitá osoba, a onen gakysi Prokopij pro staroslawanskau literaturu gešto znamenitěgij, gakž to každý pozná sám, když řádky giným rozdělenjím slow a nepatrným změněnjím několika liter, a gak se sám zdá, newiděwše ani rukopisu, ani snjмку těchto řádků, wěrněgi a spráwněgi zde postavjme 5), nešli w glagolice newelmi zběhlý p. Strojew. Odkud ale cerkew sw. Trogice w péro pana Strojewa zab'andila, nepochopugem.

„ЛѢТѢ ГНѢХЪ. 1. 3. 9. 5. (У. Т. П. Д.) СВАТО
ЕВНАІЕ А ЕПЛАІЕ ЕШТО СЪ ПИСАНИ СЛОВАНСКИМЪ
АЗКЕМЪ. ТИЖ МАЈІ СПІЕВАНІ БІТІ НА ГОДИ КДІЖЪ
ОТЦЪ ПОД КОРЪНЪ МШИ СЛЪЖІ.

А ДРУГА СТРАНА ТІЕХТО КНИЖЕКЪ. В НЕНЖЪ Ё
ПО ВРѢ РЪССКЕГО ЗКНА. ПСАЛЪ ЕСТІ ПРОКОПЪ
ОТЦЪ СВЪ РЪКЪ. А ТО ПИСМО РЪССКЕ ДАЛЪ НЕ-
БОЖТИКЪ КАРЕЛЪ. УТВРТИ ЦРѢ РЪІМСКІ. К ОСТА-
ВѢНИ ТОМЪТО КЛШТРЪ. А КЕ ЦТИ СВАТЕМЪ ЕРО-
НИМЪ. І СВАТЕМЪ ПРОКОПЪ. ГОСПОДИНЕ РАЧЪ МЪ
ДАТИ ПОКОІ ВІЕУНІ. АМНЪ.“

3) Toho gešto w Praze nemáme.

4) Totof giž 1831 roku wyhotowené fac-simile zde přikládáme.

5) Glagolické je HP w magj čel pan Strojew za ž; ě za k a skoro wšecky t m za w u; zdaž w slowech ruského a ruské podwogné s stogi, newjme, tak gako zdaž není w rukopise druhé stranu.

„To gest w českém gmyku glagolickými literami a čte se takto:

»Let hospodinových 1395 Swato Evangelie a Epištolie, gešto sů pisány slowanským gazykem, tyž magj zpiewány býti na hody, když otec pod korunú mši slůžj.«

»A druhá strana tiechto knížek, w niejž gest po wiefie ruského zákona, psal gesti Prokop otec swú rukú 6). a to pjsmo ruské dal nebožtjk Karel čtvrtý ciesař rzimský k oslawienj tomuto klášteru a ke cti swatému Jeronýmu i swatému Prokopu. Hospodine rač mu dáti pokog wiefný. Amen.«

Gak často s bolestj srdce sem mysljwal: což pak ani literky slowanského pjsma z časůw prwnjho křesťanstwj w Čechách, ani se slowanského kláštera na Sázawě přeplatě horliwosti latinské uwešlo? A hle, po osmi stech letech záslona se nám odkrýwá. O debromyslj Daricha! o blahosměrný Speranský! o ptjnosaudný Debrowský, kte-

6) K tomuto kostelu Karel čtvrtý leta ut supra (1348) pstitawěti dal klášter sw. Jeronyma, do kteréhož uweďw Mnichy Slowáky, gim *knih Slowanských* plichystal *mnostwj*, aby tim Jazykem wšecky služby činili, a ustanowil gim opata *korunowaného* etc. Paprocký in *Diadocho* str. 363. — Za Opatu Pawla II. Rota Žitkewa, ohořila se na klášter, chtějgc geg zkazyti. On newěda o giné radě, poručil klášter odewřjti a wyšel s bratry w kněžské raucha oblečenými proti wogákům s Tělem Božjím —, žádate, aby se upokogili a Chrámu Božjio od Cýsare Karla ku poctiwosti *Národu Slowanskému*, a *kteréhož Čechové* pošli, wystaweného, nebořili. Prisľjbila to učiniti Rota wogenská, ale aby bez meškánj gim pod obogj způsobau podáwáno býlo, což Opat učinil, a po přigjmanj přinucen gra k tomu, otewřel Zákřystygi, odkuň *swato Křistořiw wělké mnostwj*. Tamž. str. 364. — Je bylo mezi těmi kľopoty i to Ewangelium, na gehoř bebatých deskách ostatky Swatých zasazeny byly, gest welmi k wjře podobno. Ale gak se do Remete dostalo?

Práwě tak Karlem IV. chrámu sw. Wjta darowané Ewangelium sw. Marka, z pokladu k oltáři slawně na hody nořeno a spjwáno býwalo. A gako to neystarěj posud známý rukopis latinský, tak ono neystarěj rukopis slowanský gest, nebo neystarěj posud známé Ostromjrské Ewangelium w Petrohradě, psáno bylo l. 1057, a sw. Prokop, kterýž vysokého stář dořel (umřel 25 břez. 1053), wyhotowil ho *swú rukú*, spjše geště gako paustennjk, aneb geště snad před odchodem z učenj, aby na pauřt knihu měl, než gako opat.

rýžs mi neyposlěs tebe z Prahy provádějícím o osudech slowanského obradu w Čechách mnoho wyprawował ⁷⁾, že ste se nedočkali radosti té!

O swatém Prokopu postavjme zde několik řádků w legend od 12ho až do 17ho věku, a o cjsati Karlu IV. zkrátka co se týče založenj a nadánj slowanského kláštera, nynj w Emauzích tetencho.

»Tempore siquidem Ducis Oudakrici, in divine cultu viri magnifici, fuit Heremita Procopius nomine, natione Bohemicus de villa Chotun, Sclauonicis litteris a Sanctissimo Quirillo Episcopo quondam inventis et statutis, canonice admodum imbutus, in saeculo presbyter eximius, honesta vitae et casta mysteria celebrans, postmodum infula monasticae armatus professionis, solus cum solo Deo in fidei pignore inconvulsus deguit.« *Anonymus Sasaviensis apud Cosmam.*

Z toho gest w Passionalu w Museum z 18ho věku: »Byl w cze-skey zemi geden opat, gamužto gnie bylo Prokop. ošech vrozeni. Ge-hoz swati Kwirillus biskup. slowenskemu písmu nauczyl. Nayprwe byl swieczky knyze wýse cty plai přykłada praicswateho. zywota pře-czysteho.«

Z legendy, gegž negmenowaný spisowatel prawj, že gi ze sawušké w slowanském gazyku sepsané přeložil, dokládage se: Deo tamen conscio teste, historia veridica, de sclavonicis litteris in latinitatem translata, cujus materiam succincte adorior explicare. — »Procopius natione Bohemigena ex ingenuis parentibus etc. — cuius origo extat ex quodam territorio, cui nomen vulgariter Chotim. Qui nimirum ab ipsis infantiae rudimentis Deum, fontem vitae sitiens etc. — Videntes eius praeclari genitores pueri tantam gratiam Dei in eo rutillare, commendaverant eum in castro Visegradensi Magistro liberalium litterarum studiis, ut eorum informatione coelestibus institueretur disciplinis, ubi tunc temporis famosum studium Sclavonicae linguae vigebat, Ibiq.ue egregios magistrorum theoriae quotidie carpebat fructus, cum verba, quae in sacris codicibus legebat, mox in opera cum Dei adiutorio vertebat etc.

Slowanské legendy neznáme, ale podobná gest w českých rýmech potjnjagcj: Slyšte staří i wy dieti etc. Starobylá skládanie Djl 1. str. 1.

»Swatý Prokop gest slowanského roda

Nedaleko ot českého Broda

Tu wes dobře Bůh rozplodil

W niežto sie ten swatý narodil

Těi wsi imie Chotuh diegi

W niežto bydleše starý kmet etc. —

Prokop ot diatinstwíe swého

⁷⁾ L. 1828 prováděl sem Dobrowského o sw. Ludmile na Tetju, on gel do Chudenic a wjce se newrátil.

By chowanie walmi čsneho
 Po Bozie twarci túžieše
 Swietskú sláwa potupiše etc. —
 Widáce to roditeli
 Jakého synátka gmieli,
 Wazehn mezi sobú radu
 Čhtieo geg sláti k Wyšehradu
 K mistru na slovo wzatému
 By geg učil čteni wsiemu
 Kdež slawné učenie bieše
 W slowanském jazycie kłwieše
 Tu Prokep w učenie lónie
 Čital wzdy s spabú w zákonie
 A kebdy tu w krátkém čase
 Tomu písmu nauči sie
 Místi sie tomu diwiechu
 Mezi sobú tak mluwiechu etc.

Ze starého Missalu, geg měl někdy prof. Pelzel, a kterýž nyní bez pochyby s jeho knihami w knihownu na zámek Děčinský přišel:

»Erat s. Procopius bohemus oriundus de quadam villa Chotin, non longe a Praga, a beato Cyrillo slavonicis apicibus episcopo imbutus, in Wissegradum a parentibus nobilibus ad scolae ad literas appositus etc.«

Giž Cruger »Sacri pulveris 1663«, gakož i Buzelinus skoro téhož času, o slowanském gazyku žádné zmjny nečinj. Prwnj die XXV Martii prawj: »A. D. 1053 Procopius, Confessor Eremita et sazawiensis Monasterij Abbas etc. — Antequam Benedictinum cucullum Brzevnoviae indueret Procopius, Wissehradi ad s. Clementis sacerdos sacra administravit. Nati in Bohemia tam eximij Coelitis cunas, non civitas aliqua regia, sed Chotaunum, Bohemo - Brodam inter & Curzimum regias urbes situs Pagus, sibi vindicat etc.«

Buzelinus též geg giž do Břevňowa, aby slowanstwj ukryl, sázj: »Brennoviae in Bohemia S. Procopii Abbatis. Hic Cothumae in Bohemia natus, Pragae litteris imbutus et sacerdotio initiatus est. Sed altiora animo concipiens, a monacho quodam Breunoviensi monasticis institutus disciplinis, mox vitae ab humanis se junctae negotiis normam accepit etc.«

O zastawenj liturgie slowanské w Sazawě dj. Anonymus Sazaviensis apud Cosmam, pag. 102.: Et libri linguae eorum deleti omnino et dispersi nequaquam ulterius in eodem loco recitabuntur. A opět pag. 204. Idem Abbas (Diethardus) libros, quos non invenit loco sibi commisso, praeter *sclauonicos*, ipsemet nocte et die immenso labore conscripsit etc.

To o sw. Prokopowi na ten čas dosti řekáno buď: řed geťš o cjs. Karlovi a klášteru Slowanském w Praze několiha; slowy se zmjnjme.

Dne 19. listop. 1347 vydal. pjsať Karel IV. základnj list na založenj kláštera benediktinského pro Slowany na předměsaj Pražském ke cti swatým slowanským Cyrillu, Methodju, Wogtěchu a Prokopu, pak sw. Jeronýmu, poněwadž tento, gak se tehdaž za to mělo, biblj z hebrejského w slowanský gazyk přeložiti měl. Karel našdil, aby se w tomto kláštere mše, pjsně, hodiny a wšecy služby božj, gakož to papež Klement VI. byl schwáčil, a gakož w slowanských zemjch za obyčej magj, wždy w slowanském gazyku držely. Ku konci listiny té prosj nástupnjky swé a napomjňá ge welmi přjsně, aby nic neměnili, a kdoby se předce opowážil gínáče činiti, na toho hněwu božjho žádá. Dne 23 srpna 1348; 18 a 20 ledna, pak 1 a 20 listop. 1349; 15 a 17 listop. 1350; 28 února 1351; 13 ledna a 1 listop. 1352 rozmnožowal důchody gegich platy a dědinami, a dne 26 srpna 1356 nadal ročnj důchod deseti břiwen pro gich pjsaťe, aby pro klášter ustawitně knihy w šlechtném gazyku slowanském (*nobilis lingue slawonicae*) psal a přepisowal. Dne 23 března 1372 we středu po weliké noci odebral se slawně Karel se synem swým Wáclawem w kráľowské ozdobe, w průwodu Wáclawa wévody a wolence Saského, Jana arcibiskupa a wolence Mohuckého, arcibiskupůw Pražského a Ostřehomského, biskupůw Mětského, Augspurského, Parížského a Neuburského, wévody Opolského a giných knížat swětských, w nové město Pražské, a dal slowanský klášter arcibiskupu Pražskému co neyslawněgi poswětit. Na wšeccko to gsau listiny tištěny w knize F. M. Pelzel's Karl der Vierte König in Böhmen. Prag 1780. we dwau dílech.

Přiložený výmek takto se čte:

1) *Cyrillská část.*

welika. řelowěci-ře. řu-
dišasja glagoljušće kako-s'
jest'. jako i wětri i more
posluša jeho.

Měsjaca togo 27 strast swjatomu
nesteru. i kapeline Ěwangelie
išči septembřja w: 2:

Měsjaca togo w 30 pamjat' swjatomu
Kyriaku patriarchu i zino-
wijn. Ěwangelie pis. septembřja w: 3:

MĚSJACA NOJEM'BŘJA

w. 1. řed pamjat' swjatoma bezm'zd'ni
koma kn'zmy i d'm'jana
Ěwangelie ok Matheja

Wbno wrémja prisa'wa b'us učeníky
swoja. i dast' im' wlast'
na dusěch nečistých d-
a isgonjaj' ja i ebli-
u wsjak nedug i w

Text ten z Ostrožské biblí:

Math. welia, čelowěcy-že čuďišasja glagoljušče. kto jest' seš, jako
VIII. 27. i wětri i more poslušajut jeho.
Oktewrij 27 swjatago mučennika nestera.
Oktewrij 30 swjatých mučennik ženowia i ženowii.

MĚS J A C A N O J E M W R I A.

1. swjatých besrebrník kozmy i damiana

Math. X. L. Prizwaw obanačesajete učennika swoja dast' im wlast' na
dusěch nečistých, jako da isgonjajut ich isčěliti wsjak
nedug i wjaku, etc.

2) *Snjmek glagolické části:*

tost' poda bli | žiki. Koruna bratii
jako nasazdžanie | w gorě liwansce.
sada slawu bogu ot | ust' swoich i wi-
me christowo. slawa jeho je
w cerkwi christowy.

O T L U K I

W(o)no wrěme. rěč isus učeníkom s
woim'. Niktože w | žigajet'. swětilnika
i postawljajet' i po | d spudom' na na
swěščnici. da wcho | dešče w dom wid-
et' swět. Swětilnik . . .

Text ten z Ostrožské biblí:

Okrest jeho wěnc bratii. jako pro- Eccl. L. 13.
zjabenie kedrsko w liwaně i obydoše jeho etc.
Niktože ubo swětilnika wžeg, w skrowě Luk. XI. 33.
polagajet, ni pod spudom, no na swě-
tilnicě, da wchodjašči swět widjat.

Z těch několika zádeckůw Ewangelií a Siracha dá se arci welmi
málo o gazyku cyrillské i glagolické části Remešského rukopisu sa-
diti, však srovnánj Ostrožského textu s tým ukazuje patrně veliký
rozdíl přeloženj.

Ze všeho, co jsme napověděli, gasně wyswítá, že Čechům náleží
sláva neystaršího teď známého cyrillského ewangelium: nebo polotjmelj,
že sw. Prokop rukopis ten geště před' svým přastupnictwjm napsal

(což gisté k wjše podobno gest), budeme nji rukopis aspoň o půl století starší, nežli gest Ostromirowo ewangelium w Petróhradě, psané l. 1057.

Ostatně odsíláme čtenáře ku přečtení toho, co *Debrowský* w swém spisu: *Geschichte der ältern böhmischen Literatur*. Prag 1818. 8. na str. 46—63, o osudu slowanské liturgie a cyrilského i glagolického písemnictví w Čechách důkladně vyložil.

W. Hanke.

P ř j d a w e k.

Právě když přijíždí zpráva již byla vysazena, dostali sme z pošty Nro. 50. *Lwowských Rozmaitostí* od 14 pros. 1830 sájmto oznámením:

»Písmo *Journal général de l'instruction publique* z měsíce září r. b. zavjrá rozpravu o rukopise slowanském nacházejícím se w bibliotece města Remeše (w Francii) známém učenému světu gmenem: *Le texte du Sacre*, na kterýž, jakož podán i svědecký děgopisůw zůj, přisáhali dáwní králowé francouzští, když go w chrámě Remetském mazáno. Spisowatelem té rozprawy gest pan *Japizghski*, kterýž cwiče se w královske škole diplomatické (w Paříži) w umění čtení, rozumění i ocenění autentických písemných pomníkůw, gel do Remeše z poručení bývalého ministra osvěty, pana *Salvandy*, w aučelu wyšetření powahy a vážnosti téhož slowanského rukopisu, i následky wyšetření swého zawiel w zmíněné rozpravě. Dle něho rukopis ten gest celý slowanský a dělí se we dvě části, z nichž gedna psána gest vlastnoručně od sw. *Prokopa* opata kláštera *Sazawského* w Čechách okolo 1010—1040 r., druhá pak část náleží gednomu z mnichůw kláštera sw. *Hieronýma* (w Praze), založeného od *Karla IV.* r. 1349. Obě části zawjrají naučení na neděle i swátky, wyňaty z nowého zákona. Dlouhý čas takowa newědomost panowala, že rukopis ten za armenský držáno; teprwa *Petr Veliký* w čas přebýwání swého w Francii prwní geg za slowanský uznal.

S. J.

2. Literatura ruská.

W *Petrohradě* 4/16. pros. 1839.

... U nás vychází právě druhý díl na neykrásnějším welinském papjře s dwaceti přewýborně rytými obrazy a portrety knihy: „*Stb ruských Literátorůw*.“ Potom „*Polnoje sobranie sočinení Thaddeja Bulgarina*“, w osmi dílech a „*Sočinení Nikolaja Greba*“ w pěti swazcích, jakož i geho „*Putewyja pisma iz Anglii, Germanii i Francii*.“ Neywjce hluku nadělá ale již sice 1834: wytlá kniha pana N. *Nesedjewa*

pod názvem „*Podrobnýja svěděníja o Woloských Kalmykách*“, a gisté svěděníja tato mohau sloužiti za okrasu neyleptjím bibliotekám, neboť gsau užitečna nejen pro učeného, ale i sanjmawá pro každého wzdělaného čtenáře. Tak i zahraniční časopisowé němečtj, angličtj i francouzstj tisknau z nich wýpisky. Zwlastnj pozornost obrátily na sebe w Paržji IX. X a XI oddělenj: o mrawech, obyčejch, wzdělánj a lečitelstwj u Kalmykůw, a dlabo byly předmětem společných literaturňch besed. Kniha ta tištěna gest welmi pěkně na krásném lubeckém papjře pěkným pjsmem. Ke knize přiložena gest mappa astrachanské gubernie s poukázanjm zemj kočujících národůw, obrazy představugjje Kalmyka s ženau i s synem w gich národnjch krogi a wnitřek kalmyckého kapiště s předstawnjm gich bohosluženj, a gak popsánj wšeho tak wyobrazenj wěrně wzato gest na mjstě w kalmyckých aulech.

3. Literatura česká.

Dennice. Spis zábavný a ponaučný od J.B. Malého. Dílu prwnjho swazek prwnj. W Praze 1840, u Wáclawa Špinky w semináři. Wel. 8. 4 archy za 16 kr.

Neyznamenitějšj články gsau: *Nájemnj wozka*, zagjmawá ukázka nowé romantiky francouzské. *Saubog wévody Karla s Kaz. Poniatowským*, obraz mrawů šlechty polské z předešlého stol. (z polsk.) *Dwánáct laupežníků*, dle polského. I ostatnj články gsau nazwjce překlady, naskrz dobré a zagjmawé. Naposledy posudky nowých pracj českých, z wětšj části wážných prawd se dotýkagjje, wšak sem tam poněkud prostotečejšj, než by si na budaucj swazky žádati bylo.

W. W. T.

Ohlas českých pjsnj od Fr. Čelakowského. W Praze 1840. W kněžecj arcibiskupské knihtiskárně. 12. str. 106, za 30 kr.

Giž dáwno neohlašowali gsme žádnau knihu s tak srdečným potěšenjm, gako tuto. Pan Čelakowský, genž wydaným před desjti léty Ohlasem ruských pjsnj básnickau sláwu swau na wždy utwrdil, opět po dlouhé přestáwce wystaupil s nowau prácj, Ohlasem to pjsnj českých. W předmluwě obražuge se skladatel proti přirownáwánj k sobě obsu pracj za přjónau rodnjosti českého i ruského národnjho básnictwj, welmi trefně prawě, že zpěw ruský a český téměř za dvě stejegnj strany neb protiwy národnj poesie slowanské wúbec považowati se může. Tjm wjce obdiwowati se musjme genialnjmu duchu p. Čelakowského, an w tak rozličných formách stegně státať a nenučeně pohybowati se umj, w čemž směle přicownati geg můžeme ku Góthowi,

kterýžto s rovnau výborností hned w klassickém, hned w romantickém, hned w národním, hned w staročeském, hned w anglickém, hned we vlastním původním duchu básnil. Pan Čelakowský gak tamto w prawoslawného Rusa, tuto w kowaného Čecha oblekl se powahu, a způsob i formu, w kterém ona se gewj, tak opanowal a sobě podmanil, že mu na obrat hotowy gsau k weškeré službě. Kdoby snad řekl, že w Ohlasu ruských pjsnj vůbec wjce nalezá se poesie, w Ohlasu českých pjsnj naproti tomu wjce humoru, ten nemluwilby na ugmu ani gednomu ani druhému, nýbrž spíše k pochwale oběma, gelikož právě tato gegich rozdílność to potwřzuge, že gsau wěrnými ohlasy swých hlasů. — Pan Čelakowský rozděluge w předmluwě swé národní zpěw český na patero oddílů: 1) básně děgeprawné, 2) pjsně elegické, 3) pjsně naiwnj, žertowné a satyrické, vůbec humoristické, 4) pjsně w neyužtjím smyslu, a konečně 5) od něho tak nazwané popěwky; každý z nich dle powahy gehu zvláštnj krátce a úhodně rozbjrage. Mnohému z našich básníků powedla se ta neb ona pjsně w duchu národním, gsauce plodem šťastně na okamžik spotřádané myslí: we všech ale oddjlech národního básnictwj posud nikdo z nich se neopkwal. Tak náhodným způsobem nepowstal Ohlas pjsnj českých, nobř on spíše plodem gest zewrubného, systematického studium národní poesie a ducha gegjho we všech gehu rozwtěwenjch, a samostatného, swobodně twotjícího genia básnického, který všude stálau národní formu, kde takowá se nacházj, gako wyššjím žiwotem ožiwuge, a vůbec každému osobliwému způsobu neyušlechtilejšj uděluge wýznam. Z třj a šedesáti zde obsažených pjsnj darmoby k některým wzorů hledal we weškerém oboru národní české poesie, a však právě ty nad gíné wyznamenawagj se swau vysokau cenau básnickau, gsauce gakožto zpanilým kwětem celé shjřky. Sem nálezej ballady Toman a Lesnj panna a Prokop Holý. — Gako ohlas ruských pjsnj epochu učinil w našj literatuce, rovně Ohlas českých pjsnj neopomine zjskati skladateli swému wýhradního gměna *českého pěwce*. Leč dosti giž o spisu, genž sám neylépe se chwálj, co gasná hwězda wystaupjc po mnoholeté temnotě na obzor poetické našj literatury.

Zewnitřnosť knihy hodna gest wýborného obsahu, málo českých spisů wyšlo posawad w tak pěkném rauše.

Na obálce slibuge welectěný p. skladatel brzke wygitj nowého plodu klassické swé Musy pod gménem: »Růže stolistá, básně a prawda;« kžbychom co neydrtje geg uwjtali!

Průmyslný Posel. Spis wšenaučný pro obecny lid a pro každého, kdož w uměnjch, zwláště w řemeslech a w mnohých žiwota záležitostech poučenj hledá. Část prwnj. Lučba čili chemie řemeslnj. Wydáwan Karlem

Amerlingem, doktorem v lékařství a učitelem v nedělních promyslných školách v Praze. V Praze, 1840. W knížecí arcibiskupské knihtiskárně. Vel. 8. 2 archy za 6 kr.

Pod tímto názvem hodlá p. Dr. Amerling vydávati prostonárodní vyučování všem vědomostem, jaké femalesniju a umělci ku prospěchu slaužj. Činjece obecnostu pozorným na tuto velmi důležitau knihu, genž obsahuje weřegně přednásenj pana doktora v nedělních školách, obšjrnějšj o nj posudek odkládáme na pozdějšj dobu, až většj částj spisu wyjde.

Mluwnice polského gazyka podlé Dobrowského, od Wácl. Hanky, Rytjře řádu sw. Wladimjra, Knihownjka národního Museum, král. české společnosti řádného, a warsawské, krakowské, wilenské, šleswig. holštejn. lauenburské, pomorské a slezské auda dopisugicjho. W Praze. Tisk a papjr synůw Bohumila Háze. 1839.

Dlouhý čas pohtěšowali gsme důkladnau mluwnici neyblížšjho našemu nářetj slowanského, gazyka to neyprjibuznějšjho nám kme-ne Poláků. Knjžka, kteráuž nás před rokem p. Špachta obdaril, gest toliko wýtah a sestawenj neyhlawnějšjch pravidel grammatiky polské, a co takowý potřebě dáwno cjtěné neučinila dosti v té mjře, aby giná, zwlášť obšjrnějšj práce toho druhu zbytečnau byla. Potřeba tato auplně a důkladně mluwnice polské zakládá se u nás hlawně we dwogj prjčině. Idea literární wzájemnosti s ostatnjmi Slowany, genž zwlášť w poslednj době spisowatele a vlastence naše nadchla, powzbudila w mládeži našj studium všech ostatnjch slowanských nářetj wůbec. Tato však wzájemnost neywětšj gest posawád mezi literaturau českau a polskau, pročez i potřeba polského gazyka u nás nad giné slowanské přednějšj. Druhá prjčina potřebnosti této vyplýwá ze spogenj, w kterém české a polské provincie pod železem rakauským se nacházegj. Čechy každoročně posjlagj do Haliče znamenitý počet auřednjků, gimž známost polského gazyka za powinnost se ukládá, a ktej bez této známosti přetěžký tam magj staw. Těm zágistě wjtána musj býti kniha, z kteréž nabyti mohau důkladnau známost gazyka toho, kterým w powolánj swém gednati magj s lidem sobě podtjženým. Nelze tedy zapřjti, že nám welectěný náš pan Hanka welikau službu prokázal wydánjm polské mluwnice. Zwláštnj zásluha gegj w tom zaležj, že pan Hanka přede všjm k tomu zřetel měl, by odchylky české a polské grammatiky, českého a polského prawopisu všude wyznamenat a náležitě obgasnil, tak že rodnému Čechu, genž alespoň po-

někud zářá mluvnická pravidla materského svého gasyka; tjm naučenf se přibuzné řeči polské velmi se usnadňuje. Tute grammatiku swau připsal pan Hanka šlechtnému Poláku, horliteli slowanskému a zvlášt-njmu přjiniwci české literatury panu Adamowi Junoši Rościszewskému z Rościszewa. — Papjr gest pěkný, tisk čistý a ozdobný.

J. Malý.

Mimo to vyšly:

1. Časopis pro katolické duchowenstwo. Wydawan od arcibiskup-ské konsistoře Fránské. Dwanáctý ročník. Swazek čtvrtý. W Praze 1839. W kněž. arcib. kniht. u Wáclawa Špinky. 8. 13 archů.

2. Wěněc ze zpěwů vlastenských. Pátý ročník. Čerwenec, Srpen a Zářj, obsahující půwodnj skládánj p. p. Jana Wáclawa Homioly, Jana Fried. Kittla, Františka Jana Škráupa, Františka Drechslera, W. J. Rosenkrance a Augusta Růžičky, k textům p. p. J. G. Marka, J. K. Chmelenského, W. J. Picka, M. Klácela a Negmenowaného.

3. Deanice djlu prwnjho swazek druhý.

4. Ponaučné a zábavné listy pro polnj hospodáře a řemeslnjky w Čechách. Wydawané od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Druhý ročník 1839. Swazek desátý. Wytisťený a k do-stánj u synů Boh. Háze. Wel. 8. 2 archy, za 6 kr.

5. Týchž listů swazek geděnatý.

6. Týchž listů swazek dwanátý.

7. Weselá přístewnice, aneb rozmanité wyprawowanj čili pohádky dle Grimmowch báchorek. Od Frant. Boh. Tomsy. Djlek šestý. W Praze a w Hradci Králowé 1840, nákladem Jana H. Pospjšila. Wel. 18. str. 185, za 16 kr.

8. Edúard w Škotsku, aneb Noc utečence. Drama we třech děg-stwjejch dle Kotzebue od Lad. Pospjšila. W Hradci Králowé 1839. 8. str. 79, za 12 kr.

9. Dč wšeho se plete, Weselobra w pateru gedánj dle Jüngera od Josefa W. Žáka. W Praze 1840. Tisk a papjr synů Bohumila Háze. 12. str. 74, za 20 kr.

10. Nápoj lásky. Komická zpěwobra we 2 gedánjch dle Romá-nibo L'Elisir d'Amorée, do hadby Kajetana Donizettiho zčestěná od Jana Nep. Štěpánka. W Praze 1840. W kněž. arcib. kniht. u Wácl. Špinky. 12. str. 60, za 10 kr.

11. Streýček Hrdliwuk, aneb: Čo láska uchwátj, narádā mawrátj. Weselá hra w 5 gedánjch, dle P. A. Wolfa zčestěná od Jana Nep. Štěpánka. W Praze 1840. U Wácl. Špinky. 12. str. 84, za 12 kr.

12. Marnotratnj. Romantická kanzelná háška se zpěwy we 3 ge-

žánjeh od Ferdinanda Rakmunda, zčeštěná od Jana Nep. Štěpánka. V Praze 1840. V kněžce arcib. knihtisk. u Wáclawa Špinky. 12. 4 archy, za 15 kr.

13. Wysvětlenj katolicko-cirkewnjch obyčejů a slavnostj celoročnjch, též i k nim přináležejcjo oděwu a náradj. Pro školnj mládež, též i pro weškeré katolické křesťanstwo sepsal Jan Nepomuk Weselý, farář w Turachu w Hornjm Štyrsku. W Praze 1840. W kněžce arcibisk. knihtisk. u Wáclawa Špinky. 8. str. 36, za 10 kr.

14. Pane! zůstaň s námi; neb se připozdjvá. Přeložil Jan Marchal, duchownj správce w Řimowě, budějowické diecejs. Djl druhý. (Nákladem Dědictwj Swatojanského, číslo IX.) Prodává se w tuhé obálce za 20 kr. stř. W Praze 1840. W kněž. arcib. knihtiskárně u Wáclawa Špinky. Wel. 12. 164 archu.

15. Kázánj na zasvěcené swátky celého roku. Od Jana N. Dwořáka, učitele náboženstwj na cýs. král. hlawnj škole w Německém Brodě. Djl prwnj. W Praze 1839, tisk a papjř synů Bohumila Háse. Wel. 8. str. 317, za 1 sl. 20 kr.

16. Popsánj žiwota pěti blahoslawených, 1. Alfonsa Marie z Li-guory, 2. Františka Girolama, 3. Josefa od Kržje, 4. Pacifika Lanse-verinského, 5. Panny Veroniky Giuliani, dne 26. Máje 1839 od Geho swatosti papeže Řehoře XVI. za swaté prohlášených. S krátkým popsánjm gednánj při prohlášenj za blahoslawené a swaté, jakož i obyčejných slavných při tom obřadů. W Praze 1840, nákladem Františka Scheiba. 8. str. 111, za 24 kr., s připojenými podobiznami oněch pěti swatých za 30 kr.

17. Křesťanka důvěřujcj se w Boha; to gest: Modlitby katolické pro nábožné pohlavj ženské. Od Magd. Dobr. Rettigowé. Druhé opravené a rozmnoučené wydánj. W Praze a Hradci Králové 1840, tiskem a nákladem Jana H. Pospjšila. S obrázkem a rytým titulem. 12. str. 216. Newáz. na tisk. pap. za 20 kr., na psac. pošt. 30 kr., na tisk. wel. 36 kr.

18. Rukowěť chrámownjch pobožnostj, kteréš pečlivý pastýř duchownj we výročnjch dnech posvátných má w obecnych potřebách se shromážděným lidem swým kónati mŕšeti. Wydaná od Jakuba Macana, faráře w Slábičech. W Praze 1840. W kněžce arcibisk. knihtisk. u Wáclawa Špinky. 8. str. 112, za 15 kr.

19. Žiwot křesťanské děwečky, abeb pěkně pojwjdka, jak nábožná děwečka považage a etj hořké utrpeň pána Gejše. (Nákladem Dědictwj Swatojanského, číslo XI.) W Praze 1840. W kněžce arcibisk. knihtiskárně u Wáclawa Špinky. Wel. 12. 1. archu.

20. Wlastimil, přítel osvěty a zábavy. Dílu prvnjho swazek prwnj. W Praze 1840. Tiskem a nákladem J. Spurného. 8. str. 104, za 24 kr.

21. Česko-německá Grammatyka pro Čechy, z které se mohou německé řeči velmi snadným způsobem za krátký čas důkladně naučiti. Podlé způsobu Jana Walentyna Meidingera w jeho Grammatykách wypracovaná od Ignápy Jana Schiessera. W Praze 1839. 8. za 1 zl. 12 kr.

22. Polyglotton Medicum, eine Anleitung zur Verständigung des Arztes mit dem Kranken in sechs Sprachen, Deutsch, Böhmisch, Polnisch, Ungarisch, Italienisch, Französisch, mit Rücksicht auf die Hauptsprachen des österreichischen Kaiserstaats, enthaltend eine systematische Zusammenstellung von Fragen, Antworten und andern kurzen Aeusserungen nach den Forderungen der Diagnose, Prognose und Therapie. Von Dr. A. Masch, Sekundärarzt am k. k. Krankenhause. Wien 1839. vel. 8. za 48 kr.

23. Katalog knih československých. Od 1774 do konce l. 1839. W Praze u J. Spurného 1839. vel. 8.

24. N. Waněk und W. Franta Praktischer Theil zur böhmischen Grammatik. 1te Abtheilung. Sprechübungen. Prag, bei Spurny 1840. 8. 116 str.

VII.

Zpráva o českém Museum.

Od počátku září až ku konci listopadu 1839.

S p o l e č n o s t.

Do třídy přispívajících lidí wstoupili záwazkem k ročnímu příspěvku po 5 zl. st.: p. Jeronym Payer, farář Libotický, a p. Frant. Aloys Berthold, doktor lékařstwj w Praze.

Materialnjch přjspěvků poslali:

1. Pro sbírku zkamenělin: p. Karel Baron Widersperg, c. k. komorník a řádmistr: 3 zkamenělé zuby; — čestný aud, p. Jan Hofmeister, farář we Sw. Gířj w dolnjch Rakousjch: 1 hyppurit, 1 ammonit, kus lasturowého wápence, 1 weliký plš, a několik zubů žraloka z Rakaus.

2. Do sbírky rostlin: 1 sbjragcjj aud, p. Michal Schönbeck, prof. bohoslownjho ústawu w Českých Budějowicjch; dřewěný výrostek podobný hříbu.

3. Pro knihownu: Hornolužická společnost nauk: prwnj díj od nj wydaných »Scriptores rerum Lusaticarum« s prospektem téhož wydánj, pak 2hý a 3tj díj znowa pokračugcjjho časopisu »Neues lausitzisches Magazin«; — francouská společnost zeměznanská: gegj »Bulletin« (pokračowánj 10ho díjlu); — Geho Exc. p. Ant. Fr. hrabě Mitrowský, nejwyššj kancljř a president c. k. dworské kommisie nad studiemi, skwostný wýtisk na geho autraty wydané knihy »Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Tom. IIus. Olomucii 1839«; — gednota ku powzbuzenj průmyslu w Čechách: od nj wydáwaný Časopis technologický, díjlu Iho swazek 2hý až 6tý, w Pr. 1838—1839; — čestný aud, důst. p. Kyřill Napp, prelát w Brně: Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert von Gregor Wolny« III. díjlu swazek 4tý a 5tý, IV. díjlu swazky čtyřy, a V. díjlu prwnj a druhý swazek; — kuratorium zemského museum w wéwodstwj Kraginském: 8 wýtisků swé druholeté ročnj zpráwy 1838; — čestný aud p. Adam Rościszewski z Rościszewa, následugcjj spisy: 1. Przyjacieli ludu, w Lesznie 1839 (pokračowánj); 2. Poezye Michala Jenierskiego. Wilno 1837; 3. Obraz bibliograficzno-historigczny Literatury i Nauk w Polsce od wywodzenia druku po r. 1830, wystawiony przez Adama Jochera, Wilno 1839, 1nj a 2hý sw.; 4. Herbarz polski Kaspra Niesieckiego powiek-

szony dodatkami przez Jana Bobrowicza, w Lipsku 1839, tom 2hý; 5. Lwowianin (pokračovánj), we Lwowie 1839; 6. Numismatyka krajowa, przez Kaźmierz Władysława Stężyńskiego-Bandtkiego, Wársz. 1839, tom 1sry; 7. Krotko-sebrana Mitologia Grekow i Rzymian dla pčci pieknéj F. K., Lwow 1839 (se 12 obrazy); 8. Na čásć przybycia do Galicyi J. Ces. Mości Arcyksięca Franciszka Karola przez A. Rościszewskiego; 9. Radostne priwitanije Jeho Ces. Krol. Wysoćestwa Erc-Hercoba Franciszka Karla wo Lwowě 1839; 10. Projekt do Ustawy stanowego institutu kredytowego w Galicyi; 11. Uwagi nad towarzystwem kredytowym we Lwowie, a 12. Zpráva o słowanském ustawie w Prěsporku na rok 1837; — p. *Adam Kasparowski* (giž zemřelý): od něho wydáváný Tygdník rolnický i průmyslový, Lwow 1839 (pokračovánj); — výborný aud. důst. p. *Wáclaw Michal Pešina*, kanovník pražský, své Kázánj na dom gměna Panny Marie, w Praze 1839, a přiležitostnau báseň českau; — p. *Stanko Vraz* w Záhřebě: od něho wydáné »Narodné pěsmi illirske, po Stajerskoj, Krajnskoj, Koruškoj i západnoj strani ugarskoj, u Zagrebu 1839, rozdelak I.; — p. *Karel Kušaný*: 3tj sw. Ilbo djlu Hronky, podtatranské zábavnice, w B. Bystrici 1837; — p. *Tomáš Burian*, c. k. nadporučík a professor české řeči a literatury na c. k. wogenské akademii w Nowém Městě za Wjdnj, swau knihu: »Ausführliches, theoretisch-praktisches Lehrbuch der böhmischen Sprache, Prag und Königsgrätz 1839; — p. kustos a stawowské techniky w Praze professor, *Frant. X. Zappe*, swau »Physiographie als der zweite Theil von Friedrich Mohs leichtfasslichen Anfangsgründen der Naturgeschichte des Mineralreiches. Wien 1839; — p. *Frant. K. Kempelík*, posluchač lékařstwj we Wjdní, swůg překlad »Pokladnice Franklinowae, w Běnské Bystrici 1838; — p. *Ignác rytíř Wogkowský*, c. k. gubern. koncipista w Brně, 100 morawsko sněmowných gednánj; — činný aud, p. *Filip Max. Opic*, swůg spisek »Das Registratursgeschäft«, Prag 1840; — p. *Frant. Ant. rytíř Gerstner*, své: Berichte aus den vereinigten Staaten von Amerika über Eisenbahnen, Dampfschiffahrt, Banken und andere öffentliche Unternehmungen. Leipzig 1839; — p. *Karel Baron Widersperg*, c. k. komorník a ritmistr: »Brolík Elias Libor Jüdische Augengläser: první díl w Brně 1741, druhý w Král. Hradci 1743 we fol. a Histoire des Juifs par Flavien Joseph. Amsterd. 1681, s rytinami na mědi; — p. *Stanislav Przyłęcki* w Haliči: O chowie koni i polepszeniu rasy w Galicyi uwagi Władysława Księcia Lubartowicza Sanguszki, Lwow 1839; — d. *Stanislav Ladibz Jaszowski*: pokračovánj Lwowianina, we Lwowě 1839; p. *František Jáchim*, auředák we Lwowě: Zvon Šillera na galickoruský jazyk přeweden Josifom Lewickim ao Škla, w Peremyšli 1839; — p. *Ignác Lederer*: své »Skizzen und Fragmenten«, w Pěni 1838;

— p. *Josef Kauble*, duchovní spověte v Loukově, 4 knihy a 2 příložitostné básně; — neydást. *arobiskupská knihtiskárna pražská*: od nj vydáwany »Časopis pro katolické duchovenstvo«, w Praze 1839, swazek třetj; — přispjwagjej aud, p. *František Aloys Berthold*, Dr. lékařstw w Praze, swau dissertacij: »Observationes circa spirituosorum via medicam in sanandis oculorum morbis traumaticis«, Pr. 1839; — činnj aud, p. *Jan Nep. Štěpánek*, své překlady: 1. Zločin ze ctižádosti, w Praze 1839; 2. Octár, w Praze 1839; 3. Třináctj pláň, w Praze 1840; a 4. Panošowa šeknowatwj, w Praze 1840; — negumnowanj činnj aud: 58 medicinských inauč. dissertacij na uniwěrziť Pražsk r. 1839, a »der Personalstand und Vorlesungen an der Uniwersität zu Prag im J. 1840«; — *gebnota matice Sřebské*: od nj vydáwany Novj serbskij Lětopis za god. 1839, u Budimu; — činnj aud p. *Wáclaw Kóhaut-Klabowský*, kanownj řáda premonstrát. w Jasowě w Uhrách, c. k. professor humanitj, a přjsedj mnoha stolidných soudů, své: 1. Compendium universae geographiae, Cassoviae 1840; 2. Carmen honoribus dni Antonii Ocsaky, episcopi Cassoviensis, Cassoviae 1839; 3. Schematismus ord. praemonstr. de castro Jassow 1839; — p. M. Dr. *Mik. Schopper*, swau diss.; De ictero, Vindob. 1839; — čennj aud, p. prof. *Agassiz* w Neuchâtel: své »Notices sur les moules du Musée de Neuchâtel« a »Catalogue Echinodermatum fossilium Musei Neocomensis« na 2 listech; — p. kustos žiwotičstwa, J. C. J. *Corda*, své Icones fungorum hucusque cognitorum, Pr. 1839, swazek třetj s 9ti tabulami; — činnj aud, *Calveské knihkapownj*: Sommers Gemälde der physischen Welt, zweiter Bd., Pr. 1839, s obrazy (3tj wydánj).

4. *Do sbírky rukopisů, listin, map a rytin*: čennj aud, p. *Adam Rottimowski* z Rosicsewa, 14 rytin na medi, představujej polsku armadu, a 2 kamenotisky; — p. *Jakub Theodor Pöschel*, knižownj a kaplan u sw. Wáclawa w Mostě, své »Melodien zu den gesammten Liedern des Belehrungs- und Unterhaltungsblattes für den Landmann und kleinen Gewerbmänn Böhmens«; — wybornj aud, dást, p. kanownj *Wáclaw Pošina*: Obráz hlawnjho kostela na hradě Pražském, gakhj tyž kostel dostawěn byti měl; — p. M. Dr. *Danzer*, lékař w Mariánských Lázních: »Stammatel des Hauses Sachsen, von Karl Lange, Leipzig 1823« s 8mi velkých kamenotisků zlebejej; — p. *P. Krácej*, kaplan w Českých Budějowicích: 1 list pergamenowj z rukopisě bible starého zákona; — přispjwagjej aud, p. *Ludwjk rytj Adelschöfer*, gedenáctj až činnáctj djl třetj knihy Historie králowstw českého; 8 rozličných listin na papjře; hrobnj nápisy ze hřbitowa w Braunowě a od gwad: 1 list zemanský na pergamě s pečeti; 10 rozličných obrazů, a Bastiens historisch-geographisch-statistisch-heraldische und gefällsamrkehe Karte vom Königreiche Böhmen 1831.

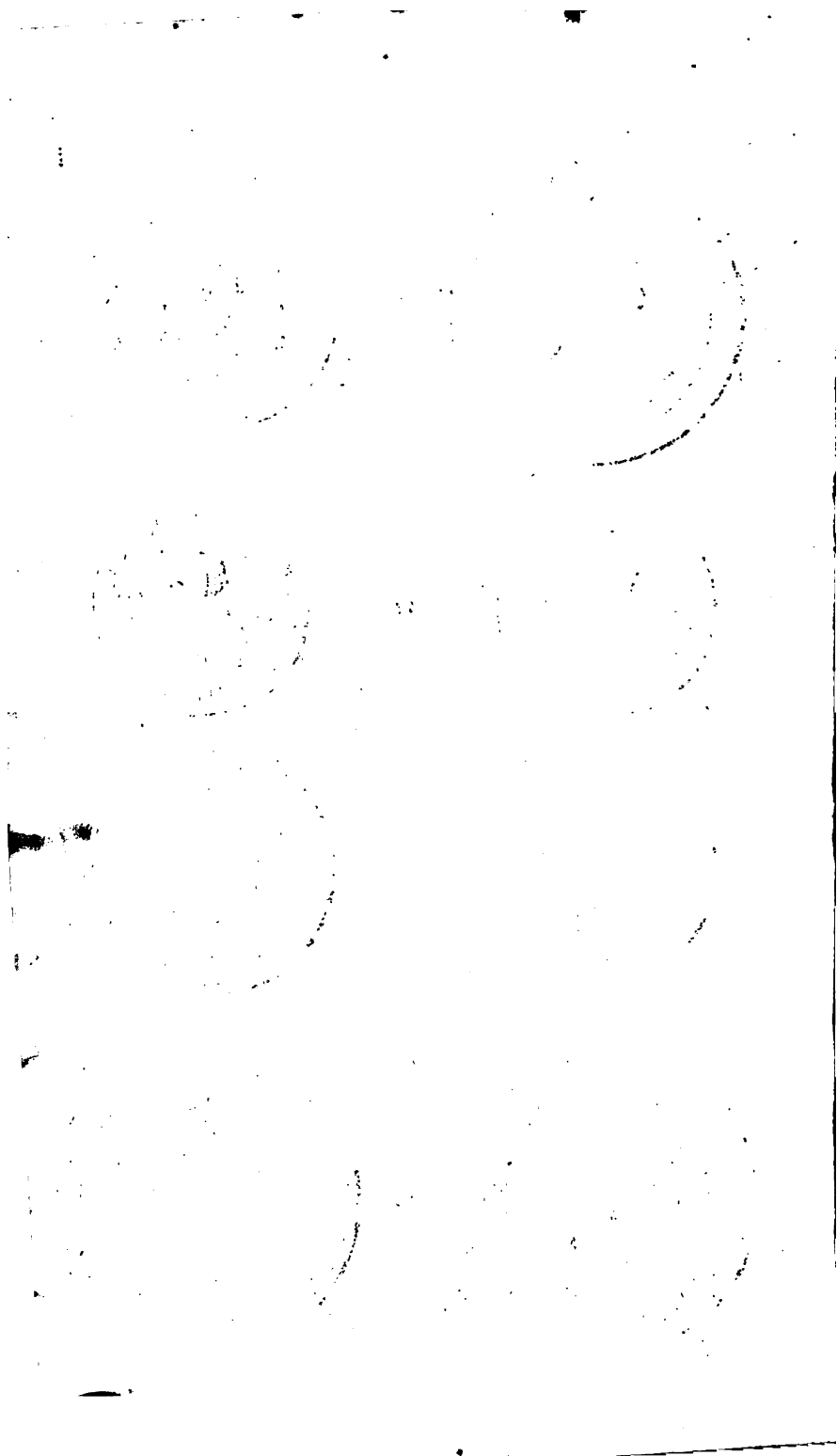
5. *Pro sbírku mincí*: p. *Petr Weselský*, podučitel v ústavu pro hluchoněmé v Praze, dva polské groše Zikmunda III.'

6. *Pro sbírku starožitností*: důstojný p. *Karel Zaunbauer*, infulovaný archidiakon v Krumlově: pečetidlo s vyrytým na něm obrazem Početí P. Marie a s opisem »*Sigillum studii generalis Brunensis*«; — přispívající aud. p. *rytíř Adelshofen*: 4 staré pečetidka a astronomický nástroj od r. 1609.

Do pokladnice českého Museum, přijmým Matice české, dodali od 1 října do 29 prosince 1839:

Pan *W. Tureček*, farář v Praskolesích, 10 zl. strj. — p. *Josef Worel*, exposita ve Zdicích, 5 zl. — p. *Josef Pitra*, zámecký kaplan na Worljkú, 10 zl. — p. *Frant. Lad. Čelakowský*, bibliothekar knížete Kinského, 5 zl. — p. *František Čermák*, posluchač theol. v Litoměřicích, 10 zl. — p. *Tomáš Marjk*, kaplan ve Wolyni, 10 zl. — p. *Ant. Hainiš*, doktor theol. a prof. historie cirk. v Brně, 20 zl. — p. *Frant. Mašin*, sládek v Nimburce, 10 zl. — p. *Kašpar Lička*, farář v Kladně, 10 zl. — Slečna *Bohuslava Ragská* v Praze, 10 zl. — p. *Bohumír Ritter z Rittershainu*, posluchač lékařství v Praze, 23 zl. — p. *Adolf Ferd. Heyrowský*, studující v Třeboni, 10 zl. — p. *Jan Till*, měšťan Pražský, 10 zl. — p. *Pavel Míšaček*, též, 10 zl. — p. *František Wešjn*, posluchač theol. v Praze, 10 zl. — p. *Jos. Findeys*, dokt. práv a konc. praktikant u fisk. v Brně, 20 zl. — p. *Ant. Wiesner*, kaplan v Plzni, 5 zl. — p. *Ant. Fuleky*, akcassista u magistratu v Králově Hradci, 10 zl. — p. *Wáclaw Wondra*, kaplan v Peruci, 5 zl. — p. *Wáclaw Kotátko*, kaplan ve Mšeně, 10 zl. — p. *Wáclaw Sekera*, lékařník ve Hradišti nad Gizerau, 5 zl. — p. *Ferd. Warter*, studující v Praze, 10 zl. — p. *Wácl. Pícek*, kandidát práv v Praze, 10 zl. — p. *Ant. Rybicka*, auskult. u magistratu Chrudimského, 10 zl. — p. *Jos. Dobicer*, kaplan v Sutomi, 5 zl. — p. *Ant. Rokos*, praktikant u c. k. podkomorství, 10 zl. — p. *Jak. Bien*, posl. theol. v Praze, 10 zl. — p. *Adolf Šim. Heyrowský*, posl. práv v Praze, 15 zl. — p. *Jos. Breisl*, kaplan v Plaňanech, 10 zl. — p. *Frant. Lambl*, auřednj písar v Lužanech, 10 zl. — p. *Aloys Hausmann*, prakt. u zástavnjho auřadu v Praze, 10 zl. — p. *Frant. Swěcený*, prakt. u hrdelnjho saudu v Praze, 10 zl. — p. *Luďwjk Klucký*, doktor práv a zemský adwokát v Brně, 20 zl. — p. *Frant. Špatný*, písar u kontrib. auřadu, v Liběgicích, 10 zl. — p. *Jan Walerian Jirsjk*, farář v Minicích, 10 zl. — p. *Jos. Wlasák*, učitel v Mělnjce, 20 zl. — p. *Jos. Ruda*, dokt. lěk. v Praze, 10 zl. — p. *Wácl. Wogáček*, posl. fil. v Praze, 30 zl. — p. *Jos. Čegka*, doktor lékařství v Praze, 10 zl. — p. *M. Tokštein*, vik., kons. rada a far. v Ginjů, 10 zl.

Redaktor: *Pawel Josef Šafatjk*.

O b s a h

Casopisu českého Museum na r. 1839.

I. B á s n ě.

- Fr. L. Čelakowský*: Z Ohlasu pjsnj českých. Sw. I. str. 3.
Cisonárodnj pjsně. Sbjrka prwnj. II. 143.
P. Jos. Jungmannowi při dokončenj Slown. česk. III. 267.
Fr. Šohag: Příbjk z Ugešda. Staročeská powěst. II. 154.
J. Hulakowský: Wěnc na hrob hraběti K. z Šternberka. III. 338.
F. J. Wacek K.: U hrobu mé matky. IV. 395.
Staročeská Switanička. Dokončenj. Od *W. Hanky* I. 17.

II. Prosaická sepsánj.

- K. Amerling*: Zpráwy o duchownjm životě nyněgých časůw, Twaro-
spty čili morfologie. Pokratowanj. I. 22. III. 322.
D. J. Wahylewič: Huculowé, obywatelé východnjho pohotj Karpat-
ského. Dokončenj. I. 45.
J. A. Dunder: Wýgimek z historie hradůw českých. I. 69.
J. Purkyně: O železnodrahách a gich newyhnutelné potřebnosti
w Ewropě. I. 84. II. 192.
Nowá zkauka s električností. Dle ruského od *J. Malého*, I. 107.
O obgwenj Ameriky w 10tém stoletj. Dle rusk. od *J. W. Podlipského*.
II. 169.
J. P. Kaubek: Gazyk a technika práwnická Slowanůw. II. 215.
Z knihy zápisůw městských Nowého města Pražského od r. 1446—1453.
Od *F. L. Čelakowského*. II. 226. IV. 440.
Wýpisy ze Strabona. Od *K. Winarického*. III. 269.
W. W. Tomek: O krále Jana českého děgjh zahraničných. III. 288.
Fr. Palacký: Pře rodopisná w Čechách r. 1546 wodená. IV. 399.
W. Hanka: Mince a medalie hr. Šlikowského domu. IV. 433.
L. Štúr: Cesta do Lužic. IV. 462.

III. České Museum.

Gednánj společnosti českého Museum w 17tém shromážděnj dne 3.
dubna 1839.

- 1) Přednešenj gednatele Jos. hr. z Nostic. III. 349.
- 2) Wýtah z protokolu. III. 357.

Zprávy o českém Museum. I. 136. II. 260. III. 390. IV. 506.

Wýtah z aučtůw čes. Mus., týkajících se pokladnice na vydávan knih českých na r. 1838. Připogen ke sw. I.

IV. Učené zprávy.

Wýklad některých názvůw u P. Židka. I. 113. — Týž od W. Hanka. II. 240.

Jan Šafářk: Zpráva o ústáwně české literatury českoslowanské při Lyceum A. W. w Prašpurku. I. 115.

Psanj Frant. Palackého z Neapole k redaktoru. II. 246.

O píšajich lidu litewského, podle Jucewice od J. Malého. II. 244.

W. Hanka: Zprávy o literatuře ruské. II. 240. III. 371. IV. 499.

Zpráva o slowanském ewangelium w Remesli. IV. 491.

K. L. Zap: Neynowějšj plody literatury polské. III. 358.

Zprávy o neynowějšj literatuře české. I. 119. II. 249. III. 378. IV. 500.

БЕЛНКА·УЛВЦНЖЕ·УЖ
 ДНШАСАГЛЩЕ·ТСАКОСА
 ЕСТЬ·АКОН^{ВЪ}·ТРИ·НИ·МОДЕ
 ПОСЛОУШАЕ·ГО·
 МЦА^с·ТГО·З^с·К^с·СТ^с·ТМУ
 НЕ·СТЕРОУ·НИ·КА·ПЕ·АН·НЕ·Е·У
 И·ЩИ·СЕ·И·Т·Е·РА·КА·Б:

МЦА^с·ТГО·Б·А·ПА·Т·СТ·МУ
 КУ·РНА·Г·У·ПА·Т·НА·И·З·НО
 КН·Ж·Е·У·П·И·С·Е·П·Е·РА·КА·БЪ:

МЦА·НО·Е·Ш·Л·Б·РА

Б·А·А·М·ПА·СТ·МА·Б·Е·З·М·З·А·И·И
 И·МА·К·У·З·Ы·М·НА·И·М·Б·НА·К
 Е·У·И·МА·Т·Т·Е·А

Б·ПРИ·З·БА·И·СОУ·Ч·Е·И·НИ·С·Ы
 С·ВО·А·Н·ДА·СТ·И·М·Л·В·ЛА·СТ·Ь
 НА·А·Х·Ь·НЕ·У·Н·СТ·И·Н·Х·А
 А·И·З·ГО·НА·Т·А·Н·Ц·Е·А·Н
 Т·И·К·Е·СА·И·С·Ь·НЕ·ДОУ·Г·Ь·Н·Ы

25.

ad. No. 2. Rossmet

31.

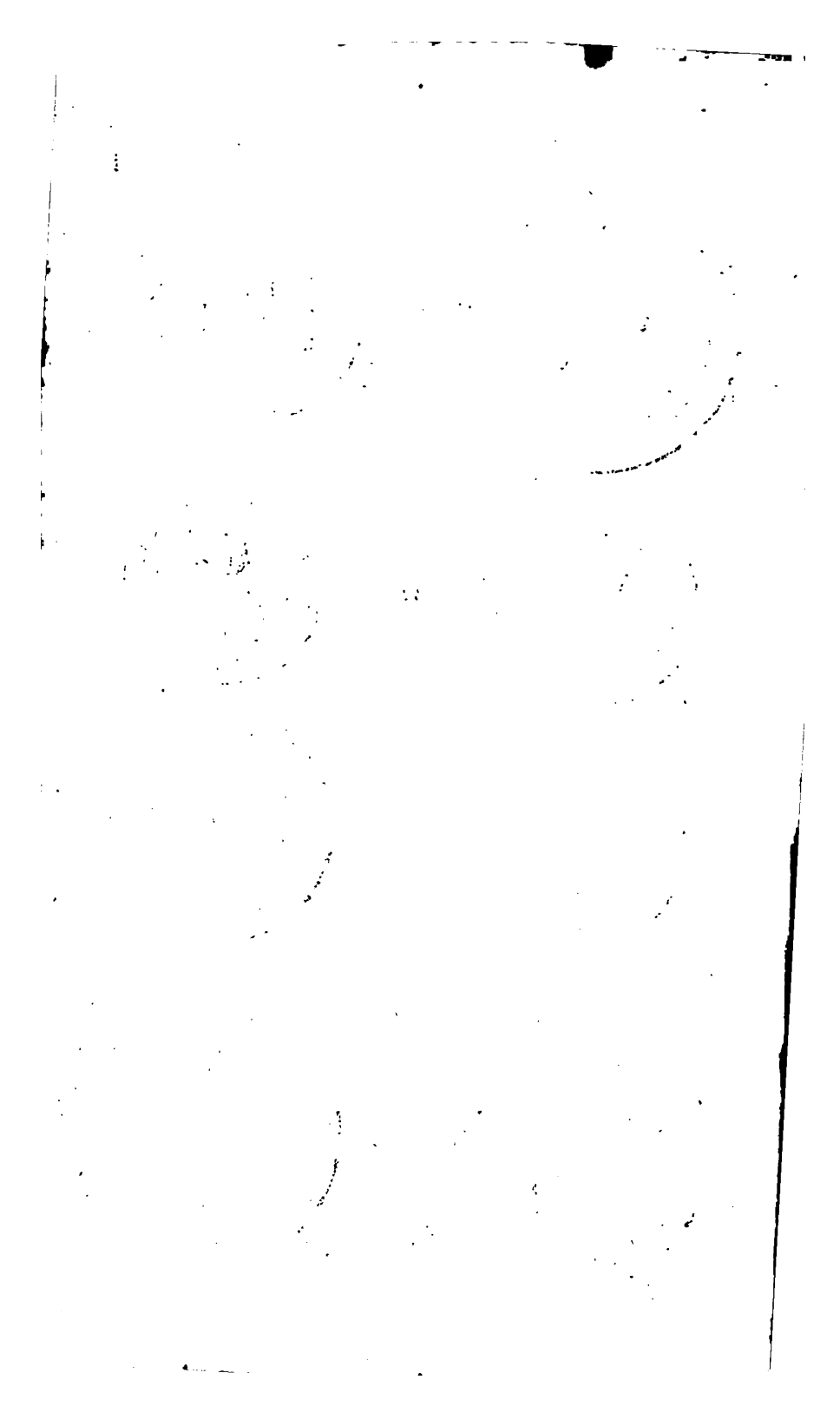

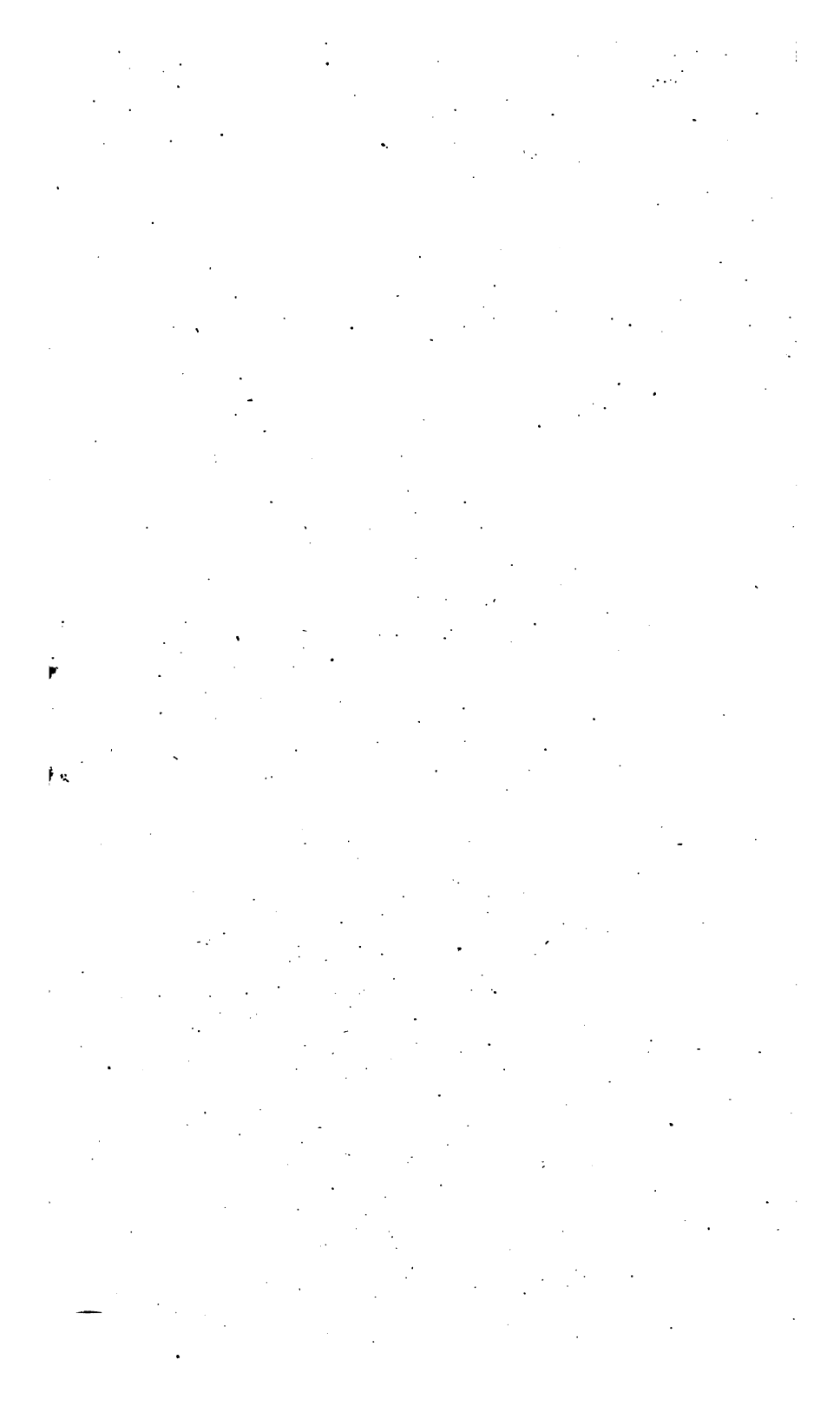
32.

15.

38.

36.

37.

41.

37.

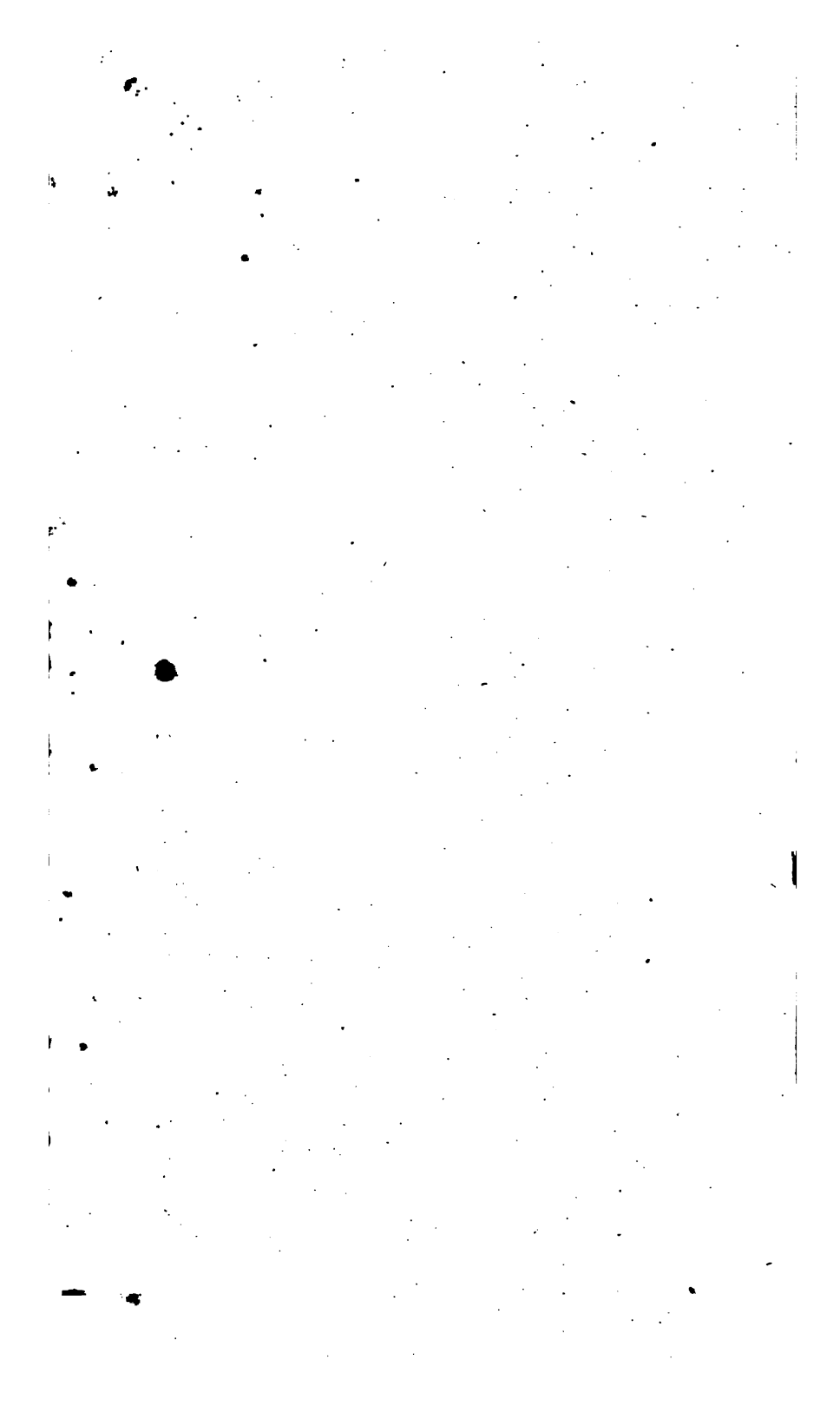

43.

Almala 4th: 1838.

49.

26.

48.

27.

50.

46.

42.

47.

Nr.

39.

44.

Nr.

40.

45.

